



égi  
Magyar  
Költők  
Tára

RÉGI MAGYAR  
KÖLTŐK TÁRA

XVII. század

6. kötet

SZENCI MOLNÁR ALBERT  
KÖLTŐI MŰVEI

Sajtó alá rendezte:

*Stoll Béla*

A dallamokat összeállította:

*Csomasz Tóth Kálmán*

Szenci Molnár Albert a magyar későreneszansz kiemelkedően széles látókörű egyénisége. Sokoldalú irodalmi termésének legértékesebb részét zsoldtárfordításai alkotják. Az első mai értelemben vett műfordítások ezek, alkotójuk az addigi gyakorlattól eltérően az eredeti szöveg tartalmilag és formailag egyaránt minél pontosabb tolmácsolására törekszik. A kötet Szenci Molnár Albert zsoldtárfordításainak és egyéb verseinek kritikai szövegét tartalmazza a hozzájuk tartozó dallamokkal együtt. A jegyzetanyag részletesen foglalkozik a „Psalterium Hungaricum” keletkezéstörténetével, forrásaihoz való viszonyával, valamint — Csomasz Tóth Kálmán munkájaként — a dallamok történetével és utóéletével. Külön érdekessége a kiadványnak, hogy közli Szenci Molnár Albert könyvei elé írt összes előszavát és ajánlását is, melyekben pedagógiai és művelődéspolitikai nézetei, irodalmi tervei mellett legszemélyesebb mondanivalói is hangot kapnak. Fokozza e rész jelentőségét, hogy ezek az írások — kevés kivétellel — itt jelennek meg először modern kiadásban.



AKADÉMIAI KIADÓ  
BUDAPEST

Mövedes förs  
72 11. 14

# RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA XVII. SZÁZAD

6.

SZERKESZTI:  
STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÜLTÉSZETE
2. PÉCSÉLI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VOROS MÁTYÁS VERSEI
3. SZÉRELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÜLTÉSZETE
5. SZOMBATOS ÉNEKEK

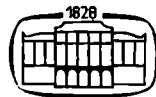
# RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA

XVII. SZÁZAD

6.

SZENCI MOLNÁR ALBERT KÖLTŐI MŰVEI

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:  
STOLL BÉLA



AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

1971

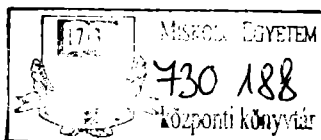
KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA  
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

Lektorálta:

BÁN IMRE

A dallamokat összeállította:

CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN



© Akadémiai Kiadó, Budapest 1971

Printed in Hungary

## ELŐSZÓ

Szenci Molnár Albert költészetének bemutatása eredetileg nem szerepelt sorozatunk tervében. A Magyar Tudományos Akadémia ugyanis valamennyi művét ki akarta adni, s versei ennek az összkiadásnak keretén belül jelentek volna meg. Hamarosan rá kellett azonban jönnünk arra, hogy ez a terv túlméretezett volt. Szencinek éppen legterjedelmesebb, németből fordított teológiai művei eléggé érdektelenek, s közzétételük nem érte volna meg a szükséges időt és energiát. Kritikai kiadásban egyelőre csak a legjelentősebb műveit érdemes közzétenni. Prózai munkái közül a „Discursus de summo bono” kiadását a „Régi Magyar Prózai Emlékek” c. sorozat szerkesztője máris tervbe vette, s így kerül sor a Szenci életművében vitathatatlanul legjelentősebb, de az egész század költészetében is kiemelkedő fontosságú zsoltároskönyvének közzétételére a jelen kötetben.

Kötetünkben természetesen helyet kapnak Szenci egyéb versei is. Ezek jelentősége jóval kisebb, mint zsoltáraié, de érdekesen egészítik ki a költő Szenciről alkotott képet. Elrendezésükben az időrendet követjük, mindössze néhány alkalmi rögtönzésével tettünk kivételt. A szoros kronológiát követve a kötetnek a 177–182. sz. versekkel kellett volna kezdődnie, így azonban kötetünk szerkezete rendkívül suta lett volna. Nyilvánvaló, hogy ezeket a lapszélre befirkantott néhány soros rögtönzéseket maga Szenci sem tartotta költői alkotásoknak. Ezért ezeket – két további hasonló jellegű darabbal kiegészítve – a kötet végén közöljük.

A kötethez egy függelék is csatoltunk. Ebben azokat az énekeket adjuk közre, melyek első ízben az 1612-i oppenheimeri Biblia- és Psaltérium-kiadás után jelentek meg. E kiadás függelékrészét maga Szenci állította össze. Sorozatunk I. kötetének Előszavában az itt található énekeket mind XVI. századnak minősítettük. Ez az állítás azonban elhamarkodott volt. Kétségtelen, hogy az itt lenyomtatott 69 ének túlnyomó többsége XVI. századi, de emellett Szenci saját énekei, valamint kortársainak énekei közül is kiadott néhány darabot. Lehetséges például, hogy a 188. és a 191. sz. énekeket maga Szenci szerezte.

A jegyzetek összeállításánál az eddig megjelent kötetekhez igazodtunk. A szoros értelemben vett szövegkritikai jegyzetek után – követve a korábbi kötetek jól bevált gyakorlatát – Szenci munkásságának további részeit is

hozzáférhetővé tesszük a kutatás számára. Elsősorban természetesen latin verseit mint költői tevékenységének magyar verseinél bár jelentéktelenebb, de mégsem elhanyagolható részét. A sokoldalú és terjedelmes életműből ezenkívül a legcélszerűbbnek látszott Szenci Előszavainak és Ajánlásainak közzététele. Irodalomtörténeti szempontból Szencinek ezek az írásai elsőrendű fontosságúak, egyenértékűek levelezésével. Míg azonban a Levelezés kritikai kiadásban hozzáférhető, addig az Ajánlások és Előszavak mind ez ideig csak töredékesen jelentek meg modern kiadásban.

Köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik e kiadás létrejöttében közreműködtek. Csomasz Tóth Kálmán munkája a dallamok sajtó alá rendezése, a Psalterium dallamairól szóló tanulmány, valamint az egyes dallamokhoz fűzött megjegyzések. Bán Imre gondos lektori jelentésének minden tekintetben sokat köszönhetünk, de különösen a szövegértelmezés munkájában és a latin szövegek gondozásában segített. Martinkó András a Psalterium jegyzeteinek kiadástörténeti fejezetét volt szíves előzetesen elolvasni és értékes megjegyzéseivel kísérni.



PSALTERIUM UNGARICUM.  
SZENT DAVID KIRALYNAC ES PROPHETANAC  
SZAZ ÖTVEN SOLTARI AZ FRANCIAI NOTÁKNAC ÉS  
VERSEKNEC MÓDGYOKRA MOST ÚYONNAN  
MAGYAR VERSEKRE FORDITTATTAC ES RENDELTEETEC,  
SZENCI MOLNAR ALBERT ÁLTAL.

**KEGYES OLVASO VEDD** eszedbe<sup>1</sup> imezeket.

- I. Az Soltároc fölött az C. M. Clemens Marotus nevét ; az T. B. Theodorus Bezaét jedzic.  
II. Minden soltarnac summája<sup>2</sup> vagy tzéllya<sup>3</sup> rövideden vagyon eleiben irva.  
III. Az hoszszu Psalmusokban, az vers előtt, Pausanac, az az, megszünésnec jele imez \* \* \*.
- 

Az Soltároc, mellyeknec egymódo<sup>4</sup> notájoc vagyon.

|                     |                             |
|---------------------|-----------------------------|
| Az 5. és 64.        | Az 51. és 69.               |
| 14. és 53.          | 60. és 108.                 |
| 17. 63. és 70.      | 65. és 72.                  |
| 18. és 144.         | 66. 98. és 118.             |
| 24. 62. 95. és 111. | 74. és 116.                 |
| 28. és 109.         | 77. és 86.                  |
| 30. 76. és 139.     | 78. és 90.                  |
| 31. és 71.          | 100. 131. és 141.           |
| 33. és 67.          | 117. és 127.                |
| 36. és 68.          | 140. és az Tiz paranczolat. |
| 46. és 82.          |                             |

---

<sup>1</sup>I—II eszedben <sup>2</sup>I—II summája III summaja <sup>3</sup>I, III tzellya II tzéllya <sup>4</sup>I egyenlő

Serenissimo Principi ac Domino, Domino Friderico IV. Comiti Palatino ad Rhenum, sacri Romani Imperii Electori primario, Bavariae Duci, etc. item Dominis suis Clementissimis Gratiam et pacem à Domino precatur ex animo.

Aristidis ista sententia mihi scita videtur, Illustrissimi Principes, quâ sic inquit : Decet Deo quidem templo consecrare, viros verò eximios librorum honorare dedicatione. Quam sententiam, eò sequor libentiùs, quòd videam etiam viris sanctis eam non displicuisse. Etenim Lucas Evangelista, potentissimum Theophilum duorum librorum cohonestavit dedicatione. Ex hoc igitur, quem modò laudavi, scriptore Apostolico illud divi Petri nobile dictum, et à multis saepe usurpatum desumam et huic dedicationi meae praemittam: Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc do.

Offero autem et dedico Vestris Celsitudinibus Psalmos Davidis, quos ingenti labore in linguam Ungaricam converti, et ad melodias Gallicas et rhythmos Germanicos Domini Ambrosii Lobwasseri adaptavi et adstrinxi ; nunc autem instinctu magnorum amicorum in publicum profero, et idcirco profero sub Illustrissimis nominibus

Illustrissimo Principi ac Domino, Domino Mauritio Landgravio Hassiae, Comiti Cattimelibocorum, Deciorum, Zigenhani et Niddae, etc. Mint Kegyelmes Fejedelmeinek Kegyelmet es békeséget az Urtol kíván szive szerint.

Aristidesnek imez mondása nékem ékesnek láttzic, Felséges Fejedelmec, mellyel így szól : Illic Istenec bizonyára templomokat szentelni, az böczületes embereket pedig könyveknek dedicálásával tisztelni. Melly sententiat annyéval követec örömesben, mivelhogy<sup>1</sup> látom, hogy még szent embereknélis az nem volt kelletlen. Mert szent Lucác Evangelista, az hatalmas Theophilust két könyveinek dedikálásával tisztelte : Melly Apastal két könyveinek egyykéből<sup>2</sup> kivévén amaz mondasat Sz. Peterne<sup>3</sup>, az én dedicálásomnac eleiben tészem : Ezüstöm es aranyam ninczen nékem, az mi pedig vagjon, azt adom.

Bémutatom azért és dedikálom Ti Felségteknek az David Soltárit, mellyeket nagj munkával Magyar nyelvre fordítottam, es az Franciai notákra s' az Lobvaszszer Ambros Doctornac Nemet versei szerint formaltam es öszveszorítottam Mostan pedig fő

<sup>1</sup>milvelhogy <sup>2</sup>egyikből <sup>3</sup>Peterne<sup>c</sup>

vestris, ut extet grati animi et observantiae meae erga Vestras Celsitudines aliquod monumentum : et libro huic, in hac Germania vestra sic à me elaborato, apud populares meos major auctoritas concilietur.

Verùm in hac dedicatione mea, absque dubio, multi desiderabunt multa, sed potissimum duo culpabunt plurimi. Quòd nempe libro, vulgati sermone scripto, praefationem Latinam apponam : deinde quòd duobus Illustrissimis Germaniae luminibus codicem peregrini idiomatis dedicem.

Quamobrem rationes meas, quibus ad ejusmodi audendum permotus sim, paucis exponam.

Ac initiò quidem, video non esse rarum hoc tempore, scriptis vernaculis Latinas praefationes praemittere. Exempli gratiâ, Clarissimi et doctissimi viri domini Doctoris Ambrosii Lobwasserii, laudatissimae memoriae, Psalterium, (cujus filium in paraphrasi sum secutus) Lipsiae anno 1594. et Chronica Ungarica Cassellis 1600. cum praefationibus Latinis Germanicè fuerunt edita : et habeo ad manus librum Ungaricum cum Latina itidem dedicatione Viennae Austriae editum.

Quod autem librum meum Vestris Celsitudinibus conjunctim dedicare voluerim, iisdem adductus sum argumentis, quibus ante me, vir praestans Andreas Spethe, Psalterium suum, similibus melodiis Latinè concinnatum, Illustrissimis nominibus vestris inscripserat. Cujus rationes studio brevitatatis omitto.

Constat enim apud omnes, et exteris quoque gentibus jam olim innotuit, quàm praeclare majores vestri Beatae Memoriae de libro Psalmorum et de tota Scriptura sacra et republica

baráimnac indításókból az kösség közé kiboczátom : es azért boczátom az Ti Felségtek neve alatt ki, hogy az én háláado vóltomnac es Ti Felségtekhez való tiszteletemnac valami jele legyen, es ez Ti Fels. Németországában tölem iratot könyvnc, az én földemi nép közt böczületi öregbülljön.

De ez én dedikálásomban, kétségnélkül, sokan sok hibát találnac, de kiválképpen kettőt rongálnac legtöbben. Hogy tudniillíc ez Magyar nyelven írot könyvnc Deák előljáro beszédet tézcec eleiben : Ismét hogy Német országnac ez két tündöklő Fejedelmínc idegen nyelven való irast dedikáloc.

Annakokaért erősítõ okaimat, mellyekkel ez méreszségre inditattam rövideden előhozom.

Es előszszer pedig, latom nem ritkán lenni ez mostani időben, hogy az köz nyelven való írásoknac Deák előljáro beszédet tegyenec elejökbe. Példa erre, az Lóbvaszszzer Ambros Doctornac Soltáros könyve, (kínc vezetõ sinorjat követtem ez fordításban) Lipsiában 1594. es az Magyarok<sup>4</sup> dolgairól való Német Chronica, Casselba 1600. esztendőben, Deák előljáro beszédekkel vóltac Németül kiboczáttatva es vagyon Magyar könyv kezemnél, mellyet hasonlatosképpen Deak dedikalással nyomtattac ki Béczben.

Hogy pedig ez könyvem, Ti Fels. öszveséggel akartam dedicálni, ugyan azon erősségekkel inditattam arra, az mellyekkel én előttem az tiszteletes ferfiu Spethe Andras, ezen notákra Deákul írot soltárit, az Ti Felséges neveteknededicálta : Mellieket rövidségnc okaért elhagyoc.

Mert nyilván vagyon mindeneknél, es idegen nemzeteknélis már régen megtudatot, melly diczéretesen érdem-

<sup>4</sup>Magyarok

Christiana sint meriti : et quàm eximè etiam hodie Vestrae Celsitudines de Ecclesia Christi et Republica Literaria promereantur, totus intelligit orbis Christianus.

Illis autem, qui peregrinitatem libri dedicati, mihi exprobrabant, illud ego reponam, quod et initio volebam, dolere nimirum mihi, quòd nequeam aurea argenteave scripta promere Scio interim, viris principibus, non solum utilia et necessaria semper, sed etiam rara et peregrina dona quandoque grata accidere solere : Sciant denique exprobratores ejusmodi ; malle me quamlibet criminationem perpeti potius, quàm absque qualiquali indicio animi grati discedere ex Germania, studiorum meorum portu tranquillo: ubi per sedecim annos dimidiam ferè aetatis meae partem transegi.

Et quidem in Tua, Serenissime Princeps Elector, Academia Heidelbergensi (ubi et psalmos sic modulati didici) ultra quinquennium alumnus vixi, et multiplicem Tuæ Celsitudinis munificentiam in me et mei similes saepe sum expertus. Postmodum verò superiore semestri hyberno, insigni liberalitate Tuæ Celsitudinis promotus fui in convictum Clarissimorum dominorum Praeceptorum illustris Collegii, quod vocant, Sapientiae. Pro quibus nisi aliquod grati animi ederem testimonium, meritò ingratus essem habendus.

Tuam verò Celsitudinem, Illustrissime Princeps Mauriti, tanquam alterum Regis Psalmographi filium Salomonem, nostro aevo florentem, semper suspexi et veneratus sum. Caeterum ante triennium cum apud Regiam in exhibitione Dictionarii mei Pragae

lettenec az T. F eleji az Sóltár könyvről, az egéz sz írásról es az hívec seregiről: mostannis melly kegves diczeretet erdemellyenec Ti F. az Christus anyaszent egyházától, es az iras túdóc renditől, érti ez egéz Keresztyén föld kerekésége.

Azoknac pediglen kie ez dedikált könvneec idegen voltát vetendic szememre, imeszt tészmer ismet<sup>5</sup> elejekben, az mint előszszeris akaram, hogy bánatomra vagyon az nekem, hogy sem aranyi sem ezüsti méltóságú írást nem hozhatoc elő: tudom azonban hogy az Fejedelmeknac nem mindenkor csak az hasznosok, es szükségesecc, hanem néha még az ritkákis es idegen ajándékokis, kedvessec szoktac<sup>6</sup> lenni. Tudgyác meg osztan ez szememre hányóc aztis: hogy én kész vagjoc minden szidalmat inkább elszenvadni, hogj nem háláado vóltomnac valami jele nélkül kimenni Német országbol, ugy mint tanuságomnac czendesz partyárol: holot ez tizenhat esztendőkcben, időm-nec mayd hason felét éltem el.

Az Te Fölseg. Haidelbergai Academiajában pedig Felseges Valasztó Fejedelem (az hol ez Soltarokat igy enekleni tanoltam) öt esztendőnél többig jotéteménnyel élő tanitvány voltam, es T. F. én hozzám, es meg ilyen személyekhez valo bövséges adakozó voltát gyakran láttam es vöttem eszemben. Idömlván pedig, ez elmúlt télen Felseged engem kegyesen az Sapientia Collegiom Tanitoinac asztalához helyhezttetöt. Mellyekért hogy ha háláado vóltomnac semmi bizonságát nem jelenteném méltán háláadatlannc tartathatnám.

Te Felsegedet pedig, Hatalmas Mauriti Fejedelem, mint egy mi időncben fénlő, á Soltar eneklő Davidnac fiát Salomont, ugy tiszteltem mindenkor

<sup>5</sup>isme-

<sup>6</sup>szoltac

essem, incidi in tuos Astronomos in officina Mathematica Caesareae Majestatis: hi animadvertentes, meam dedicationem Caesareae Maiestati non ingrattam accidisse, laudatâ Tuae Celsitudinis benignitate, admonuerunt me, ut Tuam quoque Celsitudinem simili occasione aliquando humiliter salutarem.

Quae admonitio apud me mansit altâ mente reposita: renovata verò anno superiore, cùm Noribergae sub umbra Tuae Celsitudinis ego et mei discipuli Nobiles Stänzingii, praeclara urbis ornamenta et promptuaria lustrarem.

Triduo verò pòst, cùm in itinere Ratisponensi Tuae Celsitudo, [!] Altorfii, contuitu suo dignaretur collegium Academicum, (ubi tunc eram in versione horum Psalmorum) vovi è vestigio, librum Deo favente confectum aliquando, me exhibiturum quoque Tuae Celsitudini. Deinde hoc meum propositum confirmavit Haidelbergae Generosus Juvenis Dominus Nicolaus Tököli liber Baro in Kesmarc, referens se audivisse in illustri arce Nassovica Dillenburghensi Tuam Celsitudinem Ungaricè colloquentem. O multiplicem Principis cognitionem!

Hae fuerunt, Illustrissimi Principes, rationes instituti mei de libro Psalmorum Vestris Celsitudinibus dedicando: quem Dei munere confeci in Academia Norica, antequam turbasset eam fama de peste: et postea pio solamine viri eximii domini Clementis Boésii Galli fautoris mei magni, alacrius expolivi: jam verò typis eleganter impressum in lucem edo; laudabili curâ verè-clarissimi viri Domini Christophori Corvini Tigurini, politissimi Typographi Herborenensis, et de me, jam per annos benè multos, et de republica literaria optimè meriti, et adhuc praeclarè merentis: qui hasce

es böczüllöttem. Továbbá hogy ez elöt három esztendővel, midön az Czaszar udvaránál, az én Dictionariomnac béjelentésében volnéc Prágába, az Czas. ö Föls. Mathematicához valo szerszamos házában, találkoztam az T. F. Astronomusira: kie látvan azt hogy az én dedikállásom Cz. ö F. nem löt kedvetlen, diczérven T. Fels. kegyes voltát intettenc engem hogy T. Fktis valaha efféle alkolmatossággal köszöntem.

Melly intés elmémben mélyen béhatván megmaratt én nálam: meguyjolt pedig az elmúlt esztendőben; midön Noribergába T. F. árnyéka alat én és az én tanitványim az Nemes Stentzingusoc, ez városnac nézelgetnéc szép ékességit es tárházait.

Harmad nap utan pedig, hogy T. F. Ratisbonai utában, megnézelgetésével méltoztatná az Altófirumbéli Academia collegiomát, (holot akkor fordítottam ez soltarokat) fogadást töttem menten, hogy ha Isten kegyelméböl ez könyv megkeszül, T. Fdnekis offeráлом. Ez én szándékomat osztán Haidelbergában megerösítötte az Nagyságos ifju az Késmarki Tököli Miklos, megbeszélvén azt hogj Te Fdét az Naszszoviai nevezetes Várban Dillenburghban Magyarol szolni hallotta. O sok tudomanju Fejedelem!

Ezek völtac okai, Felséges Fejedelmec, az én szandekomnac ez Soltar Könyvnc T. F. dedikállása felöl; mellyet Isten ayándékából elvégeztem az Noribergaiak Academiajában, minnek elötte azt az döghalál hire meghaboritaná: es osztán az böczületes<sup>7</sup> ferfiunac az Franciai nemböl való<sup>8</sup> Boésius Kelemennec, nékem nagy jo akaromnac hiv segedelmiböl örvedetesben ékesgettem. Immár pedig ékes formában kinyomtatattván közönsegessé teszem, az tiszteletes emberne<sup>9</sup>, Tiguromi Hollos Christofnac,

<sup>7</sup>böczültes <sup>8</sup>valé <sup>9</sup>embernac

sacras Davidis odas, instar libri votivi è Typographia sua hoc tempore prodiere voluit : quòd grassante in vicinia febre maligna, Deus ipsum suosque hactenus incolumes servavit, sperans fore quòd in posterum quoque protegere velit.

Hunc igitur librum, Principes Illustrissimi, multis nominibus antea vestrum, post tot Europae nationum versiones, Ungaricà exomide à me vestitum : talibus auxiliis politum et expressum : Illustrissimis nominibus vestris dicatum : reverenter et submissè oblatum, respicite quaeso placidâ fronte ; exemploque priscorum regum ; (qui etiam rustica dona, ex candida simplicitate oblata, non sprevisse leguntur) benignâ manu suscipite ; et inter caeteros, Vestris Celsitudinibus dedicatos libros, (qui omnes et soli justam constituerent bibliothecam) saltem postremum ei locum concedite ; non muneris intuentes exilitatem, sed offerentis animum, Vestris Celsitudinibus humili animi observantiâ studiosissimum, comprobantes.

Et quemadmodum alibi à Sacra Caesarea Majestate suppliciter petii, sic etiam à Vestris Celsitudinibus (qui proximo loco ab ea Majestate in hoc Imperio, cum Serenissimis ejus Fratribus Archiducibus Austriae, fulgetis, potentiâ et virtutibus summis coruscantes) rogo et oro reverenter, ut non me solùm, sed totam gentem Ungaricam (cui hic liber potissimum serviturus est) favore et benignitate complecti et prosequi Vestrae Celsitudines non dedignentur. Quod si à Vestris Celsitudinibus ut spero, consecutus fuero, gratum me in omni reliqua vita declarare studebo, et alios ad studium simile excitare conabor. Valet Principes Illustrissimi.

az Herbornai tudos könyvnyomtatónac, nékem bizodalmas jötevõmnecc diczèretes gondviselésébõl : ki ez szent David soltárit, mint egy Istennecc fogadásból igert könyvet ugj akart az õ mûhelyébõl kiboczátni ; hogj ez halálos idõben Isten ötet ez ideig az õveivel egyetemben ; éppen megtartotta, és elhivén azt, hogy ez utánis kegyessen megakarja õrizni.

Ez kõnjvet annakokaért, Fõlséges Fejedelmec, melly az elõttis sokképpen Ti Fõlségteké, és mostan, ez Europai ennyi sok nemzetek fordítása után én általom Magyar zubonkõntõskében õltõztetõt, es illy segedelemmel ékesitetõt, és Ti F. dúcõségees neveinecc dèdicáltatot ; tiszteletesen és aláztatossan offeráltatot, Tekinczètec kèrlec kedves ortzával, es az regi kiralyoknac példajokat nézvén (kic az mint olvassuc czak az parazt avándekokat sem vetetèc meg ha mellyec egygyügyõségbõl elejekben vitettenecc) fogadgyatok el kegyes kézzel, es az tõb néktecc dèdicált kõnjvec között, (kikvel egezz kõnjvtartohelj megtelnèc) ennek bár czak az utólso heljet engedgyetec ; nem az ajándèknac kiseded vóltát nézvén, hanem az bèjelentõnecc háládo vóltát es joszándèkát javalván.

Es az mint másut á Czaszar õ Ftõl alazatoson kèrtem, ugj most Ti Felsktis, kic ez Birodalomban az Czaszari felséghez közèlb valo heljen, az Czasz. õ F. Attjafiaival az Austriai fõ Hertzegeckel egjetemben, hatalommal es nagj joságoekkel tündõklõtõc, Felõtte igen kerem, hogj nem czak en magamat, hanem az egezz Magjar nemzetet (melynecc ez kõnyv kiválkeppen szolgáland) jo akarattjockal es kegyessegõkvel méltõztassa Felségtec. Kit ha Felségtektõl megnjereñdec, az mint remènem, háládo vóltomat megigyekezem mutatni egezz eletemben, es egjebeketis hasonlo igjèkezetre szándèkozom fõlindítani. Leggyetec egéssegben Felséges Fejedelmec.

Dominus Deus Vestras Celsitudines  
quàm diutissimè servet incolumes,  
vobis adsit, vos suo spiritu regat, et  
omni benedictionum genere ornet et  
augeat cumulatissimè.

Herbornae Nassoviorum, Feriis Pen-  
tecostes, Anno Domini M D CVII.  
Illustrissimis Vestris Celsitudinibus  
Humillimus Cliens  
Albertus Molnar  
Szenciensis Sacrae Theologiae Stu-  
diosus.

Az Vr Isten Ti Felsegteket tarcza  
meg jo allapatban, legyen veletec,  
Titeket szent lelkevel igazgasson es  
mindennémü áldasival ekesiczen es  
öregbiczen bővsegessen.

Herbornaban, Pünkesd ünnepiben,  
Az Vrnac, 1607. Esztendejében.  
Ti Felsegtekneec Alazatos Szolgaja  
Szenci Molnar Albert.

Az Magyar Országban es Erdelyben vitezkedő keresztyen Anya szent Egyház-  
nac; és ennec Nagyságos es kegyes Gondviselőinec, Lelki Pásztorinac, Tanitoi-  
nac és tanuló tagainac, Az Atya Istenneec kegyelmét, az meg szentelésneec és  
békeségneec lelkét, az Christusban kívánna szive szerint :

Miúlta tanuságnac kévanságából idegen országban élec, és látás hallásnac  
okaért néha veszedelmekbeis forgoc, gyakran kérem azt az Ur Istentől, hogy  
az ő kegyelmes akarattyából, avagy vigyen föl idein, ez bün szaporító világból  
az ő mennyei Academiajában, es bölcseséggel bővelkedő paradiczomában ;  
avagy ez földén életemet, az Christusért, szent lelkével ugy vezérellye, hogy  
senkinec ne legyec botránkozására, hanem az hivekneec seregiben élhessec  
egyebekneec hasznokra, es az ő felséges nevéneec diczétire. Innet vagyon, hogy  
ez hires Academiaikban fő Tanitoc közt forogván nem kapoc ez világon gaz-  
dagito tudományokon, hanem ollyakat kévanc, mellyekkel leg többekneec  
használhassac az mi nyomorgó hazánkban.

Ez elöt annakokaért hét esztendővel, midön Cassán én tölem Magyar  
könnyvet kért volna az tiszteletes Békési János, (ki az én tanúságomra, az  
Istentől néki engedet jókbol, más fél száz forintot adot, kit megfizet Isten ő  
Kneec.) mihelt följutottam Haidelbergában, menten Magyaról fordítottam az  
Daniel Tossánus Doctor Vigasztaló könyvét : mellyet ő előszszer Franciai  
nyelven irt, osztán Németül forditot, es lelki Iscolánac nevezöt. Mellyel én  
az meg mondot Cassai személyneec akartam háláadó vóltomat megmutatni.  
Az utan pedig egy néhány esztendővel fáratsagos nagy munkával irtam az  
Deac es Magyar Dictionariomat.

Ezeket pedig, ő Istennél kedves anya szent Egyház, nem diczekedésből  
számlálom elődben, (mert akarom, hogy csak azé légyen az düczöség az ki  
ezekre nékem eröt és alkotmatosságot engedet,) hanem kedvem ellen azert  
beszéllem meg jo igyekezetemet és fáratságomat, hogy lassac meg ezt nemellyec,  
az kic engem te hozzád háláadatlanac alitnac es haszontalan fiadnac iténeec,  
csak azért pedig hogy illendő hivatalnélkül, nem futoc az néked szolgálando  
tiszt keresésre. De az en megvalto Christusom, az ki téged szent vérevel magá-  
nac jedzet ; jól láttya<sup>1</sup> minemü szeretettel voltam es vagyoc hozzád : es  
tudgya minec mikor kell lenni.

<sup>1</sup>lattyá



Mostan azért ez soltár könyvet, mellyel en sok időtől fogva az én énségimben, gyűlölöim ellen vizagtaltam magamat ; immár pedig teneked vizagtalsodra<sup>2</sup> es együgü tagaidnac hasznokra Magyarol fordítottam, kerlec tekéncz engedelmes szemmel, szerelmes Anyam Keresztyén<sup>3</sup> Anya szent Egyház, es hozzád valo háláadoságomnac ez küsded jelét vöd jo névön addiglan, mig az te Szerelmesed az Jesus Christus, ennél nagyobb szeret.

Kérlec ezennis nagy szeretettel, hogy ne bánnjad ez dolgot, hogy ez néked szánt könyvet, előzszer idegen országi nagy Fejedelmeknec ajándékul mutattam bé. Mert ezekis te néked egyéb Istenfelő nemzetek Fejedelmivel egyetembe igen jo akaróid : es az te közelb valo gondviselőidis, ezeknek fő Iskolájokban szokták kölczégekkal fölkülteni az néked szolgálando ifjakat az szentirasi tanuságra. Kic közöt en leg kisseb es aláb valo vagyoc, de az Christus kegyelméből vagyoc, az mi vagyoc.

Továbbá Nagyságos es Kegyes Uraim, kic ez Anya szent Egyháznac, Isten utan, Gondviselői es Daikai vattoc, kérem alazatoson Nagysagtokat es Kegyelmeteket, hogy nem czak ez én munkámat Magyarazza jo végre Ngtok es Ktec, hanem egyéb hasznos könyveknek kinyomtatásatolis bövséges adakozo kezeit ne vonnya meg Nagjtoc, kiválkeppen, ha Isten raytunc könyörülven, állando békeséget adand.

Ti Kegyelmeteketis, tisztelendő Uraim, lelki Pásztaroc, es Schola mesterec, fölötte igen kérem azon, hogy Kedkis jo kedvel fogadgya ez könyveczkét, mellyet im ki boczátoc baratimnac javallásokból, es az ragalmazok ellen, ez én munkámat otalmazza Kegyelmetec. Mivelhogy azhoz nem olly szandékból fogtam, hogy az előbbeni szokot énekeket ki akarnám venni az híveknek kezekből ; avagj hogj ézeket egyebekénél ekesbeknec alitanám. Mert látom hogy fő emberek által, az Soltarnac nagy része meg vagyon forditva, Czeh, Német es tulaydon notákra, Kic közöl az én tettzésem szerint legszebbec az Szegedi Gergelyé, es Sztarai Mihalyé, vadnac, Istenec hála egyéb szép énekekis, Mellyekkel rakva az Debreceni Anya sz : Egyház énekes könyve, az Borne misza Peteré, Huszar Galé es Böythe Istvané : De az egez soltart Magyar versekben még senki nem formálta en tudásom szerint. Látom pedig aztis, hogy az Dn. Scariceus es ez előt meg mondot fő emberek Psalmusi kivöl, némelljec igen paraszt versekben vadnac foglalván : Noha még az szent léleknekis kedves az versec szép eggyező volta ; à mint megtettzic az Alphabetum rendire irt Psalmusokból. Kik közöl az 119 Soltar az Alphabetumnac mindenic bötiün nyoltz-nyoltz verset kezd el az Sido Soltar könyvben. Az régi Magyar énekekben pedig avagjtiz versis egy másután mind egy igében ment ki, àhonnas az historias énekekben, számtalan az soc Vala vala vala. Kin az idegen nemzetec az kic ezt láttyác, nem gyözne eleget rayta nevetni. De hálá Istenec, ez egynéhány esztendőkben az mi emberinkis ékesb verseket szoktac irni. Peldánac okaert egy vers neméne megjobbitot modgyait irom ide :

Az első es köz mód ez :

Lass hozzám Ur Isten kegyelmes szemeiddel,  
Nyomorusagimban vizagtaly szent lelkeddel,  
Sok boszusagimat hogy elszenvedhessem jo lelki bekesseggel.

<sup>2</sup>vizagtalosodra <sup>3</sup>Keresztyen

√ semmi egyenlő termináció nem voltac, avagj ;

Másodic azon notára imez :

Czuda álhatatlan  
Lám ez világ dolgában,  
Mint kerek forogvan  
Inkab minden orában,  
Valtozik különböz  
Számptalan sok but hoz  
Minden szempillantásban :

Harmadic azon notára, legszebp:

Boczásd meg Istenem, ifjuságomnac vétkét,  
Sok hitetlenséget undoc förtelmességét,  
Töröld el rutsagát,  
Minden alnoksagát,  
Könnyebicz lelkem terhét.

Az Franciaí rhythmusoc pedig sokkal különb formán foglaltatnac öszve, es az verseknecc sok féle nemei vadnac. Néhol az három első rhythmus egy modon megyen ki, de az negyedicc rhythmus véginecc, az következendő vers rhythmusi felelnecc meg. Illyen az 22. soltar, az 53 levelen. Öszveseggel az soltarok szaz harmintz különbözö notákra vadnac, es mayd meg anni à versek nemei.

Annakokáert meggondolhattya minden, minemö nagy munkával kellet ennekem ez hoszszu Magyar igeket, az Franciaí apro igékből álló versekre formálnom, holot egy syllabával sem tehettem többet hozzá, sem az sensustul nem kellet eltávoznom. Mert nagyob gondom volt az fundamentombéli igaz értelemnecc fordításara, hogy nem az verseknecc ékesgétésére. Ha azert valaki én nálamnál modosban fordítangja, örülöc rayta, es ezt félen téven énis azzal élec örömesben, az Istennecc diczeretire.

Végezetre Atyam fiai legyetec jó egészségben, eppüllyetec, vigasztaltassatoc meg, egy értelemben legyetec, békeségessen lakjatoc, es az szeretetnecc s' az békeségnecc Istene leszen veletoc. Az Ur Jesus Christusnac kegyelme, az Isten szerelme, és az szent leleknecc veletoc valo közösülése légjen mindnyájan ti veletoc, Amen. 2. Cor. 13. vers. 12. et 13.

Molnar Albert.

Az Christus beszéde lakozzéc ti bennetec bövséggel, minden bölczeséggel : tanitván es intvén egymást, ti magatoc között Psalmusokkal, diczeretekkel es lelki énekekkel, nagy kedvel énekelvén az ti sziveitekben az Urnac. Colos. 3. v. 16.

Minden lélec diczérje az Istent. Psal. 150.

## 1.

## I. SOLTAR. CL. M.

Ez Soltár tanit hogy azoc bodogoc kic megvetvén az Istentelenek nec erkölcsöket és tanácsokat, az Isten törvényé nec értelmében és megtartásában gyönyörköd nec ; és hogy bodogtalanoc az kic külömben czelekesz nec.

Az ki nem jár hit le - nec ta ná czán,  
 Es meg nem áll az bü - nö - söc u tán,  
 Az czu - fo - lók nac nem ül ö szé - kök ben:  
 De gyö - nyör - kö dic az Ur tör vé - nyé ben,  
 Es ar ra gond gya mind éy - jel nap pal,  
 Ez illy em ber nagy bó - dog bi zon nyal.

Cím I Tanusag az Istenfélök nec es az istentelenök nec külömböző állapattyokrol, Elöszszer az istenfélök nec megírja czelekedetekről, osztán az gonoszok nec veszendő dolgokat [!] mondgya meg. II Istentelenek nec III Istenntelenek nec II—III értelmében

- 1            1 AZ ki nem jár hitlenec tanácsán,  
 Es meg nem áll az bünösöc után,  
 Az czufolóknac nem ül ö székökben :  
 De gyönyörködic az Ur törvényében,  
 5            Es arra gondgya mind éyjel nappal,  
 Ez illy ember nagy bódog bizonnyal.
- 2 Mert ö olyan mint az jo termöfa,  
 Melly az viz mellett vagyon plantálva,  
 Ö idejében meghozza gyümölczét,  
 10            Es el nem szokta hullatni levelét,  
 Ecképpen az mit ez ember végez,  
 Minden dolgában megyen jo véghez.
- 3 De nem igyen vadnac az gonoszac,  
 Hanem mint az apro por és polyvác,  
 15            Mellyec az széltül szélyyel ragattatnac,  
 Így az itéletben meg nem álhatnac  
 Az gonoszac, és kic bünben élne  
 Az igazac köszt helyet nem lelne.
- 4 Mert az Isten esmeri utokat  
 20            Az igazaknac érti dolgokat,  
 Azert mind öröcké öc megmaradnac :  
 De az kic czac az gonosságban járnac,  
 Azoknac nyilván mind elvesz utoc,  
 Mert Istenec nem kell az ö dolgoc.

2.

II. SOLTAR. CL. M.

Jövendölés az Christus személyéről és országáról.

Mi      ért      zu      go      lod      nac      az      po      gá      nyoc?

Mit      for - gat      nac      ö      bo - lond      el      mé      jek      ben?

1 I, III tanácsán II tanácsán 5 I—II éyel III éyjel 15 I széllel 16 I itéletben  
 Cím I Jövendölés II Jövendölés III Jövendölés

Az földi népek nec mi szán - dé koc?  
 Czac hi á ban va lót üz - nec szi - vek ben.  
 Ez vi - lá - gi ki rá - lyoc egy - ben gyül nec,  
 Az fe je - del mec ta ná - czot tart nac,  
 Az Is - ten el len e rös kö - tést tész nec,  
 Es az ö Chris tu sá ra tá mad nac.

- 1            1 MIért zugolodnac az pogányoc?  
 Mit forgatnac ö bolond elméjekben?  
 Az földi népek nec mi szándékoc?  
 Czac hiában valót üz nec szivekben.
- 5            Ez világi királyoc egyben gyül nec,  
 Az fejedel nec tanácsot tart nac,  
 Az Isten ellen erös kötést tész nec,  
 Es az ö Christusára támad nac.
- 10           2 Nagy fönnyen mondgyác : Mit késünc ezzel?  
 Jer szaggassuc el ezek nec kötelit,  
 Es minden igájokat rontsuc el,  
 Ne visellyünc többé raytunc effélit.
- 15           De az UR Isten az magas mennyekben  
 Czac neveti dolgokat azok nac,  
 Czufollya öket ülvén szent székiben,  
 Kinec ezece semmit nem árthat nac.

8 I—II Christussára 10 I szaggassuc el II—III szaggassuc él 15 I öket

- 3 Es végre hogy megindól haragja,  
 Kemén' beszéddel kezd szólni azoknac,  
 Rettenetes képpen megriasztya,  
 20 Ki miatt tellyességgel elbádgyadnac.  
 Hogy mertec, ugymond, ez ellen zugodni?  
 Az kit én kentem az királyságra,  
 Es királyipáltzát én adtam néki,  
 Az én szent hegyemre â Sionra.
- 25 4 Mond ez királság: Im kihirdetem  
 Az ö tanáczát és szent decretomat;  
 Az fölséges Ur monda ennékem,  
 En fiam vagy, ma szültelec fiamat.  
 Kérjed én tölem az soc pogányokat,  
 30 Kiket örökségül néked adoc,  
 Föld kereksegin soc tartományokat,  
 Mindenütt én tenéked ajánloc.
- 5 Ronts meg őket te nagy hatalmoddal,  
 Mint az földből égetett czerép edént,  
 35 Es az te királyi vas páltzáddal  
 Verd öszve, és törd apró pozdorjánként.  
 Azért fejedelmec, birác, királyloc,  
 Ezekből tanóságot vegyetec,  
 Es magatokat jól meggondollyátoc,  
 40 Kic ez földön regnáltoc, itéltec.
- 6 Szolgállyatoc ez hatalmas Urnac,  
 Igaz félelemmel, jámbor étettel,  
 Örvendezzetec ö nagy voltánac,  
 De ezekis legyenec rettegéssel.  
 45 Czokollyátoc ez néktec küldött fiat,  
 Hogy erőssen meg ne haragudgyec,  
 El ne mulassátoc paranczolattyat,  
 Mert szörnyüképpen el kell vesznetec.
- 7 Mert gyakorta hogy ingyen sem vélnéd,  
 50 Mint az sebes tűz fölgerjed haragja.  
 Te azért tellyes szívvvel elhidgyed;  
 Bodog az ki magát ez Urra bizza.

25 I—II királyság 33 I ökök 36 I—II pozdorjánként III pozdorjánkét 37 I királyoc 40 II itéltec! 41 I—II hatalmas 44 I rettegéssel 47 II paranczolattyát 51 I—II szívvvel

## III. SOLTAR. CL. M.

Könyörgése Davidnac az Absolon ellen.

O Melly so kan vad-nac, Az kik há - bor-gat - nac  
 En ge - met én Is - te nem?  
 Nagy soc el len - sé - gim, Es soc gyü - lö lö - im,  
 Tu sa - kod - nac el le nem.  
 So kan azt a lit - tyác, Lel kem-ről azt mondgyác:  
 Ve szett en - nec ö dol ga,  
 Se gét - sé ge nin - czen, Mert el - hat - ta Is - ten.  
 Így szol - nac bo - lond mod ra.

- 1 O Melly sokan vadnac,  
 Az kik háborgatnac  
 Engemet én Istenem?  
 Nagy soc ellenségim,  
 5 Es soc gyűlölöm,  
 Tusakodnac ellenem.

Sokan azt alittyác,  
Lelkemről azt mondgyác :  
Veszett ennac ö dolga,  
10 Segétsége ninczen,  
Mert elhatta Isten,  
Igy szolnac bolond modra.

2 Mert te én Istenem,  
Paisom vagy nékem,  
15 Ki életem megmented,  
Es nagy tisztességre  
Fejem diczösségre  
Idövel fölemeled.

Te hozzád Ur Isten,  
20 Kialtoc szüntelen,  
Es te megvidámitasz,  
Meghalgatsz kedvedből,  
Sion szent hegyéről  
Nagy segedelmet nyuytasz.

3 Ha ágyamban nyugszom,  
25 Czendesszen aluszom,  
Ninczen semmi félelmem.

Midön felserkenec,  
Semmin nem kesergec,  
30 Mert Isten öriz engem,

Ha száz ezer népec  
Mind környülvennéec,  
Job és bal kezem felöl,  
Ha rám ütnénekis,  
35 Nem rettegnéc mégis  
Semmi veszedelemtöl.

4 Kelly föl Uram tarts meg,  
Ellenségim vondmeg,  
Megtörvén ö fogokat.  
40 Mind öszve paskolod,  
Es artzul czapdosod  
Az Isten utálokat.

Czac te vagy az Isten,  
45 Ki minden szükségben  
Megtudsz szabadítani,  
Ki az te sereged,  
Megtartod, szereted,  
Es megszoktad áldani.

---

7 I alittyák II alittyác III alityác 15 I megmentöd 17 I düczössegre 18 I fölemeled  
II fölemeled III fölémeled 28 I fölserkenec



## III. SOLTAR. C. M.

Davidnac könyörgése az Saul ellen.

EN i gas - sá - gom-nac Is - te ne,

Hal gasd meg én ki ál tá som,

Szánny meg, és te kénts in - sé - gem re,

Te vigy en - ge - met tá - gas hely re,

Mi dön itt szo - ron-gat ta tom

Ti nagy u rac mig len gya - láz toc

En ge - met tiszt - tes - sé gem ben?

Ez illy hiv - ság - ban mig ma - rad toc?

Ha zu - do - zás - ra mit vá - gyód toc?

Mig gyö - nyör - köd - tőc e zek ben?

1 1 EN igasságomnac Istene,  
 Halgasdmeg én kiáltásom,  
 Száunny meg, és tekénts inségemre,  
 Te vigy engemet tágas helyre,  
 5 Midön itt szorongattatom.  
 Ti nagy urac miglen gyaláztoc a  
 Engemet tisztességemben? b  
 Ez illy hivságban mig maradtoc? u  
 Hazudozásra mit vágyódtoc?  
 10 Mig gyönyörködtöc ezekben?

2 De vegyétec jól eszetekbe,  
 Hogy az Ur Isten engemet  
 Bévött kedvébe kegyelmébe,  
 Ö adta királyi tisztemet,  
 15 Es meghallya kérésemet.

Rettegjetec hát és lássátoc,  
 Hogy ellene ne vétsetec,  
 Magatokat meggondolyátoc  
 Az ágyasházban ha nyugosztoc,  
 20 Hogy lehessen czendességtec.

3 Igasságnac áldozattyával  
 Aldozzatoc az Istenec,  
 Jo étellel és igassággal,  
 Es az Istenben bátorsággal  
 25 Bizzatoc és örvendgyetec,  
 De sokan mondgyác azt minekűnc;  
 Ki vezérl minket az jóra?  
 Azért téged Ur Isten kérűnc,  
 Mutasd kegyes ortzádat nekűnc,  
 30 Jöyjön el az áldott óra!

4 Mellyel inkább vigasztalsz engem,  
 Es örvendeztetsz szivemben;  
 Hogynem kiknec soc mustyoc terem,  
 Búzájockal rakva soc verem,  
 35 Kickel élnc bévségessen.  
 Azert élec jo békeségben,  
 Fekszem s' aluszom kedvemre,  
 Uralkodván lakom földemben  
 Bátorságos örvendezésben,  
 40 Mert az Ur vigyáz éltremre.

4 I—II tágas III tagas 11 I—II eszetekben 13 I—II kedvében kegyelmében 22  
 I Istenec II—III Istenec 34 II rakva 38 I—II Uralkodván III Urákydván [!]

## V. SOLTAR. CL. M.

Megszabadításért való könyörgése Davidnac,  
az ő kergetői ellen.

UR Is - ten az én i - mát - sá gom  
Kér lec ve - gyed fü - le id ben,  
Es hal - gass meg ké - ré sem ben,  
En Is - te - nem és én ki - rá lyom,  
Erts meg mon - dá som.

1 1 UR Isten az én imátságom  
Kérlec vegyed füleidben,  
Es halgass meg kérésemben,  
En Istenem és én királyom,  
Erts meg mondásom.

2 Tekéntsed meg esedezésem,  
Es hald meg kiáltásomat,  
Midön hivlac királyomat  
Meghalgatod én könyörgésem,  
Bizonyal hiszem.

3 Jo reggel meghalgatsz engemet  
Uram, még virratta előtt,  
Idején az nap hogy följöött,  
Elödbe számlálom igyemet,  
Várván kegyelmet.

6 I—II meg esedezésem III meg esedezésem 12 I—II még III meg 13 I—II Idején  
14 I—II Elödben [ . ] ügyemet

4 Mert te egyedül vagy olly Isten,  
Kinec az gonosság nem kel,  
Es az ki gonosz bünben él,  
Nem mehet hozzád semmiképpen,  
20 Mig él vétekbén.

5 Az kábác és az esztelenec  
Nem áthatnac szined elöt.  
Gyülölsz minden gonosztevöt,  
Es töled távul üzettetnec  
25 Az illyeténc.

\* \* 6 Az kic czac hazugságot szolnac,  
Szörnyen elveszted azokat,  
Es megátkozsz gyilkosokat,  
Kic embert hamissan megczalnac,  
30 Mind megrontatnac.

7 En pedig nagy jo reménséggel  
Bémegyec szent templomodban,  
Es imádlac szent házadban,  
Nagy jo voltodért félelemmel  
35 Szolgállac szivvel.

8 Vezérly Uram igasságodban,  
Ellenségimnec láttokra,  
Kic igyekez nec káromra,  
Oktass, hogy az te utaidban  
40 Járhassac jöbben.

9 Mert szájokban ninczen igaz szó,  
Szivec tellyes nyavalyával,  
Ö nyelvec szól álnoksággal,  
Torkoc olly mint á nyilt koporsó,  
45 Hól nincz semmi jó.

10 Büntesdmeg Uram Isten öket,  
Tedd semmivé tanáczoikat,  
Ronts el ö találmányokat,  
Verd meg veled ellenkezőket,  
50 Az pártütöket.

11 Es hogy azoc mind örüllyenec,  
Az kic biznac czac te benned,  
Es szivből szeretic neved,  
Engedd hogy vigan fölségednec  
55 Enekellyenec.

---

19 I—II semmiképpen III semmikeppen 32 I—II templomodban III templomódban  
35 I—II szivel 44 I—II oly 46 I öket 49 I ellenkezőket II ellenkezőket III ellenke-  
zőket 50 I pártütöket II pártütöket III pártütöket 51 I örüllyenec

12 Mert az igazat te megáldod,  
Te nagy irgalmassággal,  
Környülveszed mint paissal,  
Minden gonosz ellen megtartod  
Es otalmazod.

6.

## VI. SOLTAR. C. M.

Davidnac meggyógyulásert és egészségert valo könyörgése.

U Ram te nagy ha ra - god ban,  
Ki mi - att va - gyoc bú ban,  
En ge - met ne fedgy meg,  
Es ha - ra - god - nac tü ze,  
Szün - nyéc meg se - bes - sé ge,  
Ki ben ne bün tess meg.

- 1 U Ram te nagy haragodbán,  
Ki miatt vagyoc búban,  
Engemet ne fedgy meg,  
Es haragodnac tüze,  
5 Szünnyc meg sebessége,  
Kiben ne büntess meg.

58 I Környül veszed II Környülveszed III Környülveszed  
Cím I meggyógyulásert I I [te hiányzik] I—II haragodbán III haragodbán

- 2** Nékem Uram légy irgalmas,  
 Mert vagyoc nagy faydalmas,  
 Ne hagy Uram kérlec,  
 10 Gyogyíts meg sérelmimet,  
 Elrettent tetemimet  
 Uyíts meg, hogy élyec.
- 3** Lelkem igen haborodic,  
 Inségiben bánkodic,  
 15 Kesergec szivemben,  
 Uram meddig hádsz engem  
 Ecképpen veszékednem  
 Ez nagy gyötrelemben?
- 4** Térj Uram kegyessen hozzám,  
 20 Mert jay elfogyatkozám,  
 Te nagy irgalmadból  
 Szánny meg nyavalyáimban,  
 Es ne hadgy kinaimban,  
 Ments meg az haláltól.
- 5** Mert ha mindnyájan meghalunc,  
 25 S-ez világból kimulunc,  
 Nincz emlekezeted  
 Senkinél az halálban.  
 Fekvén az koporsóban,  
 30 Ki diczérne téged?
- 6** Elfáradtam bánatimban,  
 Egész éyjel sirtomban,  
 Köny hullatásimmal  
 35 Nedvesitem ágyamat,  
 Asztatom nyoszolyámat  
 Sürö siralmimmal.
- 7** En soc boszszuságim miatt,  
 Az én ortzám elhírvatt,  
 Szemem homályosult,  
 40 Ezt szerzic ellenségim,  
 Vigadnac gyüölöim,  
 Kin szivem elbúsult.
- 8** Azért tölem elmennyetec,  
 Kic gonosságban éltec,  
 45 Tavozzatoc innen!  
 Mert az Ur kiáltásom  
 Meghalgatá sirásom,  
 Es bévön kedvében.

16 I hatz II hadsz 17 I—II veszékednem III veszékednem 18 I—II nagy gyötrelemben?  
 III nagy gyötrelemben! 26 I—II Ez világból III világból 32 I, III Egész II Egész 48 I  
 kedviben

50 9 Könyörgésem meghalgattya  
Az Ur, es elfogadgya  
En imátságomat,  
Es az mit tőle kerec,  
Minden jokat megnyerec,  
Ugy kívánnya jomat.

10 Azért minden ellenségim,  
Es én háborgatoim,  
Pironkodgyatoc el!  
Már mind hátra térjetec  
Es megszégyenüllyetec,  
60 Nagy hirtelenséggel.

7.

VII. SOLTAR. C. M.

Davidnac könyörgése, ellenségi ellen valo megszabadításért.

OH én U-ram es én Is - te nem,  
Te ben-ned va-gyon re-mén-sé gem,  
Se ge-del-mem-re légy je len,  
Tarts meg el-len-sé-gim el len,  
Hogy en-ge-met el né ra-gad gyon,  
Mint éh o-roz-lán meg ne rág jon,

50 I elfogadgya II és elfogadgya III elfogadgya  
Cím I megszabadításért II megszabadításért III megszabditasért

Mi dön nin - czen se - gét sé gem ,

Az ki meg - men - te - ne en - gem .

- 1 OH én Uram es én Istenem,  
Te benned vagyon reménségem,  
Segedmemre légy jelen,  
Tarts meg ellenségim ellen,  
Hogy engemet el né ragadgyon,  
Mint éh oroszlán meg ne rágjon,  
Midön ninczen segítségem,  
Az ki megmentene engem.
- 10 2 Hogy ha én ezt töttem Ur Isten,  
Avagy hamisság vån kezemben,  
Hogy ha gonoszt töttem ennek,  
Ki örült békeségemnek :  
Hogy ha valaki abban megért,  
Hogy gonoszt fizettem az joért,  
15 Söt ha jól nem töttem azzal,  
Ki nékem vólt boszszusággal :
- 20 3 Am bár kergessen ellenségem,  
Es bátor megragadgyon engem,  
Eletemet földhöz verje,  
20 Diczőségem porrá tégye.  
Kellyfól azért nagy haragodban,  
Ellenségim ellen támadvan,  
Addmeg az előbbi tiszttem,  
Kit rendeltél Uram nékem.
- 25 4 Nagy sereggel osztán az népec  
Hozzád gyülne es környül veszne,  
Azért Ur Isten támadgy föl,  
Magas helyre kösztöc állfyöl.  
Es ottan itéllyed az népet,  
30 Ki jól rendelhetsz mindenecket,  
Es engem hívségem szerint,  
Itélly igasságom szerint,

1 II és 12 I örölt 17 I, III ellenségem II ellenségem 20 I Diczőségem 26 II és 30 I rendelhetz II rendelhetsz III rendelhetsz 32 I—III igasságod [Vö. Lobwasser: Richt mich nach meiner frömmigkeit Vnd nach meiner gerechtigkeit. Károli: Itélly meg WRam engemet az én igasságom és ártatlanságom szerint. Marot: Juge moy en mon equité, Et selon mon intégrité.]



- 5 Verd meg az istenteleneket,  
 Es védelmezd meg hivedet,  
 35 Mert mindeneknec titkait  
 Látod Uram szivét lelkit.  
 Te vagy paisom igaz Isten,  
 Es nem hadszel veszedelmemben,  
 40 Ki az hiveket megtartod,  
 Gonosz ellen takargatod.
- 6 Igazán itéli az Isten  
 Az ártatlan embert ügyében,  
 De keményen fenyegeti  
 Kinec hamisságát érti.  
 45 Hogy ha pedig ő meg nem térend,  
 Soc bűnincé véget nem vetend,  
 Előkészéti fegyverit,  
 Idegbe veti nyilait.
- 7 Végre mint egy hadi erőben,  
 50 Halálos fegyvert fog kezében,  
 Nyilaitis rántya elő,  
 Kiket ellenségemre lö.  
 Kinek szándéka veszedelmes,  
 Szive nagy gonossággal terhes,  
 Kiből idétlén fiat szül,  
 Mert szándéka megszégyenül.
- 8 Szorgalmatosson árkot vájott,  
 Más ember alá vermet ásott,  
 Kiben midön törekeedic,  
 60 Önnönmaga beléésic.  
 Az gonosz az kit nékem kíván,  
 Ő tulaydon fejére rohan,  
 Mindennémü czalárdsága,  
 Nyakára száll álnoksága.
- 9 Azért Istennek adoc hálát,  
 65 Hirdetem ő szent igasságát,  
 Es fölséges szent nevénc  
 Diczéretekét éneklec.

36 I—II szivit lelkit III lélkit 45 I pedig 48 I—II Idegben 50 I keziben 51 I—II Nyilaitis III Nylaitis 59 I—II Kikben I törrekeedic [A Corrigenda-ban javítva:] törekeedic II—III törekeedic 62 I—II fejére III fejere 63 I Mindennemü II—III Mindenémü I—II czalárdsága III czalárdsága 64 I alnoksága II álnoksága III alnoksága 66 I szent igasságát II szent igasságát III szentigasságát 67 I nevénc

## VIII. SOLTAR. C. M.

Czudálkozván diczéri Sz. David az Istenec az teremtésben valo  
nagy hatalmát, és az teremtett emberhöz valo jo kedvét.

O fel sé ges Ur mi ke-gyes Is - te nünc,  
Melly czu - dá - la tos â te ne - ved né künc!  
Nagy di- czö - sé ged ez e gész föld re  
Ki- ter jed, es föl hat az e gek re!

1 O felséges Ur mi kegyes Istenünc,  
Melly czudálatos â te neved nekünc!  
Nagy diczőséged ez egész földre  
Kiterjed, es fölhat az egekre!

2 Diczérnec téged még az czez szópókis,  
Szájokban viselic nevedet ökis,  
Kic által ellenséget megeytesz,  
Es boszszuállót megszegyenitesz.

3 Nagy vóltát ha megnézem dolgaidnac  
Mellyeket az te uyaid formáltac,  
Az eget, holdat, az fényes napot,  
Es szép renddel az soc czillagokot :

4 Czudálván mondom Miczoda az ember,  
Ki tetöled ennyi diczőségét nyer!  
De miczoda az embernecc fia,  
Kiröl fölségednec vân illy gondgya?

Cím I—II emberhez I kedvit. II kedvét. III kedvéi, 1 I fölséges 2 I—II neved nekünc  
III néved nekünc 3 I duczőséged [...] egész II Nagy [...] egész III egess 4 II és 5 I—II  
még III meg 7 I ellenséget 14 I duczőségét II diczőségét

20 5 Az Angyaloknál noha egykevéssé  
Kisobbé tód: de nagy diczóságessé  
Teremtéd ötet, es magasztalád,  
Nagy diczóségre fölkoronázád.

6 Kezed munkáján ötet Urrá tévéd,  
Hogy azockal birna, néki engedéd,  
Valamit ez világra teremtél,  
Mindeneket lába alá vetél.

*Demes Staudiser*

25 7 Juhot, ökröt, és egyéb állatokat,  
Az hegyen és völgyön élő vadakat,  
Kic az erdőkön széllyel legelne,  
Avagy az sic mezőkön tengene,

30 8 Es az röpösö égi madarokat,  
Kic hangiczálnac szép melodiákat;  
Es soc halait az nagy tengerne  
Birtokában adád az emberne.

35 9 O fölséges Isten kegyelmes Urunc,  
Melly czudálatos az te neved nálunc!  
Fölségednecc melly nagy diczósége,  
Mellyel tellyes ez föld kereksege!

9.

### IX. SOLTAR. CL. M.

Az Izrael népének háláadásá és könyörgése.

Di czér- lec té ged Ur Is ten,  
Es áld lac tel- lyes szi vem ben,  
Es az te czu da té te li del  
Hir- de tem jo té te- mé-nyi del.

18 I Kússobbé [...] nagy duczóságessé II nagy III nágý 19 II és 20 I duczóságessé  
fölkoronázád II duczóságessé fölkoronázád III fölkoronázád 21 I, III tévéd II tévéd 35  
I duczóságessé

Cím I háláadásá

- 1           1 DICzérlec téged Ur Isten,  
Es áldlac tellyes szivemben,  
Es az te czuda tételidet  
Hirdetem jo téteményidet.
- 5           2 Te benned Uram vigadoc,  
Nagy örömben tomboloc,  
Es az te fölséges nevednec  
Szép diczéreteket éneklec.
- 10          3 Mert az én ellenségimet  
Megtérítéd veréd őket,  
Kic rettegven hátra eséneec,  
Szined elöl mind elveszénéec.
- 15          4 En igyemet megtekintéd,  
Es kegyelmessen felvövéed,  
Ülvén törvéntévö székedben,  
Megmentél igaz ítéletben.
- 20          5 Az pogányokat megfeddéd,  
Az gonoszokat elvesztéd,  
Semmivé töd az ő nevöket,  
Tellyességgel eltörléd őket.
- \* \* \* 6 Te ellenség azt alitád,  
Hogy te könnyen elronthatnád  
Ez városokat ; Elrontádé,  
Még hireketis eltörlédé?
- 25          7 Nem lehete, mert az Isten  
Megmarad diczőségében,  
Ő törvény székít készíteti  
Az ítéletre letéteti.
- 30          8 Dolgában tart igasságot,  
Előhivja ez világot,  
Es igassággal mindeneket  
Megítél minden nemzeteket.
- 35          9 Ő az szegénneec ótalma  
Örzöje, minden jutalma,  
Az ki szükségéneec idején  
Hozzád ohayt könyörgésében.
- 40          10 Azért biznac czac te benned,  
Az kic esmeric szent neved,  
Kic töled várnac segítséget  
Ur Isten nem hagyod el őket.

1 I Diczirlec 8 I diczireteket 14 I—II fölvövéed 16 I ítéletben 23 I—II városokat! III városokat; 24 I—II eltörléde? III eltörléde. 26 I düczőségében 27 I—II készítete 28 I ítéletre 36 I—II ohayt könyörgésében III könyörgésében 39 I segítséget

- \*\* 11** Enekellyetec az Urnac,  
Az Sion hegyén lakónac,  
Sokságát czelekedetinec  
Hirdessétec minden népeknecc.
- 45      12 Az ki nyilván megkeresi  
Az igaz vért nem feleyti,  
Es az szegényeket nem hadgya,  
Kiknecc kiáltásokat hallya.
- 50      13 Uram legy kegyelmes nékem,  
Es tekénts meg nagy inségem,  
Az ellenség életem gyötri,  
Az halál kapuiból végy ki.
- 55      14 Hogy diczérhesselec vigan,  
Az Sionnac kapuiban,  
Es örvendezhessec szívemben,  
Hogy engem megtartál kegyessen.
- 60      15 Az pogányoc pedig szörnnyen  
Estec az önnön vermekben.  
Az melly hálót ök másnac hántac,  
Önnön láboc abban akadtac.
- \*\* 16** Innen az Ur esmertetic,  
Szent itéleti megtetzic,  
Hogy az gonosz ö szándékában,  
Önnön magát eyti hálóban.
- 65      17 Az gonosz népec hirtelen  
Bédölnec az nagy mélységben,  
Az pogányokis mind elvesznecc,  
Kic Istenről elfeletkeznecc.
- 70      18 Az szegént elnem feleyti,  
De mindenkor megtekénti,  
Az nyomorultnac könyörgését  
Meghallya, s' megadgya kérését.
- 75      19 Kelly föl Uram, és légy jelen,  
Hogy ember erőt ne vegyen,  
Az pogányokat hivd elődben,  
Itéld meg erős törvényedben.
- 80      20 Szivekben Uram rettents meg,  
Hogy magokat gondollyác meg,  
Es esmerjéc az pogán népec,  
Hogy ökis halandó emberecc.

l. 552 ?

50 I tekéncz II—III tekénts 57 I pogánoc penig 62 I itéleti 67 I pogánokis 71 I—II könyörgésit 75 I pogánokat

## X. SOLTAR. C. M.

Az Izraelnek megszabadításért való könyörgése.

MI re tá vo zol tö - lünc Ur Is ten  
Ez sok i de ig va - ló in ség ben,  
Illy mesz-sze? és ma-gad mit rey ted el? ✘  
Mi ért hogy min-ket így fe - ley tesz el?  
Im az Is - ten - te - len ke - vély ség gel  
Ker gc ti az sze gént és nyo-mor-gat tya,  
Az ön - nön nya ká ban es - séc há - lo ja!

1 1 Mire távozol tölünc Ur Isten  
Illy messze? és magad mit reyted el? :/  
Ez sok ideig való inségben,

5 Miért hogy minket így feleylesz el?  
Im az Istentelen kevélységgel  
Kergeti az szegént és nyomorgattya,  
Az önnön nyakában esséc háloja!

10 2 Mert ez Istentelen diczekedic,  
Es gyönyörködíc kivánságában :/  
Diczéri az fősvént, hizelkedic,  
Istent káromlya fölfualkodván,  
Az kit megutál nagy hívságában,  
Söt kevélységében így gondolkodic,  
Hogy ninczen Isten, azzal czufolodic.

3 I [Hiányzik; a nyomtatvány] (12b. lapján, az előszavak után pótolva:] HIBA.  
Az 23 levelen, az X. Soltarnac első rhythmusa alá írđ ezt: Ez soc ideig való inségben.  
7 I—II háloja! III háloja? 8 I dúczekedic 10 I Dicziri 11 I káromlya 12 I—II megutáll  
13 I kevélységiben

- 15        3 Ő bolondságában ugy elmegyén,  
 Erős ítéletedet nem féli :/  
 Es kevélységében szól nagy fennyen,  
 Ellenségitis semminec véli.  
 Könnyen elfuhattya azt itéli,  
 20        Végre mond : bátran lakom es czendeszszen  
 Soha nem esem szerenczétlenségben.
- 4 Atockal szitockal rakva szája,  
 Szól az ő nyelve czac álnokságot, :/  
 Es nyelvét szoktatta czalárdságra,  
 25        Kivel szerez soc bút es bánatot,  
 Tolvay modra megáll barlangokat,  
 Leshelyből az szegénre olálkodic,  
 Hogy azt megkaphassa azon forgodic.
- 5 Barlangban magát megvonnyá titkon,  
 30        Hogy az ártatlant megragadhassa :/  
 Mint az oroszlán vigyáz az likon,  
 Hogy az szegént hálóban hozhassa,  
 Es ő torkában azt béfalhassa,  
 Abban forog önéki minden gondgya,  
 35        Hogy az szegént megeytsse, es megfogja.
- 6 Még aztis mondgya az ő szivében,  
 Hogy Isten ezzel semmit nem gondol :/  
 Ortzáját elreyti ezec ellen,  
 Szemét behunnya másuvá fordul.  
 40        Kérlec Uram ez dolgon megindoly,  
 Nyúytski kezed, â szegént ne feleyts el,  
 Es az nyomorultnac légy segítséggel.
- 7 Miért mivelné az gonosz ember,  
 Hogy káromlya czufollya az Istent? :/  
 45        Szivében mond : Számot Isten nem kér,  
 De te Uram értesz es látsz mindent,  
 Azért az szegény czac reád teként,  
 Az nyomorult árva te benned bizic,  
 Es töled kegyessen megsegitetic.
- 8 Törd meg az Istentelenec karját,  
 50        Hivd elődben es idézd törvénben, :/    ×  
 Visgáld es íteld meg gonosságát,  
 Ecképpen nem mér jöni elődben,        ×  
 Es így öröcké regnál az Isten,        ×  
 55        Ez világot igassággal vezérli,  
 Az poganyokat földről mind eltörli.

19 I—II itéli III iteli 20 II és 24 I Ez nyelvit 25 II és 35 II és 39 I Szemít 42 I segedség-  
 gel 46 II és 51 I—II Hívd II és 52 I íteld II és íteld III iteld 56 I poganokat

9 Uram tekints meg az nyomorultat,  
 Az szelédeket kegyessen tarts meg, : / :  
 Vedd füleidben kiáltásokat,  
 Erősíts sziveket, vigasztald meg,  
 Az szegény árvákat védelmezd meg,  
 Zabolázd meg az erőszak tevőket,  
 Gonoszoktól ez földön ódd népedet,

## 11.

## XI. SOLTAR. C. M.

Davidnac panaszszja az Saul ellen.

AZ Is ten ben bi-zom jo re-mén-ség gel,  
 Mi ért szól toc hát i-gyen lel-kem-nec?  
 Hogy én az ti he-gye-tek-ről fus-sak el,  
 Es mint egy ma dár mesz-sze rö-pöl-lyec?  
 Mert az ke-gyet-le-nec i ve-ket szer zic,  
 Hogy az tisz-ta szi vö-köt meg löy jék,  
 Már az nyi-la-kot az i-deg-ben ve tic.

58 I szelideket

Cím I panaszszja az Saul II panaszsz az Saul III panaszszja Saul



- 1 1 AZ Istenben bizom jó reménsséggel,  
 Miért szóltoc hát ilyen lelkemec?  
 Hogy én az ti hegyetekről fussak el,  
 Es mint egy madár meszsze röppölyec?  
 5 Mert az kegyetlenec iveket szerzic,  
 Hogy az tiszta szívököt meglöyjéc,  
 Már az nyilakot az idegben vetic.
- 2 De véghez nem vihetic ök ez dolgot,  
 Megromlanac igyekezetekben,  
 10 Mert az hív ember vallyon s' kinec ártot?  
 Az Istenec temploma mennyekben  
 Otfön vagyon szent széki, mellyből széllyel  
 Szemei mindent néz nec élessen,  
 Földi népetis megnézell es szemlél.
- 15 3 Az Isten megpróbállya az igazat,  
 Es gyüölöli az erőszak tevöt,  
 Az káromlokra záporessöt boczát,  
 Rájoc döyt tüzet, kénköves essöt,  
 Az Istentelenekre háborut eyt,  
 20 Es nagy szélvészszel itattya ökököt,  
 Fejekre szörnyü forgo szelet buréyt.
- 4 Mert ö igaz, es igazságot szeret,  
 Es kedves ortzát mutat azoknac,  
 Kic igazságban rendelic élteket.

12.

## XII. SOLTAR. C. M.

Davidnac, Saul ellen valo panaszkodása.

SZA ba - dits - meg es tart - s - meg U - ram Is ten,  
 Mert szen - tid el fogy tac, nincz jo té vö,

4 I röppölyec 6 I meglöyék II meglöyéc 10 I hü 12 I melyből széllal II melyből 13 I, III  
 Szémei II Szémmei 14 I megnézel II és 17 II káromlokra 22 II és  
 Cím I panaszszokodása

Es ez földön már soc az tökéletlen,  
Nincz emberek közt igaz beszéd.

1 1 SZabadíts meg es tarts meg Uram Isten,  
Mert szentid elfogytat, nincz jótévő,  
Es ez földön már soc az tökéletlen,  
Nincz emberek közt igaz beszéd.

5 2 Eze egymásnac szólnac czac hivságot,  
Dolgokat festic szép beszédecel.  
Hizelkedvén mutatnac nyájasságot,  
De nyelvec nem eggyez ö szivecel.

10 3 Czalárd ayakokat elveszti Isten,  
Eltörli hizelkedő nyelveket,  
Kic kevélységben szólnac nagy fönyyen,  
Es czac czufollyác az együgyöket.

15 4 Es azt mondgyác : Jer tegyüc azt nyelvünkel,  
Hog' minket minden nagyra beczülyön  
Miénc szájunc, aykunc, birunc ezeckel,  
Kit urallyunc? velünc ki pörölyön?

20 5 Azert mond Isten : Imé az szegényec  
Elhagyatnac, öletnac, pusztulnac,  
Azért öket megszanom es fölkelec,  
Es kimentem kezekből azoknac.

6 Az Istenec mondási olly igazac,  
Mint az drága ezüst, kit az tüzben  
Az ötvösöc kohokban tisztitottac,  
Es hétszer megeresztettec szépen.

25 7 Tarts meg azért népedet kegyelmessen,  
Kérünc jovoltodbol reánc tekénts,  
Örizz meg öröcké ez nemzet ellen,  
Hozzánc mindenkor jokedvet jelents.

30 8 Mert az gonoszoc nagy fönyyen forgódnac,  
Udvaroltatnac nagy kevélségben,  
Midön az rosszszac fölmagaztatnac,  
Es az jo ember nincz böczületben.

1 II és 9 I Czalárd ayakokat el veszti az Isten II ayakokat 12 I—II együgyöket 14 I—II  
böczülyön III béczülyön 16 I Urallyunc? II urallyunc? 17 I—II Imé III Ime 19 I ökö  
II és 27 I Öeriz II Öerizz III Öerizz

## XIII. SOLTAR. C. M.

Davidnac megszabadulásért való könyörgése.

Mig len fe - ley - tesz el U - ram,  
 Mig nem em - le - ke zel ro lam?  
 Az te or - tzá - dat én e lö lem,  
 Ö rök - ké el rey ted - é tö lem?  
 Mi re nem kö nyö - rülsz ray tam ?

- 1        1 MIglen feleytesz el Uram,  
           Mig nem emlékezel rolam?  
           Az te ortzádat én előlem,  
           Örökké elreytedé tölem?  
 5        Mire nem könyörülsz raytam?  
  
           2 Mig tanácskozzam szivemben,  
           Mig keseregjec elmémben,  
           Még nappalis czac gondolkodvan?  
 10       Ellenségem reám mig rohan,  
           Mig uralkodic fejemen?  
  
           3 Tekénts reám kegyes Uram,  
           Szánnjad meg az én nyavalyám,  
           Szemeimet világosits meg,  
           Hogy életemben vidullyac meg,  
 15       Halálban el ne aludgyam.

4 Hogy ellenségem ne mondgya :  
Imé erőt vöttem rayta.  
Es azon öc örvendezzenec,  
Ha engemet eleythetnénc,  
Es nem álhatnénc lábamra.

5 Mert én bizom jo kedvedben,  
Ki megvigasztalsz szivemben,  
Örvendez azért az én lelkem,  
Hogy az Isten én segedelmem,  
Kiért diczérem énekben.

14.

XIII. SOLTAR. C. M. 53.

Panaszolkodása Davidnac az Saul ellen.

AZ bo - lond igy szól az ö szi - vé - ben:  
Nin - czen Is - ten: a zért go - nos - ság - ban él.  
U tá - la - tos bünt té - szen, sem - mit nem fél,  
Ez e - gész föl dön az ki jót te - gyen  
Sen ki nin - czen.

1 1 AZ bolond igy szól az ö szivében :  
Ninczen Isten : azért gonosságban él.  
Utálatos bünt téssen, semmit nem fél,  
5 Ez egész földön az ki jót tegyen  
Senki ninczen.

2 Az Ur az égből alá tekinté,  
Ez földön az emberec fiaira,  
Hogy meglássa ha kinec esze volna,  
Ha az Istent valaki keresné  
10 Es tisztelné.

3 De azt jól láttya diczőségében,  
Hogy az jó útról eltértec mindenec.  
Mindnyájjan förtelmes bűnben hever nec,  
Az ki az Istent tisztelné hiven  
15 Czac egy sinczen.

4 De az hamissac meg nem gondollyác,  
Hogy népemet, mint az kenyért megeszic,  
Meg nem tér nec, söt magokat elhiszic.  
Az Istent segítségül nem hijác,  
20 Sem urallyác.

5 Itt azért erőssen megrémül nec,  
Midön eszekben veszic hogy az Isten  
Az ő hiveit megtartya kegyessen,  
Mert ő melléáll az jó nemzet nec,  
25 Mint hivek nec.

6 De néktec semmi gondotoc erre,  
Hanem ti czac czufollyátoc az szegént  
Az ki tiszta szivből féli az Istent,  
Es czac ötet hívja segédségre,  
30 Es mentségre.

7 Az Sionrol vallyon s' ki jövendel,  
Ki az szent Israelt megszabadittyá?  
Ha Isten fogságból népét kihozza,  
Örvend az Jácob es az Izrael  
35 Tellyes szivvel.

---

11 I duczóságében 18 I—II Még 19 I segédségül 24 I melléál 28 I sziből 32 I megszabadittyá 34 II és 35 I szivel

## XV. SOLTAR. C. M.

Isteni félelemről és jó életről való tanúság.

U Ram ki le szen la - ko - ja ,  
 Az te föl - sé ged sá - to - rá nac ?  
 Je lens meg es add tud - tom - ra ,  
 Ki le - szen ö rök la ko - sa  
 Szent he - gyed - nec es hay - lé - kod nac .

1 1 URam ki leszen lakoja,  
 Az te fölséged sátoránac?  
 Jelents meg es add tudtomra,  
 Ki leszen örök lakosa  
 5 Szent hegyednec es haylékodnac.

2 Az ki jár igaz életben ;  
 Szól es szolgáltat igazságot,  
 Igazán forog mindenben,  
 Es hiveséges ö szivében,  
 10 Es szereti az jámborságot.

3 Ki az ö felebarátytát  
 Ö nyelvével nem rágalmasza,  
 Kárral nem bántya szomszédját,  
 Nem rútollya attyafiát,  
 15 Es tisztességét nem gyalázza.

3, 5, 7 II és 9 I hüseges 12 I nyelvivel 15 I tisztességit

4 Az Istentelent utálja,  
Az Isten felöket szereti,  
Öket tisztességben tartya,  
Esküvését meggondollya,  
20 Ha kárt vallis, azt meg nem szegi.

5 Az ki pénzivel él hiven,  
Kölczön ád, de nem kér usorát,  
Az ártatlan ember ellen,  
Ajándékot ő nem vészen,  
25 Az ki így teszen, az megálhat.

16.

XVI. SOLTAR. T. B.

Jövendölés az Christusnac szenvedeséről,  
haláláról és föltámadásáról.

TArts meg en ge-met oh én Is - te - nem!  
Mert re-mén - sé gem ve - tem czac te ben ned,  
A zért az Ur nac mond-gyad ezt lel - kem:  
En U ram vagy te, ör - ven - dec te - né ked,  
Ez ki - vől nem kér ked - he - tem sem - mi vel,  
Hogy né ked hasz - nál - hat - néc jo té tem - mel.

19 I Esküvésit 21 I éll 25 II tézen  
Cím I szenvedesiről

- 1           1 TArts meg engemet oh én Istenem!  
Mert reménségem vetem czac te benned,  
Azért az Urnac mondgyad ezt lelkem :  
En Uram vagy te, örvendec tenéked,  
5           Ez kivöl nem kérkedhetem semmivel,  
Hogy néked használhatnéc jo tétemmel.
- 2 Az szenteckel ez földön jól teszec,  
Es segitec jámbor istenfélöket ;  
De azoknac leszen nagy sérelmec,  
10          Kic követnec idegen isteneket,  
Ö véres áldozatt yokat nem nézem,  
Es nevöket ayakimra sem vészem.
- 3 Az Ur Isten az én örökségem,  
Melly nékem kiváltképpen részeltetett,  
15          Es ö megtartya hiven azt nékem,  
Az én sorsom az legjobb részre esett,  
Hogy az örökség sinórral osztatott,  
Azzal az legszebbic rész nékem jutott.
- 4 Diczéretet mondoc én az Urnac,  
20          Ki engem tanáczával jol vezérel,  
Még veséimis erre tanitnac,  
Es az ágybannis megintenec éyjel.  
Az Urat szüntelen előttem tartom,  
Ki velem lévén, nem lehet ártásom.
- 25          5 Öróme vagyon szivemnec ezen,  
Diczöségem örül, megnyugszic testem,  
Noha az sirben fekvése leszen,  
De azt szivemben nyilván én elhiszem,  
30          Nem hagyod az koporsóban szentedet,  
De rothadás ellen megmented ötet.
- 6 Az életre nékem utat mutat,  
Melly életben vagyon öröc bodogság,  
Hól szent szinednec gyönyörü voltát  
Láttatod ; melly nagy öröm es vigasság  
35          Jób kezednec ereje, diczösége,  
Öröcké megmarad, soha nincz vége.

5 I küvöl 6 I tétemvel 14 I—II részeltetett III részeltetett 17 I—II sinnorral III  
sinnórral 26 I Diczöségem öröl 28 I nilvan el hiszem 29 I—II hagyod III hogyanod 34  
II és 35 I—III éreje I diczösége



## XVII. SOLTAR. T. B. 63.70.

Könyörgése Davidnac az megszabadulásért.

HAL - gasd meg i - gas - sá - go - mat,

Ur Is - ten ki ál tá - som érts meg,

Fi gyel - mezz hoz zám es te - kints meg

Sziv bé - li i mát sá - go - mat,

I té le tet te tö - led vá roc,

Nézd meg i - gyem, lát - tass tör vént,

I tély meg i - gas - ság sze rént,

Mert én ál nok - ság - gal nem já roc.

1

1 HALgasdmeg igasságomat,  
 Ur Isten kiáltásom érts meg,  
 Figyelmezz hozzám es tekints meg  
 Szívbeli imátságomat,

- 5 Itéletet te töled vároc,  
Nézd meg igyem, láttass törvént,  
Itélly meg igasság szerént,  
Mert én álnoksággal nem jároc.
- 2 Szivem éyjel megpróbáltad,  
10 Es megvizgáltad tellyességgel,  
Láttad hogy eggyez én nyelvemmel,  
Czalárdságnélkül találtad.  
Az mit ember szól, avagy mivel,  
En ayakid beszédire
- 15 Gondot tartoc szent igédre,  
Nem jároc az gonosztévövel.
- 3 Vezérlyed én járásomat,  
Es tarts meg az te ösvényeden,  
Másuva senki ne térítsen,  
20 Erösítsed lábaimat.  
Téged hivlac én segítségre,  
Uram láss meg szükségemben,  
Kérésem vedd füleidben,  
Es légy figyelmes beszédemre.
- 25 \* \* \* 4 Te vagy bizonyos otalmoc,  
Az kic te benned reménlenec,  
Mutasd jovoltodat ezeknec,  
Hogy lássác az rád támadóc.  
Mint az te szemeidnec fényét,
- 30 Ugy meg örizz Uram engem,  
Szárnyad árnyékában fejem  
Takargasd, örizvén ösvényét.
- 5 Otalmazz ellenségimtől,  
Az kic veszedelmemre járnac,  
35 Es mindenünnen környülfognac,  
Ments meg engemet ezektől.  
Kövér nyakoc czac föl nem pattan,  
Kevélyen szólnac ellenem,  
Lesnec, kergetnec hogy engem
- 40 Megtapodgyanac az föld hátán.
- 6 Ollyac mint az vad oroslán,  
Ki az lesből az prédára szöc,  
Es mint az éh oroslán kölyöc,  
Olálkodic az barlangban.
- 45 Uram jövel vegyed eleit,  
Verd földhöz éles töröddel,  
Lelkem ments meg fegyvereddel,  
Ronts meg ellensegim ereit.

5 I Itéletet 6 I ügyem II gyem [!] I—II törvent III ötvent 11 I, III en II én 15 I igidre  
38 I—II Kevélyen III Kövélyen 41 II mind

50 7 Ments meg kezeddél ezektől,  
 Az kic élnece csak ez világnac,  
 Es csak ő hasoknac szolgálnac,  
 Ez gondgyoc tellyes szivekből.  
 Mert eleget adsz ő testöknece,  
 Kikvel tölthetec hasokat,  
 55 Hizlalhattyc magzattyokat,  
 Még unokájokis eltelnec.

8 En pedig az igasságban  
 Szinét meglátom fölségednece,  
 Es ha álmomból fölserkenec,  
 60 Megelégszem jó voltodban.

18.

XVIII. SOLTAR. C. M. 144.

Hálá adása szent Davidnac az megszabadításért.

OH én U ram, ki e röt adsz en - né kem,  
 En e rös Is - te - nem és bi - zo - dal mom,

Sze ret - lec té ged mig le - szen é le tem,  
 Id vös - se - gem nec szar - va, én pa - i som,

En ma - gas kö szá lam oh én U - ram,  
 Mi dön ez U rat di - czér - vén ké - rem,

E rös bás - tyám és e - rös kö - vá - ram :||  
 El len - sé - gim töl ő meg - tart en - gem.

Ha lál fáy - dal mi hog' kör - nyül - ven - né nec.

52 II gondgyoc 57 I penig

Be li al fi a i ret - te - get - né nec,  
 Po kol kö - te le va - la kör - nyü - lem,  
 Czak - nem az ha lál tö - ri - ben e - sem.

- 1        1 OH én Uram, ki erőt adsz ennékem,  
 Szeretlec téged míg leszen életem,  
 En magas köszálam oh én Uram,  
 Erős bástyám és erős kövárom :/ :
- 5        En erős Istenem és bizodalmom,  
 Idvössegenec szarva, én paisom,  
 Midön ez Urat diczérván kérem,  
 Ellenségimtől ő megtart engem.  
 Halál fáydalmi hog' környülvénec,  
 10        Belial fia i rettegetnénc,  
 Pokol kötele vala környülem,  
 Czaknem az halál töriben esem.
- 2        2 Illy inségemben az Urhoz kiáltéc,  
 Nagy szükségemben Istenec könyörgéc,  
 15        Szozatom templomába fölhata,  
 Kiáltásom füleibe juta /  
 Legottan â föld szörnyen megindúla,  
 Az hegyec fundamentoma mozdúla,  
 Rengedeznec reszketnec szertelen,  
 20        Mert haragra indult az Ur Isten.  
 Nagy sűrö füst megyen föl az ő orrán,  
 Rettenetes tűz szájából kirohan,  
 Ki miatt az ég szellyel villámic,  
 Mert az ő sebes haragja látztic.
- 3        3 Lehaylatâ az eget es lejöve,  
 Lábai alatt homály setétsége,  
 Alászálla Cherubimon ülven,  
 Es az szélnc szárnyain röpölvén :/ :

4 I bastyam II bástyám III bastyám 6 I Üdvössegenec 9 I környül vennének  
 II környülvénec III környülvénec 12 II esém 15 I—II templomában 16 I—II  
 füleiben 17 I megindola 18 I mozdola 23 I szellel 25 II és

30 Nagy setét ködben magát befedezte,  
 Kiben mint sátorban magát reytette,  
 De az fényesség ki nála vala,  
 Az sűrő ködököt eloszlata.  
 Nagy köössöc hulnac, tüzláng villáméc,  
 35 Az Ur menydörgése égen hallatéc,  
 Rettenetes szó adatéc töle,  
 Köössöt, villámást földre löve.

4 Elszéleszté azokat nyilaival,  
 Es elrettente ő villámásival,  
 Megláttánac az vizec mélységi,  
 40 Fölnyilánac az földnec feneki : / :  
 Az te feddésednec sulyosságátul,  
 Es haragos orrodnec fuvásátul.  
 Onnan föllyül kezeit lenyuyta,  
 Es engem az vizekből kivonya,  
 45 Megszabadita én ellenségimtől,  
 Megmente hatalmas gyüölöimtől,  
 Kic rám rohannac én inségemben,  
 De gyámolom lön nékem az Isten.

5 Tér helyre hoza, s' kimente engemet,  
 50 Es én hozzam mutata nagy szerelmet,  
 Megfizete igasságom szerint,  
 Kezeimnec tisztasága szerint : /  
 Mert az Urnac utárol nem tértem el,  
 55 Az én Istenemtől nem szakadtam el,  
 Itéletire szüntelen néztem,  
 Es szent törvényét meg nem vetettem.  
 De mindenkor hiven előtte jártam,  
 Gonosztételtől magamat megóttam,  
 60 Megfizete igasságom szerint,  
 Kezeimnec tisztasága szerint.

6 Szent vagy, es jótévő az jótévöckel,  
 Es igazat tész igazán élöckel,  
 Tiszta vagy azokhoz az kic tisztac,  
 Elfordulsz tölöc az kic gonoszac / :  
 65 Az nyomorult szegényeket segited,  
 Az kevély szemöket megszégényited,  
 Nékem Úram szövétneket gyuytasz,  
 Es az setétben világot nyuytasz.  
 Te általod ellensegim seregin  
 70 Altalfutoc, elszököm keretésin,  
 Tökélletes az Istenec uta,  
 Tiszta es probált az ő mondása.

34 I mönydörgése 43 I lenyoyta 47 I—II rohannac III rohánnac 49 I—II kimente III kimente 56 I törvényit 61 II és 66 I kevély II kevély III kevély 67 I—II Nekem III Nékém I szövedneket 72 II és

- 7 Az benne bizoknac erős paissa,  
 Ez Istenec de ki lehetne mássa?  
 75 De holott volna illy erős köszál,  
 Mint az Isten az ki minket táplál? :/  
 Az Isten erejiben fölöztet,  
 Es utaimban jól vezérl engemet,  
 Lábam gyorsitya, mint az szarvasnac,  
 80 Hogy magas hegyimre fölhághassac.  
 Ő tanitya kezemet hadakozni,  
 Es az atzél kézivet elrontani,  
 Idvösségednec paisát nékem  
 Adod, es jobkezed megtart engem.
- 85 8 Az te szelid es engedelmes vóltod  
 Öregbit engem, erősít jovoltod.  
 Es az hol jároc helt adsz lábamnac,  
 Hogy bokáim ne botránkozzanac :/  
 Ellenségimet azert megkergetem,  
 90 Es meg nem szünöm mig nem mind elverem,  
 Minden erőmmel addig paskolom,  
 Mig nem öket lábam alá haytom.  
 Az hartzra nékem erős fegyvert adtál  
 Az földhöz vered ki én ellenem ál,  
 95 Megfutamtatod ellenségimet,  
 Széllyel kergeted gyülölöimet.
- 9 Kiáltanac, de senki meg nem tartya,  
 Az Istenhezis, de meg nem halgattya,  
 En öket mind széli porrá rontom,  
 100 Az utzákon az sárba morsolom :/  
 Az népeknek ö patvarkodásoktul,  
 Megszabaditasz tusakodásoktul,  
 Az pogányokon fővé tész engem,  
 Nem esmert népis szolgál énnékem.  
 105 Soc idegenec kic hiremet hallýác,  
 Hizelkedvén magokat aláam adgyác,  
 Erős helyeken idegen népec  
 Az én hatalmasságomtul félnece.
- 110 10 Eel az Isten, kinec legyen diczéret,  
 Aldom én idvözítő Istenemet,  
 Ki énnékem ez hatalmat adta,  
 Ellenségimet megholdoltatta :/  
 Megöriz engemet ellenségimtől,  
 Kiken engem emelt fejedelemöl,

76 I táplál? II táplál? III táplál! 80 I—II magas 81 I—II Oe III O 83 I Üdvösségednec  
 84 II és 85 II és 86 I jovoltad 100 I—II utzákon III utzakon 103 I pogánokon 105 I  
 hallýák II hallýác III hallýac 107 II idégen 108 I—II félnece III félnece 110 I üdvözítő

115

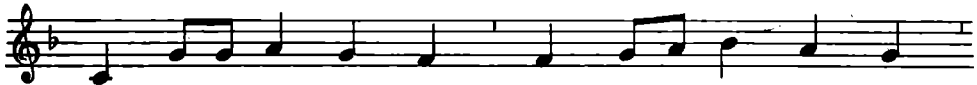
Az erőszak tévőtől otalmaz,  
 Ki mindenkor halálomra vigyaz.  
 Azért diczéretet mondoc tenéked,  
 Az pogányoc közt magasztallac téged,  
 Szent nevednec éneklec szüntelen,  
 120 Hogy te királyodat fölségessen

11 Megsegítéd, véle töl kegyességet,  
 Es néki jelentél illy idvösséget,  
 Ez megkenett Davidnac főképpen  
 Es maradékinac mind öröcken.

19.

## XIX. SOLTAR. CL. M.

David diczéri az Istent ő teremtéséről és törvényéről,  
 osztán könyörög hogy ötöt büntöl megörizze.



AZ E-gec be - szél lic Es nyil - ván hir de tic  
 Az ég me - nye - ze ti Szé - pen ki - je len ti



Az Ur - nac e re jít / Az na - poc egy - más nac  
 Ke zi - nec mun - ká it.



Tu do - mánt mu tat - nac, Az ö bö - l - cze - sé - gé ről.



Egy éy az más éy nec Be - szél, az Is ten nec



Ö nagy di - czö - sé - gé ről.

1

1 AZ Egec beszéllic  
 Es nyilván hirdetic  
 Az Urnac erejit /  
 Az ég menyezeti

116 I—II halálomra III halálomra 117 I dicziretet II diczéretet III diczerétet 118 I  
 poganok 121 I Meg segited II Megsegited III Megsegited 122 I üdvösséget  
 Cím I dicziri [...] törvényiről

5 Szépen kijelenti  
Kezinec munkáit.  
Az napoc egymásnac  
Tudománt mutatnac,  
Az ö bölcsességéről.  
10 Egy éy az más éynec  
Beszél, az Istennec  
Ö nagy diczőségéről.

2 Nincz szo sem tartomány  
Holott ez tudomány  
15 Nem prédikáltatnéc :/  
Minden felé megyen  
Ez föld kerekségen  
Beszéde ezeknec.  
Írásoc kimegyen  
20 Mind ez világ végén,  
Holott az fenyos napnac  
Haylékot az Ísten,  
Helheztetet szépen,  
Ö lako szállásánac.

25 3 Kiben mint völegén  
Reggel fölkel szépen  
Ö ágyas házából :/  
Es ugyan örvendez  
Mint az erős vitez  
30 Ha futásra indól.  
Az égnec egy végén  
Fölkel, es elmegyen  
Gyorsan az más végére,  
Sohol semmi ninczen  
Ö hévsége ellen  
Ki magát elreythesse.

4 Az Isten törvénye  
Tiszta ö beszéde,  
Lelkeket megtérit :/  
40 Hivség bizonsága  
Kisdedeket abba  
Bölcseségre tanit.  
Ö paranczolati  
Igazac mondási,  
45 Kic szivet vigasztalnac.  
Minden ö törvényi  
Tisztác szent beszédi,  
Szemet vilagositnac.

---

9 I bölcsességéről 12 I duczőségéről II diczőségéről III diczőségéről 17 I—II Ez  
III Es 19 I Irások II—III Irásoc [Vö. Lobwasser: Jhr lauff . . . Marot: Leur tour . . . ]  
27 I Agyasházabol II Agyas III agyas 31 I Egnek II Egnec III egnec 32 II és 33 I  
végire 40 I Hüség 41 I azba



50 5 Az Isten félelme  
 Tiszta, mind öröcke  
 Megmarad es megál : / :  
 Az ő itélete  
 Igaz mindenekbe,  
 Tellyes nagy josággal.  
 Arannál, ezüstnél  
 Kedvesb drága könél,  
 Es sockál böczületesb,  
 Ő szerelmessége  
 Es gyönyörüsége  
 60 Még az méznélis édesb.

6 Az ki szolgál néked  
 Uram, tanol töled  
 Nagy jo tanóságot : / :  
 Es azt ha megtartya,  
 65 Jol leszen ő dolga,  
 Mert vészen jutalmot.  
 Ki tudná büninec  
 Számát esetinec,  
 Es ki gondolhatná meg?  
 70 En soc büneimet  
 Titkos vétkeimet  
 Uram nékem boczásdmeg.

7 Szolgádat örizd meg,  
 Kevélségtől tartsz meg,  
 75 Ne esséc ez bünben : /  
 Es én tiszta lészec,  
 Semmi bünt nem teszec,  
 Jároc te kedvedben.  
 Szájamnac szolása,  
 80 Szivem gondolattya,  
 Kedves legyen tenéked.  
 Adgyad oh én Uram  
 Es erős köszálam  
 Hogy ne vétsec ellened.

## XX. SOLTAR. T. B.

Az Izraeliták könyörgése David királyért.

AZ UR té - ge - det meg - hal gas - son Te nagy in - sé - ged - ben,  
 Az Ja - cob Is - te - ne meg - tart son Te ve - sze - del - med - ben.  
 Küld - gyön te - né - ked se - ge - del - met Az Ur ö szent há - zá - bol,  
 Te re - ád for - dít - sa ke - gyel - mét, Tart - son meg az Si - on - bol.

1 AZ UR tégedet meghalgasson  
 Te nagy inségedben,  
 Az Jacob Istene megtartson  
 Te veszedelmedben.

5 Küldgyön tenéked segedelmet  
 Az Ur ö szent házából,  
 Te reád fordítsa kegyelmét,  
 Tartson meg az Sionból.

10 2 Aldozatodat megtekintse,  
 Kikvel öt tiszteled,  
 Egő áldozatodat tüze  
 Egesse meg néked.

15 Az mit az te szived kívánhat  
 Adgya meg ö tenéked,  
 Hogy mindennémű tanácsodat  
 Te jo véghez vihessed.

20 3 Adgyad Uram hogy te nevedben  
 Az mi zászloinkat  
 Fölemellyüc nagy örömnkben,  
 Es adgyunc hálákat.

Cím I Izraeliták II Izraeliták III Izraeliták I I—II meghalgasson III meghalgás-  
 son 16 I vihessed

Mondván: Az Ur Isten megörzi  
 Ez királt kegyelmével,  
 Az menyből ötet erősíti  
 Job keze erejivel.

25 4 Némellyec az ö szekerekben  
 Es biznac lovokban,  
 De mi az nagy Isten nevében  
 Bizunc mint Urunkban.  
 Azért öc keményen megesnec,  
 30 Mi pediglen megállunc,  
 Öc mind az földhöz verettetnec;  
 De mi éppen maradunc.

5 Tarts meg Uram, es engedd nekünc,  
 Hogy ez király hiven,  
 35 Mikoron hozzá esedezünc,  
 Segédségül legyen.

21.

XXI. SOLTAR. C. M.

Háláadásá az Izraelitáknac az David királyért.



ÖR-ven-dez U ram az ki-rál Az te nagy ha-tal-mad-ban,  
 Es sza-ba-di-tá-sod-ban, Es vi-gad nagy buz go-ság-gal,  
 Hogy öt meg-se gi ted, In ség-ből ki men ted.

1 1 ÖRvendez Uram az királ  
 Az te nagy hatalmadban,  
 Es szabadításodban,  
 Es vigad nagy buzgosággal,  
 5 Hogy öt megsegited,  
 Inségből kimented.

30 I pedig 33 II és

Cím I—II Izraelitáknac III Izraelitáknac 4 I buzgosággal II—III buzgosággal  
 5 I megsegited II—III megsegited

2 Ugy viseled néki gondgyát,  
Hogy az mit tőled kérend,  
Mindeneket megnyerend.  
10 Mihelt fölnyittya ő száját,  
Alég szól egy ígét,  
Már hallod kérését.

3 Előb hogy nem könyörgene  
Meghaltatod, meglátod,  
15 Irgalmaddal megáldod.  
Es föltész az ő fejére  
Sár arany koronát,  
Mint királyi pompát.

4 Azt kéri vala tetőled,  
Hogy czac valamennyire  
20 Hoszszabbollyon élete :  
De ő életét terjeszted  
Nagy soc esztendőkre,  
Söt öröc időkre.

5 Őt fölvöd nagy diczőségre  
Az te segedelmeddel,  
Öröc idvösségeddel.  
Ez nagy királyi fölségre  
30 Tőled emeltetéc,  
Es ékesitetéc.

6 Szereted őt minden jockal,  
Es te szent áldomásod  
Öröcké néki nyuytod.  
Örvendetes vigságockal  
35 Őt gyönyörkötteted,  
Szinedre nézeted.

7 Ez király mindenkor bizic  
Czac az ő Istenében,  
Es nem fél veszéliben.  
40 Az magasságosnac nyugszic  
Irgalmasságában,  
Es megmarad abban.

8 Kezeddel megleled őket,  
Az kic reád támadnac,  
45 Boszszuságodra járnac.  
Es az te gyüülöidet  
Kezeidből senki  
Soha ki nem menti.

50 9 Mint az hev tüzes kementze,  
Haragod környülvészi  
Es öket mind ellepi.

Haragos ortzádnac szine  
Öket megemeszti,  
Mint az láng elnyeli.

55 10 Mindennemü gyümölcszeket  
Hirtelen te elvesztöd,  
Es az földről eltörlöd.

60 Magvokat, czemétéjeket  
Nékie megátkozod,  
Nép közül kiirtod.

11 Mert gonoszra igyekeztec,  
Szándékoztac ellened,  
Hogy boszszontsanac téged.

65 Gonosz tanácztot végeztec,  
De hogy véghez mennyen,  
Erejekben ninczen.

12 Mert minden ellenségidet  
Erössen megkergeted,  
Es öket elszéleszted.

70 Megvonszod Ived idegét,  
Nyilad mint az tárgyra  
Lövöd ortzájokra.

13 Azert Uram már támadgy föl,  
Mutasd meg hatalmadat,  
75 Lássuc erős voltodat.

Hogy diczöséges erődről  
Vigan énekellyünc,  
Es benned örvendgyünc.

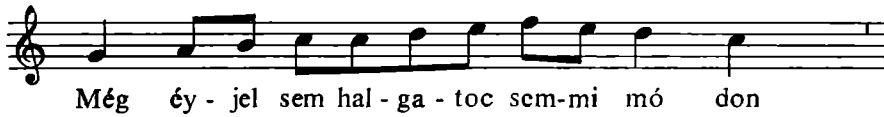
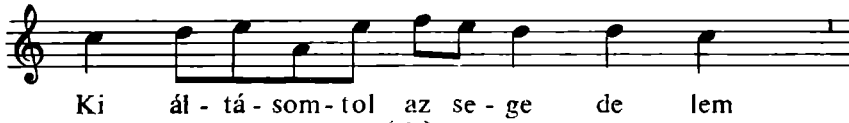
22.

## XXII. SOLTAR. C. M.

Jövendölés az Christusnac szenvedésiről,  
Haláláról és föltámadásáról.

EN Is te nem én e - rös Is te nem,  
Mi ert ha - gyál el en - nyi - re en gem?

51 I ököt 76 I düczöséges



- 1 I EN Istenem én erős Istenem,  
Miert hagyál el ennyire engem?  
Kiáltásomtól az segedelem  
Nagy távol vagyok.
- 5 En kiáltoc te hozzád egész napon,  
De még sem felelsz meg, nincz ki megtartson,  
Még éyjel sem halgatoc semmi módon,  
Ez inségben.

- 10 2 De te szent vagy, es az Izraelben  
Te szentséged megmarad mindenben  
Diczértettel ez gyülekezetben  
Szívvel lélekel.

- 15 Az mi régi atyáinc tellyességgel  
Te benned biztanac jó reménséggel,  
Szükségekben őket segedelmeddel  
Megtartottad.

- 20 **3** Ha ők szivből kiáltottac hozzád,  
Mindgyárt őket megszabadítottad,  
Benned biztac, es őket nem hattad  
Esni szégyenben.  
En nem vagyoc ember, de féreg léven  
Minden népeknél vagyoc nevetségben,  
Czufolnac, utálnac, es megvét minden  
Es keserget.
- 25 \* \* **4** Az ki lát minden czufol engemet,  
Szájját elvonsza, szól merő mérget,  
Fejét rázza, hunyorgattya szemet,  
Réam néz szörnyen.  
Mondván : Ez ember bizott az Istenben,  
30 Szabaditsa meg azért ötet innen,  
Ha szereti az Isten, néki légyen  
Segédségöl.
- 35 **5** Hogy te engemet anyám méhéből  
Ki hozál, ottan segedelmem löl,  
Czczemő korombannis egyedöl  
Czac benned biztam.  
Söt mihelt anyám méhéből szármasztam,  
Istenem voltál, reád támaszkodtam,  
40 Bátorsággal te hozzád ragazkodtam,  
En Istenem.
- 6** Ne távozzál azért meszsze tőlem,  
Ne hadgyel, mert nagy az én gyötrelmem.  
Nincz segétöm, es az én sérelmem  
Nem fáy senkinec.  
45 Soc erős bikác engem környülvöttec  
Az Basani nagy ökröc réam törnec,  
Ökleledezni, megölni igyekezne  
Nagy méltatlan.
- 50 **7** Az ő szájokat én réam tátván,  
Mint ragadozo sivo oroszlán,  
Agyarkodnac, hogy engem torkokban  
Béfalhassanac.  
Könyhullatásim mint az vizec folynac,  
En czontaim helyekből kimozdolnac,  
55 Szivem mint viasz olvad, bélim fáynac  
Sebec miatt.

18 I megszabadítottád 19 II és 21 I ember, de fereg II ember, dé fereg III embér,  
de fereg 22 I nepeknél vagjok II nepeknél vagyoc III népeknél vagyoc 23 II és 26 I  
Száját II Száját 27 I—II szemét 39 I Batorsággal II Batorsággal III Batorsággal 43 I  
segítöm, es az en sérelmem II és az én sérelmem III azén sérelmem 44 I fáj II fáy  
III fáy 49 I szayokat II szájokat 55 I fáynac II fáynac III fáynac

- 8 Minden eröm mint czerep elszáradt,  
Száráz nyelvem az inyemhez ragadt,  
Porba vetél engem, érzem kinnyát  
60 Halál mérgéneec.  
Mert engemet soc ebec környülvettec,  
Gonosz népec ellenem öszvegyültec,  
Kezeimet és lábaimat ezec  
Altal gyaktác.
- 65 9 En czontaimat megolvashatnác,  
Szörnyü szemeket reám forditnac,  
Kinomban nem szánnac, de gunyolnac,  
Üz nec czufságot.  
Elosztottác egymás közt én ruhámot,  
70 Es öltözetemre *veteltec* sorsot,  
Hogy abbol ne metélnéneec foltokot  
Osztván részre.
- 75 10 Azért Uram tölem ne legy meszsze,  
Ne kessél, életemnec ereje.  
Kérlec siess, tekénts inségemre,  
Légy segedelmöl.  
Ments meg életem az éles fegyvertöl,  
Védelmezz meg ez soc dühös ebektöl,  
80 Egyedöl voltomat ments meg ezektöl  
Jo voltodbol.
- 85 11 Tarts meg az éh oroszlán torkátol,  
Es az egyszarvu fene vadaktol,  
Kic mostan környülvöttec nagy mordol,  
O tarts meg engem!  
Kiért szent nevedet hiven diczérem,  
Az én attyámfiainac hirdetem,  
Es az szent gyülekezetben tisztelem  
Fölségedet.
- 90 \* \* 12 Diczérjétek Istenfélöc ötet,  
Jácob fiai áldgyátoc nevét,  
Izrael népe féld ez fölséget,  
Mint Istenedet.  
Mert nem utállya az szegénnec ügyét,  
95 Es töle el nem forditya szent színét,  
De ha kiált, meghalgattya kérését  
Nagy kegyessen.
- 100 13 Azért diczéretem rolad leszen  
Minden előtt az gyülekezetben,  
Es én fogadásim semmiképpen  
Meg nem töretneec.

69 I—II ruhámot III ruhamot 70 I—III vettetecc 72 I részre II részre III részre  
83 I—II mordol 84 I—II tarts III tárt 85 I—III szent 86 II atyámfiainac 89 I—II  
Istenfélöc III Istenfélöc 94 I fordítja II—III fordityá 97 I—II diczéretem rolad III  
diczéretem rolad



Az szegényec esz nec, megelégesz nec,  
 Az Isten keresőc téged diczér nec,  
 Eel az ő lelkec, es benned örvend nec  
 Mind öröcke.

105 14 Ez földi nép nec minden serege  
 Az Urhoz gyül ez emlekezetre,  
 Es az pogányok nac nemzetsége  
 Néki hayt fejet.

Mert az Ur egyedöl bir mindeneket,  
 110 Övé az ország, ő az pogány népet  
 Birja, raytoc megmutatván erejét  
 Kezeinec.

15 Az kövérec, kic megelégettec,  
 Es kic már porrá lenni készültec,  
 115 Diczér nec téged minden szegényec,  
 Es nyomorultac.

Es minden ő maradéki azok nac  
 Néked szolgálván tér det fejet haytnac,  
 Es firol fira ök teged uralnac,  
 120 Oh nagy Isten!

16 Az következő nép jövendőben,  
 Te igassagodat diczér etben  
 Magasztallyác, tisztelic szivekben  
 Ez egész földön.

23.

### XXIII. SOLTAR. C. M.

Háláadásá David nac  
 az Isten nec reá gondviselésiért és taplálásáert.

The image shows two staves of musical notation in G major (one sharp) and 4/4 time. The melody is simple and hymn-like. The lyrics are written below the notes.

AZ Ur en - né kem ö ri ző pász-to rom,  
 A zért sem mi ben meg nem fo-gyat-ko zom,

102 I—II diczér nec III diczernec 103 II és 105 I—II Ez [ . . . ] serege III Es [ . . . ]  
 serege 111 I—II erejét III érejét 117 I, III maradéki II maradéki 118 I, III tér det II  
 tér det 119 I—II urálnac 121 I—II következő 122 I—II diczér etben III diczer etben  
 123 I Magasztallyák II Megasztallyác [!] III Magasztallyac 124 I—II Az  
 Cím I—II gondviselésiért III gonviselésiért

Gyö - nyö - rü szép me zön en - ge - met él tet,  
 Es szép ki - es fo lyo - viz - re le - gel tet.  
 Lel ke - met meg nyu got - tyá szent ne - vé ben,  
 Es ve - zér l en gem i gaz ös - vé - nyé ben.

1 1 AZ Ur ennékem őriző pásztorom,  
 Azért semmiben meg nem fogyatkozom,  
 Gyönyörű szép mezőn engemet éltet,  
 Es szép kies folyovizre legeltet.  
 5 Lelkemet megnyugottya szent nevében,  
 Es vezér l engem igaz ösvényében.

2 Ha az halál árnyékában járnékis,  
 De nem felnéc még ő setét völgyénnis :  
 10 Mert mindenütt te jelen vagy én velem,  
 Veszszöd es botod megvigasztal engem,  
 Es nékem az én ellenségim ellen  
 Asztalt készitesz, eledelt adsz bőven.

3 Az én fejemet megkenöd olajjal,  
 Es engemet itatsz tellyes pohárral,  
 15 Jóvoldod, kegyességed körülülveszen,  
 Es követ engem egész életemben,  
 Az Ur ennékem megengedi nyilván,  
 Hogy mind éltiglen lakjam ő házában.

## XXIII. SOLTAR. C. M. 62.95.111.

Diczéri David az Istent az Izrael népéhez való jo voltáért.

AZ Ur bir ez e - gesz föld del,  
 Es min - den ben - ne é - lőc - kel,  
 Ö vé ez földnec ke - rek - sé ge,  
 Kit az ten - ge ren é pi tött,  
 Fo lyo - vi - zec - kel kör nyül vött,  
 Ki ben meg - lát - zic böl - cze - sé ge.

1 1 AZ Ur bir ez egész földdel,  
 Es minden benne élöckel,  
 Övé ez földnec kereksége,  
 5 Kit az tengeren építött,  
 Folyovizeckel környülvött,  
 Kiben meglátzic bölcsesége.

2 Ki megyen föl az szent helyre,  
 Az Urnac ő szent hegyére,  
 Es vallyon kitől tiszteltetic?  
 10 Az kinec tiszta ő szive,  
 Es ártatlan az ő keze,  
 Az ki hamissan nem esküszic.

Cím I nepéhez 9 I vollyon I—II tiszteltetic III tiszteltetic 12 I—II hammissan

3 Ezt az Ur megáldgya szépen,  
 Es az idvözétő Isten  
 15 Igasságát adgya ö néki.  
 Ez pedig az bodog nemzet,  
 Ki az Jacobnac Istenét  
 Keresi, es szent színét nézi.

4 Világi kapuc nyillyatoc,  
 20 Fejetekek föltartsátoc,  
 Hogy ez diczö király térjenbé.  
 Miczoda diczö király ez?  
 Seregeknek Istene ez,  
 Nagy ennec hadi erőssége.

5 Ti kapuc emelkedgyetec,  
 Fejetekek fölvessétec,  
 Hogy ez király belétec térjen.  
 Kiczoda ez nagy királyság?  
 30 Ez â Zebaoth Uraság,  
 Melly nagy az ö diczöségében.

25.

XXV SOLTAR. C. M.

Davidnac külömbkülömb könyörgése.

SZi ve - met hoz - zád e - me lem,  
 Es meg nem szé - gye nül - te tem,

Es ben ned bi - zom U ram ☩  
 Nem ne vet sen - ki ray tam.

Mert szé gyent nem val - la - nac,

Az kic hoz zád e - se - dez nec,

13 I—II megáldgya III megáldgyá 14 I üdvözétő 15 I, III neki II néki 16 I pedig 18 I szent II és szent III szent 19 I nyillatoc 21, 22 I duczö 30 I Mely [ . . . ] duczöségében II Mely

Cím I—II külömbkülömb III külömbkülömb



1           1 SZivemet hozzád emelem,  
          Es benned bizom Uram /  
          Es meg nem szégyenültetem,  
          Nem nevet senki rajtam.  
5           Mert szégyent nem vallanac,  
          Az kic hozzád esedeznec,  
          Azoc pironkodgyanac,  
          Az kic hitetlenül élne.

10           2 Utaid Uram mutasdmeg,  
          Hogy elne teveledgyem /  
          Te ösvényidre tanits meg,  
          Kiken intézd menésem.  
          Es vezérély engemet  
15           Az te szent igaz igédben,  
          Otalmazd életemet,  
          Mert benned bizom Ur Isten.

20           3 Emlekezzél jovoltodbol  
          Nagy kegyelmességedre : /  
          Emlekezzél irgalmadrol,  
          Melly megmarad öröcké.  
          Ifjuságomnac vétkét  
          Kérlec hogy meg ne emlitsed,  
          Söt nagy kegyességedet  
          En Istenem megtekintsed.

30           4 Jó es igaz az Ur Isten  
          Mind öröcken öröcke : /  
          Az bünösöket térítven,  
          Ő igaz ösvényire.  
          Es az nyomorultakat  
          Eletekben igazgattya,  
          Nagy kegyessen azokat  
          Az ő utában megtartya.

35           \* \* 5 Az Istenec minden uta  
          Kegyesség es nagy hivseg : /  
          Azoknac kic mondására  
          Gondot tartnac mind végig.

5 I—II szégyent III szégyént 6 I—II hozzád III hozzád 8 I—II élne III elne 10 I—II élne 14 I—II te szent III teszent 25 II és 26 I öröckön II öröckön 34 I hűség II és nagy hűség

En nékem kegyelmezz meg  
Uram az te szent nevedért,  
Es bünömet boczásdmeg,  
40 Ne ostorozz nagy voltáért.

6 Az ki az Ur Istent féli,  
Es tiszteli szívében : / :  
Azt ő nagy hiven vezérli  
Ö igaz ösvenyében.  
45 Nagy békeségben annac  
Minden jo böven adatic,  
Es ő maradékinac  
Gazdag örökség hagyatic.

7 Az igaz Isten felökne  
50 Meg jelenti titkait : /  
Es az ő benne hívökne  
Megmutattya kötésit.  
Istenhöz szemeimet  
Fölemelem szünetlenöl,  
55 Ö megöriz engemet,  
Lábam kivonsza az törböl.

8 Azert térj hozzám Istenem,  
Tekénts ream kegyessen : /  
Es kegyelmezz meg ennékem,  
60 Mert élec szegénségben.  
Nyavalyája szívemne  
Naprol napra mind öregböl,  
Uram add végét ennac,  
Vigy ki engem ez inségböl.

9 Nyomoruságimot lásd meg,  
65 Tekénts meg szükségemet : /  
Es büneimet boczásdmeg  
Kic szerzic ez sérelmet.  
Tekénts ellenségimot,  
70 Kic ennálamnál erősbec,  
Es gyülnec engemet,  
Kergetnec es kesergetnec.

10 Tarts meg én lelkemet Uram,  
Hogy én ellenségimtöl : /  
75 Szörnyen meg ne czufoltassam,  
Benned bizom egyedöl.  
En ártatlan éltemet  
Örizdmeg, mert bizom hozzád,  
Es te Izraeledet  
80 Minden énségböl kihozzad.

44 I ösvenyiben 53 I—II Istenhez 61 I—II Nyavalyája III Nyavalyájá 66, 69 I Tekéncz  
II Tekénts III Tekents 72 II és 75 I—II czufoltássam 80 I kihozzad

## XXVI. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megsabadtásért.

Légy i té lőm U - ram, Mert hiv - ség - gel jár - tam,  
 Es él - tem nagy ár tat - la - nul,  
 A zért hi - szem az Is tent, Hogy ő en - ge - met meg - ment  
 Min - den né mő há - bo - ru - tul.

1 1 Légy itélőm Uram,  
 Mert hiveséggel jártam,  
 Es éltem nagy ártatlanul,  
 5 Azért hiszem az Istent,  
 Hogy ő engemet megment  
 Mindennemő háborutul.

2 Probály es kísérts meg,  
 Igyemet nézd jól meg,  
 10 Meglátod tisztaságomat.  
 Visgáld meg veséimet,  
 Es próbáld meg szívemet,  
 Hogy értsed indolatomat.

3 Látom szemem előtt  
 Kegyelmisségedöt,  
 15 Es azon vagyoc szüntelen,  
 Hogy minden dolgaimban,  
 Járjac igasságodban,  
 Ne vétsec fölséged ellen.

4 Az hazug emberek  
 20 Nálam nem kedvesec,  
 Az tettető csalárdokat

2 I hiveséggel 7 I kísércz II és kísérts III kíserts 8 I—II Ugyemet 13 I—II Látom  
 III Latom

Szivem szerint gyűlölöm,  
 Es nagy távol kerülöm  
 Az álnoksággal járokat.

25 5 Az gonosztévőknek  
 Es hamis népeknek  
 Társaságokat gyűlölöm,  
 Ő gyülekezetekben  
 Nem ülök semmiképpen,  
 30 Sőt előttem sem szenvedöm.

\* \* 6 Belső tisztaságban  
 Es ártatlanságban,  
 En kezeimet megmosom,  
 Tisztán téged diczérlec,  
 35 Aldozván fölségednek  
 Oltárod körül forgodom.

7 Eneki fölszóval  
 Es vig hangossággal,  
 Magasztalom fölségedet,  
 40 Néked adván hálákat,  
 Hirdetvén czudáidat  
 Mindenütt áldlac tégedet.

8 Uram havlékodat  
 Szeretem házadat,  
 45 Holott lakol diczőségvel,  
 Szent helyedet kedvellöm,  
 Es azt föllyeb böczüllöm  
 Minden ez világi kincznél.

9 Ostorodat Uram  
 Fordítsel én rolam,  
 50 Ne büntess az bünösöckel,  
 Vélec ne verd lelkemet:  
 Ne vöddel életemet  
 Az véronto embereckel.

55 10 Kiknek az ő kezec  
 Rút bünnel tellyesec,  
 Es azon hányyac eszeket,  
 Hogy szegént elnyomjanac,  
 Ajándékon kapdosnac  
 60 Kivel töltic jobkezeket.

11 De én tisztaságban  
 Jároc igasságban,  
 Es élec nagy ártatlanol,  
 Büntöl magam örizem.  
 65 Szabadits meg hát engem  
 Te nagy irgalmasságodbol.

**23 I—II kerölöm 31 I—II Belső 45 I duczőségvel 66 I—II irgalmasságodbol III irgál-**  
**masságodbol**



12 Az én lábam megál,  
Tágas helyet talál,  
Es megmarad össvenyiben,  
Azért Úram diczérlec,  
Es örömmel tisztellec,  
Az hívek nec seregiben.

27.

## XXVII. SOLTAR. T. B.

Davidnac könyörgése á megszabadításert.

AZ Ur Is ten az én vi la - gos - sá gom,  
Ö é le tem - nec e re je jol tu dom,

Es id vös sé - gem, hát ki töl fél nec? *tr*  
Ki vol na hát az ki - töl ret teg nec?

Mi dön az ke - gyet - len go - nosz té vök,  
Mint el len - sé - gim én re - ám tör - nec,

Hogy en - ge - met u - gyan meg - e gye nec,  
Hir te len mind hát - ra ro - han nak ök

1 1 AZ Ur Isten az én világosságom,  
 Es idvösségem, hát kitől félnéc?  
 Ő életemnec ereje jól tudom,  
 Ki volna hát az kitől rettegnéc?  
 5 Midön az kegyetlen gonosztévök,  
 Mint ellenségim én reám törnec,  
 Hogy engemet ugyan megegyenec,  
 Hirtelen mind hátra rohannak ök.

2 Hogy ha táborral környülvennénekis  
 10 De még sem félne semmit én szívem :/  
 Ha szinte az ellenség közt volnékis,  
 Mégis benned vetném reménségem.  
 Egy dolgot kívántam én az Urtól,  
 Kit még mostannis kérec nagy bizván,  
 15 Hogy lakhassam az Urnac házában,  
 Mig ez földön élec jovoltodbol.

3 Mellyet azért kérec hogy én láthassam  
 Az Urnac fölséges diczöseget :/  
 Es ő szent templomát látogathassam,  
 20 Melly tisztességére épitetet.  
 Mert engem haylékába takarít  
 En haboruságimnac idein,  
 Es elröyt engem röytec helyein,  
 Magas kösziklára fölemelit.

4 Es az én fejemet ő fölemeli  
 25 Ellenségimen, kic környülvöttec :/  
 Azért az ő haylékában ő néki  
 Föl szóval áldozom és éneklec.  
 Uram mikor hozzád fölkiáltoc,  
 30 Figyelmetessen halgass meg engem,  
 Kegyelmezz meg, légy gyámolom nékem,  
 Midön te hozzád szivből ohaytoc.

5 Te felöled mondgya ezt az én szívem :  
 Keressétec az én szent színemet :/  
 35 Azért nékemis ez igyekezetem,  
 Hogy nézhessem Uram szent szinedet.  
 Ne fordits el hát ortzádat tölem,  
 Szolgádat ne vesd el haragodban,  
 Te vagy vigasztalom nyavalyámban,  
 40 Segéts meg, Uram ne hágy el engem.

6 Mert mind atyám es anyám elháygy engem,  
 De az Ur kegyessen hozza véssen :/  
 Mutasd meg Úram te utadat nékem,  
 Ellenség ellen, tarts ösvényeden.

2 I üdvessegem II idvessegem 10 I—II még III meg 18 I düczöseget 19 I—II szent  
 templomat III szentt emplomát 21 I haylékában II haylékában 23 I elreyt engem  
 reyték 32 I sziböl 38 I—II haragodban III harágodban 40 I—II hagy 41 I attyam II  
 és 42 I hozzá

45 Kivánságokra ellenségimnec,  
 Ne adgy engemet, mert sokan vádnac  
 Kic ellenem hamisságot szolnac,  
 Hazudnac es erőszakot tesznec.

7 Ha nem hittem volna hogy még éltemben  
 50 Jovoltát az Urnac meglátandom : / :  
 Az élőkneec földén, hát immár régen,  
 Oda lött volna minden én dolgom.  
 Várjad azért bizonynal az Urat,  
 Légy vig es bátorságos szivedben,  
 55 Mert téged megtart az nagy Ur Isten,  
 Czac ő töle várjad otalmadat.

28.

XXVIII. SOLTAR. T. B. 109.

Könyörgése Davidnac az megotalmazásért.

HOz zád ki ál-toc ke-gyes U ram.  
 En se-géd-sé-gem es kö-vá ram!  
 Hal gass meg ke-gyel-mes-sen en gem,  
 Ne hal gass el mert el kell vesz-ném,  
 A zok-hoz ha-son-lo le szec,  
 Kik nec az ko-por-so he-lyec.

45 I ellenségimnec II ellenségimnec III ellenségimnec 46 I vádnac II-III vádnac 48 I tesznec II és [...] tesznec III tesznec 51 I-II hát III hat 53 I, III azért II azért 54 I Légy II Légy vig és III Légy 56 I-II otalmadat III otalmadat

1 HOzzád kiáltoc kegyes Uram,  
En segédségem es köváram!  
Halgass meg kegyelmessen engem,  
Ne halgassel, mert el kell vesznem,  
5 Azokhoz hasonló leszec,  
Kiknec az koporso helyec.

2 Midön te hozzád esedezem,  
Es kezeimet fölemelem  
Az te szentséges templomodban,  
10 Halgass meg én imátságomban,  
Ne büntess az hitleneckel,  
Ne vérj az gonosztévöckel.

3 Az kic szólnac nagy nyájjassággal,  
De szivec rakva álnoksággal,  
15 Fizess meg azért ö nékiec,  
Az mint szinte megerdemlettéc.  
Addmeg ö kezec munkáját,  
Es álnokságoc jutalmát.

4 Mert az Urral ök nem gondolnac,  
20 Dolgairol nem gondolkodnac,  
Keze munkáit nem tekintic,  
Melly ö nékic megfizettetic,  
Mert ök meg nem épitetnec,  
Hanem szörnven megtöretnec.

5 Aldott legven az nagy Ur Isten,  
Ki meghalgata kérésemben,  
Az Ur énnékem erősségem,  
En paisom es segedelmem,  
Örüi szivem, es énekben  
30 Diczérem ötet szüntelen.

6 Az UR én népemnec ereje,  
Az Christusnac nagy erőssége,  
Tarts meg azért az te népedet,  
Es áldgyad meg örökségedet,  
35 Legeltessed es vigasztald  
Es öröcké fölmagasztald.

## XXIX. SOLTAR. T. B

David inti az Izraelitákat,  
és kiválképpen az főfő népet az Istenec dicziretire.

MOs - tan ti ha - tal - mas - sac . Te kin te - tes nagy u - rac ,

Ad - gya - toc az Is - ten - nec Di czö - sé get né - vé - nec ,

Mint ha - tal - mas Is - ten - te - ket Fel lyé - tec tisztel - vén ö tet ,

Szent temp - lo - má - ban áld - gya - toc , Es tér - det fe - jet haytsa toc .

1 I MÓstan ti hatalmassac,  
Tekintetes nagy urac,  
Adgyatoc az Istenec  
Diczőséget nevénec,  
5 Mint hatalmas Istenteket  
Fellyétec tisztelvén ötet,  
Szent templomában áldgyátoc,  
Es térdet fejet haytsatoc.

2 Az UR szava megzendöl,  
10 Az vizeken megdördöl,  
Menydörgő diczősége  
Elhat az nagy tengerre.  
Az URnac illy erős szava  
Nagy hatalmát megmutattya,  
15 Az Urnac dördölő szaván  
Nagy vólta meglátzic nyilván.

3 Az Ur Istenec szava  
Az Cedrusokat rontya,  
Töri az Cedrusfákat,  
20 Libanuson állókat.

Az Libanus es Sirion,  
Ugrádoznak borju modon,  
Es mint az Egyszarvú vemhe,  
Tombol az sűrő erdőbe.

25 4 Az Urnac szava szélyell  
Sebes tüzlángot lövell,  
Az pusztát megrettenti,  
Az Cadést megrendéti.

30 Az Ur szava ugy megzendül,  
Hogy az szarvas idétlent szül,  
Nagy harsagásától annac  
Az erdőc fölszakadoznak.

35 5 De az ö templomában,  
Ö hivei mindnyájan  
Hirdetic nagy erejét,  
Beszélíc diczőségét.

40 Az Ur ült az özönvizen,  
Mint biro ítélő széken,  
Az Urnac ö királysága  
Öröcke megáll országá.

6 Az Ur az ö népénc  
Eröt ád seregénc,  
Öket hiven megtartya,  
Békeséggel megáldgya.

30.

XXX. SOLTAR. T. B. 76.139.

Háláadásá Davidnac  
az Absolon ellen valo megszabadulásért.

DI - czér - lec U - ram té - ge - det, Mert te meg - tar - tál en - ge - met,  
Es ke - gyes - sen föl - e - me - lél, El - len - sé - gim - től meg - men - tél  
Es meg nem en - ge - déd a - zok - nac, Hogy nya - va - lyá - mon vi - gad - gya - nac.

31 II harsagosától 36 I Beszéllic düczőségét II Beszéllic  
Cím I Absolon ellen volo II Absalon elen volo III Absalon elen

- 1           1 Diczérlec Uram tégedet,  
Mert te megtartál engemet,  
Es kegyessen fölemelél,  
Ellenségimtől megmentél
- 5           Es meg nem engedéd azoknac,  
Hogy nyavalyámon vigadgyanac.
- 2 Hogy fölkiáltéc tehozzád,  
Nyavalyámot meggyogyítád,  
Es hogy én czac nem az sirbe
- 10          Esném az halál töribe,  
Ismét föltámasztál engemet,  
Pokoltul megmentéd lelkemet.
- 3 Istenes hivec es szentec  
Az Urnac énekellyetec,
- 15          Aldgyátoc ötet mind végig,  
Mert nem haragszic sokáig,  
Az ember alég gondolhattya,  
Melly hamar elmulic haragja.
- 4 De az ö kegyelmessége
- 20          Raytunc megmarad öröcke,  
Néha olly dolgom érkezc,  
Kin estve szivem bánkodic,  
De reggel mihelyen fölkelöc,  
Azonnal vig örömet lelöc.
- 25          \* \* 5 Mikoron jól volna dolgom,  
Ackor vala vigaságom,  
Mert magamban azt itéltem,  
Hogy ne lehessen esetem,  
Mert érzettem kegyességedet,
- 30          Mellyel erősítéd hegyemet.
- 6 De hogy tölem szent ortzádat  
Elfordítád otalmadat,  
Legottan én elijedéc,  
Könyörgéc, es igyen szóléc :
- 35          Mi hasznod Uram én véremben,  
Az halál ha temet veremben?
- 7 Uram ha én porrá leszec,  
Tégedet hogy diczérhetlec,  
Igasságod hogy hirdessem?
- 40          Halgasdmeg Uram kérésem,  
Könyörülly raytam, szabadits meg,  
Legy kegyelmes Uram es tartsmeg.

9 I—II sirben 10 I—II töriben 11 I—II föltámasztál III föltamasztál 13 II és 16 I—II sokáig III sokaig 19 I—II kegyelmessége III kegyelmessége 21 I—II érkezc III érkezc 34 I—II és 35 I—II véremben III veremben 36 I—II veremben? III veremben, 37 I—II én III en 38 I, III Tegedet II Tégedet 42 II és tarts még

45 8 Az én siralmimat végre  
 Fordítád bodog örömré,  
 Es szomorú sác ruhámat  
 Elvöd rólam bánatimat,  
 Kiért Uram öröcké áldlac,  
 Mindenec előtt magasztallac.

31.

XXXI. SOLTAR. T. B. 71.

Könyörög David megszabadításért az Saul ellen.

U Ram én czac te ben-ned biz-tam,  
 Ö rizz meg ke gyes sen. Ne es-sem szé-gyen-ben.  
 I gas-sá-god ban for-dully hoz zám,  
 És tarts meg jo-vol-tod bol, Ments ki nya-va-lyá-im bol.

1 1 URam én czac te benned biztam,  
 Örizz meg kegyessen,  
 Ne essem szégyenben,  
 5 Igasságodban fordully hozzám,  
 Es tarts meg jovoltodbol,  
 Ments ki nyavalyáimból.  
 2 Hayts én hozzám Uram füledet,  
 Oh én üdvössegem  
 Siess tarts meg engem!  
 10 Mutasd meg nagy erősségedet,  
 Légy én erős kövárom,  
 Kiben bátran lakhassam.



- 3 Te vagy kösziklám, erősségem,  
Szent nevedért kérlec,  
15 Vezérelly, hogy élylec  
Szabadits ki az törből engem,  
Mellyet énnékem vetnec,  
Mert megtartómnac hiszlec.
- 4 Kezedben ajánlom lelkemet,  
20 Mert nagy inségemben  
Megtartál Ur Isten,  
Azoktul megvonszom szivemet,  
Az kic éllec hívságban,  
Es czac bizom Uramban.
- 5 Örvendezöc nagy vigaságban,  
Vigadoc szivemben  
Irgalmadra nézvén,  
Ha megtekintesz nyavalyámban  
Szivemet megesmered,  
25 Sérelmit megenyhited.
- 6 Nem eytesz engemet kezekben  
En ellenségimnec,  
Kic engem gyüölönc,  
Söt minden ellenségim ellen  
Utát adsz lábaimnac,  
30 Hogy meg ne akadgyanac.
- 7 Nagy szükség nyomorgat engemet,  
Kiben elbágyadtam,  
Kegyelmezz meg Uram,  
40 Az én ortzám elrepedezet,  
Lelkem elvajutt, elholt,  
Az én hasam meghijolt.
- 8 Elfogyoc keserüségemben,  
Eletem rövidöl,  
45 Sérelmem mayd megöl,  
Ez nagy méltatlan büntetésen  
En szivem elszakadott,  
Minden czontom megbomlott.
- \* \* 9 Minden én ellenségim között  
50 Gyaláznac szomszédim,  
Féllec esmeröim,  
Kic midön látnac az ház előtt,  
Félre térnec elölem,  
Nem jönec szembe velem.

25 I vigaságban 35 I—II lábaimnac III lábaimnac 39 I Kegyelmez II Kegyelmezz III Kegyelmezz 43 I—II keserüségemben III keserüségemben 51 I ösmeröim 54 I—II szemben

- 55 10 En rólam elfeletkeztenec,  
Mint egy holt emberről  
Czufolnac veszettől.  
Mint egy törött edént elvetnec,  
Hallom hogy szidalmoznac,  
60 Nékem félelmet hoznac.
- 11 Mert tanácsot tartnac én rolam,  
Végezést végez nec  
Hogy elveszessenec.  
De te vagy az én bizodalمام,  
65 Es megvigasztalsz engem  
En kegyelmes Istenem.
- 12 Kezedben vagyon én életem,  
Ellenségim ellen  
Tarts meg kegyelmessen.  
70 Ne adgy azoc kezében engem  
Az kic szörnyen gyűlöl nec  
Es szüntelen kerget nec.
- 13 Világosits ortzádat raytam,  
Es szolgáladdal tégy jól  
75 Te nagy irgalmadból,  
Hogy soha meg ne czufoltassam,  
Mert te hozzád kiáltoc  
Tőled otalmat vároc.
- \* \* 14 Szégyenits meg az gonoszakat,  
80 Ronts meg szándékokban,  
Hánd az koporsóban,  
Kic az istenes jámborokat  
Nevetic es czufollyác,  
Es szörnyen rágalmazzác.
- 85 15 Fölötte nagy az te jovoltod,  
Kit tartasz híveknec,  
Az kic téged fél nec,  
Es nagy az te irgalmasságod,  
Mellyet azoc jól látnac,  
90 Az kic te benned biznac.
- 16 Te nálad azokat elreyted,  
Megörzöd kegyessen,  
Az kevélyec ellen,  
95 Haylékodban őket bévészed,  
Hogy az kegyetlen nyelvec  
Öket meg ne sérthessec.

62 I—II Végezést III Végezest 70 I kéziben 73 I Világosicz II Világosits III Világosits 80 I—II szándékokban III szandekokban 83 II és 84 I rágalmazzák II rágalmazzác III ragalmazzác 86 II hívéknec 94 I Hajlékodban II Haylékodban III Haylekodban 96 I sérthessék II sérthesséc

17 Diczőség adassék az Urnac,  
 Ki tart otalmában,  
 Mint egy szép városban,  
 100 Kinec erős bástyái vadnac,  
 Hogy az ki abban lakic  
 Senkitől nem bántatic.

18 Félelmes futásomban mondéc:  
 Töled elvetettel,  
 105 Rám nem nézsz szemeddel,  
 De tenálad kegyelmet löléc,  
 Meghallád könyörgésem,  
 Es megadád kérésem.

19 Szeressétec az Urat szentec,  
 Ki megtart hiveket,  
 110 Büntet kevélyeket,  
 Hát jó reménségben legyetec,  
 Hidgyétec szivetekben  
 Megvigasztal az Isten.

32.

XXXII. SOLTAR. C. M.

Tanusag az üdvösséges bodogságról.

The musical score consists of four staves of music in a single system. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature (C). The melody is written on a five-line staff. Below the staff, the lyrics are: "O Melly bo dog az olly em - ber él té ben". The second staff continues the melody with lyrics: "Az kit az Is ten bé - vött ke - gyel - mé ben,". The third staff continues with lyrics: "Es meg - bo - czát ta az ö vét - ke it,". The fourth staff concludes the melody with lyrics: "Es bé - fe - dez te min - den bü ne it". There are some musical ornaments or accents above the notes in the first and fourth staves.

97 I Diczőség I—II az III es [!] 98 I—II otalmában III otalmában 100 I—II bástyái  
 III bastyai 102 I—II nem III ném 103 I—II Félelmes III Felelmes 104 I elvetettél  
 II elvettél 106 I—II te nálad III tenálád 113 I Hidgyétek II Hidgyétec III Hidgyetec  
 Cím I üdvösseges II—III üdvösséges

Bo dog az ki nec ö nagy ha-mis - szá ga  
 Is ten - töl nincz né ki tu - lay-do nit va,  
 Es ki - nec cza lárd ság nincz szi - vé - ben .  
 Tet te - tés nél kül jár é le té ben.

1 1 O Melly bodog az olly ember éltében  
 Az kit az Isten bévött kegyelmében,  
 Es megboczáta az ö vétkei,  
 Es befedezte minden büneit.

5 Bodog az kinec ö nagy hamissága  
 Istentől nincz néki tulaydonitva,  
 Es kinec czalárdság nincz szivében,  
 Tettetés nélkül jár életében.

10 2 Hogy bünömet el akarnám halgatni  
 Es néked meg nem akarám vallani,  
 Ottan czontaim elszáradánac,  
 Soksága miatt én siralmimnac.

15 Mert éyjel nappal kezéd nehéz vólta  
 Nagy büneimért raytam fekszie vala,  
 Bennem elfogva minden erősség,  
 Mint nyári hévségben az nedvesség.

20 3 De hogy bünömet előtted megvallám,  
 Es nagy vétkeimet el nem halgatám,  
 De hiven elő beszéllém néked,  
 Ottan boczánatot nyeréc töled.

Ezért az Ur Istenec minden hivec  
 Könyörögjenec mig vagyon idejec,  
 Mert ha nagy árvizec jönénekis,  
 De nem árthatna ezeknec mégis.

25 4 Te vagy otalmam, örizz meg engemet,  
 Minden gonosz ellen tarts meg lelkeket,  
 Vigasztally meg, hogy örvendezhessec,  
 Es vigan néked énekelhessec.

10 I—II akarám III akarám 16 I—II nedvesség 17 I—II megvallám III megvallá  
 21 I Azert II Azért 24 I—II árthatna III árthátna 28 I—II nekéd

30 Tanitlac téged, ugymond az Ur Isten,  
Es vezérellec az igaz ösvenyen,  
Szememvel mindenkor rád vigyázoc,  
Igazgatlac, réad gondot tartoc.

5 Ne legyetec ollyac mint az öszvérec  
Es â lovac, kiknec ninczen értelmec,  
35 Kiknec zabolát vetnec szájokra,  
Hogy ne jargalhassanac szájokra.  
Az gonosznac szinte ez nyavalyája,  
Az melly ötet szájára nem boczáttya :  
De környülvészí az Ur kegyelme  
40 Az kinec ö minden hiedelme.

6 Örüllyetec azért az Ur Istenben  
Igaz hívec, legyetec nagy örömben,  
Vigadgyatoc es énekellyetec,  
Az kiknec vagyon tiszta szívetec.

33.

XXXIII. SOLTAR. C. M. 67.

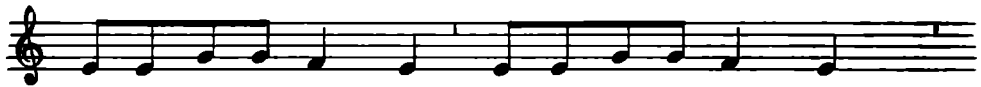
Intés az Istenec diczéletire.



NO sza Is - ten fé - lö szent hi vec  
Mert il lic hogy ö - tet di - czér jec,  
(◡)



Ör ven - dez - ze - tec az Ur nac ♪  
Kic ö rül - nec i gas ság nac.



Ald-gyá - toc a - zér tan, Han - gos ci - te - rá ban,



Az Ur ál das - séc



Lant-ban he - ge - dö ben, Cim bal mi zen - gés ben



Ma gasz - tal - tas séc

1 NÓsza Isten félö szent hivec  
Örvendezetec az Urnac : / :  
Mert illic hogy ötet diezérjec,  
Kie örülneç igasságnac.

5 Aldgyátoc azértan,  
Hangos citerában,  
Az Úr áldasséc  
Lantban hegedőben,  
Cimbalmi zengésben

10 Magasztaltasséc.

2 Enekellyetec néki vigan,  
Gyönyörü szep uy éneket, : /  
Szép hangiczáló szerszámokban,  
Mondgyatoc ékes verseket,

15 Mert igaz mondása  
Alhatatos dolga,  
Az mit az Úr szól,  
Megáll igasságban,  
Minden dolgaiban

20 Czelekeszic jól.

3 Szereti ő az igasságot,  
Az ítélet nála kedves, : /  
Dolgában tart irgalmasságot,  
Kivel mind ez világ tellyes.

25 Az Urnac igéje  
Egeket teremte,  
Mellyeket otfen  
Szájánac lelkével,  
Nagy szép seregekvel

30 Szerze ékessen.

4 Az Ur Isten mint egy tömlöbe  
Szorittya az tenger vizét, : / :  
Eldröyti mint egy kinczes helybe  
Ő mondhatatlan mélységét.

2 I Oervendezzetec II Oevendezzetec III Övendezzetec I—II Urnac? 4 I—II örülneç 22 I—II nála III nala 23 I—II Dolgában III Dolgában 31 I—II tömlöben 32 I—II vizét III vizet 33 I Elreyti [ . ] helyben II helyben

35 Minden földi népec  
 Az Urat féllyétec,  
 Mind ez világon  
 Valakie hol laktoc,  
 40 Ő tőle tartsatoc  
 Szorgalmatosson.  
 5 Mert mihelt ő czac egy igét szol,  
 Azonnal megleszen minden :/  
 Es valamit ő megparanczol,  
 Nagy hamarsággal megleszen.  
 45 Pogányoc tanácsát,  
 Es minden szándékát  
 Az Ur megtöri,  
 Es az mit az népec  
 Magokban végez nec  
 50 Semmivé teszi.  
 6 De az Ur Istenec tanácsa  
 Megmaradand mindöröcke, /  
 Es megáll minden gondolattya,  
 Kiterjed minden időkre.  
 55 Bodog az â nemzet  
 Ki illy Urat szeret  
 Mint ő Istenét,  
 Bodog az nemzetség  
 Kit kedvell ez fölség  
 60 Mint örökségét.  
 \* \* 7 Az Ur Isten magas mennyekből  
 Alá tekint szemeivel : / :  
 Ez világra néz onnanfellyöl,  
 Minden nemzetekre széllel.  
 65 Szép palotájából  
 Szeme alá fordol,  
 Ez széles földre  
 Nagy diczőségessen  
 Vigyáz nagy fényessen  
 70 Az emberekre.  
 8 Mert önnönmaga erejével  
 Formálta az ő sziveket : / :  
 Es minden ő dolgokra nézel,  
 Láttya czelekedeteket.

41 I—III mihélt 45 I Pogányoc 50 II teszi 52 II mind öröcké 53 I megál 57 I Istenit 60  
 I örökségit 68 I düczőségessen II diczőségessen 69 I Vigjáz II—III Vigyaz

75           Az országlo királ'  
           Nagy sűrö taborral  
           Meg nem tartatic,  
           Es az erös vitez  
           Az ö erejéhez  
 80           Itt nem bizhatic.  
  
           9 Az ki ö gyars lovában bizic,  
           Megczalatkozic dolgában :/  
           Az ki karjával diczekedic,  
           Meg nem tartatic az hadban.  
 85           De az nagy Ur Isten  
           Népére szüntelen  
           Néz szemeivel,  
           Az kic benne biznac  
           Es hozzá folyamnac  
 90           Nem feleyti el.  
  
           10 Gondot tart rájoc, s' az haláltol  
           Megtartya öket életkben / :  
           Szükségtül és éhhel halástol,  
           Örzi az drága időben.  
 95           Lelkünc azért várja,  
           Szüntelen ohaytya  
           Az Ur otalmát,  
           Ki paisul végre  
           Eljö segétségre,  
 100          Ad diadalmat.  
  
           11 Azért ö benne az mi szivünc  
           Igen örvendez szüntelen :/  
           Mert ö minékünc remétségünc,  
           Es bizunc ö szent nevében.  
 105          Nagy kegyelmesseged  
           Mi raytunc bövéytsed,  
           Légy mi gyámolunc,  
           Ne hagy szükségünkben  
           Segéts meg éltünkben,  
 110          Mert téged várunc.

75 I királ 76 I taborrál 79 I, III erejehez II erejéhez 83 I duczekedic 92 I—II életkben III életkben 94 I üdőben 95 I Lélkünc II—III Lélkünc 99 I segedségre 103 I—II minékünc III minékünc 109 I—II éltünkben III éltünkben 110 I—II várunc III várunc



## XXXIII. SOLTAR. T. B.

Háládása Davidnac  
az Philistéusoc királyától való megszabadulásért.

MI - den - ko - ron ál dom Az U - rat, mig en - gem él tet,  
Es az ö szent di czé re - tét Szá - jamba hor - do zom.  
Di cze - ked - ven áld - gya Lel - kem jo vol tát az Ur - nac,  
Kit az sze - gé - nyec hal - la - nac, Es ö - rül nec ray - ta.

- 1 1 Mindenkoron áldom  
Az Urat, mig engem éltet,  
Es az ö szent diczeretét  
Szájamban hordozom.
- 5 Diczekedven áldgya  
Lelkem jo voltát az Urnac,  
Kit az szegényec hallanac,  
Es örülne rayta.
- 2 Magasztaljuk vigan  
10 Az Urnac áldott szent nevét,  
Es véghetetlen kegyelmét  
Diczérjük mindnyájan.  
Mert midőn keresném  
Es kérném az én Uramat,  
15 Meghallá kiáltásomat  
Es megtarta engem.
- 3 Kic az Urra nézne  
Töle megvigasztaltatnac,  
Soha ortájoc azoknac  
20 Meg nem szegyenülne.

Cím I—III C. M. [A zsoltár Bèze-é!] I—II királyától 6 I jol voltát 7 I—II szegényec III szegényec 8 I—II örülne II rayta 18 II megvigasztaltatnac

Az szegény kiálta  
Es meghalgatá az Isten,  
El nem hagyá inségében,  
De megszabadítá.

25 4 Az Isten angyali  
Hivec környül tábort járnac,  
Isten félöket megtartnac,  
Mint Isten követi.

Lássátoc az Urnac  
30 Jovoltát, es kostollyátoc,  
Mert bizony bódogoc azoc,  
Kic ö benne biznac.

\* \*5 Féllyétec az Urat  
Mindnyájan hivec es szentec,  
35 Mert nem lesz soha szükségec  
Kic félic hatalmát.

Az oroslánoknac  
Gyakorta szükségec esic,  
De kic az Istent tisztelic  
40 Meg nem fogyatkoznac.

6 En fiaim jertec,  
Halgassatoc beszédemre,  
Megtanitlac szent életre,  
Hogy Istent féllyétec.

45 Kiczoda az ember  
Ki hoszszu életet kíván,  
Es minden ö dolgaiban  
Jo állapotot kér?

7 Örizz meg nyelvedet  
50 Az gonosz rágalmazástol,  
Odd ayakid álnokságtol,  
Meg ne sérts más hírét.  
Tégy jol, gonoszt gyülölly,  
Békeséget kérj, es kövess,  
55 Es hogy Istennél légy kedvess,  
Tisztességenc öröly.

8 Az Isten szemei  
Láttyák az gonosz tévöket,  
Es ö emlekezeteket  
60 Az földről eltörli.

Az jokat nem hadgya,  
Kic ö hozzá tiszta szivből  
Kiálnac nagy inségekből,  
Mind megszabaditya.

22 I Es II—III Ez 24 I Dé 27 I Istenfelököt 30 II és 31 I—II bódogoc III bódgoc  
33 I—II Féllyétec III Fellyétec 34 II és 36 I—II hatalmat 53 I—II gyülöly 54 II és  
55 I—II kedves

- 65 9 Közel az Ur Isten  
 Az törődelmes szivekhez,  
 Es az sérelmes lelkekhez  
 Segetséggel leszen.  
 Az igaznac itten
- 70 Ö nyavalyája sokasol,  
 De minden nyomoruságbol  
 Kimentí az Isten.
- 10 Mert megöriztetie  
 Az ő czontya az Istentől,  
 Es czac egyyis azok közöl  
 Néki meg nem szegic.  
 De az gonosztévöt  
 Az önnön vétke megöli,  
 Ki az igazat gyűlöli
- 80 Elvész idő elöt.
- 11 Megtartya az Isten  
 Elteket ő szölgáinac,  
 Az kic czac ő benne biznac,  
 Nem esnec szégyenben.

35.

XXXV. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

PÖ rölly U - ram pör lö im - mel,  
 Har - tzolly én el len sé - gim - mel,  
 Te pa i so - dat ra - gadd e lö,  
 En se - ge - del - mem - re állly e lö,

Dár dá dat nyuyts ki ke - zed - del,  
 El len sé gi - met ker - gesd - el,  
 Mond - gyad ezt az én lel - kem - nec :  
 Té ge - det én meg se gét - lec.

- 1 1 PÖrölly Uram pörlöimmal,  
 Hartzolly én ellenségimmal,  
 Te paisodat ragadd elő,  
 En segedelmemre állv elő,  
 5 Dárdádat nyuyts ki kezdeddel,  
 Ellenségimet kergesdel,  
 Mondgyad ezt az én lelkem nec:  
 Tégedet én megsegétlec.
- 10 2 Szégyenits meg Uram őket,  
 Kic kergetic életemet,  
 Es az ic reám feneked nec,  
 Nagy szégyennel hátratérjenec.  
 Mint az szél az könnyü polyvát,  
 Széllyel szorja az föld porát,  
 15 Így az nagy Isten angvala  
 Öket széllel futamtassa.
- 20 3 Ö ütöc legyen setétség  
 Es olly sikamlo mint az jég,  
 Es az Isten angvala őket  
 Kergesse, rontsa meg fejöket.  
 Mert nékem hálót vetettec,  
 Es mél árkot készítettec,  
 Hogy életemben oknélkül,  
 Megeytsenec kegyetlenül.
- 25 4 Engedgyed hogy az hitetlen  
 Esséc veszélben véletlen,  
 Es azon hálóban akadgyon,  
 Kit nékem vetött hogy megfogjon.

1 I—II pörlöimmal III pörlöimmal 6 I— II Ellenségimet III Ellenségimet 7 I—II és  
 22 I készítettec II—III készítettec 24 I Megeytsenek II Megeytsenec III Megeytsenéc

30           Essék bé azon árokban,  
           Kit nékem ásott utamban,  
           Es örvendez az én lelkem  
           Az Urban, ki megtart engem.

\* \* 5 Minden én tetemem mondgya :  
 35           Hozzád hasonló ki volna  
           Uram, ki az szegént megtartod,  
           Az erősbtől megszabadítod?  
           Az nyomorult szükölködöt  
           Az kóborlótól megmentöd.  
 40           Hámis tanoc föltámadnac  
           Es soc gonoszt reám fognac.

6 Az joért ök gonoszt adnac,  
           Hogy lelkemtől megfoszszanac,  
           Noha midön megbetegültec,  
           Sákban öltöztem ö érettec.  
 45           Ö inségeken böytöltem,  
           Es érettec könyörgöttem,  
           Mint atyámfiát ugy szántam,  
           Gyakorta hozzájoc jártam.

7 Gyázban jártam lehorgadva,  
 50           Mint ki az annyát sirattya,  
           De ök szomoru esetemen  
           Örültec, es gyültec seregben.  
           Hát megöl az gonosz népec  
           Engemet szörnyen nevettec,  
 55           Artatlan léven nem szánnac,  
           Söt czufolnac es szagatnac.

8 Az képmutato galibác  
           Fogokat rám czikorgattyác,  
           Es raytam nagy czufságot üztec,  
 60           Kic czac zabáloedást kerestec.  
           Uram mig nézed ezeket?  
           Jövel tarts meg én lelkemet,  
           Egyedül voltom tekénts meg,  
           Ez oroslánoktól ments meg.

\* \* 9 Diczérlec téged szüntelen,  
 65           Nagy süro gyülekezetben,  
           Es nagy roppant sereg nép előtt,  
           Téged diczérlec minden felött.  
           Ne engedd hogy örüllyenec,  
 70           Az kic oknélkül gyülöltec,  
           Ellenségimet fordits el,  
           Ne hunyorgassanac szemmel.

34 I—III Hazzád I—II volna! 39 I—III Hámis I föltámadnac [A Corrigendában  
 kijavítva:] föltámadnac II—III föltámadnac 42 I lelkemtől 44 I érettec 47 I atyám fiát  
 II atyámfiát III atyámfiát 52, 56 II és 68 I fölöt 69 I—II örüllyenec

10 Mert nem szolnac békeségre,  
De álnoc szivec néz erre  
75 Hogy ök azokat haborgassác,  
Kic békével ez földet lakjác.  
Az hitlen népec soksága,  
Száját szörnyen reám táttya,  
80 Kiálnac raytam ha ha hát,  
Mondván : szemünc jó dolgot lát.

11 Ur Isten látod ezeket,  
Fedd meg vakmerőségeket,  
Kezed szájokra ne ereszsze  
Es tölem Uram ne légy meszsze.  
85 Serkenny föl Uram es kelly fel,  
Es ments meg itéleteddel,  
Ügyemne j voltát lássác  
Ellenségim, noha bánnyác.

12 Itélly meg igasságodban,  
Ne nevensenec meg vigan,  
Es ne mondgyác nagy hahotával:  
Bényeltüc ötet éh torkunkval.  
Mind megszegyenitessenec,  
90 Kic örölne inségemne,  
95 Öltözzene gyalázatban,  
Ellenem kevély voltokban.

13 Es azoc énekellyene,  
Kic igasságnac örülne,  
Mondván : hálá legyen az Urnac,  
100 Ki nyugalmat ád szolgájánac.  
En nyelvem igasságodat  
Hirdeti nagy jovoltodat,  
Es diczéretedet hiven  
Eneklem minden időben.

74 I álnok II álnoc III alnoc 78 I—II Száját III Száját 84 I—II mészsze 89 I—II igasságodban III igasságodban 93 I megszegyenültessenec 98 I örölne

## XXXVI. SOLTAR. C. M. 68.

Davidnac panaszsza, Isteni diczereti,  
könyörgése és vigasztalása.



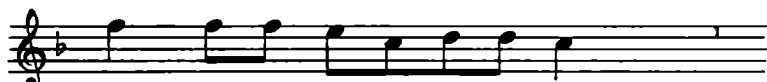
AZ go - nosz - té - vö - nec dol - gán,  
Ma gá - ban föl - fu - al ko - dic,



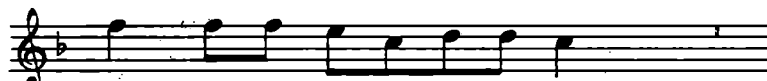
E szem - ben ve - szem azt nyil - ván,  
Bü ne i töl meg nem szü - nic,



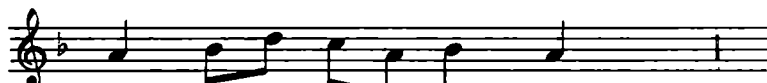
Hogy Is - ten - re nincz gond - gya  $\text{♯}$   
Az hi - ve - ket ú - tál lya.



Ha mis es ha - zug be - szé - de,



Jo ta - nó - ság - hoz nincz ked - ve,



Es nem jár i - gas - ság gal,



Hív sá - got gon - dol á - gyá - ban,



Fog la - la - tos go - nosz ut - ban,



Sem mi bünt ő nem u tál.

1 1 AZ gonosztévőnek dolgán,  
 Eszemben veszem azt nyilván,  
 Hogy Istenre nincz gondgya :/  
 Magában fölfualkodic,  
 5 Büneitől meg nem szünic,  
 Az hiveket útállya.  
 Hamis es hazug beszéde,  
 Jo tanósághoz nincz kedve,  
 Es nem jár igassággal,  
 10 Hivságot gondol ágyában,  
 Foglalatos gonosz utban,  
 Semmi bünt ö nem utál.  
  
 2 Uram az te nagy jovoltod  
 Az éig ér, igasságod  
 15 Mind az fölhökig fölhat /  
 Mint az hegy te igasságod,  
 Törvényed mélség, megtartod  
 Az embert es az barmat.  
 Te kegyességed melly drága!  
 20 Azért az te szárnyad alá  
 Az emberec folyamnac,  
 Kic jól megelégitetnec,  
 Mint böv vizzel legeltetnec  
 Javaival házadnac.  
  
 25 3 Nálad az élet kútfeje,  
 Világodnak nagy ö fénye,  
 Melly nekünc szépen fénlic :/  
 Bövéyts raytoc kegyességed  
 Az kic jól esmernece teged,  
 30 Neved szivvel tisztelic.  
 Ne hadd hogy az kevély lába  
 Reám rohannyon hatalma,  
 Ne tapodgyon az földre,  
 Adgyad hogy az hitetlenec  
 35 Megessenec sülyyedgyenec,  
 Föl se kellyenec többé.

---

7 II és 14 I—II éig ér, III éig ér 18 II és 19 I—II drága! III drága? 24 I Jovai-  
 val 27 I—II Mely 30 I—II szivel 34 I hitetlenec



## XXXVII. SOLTAR. C. M.

Vigasztalása Davidnac  
az Istenteleneknek szerenczés állapottyoc ellen.

NE bosz-szon-kod-gyál â go-nosz te - vök re,  
Mi dön ö né kic jól va-gyon dol-goc .  
Ne nézz bus - la kod ván sze - ren-czé - jek re .  
Ha lá tod hogy job bul ál la - pat - tyoc ,  
Mert mint az szé - na fü le - vá - gat - tat nac ,  
Es mint az zöld fü ha-mar el - hul - nac .

- 1 1 NE boszszonkodgyál â gonosz tevökre,  
Midön ö nékie jól vagyon dolgoz,  
Ne nézz buslakodván szerenczékjekre,  
5 Ha látod hogy jobbul állapottyoc,  
Mert mint az szénafü levágattatnac,  
Es mint az zöld fü hamar elhulnac.

- 2 Tégy jól es bizzál erőssen Istenben,  
Es békével élhetsz ez országban,  
Jo szerenczéd lesz minden életedben,  
10 Örvendgy az Urnac nagy jovoltában,  
Es valamit kérsz töle mind megnyéred,  
Mindent megád, az mit kíván szived.

Cím I Istenteleneknek II—III Istenteleneknek 1 I—II gonosztévökre 3 I—II szerenczékjekre III szerenczékjekre 4 I—II látod III látod 8 II élhetsz 9 I—II lész

- 3 Támazd czac az Istenre minden dolgod,  
 Es bizzál kétségnélkül ő hozzá,  
 15 Mert ő megczelekedendi meglátod,  
 Artatlanságod világra hozza,  
 Hogy igasságod ugyan lássa minden,  
 Mint az fényes nap fénlic délszinben.
- 4 Bizd Istenre, es légy czendes szivedben,  
 20 Es reménségedet vesd ő benne,  
 Ne haragudgyál jo szerenczéjeken  
 Azoknac az kic élne kedvekre,  
 Ne gondolly semmit az ő életeckel,  
 Hogy vélec együtt bünbe ne essel.
- 5 Mert â gonoszac mind eltöröltetec,  
 De az kic az nagy Istenben biznac,  
 Ez földnec azoc örökösi leszne,  
 Az gonosztévöc szörnyen elhulnac,  
 25 Maydan ha ő helyeket megtekénted,  
 30 Az hól laktanac üressen leled.
- \* \*6 De az földet örökségül az hivec  
 Birjác, es nagy békeséggel lakjác,  
 Es ök szép czendességben gvönyörködne,  
 De azon olálnac az hamissac,  
 35 Hogy az igazat eythesséc veszélben,  
 Czikorgattyác fogokat az ellen.
- 7 De az Isten ezeket megneveti,  
 Mert láttya hogy napja elközelget,  
 Melly nap ezeknec egyszer végét veti.  
 40 Az hitetlen kivonsza fegyverét,  
 Kézivjét megvonsza, hogy ő meglöyje  
 Az szegént, es azt szörnyen megölyye.
- 8 De az önnön fejére viszza fordol,  
 Es tulaydon szivét általjárja,  
 45 Es az ő erös kézivje megromol,  
 Job az igaznac kiseded joszága,  
 Az mellyel ő ékes czendességben él,  
 Az hamissaknac gazdag kinczeknél.
- 9 Az gonoszaknac karjoc megrontatnac,  
 50 Erejeckel meg nem menekedne,  
 De az Ur otalmoc az igazaknac,  
 Mert idejeket tudgya ezeknec.  
 Minden napjait nékic följedzette,  
 Örökségec megmarad öröcké.

19 II és 21 I—II szerenczéjeken III szerenczejeken 24 I—II bünben ne essél 25 I gonoszák 32 I Birjác II Birjác és III Birjác 35 I—II veszélben III veszélben 36 I—II ez 42 II és 45 I kéziye 46 I kiseded

55 10 Gonosz időbennis károc nem leszen,  
Es soha meg nem szégyenitetnec,  
Megelégitetnec az szüic időben,  
De az Istentelenec elvesznec,  
Az füstbe mennec, es ugy elolvadnac,  
60 Mint az kövére az kis báránnac.

\* \*11 Az Istentelen soc kölczent fölvészen,  
De igazán soha meg nem fizet,  
Az igaz örömet ad es jól tészén,  
Annakokaért ez áldott nemzet  
65 Örököse lészén az siros földnec,  
De az hitetlenec mind elvesznec.

12 Mert ö járását az Ur igazgattya,  
Es az ö utait jól vezérli,  
Tántorodástól öt megotalmazza,  
70 Mert ö ennec életit kedvelli.  
Noha esic néha botránkozása,  
El nem vész mert az Ur kézen tartya.

13 Gyermece voltam, es immár megvénhüttem,  
De én nem láttam soha szükségét  
75 Az igaznac, es én soha nem löltem,  
Hogy ö magva koldulna kenyeret,  
Kölcsön ad es minden napon joltészén,  
Es ö magvát megáldgya az Isten.

14 Hadd el hát az gonoszt, es tégy minden jot,  
80 Hogy mind örökké te megmaradhass,  
Mert az Ur Isten szeret igasságot,  
Es az igazhoz igen irgalmass,  
De az hamis es istentelen ember,  
Mind czelédestől veszedelmet nyér.

85 15 Az igazac ez földet mind megnyeric  
Es lakjác mint ö örökségeket,  
Az igaznac szája nem hívokodic,  
Hanem mindenkor szól bölcseséget,  
Ö nyelve nem szól semmi mulatságot,  
90 De szüntelen beszéll igasságot.

55 I időbennis 56 I szegyenültetnec 57 I időben 59 I—II füstben II és 62 I—II sohá  
63 II és 64 I—II ez áldot III áldott 69 I—II Tántorodástól III Tántorodástól 71 I—  
II néha botránkozása III néhány botránkozása 73 II és I—II megvénhöttem 75 I igaznac  
II igaznac, és III igaznac I—II leltem 76 I koldolna 77 I—II Kölczön ad III Kölczön, ad  
II és 78 I megáldgya II megáldgya III megáldgya 79 II és 80 I öröкке II öröкке III öröкке  
I—II megmaradhas 82 I—II irgalmas 83 II és 84 I—II czelédestől III czeledestől

- 16 Az Ur beszédét ő szívében vészi,  
 Azért soha el nem téveledic,  
 Az gonosz, mint tolvay, az utat lesi,  
 Az igaz emberre olálkodic,  
 95 Azon gondolkodic hogy megfoghassa,  
 Es mint egy farkas megszaggathassa.
- 17 De az Isten nem boczáttya kéziben,  
 Az ítéletbenis nem engedi  
 Hogy ő ügyénc gonosz vége légyen,  
 100 Bizzál hát hozzá es engedgy néki,  
 Fölemel téged hogy birjad az földet,  
 Megládd az gonoszaknac vesztekét.
- 18 En jól meg szemlélem az gonosztévöt  
 Ki elfölkele es elterjede,  
 105 Es hogy mint zöld borostyánfa ugy fölnöt,  
 Es hogy mászszor elmenéc mellette  
 Oda lön, az helyét széllal nézellém,  
 De öt semmiképpen ott nem lelém.
- 19 Elly igazán, légy hiv es tökéletes,  
 110 Es nagy jól leszen tenéked dolgod,  
 Békeséged leszen nagy örvendetes,  
 Az gonoszac vallnac czalatságot,  
 Mert ök szertelen nagy inségben esnec,  
 Es végre tellyességgel elvesznec.
- 20 Mert az Ur otalma az igazaknac,  
 115 Es öket megmenti énségekből,  
 Vélec vagyon, es töle megtartatnac,  
 Es hogy ő hozzá folyamnac szívből,  
 Az gonosztévöktől megszabaditya,  
 120 Es jelen voltával vigasztallya.

---

91 I—II beszédet ő szívében III beszédét ő szívében 97 J, III boczáttya II boczáttya 98  
 I—II ítéletbenis III ítéletbenis 100, 104 II és 107 II szélyyel 109 I légy hü es tökelletes  
 II légy hiv és tökelletes III legy [ ] tökelletes 112 I—II valnac 117 II és

## XXXVIII. SOLTAR. C. M.

Davidnac külömbkülömb panaszi, azoc mellé adatot  
könyörgéseckel egyetemben.

HA ra god-nac nagy vol-tá ban, Meg - in-dol van,  
Ne fegy meg U-ram en gem,  
Bú - sult ger - je - de - zé - sed ben, Rám te - kint vén,  
Ne bün-tess meg Is te nem.

- 1            1 HAragodnac nagy voltában,  
              Megindolvan,  
              Ne fegy meg Uram engem,  
              Búsult gerjedezésedben,  
5            2 Rám tekintvén,  
              Ne büntess meg Istenem.
- 2 Nyilaid belém lövettec,  
              Kic szereznec  
              Ennekem nagy sérelmet,  
10           3 Kezeid nagy sulyossága  
              Hátam nyomja,  
              Es sanyargat engemet.
- 3 Testem nec semmi résziben  
              Epség ninczen,  
15           4 Té nagy haragod miatt.  
              Czontaim elhaborottac,  
              Nem nyughatnac  
              En nagy büneim miatt.

**Cím** I—II mellé III melle 1 I, III voltában II voltában 3 I—II fégy 4 I—II gerjedezésedben III gerjedezésedben 9 II Ennekem 10 I—II sulyossága 13 I—II résziben III résziben

- 20 4 Mert ez én nagy gyarloságim,  
Es büneim  
Fejem föllyül halladtác,  
Kiknec nehez terhes voltát,  
Sulyosságát  
Tagaim nem birhattyác.
- 25 5 En sebeim elsenyvedtec,  
Mebüszödtec,  
Ki miatt nagy siralmom,  
De ezeknec inditója,  
Szerző oka
- 30 Az én nagy bolondsagom.
- \* \* 6 En nyavalyáim gyötrenec,  
Legörbéyt nec,  
Ki miatt nagy kint látoc,  
Minden napon gyász ruhában
- 35 Jároc sirván,  
Sérelmimben ohaytoc.
- 7 Mert elvajuttac ágyékim,  
Fáynac bélim,  
Kic szintén elszáradtac,
- 40 Ugy hogy én egész testemben  
Epség ninczen,  
Tagaim elbádgyadtac.
- 8 Igen elerötlenettem  
Es törödtem
- 45 Ez mondhatatlan kinban,  
Siroc, orditoc szüntelen  
En szivemben  
Ez szertelen nyavalyán.
- 9 Minden mostani kérésem,  
En Istenem,
- 50 Vagyon szemeid előtt,  
Es minden foházkodásom,  
S' ohaytasom  
Töled elnem reytetött.
- 55 10 Szivem nyugalmat nem lelhet,  
Igen reszket,  
Minden eröm elfogyott,  
Szemeim világossága,  
Vidámsága
- 60 En tölem eltávozott.

21 I—II hallattac III halladtac 28 I—II inditója III inditójá 38 I—II bélim III belim  
39 I—II szintin

- 11 Minden én felebarátim  
 Es rokonim  
 Tölem eliszonyodnac,  
 Atyámfiái, szomszédim,  
 65 Esmerőim  
 Mellőlem távol álnac.
- \* \* 12 Az kic életemre törnec,  
 Es kergetnec,  
 Hálót vettettec titkon,  
 70 Es az kic engem gyűlölne,  
 But szerezne  
 En nékem minden napon.
- 13 Kiben süketnec kell lennem,  
 Es fülelnem,  
 75 Noha nagy szitkot halloc,  
 Szájammal szolni sem merec,  
 Czac veszteglec,  
 Mint az néma halgatoc.
- 14 Mint az süket olyan vagyoc,  
 80 Az mit halloc,  
 Hallatlanná kell tennem,  
 Mint az kinec mentségére  
 Ninczen nyelve,  
 Ollyá kell nékem lennem.
- 85 15 De én az Istenben bizom,  
 Es elvárom,  
 Hogy kérésem meghallja,  
 Mert szivem hozzá emelem,  
 Es elhiszem  
 90 Hogy szükségem megláttya.
- 16 Ezt mondom Uram, es kérlec,  
 Hogy imezec  
 Ne nevensenec raytam,  
 Mert ha lábam megbotlanéc,  
 95 Vagy megesnéc,  
 Gaydólnánac én rolam.
- \* \* 17 Hogy ha így kell sántikálnom,  
 Es baylódnom,  
 Félec azon hogy nékem  
 100 En szivem elkeseredic,  
 Es megsérszic,  
 Siralmas lesz életem.

61 I felebarátim II–III felebaratim 65 I Esmerőim 71 I–II But III Büt 72 I–II  
 nápon 78 I–II halgatoc III hagatoc 91 II és 95 I–II megesnéc III megesnec 97 I kell  
 II–III kéll I–II sántikálnom III santikálnom 100 I–II elkeseredic III ekeseredic  
 102 I–III Siralmas

- 105 18 Hamisságomat megvallom,  
Nem tagadom  
Gonosz téteményimet,  
Bűneim miá lött sebec  
Kesergetnec  
Es gyötrenec engemet.
- 110 19 Az én ellenségim élne,  
Es örülne,  
Erössödne oránkint,  
Az kic oknélkül gyülölne  
Es rám törne,  
Sokasulnac naponkint.
- 115 20 Ezece reám dühöttene  
Es kergetne  
Kikvel én soc jot töttem,  
De ezt czac azért mivelic,  
Mert irégylic,  
120 Hogy én az jót követem.
- 125 21 Uram ne hadgy el engemet,  
Nézd ügyemet,  
Mert egyedül hagyattam,  
Kérlec légy irgalmas nékem,  
En Istenem,  
Mert czac te benned biztam.
- 130 22 Azert tölem ne álly meszsze,  
Szánny meg végre  
En kegyelmes Istenem,  
Segedelmeddel ne késsél,  
Siess, jöyjel,  
En édes idvösségem.

106 I—III sébec 114 I—III Sokásulnac 115 I—II dühöttene III dühöttene 124 I légy II—III legy 131 I—II Sies III Siess 132 I üdvösségem



## XXXIX. SOLTAR. T. B.

Vallástétele Davidnac az ő türehetlenségéről  
és szenvedésében való zugolódásáról.

MA - gam - ban el vé ge - zém es mon - dám,  
 Hogy dol - gom meg - tar toz tat - nám,  
 Hogy nyel - vem olly i gét ne ey - te - ne,  
 Ki én - né - kem bút szer ze - ne,  
 En szá - jam - ra za bo - lát ve töt tem,  
 Mig az hit len áll e löt tem.

1 1 MAgamban elvégezém es mondám,  
 Hogy dolgom megtartoztatnám,  
 Hogy nyelvem olly igét ne eytene,  
 Ki énnékem bút szerzene,  
 5 En szájamra zabolát vetöttem,  
 Mig az hitlen áll elöttem.

2 En mint az néma veszteg halgatéc,  
 Még az jórol sem beszelléc,  
 Söt fáydalmomis titkolnom kelle,  
 10 Kin sérelmem öregböle,  
 Eg vala szivem hogy meggondolám,  
 Eltüzésülvén ezt mondám:

**Cím** I türehetlenségiről es szenvedésében II—III türehetlenségéről és szenvedésében II zugolódásáról 1 I mondám II mon- [Csak ennyi!] III mödã 2 I—II megtartoztatnám III megtartoztatnám 10 I—II sérelmem

- 3 Mutasd meg Uram éltémnek végét,  
Es meddig eltetsz engemet,  
15 Az napoc számát jelents meg nékem,  
Mig kell ez világon élnem,  
Mert idöm nálad czac egy araszni,  
Elötted életem semmi.
- 4 Bizonyára mulando az ember,  
20 Ki magánac sokat ígér,  
Mint az árnyéc az ember elmulic,  
Mégis szorgalmatoskodic,  
Sokat gyüyt, es soc marhát rak öszve,  
Nem tudgya kié lesz végre.
- 25 \* \*5 Uram hát nékem kiben kell biznom?  
Nincz kivöled vigaságom,  
Ments ki engem minden vétkeimböl,  
Es az bolondoc nyelvétöl  
30 Örizz meg, hogy öc ne czufollyanac,  
Midön ez inségben látnac.
- 6 Mint az néma, halgatoc erössen,  
Szájam föl sem nyitom, mert én  
Tudom hogy ezt mind te czelekedted,  
Czapásod rólam elvegyed,  
35 Mert kezednecc kemény volta miatt,  
Minden életem ellankatt.
- 7 Mert midön te megfedded az embert,  
Az ö nagy gyarłoságaért,  
Azonnal elvész szép ábrázattya,  
40 Mint az mólytol az szép ruha.  
Lám az ember melly igen mulando,  
Semmi dolga nem állando!
- 8 Halgasdmeg Uram könyörgésemet,  
Kérésemre ne légy süket,  
45 Mert előtted vendég es szarándoc,  
Mint atyáim, olyan vagyoc.  
Szünnyél meg tölem, hadd vegyec eröt  
Az én kimulásom elöt.

20 I—II magánac III máganac 23 II és 26 I küvöled 39 I ábrázattja II ábrázattya III  
abrázattya 43 I—II Halgasdmeg III Haldgasdmeg 47 I—II meg tölem III megtölem

## XL. SOLTAR. T. B.

Jövendöles az Christusnac szenvedésiről és Papi tisztiről.

VAr ván vár-tam az föl-sé ges U - rat,  
 Es i - mé hoz-zám for du la,  
 Ke gyel-mes-sen meg-hal ga ta,  
 Es meg mu ta-tá ray-tam jo vol tát,  
 Ki - vön az mély ve-rem - ből, *ff* Es én lá - ba - i - mat  
 Es az sá - ros för - tö ből,  
 Szép e - gy - nes kö re *ff* Ve zér - vén u - ta - mat.  
 El föl-hely-hez tet te,

- 1 1 VArván vártam az fölséges Urat,  
 Es imé hozzám fordula,  
 Kegyelmissen meghalgata,  
 Es megmutatá raytam jovoltát,  
 5 Kivön az mély veremből,  
 Es az sáros förtöböl,  
 Es én lábaimat  
 Szép egyenes köre  
 El fölhelyezettette,  
 10 Vezérvén utamat.

Cím I szenvedésiről II—III szenvedésiről 1 I VÁrván II—III VArvan

- 2 En szájamban ada uy éneket,  
 Istenünc diczéletire,  
 Hogy az kic halgatnac erre,  
 Hidgyéc es féllýéc ö Isteneket.  
 15 Bodog az ki az Urban  
 Bizic, szemét elhaytván  
 Az kevély népektől,  
 Kiknec minden dolgoc  
 Hazugságra hayloc,  
 20 Tölöc távol keröl.
- 3 Czuda tételidnec soc ö szama,  
 Es nagy bölcz gondolatidnac,  
 Hozzánc valo jo voltodnac  
 Sokságát senki meg nem mondhattya.  
 25 Ha elkezdem számlálni,  
 Nem tudom kimondani,  
 Mert te nem kívántad  
 Az soc áldozatot,  
 De hogy fogadgyac szot,  
 30 Fülemet megfurtad.
- 4 Az egö áldozat nincz kedvedben,  
 Az bünért valóc sem kellöc,  
 Ackor mondom: Im eljövöc,  
 Rólam iras vån az törvénykönyvben.  
 Hogy akaratód tegyem,  
 En kegyelmes Istenem,  
 Az te törvényedben  
 Gyönyörködíc lelkem,  
 Es örvendez szívem  
 40 Az te szent igédben.
- 5 Nagy soc népec gyülekezetiben  
 Igasságod kihirdettem,  
 Meg nem tartoztattam nyelvem,  
 Jol tudod, hogy én minden időben  
 45 Jovoltod magasztaltam,  
 Soha el nem halgattam,  
 Te idvösségedet  
 Hivséggel hirdettem,  
 Mindennec beszéltem  
 50 Nagy kegyességedet.
- 6 Uram tölem irgalmasságodot  
 Ne vondmeg, tarts meg kegyessen,  
 Igasságod megörizzen.  
 Szántalan gonosz reám áradot,

14 I—II és 31 I—II kedvedbe 33 I—II eljövöc III öljövöc 41 I—II gyülekezetiben III gyülekezetiben 44 I üdöben 47 I üdvösségedet 48 I Hüséggel hirdettem II hitdettem III hidrettem 52 I kegyessen II kegyessen III kégyessen

- 55 Soc nyavalya környülvött,  
 Reám nagy soc inség jött,  
 Kiknec ninczen száma,  
 Mint hajam szálinac,  
 Kic fejemen vadnac,  
 60 Szivemis elhagya.
- 7 Könyörülly raytam kegyes Istenem,  
 Siess, jöy segedelmemre,  
 Es juttasd nagy szégyenségre,  
 Az kic halálra keresic lelkem.  
 65 Szörnyen hátraterjenec,  
 Kic káromon örölne,  
 Es kic inségemen  
 Űznec nevetséget,  
 Kiálnac veh, veh, vét,  
 70 Jutalmoc dög legyen.
- 8 Hogy te benned mind örvendezzenec  
 Az kic tisztelne tégedet,  
 Szeretic idvösségedet,  
 Mondván : Diczösség legyen Istenec.  
 75 Noha én szegény vagyoc,  
 Es én szükségim nagyoc,  
 De rám gondot visel  
 Az Ur, én megtartóm,  
 Jövel szabaditóm  
 80 Ur Isten ne késsel.

41.

XLI. SOLTAR. T. B.

David előszámlállya betegségét és egyéb nyavalyáját.

BO - dog az ki az nya - va - lyást hi ven Szánnya in - sé - gé - ben,  
 Mert szük - sé - gé - ben ö - tet is - mét - len Meg - men - ti az Is - ten,

55 I környül vöt II környülvöt III környülvört 73 I üdvösségedet 74 I Diczösség 80 I—II késsél

Cím I előszámlállya II előszámlállya III előszámlilla [!]



Meg-tar-tya él tét, es ez or - szág - ba Lesz jo ál - la-pat-tya,



El - len - sé - gi-nec ki-ván-sá - gá - ban Nem ad-gya mar- ká - ban.

1           1 BOdog az ki az nyavalyást hiven  
Szánnya inségében,  
Mert szükségében ötet ismétlen  
Megmenti az Isten,  
Megtartya éltét, es ez országba  
Lesz jo állapotya,  
Ellenséginec kívánságában  
Nem adgya markában.

10           2 Fáydalmában az Isten megtartya,  
Szépen fölgyogyitya,  
Beteg ágyát forditya örökre  
Es jó egészségre.

15           Azert így szóloc néked Istenem:  
Kegyelmezz meg nékem,  
Gyogyits meg Uram én betegségem,  
Mert igen vétkeztem.

20           3 En ellenségim szidnac engemet  
Örölnéc vesztemet,  
Mondgyác: Halála ennac ha jö el,  
Neve mikor vész el?

              Meglátogattac engem nyájassan,  
Hazugságot szolván,  
Minden dolgaimat megszemléltéc,  
Osztán kiföcözgtéc.

25           4 Mindnyájan én ellenem suttognac,  
Reám olálkodnac,  
Szerez nec, kérnec nékem bánatot,  
Es háboruságot.

30           Mondván: Az ö büninec soksága  
Fáydalmánac oka,  
Ihon fekszie az ö kôr ágyába  
Már föl nem kél soha.

5 II és 6 I állapattya 7 I—II kívánságában III kívánságában 8 I—II markában III markában 19 I jöél II jö él

- 5 Egy pedig az ki barátom vala,  
Kiben bizom vala,  
35 Kit tápláltam, es ötte kenyerem,  
Lábat vét ennékem.  
Legy kegyelmes azértan Ur Isten,  
Illy nagy szükségemben,  
40 Gyogyits meg, hogy valaha nékiec  
En megfizethessec.
- 6 De hozzám jo kedvedet esmerem,  
Ezennis jól értem,  
Mert ellenségemnek oka ninczen,  
45 Hogy raytam örvendgyen.  
Tisztaságomban engem megtartasz,  
Es megszabadítasz,  
Es szemeid eleiben állatsz,  
Örökké el nem hatsz.
- 7 Aldott legy Izraelnek Istene  
50 Most és mind öröcke.  
Szent neved diczirtesséc mindenben  
Amen, és ugy legyen.

42.

XLII. SOLTAR. T. B.

Külömbkülömb panaszi Davidnac.

Mint az szép hi-ves pa-tak-ra Az szar-vas ki-ván-ko zic, ♯/♮  
Lel-kem úgy o-hayt U-ram-ra, Es hoz-zá fo-ház-ko-dic.

Te hoz-zád én Is-te-nem Szom-ju-ho-zic én lel-kem,  
Val-lyon szi-ned e-le-i ben Mi-kor ju toc é lö Is-ten?

33 I pedig 35 II és 43 I—II ellenségemnek 51 I diczértessék  
Cím I—III C. M. [A zsoltár Bèze-é!]

- 1           1 MInt az szép hives patakra  
 Az szarvas kívánkozik, /  
 Lelkem úgy ohajt Uramra,  
 Es hozzá foházkodik.
- 5           Te hozzád én Istenem  
 Szomjuhozic én lelkem,  
 Vallyon szined eleiben  
 Mikor jutoc élő Isten?
- 10           2 Könyhullatásim énnékem  
 Kenyerem éyjel nappal, :/  
 Midön azt kerdic én tölem :  
 Hol Istened, kit vártál?  
 Ezen lelkem kiontom,  
 Es házadat ohajtom,
- 15           Hol az hivec seregiben  
 Örvendec szép éneklésben.
- 20           3 En lelkem mire czüggedsz el,  
 Mit keseregsz ennyire? :/  
 Bizzál Istenben, s' nem hágy el,  
 Kiben örvendec végre,  
 Midön hozzám ortzáját,  
 Nyuytya szabadítását.  
 Oh én kegyelmes Istenem,  
 Melly igen kesereg lelkem!
- 25           4 Mert te rólad emlekezem  
 Ez Jordánnac földéről, /  
 Szent helyedre igyekezem,  
 Ez Hermon kis hegy mellöl.  
 Mélység kiált mélséget,  
 Midön én fejem felet
- 30           Az soc sebes viz megindol,  
 Mint egy erős hab megzudol.
- 35           \* \*5 Sebessége ár vizednec  
 Es az nagy zugo haboc :/  
 En raytam öszve ütközneç,  
 Mégis hozzád ohajtoc,  
 Mert úgy megtartasz nappal,  
 Hogy éyjel vigasággal  
 Dicéreteket énekleç
- 40           Néked erős örizömnec.



6 Mondván: Isten én köszálam,  
 Mire feleitesz így el? :/  
 Ellenségim vadnac raytam,  
 Gyázban jároc veszéllel,  
 45 Mert az ő hamis nyelvec  
 Czontaimban megsértneç,  
 Mert így boszszontnac ellened :  
 Lássuc, hol vagyon Istened.

7 En lelkem mire czüggedsz el,  
 50 Mit kesergesz ennyire? :/  
 Bizzál Istenben: Nem hagy el,  
 Kiben örvendec végre.  
 Ki nékem szemlátomást,  
 Nyúyt kedves szabadulást,  
 55 Nyilván megmutattya nékem  
 Hogy czac ő az én Istenem.

43.

XLIII. SOLTAR. C. M.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

I - Tély meg en - ge - met Ur Is - ten , Es fo - gadd föl én i - gye - met  
 Ez ke - gyet - len nemzetség el - len , Az ha - mis em - ber - nec ke - zé - ben  
 Ne boczáss U - ram en ge met , Tarts meg én fe - je - met.

1 I ITély meg engemet Ur Isten,  
 Es fogadd föl én igyemet  
 Ez kegyetlen nemzetség ellen,  
 Az hamis ember nec kezében  
 5 Ne boczáss Uram engemet,  
 Tarts meg én fejemet.

42 I—II el? III el 51 I—II hágy  
 2 I ügjetmet

2 Uram engem miért hagvél el,  
Lám te vagy én erősségem?  
10 Miért jároc keserűséggel,  
Minden örömöm távozékel?  
Mert nyomorgat ellenségem  
Es sanvargat engem.

3 Igasságodat add értenem,  
Világosságod küld alá,  
15 Ki megvilágositson engem,  
Szent hegyedre legyen vezérem,  
Bémenésem igazgassa  
Az te haylékodba.

4 Isten oltárához bémegyec  
20 Az én Uram eleiben,  
Az ki öröme én szívem nec.  
Hegedövel néked éneklec,  
Es hálát adoc szüntelen  
Tenéked Ur Isten.

5 Miért vagy szomorú én lelkem,  
25 Mit keseregsz illy szertelen?  
Bizzál az Istenben mert hiszem,  
Hogy még ötet vígan diczérem,  
30 Midön engem megment hiven  
En Istenem lévén.

44.

### XLIIII. SOLTAR. T. B.

Könyörgése az Isten népének az megszabadulásért.

HAL lot - tuc, Is ten, fü le inc kel,  
Az mit ré gen ten cze le - ked tel,  
Ne künc a tyá - inc mon - dot - ták,

10 I távozekel? II távozék el? III távozékel 13 I értenem II—III éttennem 15 I—II engém

Kic nagy dol ga i dat lát ták,  
 Ke zed - del az po gán né - pet  
 El vesz téd föl - dét el pusztí tád,  
 Osz tán más hely - re vüd ö ket,  
 Hol - ott is mét meg sza - po ri tád.

- 1 1 Hallottuc, Isten, füleinkel,  
 Az mit régenten czelekedtel,  
 Nekünc atyáinc mondottác,  
 Kic nagy dolgaidat láttác,  
 5 Kezeddel az pogán népet  
 Elvesztéd földét elpusztítád,  
 Osztán más helyre vüd őket,  
 Holott ismét megszorítád.
- 2 Mert nem ő fegyverec által let  
 10 Hogy ök megültéc ez jó földet,  
 Nem az ő kezec sem karjoc  
 Volt nékic szabadítójoc.  
 De te ortzád tekintése  
 Es az te karod és job kezec  
 15 Öket így megsegitette,  
 Mert ő hozzájoc volt jokedved.
- 3 Ur Isten te vagy én királyom,  
 Es az én tellyes vigaságom,  
 Jacobnac küldd segedelmed,  
 20 Az mint régenten mivelted.  
 Altalad ellenségünket  
 Megökleldezzüc és megrontyuc,  
 Es az mi gyüölöinket  
 Az te nevedben letapodgyuc.

11 I—II Nem III Nam 12 I, III nekic II nékic 22 I Megökleldezzük II Megökleldezzüc III Megökleldezzüc

- 25 4 Mert én nem bizom kézivemben,  
Sem az én éles fegyveremben,  
Az engem meg nem szabadit,  
Ha az ellenség megszorit.  
De te tartasz meg bennünket
- 30 Minden mi ellenségünk ellen,  
Es az mi kergetőinket  
Elveszted, es eyted szégyenben.
- \* \* 5 Azért az Istent magasztallyuc,  
Es szent nevét öröcké áldgyuc,  
35 Mindennap diczérven ötet,  
Hirdessüc nagy kegyességét.  
De minket te megvetöttél,  
Es jutattál nagy szégyenségben,  
Az hadba velünc nem jövé, l  
40 Hogy megtartottál volna éppen.
- 6 Az ellenségtől elfuttattál,  
Es velünc nagy szégyent vallattál,  
Minden marhánkat eldullyác  
Kic éltünket háborgattyác.
- 45 Hogy minket ök megegyenec,  
Mint az juhokot, ugy adál el,  
Kic minket meszsze kergetnec  
Az pogányoc közibe széllyel.
- 7 Népedet te semminec tartád,  
50 Es őket czac óczon eladád,  
Igen kevésre böczülléd,  
Czac nem ingyen oda vetéd.  
Azt tőd hogy mi ellenséginc,  
Es az kic mi környülünc laknac,
- 55 Minden felöl mi szomszédinc  
Minket nevetnec és czufolnac.
- 8 Az pogányoc példabeszédet,  
Szólnac mi rólunc nevetséget,  
Es mindenféle nemzetec  
60 Czufolván fejeckel intnec.  
Gyalázat szitoc szüntelen  
Es szégyen forog én előttem,  
Ugy hogy nagy szégyenletemben,  
Az én ortzámat bé kell fednem.
- 65 9 Nagy soc szidalmat kell hallanom,  
Ki miatt czac el szomorodom,  
Midön szemem előtt nézem  
Boszszuállo ellenségem.

34 I nevit 39 I—II hadban velünc III velünc 40 I—II megtartottál III megtartottál  
48 I pogánoc köziben széllél II köziben 51 I—II kevésre III kevésre 57 I pogánoc

70 Mind ezec esnec miraytunc,  
Mégis nem feleytunc el téged,  
Kötésed ellen nem járunc,  
Mindenben engedunc tenéked.

\* \*10 Az mi szivunc nem fordul vissza,  
75 De gondolatit raytad tartya,  
Az mi lábunc ki nem mozdol  
Ösvényedröl el nem hajol.

Mégis így büntetsz bennünket  
Bévetél az sárkányoc közé,  
80 Es már minden felöl minket  
Halál árnyéka környéköze.

11 Ha elfelettunc volna téged,  
Meg sem gondoltuc volna neved,  
Ha más Isten szolgálatra  
85 Kezünket emeltuc volna :

Nyilván nem türted volna el,  
Söt igen megbüntettél volna,  
Mert mindent látsz szemeiddel,  
Minden szivnec előtted titka.

90 12 De mi te érottod naponkint  
Öldöztetunc ez világ szerint,  
Miként az ártatlan juhoc,  
Kic az mészárszékre valoc.

Kelly föl azért, mit aluszol?  
95 Es álmodbol már serkennyêlföl,  
Támadgy föl es hatalmadbol  
Ments ki minket ez nagy inségbol.

13 Miért fordítod el szemedet,  
Mire reyted el szent szinedet,  
100 Minket miért feleytesz el,  
Nem gondolszé inségünckel?

Lelkunc es minden életunc  
Már szintén az földre lehaylott,  
Az mi hasunc es mi bélunc  
Már szintén az földhöz ragadott.

105 14 Kellyföl azért es otalmaz meg,  
Irgalmasságod szerint tarts meg,  
Es az te kegyességdböl  
Ments ki minden inségünkböl.

74 I—III gondolátit 76 I hajjol 86 I volná 95 II és 99 I felejteszél II feleytesz szel [!]  
102 I szintin 103 II és 104 I—II szinte 105 II és

## XLV. SOLTAR. CL. M.

Jövendölés az Christusrol ugy mint az ő gyülekezetinec  
völegénnyéről.

EGy szép dol - got hoz e lö az én szi vem,  
Az di - czö ki rály rol lesz é - nek - lé sem,  
Kit nyel - vem meg di czér szép cif rá val,  
Mint egy de - ác az i ro pen ná val:  
Soc - kal szepb vag' te min - den em - be - rek nel,  
Min dent föl - lyül mulsz te szép ter - me - ted del,  
A ya - kid - nac nagy ő ked - ves sé ge,  
Mert meg - ál dott az Is - ten ő röc ke.

- <sup>1</sup> 1 EGY szép dolgot hoz elő az én szívem,  
Az dicző királyrol lesz éneklésem,  
Kit nyelvem megdiczér szép cifrával,  
Mint egy deác az iro pennával:

Cím I—II völegénnyéről III völegénnyéről 2 I dűczö I—II kirárlrol III királytol

5 Sockal szebb vag' te minden embereknél,  
Mindent fölylül mulsz te szép termeteddel,  
Ayakidnac nagy ö kedvessége,  
Mert megáldott az Isten öröcke.

2 Te kegyes es erős vitéz készölly föl,  
10 Vedd fegyvered es oldaladra kösd föl,  
Ugymint királyi ékességedet,  
Ez ékességben végy gyözödelmet.  
Az jo igasság vezérlye utadat,  
Kegyesség, joság birja járásodat,  
15 Es az te karodnac erejével  
Nag' czudákat tész, megládd szemeddel.

3 Mert hegyessec az te sebes nyilaid,  
Kit megéreznec minden ellenségid,  
Midön ö sziveket általlövöd,  
20 Es öket hatalmad alá vetöd.

Oh Ur Isten az te királyiszéked  
Megmarad mind öröcké diczöséged!  
Páltzája az te királságodnac  
Bizony páltzája az igasságnac.

25 4 Az igasságot te igen szeretöd,  
Az hamisságot viszontag gyülölöd,  
Azért az Isten mindenec felet,  
Vig olayjal megkenett tégedet.

30 Myrrha es áloes szag jo ruhádrol,  
Cásia illat üt ki kamarádból,  
Elefánt tetemes palotádban  
Néked mindenec szolgálnac vigan.

\* \*5 Az királyoc leányi ékességben  
Drága öltözettel jönec elődben,  
35 Jób felöl áll az kegyes menyaszszony,  
Az kin szép aranyas ruha vagyon.

O te szép leány halgass beszédemre!  
Nézz ide, füleiddel hayjolly erre,  
40 Feletkezzél el te nemzetedről,  
Atyád házátis vesd ki eszedből.

6 Es az király az te nagy szépségedben  
Gyönyörködíc, es vigad ö szivében,  
Ö leszen immár tenéked urad,  
Azért térdet haytván öt urallyad.

5 I szebb II szebb I—II embereknél 6 I Mindent II—III Midét 9 II és 10 I Vedd fegyvered II Vedd fegyvered és III Vedd fegyvered 15 I erceivel 19 I által löved [A Corrigenda-ban kijavítva:] Lövöd 22 I düczöséged 29 I—II Myrha 37 I beszédemre II beszédemre III beszédemre 41 I kirally II király 42 II és 44 II urallyad

45 Az Tyrusbéliec es egyéb népec  
Néked ayándékokot hoznac es küldnec,  
Király leányi belső szépséged  
Tisztelic aranyas öltözeted.

7 Ő szép himmel varrot öltözetiben  
50 Bévitetic az király eleiben,  
Leány társainac szép serege  
Ő utánna vitetnec elődbe.  
Ecképpen gvönyörü ékességgeckel  
Az királhoz vitetnec nagy örömmel,  
55 Bémennec királyi palotában,  
Es nagy örömben lesz nec mindnyájan.

8 Az te elhagyott szüleid helyében  
Magzatokat ád tenéked az Isten,  
Kiket helyhez tetsz nagy méltóságban,  
60 Fejedelmecké tész soc országban.  
Az te nevedet mindenkor hirdetem,  
Nemzetségről nemzetségre beszéllem,  
Es minden maradéki ezeknec  
Tégedet mind örökké diczérnec.

46.

XLVI. SOLTAR. C. M. 82.

Háláadásá az Isten népénec az megotalmazásért.

AZ Is - ten az mi re mén - sé günc,  
Mi dön re ánc tör el len sé günc,  
Min den ha bo - ru sá gink ban  
Meg tart e rös ha tal má ban.

45, 46 II és 47 I Királlaányi II Királ leányi 51 I Leány társainac 57 I helyiben 58 I—II  
ád III ad 64 I Tégedet mind öröcke II Tégedet mind öröcke III Tégedét mind öröcké



A zért az mi szi vünc nem fél ne,  
 Ha az e gez föld meg - ren - döl ne,  
 Es az he - gyek az ten ger nec  
 Kö ze - pi be bé döl né nec.

- 1        1 AZ Isten az mi reménségünc,  
 Midön reánc tör ellenségünc,  
 Minden haboruságinkban  
 Megtart erős hatalmában.
- 5        Azért az mi szivünc nem félne,  
 Ha az egez föld megrendölne,  
 Es az hegyec az tenger nec  
 Közepibe bédölnénc.
- 10       2 Ha az tenger szörnyen zugnais,  
 Minden viz fölzavarodnékis,  
 Es ha az sebes szélvészszel  
 Az hegyec hányatnac széllyel,  
 Az szép folyoviz mindazáltal  
 Az ö szép tiszta folyásával
- 15       Az Isten nec szent városát  
 Megvigasztalná haylékát.
- 20       3 Mert közepén lakic az Isten,  
 Azértan romlása nem leszen,  
 Semmi énségben nem eyti  
 Az Isten jokor megmenti.  
 Az pogán népec dúlnakfúlnac,  
 Nagy soc országoc föltámadnac,  
 De az ö haragos szava  
 Mind ez földet elolvasztya.

3 I—II haboruságinkban III haboruságinkban 4 I hatalmában II—III hatalmában? 8 I—II Közepiben 12 I—II széllel 13 I mind az által II mindazáltal III mindazáltal

25 4 De az Isten minden időben  
Mivelűnc vagyon inségünkben,  
Jacob Istene otalmunc,  
Az Zebaoth mi hadnagyunc.  
Jertec lássátoc ez nagy Urnac  
30 Czuda dolgait hatalmánac,  
Ki mind ez föld kerekiséget  
Elpusztitya ékességet.

5 Ez földön szélyyel nagy hadakat  
Ő megczendeszit haborúkat,  
35 Ivet kopjákat megrontat,  
Társzekereket fölgyuytat,  
Igy szolván : mindnyájan hallyátoc,  
Hogy én erős Istentec vagyoc,  
Es hogy birodalmom vagyon  
40 Minden népen ez világon.

6 Summa szerint ez erős Isten  
Velűnc vagyon minden helyeken,  
Az Jácobnac nagy Istene  
Dolgainknac segedelme.

47.

XLVII. SOLTAR. T. B.

Háláadásá az Izraelitáknac, az Istenec soc féle jotéteményiért.

NO min den né - pec Ór ven - dez - ze tec,  
Es tap sol - ya - toc Is tent áld - gyá toc,  
Szép han gos - ság - gal Es nagy föl szo - val.  
Mert az Ur Is - ten Nagy föl - sé gé ben,

25 I üdőben 29 II éz 30 I hatalmánac II hatalmanác III hatalmánác 33 I széllal 34 I megozendeszeir [!] I—II haborokát 39 I vagyon II—III vagyon

Ő ki rál - sá ga Es nagy or - szá - ga,  
Ki ter jed mesz-sze Ez e - gesz föld - re.

- 1 I NO minden népec  
Örvendeztetec,  
Es tapsollyatoc  
Istent áldgyátoc,  
5 Szép hangossággal  
Es nagy föl szoval.  
Mert az Ur Isten  
Nagy fölségében,  
Ő királsága  
10 Es nagy országa,  
Kiterjed meszsze  
Ez egesz földre.
- 2 Hatalmunkba vét  
Nagy soc népeket,  
15 Es megholdoltat  
Soc pogányokat  
Mi nekünc végre  
Ő nagy ereje.  
Minket ő fölvött  
20 Örökévé tött,  
Nekünc engedte  
Ő kegyessége  
Jacobnac tisztét,  
Kit igen szeret.
- 25 3 Imé az Isten  
Szépen fölmegyen,  
Nagy vigaságban,  
Trombita szokban,  
Urunc fölmegyen  
30 Nagy diczőségben.  
Enekellyetec  
Az Ur Istenec  
Zengő verseket  
Szép énekeket  
35 Ez nagy királnac,  
Mint mi Urunknac.

1 I—II Noh 9 I—II királsága III királsága 10 I—II országa III orszaga 13 I—II Hatalmünkban [I Corrigenda-jában:] Hatalmükban I vet 15—18 II—III [A 15—16. és 17—18. sorok felcserélve.] 16 I pogányokat 30 I duczóságben

4 Önéki minden  
 Jol énekellyen,  
 Mert minden népec  
 Néki engednec,  
 Királyi székben  
 Ül nagy kegyessen.  
 Az fejedelmec  
 45 Ö hozzá gyűlnec,  
 Mint Abrahamnac  
 Istenét áldgyac  
 Alázatossan  
 Néki szolgálván.

50 5 Ez erös Isten  
 Ur mindeneken,  
 Népét megörzi  
 Es jol vezérli,  
 Nagy diczösege,  
 Kinec nincz vége.

48.

XLVIII. SOLTÁR. T. B.

Háláadásá az Jerusalembélieknek az megotalmazásért.



NAGy az Ur mél tó sá gá - ban ⁂  
 Az Is - ten szent vá ro sá ban,



Hol ott la - ko - zic di - czö sé ge ⁂  
 Es di - czér - te - tic ö szent ne ve.



Tud - nil lic az Si - on - ban, E - sa - ki tar - to - mány - ban,



Ez gyö - nyö - rü - sé - ges he - lyen, Hol - ott hely - hez - te - tett szé - pen



Az nagy ki - rál - nac vá - ro - sa, Ki - nec ez föl - dőn nincz más - sa.

1 1 NAgy az Ur méltóságában /  
 Az Isten szent városában,  
 Holott lakozic diczősége :/  
 Es diczértetic ö szent neve.  
 Tudnillic az Sionban,  
 Eszaki tartományban,  
 Ez gyönyörűség helyen,  
 Holott helyezettett szépen  
 Az nagy királnac városa,  
 Kinec ez földön nincz mássa.

15 2 Itt joll esmeric házonként  
 Erős oltalmul az Istent,  
 Holott királyoc egybe gyültec,  
 Es ök sereggel előjöttec,  
 Erössen megszállottác,  
 Hogy megvegyéc elszántác.  
 De ottan megrettenénc,  
 Megfutamodni kezdénc,  
 Város mellől elállánac,  
 Nagy rettegve szaladánac.

25 3 Nagy felelme lön szívőknc,  
 Mint gyermek szülő személnec,  
 Es mint az hajo az szélveszben  
 Ha napkeleti szél fu szörnyen.  
 Ezt mi szemünckel láttyuc,  
 Mint az előtt hallottuc,  
 Az Isten városa mellett,  
 Melly ö néki szenteltetet,  
 Kit magánac foglalt Isten,  
 Hogy néki szolgállyon minden.

30 4 Kit ugy erősitet Isten,  
 Hogy romlása ne lehessen,  
 Nézünc itt te kegyességedre,  
 Szent templomodnac közepette.

3 I duczósége 11 I—II jol 12 I—II otalmul 13 I—II egyben 15 I megszállottác II megszállottac III megszállottac 19 I elállánac II—III ellállánac 21—24 I—II [Lásd a főszövegben.] III [Hiányzik.] 21 I sziveknc 28 I szenteltetet II szenteltet III szenteltett

35 Mint neved diczósége  
 Elhat az széles földre;  
 Acképpen te diczéreted  
 Nagy messze te kiterjeszted,  
 40 Jobkezed merő igasság,  
 Minden dolgod irgalmasság.

5 Öröl az Sionnac hegyi  
 Es az Judanac leányi,  
 Az te igaz itéleteden,  
 Szive szerint örvendez minden.

45 Az Siont jarjátoc meg,  
 Tornyait lássátoc meg,  
 Nézzétec meg ö bástyáit,  
 Es szépen épült házait,  
 Hogy ezt megbeszélhessétec  
 50 Következendő népeknek.

6 Mert czac ez az igaz Isten,  
 Ki minket minden üdőben  
 Megtart es vezérli éltünket,  
 Mind halálig öriz bennünket.

49.

XLIX. SOLTAR. T. B.

Vigasztalása az istenfelöknek az Isten ostora és büntetése ellen,  
 és az istentelenec gazdagsága ellen.

HAL gas sá toc meg ezt min - den né pec,  
 Ert sé tec meg kic ez föl - dön él tec,  
 Köz né pec es ti fő ren - den va loc,  
 Mínden sze - gé nyec es az gaz - da goc.

35 I duczósége 53 II és  
 Cím I T. B. II Cl. M. III C. M. [A zsoltár Bèze-é!]

Az én szájam szól nagy böl-cze sé get,  
 Es el mém gon dol jo ér tel me ket,  
 Ez pél- dá - ra ma gam- is fi- gyel- me zec,  
 He ge dö szó ban szép me - sét je len tec.

1 1 HAlgassátoc meg ezt minden népec,  
 Ertsétec meg kic ez földön éltec,  
 Köz népec es ti fő renden valoc,  
 Minden szegényec es az gazdagoc.

5 Az én szájam szól nagy bölczeséget,  
 Es elmém gondol jo értelmeket,  
 Ez példára magamis figyelmezc,  
 Hegedő szóban szép mesét jelentec.

2 Mit félnéc én az gonosz időben,  
 Hogy gyarloságom engem eleysen,  
 Midőn ellenségem azon vagyon  
 Hogy engemet láb alá tapodgyon?  
 Némellyec igen biznac pénzekben,  
 Es diczekednec az ő kinczekben,  
 15 De senki nem váltya meg attyafiát,  
 Nem adhattya meg Istennél váltságát.

3 Mert drága az léleknec váltsága,  
 Eletét senki meg nem válthattya,  
 Hogy az halált ő elkerülhetné,  
 20 Es az sirbe menni ne kellene.  
 Mert láttya hogy sem bolond sem eszes,  
 Az halál ellen ninczen mentséges,  
 Es hóltoc után minden gazdagságoc  
 Más emberre marad ő soc jószágoc.

3 I es az fő II és az fő 5 I—II szájam III szájam 9 I üdőben 14 I duczekednec 18 I  
 Eletit 20 I—II sirben

25           4 Ez ö nékiec fő gondolattyoc,  
               Hogy mind öröcké tartson szép házoc,  
               Hogy az ö nemzetec el ne fodgyon,  
               Es nevöc öröcké megmaradgyon.  
               Mert noha vagyon pénzec es tisztec,  
 30           De nem sokáig tartnac mind ezec  
               Mert végre minden jöktol elszakadnac,  
               Es mint az oktalan állat meghalnac.

\* \* 5 Merö bolondság minden ö dolgoc,  
           Azon bolondságban maradékjoc  
 35           Elmennec, es olyan szokásokban  
           Gyönyörködnecc attyoknac utában.  
           Mint az barom az sirben fekesznecc,  
           Az öröc halálban legeltetnecc,  
           Mayd az igazac raytoc uralkodnac,  
 40           Jo idein ezec alá adatnac.

          6 Mert oda leszen minden ö dolgoc,  
           Az koporso leszen ö haylékjoc,  
           De az haláltol engem az Isten  
           Megment, es kegyessen hozzá veszen.  
 45           Annakokáert azzal ne gondoll',  
           Hogy ha némelly igen meggazdagol,  
           Mert minden ö kinczét másnac kell hadni,  
           Es nagy diczöségétöl meg kell válni.

          7 Lelkét éltében bódognac vélte,  
 50           Es diczér téged ha jól tész véle.  
           Végre elmegyen attyai után,  
           Soha többé világot nem látván.  
           Az kinecc itt nagy ö szerenczéje  
           Es tisztessége, de ninczen esze,  
 55           Hasonlo ez az oktalan állathoz,  
           Es az veszendő goromba baromhoz.

25 I—II gondolyattoc 29 II és 35 I ollyon II és ollyon 39 I igazak II igazac III igazac 44 II és 45 I—II gondoly 46 I némelly II—III némelly 48 I diczöségítöl 55 I—II az III áz



## L. SOLTAR. C. M.

## Tanuság az igaz Isteni szolgálatról.

AZ e rős Is ten, U rak - nac U ra,  
 Szól, és mind ez föl det e lö hiv - ja,  
 Tá ma - dat rol és nap - e nyé - szet - röl,  
 Nagy szép - ség - gel az Si on he - gyé - röl  
 El jö az Is ten ö fé nyes - sé gé ben,  
 Sem - mit el nem hal gat i té le ti ben.

1 1 AZ erős Isten, Uraknac Ura,  
 Szól, és mind ez földet elő hívja,  
 Támadatrol és napenyészetről,  
 Nagy szépséggel az Sion hegyéről

5 Eljö az Isten ö fényességében,  
 Semmit el nem halgat ítéletiben.

2 Emésztő tűz megyen ö elötte,  
 Nagy forgo szélvész leszen környüle,  
 Szólittya az eget es az földet,  
 10 Hogy megítéllye minden ö népet,  
 Mondván : Gyüjtsétec ide az hiveket,  
 Kie áldozattal vöttéc kötésemet.

- 3 Az egec hirdetic igasságát  
Az Istenec, mert itél igazat,  
15 En népem halgasdmeg, szóloc néked,  
Izrael ezt jól eszedben vegyed,  
En tenéked erős Istened vagyoc,  
Aldozatiddal keveset gondoloc.
- 4 Egö áldozatid im előttem,  
20 Ökridet házadból én nem kértem,  
Aklodbol bakokat nem kívánoc,  
Mert minden állatockal én biroc,  
Hegyen, völgyön, erdőken az vadakat  
Esmerem, es birom az madarakat.
- 25 \* \*5 Ha éhezném, sem mondanám néked,  
Mert nékem az föld es minden enged,  
Azt véledé hogy ökör hust eszem,  
Avagy az bac vér italom nékem?  
30 Az Istenec áldozzál hálá adást,  
Ö fölségénc tégy szivből fogadást.
- 6 Szükségben tölem segítséget kérj,  
Es megsegitlec, hogy engem diczérj,  
Az gonosznac mond Isten : De mire  
Veszed törvényem az te nyelvedre?  
35 Kötésem száddal vallod? de gyüölöd  
Intésemet, es ígémet megvetöd.
- 7 Es mikoron te az lopót látod,  
Véle együtt futsz, dolgat jovallod,  
Az paráznáckal örömet mulatsz,  
40 Buja társaságnac gyakran helt adsz,  
Szájaddal busitasz soc jámborokot,  
Nyelveddel szerzesz soc háboruságot.
- 8 Le ülsz, es atyád fiát megszólod,  
Az Anyád fiátis rágalmazod,  
45 Ezt miveled, de én czac halgatoc,  
Azt véled hogy énis olyan vagyoc  
Mint szinte te, de téged elő veszlec,  
Es szemlátomást bünödről megfedlec.
- 9 Ezt mostan eszetekbe vegyétec,  
50 Kic az Istenről elfeletkeztec,  
Hogy el ne rántsalac mentségnélkül,  
Az ki hálát ad, engem az böczül,  
Mond Isten : az illy ember jár jó úton,  
Es néki segedelmem jelen vagyon.

23 I—II erdőkön 24 II és 26 I—II ez föld II és 29 I—II áldozzáll 36 II és 37 I—II  
lopót III lópot 43 I attjád II és 47 II dé teged 49 I—II eszetekben

## LI. SOLTAR. C. M. 69.

Külömb külömb könyörgése Davidnac.

UR Isten kegyelmezz meg énnékem,  
 Kegyességed szerint könyörülly rajtam,  
 Büneimből töled megtisztítassam,  
 Nagy irgalmaddal végy környül engem,  
 Töröld el az én nagy büneimet,  
 Mosogass jól megförtelmeségimből,  
 Kicikelförtesz tetemeletemet  
 Tisztítsad el nagy kegyelmeességedből.

<sup>1</sup> I UR Isten kegyelmezz meg énnékem,  
 Kegyességed szerint könyörülly rajtam,  
 Büneimből töled megtisztítassam,  
 Nagy irgalmaddal végy környül engem,

Cím I könyörése II kgyörgése III kegyörgése

- 5 Töröld el az én nagy büneimet,  
Mosogass jól meg förtelmességimből,  
Kickel fürtesztettem életemet  
Tisztítsd el nagy kegyelmessedből.
- 2 Mert jól esmerem gyarló voltomat,  
10 Es bűnöm mindenkor forog előttem,  
Mellyet csak te ellened czelekedtem,  
Ki miatt tézsec én nagy siralmat.  
Vétkeztem az te szemeid előtt,  
Kiért engemet méltán megbüntethetsz,  
15 Rám vethed kemény ítéletedöt,  
Mindazáltal igaz ítélő lehetsz.
- 3 Mert im látom es nyilván jól értem,  
Hogy én az gyarłoságban fogantattam,  
Es bűnben az én anyámtul származtam,  
20 Szülejim bűnös vérekből lettem.  
De te az igazságot szereted,  
Es igen kedvelled az tiszta szívet,  
Es az te titkos bölcseségedet  
Nagy kegyelmessen nékem megjelentéd.
- 25 4 Uram hints meg engemet Isoppal,  
Es én azontul tisztán megújuloc,  
Moss meg engem, es szépen megtisztuloc,  
Es fejérb lézsec az tiszta hónál.  
Hogy örvendezhessen az én szívem,  
30 Add ismét értenem nagy irgalmadot,  
Es megvidúl minden én tetemem,  
Kiket az te haragod öszverontot.
- \* \*5 Reyts el szinedet vétkeim elől,  
35 Förtelmes büneimet ne tekéntsed,  
Haragos ortzádat rolam elvegyed,  
Szabadíts ki minden büneimből.  
Uram teremts bennem tiszta szívet,  
Minden dolgaimat jora vezérlyed,  
Uyíts meg bennem az igaz lelket,  
40 Hogy életem kedves légyen előtted.
- 6 Ne vess el engemet szined elől,  
Es ne vedd el szent lelkedet én tölem,  
Söt tellyes örömet szerezz én bennem,  
Tégy bizonyossá engedelméről.  
45 Indíts szívebben nagy vigaságot,  
Es vidám léleckel engem erősíts,  
Hogy örömmel értsem irgalmadot,  
Kegyelmesseddel engem bátoríts.

6 II förtelmességimből 7 I—II fürtesztettem 10 I mindenkor II—III mindenkor 13 II Vétkeztem 17 II és 25 I—II engemet III engémet 26 I megújuloc 27 II és 28 I Es II—III Ez 43 I szeres [A Corrigenda-ban kijavítva:] szerezz 45 I vigaságot II—III vigaságot

50 7 Es példa leszec erről mindennek,  
 Az bünösöket utadra tanitom,  
 Bünökből hozzád térésre inditom,  
 Hogy ők czac te benned reményenec.  
 Oh én Istenem, én idvösségem,  
 Szabadíts meg ez vérrel buzgo büntől!  
 55 Kiért örökké téged én nyelvem  
 Diczer, es énekel kegyességdről.

8 Nyisd meg azért az én ajakimat,  
 Hogy az én szájam diczerhessen téged,  
 Ha az áldozat kedves volna néked,  
 60 Nem kimélleném áldozatomat.  
 De nem kell néked égőáldozat,  
 Az alázatos lelket te szereted,  
 Az te nálad az kedves áldozat,  
 Az törödelmes szivet meg nem veted.

65 9 Jovoltodból tégy jól az Sionnal,  
 Hogy kö falaji az Jerusalemnec  
 Nagy diczőségessen megépüllyenec,  
 Ekesüllyenec magas tornyockal.  
 70 Ackoron áldoznac igasságot,  
 Az melly kedves leszen te fölségednec,  
 Es készítnec égőáldozatot,  
 Az te oltárodra tulkokat téznec.

52.

LII. SOLTAR. T. B.

Panaszolkodása Davidnac az Doeg ellen.

Mit di - cze - ke - del go - nos - ság - ban, Te ha - tal - mas - ko - do?  
 Mit fu - val - ko - dol föl ma - gad - ban Nagy - ra vá - gya - ko - zo?  
 Mert az Is - ten - nec jo - vol ta Az jo - kat meg - tar tyá.

53 I üdvességem 54 I—II büntől! III büntől? 55 I örökké II örökké III öröcke 56 II és  
 67 I düczőségessen 72 I Oltarodra II oltarodra III oltárodra

- 1 Mit diczekedel gonosságban,  
Te hatalmaskodo?  
Mit fuvalkodal föl magadban  
Nagyra vágyakozo?
- 5 Mert az Istenec jo volta  
Az jokat megtartya.
- 2 Mint szinte az éles beretva,  
Olyan az te nyelved,  
Mert az sziveket általjárja  
10 Rágalmazo mérged,  
Inkáb szeretsz hamisságot  
Hogy nem igasságot.
- 3 Te czalárd nyelv szólsz czac nyavalyát,  
Azértan az Isten  
15 Téged kigyomlál es elszaggat,  
Házadból kiveszen,  
Es az élöc seregiböl  
Tégedet kitöröl.
- 4 Midön az hivec es az szentec  
20 Látandgyác ez veszélt,  
Ö magokban megfélemlenec,  
Mindenec ez kevélt  
Megnevetic es czufollyác,  
Es végre ezt mondgyác:
- 25 5 Im ez az Istent megvetette,  
Es benne nem bizott,  
Gazdagsággal magát elhitte,  
Ahoz ragazkodott,  
Es az ö álnokságához,  
30 Bizott hatalmához.
- 6 De én, az ki jo hittel bizom  
Az nagy Ur Istenben,  
Az ö házában plántáltatom,  
Es zöldellem szépen :  
35 Mint az ékes zöld olayfa,  
Ki meg nem asz soha.
- 7 En téged öröcké diczérlec,  
Mert megtartál engem,  
Es az te nevedben reménlec  
40 Mig leszen életem,  
Mert te az te hiveidnec  
Vagy jo segedelmec.

---

2 I hatalmoskodo II hatalmoskodo III hatalmaskodo 3 I fualkodal I—II magadban III magadban 8 I te nyelved II te nyelved III tenyelved 15 II és 18 I, III Tegetet II Tégedet 19, 23 II és 33 I—II házában III hazában

## LIII. SOLTAR. T. B. 14.

Ez Soltárnac értelme és notája egygez az odaföl valo XIII. Soltárral,  
és mayd ugyan azon igékből áll.

- 1        1 AZ bolond így szól az ő szívében :  
Ninczen Isten, azért gonosságban él,  
Utálatos bünt teszen, semmit nem fél,  
Ez egez földön az ki jot tegyen
- 5        Senki ninczen.
- 2 Az Ur az égből alá tekinte,  
Ez földön az emberec fiaira,  
Hogy meglássa ha kinec esze volna,  
Ha az Istent valaki keresné,
- 10       Es tisztelné.
- 3 De azt jól láttya diczőségében,  
Hogy az jó utrol eltértec mindenec,  
Mindnyájan förtelmes bűnben heverec,  
Az ki az Istent tisztelné hiven
- 15       Czac egy sinczen.
- 4 De az hamissac meg nem gondollyác,  
Hogy népemet mint az kenyért megeszic,  
Meg nem térnec söt magokat elhiszic,  
Az Istent segítségül nem hívjác,
- 20       Sem urallyác.
- 5 Az hol nincz félelem, ott rettegenc,  
Mert megtöri ő czontyokat az Isten,  
Es boszut áll az te ellenségiden,  
Töled, Sion, meg szégyenitetnec,
- 25       Kic rád törnec.
- 6 Az Sionrol valyon s' ki jövendel,  
Ki az szent Izraelt megszabaditya?  
Ha Isten fogságból népét kihozza,  
Örvend az Jácob es az Izrael
- 30       Tellyes szívvél.

Cím I' egygez 2 I—II gonosságban III gonnsagban 4 I—II földön 11 I diczőségében 26 I—II valljon 27 I—II megszabaditya? III megszabaditsa [Vö. 14,32 és Lobwasser: Der Jsrael erlöß aus seinen nöten?] 29 II és 30 I—II szível

## LIIII. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

TArts meg U ram Is ten en gem ,  
 Es szent ne - ve - dért vé del mezz meg ,  
 Ar tat lan i gye met te kints meg ,  
 Ha tal mad dal tá - madgy mel lém ,  
 Ké rem te szent fel sé ge det ,  
 Hal gass - meg én kö - nyör - gé sem ben .  
 Es ke - gyes - sen vedd fü le id ben  
 Az én szá - jam - nac be szé det .

<sup>1</sup> I TArts meg Uram Isten engem,  
 Es szent nevedért védelmezz meg,  
 Artatlan igyemet tekints meg,  
 Hatalmaddal támadgy mellém,



5 Kérem te szent felségedet,  
Halgassmeg én könyörgésomban,  
Es kegyessen vedd füleidben  
Az én szájamnac beszédet.

2 Mert ellenségim kevélyen  
10 Reám támadnac es kergetnec,  
Es engem halálra keresnec,  
Eszekben sem jút az Isten.  
De az Isten megtart engem,  
Kegyelmességét megmutattya,  
15 Es segedelmét hozzam nyuytya,  
Jóra vezérli életem.

3 Ez nékem szánt nagy nyavalyát  
En ellenségimre téreti,  
Es ezt nékiec megfizeti,  
20 Megmutatván igasságát.  
Ackoron néked vig szivvel  
Háláadásokat áldozom,  
Es szent nevedet magasztalom,  
Mert ő tellyes kegyességgel.

25 4 Mert minden én inségemből  
Te megszabadítál engemet,  
Mebüntetééd ellenségimet,  
Kit én meglátéc szememmel.

55.

LV. SOLTAR. T. B.

Davidnac megszabadításert valo könyörgése.

HAL - gasd - meg az én kö - nyör - gé sem  
Ur Is ten, ne for dully el tö lem,  
I mát - sá gom vedd fü le id ben,

5 I felségedet II felséget III felségedet 6 I könyörgésomban II—III könyörgésomban  
10 II és 15 I segedelmit 18 I—II téríti 21 I—II szível 24 I—II kegyességgel III  
kegyességgel 28 I szememmel

Mert nagy ki no kat szen - ve dec,  
 Szi vem - ben i gen ke ser - gec,  
 E löt - ted pa nasz loc resz - ket vén.

- 1 1 HAlgasdmeg az én könyörgésem  
 Ur Isten, ne fordully el tölem,  
 Imátságom vedd füleidben,  
 Mert nagy kinokat szenvedec,  
 5 Szivemben igen kesergec,  
 Elötted panaszloc reszketvén.
- 2 Mert fenyeget én ellenségem,  
 Az hitetlen retteget engem,  
 Mert én rolam tanácsot tartnac,  
 10 En ellenem kötést tesz nec,  
 Nagy haraggal rám gerjed nec,  
 Hogy engem megnyomoritsanac.
- 3 Nagy inségben kesereg szivem,  
 Retteget halálos félelem,  
 15 Tellyesseggel elszomorottam,  
 Félec, rettegec, gyötrődöm,  
 Reszketvén szörnyen veszödöm,  
 Ugy hogy immár sokszor kívántam:
- 4 Oh ha szárnyaim lehetné nec,  
 20 Mint az galamb ha röpülhetné c,  
 En elröpülnéc meszsze földre,  
 Elmennéc ez népec közöl,  
 Pusztát keresné c ezentöl,  
 Az hól nyugodalmom lehetne.
- 5 Elszaladné c nagy sietséggel,  
 Ez sebes forgo szélvész elöl,  
 Ez zurzavarbol én elfutné c.  
 25 Ö nyelveket hasogasd el,  
 Kic hamis pörlödéseccel,  
 30 Ez egész várost bétöltöttéc.

6 I—II reszketvén III részketvén 7 I feneget 16 I rettegek 21 I el röpülnéc  
 II elröpülnéc III elröpülnéc

6 Az nagy hamisság éyjel nappal  
Ez város köfalain jargal,  
Közepette vagy on álnokság,  
Es köröskörnyül az utzác  
35 Minden gyalázattal rakvác,  
Eláratt kösztöc az czalárdság.

\* \*7 Hogy ha ellenségem volt volna,  
Es szemlátomást gyüölt volna,  
Örizkedtem volna ö töle,  
40 Ha rám törött volna nyilván,  
Es ha nem illy alattomban,  
Eltérhettem volna elöle.

8 De te az ki én velem laktál,  
Nálam nagy tisztességben voltál,  
15 Kivel tanáczzomat közlöttem,  
Titkaim megmondtam bátran,  
Egygyütt jártunc az templomban,  
Nagy nyájasságban veled éltem.

9 Bécsnec az halál kezében,  
Es az föld alá elevenen  
Az nagy mélységbe bévettetnec,  
Mert nagy az ö gonosságoc,  
De én Istenhez kiáltoc,  
Mert ö megtartója éltemnec.

10 Mind estve reggel öt ohaytom,  
Délkorbannis ötöt kiáltom,  
Es meghalgattya könyörgésem,  
Megtart engem békeségben,  
Minden ellenségim ellen,  
60 Kic seregben gyültoc ellenem.

11 De az öröc hatalmó Isten  
Meghalgat engem kérésemben,  
Es öket megbünteti végre,  
Mert nem jobbolnac éltekben,  
65 Semmi gondgyoc nékic ninczen  
Az Istenec tisztességére.

12 Az hitetlen kezét emelte,  
Az békeséges hiv emberre,  
Az barátság frigyét megszegte,  
70 Beszéde sikos mint az vay,  
Belöl kegyetlen mint tolvay,  
Nagy ellenséges az ö szive.

34 I—II köröskörnyül III köröskörnyül 39 I—II ö III ö 43 I laktál II—III láktál  
48 I nyájasságban II nyájasságban III nyájasságban 49 I—II kezében III kezében  
51 I mélységben II mélységben 54 I—II Mert III Mért 67 I kezit 68 I hü 70 I az

75 13 Mindenben ő tettetes szava,  
Mint az oly lány és oly sima,  
De mérgelesebb az éles törnél.  
Vesd Istenben reménséged,  
Es nyilván megsegít téged,  
Az igazat ő nem hadgya el.

80 14 De az gonoszakat, Ur Isten,  
Te bétaszítod az mély sirben,  
Holott nagy veszél rájoc terjed.  
Az gyilkosoc és hamissac  
Eleteket félben hadgyác,  
En pedig bizom czac tebenned.

56.

LVI. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

KE - gyel - mezz meg né - kem én Is te nem,  
Mert az em - ber i gen ker - get en gem,  
Nagy ha - ta - lom mal tá - mad el le - nem,  
Hogy en - gem el eyt - hes sen,  
Soc el - len - sé gim há - bor - gat - nac ször nyen,  
El szán - ták hogy bé nyel - lye - nec hir - te len,

84 I pedig



- 1 1 KEgyelmezz meg nékem én Istenem,  
Mert az ember igen kerget engem,  
Nagy hatalommal támad ellenem,  
Hogy engem eleythessen,
- 5 Soc ellenségim háborgatnac szörnyen,  
Elszántác hogy bényellyenec hirtelen,  
Ur Isten én ilyen nagy félelmemben  
Benned reménségem.
- 10 2 En az Ur Istenben diczekedem,  
Szent igéjében nem kételkedem,  
Mit tehetne az ember ennékem  
Az melly kerget engemet?  
Viszsa fordityác az én beszédemet,  
15 Es naponkint abban hányyác eszeket,  
Hogy nékem szerezenec veszedelmet,  
Czac gonoszt gondolnac.
- 20 3 En ellenem ök öszvejárulnac,  
Hogy megkapjanac azon forgódnac,  
Es életemtől megfoszthassanac,  
Ez minden ö szándékoc,  
Az gonosságban nagy ö bizodalmoc,  
25 Azt vélic hog' jól leszen minden dolgoc,  
De ha Uram haragod esic raytoc,  
Öket mind levered.
- 30 \* \* 4 Minden futásimat megemlited,  
Könyhullatásim tömlödben szeded,  
Az te layistromodban följedzed  
Minden én inségemet.  
Midön hozzád nyuytom könyörgésemet,  
Ottan futni látom ellenségimet,  
Velem vagy, és te megtartasz engemet  
Kegyelmes Istenem.

9 I dűczekedem 13 I ez 22 I—II vélic III velic 29 I—II könyörgésemet III könyör-  
gesemet 30 II Ottán

35 5 Ur Isten fölségedet diczérem,  
Es szent igédet nagynac böczüllem,  
Aldom az Urat mig lesz életem,  
Bizván ö beszédében.

40 Reménségemet vetem az Istenben,  
Irgalmasságára nézec szüntelen,  
Azert félelmem senkitől nem leszen,  
Ki arthatna nékem?

45 6 Fogadásom tartya azt énnékem,  
Hogy jovoltodért neved diczérjem,  
Mert kegyelmessen megmentéd lelkem  
Az halál köteléből.

Es lábaimat megtartád eséstől,  
Hogy én elhessec tenéked kedvesöl  
Az élőc világosságán, és szentöl  
Járjac te előtted.

57.

LVII. SOLTAR. T. B.

Megszabadításért valo könyörgése Davidnac.

IR gal mazz U ram, ir gal - mazz né - kem,  
Mert te ben - ned bi zic az én lel - kem,  
Töb se - ge - del - mem ne - kem nin - czen so hol,  
Szár - myad ár - nyé ká ban nyug - szic fe jem,  
Mig len az nép go nos - sâ - ga el - ro mol.

- 1           1 IRgalmazz Uram, irgalmazz nékem  
Mert te benned bizic az én lelkem,  
Töb segedelmem nékem ninczen sohol,  
5           Szárnyad árnyékában nyugszic fejem,  
Miglen az nép gonossága elromol.
- 2 En az fölséges Istenben bizom,  
Ki jóra vezérli minden dolgom,  
Segedelmet küld alá inségemben,  
Az ellen léssen nékem ótalmom,  
10           Az ki engem kerget hog' bényelhessen.
- 3 Az én lelkem oroslánoc közt ül,  
Kic sebes lángal vöttenec környül,  
Fogok olly hegyessec mint nyil és dárda,  
Naponkint nyelvec ugy megélesül,  
15           Mint az jól megköszörült éles szablya.
- \* \*4 Magasztaltassál Uram az égre,  
Nagy düczöséggel ez egesz földre,  
Mert én járásomra hálokat hántac,  
Szegény lelkemet elnyomtác szinte,  
20           Es én előmben ök mély vermet ástac.
- 5 De önön magoc belé estenec,  
Kin tellyes szivemböl örvendezec,  
Az én szivem kész mindenec előtte  
Hogy diczéretit szent felségednec  
25           Szüntelen énekellye életébe.
- 6 En nyelvem és lantom már serkennyföl,  
Isten diczéretire zöndöly föl,  
Jo haynalban én ágyambol fölkelec,  
Es éneklec nagy diczöségedről,  
30           Uram téged minden népnecc hirdetlec.
- 7 Mert mind az égig fölhat jo voltod,  
Az fölhököt éri igasságod,  
Diczöségedet láttasd meg az égen,  
Es jelents meg nagy hatalmasságod  
35           Minden embereknecc ez egesz földnen.

---

8 I—II énségemben 16 I—II az III ez 24 I—II diczéretit III diczeretit  
27 I diczéretére 29 I düczöségedről 33 I Düczöségedet I—II láttásd

## LVIII. SOLTAR. T. B.

Panaszsa Davidnac az Saul tanácsosi ellen.



TI ta nác-zan ü lö sze - mé lyec,  
 Kic zu go lod toc el le nem,  
 Mond - gyá - tok - sza meg en - né - kem,  
 Ha i gaz - é az mit be - szél tec,  
 Es ha i ga zat i tél tec,  
 A dám - tul szár - ma - zott né pec?

1 TI tanáciban ülő személyec,  
 Kic zugolodtoc ellenem,  
 Mondgyátoksza meg ennékem,  
 Ha igazé az mit beszéltec,  
 5 Es ha igazat ítéltec,  
 Adámtul származott népec?

2 Söt ha ember jól megtekinti,  
 Szivetec jár álnoksággal,  
 Kezetec mér hamis funttal,  
 10 Nincz dolgotoknak tökéletti,  
 Az gonoszac eltevöttec,  
 Mihelt annyoktul születtec.

3 Az ő annyoc méhétül fogva  
 Czac hazugságot beszéltec,  
 15 Az ő rágalmazó nyelvec  
 Merő kígyó méreggel rakva,

I I Tü 14 I—II beszéltec III beszéltec



El nec süket áspis modra,  
Az melly füleit bédugja :

20 4 Hogy büvölését ne halhassa  
Az bölcz büvelő mester nec,  
Törd meg fogokat ezek nec,  
Haragod Ur Isten megrontsa  
Ő zápfogokat ezek nec  
Az éh oroslán kölkök nec.

25 \* \* 5 Adgyad hogy széllyel loczannyanac,  
Mint az viz, mellyet kiönt nec,  
Mint nyilac kiket föllő nec,  
Pozdorjánkint törve lehulnac,  
30 Mint az olvatt nyálás cziga,  
Elfollyon ezek nec dolga.

6 Mint az idétlen gyermek meghal,  
Ki nem látta az nap fényét,  
Mint az éretlen gyümölczet,  
Elveszti Isten nagy haraggal,  
35 Mint az töviskéc elvesz nec  
Minekelötte fölnő nec.

7 Ezen az igaz es hiv ember  
Igen örül ő szivében,  
40 Midön láttya hogy az Isten  
Afféle népet igen megvér.  
Lábait mossa az ilyen  
Az gonoszok nac vérében.

8 Végre innét mondhattya minden,  
Hogy jo az igaz nac dolga,  
45 Soc es nagy az ő jutalma,  
Azt minden itt vérszi eszében,  
Hogy Isten mindent megítél,  
Az ki jól vagy gonoszul él.

## LIX. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

SZa ba - dít meg en gem Ur Is ten,  
 Es tarts meg el len - sé gim el len,  
 Ments meg a zok - tul é le tem,  
 Kic föl - tá - mad - tac el le nem,  
 O tal - mazz meg az ha - mis nép tül,  
 Ki én ve - sze - del - mem - nec ö rül,  
 Melly szom - ju zic ár - tat lan vért,  
 Ments meg at tul szent ne ve dért

- 1 I Szabadíts meg engem Ur Isten,  
 Es tarts meg ellenségim ellen,  
 Ments meg azoktól életem,  
 Kic föltámadtac ellenem,  
 5 Otalmazz meg az hamis néptül,  
 Ki én veszedelmem nec örül,  
 Melly szomjuzic ártatlan vért,  
 Ments meg attul szent nevedért.

10           2 Mert szörnyen életemre törnec,  
Es én ellenem kötést tesz nec,  
Hatalmassac vadnac raytam,  
Kiknec soha nem ártottam,  
          Azoc készül nec én ellenem,  
15           Kic ellen semmit nem vétöttem,  
Kelly föl azért Uram láss meg,  
Es kegyelmessen örizz meg.

          3 Zebaoth Isten téged kérlec,  
Oh Istene az Izraelnec!  
Látogasd meg az népeket,  
20           Visgály meg minden nemzetet,  
          Ne vedd azokat kegyelmedben  
Az kic él nec hitetlenségben,  
Estve mint az eb ugatnac,  
Az város környül futosnac.

25           4 Mint az éles kard az ö nyelvec,  
Mordáltság minden ö beszédec,  
Söt még szolnac illy bolondol:  
Ki hallya az mit nyelvünc szól?  
          De öket Uram megneveted,  
30           Es öket mind megszégnyited,  
Az pogányoknac jutalmot  
Adsz szégyent es gyalázatot.

          5 En ellenségim nec ereje  
Kezedben minden tehetsége,  
35           Benned bizom én Istenem,  
Mert te vagy én segedelmem,  
          Az Isten jo voltát jelenti,  
Nyavalyámnac eleit veszi,  
Es meg láttattya én vélem,  
40           Hogy elvész én ellenségem.

\* \* 6 De öket Uram ne vészesdel,  
Hogy népem ezt ne felejtse el,  
De megemlitse ezeket,  
Hanem czac kergesd el öket.  
45           Uram mi paisunc kergesdel,  
Szélleszdel öket nagy erőddel,  
Azt érdemli hámisságoc,  
Kevélségoc, szitkos szájoc.

50           7 Önnön hálojokban essene c,  
Veszesse álnoc kevélségoc,  
Fogja meg átkozódásoc,  
Es ö gyalázatos szájoc,

14 I—II vétöttem III vetöttem 28 I hallya 31 I pogánoknac 32 II és 41 I—II vészesdel  
44 I—II él 46 I Szélleszddel 47 I hámisságoc II—III hámisságoc

Haragod azért gerjedgyen fel  
Es őket bünökért veszed el,  
55 Töröltessenec el szörnyen,  
Hogy még czac hirec se legyen.

8 Ugy hogy tégedet esmerjenec,  
Kit hivnac Jácob Istenének,  
Hogy néked hatalmad legyen  
60 Ez egész föld kerekiségén,  
Estve midön ök visszatérnec,  
Nagy haraggal fenekedgyenec,  
Mint az eb ugy ugassanac,  
Az várason futossanac.

9 Es végre meglássác mindenec,  
Hogy ök futva kenyért keresnec,  
Es fekünni mennec késén,  
Morgolodnac nagy éhségben,  
De én diczérem hatalmadat,  
70 Enekben áldom jovoltodat,  
Es én fölkelec jo reggel,  
Magasztallac nagy örömmel.

10 Mert te vagy Uram én otalmom,  
Reménségem es bizodalom,  
75 Azért oh én erősségem,  
Mindenütt neved diczérem,  
Hogy nékem az én szükségemben  
Segedelmem vagy inségemben,  
Te vagy én erős kövárom,  
80 Kegyességed nagy én hozzám.

60.

LX. SOLTAR. T. B. 108.

Könyörgése Davidnac, az Izrael népének jo állapotjáért.

MIn - ket Ur Is - ten el ha - gyál, Es re - ánc megha - ra - gut tál,  
Tö - led széllal el - osz - la tánc, Térj ke - gyessen is mét hozzánk,

65 I meglássác II meglássác III meglássác 67 I—II fekenni 74 II és



Mind ez földet meg - in - di - tád, Nagy ha - tal - mad - dal megrontád,



E - pits meg az ö nagy romlá - sát Mert romlás mi - att a - lég ál - hat.

1

1 MInket Ur Isten elhagyál,  
Es reánc megharaguttál,  
Tőled széllal elosztatánc,  
Térj kegyessen ismét hozzánc,

5

Mind ez földet meginditád,  
Nagy hatalmaddal megrontád,  
Epits meg az ö nagy romlását,  
Mert romlás miatt alég álhat.

10

2 Népedet keményen tartád,  
Es igen megsanyargatád,  
Minket mint egy czipös borral,  
Itatál keserü buval,

15

De az kic tégedet félnecc,  
Az zászlót adád nékiecc,  
Mellyet ök fölemelnecc bizvan  
Az te igaz fogadásodban.

20

3 Hogy az nálad kedves hivec  
Végre megmenekedgyenec,  
Job kezeddal tarts meg engem,  
Halgass meg es tégy jól velem.  
Szola Isten szentségében,  
Örvendec ígéletiben,  
Az Sichecmet részül elveszem,  
Az Suchot völgyét megmértéklem.

25

\* \* 4 Galaádotis ezennel  
Megveszem erőségemmel,  
Az Manassesis ecképpen,  
Ephraimis enyim leszen.  
Ez az nagy sereg népec  
Fejemnecc ereje lesznecc,  
Az Judais én örökségem  
Es törvénszerzőm leszen nékem.

30

35

5 Az Moábis az én népem,  
Mint egy lábmosó edényem  
Kiben lábaimat mosom,

4 I—II Térj III Terj 6 I—II hatalmaddal III hatalmaddal 15 II bizván 18 I—II Végre III Vegre 20 II és 22 I—II ígéletiben III ígéletiben 26 I—II erőségemmel III erőségemmel 28 I ennyim 32 I—II törvénszerzőm III törvénszerzőm 34 I—II edényem III edényem 35 I—II lábaimat III lábaimat

Ebben én nem gyanakodom,  
Es azt én nyilván elhiszem  
Edomra sarumot vetem,  
Es kic Philistéában laktoc  
40 Gyözödelmemen vigadoztoc.

6 Ki vihetne engem bátran  
Az nagy keréttett városban?  
Utamat ki igazgatná  
Az erös Edom országra?  
45 Nem te tészedé Ur Isten,  
Ki minket üzsz helyböl helyben?  
Hogy el nem jövéel sereginckel,  
Megüzetél ellenséginkel.

7 Légy minekünc segétségöl,  
50 Örizzmeg ellenségünktöl,  
Mert az emberi segétség,  
Hijában valo eposség.  
Az Isten által minékünc  
Lészen erös gyözödelmünc,  
55 Es ö megszabadit bennünket,  
Megtapodgya ellenséginket.

61.

LXI. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

KI ál - tá - som hald meg Is ten, Vedd fü - led ben  
Az én kö - nyör - gé - se - met,  
Mert én szi - vem nagy in - ség ből Mész - sze föld röl  
Ki ál tyá föl sé ge - det.

36 I—II Ebben III Eben 46 I—II helyböl III helyböl 49 I ségedségöl II ségettségöl  
III ségéttségöl

1           1 KIáltásom hald meg Isten,  
               Vedd füledben  
               Az én könyörgésemet,  
               Mert én szivem nagy inségből  
 5           Meszsze földről  
               Kiáltya fölségedet.

              2 Végy föl engemet köszálra,  
               Magasságra,  
               Hol bátorságom legyen,  
 10           Mert te vagy én erős tornyom,  
               Vigaságom  
               En ellenségem ellen.

              3 Te haylékodbán lakásom  
               En kívánom  
 15           Es ohaytom szüntelen,  
               Szárnyaidnac árnyékában,  
               Kivánkozván  
               Vagyoc jo reménségben.

              4 Mert meghalgatsz kérésemben  
 20           Oh Ur Isten,  
               Nyuytván kegyességedet.  
               Örökségeket megadod  
               Es megáldod,  
               Az kie félic nevedet.

              5 Naphoz napoc adassanac  
 25           Az királnac,  
               Nagy soc nemzetségekre  
               Sokasitsad esztendeit  
               Nyuyts életit  
 30           Véghetetlen időkre.

              6 Országgra érjen soc időt  
               Isten elöt,  
               Szép czendesz békeségben,  
               Igasságodnac hivsége  
 35           Elöl vegye  
               Es örizze kegyessen.

              7 Es osztán vigan éneklec  
               Szent nevednec  
               Mind öröckön öröcke :  
 40           Es az melly fogadást tettem,  
               Mefizetem  
               Naponkint ő nékie.

---

22 I Oerekségeket 28 I Sokasiczád II Sokasitsad III Sokesitsad 29 I—II életit  
 III életit 30 I üdökre 39 I Mostan es mind örökke 42 I, III nekie II nékie

## LXII. SOLTAR. T. B. 24.95.111.

Panaszsza Davidnac az Saul szolgálai ellen.

Az XXIII. Soltar notájára.

- 1           1 AZ én lelkem szép czendesszen,  
Nyugszic czac az Ur Istenben,  
Mert czac ő az én idvösségem,  
          Ő nékem erős kövárom,  
5           Megtartóm és én otalmam,  
Minden gonosztul megment engem.
- 2 Mig inczelkedtec ennyire,  
Az ártatlan hiv emberre?  
Im megjövendölöm tinektec,  
10          Hogy mint az régi romlott fal,  
Az melly már dölő félben ál,  
Mind lerohantoc, és elvesztec.
- 3 Azon vadnac mindenképpen,  
Hogy az kit fölemel Isten,  
15          Azt ök viszontag lenyomhassác,  
Hazugság minden elméjec,  
Atockal rakva ő szivec,  
Noha jo szavokat mutattyác.
- 4 Azért szivem reménséged  
20          Czac az Ur Istenben vessed,  
Elly czac az ő segedelmével,  
Ő nékem magas kőszálam,  
Otalmom és erős bástyám,  
Hogy soha ne tántorodgyam el.
- 5 Az Isten én idvösségem,  
25          Erőssegem, diczösegem,  
Bizzatoc azért czac ő benne,  
Elötte ti sziveteket  
Töltsitec ki lelketeket,  
30          Ő legyen lelkünc hiedelme.
- 6 De lám az földi emberec  
Czac hazugoc minden rendec,  
Hogy ha valoban megláttatnac,  
Es az mértékben vettetnec,  
35          Ninczen semmi nehezségec,  
Az funtban egy czeppet sem nyomnac.

---

1 I—II czendessen III czendesszen 3 I üdvösségem 8 I hü 21 I—II segedelmével  
III segedelmevel 22 I Oe II ő III ó 25 I üdvösségem 26 I duczösegem 27 I ő II—III ü



7 Ne bizzatoc hivságtokban,  
Hamis ragadozástokban,  
Mulando dolgon ne kapjatoc,  
40 Hogy ha sokasul kinczetec,  
Ahoz ne bizzéc szivetec,  
Mert nem állandó gazdagságtoc.

8 Az Isten egy szót szóló egyszer,  
Mellyet én hallottam kétszer,  
45 Hogy nagy ereje vagyon néki,  
Uram az kegyesség tiéd,  
Es te nyilván megfizeted,  
Az kinec dolga mint érdemli.

63.

LXIII. SOLTAR. T. B. 17.70.

Könyörgése Davidnac, hogy Isten néki szabadságot engedgyen  
az Isteni szolgálatban való jelen lételre.

Az XVII. Soltar notájára.

1 I Isten te vagy én Istenem,  
Jo reggel kereslec tégedet,  
Hozzád ohaytván elepedet  
Szomjuság miatt én lelkem.  
5 En testem hozzád áhétozic,  
Szomjuságban elholt szinten,  
Ez pusztá és száraz földön  
Hol semmi viz nem találtatic.  
2 Mert látni igen kívánnya  
10 Az te erős diczöségedet,  
Es Isteni tiszteletedet  
Az te dicző templomodba.  
Mert nékem kedvesb életemnél  
Az te nagy kegyelmességed,  
15 Kiért én ajakim téged  
Diczérjenec szép énekléssel.  
3 Magasztallac én tégedet  
Eletem nec minden rendiben,  
En kezeimet fölemelvén  
20 Aldom te dicző nevedet.  
Örül mintha drága étkekel  
Jol lakott volna én szivem,  
Szent fölségedet diczérem,  
Eneklec rólad nagy örömmel.

48 I érdemli II—III étdemli

Cím I Isten néki I—II szolgálatban III szolgálatban 3 II elépedet 4 I—III lélkem  
10 I duczöségedet 12, 20 I duczö

25       \*.\*4 Rólad el nem feletkezem,  
           Még ágyambanis emlegetlec,  
           Es midön reggel én fölkelec,  
           Czac te rólad emlekezem.  
           Mert te én velem sokszor jól töl,  
 30       Es megszabadítál engem,  
           Azért mostis én életem  
           Szárnyaid árnyékában öröl.

          5 Hozzád ragaszkodic lelkem,  
           Soha el nem szakad te töled,  
 35       Mert megtart engem te job kezed,  
           Midön kerget ellenségem.  
           Es az kic engem háborgatnac,  
           Hogy engem eltöröllyenec,  
           Azoc hirtelen elvesznec,  
 40       Mélyen az föld alá burólnac.

          6 Ellenség miatt elhulnac,  
           Eles fegyver által elvesznec,  
           Ő testec elsem temettetnec,  
           Kickel az rokác osztoznac,  
 45       De az király az Ur Istenbe  
           Örvendez ez gyözödelmen,  
           Es diczekedhetic minden,  
           Az ki esküszic szent nevére.

          7 Mikoron minden czalárdoc,  
 50       Az kic hazugságot beszélnec,  
           Valóban megszégyenitetnec,  
           Bédugatic az ő szájoc.

64.

### LXIII. SOLTAR. T. B. 5.

Könyörgése Davidnac megotalmazásért.

Az V. Soltar notajára.

1       1 HAlgasd meg Uram könyörgésem,  
           Tarts meg ellenségem ellen,  
           Az melly reám dühött szörnyen,  
           Örizzmeg félelmétöl engem,  
           Ments meg életem.

---

26 I—II ágyambannis III ágyambanis 27 I—II reggel III reogel I en fölkelec II én  
 fölkelec III énfölkelec 29 I—III szokszor 47 I dúczekedhetic  
 Cím I—II megotalmazásért III megotalmazásért

2 Rőyts el engem az gonoszoktul,  
Az kic reám fenekednec,  
Czac gonoszra igyekez nec,  
Tarts meg ö hamis tanácsoktul,  
10 Háborgásoktul.

3 Az kic nyelveket élesitic,  
Mint öldöklő fegyvereket,  
Mint â nyilat, beszédeket  
Az ártatlan emberre lövic,  
15 Es azt megsértic.

4 Lövöldözie reytec helyekből  
Az ártatlant és igazat,  
Hirtelen az ö nyilokat  
Elreálövic kegyetlenöl,  
20 Vakmerőségből.

5 Hamisságban hányyac eszeket,  
Es czac azon igyekez nec,  
Hogy ök tört titkon vessenec,  
Diczekedvén szolnac illyeket :  
25 Ki látna minket ?

\* \* 6 Ez dologban szorgalmatosoc,  
Járnac okos ravassággal,  
Elméjec soc fortélt talál,  
Sök az ö álnoc találmányoc,  
30 Kikre nagy gyorsoc.

7 De az boszszú álo Ur Isten  
Hirtelen öket meglövi,  
Nyilaival meg rettentí,  
Nagy sebeket eyt ö testeken,  
35 Kit meglát minden.

8 Öket az önön gonosz nyelvec  
Eyti az veszedelembe,  
Es kic ezt veszie eszekbe,  
Ez dolgon igen megijed nec  
40 Es elrémül nec.

9 Es nagy félelemmel mindene  
Hirdetic az Isten dolgát,  
Beszéllic annac nagy voltát,  
Mellyet innen eszekbe vesz nec  
15 Es megértene c.

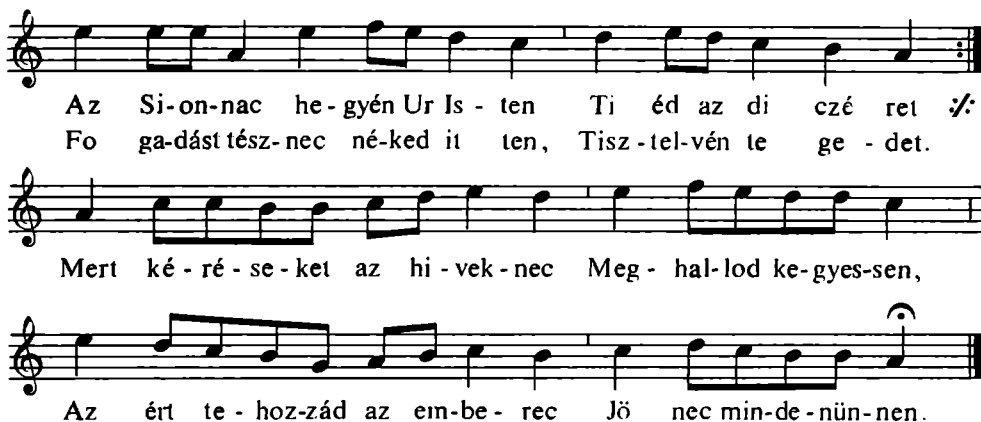
6 I Reycz 10 I—II Háborgásoktul III Háborgásoktul 11 I nyelveket II—III nyelvekét  
29 I találmányok II találmányoc III találmányoc 36 I önön 37 I—II veszedelemben  
38 I—II eszekben 41 I mindene c II midene c III mindne c 44 I—II eszekben

10 De szive az igaz embernek  
 Örvend az erős Istenben,  
 Ki őt vötte kegyelmében,  
 Örülne az jó szívű hűvec,  
 Es diczekedne.

65.

## LXV. SOLTAR. T. B. 72.

Hálaadása az Izrael népének, az Istennek  
 sokféle jó téteményiről.



Az Si-on-nac he-gyén Ur Is - ten Tiéd az diczéret :/  
 Fogadást tész-nec néked it ten, Tisz-tel-vén te ge-det.

Mert ké-re-se-ket az hi-vek-nec Meg-hal-lod ke-gyess-en,

Az ért te-hoz-zád az em-be-rec Jö nec min-de-nün-nen.

- 1            1 AZ Sionnac hegyén Ur Isten  
 Tiéd az diczélet :/  
 Fogadást tésznec néked itten,  
 Tisztelvén tegedet.
- 5            Mert kéréseket az hűveknek  
 Meghallod kegyessen,  
 Azért tehozzád az emberek  
 Jönek mindenünnen.
- 10           2 Raytam az bűn elhatalmazéc  
 Terhelvén engemet :/  
 De nagy volta kegyességednek  
 Eltörli vétünkét.
- 15           Bodog az kit te elválasztál,  
 Fogadván házadban,  
 Hogy előtted nagy buzgosággal  
 Járjon tornáztodban.

46 I—II szive az igaz III szive igaz 49 I Örülne 50 I diczekedne  
 I I hegyin 3 I, III neked II neked 8 I—II mindennünnen

*3 Jovaival az te házadnac*

Megelégitetünc :/

20 Szép dolgain te templomodnac  
Gyönyörködíc szivünc.

Az te czuda igasságodbol  
Megfelelsz minékünc,  
Halgass meg Isten, velünc tégy jól  
Oh mi segedelmünc!

25 4 Mindenec czac te benned biznac  
Ez föld kerekiségén :/  
Az kic széllyel meszsze lakoznac  
Az tengernecc szélén.

30 Te mondhatatlan hatalmoddal  
Az magas hegyeket,  
Környül fogod mint egy abronczal  
Erösítvén öket.

5 Az tengeri haboc zugását  
Te megczendeszited :/ :  
35 Az pogán nép zugolodását  
Ottan elenyészted.

Nagy félelmekben elbádgyadnac  
Mindenec ez földén  
Nagy voltán az te czudaiddnac,  
40 Kiknec száma ninczen.

\* \*6 Te megvigasztalsz mindeneket  
Reggel az nap fénnel :/ :  
Biztatsz minden élő rendekent  
Czillagockal éyjel.

45 Aldásiddal meglátogatod  
Az elszáratt földet,  
Hasznos essöckel meglágyitod  
Gazdagitván ötet.

7 Az te kutaidbol az vizec  
50 Soha el nem fogynac :/  
Hogy az szép földi veteményec  
Szaporodhassanac.

Az barázdákat megitatod  
Az szánto földeken,  
55 Az vetést szép essövel áldod,  
Hogy böven teremjen.

8 Megkoronázod az esztendöt  
Nagy soc javaiddal :/ :  
60 Lábaid nyoma kövérségöt  
Czöpöget nagy serral.

Lako helyei az pusztáknac  
Folynac kövérséggel,  
Hegyec es halmoc vigadoznac  
Nagy böv termésseckel.

65 9 Az szép sic mezöc ékesednec  
Soc barom czordáckal : / :  
Villagnac az szép szánto földec  
Sürö gabonáckal.  
70 Az hegy oldalac, mezö földec  
Szép buza nevéssel  
Örvendzenc, és énekelnec  
Nagy gyönyörüséggel.

66.

LXVI. SOLTAR. T. B. 98.118.

Háláadásá az Izraelitaknac az megszabadulásért.

Ör - vendgy e - gész föld az Is - ten nec,  
Es é ne - kelly szép zen gés sel.  
Nagy di - zö - sé - get szent ne - vé nec,  
Min de - nec di - czer - jéc szél - lel,  
Mond - gyá - toc ezt az Ur Is - ten nec,  
Czu dá - la to soc dol ga id,

61 I—II Lako helyei III Lako helyei 63 II és 64 I termésseckel II—III termésseckel  
67 I—II Villagnac III Villagnác 70 I—II nevéssel III nevéssel

E rös - sé - ged nagy, hoz - zád es nec

Hi zel - ked - vén el len - sé - gid.

1            1 Örvendgy egész föld az Istenec,  
 Es énekelly szép zengéssel.  
 Nagy diczöséget szent nevénc,  
 Mindenec diczerjéc széllel,  
 5            Mondgyátoc ezt az Ur Istenec,  
 Czudálatosoc dolgaidd,  
 Erösséged nagy, hozzád esnec  
 Hizelkedvén ellenségid.

2 Az te Isteni felségedet  
 10            Ez földön mindenec áldgyác,  
 Es diczöséges szent nevedet  
 Enekléssel magasztallyác.  
 Jertec, es ezt jól meglássátoc,  
 15            Minden jól ide figyelmezz,  
 Istenec melly czudálatosoc  
 Dolgai az emberekhez.

3 Az tengert es az folyovizet  
 Megszárasztya, hogy az népnc  
 20            Láboc szárazon általmehet,  
 Kin sziveinc örvendeznec.  
 Országá megmarad öröcke,  
 Szeme lát minden népeket,  
 Az kic föltámadnac ellene  
 Elömenetec nem lehet.

4 Aldgyátoc az mi Istenünket  
 25            Ez földön minden emberec,  
 Diczérjétec az ő szent nevé  
 Nagy zengéssel minden népec.  
 Mert életünket ő megadá,  
 30            Az ő nagy kegyességéből,  
 Lábainkat meggyámolitá  
 Oltalmazván eleséstől.

3 I duczöséget 10 I álgycák II áldgyác III aldyác 11 I duczöséges 13 I meglássátok  
 II és [ . . . ] meglássátoc III meglássátoc 17 II és 22 I – II lát III lat 24 II Elemenetec  
 32 I Oltalmazván

5 De minket igen megpróbálál,  
Es megkésérgetél Isten,  
35 Megolvasztál es megtisztítál,  
Mint az ezüstöt az tűzben,  
Te minket szegény szolgálídat  
Adál ellenség tööríben,  
40 Kic hevederrel ágyékíkat  
Meg kötözéc nagy erőssen.

\* \*6 Mi fejűnkre népet ültetél,  
Mint az tevéc terheltetténc,  
Nagy árvizeket ránc eresztél,  
Sebes tűzön általménénc.  
45 De te kivezérlel bennűnkét,  
Megenyhítél megnyugotál,  
Templomodban azért tégedet  
Diczérlec szép áldozattal.

7 Az melly fogadást néked töttem,  
En siralmas ajakímmal,  
Inségemben mire feleltem  
Esedezvén én száymmál :  
Soc hizlalt szép kövér barmokat  
Aldozatra adoc néked,  
55 Kosokat ökröket bakokat  
Megégetec te előtted.

8 Jertec, hallyátoc, hadd beszélyem  
Tinektec Isten félökneç,  
Az miket Isten tött én velem,  
60 Melly kegyessen tött lelkemneç.  
Hogy száymmál hozzá kiáltéc,  
Ottan meghalgata engem,  
Azért beszedeével nyelvemneç  
Mindenkör ötet diczérem.

9 Hogy ha hamisságot szivemben  
Valaha gondoltam volna,  
Soha engem könyörgésemben  
Ö meg nem halgatott volna,  
De bizonyára az jó Isten  
70 Kérésemben meghalgata,  
Es panaszímat jól megértven  
Könyörgésemneç helt ada.

34 I—III megkesergetél [Vö. Lobwasser: Dann du hast vns HErr aller massen Nu wol versuchet vnd probirt. Károli: Mert meg késérgettel minket Isten, meg próbáltál . . . ] 35 I—II Megolvasztál III Megolvásztál II és 37 I—II szegény III szegény 39 I—II ágyékíkat III ágyekíkat 41 I—II ültetél III ültetel 42 I—II terheltetténc 43 I—II Nagy III Nágý 44 I általménénc II általménenc 47 II azért 52 I—II száymmál 58 I Istenfélökneç II—III félökneç 59 I—II Isten III Istén 60 I lölkemneç 66 I—II Valaha III Valahá 70 I—II meghalgata III meghálgata 71 I megértvén II megértvén



10 Legyen áldott az nagy Ur Isten  
Az ő nagy kegyességiért,  
75 Ki meghalgotott kérésemben,  
Es kegyelmessen hozzám tért.

67.

LXVII. SOLTAR. T. B. 33.

Könyörgése az Izraelitaknac, az Istenec kegyelmes  
vélec lakozásaért.

Az XXXIII. Soltar notajara.

1 1 UR Isten áldgy meg jovoltodbol,  
Es kegyessen fordully hozzánc, :/  
Otalmazz meg minden gonosztol,  
Szent szinedet fordits reánc,  
5 Hogy ez földön minden  
Megesmerje szépen  
Az te utadat,  
Es az pogány népec  
Téged tisztellyenec  
10 Megtartójokat.  
2 Es ackoron diczérnec téged,  
Diczérnec téged az népec, :/  
Nagy tisztességet tesznec néked,  
Az pogányokis örülneç,  
15 Midön mindeneket  
Es az pogány népet  
Szent igassággal  
Birod es itéled  
Es jóra vezérled  
20 Nagy hatalmaddal.  
3 Diczérjen téged minden nemzet,  
Ur Isten téged diczérjen, :/  
Az föld teremtsen bev gyümölczet,  
Aldgyon meg minket az Isten,  
25 Adgya szent malasztyát,  
Nyuytsa áldomását,  
Es ő fölségét  
Féllye es rettegje  
Ez föld kereksége  
30 Mint ő Istenét.

75 I—II kérésében III kérésében

5 I—II földön 8 I—II pogány III pogány 11 I—II diczérnec III diczernec 18  
II és

## LXVIII. SOLTAR. T. B. 36.

Könyörgése Davidnac az Izrael népéért,  
Isteni diczéretre intéssel egybe.

Az XXXVI. Soltar notájára.

- 1 HOgy ha fölindol az Isten,  
Elkergettetnec szertelen  
Minden ö ellenségi :/  
Es elfutamodnac szélyyel,  
5 Ö haragos szine elől,  
Minden ö gyüölői,  
Ugy elüzetnec hirtelen,  
Mint az füst semmivé leszen,  
Elvész minden ö dolgoc,  
10 Mint viasz olvad az tüztől,  
Ugy az ö kemény színétől  
Elvesznec az gonoszoc.
- 2 De az igazac mindnyájan,  
Örvendeznec nagy vigságban  
15 Az kegyes Isten előtt :/  
Es vig szivvel énekelnec,  
Hogy ö kevély ellenségec  
Meg szegyenült, elveszött.  
Nagy örömmel az Istenec  
20 Enekellyetec nevénc,  
Diczérjétec áldgyátoc,  
Ki az szép fölhökön megyen,  
Kinec neve erős Isten  
Ötet magasztallyátoc.
- 25 3 Ö előtte vigadgyatoc,  
Mert ö az árváknac attyoc,  
Kiket táplál kegyessen :/  
Az özvegyeknec otalma  
Az ö Isteni hatalma  
30 Lakván ö szentségében.  
Megáld egyes embereket,  
Ad nékic szép czelédeket,  
Háznép tenyiszésire,  
Az foglyokot ö kimentti,  
35 Az pártütököt rekeszti  
Puszta és parlag földre.

---

Cím I—II intéssel III intéssel 4 I széllal 16 I—II szivel 17 I—II ellenségec III  
ellensegec 20 I nevinek 30 I szentségiben

\* \* 4 Hogy az te néped kivivéd,  
 Az pusztán által vezérléd,  
 Es ö előttöc menél : / :  
 40 Az föld rendöle, czöpöge  
 Az egeknec veréyteke,  
 Hogy haraggal tekintél.  
 Az Sina hegy megrendöle  
 Hogy az Izrael Istene,  
 45 Rá szälla diczöséggel.  
 Ur Isten az te földedet  
 Meglátod örökségedet,  
 Harmattal es essöckel.  
  
 5 Ez öröc földet megáldod,  
 50 Mihelt pusztulását látod,  
 Kin te seregid laknac : /  
 Az szegényeknec jóságát  
 Megöregbited marháját,  
 Hogy ök megtartassanac.  
 55 Ur Isten az szüz sziveket  
 Fölandítád elméjeket,  
 Hogy erröl beszéllenec,  
 Kic hogy az ellenség futna  
 Es ö seregec szaladna,  
 60 Ecképpen énekléne :  
  
 6 Az királyoc nagy sereggel,  
 Gyalázattal szégyenséggel  
 Megfutamánac szörnnyen : /  
 Az kic othon maradánac  
 65 Az prédával osztozánac,  
 Martaléc részt vön minden.  
 Hogy ha megnyomorodtokis,  
 Es ha minden gyaláznais,  
 Es sanyargatna szörnnyen,  
 70 Hogy ha az köfal romlásban  
 Fekünnétekis bágyadvan  
 Az kormos szennyességben  
  
 7 De mindazaltal ti léstec  
 75 Mint az galamb szárny olly szépec,  
 Melly mint ezüst fejrlic, : /  
 Es tollainac szépsége  
 Mint arannac fényessége,  
 Olly ékessen tündöklie.

38 I—II vezérléd III vezérléd 39 II ménél 45 I düczöséggel 48 I esöckel II és 62 I—  
 III Gyalázzattal 69 I—II sanyargatna III sanyargatna 71 I Fekennétekis bágyadvan  
 II bágyadvan III bagyadvan 72 I szennyességben II szennyességben 74 I olj II öly [!]

80           Hogy az királyokat Isten  
Meggyőzé nagy erejében  
Nagy diadalmat szerze,  
Az föld fejezléc olly szépen  
Mint az Salmon hegy környékén  
Az hónac fejérsége.

85           \* \*8 Az Istenec dicző hegye,  
Az gyümölczös Básan hegye,  
Ki fölhat az fölhökre / :  
Ti egyéb, es kisseb hegyec  
90           Ez hegyre mit fenekettec,  
Mit törtöc ez nagy hegyre?  
Mert ez szent hegyet az Isten  
Elválasztá jo kedvében  
Önnön lako helyéneç,  
Es ez helyen mind öröcke  
95           Lakozásra vagyon kedve  
Isteni fölségéneç.

9 Az mennyei szent angyaloc  
(Soc tömény ezer ö számoc)  
Seregi az Istenec, :/  
100           Vélec vagyon az Ur Isten,  
Mint néha az Sina hegyen,  
Lakoja az szent helyneç,  
Uram felménél magassan,  
Es fogva vüd hatalmassan  
105           Az te ellenségidet,  
Kegyességedneç nagy volta  
Az emberekneç kioszta  
Szép préda nyereséget.

10 Ellenségidet megbirod,  
110           Köszöc helyhetvén haylékod  
Lakozol diczóséggel, :/  
Aldott legyen az Ur Isten,  
Ki velünc illy nagy jol teszen,  
Látogat kegyességgel.  
115           Isten az mi segedelmünc,  
Kegyessen lakozic velünc,  
Öriz minket népeit,  
Halál es élet kezében,  
Ö az erős öröc Isten,  
120           Megtartya ö hiveit :

80 I ereiben 85 I düczö 88 I küsseb II és küsseb 96 I fölségineç II fölségineç III  
fölségineç 99 I—III Istenec 103 I—II fölménél 111 I düczóséggel 118 II és

- \* \* 11 Az Isten ö ellenségét  
 Megveri, megtöri fejét  
 Az gonosz ellenségnek, :/  
 Es mind agyon veri őket,  
 125 Kic nem jobbityác éltöket,  
 Hanem czac bünben élnek.  
 Mond Isten : Az én népemet  
 Meghozom én seregemet  
 Az Básannac földéből,  
 130 Meglátom nagy irgalmammal,  
 Kihozom nagy hatalmammal  
 Az tenger mélységéből.
- 12 Hogy osztán az ö vérekben,  
 Az kic levágnac szörnyen,  
 135 Moshassad lábaidat, :/  
 Ugy hogy az soc ellenségnek  
 Véres sebeket az ebec  
 Nyallyác sebes tagjokat.  
 Oh én Uram, erős Isten!  
 140 Ki lakozol az szent helyen,  
 Láttác elmenésedet,  
 Elöl mentec az éneklöc  
 Az utan az hegedösöc,  
 Ekesitvén szép rendet.
- 145 13 Kezépben mennec az szüzecc  
 Dobot vernecc, zengedeznecc,  
 Enekelnecc mindnyáján :/  
 Ti, az kic mint egy kutföböl  
 Származtöc az Izraeltöl,  
 150 Istent áldgyátöc vigan.  
 Ez szép seregnecc közepin  
 Vagyon az küsdet Benjamin,  
 Az fölséges táborral,  
 Az Juda és az Zabulon  
 155 Az Nephtalimis itt vagyon  
 Egyéb fö hadnagyockal.
- \* \* 14 Az Isten téged Izrael  
 Szeretett ez erősséggel.  
 Nagyob eröt adgy Isten! :/  
 160 Hogy az miként elkezdetted  
 Es dolgunkat elővitted,  
 Vidd véghez kegyelmessen.

125 I élteket II—III eltöket 131 I—II Kihozom 132 I mélységiböl II mélységböl  
 136 I—II ellenségnek III ellensegnecc 139 I erö [A Corrigenda-ban:] erös 145 I—II  
 Középben 153 I fösségesb 155 I Nephtalimis [A Corrigenda-ban:] Nephtalim II  
 Nephtalimis III Nephtalimis 158 I, III Szeretett II Szererett [!] 159 I—II Isten!  
 III Isten

Az Jerusaleml városért  
 Es az te szent templomodért,  
 165 Néked szép ajándékot  
 Az királyoc vigan hoznac.  
 Seregit az kopjásoknac  
 Veszesd el hatalmakot.  
  
 15 Töröld el az sereg tulkot,  
 170 Üzdel az erös borjukot  
 Uram kic rád támadnac :/ :  
 Verd meg mind az pártütöket,  
 Es holdoltasd alád öket  
 Hogy ado pénzt adgyanac.  
 175 Az Egyiptomi nagy Urac,  
 Es az Szereczenec nyuytyác  
 Az Istenhez kezeket.  
 Országoc es fejedelmec  
 Istenec énekellyetec,  
 180 Es diczérjétec ötet.  
  
 16 Enekellyetec Istenec  
 Ki lakoja az Egekneec,  
 Kiket teremtett régen :/ :  
 185 Holott nagy hatalmával ül,  
 Honnan szava ugy megdördül,  
 Hogy zöng es harsag minden.  
 Diczérjétec nagy hatalmát,  
 Ki fölséges méltóságát  
 Izraelen látattya,  
 190 Kinec nagy erejét ötfön  
 Az egeken es fölhökön  
 Senki nem tagadhattya.  
  
 17 Oh czudálatos az Isten  
 Az ö diczö szentségében!  
 195 Az Izrael népéneec :/  
 Eröt ád nagy kegyelmessen  
 Azértan minden időben  
 Mi tölünc diczértesséc.

170 I burjukot 171 I—II Uram kik reád törnec 186 II és 189 I—II látattya III  
 látatattya 190 I—III ötfön 191 II és 194 I düczö 197 I időben

## LXIX. SOLTAR. T. B.

Jövendölés az Christus szenvedéséről, az David személye alatt,  
az ki Christust ábrázolta.

Az LI. Soltar notájára.

- 1           1 UR Isten segits, es tarts meg engem,  
Mert â vizec szintin lelkemig érneç,  
Közepin vagyoc az sáros mélységneç,  
Kiben czac nem elsüllyed én fejem.
- 5           Az árvizec öszve ütneç raytam,  
Az kiáltás miatt torkom elreket,  
En szemeimben megfogyatkoztam,  
Midön várom az te segedelmedet.
- 10          2 En hayam szálánál többen vadnac  
Az kic engemet oknélkül gyűlölnec,  
En ellenségim szertelen erőssec,  
Es engem eltörteni akarnac.  
Noha semmit nem vöttem senkitöl,  
De mégis ennékem kell megfizetnem,  
15          Nincz Uram elröyrtve szined elöl  
Az én bolondságom, es minden vétkem.
- 20          3 Seregeknec Ura, erös Isten,  
Az ki vezérled az te seregedet,  
Kic benned vetettéc reménségeket,  
Ne hadd miattam esni szégyenben.  
Izrael Istene, kic te benned  
Szivböl biznac, ne szégyenits meg öket,  
Mert nagy szidalmat szenvedec érted,  
Az gyalázat elburittya színemet.
- 25          4 En rokonim idegenneç tartnac,  
Anyám gyermeki nem esmerneç engem,  
Mert szent templomodon gerjedeç szivem,  
Megemészt nagy szerelme házadnac.  
Téged gyalázoknac soc szidalmac  
30          En ream eséneç : én pedig sirtam  
Es böytöltem : de ök czac czufoltac  
Engemet, noha minden jót kívántam.

---

**Cím** I szenvedisiröl 1 II és 3 I—II mélységneç III mélysegnec 7 I—II megfogyatkoztam III megfogyátkoztam 14 I—II kéll 15 I elreçyrtve 16 I vétkem II és mindē vétkem III vetkē 18 I—II ki vezérled III kivezérled 30 I penig

- \* \*5 Bánat miatt én sákban öltöztem,  
 De ök én rolam mesét költöttenec,  
 35 Az kapun ülöc, es az részegesec  
 Czuf énekléssel nevetnec engem.  
 De én te hozzád nagy buzgo szivből,  
 Oh kegyes Isten, könyörgöc óránkint,  
 40 Halgass meg Uram kegyességéből,  
 Es kegyelmezz meg fogadásod szerint.
- 6 Végy ki engemet ez förtös sárból,  
 Hogy el ne sülyvedgyec, gyüölöimtöl  
 Ments meg ez nag' vizekneç örvényiböl,  
 Tarts meg ellenségim haragjától.  
 45 Hogy az mély viz engem el ne nyelljen,  
 Se pedig föllyül reám ne burüllyon,  
 Ne merüllyec tengeri mélységben,  
 Az kútnac szája engem bé ne zárjon.
- 7 Ur Isten nagy az te kegyességed,  
 50 Halgasdmeg azért az mit töled kérec,  
 Irgalmas szemeid reám nézzenec,  
 Had láthassam nagy kegyelmességed.  
 Ne röyts el Uram kegyes ortzádat  
 Szegény szolgálta, mert megnyomorodtam,  
 55 Ne késsél, hald meg kiáltásomat,  
 Add meg kérésem, vigasztally meg Uram.
- 8 Uram hajolly szomoru lelkehez,  
 Ez nagy inségböl ments meg életemet,  
 Ellenségim ellen tarts meg engemet,  
 60 Mert czac bizom kegyelmességedhez.  
 Miként gyaláznac engem jól érted,  
 Látod melly szörnyen engemet rutolnac,  
 Ellenségem nincz röytnec előtted,  
 Minden ellenségim előtted vadnac.
- 9 Ez gyalázatban elszakadt szivem,  
 Kesereg lelke ez nagy ohaytásban,  
 Várván, ha találatnéc ez nagy kinban,  
 Az ki szive szerint száanna engem.  
 65 De imé sohol egy ember sinczen,  
 70 Az ki engemet száanna nyavalyámban,  
 Epével étetnec éhségemben,  
 Ezzettel itatnac szomjuságomban.

no 156

35 I részegessek II és az részegessec 36 I énekléssel II énekléssel III énekléssel 37 I sziböl 41 I—II sárból III sárból 42 I sülyvedgyek II sülyvedgyec III sülyvedgyéc 44 I—II haragjától III háragjától 45 I njelljen II nyellj III nyellj 46 I burüllyon II burüllyon 53 I rejcz II reyts 54 II mégnymorottam 55 I—II késsél III késsél 62 I méllj II—III méllj 63 I rejtnec II reytve 65 I elszakat II elszakatt III élszakadt



- 75 10 Adgya Isten, hogy ő asztalokon  
 Az önnön étkektől megfulladgyanac,  
 Őmagoc hálojában akadgyanac,  
 Békeségec veszélre fordólyon.  
 Setétüllyenec meg az ő szemec,  
 Hogy azockal egy czeplet se lássanac,  
 80 Törd meg derekokat ő nékiec,  
 Hogy egyenessen föl se álhassanac.
- \* \* 11 Busult haragodat onts ki rájoc,  
 Es nagy haragodban ragadd meg őket,  
 Töröld el minden ő lako helyeket,  
 85 Hogy éppen ne maradjon ő házoc.  
 Mert igen kergetnec mindeneket,  
 Az kiket Uram te immár megvertél,  
 Ha kire boczáttál vereséget,  
 Annac sérelmit beszéllic örömmel.
- 90 12 Szedd özve minden gonosz bünöket,  
 Hogy kegyelmedbe béne vétessenec,  
 Az élő könyvből kitöröltessenec,  
 Ne ird az igazac közé őket.  
 Mivelhogy én most nyomorult vagyoc,  
 95 Emelly bátorságos helyre engemet,  
 Es néked tellyes szivből vigadoc,  
 Háláadással mondoc diczéletet.
- 100 13 Es az inkább tettzie az Istenec,  
 Az szarva indult es körmös tuloknál,  
 Kit az szegényec meglátnac vigsággal,  
 Es az ő szivekben örvendeznec.  
 Örvendez azoknakis ő szivec,  
 Kic az Ur Istent ohaytván keresic,  
 Mert meghalgattatnac az szegényec,  
 Az foglyokrol ő el nem feletkezie.
- 105 14 Meny, föld, tenger az Istent diczérje  
 Es minden benne valo, Mert megmenti  
 Az Sion hegyét, Judát megépíti,  
 Szép városockal lakohelyekre.  
 110 Éz helyet megülic ő szolgáji,  
 Békével lakjác mint örökségeket,  
 Es azoknac minden maradéki  
 Birjác, az kic szeretic te nevedet.

80 I egyenessen 89 I—III Szedd 90 I—II kegyelmedben 91 I—II élő III elő I—II  
 könyből 95 I sziből 97 I tetzik II tetzie 98 II és 103 I—II meghalgattatnac 108 I lakohe-  
 ljeekre II—III lakohelyekre 112 I Birjác II Birjác III Birjac I—II nevedet III neved

## LXX. SOLTAR. T. B. 17.63.

Jövendöles â Christus szenvedéséről â David személye által  
ki ötöt ábrázolta. Melly jövendöles ezen igéckel vagyon  
az negyvenedic Soltár végében.

Az XVII. Soltar notájára.

- 1 1 SIess ments meg Uram Isten,  
Mert benned bizom tellyes szivvel,  
Azért hamar légy segítséggel,  
Minden ellenségim ellen.
- 5 Az kic törnec én életemre  
Mind megszégyenitessenec,  
Kic nyavalyámon örülne  
Térjenec meg nagy szégyenekre.
- 2 Szégyennel legyen futásoc,  
Az kic szidalmaznac engemet,  
Es reám kiálnac héhéhet,  
Gyalázat legyen jutalmoc,  
Hogy azoc benned örvendgyenec,  
Kic segedelmedet várjác,  
15 Es magokat reád bizzác,  
Mondván : Diczőség az Istenec.
- 3 En nyomorult szegény vagyoc,  
Tarts meg azért oh én Istenem!  
Mert czac te vagy én segedelmem,  
20 Ne késsél, mert mayd elfogyoc.

## LXXI. SOLTAR. T. B. 31.

Davidnac szabadulásért valo könyörgése.

Az XXXI. Soltar notájára.

- 1 1 TE benned bizom én Istenem,  
Kérlec óltalmaz meg,  
Gyalázattul ments meg,  
Hogy öröc szégyenbe ne essem,  
5 Az te nagy jovoltodbol  
Tarts meg minden gonosztol.

Cím I szenvedésiről I személye [A Corrigenda-ban kijavítva:] személye II—III  
személye I—II negyvenedic 2 I—II bened [ ] szivel 10 I—II szidalmaznac III  
szidalmaznac

2 I óalmaz 4 I szégyenben II szegyenben III szegyenbe

2 Hayts hozzám füled, tarts meg engem,  
Mutasd segedelmed,  
Az mint megígérted,  
10 Hogy segítségül lész énnékem,  
Légy azért én kösziklam,  
Es én erős kövárom.

3 Ments ki az hamisnac kezéből,  
Es annac markából,  
15 Az ki él czalárdol,  
Otalmazz meg az kegyetlentől,  
Benned biztam Uramban  
Gyermekségemtül fogvan.

4 Hogy származám anyám méhéből,  
20 Legottan énnékem  
Valál reménségem,  
Anyám méhéből engem kivől,  
Azért néked éneklec,  
Es szüntelen diczérlec.

25 \* \*5 Engem czudánac tartnac sokan,  
De te vagy énnékem  
Erős reménségem,  
Adgy éneklést az én száyamban,  
Hogy hirdessem nevedet,  
30 Aldgyam diczőségedet.

6 Ez én nyavalyás vénkoromban,  
Erötlenségemben  
Ne vessel Ur Isten,  
Ne hadgy el én nyavalyáimban,  
35 Midön szegény testemben  
Semmi erősség ninczen.

7 Mert én ellenségim beszélne,  
Rólam tanácskoznac,  
Alattomban járnac,  
10 Es az kie lelkemben kergetne,  
Noha nincz semmi vétkem,  
Kötést tészne ellenem.

8 Mondván: jertec fogjuc meg ötet,  
Mert Isten elhatta,  
15 Nincz semmi otalma,  
Várom az te segedelmedet,  
Ur Isten ne légy meszsze,  
Siess segedelmemre.

---

8 I—II segedelmed III segedelmet 10 I segítségül 15 I él czalárdol II él czalárdol  
III el czalárdol 23 I—II Azért III Azert 25 I—II tartnac III tártnac 30 I diczőségedet

50 9 Szégyenits meg, kic életemet  
Kergetic szertelen,  
Burits nagy szégyenben,  
Az kic várjác veszedelmemet.  
Mert én czac téged várlac,  
Es diczérettel áldlac.

55 \*10 Szüntelen hirdeti én nyelvem  
Szent igasságodat,  
Es nagy jovoltodat,  
Jo tétid minden nap beszéllem,  
Sokságát nem titkolom,  
60 Noha számát nem tudom.

11 Az Urnac erejére térec,  
Es ö nagy hatalmát  
Szemlélem jovoltát,  
Nagy igasságát az Istenec  
65 Mindenkör emlegetem,  
Soha el nem feleytem.

12 Gyermekségemtől fogva engem  
Híven tanítottál  
Czuda dolgaiddal,  
70 Es hogy immáran megvénhüttem,  
Es az hayam megöszül,  
Légy mostis segítségül.

13 Miglen az te karod erejét  
Hirdetem mindenec  
Jövendő nemzetnec,  
Es igasságodnac hívségét,  
Mellyet nyilván lát minden,  
Magasztalom szüntelen.

80 14 Hozzád hasonló ki lehetne?  
Engemet Ur Isten  
Eytél nagy inségben,  
De az föld mélségéből végre  
Ismét kivonál engem,  
Es megadád életem.

85 15 Erösségemet öregbitéd,  
Es fölmagasztalál,  
Diczőségre hozál,  
Hozzám tére Uram fölséged,  
Megvigasztala engem,  
90 Midön vala inségem.

16 Az te hiveségedet Ur Isten,  
Hirdetem éneklem,  
Mindennec beszéllem,  
Diczérlec citera zengésben,  
95 Oh szentec diczösége,  
Izraelnec szentsége!

17 Ayakimmal vigan diczérem  
Az te hatalmadat,  
Es nagy irgalmadat,  
100 Lelkemet te hozzád emelem,  
Kinec megtartád éltét,  
Hogy diczérjen tégedet.

18 Szüntelen néked az én nyelvem  
Vigan énekellyen  
105 Nagy kegyességeden.  
Mert te, az kic gyülölnece engem  
S' várják veszedelmemet,  
Megszégyenitöd őket.

72.

LXXII. SOLTAR. C. M. 65.

Jövendölés az Christus országáról â Salomon személyének példázattyában.

Az LXV Soltar notájara.

1 1 URam az te itéletidet  
Adgyad az királynac :/  
Igasságodnac add értelmét  
Az király fiánac,  
5 Hogy ő az te nagy seregedet  
Igazán itéllye,  
Es az te soc szegény népedet  
Törvénnel vezérlye.

2 Az nép megláttya az hegyeken  
10 Az békeség sirját :/  
Az halmokon megláttya minden  
Az igasság hasznát.  
Eröszaktul megotalmazza  
Az szegény kösséget,  
15 Es nagy hatalmával megrontya  
Az kegyetleneket.

91 I hiveségedet 95 I diczösége 99 II irgalmadat 107 I várják II várják III varjác  
8 I—II Törvénnel III Törvénnel 10 I—II sirját III sirjat

- 3 Diczér es retteg téged minden  
 Tenéked engedvén : / :  
 Mig az nap es hold tart az égen,  
 Szép fényességében.  
 20 Aláboczáat szép kedves essöt  
 Az kaszált mezöre,  
 Czöpögtet nagy szép nedvességöt  
 Az elszaratt földre.
- 4 Az igazaknac jól lesz dolgoc,  
 Mert megvirágoznac : / :  
 Szép békeségben lesz lakásoc  
 Jártáig az holdnac.  
 25 Uralkodic az tenger szélén,  
 30 Mind az más tengerig,  
 Az Euphrates vize környékén  
 Az föld határaig.
- 5 Elötte térdet fejet haytnac  
 Az idegen népec : / :  
 35 Az földet elötte czókollyác  
 Minden ellenségéc.  
 Az tengermelléki királyoc,  
 Es szigetbélic,  
 Es az Arabiai dúsoc  
 40 Ayándécal jönec.
- \* \* 6 Nagy alázatosan imádgycác  
 Öt minden királyoc : / :  
 Minden népec ötet szolgállyác,  
 Es ö leszen uroc.  
 45 Mert ö az szegént megsegéti,  
 Az ki ötet hívja,  
 Es az nyomorultat megmenti,  
 Kinec nincz gyámola.
- 7 Az szükölködököt megszánya  
 50 Nagy kegyességében : / :  
 Es az szegént hozzá fogadgya  
 Megörizvén hiven.  
 Eröszahtul megtartya öket  
 Es az czalárdságtul,  
 55 Nagyra böczüllü ö véreket,  
 Megmenti gonosztul.
- 8 Eltében ayándékoztaic  
 Sébai arannyal /  
 Diczöségessen köszöntetic  
 60 Nagy szép áldásockal.

17, 19 II és 20 I fényességében II—III fényességében 35 I, III czókollyác II czókollyác 50 I kegyességében II—III kegyességében 59 I Diczöségessen

Teremec szép sűrő gabonác  
 Az hegy oldalakon,  
 Az szép vetésec ingadoz nac  
 Mint fác az Libanon.

65 9 Az városbélic nagy szépen  
 Nönc virágoz nac : / :  
 Mint az szép zöld pásit mezőben  
 Az füvec villagnac.

70 Ez királnac nagy diczösége  
 Mind öröcké megáll,  
 Kiterjed fölségé nec neve  
 Mig az nap fény szolgáll.

10 Ez földön minden nemzetségec  
 Ötet áldgyác vigan : / :  
 75 Es szivec szerint diczeked nec  
 Ez kegyes királyban.

Az pogányokis így diczéric :  
 Diczösség Isten nec,  
 Az ki nagy czudát czelekeszic,  
 80 Ura Izrael nec.

11 Az ő neve nagy diczöséggel  
 Mindenütt áldatic : /  
 Szentségé nec diczétivel  
 Mind ez föld eltelic.

73.

LXXIII. SOLTAR. T. B.

Vigasztalás az istentelenök nec jó szerenczés állapatt yok ellen.

Bl zo - nyá - ra jó az Is - ten,  
 Az Iz - ra - el nec je - les - ben,  
 Az kic szi - vö ket tisz - tán tar - tyác  
 Az ö jo - vol tát a - zoc lát tyác,

69 I duczösége 75 I duczekednek 77 II így 78 I Duczösség 81 I duczöséggel 83 I Szentségé nec II Szentségé nec III Szentségé nec

De én csak nem fél-re hay léc,  
 Ugy meg-tán-to ro-déc lá bam,  
 Já rá-som-ban ugy meg-bot lam,  
 Hogy csak-nem ször-nyen le dö léc.

1            1 Bizonyára jo az Isten,  
 Az Izraelnek jelesben,  
 Az kic szivöket tisztán tartyaé  
 Az ö jovoltát azoc láttyaé,  
 5            De én csak nem félre hayléc,  
 Ugy megtántorodéc lábam,  
 Járásomban ugy megbotlam,  
 Hogy csaknem szörnyen ledöléc.

2 Mert boszszonkodom az népre,  
 10           Kinec nagy esztelensége,  
 Midön látom hogy az hitlenc  
 Illy nagy jo szerenczében élenc.  
 Az halállal nem baylódnac,  
 Semmi faydalmat nem látnac,  
 15           Erös kövérec testekben,  
 Elenc nagy jo egészségben.

3 Nincz nékic mint egyebeknec  
 Semminemü gyöttrödésec,  
 Midön más embert vér az Isten,  
 20           Ök élenc nagy jo békeségben.  
 Azért kevélség nyakokon  
 Mint aranylántz környül vagyon,  
 Öltöz nec mint szép ruhába  
 Negédségbe erőszakba.

3 I sziveket 5 I félen 14 I—II látnac III látnác 18 I—II gyödrödésec III gyottrödésec 23 I tuhában [!] II ruhában 24 I—II Negédségben erőszakban



25 4 Fénlic szemec kövérségtől  
Kidüllettec â fejekből,  
Nagyob az ö jo szerenczéjec,  
Hogy nem mint kívánhatná szivec.

30 Azért gonosz az ö dolgoc,  
Kevélség minden szándékoc,  
Gonosságockal kérkednec,  
Nagy göggel fönnyen beszélne.

\* \* 5 Szájokat nagy káromlással  
Az égre tátyác szitkockal,  
35 Gyalázatoctal rakva nyelvec,  
Kic ez egez földre kiütne,

40 Azért az hivec gyakorta  
Esne nagy mély gondolatba,  
Mert pohárjoc ö nékiec  
Keserö vizzel töltetne.

6 Mondnac végre : Az Ur Isten  
Látyaé ezt az mennyekben?  
Mi nyavalyáinkat tudgyaé,  
Keserüségünket szánnyaé?  
45 Imé az Istentelenec,  
Látyátoc élne örömben,  
Az mint kívánnyác szivekben,  
Gazdagoc joszerenczéssec.

7 Mit használ tehát énnékem  
50 Hogy tisztán tartom én szivem?  
Es miczoda hasznom vân abban  
Hogy kezem mosom tisztaságban?  
Imé mind hijában marad  
Hogy én így kesergettetem,  
55 Ottan raytam büntetésem  
Reggel mihelyen megvirrad.

8 Czaknem énis igen szoléc,  
De látám hogy nem jól esnéc,  
Es ártalmas lenne azoknac,  
60 Kic te fiaidnac mondatnac.  
Azért jobban meggondolám,  
Magamban meghányám vetém,  
De sockal nehezbne lelem,  
Hogy nem végét találhatnám.

30 I—II szándékoc III szándékoc 31 I Gonosságokkal II Gonosságockal III Gonosságockal 32 I—II göggel III gögel 33 I, III káromlással II káromlással 35 I Gyalázatokkal II Gyalázatoctal III Gyalázatoctal 42 I Látyaé II Látyaé I—II mennyekben III ményekben 43 I—II nyavalyáinkat 44 I—III Keserüségünket 56 I megverrad II megverrad 58 I—II De III Dé 59 I—II lenne III lenné 61 I meggondolam II meggondolám III meggondalám

- 65 9 Miglen elbémenéc végre  
Az Istenec szent helyére,  
Es végezetre vöm eszembén  
Az gonoszoc vége mi legyen.  
Aztis jól megértém osztán,  
70 Hogy őket te megbünteted,  
Sikamló helyre helyheted,  
Es vetőd az pusztaságban.
- \* \* 10 Ugy hogy czudállýác mindenecc  
Hogy illy hamar odá lesznecc,  
75 Vesznecc es esnecc nagy inségben,  
Szégyenséggben es retteggésben,  
Minden ö gazdagságokat  
Mulando alommá tészed,  
Kiből ha ember fölébred,  
80 Az lelt jókban semmit nem lát.
- 11 Ezen vala nagy bánatom,  
Es szivemben nagy faydalmom,  
Kinozám szörnyen veséimet,  
Elhagyám hitetni elmémet.  
85 Olly tunya es bolond valéc,  
Mert ez dologhoz nem értéc,  
Elötted lök olly tudatlan,  
Mint az barom, melly oktalan.
- 12 De én te nálad maradoc,  
90 Noha soc nyavalyát látoc,  
Mert te megtartál jób kezeddél,  
Nagy inségemben nem hagyálel.  
Tanáczóddal vezérly engem,  
Igazgass te ösvénvedre,  
95 Osztán végy föl diczöségre,  
Tégy illy kegyessen én velem.
- 13 Az mennyekben te vagy nékem  
Czac egyedöl én Istenem,  
Ez egész földön senki ninczen  
100 Kit kivöled lelkem kedvellyen.  
Ha elfogy testem es lelkem,  
Mégis vigasztalsz szivemben,  
Egyéb részem nékem ninczen  
Te náladnál én Istenem.
- 105 14 Mert kic töled eltávoznac,  
Azoc elvesznecc, romlanac  
Elveszted azokat hirtelen,  
Kic biznac bálvány istenekben.

74 I—II oda 75, 76 II és 83 I—II Kinozám 85 II és 95 I duczöségre 100 I küvelöd II ki-  
velöd 101 II és

Azért én hozzád folyamom,  
Fő bodogságom az nékem ;  
Hogy benned én remésem,  
Es jó tétőd magasztalom.

74.

LXXIV. SOLTAR. T. B. 116.

Könyörgése az Izraelitáknak az megszabadításért.

MI ért vész min ket így el Ur Is - ten,  
Mi re ha - rag szol mi re - ánc en - nyé re?  
Mig len ger - je dez ha - ra - god - nac tü ze  
Ju ha id - nac nyá já ra illy i gen?

1 1 MIért vész minket így el Ur Isten,  
Mire haragszol mi reánc ennyére?  
Miglen gerjeded haragodnac tüze  
Juhaidnac nyájára illy igen?

5 2 Emlekezzél meg te seregedről,  
Mellyet régenten magadnac szerzettél,  
Fölvött örökségedről emlekezzél  
Az Sion hegyén lakohelyedről.

10 3 Kelly föl, es végre jövel Ur Isten,  
Az gonoszokat töröld es pusztíts el,  
Kic vakmerőképpen ő seregeckel  
Pusztaságot tészne szent helyeden.

15 4 Holott diczéréted hirdettetett,  
Most ellenséged ott ordítnac szörnyen,  
Es az tenéked szenteltetött helyen  
Az ő zászlójoc fölemeltetett.

109 I folyamom II—III folyámom

8 I hegyinl ako [!] helyedről II lakohelyedről 9 II és 10 I gonoszakat II és 13 I hirdettetöt 15 I teneked II—III ténéked 16 I fölemeltetöt

- 20 5 Az te templomodra nagy erővel  
Fölhágtanac, hogy ök azt elletörjéc,  
Töric, vágjác, félnenec ö feyszéjéc,  
Mint ha erdöt vágnánac sereggel.
- 25 6 Az templum, melly előb ékes vala  
Szép táblackal es cifra dezakzattal,  
Vagdaltatic feyszéckel es bárdockal,  
Es dorongockal hánnyác tétova.
- 7 Ez te templomodat fölgyuytottác,  
Te szent helyedet tüzzel megégettec,  
Drága lakohelyét te szent nevednec  
Tövestöl fogva mind elrontottác.
- 30 8 Nosza hozzá, mondgyác ö magokban,  
Pusztitsuc el öket nagy szörnyüséggel,  
Az Istenec szent egyházaít széllel  
Mind megégettéc ez tartományban.
- 35 \* \*9 Nem láttyuc már jeleit erödnc,  
Közöttünc immáran ninczen prophéta,  
Nincz jövendő mondó az ki tudhatná,  
Ha leszen vége ez nagy veszélnc
- 40 10 Oh Ur Isten ezt meddig engeded,  
Hogy ellenséginc minket nevensenec?  
Öröcké hagyodé gyüölöidnec,  
Hogy ecképpen ingerlyéc szent neved?
- 11 Miért forditod el kezeidet?  
Job kezedet mit dugod kebeledben?  
Vayha egyszer kinyuytanád ismétlen,  
Mutatván nekünc segedelmedet!
- 45 12 De az Isten én királyom régen,  
Az ki engemet birt es jól vezérlött,  
Hatalmát jelentvén ez világ előtt,  
Hogy ö az segedelem mindenben.
- 50 13 Te választád két felé az tengert,  
Az Sárkánnac te rontottad meg fejét,  
Az cethalaknac megtörted fejeket,  
Nagy tagjoc széllyel az parton hevert.
- 14 Kiket osztán eledelöl küldél  
Az népeknc az nagy pusztá helyekben.  
Patakvizet es forrást czuda képpen  
Az erős közsiklából eresztél.

22 II és 28 I—II Tövöstöl I élrontották II élrontotác III élrontottác 30 I Poszticzuk 41 I el kezeidet? II—III elkezeidet? 43 I ki njoitanád II kinyoytanád 45 I—II régen III regen 46 I vezérlöt II és jól vezetlöt III vezérlött 47 I—II világ elöt III világelött 50 I—II meg fejét III megfejét 52 I széllel 54 II helyekben 55 II és 56 I—II eresztél III eresztel

- 15 **Megsáraztád az folyovizeket,  
Tied az nap, es tied az étzaka,  
Hogy az setetséget világosítsa**  
60 **Arra teremtéd az napnac fényét.**
- 16 **Te nagy Isteni bölcseségeddel  
Bizonyos határt vetettél az földnec,  
Es külömbségét az nyártul az télne**  
Elosztád hévséggel es hideggel.
- 65 \*<sup>\*</sup>17 **Emlekezzél meg, lásd meg ez dolgot,  
Ellenségid mint rutolnac nevetnec,  
Melly szörnyen ez tunya es bolond népec  
Szent neveden tesz nec gyalázatot.**
- 18 **Az te gerlitze galamboczkádat  
Ne hadd az gonosz vadaknac megenni,  
Az szegényeket eszedből ne vesdki,  
Hanem kegyessen viseld gondgyokat.**
- 19 **Emlekezzél Uram kötésedröl,  
Mert ez egész föld merö setétséggel  
Eltölt, es rakva czalárd gonosz néppel,  
75 Mindent nyomorgatnac kegyetlenöl.**
- 20 **Ne hadd hátratérni szégyenséggel  
Az te szegény nyomorult szolgálodat,  
Fordits hozzájoc te nagy jóvöltodat,  
80 Hogy nevedet diczérjéc vig szível.**
- 21 **Kelly föl Uram, es forgasd igyedet,  
Te nagy gyalázatodrol emlekezzél,  
Ez bolond népnec ezt ne engedgyed el,  
Kic naponkint rutolnac tégedet.**
- 85 22 **Ne felelytsedel üvöltéseket  
Ellenségidnec, kic reád támadnac,  
Es ellened dühössen patvarkodnac,  
Nagy kiáltásoc éri az eget.**

---

57 I—II **Megsáraztád** III **Mégsáraztád** 58 II és 59 I—II **sétetséget** 64 I—II **hevséggel**  
III **hévséggel** II és 67 II és 71 I—III **szegényeket** 75 II és 80 I—II **szível** 81 II és 87  
I—II **ellened**

## LXXV. SOLTAR. T. B.

Fogadás tétele Davidnac az ő következő regnálásáról.

DI - czé - rünc té - ged Is - ten, Di - czé - ret le - gyen né - ked,  
 Mert az te di - cző ne - ved Hozzánc közel jött hi - ven,  
 Mi az ért czu - dá - i - dat Hir - det - tyüc jo - vol - to dat.

1            1 Diczérünc téged Isten,  
               Diczéret legyen néked,  
               Mert az te dicző neved  
               Hozzánc közel jött hiven,  
 5            2 Mi azért czudáidat  
               Hirdettyük jovoltodat.

              3 Ha idöm lesz valaha  
               En igazán itélec,  
               Ha feneke ez földnec  
 10           4 Egyszersmind lerohanna,  
               En mégis ő oszlopát  
               Jol állatnám gyámolát.

              5 Az bolondokat intem ;  
               Ne bolondoskodgyatoc,  
               Az kic pedig gonoszoc,  
 15           6 Térjetez meg, ugy kértem,  
               Szarvat ne emellyetec,  
               Illy fön ne beszéllyetec.

              7 Mert az tiszt es az erő  
 20           8 Nem az napkelet felöl  
               Sem az nap enyészetröl  
               Sem nem az pusztából jö,  
               Minden az Istenen ál,  
               Ő aláz s' ő magasztal.

3 I dücző 11 I—II oszlopját 12 I gjámolát II gyámolát III gyámolat 15 I penig  
 19 II és

5 Az pohár ö kezében,  
Kiben vagyon vörös bor,  
Kit ö teli tölt sokszor  
Minden népnek ez földén,  
De végre az gonoszsza  
Az sóprejét megiszszác.

6 En öröcké diczérem  
Az Jacobnac Istenét,  
Hirdetem diczőségét,  
Es szarvokat megszegem  
35 Az istenteleneknek,  
Hogy az jóc fölkellyenec.

76.

LXXVI. SOLTAR. T. B. 30.139.

**Háládása az Juda népének az Aszyriusoc ellen valo  
győzödelemért.**

Az XXX. Soltar notajára.

1 ESmeretes az Ur Isten  
Az Judában, es szent neve  
Az Izraelnek földében  
Meszsze terjett diczősége,  
5 Az Salemben szép ö sátora  
Az Sionon lako hayléka.

2 Ott megláttya minden ember,  
Hogy Isteni hatalmával  
Megtöríc Iy, pais, fegyver,  
10 Hadat megszállit azonnal,  
Nagyob felségednec ereje,  
Hogynem az kóborlóc soc hegye.

3 Az ellenség eldulatéc,  
Reájoc mély álom eséc,  
15 Kiket vitézeknec véltec  
Tudatlan lön az ö kezec.  
Mihelyen feddésed hallatic,  
Mind szeker s' mind ló elaluszic.

4 Ki álhatna meg előtted,  
20 Az ki illy rettenetes vagy,  
Midön haragod fölgerjed?

32 II Isténét 33 I duczőségét

Cím I Asszyriusok II Asszyriusoc [...] győzödelemért 2 II és 4 I duczősége 5  
I—II sátora III satora 11 I fölségednec 15 II Kiket 18 I—II elaluszic III elaluszic

Menybéli sentenciád nagy,  
Mellyet hallatsz az embereckel,  
Az föld megrémül czendességgel.

5 Midön fölkél az Ur Isten,  
Tartván kemény ítéletit,  
Hogy az szegényeket itten  
Ez földön megtartsa népit,  
Diczéretedre fordul néked,  
Ha az nép haragszic ellened.

6 Még egyszer nyilván elveszted  
Ez maradéc dülőtfülöt,  
Jer diczérjüc Istenünket,  
Megálvan fogadástokot,  
Kic mindenkor vattoc ö véle  
Es el nem távoztoc ö töle.

7 Adgyatoc szép ayándékot  
Ez rettenetes Istenec,  
Ki megtöri hatalmakot  
Az gonosz fejedelmeknec,  
Az nagy királyoc itt ez földön  
Elötte lesz nec rettegésben.

77.

LXXVII. SOLTAR. T. B. 86.

Tanuság az kísértetben valo vigasztalásrol.

AZ Is - ten - hez az én szó - mat E me lém ki - ál - tá - so - mat  
Hogy föl ki - ál - téc hozzá Be - szé - dem meghalga - tá.  
Min - den - né - mü szükségem - ben. Re - mén - ségem czac az Is ten.  
Ey - jel ke - zem föl - tar - tom, Az ég re hozzá nyuytom.

23 I emberekkal II embereckel III embereckel 25 I—II fölkél 27 I szegényeket II szegényeket III szegényeket 34 I fogadástokot II—III fogadástokot 37 I—II ayándékot III ayándékot

Cím I—II T. B. III T. M. [A zsoltár Bêze-ó!]



- 1           1 AZ Istenhez az én szómat  
Emelém kiáltásomat  
Hogy fölkiáltéc hozzá  
Beszédem meghalगतá.
- 5           Mindennémü szükségemben,  
Reménségem czac az Isten,  
Eyjel kezem föltartom,  
Az égre hozzá nyuytom.
- 2 Lelkem nagy bánatban eset,  
10 Minden vigasztalást megvét,  
Az Isten rettent engem  
Ha róla emlekezem.  
Noha Istenæc szivemben  
15 Panaszloc nagy inségemben,  
Lelkem még sem találhat  
Semmiben nyugodalmat.
- 3 Szemeimet nyitva tartod,  
Alunni éyjel sem hagyod,  
Erömben ugy elfogyéc,  
20 Hogy egy szót sem szólhatéc.  
Gondolám az régi idöt,  
Es forgatám szemem elöt  
Az elmúlt esztendöket,  
Hányám és vetém öket.
- 25 4 Megemlitém hegedömet,  
Néhai éneklésimet,  
Szivem egész étzaka,  
Ezt mind előforgattya.  
Ennec hogy értelmét lellyem,  
30 Azon igyekezic lelkem  
Elmélkedvén erőssen,  
Végre szoléc ecképpen :
- 5 Ez harag mindenkor tarté,  
Az Ur öröcké elvété?  
35 Ninczené ö nékie  
En hozzám semmi kedve?  
Elfogyotté nagy kegyelme,  
Es ö atyai szerelme?  
Es immáran hátra tért,  
40 Az mit minékünc ígért?
- \* \*6 Tellyességgel elfogyotté  
Hozzánc valo nagy szerelme?  
Elalutté irgalma  
Az ö nagy haragjába?

1 I—II szómat III szomat 13 I Istenæc II—III Isteneç 29 I értelmit I—II lellyem  
III lélyem 31 I Elmélkedvén II Elmélkedvén erőssen III Emélkedvén 34 I—III elvéte?  
38 I—III szerélme 39 I—II immáran hátra III immáran hátra 40 I minékünc II—III  
minékünc 44 I—II haragjába III haragjába

- 45 Végre mondéc : Oda vagyon  
Az én életem immáron,  
Isten megvonta kezét,  
Nem nyuytya segedelmét.
- 7 De meggondolám ismétlen  
50 Miket mivelvál régenten,  
Az te nagy czudaidot,  
Kiket soc ember látot.  
Czudaidrol gondolkodvan  
Kiket látéc dolgaidban,  
Elmélkedem erőssen,  
Végre szoléc ecképpen
- 8 Oh erős és kegyes Isten,  
Szent vagy czelekedetidben,  
Es sohol senki ninczen  
60 Hozzád hasonló Isten.  
Czuda, Isten, az te dolgod,  
Az mint gyakran megmutatod,  
Minden népec jól láttyac  
Nagy voltát hatalmadnac.
- 9 Népedet te kimentötted,  
Nagy inségéből kivötted,  
Jácobnac és Josephnac  
Nemzetét mind kettőnac.  
70 Hogy az víz téged megláta  
Ottan nagy félelme juta,  
Es az tenger mélysége  
Legottan megrendöle.
- 10 Az fölhöc essöt eyténc,  
Es nagy menydörgésec lönc,  
75 Az magas ég harsaga,  
Széllyel minden czattaga.  
Sürö nyilac röpülénc,  
Sebes köössüc esénc,  
Olly villámásoc lönc,  
80 Hogy az egész föld fénléc.
- 11 Az föld megrendöle szörnyen,  
Utad lön az nagy tengeren,  
Altalmenél az vizen,  
Lábad nyoma még sinczen.  
85 Az te szerelmes népedet  
Mint egy nyávjat vezérletted  
Kihozád hatalmaddal,  
Moses és Aron által.

48 I nyoytya II nyutya 63 I jollátyyák II jól láttyác 65 I—II Népedet III Nepedet  
74 II menydörgésec 76 I Széllyel 78 I essénc 88 I Áron II Aron III Aton

## LXXVIII. SOLTAR. T. B. 90.

Előszámlálása Istenec az Izrael népéhez külömbkülömb  
jo téteményinec és soc féle ostorinac.

HAL - gass én né - pem az én tör - vé - nyem re ,  
Fü le - det hayt sad az én be - szé dem - re ,  
Az mel - lyc az én szá - jam - bol szár - maz - nac ,  
Hog' jol meg - ért hesd mi - vol - tát a zok nac  
Mert én né ked olly dol - got be szél lec ,  
Kit ti tok nac tart - hat - nac min de nec .

1 HAlgass én népem az én törvényemre,  
Füledet haytsad az én beszédemre,  
Az mellyec az én szájambol származnac,  
5 Hog' jol megérthesd mivoltát azoknac  
Mert én néked olly dolgot beszélec,  
Kit titoknac tarthatnac mindene.

2 Olly dolgot, az kit az mi atyáinktól  
Hallottunc, és megértettünc azoktól,  
Nem hogy czac mi arról megemelekeznenc,  
10 De fiaiknakis megbeszélienenc.  
Hirdessüc azért nagy dicsőségét,  
Es az ö soc czuda téteményét.

Cím I—II Elő számlálása III Előszámlálása I külömbkülömb 3 II számból 10  
I—III fiaiknakis [Vö. Lobwasser: Sondern auch zuerzehlen jhren Kindern, Károli:  
Nem titkollyuc el azokat azoknac fiaitól és maradékitól: Bèze: Qu'à leurs enfans voulons  
faire connaître,] 11 I dicsőségét

3 Az Jácobval ö erős kötést szerze,  
Az Izraelt törvénnyel kötelezéc,  
15 Hagyván, hogy az atyác ezt megbeszéllyéc,  
Es előszámlállýác ö gyermekekneç,  
Hogy ezt azokis nyilván tudhassác,  
Kic az ö nemzetekből származnac.

4 Hogy ök az Istenben reméllenéneç,  
20 Es ö dolgait el ne feleytenéç,  
Törvénye szerint életeket szabnác,  
Hogy ök végezetre, ugy ne járnánac,  
Mint az ö rosz természetö attyoc,  
Az Istentöl hirtelen elhaylóc.

25 \* \*5 Mint az Ephraim fiai regenten  
Fegyverrel nyíllal fölkeszölvén szépen,  
Mindazáltal semmit nem használnác,  
De nagy szégyenséggel hátat adánác,  
30 Mert Istenneç kötésit nem tartác,  
Es ö törvénye szerint nem jártac.

6 Hamar elfeletkeztec az Istenről,  
Es az ö nagy soc czuda tételiröl,  
Kiket az előtt láttatott ö vélec,  
35 Es az mellyec az Egyiptomban lettec,  
Az Zoan mezön melly czudakat tött  
Az ö attyoknac szemei előtt.

7 Láttác hogy az tenger kétfelé vüléc,  
Hogy azon által szárazon mehettek,  
Az tengert ö kétfelöl fölemelé,  
40 Nappal öket köd oszloppal vezérlé,  
Es midön nagy setétség volt éyjel,  
Ököt vezette világos tüzzel.

8 Az pusztán az kösziklát meghasita,  
Es az vizzel, az melly abból kifolya,  
45 Népét megitatá, és azon helybe  
Az kösziklából kutfejet ereszte,  
Kiböl olly bövséges viz buzdóla,  
Melly mint az patac sebessen folya.

50 \* \*9 Gonosságokat de még sem hagyák el,  
Az Ur Istent ingerléc nagy bünöckel,  
Es az pusztában megkisértéc ötet,  
Hogy töle kértec czac gyönyörüséget,  
Etelt kívánván ö éhségekben,  
Kiért zugódtac az Isten ellen.

25 I—II regenten III tegenten 26 I fölkeszülven 37 I—III valéc 39 I—II tengert III  
tengért I—II fölemelé III fölemele 40 I vezetté

- 55 10 Mondván Eredgyel hidd el te magadban,  
 Hogy az Isten nekünc ez pusztaságban  
 Asztalt készitsen, Mert láttuc jollehet,  
 Az kösziklából hogy vizet eresztet,  
 De az kenyér es az hús hol vagyon,  
 60 Ez népnc illy étket hogy adhasson?
- 11 Hogy az Isten ezt hallá megbúsula,  
 Tüzes haragja Jacobra buzdúla,  
 Megindula az Ur nagy haragjában,  
 Az Izrael népéreis, azértan  
 65 Hogy ök az Ur Istenben nem biztac,  
 Söt ö segedelmét megutáltác.
- 12 Mert mihelyen ezt à néptül meghalla,  
 Az fölhöknc legottan paranczola,  
 Es megnyitá az mennyei kapukot,  
 70 Honnan az Manna mint esső leomlot,  
 Hogy az nagy éhségben kiáltánac,  
 Mennyei eledelt találánac.
- \*.\*13 Ez népnc itt nagy lön ö szerenczéje.  
 Angyali kenyért eledelöl löle,  
 Ugy hogy ebben minden eleget évéc,  
 Paranczola az napkeleti szélnc,  
 Melly onnan föllvöl alázudula,  
 Az déli nagy szélis megindula.
- 14 Az hús mint egy esső alá rohana,  
 80 Mint â sűrö por, kinec ninczen száma,  
 Madarac hullánac nagy sűröséggel,  
 Mint â főveny az tenger parton széllyel,  
 Számtalan soc az sátoroc közöt,  
 Ugyan ellepte az egész mezöt.
- 85 15 Ecképpen ök olly igen eltelenéc,  
 Hogy nem czac az éhség ellen événec,  
 Hanem gyönyörköttékis magokat,  
 Mégsem hatták el erkölczös voltokat,  
 De hogy az hús még szájokban volna,  
 90 Es az hasoc még meg nem tölt volna:
- 16 Ottan az Ur haragja fölgerjede,  
 Az népnc javát köztöc megemészte,  
 Jo ifjait elveszté Izraelnc,  
 De ök ez után ismét vétkezénec,  
 95 Elöbbi erkölczökben elmentec,  
 Az Isten czudáinac nem hittec.

56 I—II pusztaságban III pusztaságban 58 I eresztet II—III eresztet 59 II és 61 II  
 megbúsúla 62 I—II Jacobra 63 I—II haragjában III haragjában 69 I menyeji II  
 menyei 70 I—II Honnan III Honnon 72 I—II Mennyei III Mennyej 77 I—II föllöl  
 80 I—II száma III szama 82 I szellel 87 I—II gyönyörköttékis III gyönyörköttek-  
 is 88 I hatták II hattác III hattac 93 I elveszte II el veszté III elveszté

- \*<sup>\*</sup>17 Azért soc czapás miatt ő életec  
 Megrövidüle napjoc, esztendejec,  
 Midön az halált szemec elöt néznéc,  
 100 Az Istenhez ök ismétlen téréneec,  
 Ő benne vetéc reménségeket,  
 Jo reggel tole kérvén kegyelmet.
- 18 Ez inségben az Istent megemléytéc,  
 Őtet erös köszáloknac esmeréc,  
 105 Es ötet hatalmas Istenec vallác,  
 Egyedül ötet megtartónac mondác,  
 De czac hamis szo jöve szájokbol,  
 Es nyelveckel szolánac czalárdol.
- 19 Mert az ő szivec nem valánac tisztác,  
 110 Es az ő kötése szerint nem jártac,  
 De mégis kegyelmessen tön ő vélec,  
 Nem hagyá hogy ez bün ártson nekíec,  
 Kedveze nékic, szünéc haragja,  
 Es ő büntetésit hátra hagyá.
- 115 20 Meggondolván hogy az ő természetec  
 Gyarlo test, elmulandóc az emberec,  
 Mint az szél, az melly hirtelen elzudul,  
 Es ő fuvallása hátra nem fordul,  
 De ök mégis haragra indítác  
 120 Az pusztaban ötet megbusitác.
- \*<sup>\*</sup>21 Ez hitlen és gonosz nép meg nem szünéc,  
 Az erös Istent gyakran megkisértéc,  
 Az Izraelnec ő szent Istenéneec  
 125 Mayd ugyan paranczolnia kezdéneec,  
 Ő erös karját meg nem gondoltác,  
 Mellyel ellenségtől megtartattac.
- 22 Es az ki Egyiptomban tött czudákat,  
 Es az Zoánban mivelt nagy dolgokat,  
 Czuda tétellel hatalmát mutatá,  
 130 Mikor az vizet vérré változtatá,  
 Azt mivelé minden folyoviznec,  
 Hogy azokbol senki ne ihatnéc.
- 23 Soc undoc férgeket küldé reájoc,  
 Mardosác öket legyec és szunyogoc,  
 135 Közike ereszte soc rút békákat,  
 Es gyümölcz vesztő czerebogarakat,  
 Az sáskác mind ellepéc â földet,  
 Es elvesztéc az veteményeket.

98 I—II Megrövidüle III Megrövidüle 101 I—II reménségeket III reménségeket 104 I ösmerék II ösmeréc 112 I—II bün III bün 118 I hátra [A Corrigenda-ban:] hátra II hátra 119 I—III inditac 121 I—II szünéc III szünec 125 I—II karját III karjat 135 I—II Közikben 136 I—II vesztő III vesztó 137 I—II sáskác III saskác

- 140 24 Az szölöc köössö miatt veszénec,  
Az füge fákis nem teremheténec,  
Barmokat el veszté az köössöckel,  
Ö czordájokat tüzes fergeteggel,  
Minden haragját raytoc kiönté,  
Haragjánac tüzet rájoc döyté.
- 145 25 Megfizete nékiec valósággal,  
Megveré ö gonosz angyali által,  
Kiket öldöklésre rájoc boczáta,  
Az ö nagy haragjánac utat nyita,  
Még életeketis nem kiméllé,  
150 Minden barmokat döggel elveszté.
- \* \*26 Minden első szülött az Egyiptomban,  
Megöletéc â Chámnac sátorában,  
Az első nevendéken kedves ifjac,  
Kic erejekben már nőni indultac.  
155 Elhozá â pusztán az ö népit,  
Vezérlé őket mint nyáy juhait.
- 27 Bátorsággal ö seregét kivivé,  
Az ellenséget az tengerbe veszté,  
Mindenütt szabadon viselteténc,  
160 Mig az szent föld határában érénc,  
Mind az nagy hegyig â diczért földön,  
Mellyet erős jóbkezével megvön.
- 28 Az népeket ö elöle kihaytá,  
Hogy ez földet népe örökül birná,  
165 Ö sátorokat adá Izraelnec,  
Mégis ellene jártac az Istenec,  
Kisértéc és busitác az Istent,  
Nem örzéc az ö töle vött törvént.
- 29 De gonosz erkölczöknek engedénec,  
170 Es mint az ö attyoc hátraesénec,  
Mint egy rosz kéziv, visszafordulánac,  
Es fölinditac haragját az Urnac,  
Bálványimádással öt busitác,  
Boszszuálló voltát meginditác.
- 175 \* \*30 Mihelt Isten ezt felölöc megérte,  
Ö nagy haragja ottan fölgerjede,  
Es meggyülölé az Izrael népét,  
Elhagyá Silót, ö választott helyét,  
Holott az ö szent satora állott,  
180 Kiben ö az emberek köszt lakott.

142 I—II fergetteggel 146 I—II által III által 149 I kéméllé 152 I Megöletéc II Megöletéc III Megöletéc 153 II első 155 I—II Elhozá III Elhoza 158 I—II tengerben 167 I Kisérték II Kisértéc III Kisérté

- 31 Ő erejeket fogva elviteté,  
 Es az ő diczőségeket ereszté  
 Az ellenség kezében, es ezeknek  
 Az véres tört adá az hitleneknek,  
 185 Ugy megharagvéc örökségére,  
 Es megbusula az Izraelre.
- 32 Az ifju népec tűz miatt veszéne,  
 Es az szép szüzece nem tisztelteténe,  
 190 Tisztességgel férnece nem adatánac,  
 Az papoc fegyver által elhullánac,  
 Kiknece özveggyé lött feleségece  
 Erettece gyázba nem öltözhettece.
- 33 De az Ur Isten fölkele ismétlen,  
 Mint az ki az mél álomból fölserken,  
 195 Es mint az ki soc bort ivott, és kiált,  
 Acképpen ő az ellenségre talált,  
 Es hátul raytoc nagy sebet vágott,  
 Raytoc öröc gyalázatot hagyott.
- \* \*34 Osztán az Joseph sátorat megveté,  
 200 Az Ephraim nemzetét sem kedvellé,  
 De elválasztá az Juda nemzetét,  
 Véle együtt az kedves Sion hegyét.  
 Az ő palotáját ott épité  
 Ő fölségénece diczőségére.
- 205 35 Ez lesz mint az föld olly erős palota,  
 Az melly helyéből ki nem mozdul soha,  
 Az után elválasztá az Davidot  
 Ő szolgáljánac, szegény rendből valot,  
 210 Az Juh nyáy mellől hívá szolgálját,  
 Nem utalá szegény állapotját
- 36 Az szoptatoc közöl hozatá ötet,  
 Hogy legeltesse az Jácobnac népét,  
 Az Izraelt mint örökét rá bizá,  
 215 Es mint osztán arra volt néki gondgya,  
 Hogy őket legeltesse, birhassa,  
 Es kezével hiven igazgassa.

182 I duczőségeket 183 I—II kezében III kezében II és 189 I—II Tisztességgel férnece III Tisztességgel férnece 192 I Erettece I—II gyázban 198 I gyalázatot II—III gyálázatot 203 I—II épité 204 I duczóságára 212 II legeltessé 215 I—II legeltesse III légeltesse



## LXXIX. SOLTAR. C. M.

Könyörgése az Sido népnek az megszabadításért.

Ö Rököd ben Uram pogányoc jöttec,  
 Eszent templomodat megförtöztetec,  
 Je-ru-sa-lem váro-sát el-ron-tot ták,  
 Eszél-lel nagy köra-ká-sok-ra hán ták,  
 Szol-gá-id-nac testec, Az kic megö let tec,  
 A dat-tac az hol-lók nac,  
 Hu soc te szen-tid nec, E te-lül vet-tet-nec  
 Az me-ze-i va-dak nac.

- 1 1 Öröködben Uram pogányoc jöttec,  
 Eszent templomodat megförtöztetec,  
 Jerusalemvárosát elrontottác,  
 Eszéllel nagy körakásokra hántác,  
 5 Szolgáidnac testec,  
 Az kic megöletec,

Adattac az hollóknac,  
 Husoc te szentidnec,  
 Etelül vettetnec  
 10 Az mezei vadaknac.

2 Az városon nagy soc vért kiontánac,  
 Az soc vér, mint vizec széllal folyánac,  
 Tövénc olly szörnyü öldökléseket,  
 Nem lön ki eltemetné az testeket,  
 15 Az mi szomszédtságunc  
 Czufságot üz raytunc,  
 Az kic környülunc laknac  
 Minket nem böczülnc,  
 Söt czac megnevetnec,  
 20 Czufolnak és rutolnac.

3 Mig haragszol Uram reáne ecképpen,  
 Haragod miglen gerjedez illy igen?  
 Meddig terjeszted boszszuállásodat,  
 Ki minket mint az sebes tűz elfogyat?  
 25 Boszszudat azokra  
 Onts az pogányokra,  
 Kic téged nem esmerne,  
 Döyts az országokra  
 Hol nevedet soha  
 30 Nem tiszteltéc az népec.

4 Mert Jácóbot ök megöttéc, elnyeltéc,  
 Az ö nemzetségét megemesztettéc,  
 Minden házait földre lerontottác,  
 Kietlen pusztaságra fordítottác.  
 35 Boczásd meg bününket,  
 Ne emlits meg őket,  
 Nagy haragod szünnyéc meg,  
 Mert igen gyötretünc,  
 Jövel mi Istenünc,  
 40 Es kegyelmessen tarts meg.

\* \*5 Tekénts meg Uram kegyelmességedet,  
 Az te szent nevedért segéts meg minket,  
 Szabadits es tarts meg minket kegyessen,  
 Büneinket boczásd meg szent nevedben.  
 45 Hogy ne neveltessünc,  
 Kérdven : Hol Istenünc?  
 Verdmeg az pogány népet,  
 Vérétec szolgaidnac  
 Kit ök kiontanac  
 50 Nékiec el ne engedgyed.

12 I vezek 15 I szomszédtságunc II szomszédtságunc III szomszédtságunc 17 I környölünk II környölünc 43 II és

6 Jusson elődbe siralmoc azoknac,  
 Kic az rabságban ohaytnac és sirnac.  
 Siess ments meg, hogy ök el ne veszzenec,  
 Kic immár halálra ítéltetenec.

Szomszédinknac éppen  
 Fizesd meg hétképpen  
 Az mint raytunc miveltec.  
 Hogy téged Ur Isten  
 Szidalmaztac szörnyen,  
 Fizesd meg ö nékiec.

60

7 Es mi, ugy mint te nyájad és sereged,  
 Magaztallvuc és diczérjuc szent neved,  
 Diczéretedet mindenkor hirdettyuc,  
 Es nemzetről nemzetre kiterjesztyuc.

80.

LXXX. SOLTAR. T. B.

Könyörgése az Sidoknac az megszabadulásért.

(J)

HAL gasd meg Iz - ra - el pasz - to ra,  
 Es Jo - seph-nec ve - zér - lö U ra,  
 Kit ö-rizz mint egy juh nyáy - jat,  
 For dits hoz - zánc szent or - tzá - dat,  
 Ki ülsz az Che - ru bi mo - kon.  
 Je len nyél meg vi - lá gos son.

51 I—II elődben 52 I—II ohaytnac III ohayitnac 54 I—II immár III immar I itil-  
 tettenec 59 II Szidalmazták 60 I—II nékiec III nekic 62 I diczérjük II diczérjuc III  
 diczerjuc

- 1 HAlgasd meg Izrael pasztora,  
Es Josephnec vezérlő Ura,  
Kit őrizsz mint egy juh nyáyjat,  
Fordits hozzánc szent ortzádat,  
5 Ki ülsz az Cherubimokon,  
Jelennyél meg világosson.
- 2 Mutasd meg Uram nagy erödöt,  
Láttasd meg az Ephraim elöt,  
Mutasd meg Benjaminnakis,  
10 Igy tégy az Manassénakis,  
Tarts meg minket tellyességgel,  
Nagy inségünkben ne hagy el.
- 3 Ur Isten térj hozzánc ismetlen,  
Őrizz meg minden gonosz ellen,  
15 Világosságodat nyuytsad,  
Irgalmadat ránc forditsad,  
Téríts hozzánc szent ortzádat,  
Es semmi nékünc nem árthat.
- 4 Oh Ur Isten vallyon mig tartod  
20 Mi raytunc az te nagy haragod?  
Ha adod meg kérésünket?  
Könyhullatást kenyér helyet  
Adál nékünc, és itatál  
Minket nagy könyhullatással.
- 5 Te minket feddödésben eytél,  
25 Szomszédinckal nem böczültetél,  
Az ellenségnek lönc czufja,  
Tarts meg seregeknek Ura,  
Világosits szined raytunc,  
30 Es nem lesz semmi bántásunc.
- \*.\*6 Az szölötövet Egyptombol  
Elhozád az sovány országbol,  
Es az jo földbe plántálád,  
35 Honnan az népet kihaytád,  
Es tágas helyen nagy meszsze  
Ő gyökere kiterjede.
- 7 Ö széles árnyékja kiterjet,  
Béfedte az magas hegyeket,  
Az ő veszszei magassac,  
40 Fölnöttec mint az cedrus fác,  
Agait mind az nagy vizig  
Kiterjeszté az tengerig.

1 I pastora 4 I–II hozzánc III hózzánc 8 I–II Láttasd III Lattasd 9 I–II Bénjaminnakis 13 I–II térj III terj 22 I–II Könyhullatást III Könyhullatast I–II helyet 25 I–II feddödésben III feddödésben 26 I Szomszeddinkkal II Szomszeddinkkal III Szomszédinkal 28 I–III seregeknek 30 I–II bántásunc III bántásunc 33 I–II földben 35 I–II Ez 37 I kiterjet II–III kirterjet

8 Miért tördeléd el gyöpüjét?  
Hogy eresztél belé más népet,  
45 Ki szöleit leszaggatá?  
Az erdei kan kiturá,  
Az vadac kinyövec szörnyen,  
Hogy engeded ezt Ur Isten?

9 Uram ismétlen térj mihozzánc,  
50 Mennyekből szemed fordíts reánc,  
Es látogasd meg az szölöt,  
Mellyet jobkezed ültetöt,  
Nézd meg ez czemétét végre,  
Kit szerzél diczóságodra.

10 Tüzzel megint megégettetic,  
Tellyességgel elpusztitatic  
Haragodnac nagy tüzében:  
Nyuyts kezedet, oh Ur Isten  
Az emberre, kit kezeddél  
60 Magadnac erősitöttél.

11 Es mi el nem térünc te töled,  
Czac életünket erősítsed,  
Es diczérjüc szent nevedet,  
Ur Isten vigasztally minket,  
65 Világosíts szined raytunc,  
Es mi nyilván megtartatunc.

81.

LXXXI. SOLTAR. T. B.

Hálálása az Izrael népének az Isten jótéteményiért,  
és megvallása az önnön háláadatlanságoknak.

ÖR ven dez - ze - tec, Az e rös Is - ten nec,  
E ne kel - lye - tec Di - czé - re te ket,  
Szép é - ne ke ket Já - cob Is - te - né nec.

43 II tördeléd 52 I—II ültetöt III ültétöt 53 I—II végre III vegre 54 I duczóságod-  
re II diczőségodra III diczőségodra

Cím I—II háláadatlanságoknak III háláadatlanságoknak

- 1           1 ÖRvendezzetec,  
Az erős Istenec,  
Enekellyetec  
Diczéreteket,  
5           Szép énekeket  
Jácob Istenének.
- 2 Szép diczéretet  
Néki mondgyon minden,  
Lantokban ötet  
10          Es citerákban  
Diczérjük vigan  
Néki zengedezvén.
- 3 Most ez uyhóban  
Néki örvendezzünec,  
15          Trombita szóban  
Rendelt időnkben,  
Vig innepünkben  
Illic énekelnünec.
- 4 Mert Izraelnec  
Isten paranczolá  
Es az Josephnec  
Hogy ök ecképpen  
Elnénc hiven,  
Jelül nékic hagyá.
- 5 Illy kötést szerze  
Isten az Josephvel,  
Midön kijöve  
Az Egyptombol  
30          Holott az nép szol  
Esmeretlen nyelvel.
- \*.\*6 Az tereh alol  
En kihozám ötet,  
Hogy sár gyurástol,  
Tegla vermekből  
35          Es inségekből  
Ki mentséc kezeket.
- 7 Hozzám kiáltál  
Te nagy inségedben,  
Es megtartatál.  
40          Imátságodot  
Meghalgatám ot  
Az nagy menydörgésben.

- 8 Az Meribánál  
En megkisértélec,  
45 Látám azonnal  
Nagy keménységed,  
Mégis tenéked  
Illyen szóval szóléc:
- 9 Halgasdmeg népem,  
50 Es közlöm te veled  
Erös kötése,  
Haldmeg Izrael  
Az mit szám beszél,  
Es azt jól megértsetd:
- 10 Néked ne legyen  
55 Idegen Istened,  
De egyedül én,  
Czac engem tisztély,  
Senkitöl né fély,  
60 Nevemet böczülljed.
- 11 En vagyoc néked  
Istened egyedöl,  
Inségben téged  
En megtartálac,  
65 Es kihozálac  
Egyptom földéböl.
- \* \* 12 Táts föl czac szádot  
Es megtöltöm böven,  
70 Menten meglátod  
Hogy nagy bövséggel  
Lesz az eledel  
Czudálatosképpen.
- 13 De az én népem  
75 Engem nem halgata,  
Noha intettem  
Gyakor beszéddel,  
De az Izrael  
Füleit bédugta.
- 14 Kin megbusuléc  
80 Es öket elhagyám,  
Hogy bár mennyenec  
Önnön kedvökre  
Es ösvényekre  
Szabadon boczátám.

85           15 Ha népem szívvél  
Szót fogadott volna,  
Es ha Izrael  
En utaimban  
Es tanáczómban  
90           Járni akart volna.

              16 Enis legottan  
Az ö ellenségét,  
Nagy hatalmomban  
Elvertem volna,  
95           Vettem volna  
Rájoc én kezemet.

              17 Ö ellenségét  
Néki adtam volna.  
Jo szerenczójét  
100           En ö nékie  
Nagy soc időkre  
Terjesztettem volna.

              18 Buzat nékie  
Szépet adtam volna  
105           Eledelére.  
Es nagy bevséggel  
Az kösziklából  
Mézet adtam volna.

82.

LXXXII. SOLTAR. T. B. 46.

Panaszsza az Istenec az birákra és regnálókra.

Az XLVI. Soltar notajára.

1           1 AZ Isten áll ö seregében,  
Az birác gyülekezetében,  
Közöttöc igazat itél,  
Es nékiec igrén felel:  
5           Miglen itéltec ti ecképpen  
Az törvényi igazság ellen?  
Hogy személyét az hamisnac  
Nézitec, kedvezvén annac?



10 2 Szegént itéllyetec igazán,  
 Es könyörölvetec az árván,  
 Úgyét az szükölködönc  
 Eröszaktul megmentsétec.  
 Az nyomorultat az hamistol  
 Kiszabadítsátoc markából,  
 15 Hogy az szegény eröt vegyen  
 Az hatalmaskodo ellen.

3 De intésemet nem fogadgyác,  
 Söt értetlenöl megutállýác,  
 20 Nagy setétségben menne el,  
 Kin az föld csak nem süllvedel.  
 Imé én mondom hogy ti vattoc,  
 Kic Isteneknec hivattattoc,  
 Es az magasságos Urnac  
 Ti mondattoc fiainac.

25 4 De mindnyájan megkell halnotoc,  
 Mint egyebec tüis kimultoc,  
 Végre ti mind oda lesztec  
 Ugy mint egyéb fejedelmec.  
 30 Támadgy föl azért ó Ur Isten  
 Es itéll meg mindent ez földön,  
 Mert néked hatalmad vagyon  
 Minden népen ez világon.

83.

LXXXIII. SOLTAR. T. B.

Könyörgése az Isten népének az ellenség ellen.

U Ram ne hal gass illy i gen  
 Ne ma-radgy ez vesz-teg lés ben,  
 Ne nyu-god-gyál ô e rös Is ten!

10 I könyörölvetec 11 I—II az III áz 18 I—II értetlenöl III értetlenöl I megutál-  
 lyak II megutállýác III megutallyác 21 I, III en II én 25 I megkellj 27 I oda II—III óda

Mert el - len - sé - gid di - hős - köd nec,  
 Es az kic té - ge - det gyü - löl nec,  
 Föl e - mel - tég fe je - ket fön nyen.

- 1 1 URam ne halgass illy igen,  
 Ne maradgy ez veszteglésben,  
 Ne nyugodgyál ó erős Isten!  
 Mert ellenségid dihösködne,  
 5 Es az kic tégedet gyülnöne,  
 Fölemeltég fejeket fönnyen.
- 2 Kiváltképpen néped ellen  
 Czalárd árultatásképpen  
 Soc álnoc tanácsokat lölne,  
 10 Es az kikre te gondot tartasz,  
 Es röytekhelyedben otalmasz  
 Azoc ellen öszveesküszne.
- 3 Mondván : Jertec imezeket  
 Veszezzüc el ez nemzetet,  
 15 Törölyüc el öket ez földről,  
 Fogyassuc el ez népet szinten,  
 Hogy emlekezet se lehessen  
 Az Izrael népe nevéröl.
- 4 Gonosz tanácsot végeztec,  
 20 Te ellened kötést töttec  
 Az Edomi Ismaélitác;  
 Az Moabnac es az Hagarnac  
 Nemzeti te ellened járnac,  
 Gebalitác es Ammonitác.
- 5 Philistéus és Amaléc,  
 25 Es mind az Tyrusbélic,  
 Nagy erővel fölkészöltene,  
 Az Ássuris ezeckel együt  
 Segéteni az Loth fiait  
 30 Minden erővel igyekezne.

3 I—II Isten! III Isten? 4 I dühösködne 9 I—II lélnec 11 I—II reytekhelyedben 13 I—II im ezeket 22, 24 II és

35 6 Ez népekvelis azt tegyed  
Mint az Midiant el vesztéd,  
Az Kisson pataknál régenten,  
Mint Sisar és Jabin elvesze,  
Az Endornál éltöc elkele,  
Ollyac lönc mint sár az földén.

40 7 Ö fejedelmi mint Oreb,  
Ugy járjanac mint az Zéeb,  
Mint amaz Zebah és az Salman,  
Az kic mondottác nagy kevélyen,  
Az Istennec havlékit menten  
Elfoglallyuc nagy hatalmunkban.

45 8 Tedd forgó kereké ököc,  
Mint szél az poszdorja czöpöt,  
Mint az sebes tűz megégeti  
Az nagy erdöt, és elpusztitya,  
Es mint az sebes tüz nec langja  
Az magas hegyet megemeszti.

50 9 Kergesd meg forgo szeleddel,  
Nagy rettegéssel ijeszddel,  
Szélvészszel háborits meg öket,  
Ö ortzájokat szégyenits meg,  
Hogy tégedet esmerjenec meg,  
Es böczüllýéc te szent nevedet.

55 10 Taszits öket nagy szégyenbe,  
Es eyts bé nagy félelembé,  
Töröld el, hogy innét mindenec  
Esmerjéc, hogy te az Isten vagy,  
Az kinec hatalma igen nagy,  
60 Az kit fölségesc nec nevez nec.

84.

LXXXIII. SOLTAR. T. B.

Kivánsága Davidnac az Isteni tiszteletben valo jelen lételre  
Jerusalemben.

OH se re-gek-nec Is - te ne,  
Melly ked-ves gyö-nyö - rü sé ge

43 I öket 55 I szegjenben II szegjenben 56 I—II félelemben

Az te sze-rel-mes hay-lé kid nac'

Az én lel-kem fo ház-ko-dic.

Tor ná-tzod-ba ki ván-ko-zic

Oh Is-te-ne az ma-gas-ság nac,

A hé-to-zic tes tem lel kem

Te hoz-zád é lö Is te nem

1 OH seregeknek Istene,  
 Melly kedves gyönyörüsége  
 Az te szerelmes haylékidnac!  
 Az én lelkem foházkodic,  
 5 Tornátzodba kívánkozic,  
 Oh Istene az magassígnac,  
 Ahétozic testem lelkem  
 Te hozzád élő Istenem.

2 Az verébnek vagyon fészke  
 Es honnyában költ az feczke,  
 En királyom Zebaoth Isten.  
 Hól vadnac az te oltárid,  
 Es te szentséges haylékid?  
 15 Hol diczértettél fölségessen?  
 Bizony bódog az olly ember,  
 Ki téged házadban diczér!

3 Oh bódog az ember nyilván  
 Az ki az te utaidban  
 Kiván járni szivvel léleckel,  
 20 Menvén az síralom völgyén

3 I hajlékidnac II hajlékidnac III hajlékidnac 5 I—II Tornátzodban 6 I magassígnac II magassánac III magassagnac 19 I—II szivel 20 I—III síralom

Az hól merő száraz minden,  
 Ottis ő nagy hiedelemmel.  
 Kutat ás, czinál czatornát,  
 Kiben esső vizet boczát.

\* \*4 Nyereségről nyereségre,  
 Menne erőről erőre,  
 Mig hozzád jutnac az Sionra.  
 Oh erős Zebaoth Isten!  
 Hayts hozzám füled kegyessen!  
 30 Figyelmezzél imátságomra  
 Jacob Istene, nagy Isten,  
 Halgass meg én szükségemben.

5 Mi paisunc oh Ur Isten,  
 Kenőttedre nézz kegyessen,  
 35 Mert job egy nap az te házadban,  
 Hogy nem ezer nap egyebött.  
 Az Isten tornátza előtt  
 Kapun álló lennéc inkább,  
 40 Hogynem mint soc időt élnéc,  
 Házokban az hitleneknek.

6 Mert minékünc fényes napunc  
 Az Isten, és mi paisunc,  
 Nagy diczőséggel szeret minket :  
 Azockal kegyelmet teszen,  
 45 Kic járnac az jo ösvenyen,  
 Soc jovaival áldgya őket,  
 Bódog az ember éltében,  
 Ki bizic az Ur Istenben.

85.

LXXXV SOLTAR. T. B.

Könyörgése az Sido népnek az megszabadításért.

NÁgy ke-gyes-sen töl U - ram föl ded del,  
 Já cob nem-ze-ti -vel az fog ság ban,

29 I—II füled III füled 32 I—II szükségemben III szükségemben 35 II házadban 36 I—II egyéböt 43 I duczóséggel

Ki ket rab-ság ból ha - za e resz-tél,  
 Meg en - ge - dél né kic ir - gal - mas - san.  
 Bü nő - ket meg bo czá - tád el - fö - déd,  
 El le - nec ha ra go - dat eny hi téd.  
 U ram ke gyes - sen végy hozzád min ket,  
 Vedd - el ro - lunc ha ra - god - nac tü - zét

- 1 1 Nagy kegyessen töl Uram földeddel,  
 Jácob nemzetivel az fogságban,  
 Kiket rabságból haza eresztél,  
 Megengedél nékic irgalmassan.
- 5 Bűnöket megboczáád elfödéd,  
 Ellenecc haragodat enyhítéd.  
 Uram kegyessen végy hozzád minket,  
 Veddél rolyunc haragodnac tüzet.
- 10 2 Nemde mind öröcké haragszolé?  
 Mind éltig nyuytodé haragodat?  
 Népedet már meg nem enyhétedé,  
 Hogy benned lellessen vigaságot?  
 Es noha nagyoc á mi bűneinc,  
 Mégis mutasd kegyelmed minékünc,  
 15 Es noha tettünc soc gonosságot,  
 De töled kérünc irgalmasságot.
- 20 3 En meghalgatom mit szól az Isten  
 Az ö népénecc és ö szentinecc,  
 Békeséget beszéll kegyelmessen,  
 Hogy bolondságból ne vétkezzenec.

6 I—II haragodat 10 I nyoytodé 18 I—II népénecc III népénecc

Kic ötet félic, minden meghidgye,  
Közel azokhoz ö segedelme,  
Hogy diczösege lakjéc földünkben,  
Minden inséget rolunc elveszen.

25 4 Joság hivséggel öszve békéllic,  
Békeség igasság egymást szépen  
Czokollyác, Ez földön nevedic  
Az hüt, Láttzic igasság az égen.  
Mindennémö jót ád az Ur Isten,  
30 Es soc jó gyümölcz terem ez földén.  
Az igasság megven ö előtte:  
Es ö járása tart mind öröcke.

86.

LXXXVI. SOLTAR. C. M. 77.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

Az LXXVII. Soltar notájára.

1 1 HAYts hozzám Uram füledet,  
Es halgasd meg kérésemet,  
Mert igen szegény vagyoc,  
Az én szükségim nagyoc.  
5 Tarts meg testemet lelkemet,  
Nézd ártatlan életemet,  
Szolgádhoz térjen kedved,  
Ki bizic czac te benned.  
2 Hozzád minden nap ohaytoc,  
10 Nagy szükségemben kiáltoc,  
Te nagy irgalmad szerént  
Kegyelmezz meg oranként.  
Szólgád lelkét vigasztaldmeg,  
Uram kiáltásom haldmeg,  
15 Mert szívemet é végre  
Emeltem föl az égre.  
3 Uram jokedvö s' édes vagy,  
Az te irgalmasságod nagy,  
Minden emberhez pedic,  
20 Ki hozzád esedezic.  
Halgasd meg azért kérésem,  
Es nézd meg esedezésem,  
Tekéntvén kegyelmedre,  
Figyelmezz beszédemre.

23 I düczösege 25 I hüséggel

Cím I—II megszabadításért III megszabadításért I I—II hozzám III hozzám  
6 I—II életemet III életemet 12 I Kegyelmezz II Kegyelmezz III Kegyelmezz 18 II  
irgalmasságod

25           4 Nagy szükségemben ohaytoc,  
               Te hozzád szivből kiáltoc,  
               Es engem te meg halgatsz,  
               Nyavalyámban el nem hatsz.  
               Ugyan sincz sohol töb Isten  
 30           Ki hozzád hasonló legyen,  
               Ninczen töb erös Isten,  
               Ki illy dolgot tehessen.

\* \* 5 Ez vilagon minden népec,  
       Kiket teremtél, eljönec,  
 35           Es imádnac tégedet,  
               Diczöetic nevedet,  
               Mert te nagy és hatalmas vagy,  
               Czuda tételed soc és nagy,  
               Te vagy egyedöl Isten,  
 40           Sohol Isten töb ninczen.

              6 Verérly Uram utaidban,  
               Hogy járjac igasságodban,  
               Es czac arra hayts szivem,  
               Hogy szent nevedet félljem.  
 45           Néked Uram hálát adoc  
               Es tellyes szivből vigadoc,  
               Mind öröcké nevednec,  
               Diczéretet éneklec.

              7 Mert megkegyelmezél nékem,  
 50           Az pokolbol kivöd lelkem,  
               Föltámasztál uyonna  
               Az mélységből kihozván.  
               Imé az istentelenec.  
               Uram, réam dühöttenece,  
 55           Kic czac hatalmaskodnac,  
               Semmit raytad sem adnac.

              8 De te irgalmas Ur Isten,  
               Igaz vagy természetedben,  
               Jo, hiv, és engedelmes,  
 60           Haragra késedelmes.  
               Tekints réam, kegyelmezz meg,  
               Uram szolgálodat segits meg,  
               Szolgáló leányodnac  
               Fiat foglald magadnac.

65           9 Add jo Jelét mivoltomnac,  
               Kit ellenségim lássanac,  
               Es szégyenlyéc, hogy engem  
               Megsegitesz Istenem.



## LXXXVII. SOLTAR. T. B.

Öröme az Sido népnek az uy templomon.

AZ Ur Is ten az ö la - ko - hay - lé kát  
 Az ö szent - sé ges hegyén hely - he - ti.  
 Es az Si ont ö in - káb sze - re - ti.  
 Hogy - nem Ja - cob - nac a - kar - melly - sá - to rát.

- 1 1 AZ Ur Isten az ö lakohaylékát  
 Az ö szentséges hegyén helyheti,  
 Es az Siont ö inkább szereti,  
 Hogyan Jacobnak akarmelly sátorát.
- 5 2 Te felöled nagy diczéretec lesznek  
 Oh Isten városa! Egyiptomat,  
 Mond Isten, és az Babyloniát  
 Azokhoz tudom, kic engem esmernek.
- 10 3 Az Philistéusrol még így beszélnek,  
 Az Tyrusrol és az Szereczenről,  
 Ecképpen szolnac és egyéb népről  
 Ezec az Sion hegyén születtenec.
- 15 4 Az Isten jól megeröséti öket,  
 Mikor népeit öszveszámlállya,  
 Ackor ezec felölis azt mondgya :  
 Ez népis az szent Sionról születet.
- 20 5 Azért ott énekelnek szép éneket,  
 Mond az Isten, és itt örvendeznek,  
 Mert én diczöségére ez helynec  
 Támasztoc nagy szép élő kutfejeket.

4 I Jácobnac 13 I—II megeröséti III megeröséti 14 I öszve számlállya II öszve számlállya III öszveszámlállya 16 I—II az III az 19 I diczöségére

## LXXXVIII. SOLTAR. T. B.

Könyörgés az kemény kísértetben és lelki hartzban.

UR Is ten én id - vös sé gem,  
 Ey jel nap-pal ki - ál toc hoz zád,  
 Kö nyör - gé - se met meg - hal - gas sad,  
 Es te - kénts meg nagy in sé gem,  
 Ke gyes - sen hayts hoz zam fü - le det,  
 Erts meg én e se de - zé - se met.

1 I UR Isten én idvösségem,  
 Eyjel nappal kiáltoc hozzád,  
 Könyörgésemet meghalgassad,  
 Es tekénts meg nagy inségem,  
 5 Kegvessen hayts hozzam füledet,  
 Erts meg én esedezésemet.

2 Az én lelkem nyavalyáckal  
 Tellyességgel eláratt, eltölt,  
 Mint az ki már az sirbe készölt,  
 10 Es az pokolra alászál,  
 Vagvoc ához szinte hasonló  
 Az kinec már kész az koporsó.

Cím I T. B. II—III C. M. [A zsoltár Bèze-é!] I I üdvösség-m 9 I—II sirben  
 II I azhoz

- 3 Megfosztattam életemtől,  
Mint az kiket agyon vertenec,  
15 Kic az halottac közt hever nec,  
Kikről már nem emlekezől,  
Kic eltemettétvén fekesz nec,  
Es te kezedből kiestenec.
- 4 Az koporsoba töl engem,  
20 Bévetél az setét mélységben,  
Holott haragod nyom keményen,  
Elburitád szegény fejem  
Nagy árvized nec habjaival,  
Kic rám rohannac nagy zugással.
- 5 Engem te meg utáltatál,  
Es tölem én esmerőimet  
Meszsze vüd, elhadtac engemet,  
Es az tömlöztbe taszítál,  
25 Holott kemény fogságban vagyoc,  
30 Kiből ki nem szabadolhatoc.
- \* \* 6 Elkeseröttec szemeim,  
Fáydalom miatt elbádgyattac,  
Naponkint Uram téged hivlac,  
Hozzád terjesztvén kezeim :  
35 Halottaknac tézsze czudakat,  
Nékie mutatszé nagy dolgokat?
- 7 De föltámadé az halot  
Hogy czuda tételed hirdesse?  
Es az koporsoban vagyone  
40 Ki emlitse jovoltodot?  
Es igasságodat az sirben  
Ki diczérné veszedelmében?
- 8 Az setétben ki esmerné  
Az te czuda téteményidet?  
45 Azhol elfelettec tégedet,  
Igasságod ki értené?  
De én czac te hozzád üvöltöc,  
Minden reggel néked könyörgöc.
- 9 Uram miért vetsz el engem,  
50 Miert reyted el szemeidet?  
Szegény vagyoc, Eröm elveszet,  
Jay melly igen gyötrettetem,  
Ez én régi nagy inségemben  
Elötted vagyoc rettegésben.

19 I—II koporsoban 26 I ösmerőimet 27 I engemet, II—III engemet? 28 I—II tömlöztben 30 I szabadolhatok [A Corrigenda-ban kijavítva:] szabadolhatoc II szabadolhatoc III szabadolhatoc 43 I—II setétben 45 I elfelettek II elfelettec III elfelettec 52 I—II gyötrettetem

55 10 Nagy haragod reám borult,  
 Nagy rettegés engem környülvött,  
 Es tellyességgel elmerített,  
 Mint az árviz reám todult.  
 60 Sanyargat engem minden dolog,  
 Valamelly én környülem forog.

11 Te viszed távol én tölem  
 Minden esmerő barátimat,  
 Akar mint hívjam rokonimat,  
 Ninczen semmi hív emberem.  
 65 Régi társaim ez inségben  
 Iszonyodnac jöni előmben.

89.

LXXXIX. SOLTAR. T. B.

Panasza az Sidoknac, az ő nyomorult állapottyokrol,  
 az Istenec előbbeni jóteteményinec előszámlálásával egyetemben.

AZ Ur- nac ir- gal- mát ö röc- ké é nek lem,  
 Es hiv- sé- ges vol- tát min- den- kor hir de tem,  
 Mert mon- dom: hogy meg- áll mind ö- röc- ké ir- gal ma,  
 Mel lyet ugy meg- é - pit, hogy meg- ál- lyon min- den ha,  
 Es hog' mind az é - gig e rö- si- ted meg- tar tod  
 Te szent i gas sá- god és az te fo- ga- dá sod.

55 I—II reám III ream 59 II Sanyargat 64 I hü  
 Cím I—II Panaszsa

1           1 AZ Urnac irgalmát öröcké éneklem,  
Es hivséges voltát mindenkor hirdetem,  
Mert mondom: hogy megáll mind öröcké irgalma,  
Mellyet ugy megépit, hogy megállyon mindenha,  
5           Es hog' mind az éjig erősited megtartod  
Te szent igasságod és az te fogadásod.

2 Mond Isten, az én elválasztott szolgálomval  
Frigyet szerzettem és kötést az Davidval,  
Kinec erőssen megesküttem én nevemre,  
10           Hogy az ő magvánac öröcké tart nemzete,  
Es az ő királyi székinél firol fira  
Mindenkör megmarad â királyi korona.

3 Az egec hirdetic czuda dolgaidat,  
Az szent gyülekezet te igasságodat,  
15           Mert vallyon s' kiczoda volna ott fön az égben,  
Ki nagy hatalommal hozzád hasonló legyen?  
Az erős angyaloc seregében vagyone  
Ki ez dicző Urhoz hasonlatos lehetne?

\* \* \* 4 Igen rettenetes az fölséges Isten,  
20           \* Ötet féli minden az szent gyülésekben,  
Oh Zebaoth Isten minden enged tenéked,  
Te nagy erős Isten vallyon ki érne veled?  
Az te igasságod, melly lakozic te nálad  
Soha el nem mulic, de öröcké megmarad.

5 Az háborus tenger vagyon hatalmadban,  
25           Föltámatt habjait lenyomod legottan,  
Egyiptom országát levágád fegyvereddel,  
Te ellenségidet elkergetéd erőddel,  
Tiéd az men' és föld, és ez széles világot  
30           Te fundálád, szerzéd és â benne valokot.

6 Töled czináltatot az Eszac és az Dél,  
Hermon, és Tabor hegy nevedről énekel.  
Erös az te karod, hatalmas az te kezéd,  
Job karod fölindolt, és széked előtt néked,  
35           Igasság kegyesség haylékodban rád néznc,  
Kegyelem és hivség te szinyed előtt mennc.

7 Bodog az nép, az melly teneked örvendez,  
Mindnen dolgát, Uram ez viszi jo véghez,  
Fényes ortzád előtt ezec járnac mereszsen,  
40           Es â te nevedben örvendeznc szüntelen,  
Mert nagy diczöségre öket fölmagasztalod  
Es jo téteményed raytoc megszaporitod.

1 I éneklem II—III éneklem 2 I—II hivséges III hivseges 5 I—II éjig III éjig 13  
I—II czuda III czudá 14 I—II igasságodat III igasságodat 17 I—II seregiben 18 I düczö  
19 I ez 30 I—II fondálád 35 I hajlékodban II—III háylékodban 36 I hüség 39 I—II  
mérészen 41 I düczöségre

8 Te vagy ékessége az ő erejeknek,  
Minden hatalmakat te adtad nékies,  
45 Az te kegyelmedből szarvunkat főlemellyuc,  
Te töled Ur Isten mi paisunkat vöttuc,  
Es az mi királyunc â te fegyverednélkül,  
Oh Izrael Ura, nem lehet segítségül!

\* \*9 Szent végezésemből mert te egyszer szólál,  
50 Az te hiv szolgálódnac fényes látas által,  
Midön kegyelmessen néki mondál ilyen szot :  
Eg' embert választéc, néki adéc hatalmot,  
Az én népem közöl választám én ez személt,  
Davidot szolgálómat, kit az én szivem kedvelt.

55 10 En ötöt megkenem szentséges olayjal,  
Hogy hatalmas legyen az én kezem által,  
En erős karomtól ő olly hatalmat vészen,  
Hog' minden ellenség az ellen semmi léssen.  
Semmi ellensége eröt nem veszen rayta,  
60 Es â gonosztévö ötöt nem nyomorgattya.

11 Az ő ellenségit előtte megtöröm,  
Minden gyüölölöit ez földről eltörölöm,  
Az én kegyességem és hívségem lesz völe,  
65 Hogy az én nevemben ő szarvát főlemellye,  
Mert én egyyic kezét tészem az nagy tengerre,  
Ez az ő jobkezét â nagy folyovizekre.

12 Es ő illy beszéddel szól osztán énnékem :  
Te vagy az én atyám és erős Istenem,  
En ötöt fölveszem elsöszülött fiamvá,  
70 Es ez egész földön teszem erősb királyá,  
Irgalmamat néki mind öröcké megtartom,  
Es én kötésemet ellene fölnem bontom.

\* \*13 Es én az ő magvát öröcké terjesztem,  
Es királyi székit jól megerösitem  
75 Valamig az ég tart. De ha az ő fiai  
Törvényem elhadgyác, és nem engednec néki,  
En rendelésemet hog' ha ök megvetendic,  
Paranczolatimat és ha nem követendic:

80 14 En veszszömmel öket az ő nagy bünökért,  
Meglátogatom, és megsuytom vétkekért  
De én kegyelmemet ő töle meg nem vonszom,  
Es fogadásomat ő néki meg nem máslom,  
Mert szent kötésemet nem akarom megszegni,  
Az mit szájam mondott, nem szoktam visszavonni.

50 I hü 57 I olly II oll' III oly 62 I—II eltörölöm III eltörlem 63 I hüsegem 65 I kezit  
66 I folyovezekre 70 I—II egész III egez II tészé 73 I—II terjesztem III térjesztem 76  
I—II néki III neki 78 I—II Paranczolatimat 80 I—II megsuytom 84 I—II szájam  
III szájam

- 85 15 Az én szentségemre egyszer megesküttem,  
Davidnac szolgálmac, nem hazud beszédem,  
Hogy az ő nemzete megtart minden időben,  
Es királyi széki megmarad azonképpen,  
90 Mint az nap és az hóld az égen megmaradnac,  
Tiszta bizonsági az én fogadásomnac.
- 16 De te megutalád és szinte megvetéd,  
Es nagy haragodat kenöttedre öntéd,  
Szolgádnac kötésit te szinte megútalád,  
Ekes koronáját az földre letapodád,  
95 Falait eltöred elrontád erősségit,  
Tövíből kihányád szép ékes épületit.
- \* \* 17 Az utonjárokncac öt sákmányul hagyád,  
Es ő szomszédinac nevetségül adád,  
Ő ellenséginec fölemeléd kezeket,  
100 Es megvidamitád gyűlölői sziveket,  
Az ő fegyverénc elit hegyit elvövéd,  
Es ötöt az hadban egyszálné sem segétéd.
- 18 Minden ékességét nevénc eltörléd,  
Es királyi székit az földre levetéd,  
105 Es megrövidétéd napját ifjuságánac,  
Nagy szégyen gyalázat ő rea burulánac.  
Mig reyted el magad? Öröcké haragszolé,  
Haragodnac tüze mind éltig gerjedezé?
- 19 Gondold meg éltemnec ő rövid idejét,  
110 Hijában szerszédé mind az embereket?  
Kiczoda az ember az ki halált ne lászson?  
Es az koporsóból elkiszabadulhasson?  
Uram hol vagyon most az te régi kegyelmed,  
Kiröl az Davidnac töl eskütt ígéretet?
- 115 20 Gondold szolgálidnac nagy gyalázattyokat,  
Es hogy soc népeknec iszonyu szidalmát  
Keblemben hordozom, kic tégedet boszontnac,  
Gyalázzván nyomdokát fölkenött királyodnac.  
Diczóság tenéked, és áldassál Ur Isten,  
120 Kire minden néptől mondasséc, Amen Amen.

87 I üdőben 99 I—II fölemeléd III fölemeled 104 I leveréd [II—III a jó; Lobwasser: geworffen] 109 I—II éltemnec III eltemnec 110 I Hiában II Hijában III Hijaban 119 I Diczőség

## XC. SOLTAR. T. B. 78.

Tanúság ez életnec meggondolattyárol.

Az LXXVIII. Soltar notájára.

- 1 TE benned biztunc eleitől fogva  
 Uram, téged tartottunc haylékunknac.  
 Mikor még semmi hegyec nem voltanac,  
 Hogy még sem ég sem föld nem volt formálva ;  
 5 Te vóltál és te vagy erős Isten,  
 Es te megmaradsz minden időben.
- 2 Az embereket te meghagyod halni,  
 Es ezt mondod az emberi nemzetnec :  
 Legyetec porrá, kic porból löttetec,  
 10 Mert ezer esztendő előtted anni,  
 Mint az tegnagnac ö elmulása,  
 Es egy éynec rövid vigyázása.
- 3 Kimulni hagyod őket olly hirtelen,  
 Mint az álom, melly elmulic azontol,  
 15 Mihelt az ember fölserken álmából,  
 Es mint az zöld füveczke â mezőben,  
 Az melly nagy hamarsággal elhervad,  
 Reggel virágzik s' estve megszárad.
- 4 Midön Uram haragodban versz minket,  
 20 Ottan meghalunc és földre leesünc,  
 Az te kemény haragottul rettegünc,  
 Hogy ha megtekinted nagy büneinket,  
 Titkos vétünknet ha előhozod,  
 Es szined eleiben állatod.
- 5 Haragod miatt napja életünknet  
 25 Menten elmulic olly hirtelenséggel,  
 Mint az mondott szót elragadgya az szél.  
 Az mi napinc, kiket nékünc engedtec,  
 Mint egy hetven esztendei idő,  
 30 Hogy ha töb tehát nyoltzvan esztendő.
- 6 Es ha kedves voltis valamennyére,  
 De többire volt munka és fáydalom,  
 Elkél éltünknet minden ékessége,  
 Elmulic mint az árnyéc és az álom.  
 35 De ki érti az te haragodat?  
 Czac az, az ki féli hatalmadat.

2 I—II Uram, III Uram? 3 I—II még III meg 4 I—II formálva III formálva 6 I üdőben 23 I előhozod 33 I—II éltünknet [...] ékessége III éltünknet [...] ékessege



7 Taníts meg azért minket kegyelmessen,  
 Hogy rövid voltát életünknek értsük,  
 Es egészséggel magunkat viseljük.  
 40 Oh Ur Isten fordully hozzánc ismétlen!  
 Mig hagyod hogy éltünc nyomorogjon?  
 Könyörülly már az te szolgáládon!

8 Tölts bé minket reggel nagy irgalmaddal,  
 Hogy jo kedvel vigyüc véghez éltünkét,  
 45 Ne terheltessünc szorgalmatossággal.  
 Vigasztally minket, es adgy könnyebséget,  
 Es haragodat fordíts el rolunc,  
 Mellyel régulta ostoroztatunc.

9 Szolgádon látassad dolgáidat,  
 50 Diczöségedet ezeknek fiain  
 Add értenünc fölséges hatalmadat :  
 Mi kegyes Urunc, oh irgalmas Isten!  
 Minden dolgunkat birjad, forgassad,  
 Kezeinc munkáit igazgassad.

91.

XCI. SOLTAR. C. M.

Vigasztalás az veszedelemben.

AZ ki az föl-sé-ges Ur - nac La - ko-zic o - tal-má ban,  
 Es ez nagy hatalmas - ság - nac Nyu - go-szic árnyé - ká ban,  
 Ez il - len nyilván mondhat - tya: Is ten az én kö - vá rom.  
 Ö é - le - tem - nec o - tal - ma, Es czac ö ben - ne bi zom.

40 I—II hozzánc III hozzánc I ismétlen II ismétlen! III ismétlő? 45 I szorgalmatossággal II szorgalmatossággal III szorgalmatossággal 46 II és 47 I haragodat 49 I—II áttassad 50 I Diczöségedet II Diczöségedet III Diczöségedet

- 1           1 AZki az fölséges Urnac  
Lakozic otalmában,  
Es ez nagy hatalmasságnac  
Nyugoszić árnyékában.
- 5           Ez ilyen nyilván mondhattya :  
Isten az én kövárom,  
Ő életemnac otalma,  
Es czac ő benne bizom.
- 2 Az vadásznac ő tööritöl  
10 Téged megment féltedben,  
Az hamis nyelvec mérgétöl  
Megotalmaz kegyessen.  
Téged ő kedves szárnyával  
Takargat és befedez,  
15 Es az ő igassagával  
Mint paisval védelmez.
- 3 Nem leszen néked félelmed  
Eyjeli irtozástol,  
Szived nappal meg nem ijed  
20 Az röpölő gyors nyiltol:  
Nem árt néked semmiképpen  
Az eyjeli döglelet,  
Az halálos dög délszinben  
Néked semmit nem tehet.
- 25           4 Ha te mellölöd egy felöl  
Ezren elesnénekis,  
Es tiz ezren job kéz felöl  
Nem árthat néked mégis.  
Söt még nézelled kedvedént  
30 Őket szemeid előtt,  
Mondván : ő érdemec szerént  
Ez veszél raytoc esött.
- \* \* 5 Somma szerint, az Istenben  
Vetem hiedelmemet,  
35 Az ki ül az magas helyben,  
Ebben vesd remenségedet: \*  
Es semmi kár téged nem ér,  
Sem nem esel veszélben,  
Es minden gonosz hátratrér,  
40 Házad felé sem megyen.
- 6 Mert az ő szent angyalinae  
Megparanczolta nyilván,  
Hogy téged otalmazzanac  
Minden te utaidban.

15 Ezec tégedet nagy szépen  
Ö kezekben hordoznac,  
Hogy lábad ne üsd az köben,  
Olly hiven igazgatnac.

7 Oroszlánon és sárkányon  
50 Minden kár nélkül járhatz,  
Oroszlán kölkön és kigyon  
Lábaiddal tapodhatz.  
Mond Isten ötet megtartom,  
Mert engem szivből szeret,  
55 En ötet megötalmazom,  
Mert diczéri nevemet.

8 Mihelt hiv könyörgésében,  
Ötet menten segítém,  
Véle leszec szükségében,  
60 Kiből hamar kiveszem.  
Es nagy diczöségre ötet  
Emelem, magasztalom,  
Es az én segedelmemet  
Ö néki megmutatom.

92.

XCII. SOLTAR. T. B.

Háláadás az Istenec gondviseléséről.

E Kes do-log di-czér ni U-ram föl-sé-ge-det,  
Es az te ne ve det E-nek-vel ma-gaz-tal ni,  
Hogy em-ber áldgya reg gel Te nagy jo-vol-to-dat  
Es i gas-sá go dat Di-czér-je minden éy jel.

46 I kezekben 55 I—II megötalmazom III megötalmazom 61 I diczöségre  
Cím I—II T. B. III. S. B. I gondviselésiről

- 1           1 EKes dolog diczérni  
Uram fölségedet,  
Es az te nevedet  
Enekvel magasztalni,  
Hogy ember áldgya reggel  
Te nagy jovoltodat  
Es igasságodat  
Diczérje minden éyjel.
- 10           2 Lantban és hegedőben,  
Es szép cimbalmokban,  
Hangos citerákban,  
Diczértessél zengésben.  
Dolgaidon örvendec  
Hatalmatat látván,  
15           Kezednec czudáján  
Örömömben éneklec.
- 20           3 Soc és nagy czudálatos  
Te czelekedeted,  
Mélség bölcseséged,  
20           Beszéded drágálatos :  
Ez dolgot az esztelen  
Egy szálné sem érti,  
Es meg sem tekintí  
Hogy ez miképpen legyen:
- 25           4 Hogy az gonoszoc nőnec  
Mint az fü az mezön,  
Virágoznac szépön  
Az soc istentelenec.  
Hogy öröcké essenec  
30           Az veszedelemben,  
Te vagy öröc Isten  
Fölötte mindeneknec.
- 35           \* \* 5 Mert im az hitetlenec  
Az te ellenségid,  
Minden gyüölőid  
Szörnyüképpen elvesznec.  
Szarvamat fölemeled  
Mint az Egyszarvúnac,  
Hogy én vigadhassac  
40           En Istenem te benned.
- 6 Megkenic én fejemet  
Zöldellő olayval,  
Hogy diadalomval  
Lássam ellenségimemet.

45 Végre én füleimmel,  
En ellenségimről  
Es gyűlölőimről  
Uy hirt halloc örömmel.

7 Virágoznc az hivec,  
Mint az szép pálmafác,  
Es mint az cedrus fác,  
Kic az Libanon nőnc.  
Es az Ur haylékában  
Ezec plántáltatnc  
55 Szépen virágoznc  
Az Isten tornáztában.

8 Hogy ha megöszülnekis,  
De mindazonáltal,  
Nagy szaporasággal,  
60 Gyümölczöt hoznc mégis.  
Hogy igassagát hiven  
Mindenütt hirdesséc  
Az én Istenemnc,  
Kiben hamisság ninczen.

93.

XCIH. SOLTAR. T. B.

Vigasztalas az kegyetlen Urak ellen.

Nagy ha ta lom-mal reg-nál az Is-ten,  
Öl töz vén föl-sé-ges e-re jé ben,  
Ez föld ke-rek sé géi ugy hely-het-te.  
Hogy moz-du-lá sa nem lesz né ki e

58 I mind azon által  
Cím I—III C. M. [A zsoltár Bèze-é!]

- 1 1 Nagy hatalommal regnál az Isten,  
Öltözvén fölséges erejében,  
Ez föld kerekességét úgy helyhette,  
Hogy mozdulása nem lesz nékie.
- 5 2 Az te széked kezdettül fogván volt,  
Istenséged öröcké országolt,  
Az folyovizec erőssen zugnac,  
Az magas haboc igen harsagnac
- 10 3 De bár az tenger zugjon erőssen,  
Es az haboc hánkodgyanac fönnyen  
De ök mind semmic az Isten ellen,  
Mert ő hatalmasb az magas menyben.
- 15 4 Uram megmarad az te mondásod,  
Merő hivség az te tudományod,  
Házadnac szentség ő ékessége,  
Kinec öröcké nem leszén vége.

94.

XCIIII. SOLTAR. T. B.

Könyörgés az kegyetlenec ellen.

OH e rös bosz szu ál lo Is ten.

Ki bü-nün-kért bün-tetsz e - rös sen!

Je lents meg már ha tal - ma - dat,

Mind ez vi - lág - nac bi rá - ja,

Tá madgy föl, add meg va ló - ba

Az ke vé - lyek nec ju tal - mát.

3 I kereksegit 14 I huség

- 1           1 OH erős boszszuállo Isten,  
           Ki bününkért büntetsz erőssen!  
           Jelents meg már hatalmadat,  
           Mind ez világnac birája,  
 5           Támadgy föl, add meg valóba  
           Az kevélyeknek jutalmát.
- 2 Miglen marad ez büntetetlen,  
           Mig fuvalkodnac fel kevélyen  
           Az gonosz istentelenec?  
 10           Mig élne illy vigassággal,  
           Es az ő gonosságokkal  
           Vallyon meddig diczekedne?
- 3 Uram az te népedet rontyác,  
           Örökségedet sanyargattyác,  
 15           Minden irgalmasság nélkül  
           Özvegyet árvát megölne,  
           Szegény jövevént elvesztne,  
           Még ezt mondgyác szemtelenül
- 4 Az Isten ez dolgot nem láttya,  
 20           Az Jácob Istene nem tudgya  
           Az miket mi szerzünec mostan.  
           En czudálóc ti raytatoc,  
           Hogy illy oktalanoc vattoc,  
           Hányátoc meg magatokban:
- 5 Az ki az fület teremtette,  
 25           Es az látó szemet szerzette,  
           Hogy nem látna sem hallana?  
           Az pogányoc büntetője  
           Egyebet hogy ne büntetne,  
 30           Ki mást tanit, hogy ne tudna?
- \* \* 6 Az Isten minden szivnece titkát  
           Jol tudgya minden gondolattyát,  
           Hogy semmire kellőc láttya.  
 35           Bodog az kit te igazgatsz,  
           Es törvényedre tanitasz,  
           Es kinece vagy oktatoja.
- 7 Hogy ha gonoszul leszen dolga,  
           Es érkezie háborusága,  
           Mindent elszenved czendeszszen,  
 40           Miglen az istentelenec  
           Vermet koporsot készétne,  
           Hol örömében vég leszen.

---

8 I—II Mig fuvalkodnac föl III Migfuvalkodnac, fel 11 I—II gonosságokkal 12 I dűczekedne 20 I Jácob II—III jácob 24 I Hányátoc II Hányátoc III Hányátoc I—II magatokban III magatokban 25 I—II fület III fület 31 I—II szivnece III szivnece

8 Mert nem hadgya Isten ö népét,  
 El nem feleyti örökségét,  
 45 Söt vagyon ráyoc nagy gondgya.  
 Es midön ideje eljö,  
 Mindent igazán itél ö,  
 Es az hiveket megtartya.

9 Ki ment az gonosztul meg engem,  
 50 Es ki támad föl én mellettem,  
 Ez gonosztévö nép ellen?  
 Ha Isten nem örzött volna,  
 Már régen megholtam volna,  
 Es most fekünném az sirben.

10 Midön mondom Im elkell esnem  
 Legottan megsegétesz engem  
 Te nagy irgalmasságodbol,  
 Mikor nagy bánatban volnéc,  
 Es szivemben kesergenéc  
 60 Megvigasztalál azontol.

11 Itéletedhez hogy férhetne  
 Az Istentelenec törvénye,  
 Kic jot hamisra forditnac?  
 Nagy sereggel öszvegyülne,  
 65 Hogy az igazat megöllýec  
 Es ártatlan vért ontsanac.

12 De én czac az Istenben bizom,  
 Ö énnékem erös kövárom,  
 Es ezöket megbünteti,  
 70 Az ö számtalan bünekért,  
 Es gonosz téteményekért  
 Az Isten öket elveszti.

95.

XCV SOLTAR. T. B. 24.62.111.

Intés az Isteni diczéretre, és szöfogadásra.

Az XXIII. Soltar notájára.

1 I JErtec örvendgyünc mindnyáján  
 Az Urban mi kösziklánkban,  
 Vigadozzunc szép énekeckel.  
 Mennyünc szine eleiben,

44 I—II örökségét III örökségét 49 I az 62 I istentélenec III—III Istentélenec 66  
 I—II ártatlan III artatlan 68 I—II énnékem III énnékém 69 I—II ezeket 70 I—II  
 számtalan III számtalán 71 I—II téteményekért III téteményekert



- 5 Es magasztallyuc kegyessen  
Örvendetes diczéreteckel.
- 2 Mert ö az hatalmas Isten,  
Es nagy király mindeneken,  
Ö az fejedelmeknec Ura,  
10 Ez egész földnec mélségét  
Es az hegyeknec erejét,  
Hatalmas kezében foglallya.
- 3 Övé az tenger, az mellyet  
Erös kezével teremtet,  
15 Az szárasztis ö szerzé szépen,  
Az Urnac jer imátkozzunc,  
Néki térdet fejet haytsunc  
Az ki minket teremtett bölczen.
- 4 Mert ö Istenünc és Urunc,  
20 Mi pedig juhái vagyunc,  
Ö legeltet minket, mint nyájját.  
Lágyítsátoc sziveteket,  
Hogy ha hivand ma titeket,  
Legottan hogy halljátoc szavát :
- 25 5 Mint az Meribánál régen,  
Es az Massa pusztá helyén,  
Mond Isten Az népec mint jártac,  
Holott az ti eleitec  
Engemet megkisér/öttec,  
30 Es czuda dolgaimat láttác.
- 6 Hól negyven esztendeiglen  
Engem busítottac szörnyen  
Az ö kemény természeteckel,  
Mondéc végre : Imé ezec  
35 Gonosságokban elmennece,  
Az én ösvényem nékic nem kel.
- 7 Kiért rájoc megharagvám,  
Hogy tölöc így boszszontatám,  
Mivelhogy ök meg nem térénece,  
40 En megesküvém nékiec,  
Hogy soha öröcké ezec  
Nyugodalmomba bé nem mennece.

---

6 I diczérettekkel II diczéretteckel 8 I mindeneken II—III mindenéken 12 I—II kezébe 18 I—II münket 29 I meg kisértöttek II megkisértöttec III megkisértöttec 30 I—II láttác III lattác 38 I—II boszszontattám 39 I—II megnem térénece III terénece 42 I—II Nyugodalmomban

## XCVI. SOLTAR. T. B.

Intés az Isteni diczéretre.

E Ne - kel - lye tec min - den né pec  
 Uy é ne - ket az Ur Is ten nec,  
 Ez föl - den ö né ki min - den  
 Di czé - re - tet é ne kel lyen,  
 Jo vól - tát hir - des - se min - den nec.

- 1 E Nekellyetec minden népec  
 Uy éneket az Ur Istenec,  
 Ez földön ö néki minden  
 Diczéretet énekellyen,  
 Jovóltát hirdesse mindennec.
- 2 Az pogányoc közt diczőségét  
 Hirdessétec jó teteményét  
 Mert nagy és erős az Isten,  
 Hát inkább tisztellye minden,  
 10 Hogy nem mint egyéb Isteneket.
- 3 Az pogányoknak soc Istenöc  
 Merö bálványoc ha megnézzöc,  
 De Isten mennyet teremte,  
 Nagy hatalom jár előtte,  
 15 Minden dolgai fölségessöc.
- 4 Nagy diczőségét láttya minden  
 Az ö tiszteletes szent helyén,  
 Jertec tehát minden népec  
 Adgyunc hálát az Istenec,  
 20 Mert nagy az ö diczőségében.

3 I—II földön 6 I duczőségét 7 I—II teteményét III teteményét 16 I duczőségét II—III duczőségét 20 I duczőségében

5 Az Urnac diczőség adassá  
Es az ő neve diczértesséc,  
Adgyunc ő néki hálákot,  
Minden kedves ajándékot  
25 Kapui előtt szent helyéneç.

6 Jer mennyünc az Ur eleiben,  
Es inádgyc figyelmetessen,  
Templomában szentségéneç,  
Töle mindenec féllyenec  
30 Ez egész föld kerektségében.

7 Ne reytsétec az pogányoktol,  
Hogy ez nagy Ur Isten országol,  
Ez földet megerősíti,  
Hogy ne lehessen eseti,  
Népét itéli igasságbol.

8 Örülljön az ég hangossággal,  
Az föld örvendgyen vigasággal,  
Az tenger zugjon, az mező  
Zengedezzen és az erdő,  
40 Az Ur előtt nagy háládással.

9 Az Isten eljö törvént tenni,  
Es ez földön mindent itélni,  
Ez világot igassággal  
Az népeket tisztasággal  
45 Itéli, s' az jokat megmenti.

97.

### XCVII. SOLTAR. T. B.

Intes az Christusnac tiszteletire.

AZ Ur Is-ten reg-nál, Ö az e-rös ki-rál,  
Kin mind ez föld ör-vend-gyön, Min - den szi-get ö - rül lyön,  
Föl hö áll e - löt - te, Es homály környü - le,

21 I düczőség 31 I-II pogányoktol! III pogányoktol? [A felkiáltó- vagy kérdője indokolatlan.] 33 I meg erősíti 35 I Népit 36 I Örülljön 41 I-II törvént tenni III törvéntenni

Ö tör-vén szé ki nec Es i - té - le ti nec  
I gas - sag e re je

- 1 AZ Ur Isten regnál,  
 Ő az erős királ,  
 Kin mind ez föld örvendgyön,  
 Minden sziget örülljön,  
 5 Fölhö áll előtte,  
 Es homály környüle,  
 Ő törvén székinec  
 Es itéletinec  
 Igassag ereje.
- 10 2 Tüz megyen előtte,  
 Mellyel ellensége  
 Szörnyen megégettetic,  
 Es hamuvá tétetic,  
 Hirec sem lesz soha,  
 15 Az ő villámása  
*Fénlic világoson*  
 Ez egész világon,  
 Az föld fél ha láttya.
- 20 3 Az Isten színéne  
 Elötte az hegyec  
 Mint viasz elolvadnac,  
 Mert Ura ez világnac.  
 Hirdetic az egec  
 Minden féle népne  
 Az ő igasságát,  
 Es nagy dicző voltát  
 Az ő hatalmánac.
- \* \* 30 4 Hát pironkodgyanac  
 Kic bálvánt imádnac,  
 Es tisztelnec képeket  
 Kikre vetic sziveket,

2 I—II királ III királ 4 I örülljön II örülljön III örülljön 7 I törvénszékinec  
 II törvénszékinec 8 I Itéletinec 15 I—II villámása III villámása 16 I—II [Lásd a  
 főszövegben.] III [Hiányzik.] 26 I dűczö

Ti minden Istenecc  
Ötet tisztellyetec  
Alván széki előtt,  
35 Kit az Sion hallott,  
Es örült ez hirnec.

5 Uram az Judánac  
Leányi vigadnac  
Diczérven itéleted,  
40 Mert magassan fölívéd,  
Az te diczösegöd  
Minden népec fölött,  
Minden isteneknél  
Föllyeb emeltetél,  
45 Nagy az te fölségöd.

6 Ti Isten szeretöc  
Gonoszt gyöllyetöc,  
Hamis czelekedetben  
Hogy részetec ne legyen,  
50 Mert az ö szolgálit  
Megmenti hiveit  
Gonoszoc kezekebből,  
Ö nagy erejéből  
Megtartya népeit.

7 Szentihöz világát  
Nyuytya nagy irgalmát,  
Es az tiszta szívöec  
Töle örömet nyerneck,  
Szent hivec ez Urban  
60 Örülyetec vigan,  
Es az ö szentségét  
Diczösséges nevét  
Aldgyátoc mindnyáján.

98.

XCVIII. SOLTAR. T. B. 66.118.

Intés az Christusnac diczérétire.

Az LXVI. Soltar notajára.

1 I ENekellyetec uy éneket  
Az Ur Istennec örömvél,  
Mert nagy czudákat czelekedet  
Erös karja erejével.

39 I itileted 41 I düczösegeöd 52 I kezélkebből [A Corrigenda-ban kijavítva:] kezekebből  
II—III kezekebből 60 I Öeröllyetec 61 I—II szentségét III szentségét 62 I Düczösséges  
Cím I—II diczérétire III diczeretire

Mivelünk az ő idvösségét  
Kétségnélkül megérteté,  
Igasságát és kegyességét  
Minden népnek kijelenté!

2 Meggondolá irgalmasságát,  
10 Es kegyességét tekinté,  
Es az ő nagy hűségét voltát  
Az Izraelhez téríté.

Az nekünk küldött idvösséget  
Ez egész föld kerekészen  
15 Nyilván meglátta minden nemzet,  
Örvendgyen hát néki minden!

3 Örüllyetec és vigadgyatoc,  
Mondgyatoc szép énekeket,  
Cimbalmockal hangiczálljatoc,  
20 Zöndítsetec hegedüket!

Az trombitákat fujátoc meg,  
Ez király előtt zengjetec,  
Czendüllyetec zudullyatoc meg  
Tengeren földön mindenec.

4 AZ Ur előtt az folyovizec  
25 Örvendezzenec mindnyájan,  
Az magas hegyec az Istenec  
Tapsollyanac vig voltokban.

Mert imé eljö törvént tenni.  
30 Megítél ez földön mindent,  
Mind ez világot jól rendeli,  
Az tiszta igasság szerént.

99.

### XCIX. SOLTAR. T. B.

Intés az Urnac diczéletire és imadására.

The image shows a musical score for a hymn. It consists of two staves of music in a single system. The top staff is a treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The bottom staff is an alto clef with a key signature of one flat. The lyrics are written below the staves, aligned with the notes. The lyrics are: "AZ Ur or-szá-gol Es reg-nál nagy jól, Az nép meg-ré-mül, Hogy ő ott-fön ül".

5 I idvösségét 11 I hűségét I—II voltát III voltát 13 I idvösséget 16 I—II minden!  
III minden; 20 I—II hegedüket! III hegedüket; 23 I—II zudullyátok 28 II Tapsollyánac

Az Ké ru - bi - mon, Ki e lött na - gyon  
Fél nec és ret - teg nec Ez föl - dön min - de nec.

1            1 AZ Ur országol  
Es regnál nagy jól,  
Az nép megrémül,  
Hogy ő ottfön ül  
5            Az Kérubimon,  
Ki előtt nagyon  
Félnec és retteg nec,  
Ez földön mindenec.

10           2 Nagy az Ur Isten  
Ő erejében,  
Az Sion hegyen  
Minden népeken  
Vagyon hatalma.  
15           Őt minden áldgya,  
Mert nagy az ő neve  
Es dicző szentsége.

20           3 Ez erős Urnac  
Mint jó királynac  
Nem kell hamisság,  
Czac kell igazság.  
Jó ítéletöt  
Az Jácobval töt,  
Kit ő igen szeret,  
Mint választott népet.

25           4 Istent áldgyatoc,  
Magasztallyátoc,  
Haytsatoc térdöt  
Sámolya elöt,  
Mert az szentséges  
30           Aron és Moses,  
Az ő szent papjai  
Könyörgöttec néki

35           5 Es az Samuel  
Könyörgésével  
Istent keresé  
Nagy szükségébe.

Es kérésekben  
Meghallá Isten,  
Megadá nékiec  
40 Az mit töle kértec.

6 Fön az fölhöben  
Oszlop képében,  
Ököt vezérlé  
45 Az puszta helybe,  
Kic ö törvényét  
Es szent igéjét  
Hiven megöriztéc,  
Frigyét kedvellettéc.

7 Meghallád Isten  
50 Ö kereseekben,  
Hozzájoc térél  
Es megengedél  
Kegyességedből.  
De hogy bünökből  
Ök ki nem téréne  
Megbüntetteténe.

8 Aldgyátoc ötet  
60 Mint Istenünket,  
Térdet haytsatoc  
Es imádgjátoc,  
Az Sion hegyén  
Ö lako helyén,  
Diczértetic itten,  
Mert szent az Ur Isten.

100.

C. SOLTAR. T. B. 131.142.

Háláadás lelki jo téteményekért.

EZ föl dön ti min - den né - pec  
Az Is - ten - nec ör vend - gye - tec,

56 I—II Megbüntettene III Megbüntetténe [Szótagszám!] 58 I—II Istenünket III Istennünket



E löt te szép é ne kec kel  
Szol gál - lyá - toc öt vig szív - vel.

1 1 EZ földön ti minden népec  
Az Istenec örvendgyetec,  
Elötte szép énekeekkel  
Szolgályátoc öt vig szívvel.

2 Tudgyátoc hogy ez az Isten  
Ki minket teremtett bölezen,  
Es mi vagyunc ö népei,  
Es ö nyájánac juhái.

10 3 Ö kapuin mennyetekbé,  
Hálát adván szivetekbe.  
Jer mennyünk bé tornáztiban  
Néki nagy hálákot advan.

15 4 Mert nagy az ö kegyessége  
Es megmarad mind öröcke,  
Es az ö szent igassága  
Megáll, és el nem fogy soha.

101.

CI. SOLTAR. C. M.

Fogadása Davidnac az ö országlásáról.

MIn den nec e - löt - te ir - gal - mas - ság rol,  
Lé szen é - nek - lé - sem az i - gas - ság rol.

4 I—II szível 6 I teremtet II téremtet III téremtett 9 I—II Oc III O 12 II  
adván 14 II megmarád  
Cím I C. M. II—III T. B. [A zsolttár Marot-ó!]

Es di-czé-re tet mon-doc szün-te - len,  
Né ked Is ten.

- 1 1 Mindenec előtte irgalmasságról,  
Lészen éneklésem az igazságról,  
Es diczéteret mondoc szüntelen  
Néked Isten.
- 5 2 Okossággal jároc minden utamban,  
Miglen eljös ez országot rám bizván,  
Hogy házamat hiven vezérlhessem,  
Igyekezem.
- 10 3 Semmi gonosz dolgot én nem kedvellöc,  
De minden gonoszul élet gyülölöc,  
Ezekre semmiképpen nem vetem  
Az én szemem.
- 15 4 Az hamis szívö távöl mennyen tölem,  
Az gonosz emberhez nem leszen kedvem,  
Nem jön az czalárd ember előmben  
Semmi helyen.
- 20 5 Ki ö feleit titkon rágalmazza,  
Annac nálam nem leszen maradása,  
Az fuvalkodo kevészt előttem  
Nem szenvedem.
- 25 6 Az én szemeim azokra nézzenec,  
Az kie ez országban igazán élne,  
Nálam ezec lakjanac, s' hiv szolgálac  
Szolgállyanac.
- 30 7 Az czalárd ember soha nékem nem kel,  
En házamban annac nem adatic hel,  
Az hazudozo szemeim elől  
Távöl keröl.
- 8 Jo reggel kiirtom az gonoszakat,  
Eltörlöm ez földről az hamissakat,  
Az Isten városát megtisztitom,  
Tisztán tartom.

2 I eneklésem II eneklésem III éneklésem 23 I hü 29 I gonoszakat 30 I hamissakat

## CII. SOLTAR. T. B.

Könyörgése az Sido népnek az Bábyloniai fogságból való megszabadulásért.

HAI-gasd meg U-ram ké-ré sem, Te - kénts meg e - se - de-zé sem,  
 Be - szé - dem jus-son hozzád, Ne röyts el tö-lem or-tzád,  
 Hayts én hozzam te fü-le - det, Eny - hits meg nagy in-sé - ge - met,  
 Mi - dön ki-ál-toc Ur Is ten Si ess, halgass meg kegyes - sen.

1 I HALgasd meg Uram kérésem,  
 Tekénts meg esedezésem,  
 Beszédem jusson hozzád,  
 Ne röyts el tölem ortzád,  
 5 Hayts én hozzam te füledet,  
 Enyhíts meg nagy inségemet,  
 Midön kiáltoc Ur Isten,  
 Siess, halgass meg kegyessen.

2 Mert napjai életemnek,  
 10 Olly hirtelen elkeléne,  
 Mint az füst és az pára,  
 Es mint az tüzhely pora,  
 Minden czontom ugy elszáratt,  
 Szivem mint az fü elhervatt,  
 15 Ugy hogy az én ételemet  
 Elfeleytem kenyeremet.

3 Böröm czontaimhoz ragatt,  
 Keserves siralmom miatt  
 Ez iszonyu inségben,  
 20 Ollyatén löttem szinten  
 Mint Pellican az pusztában,  
 Siralmas kiáltásimban  
 Ollyá löttem mint az bagoly  
 Ki az kietlenben huhol.

I I—II kérésem III kérésem 7 I—II kiáltoc III kiáltóc

25 4 Ollyan vagyoc minduntalan  
Mint veréb az eszterhában,  
Az melly egyedül maratt,  
Ellenség reám támatt,  
30 Gyaláznac engem naponkint,  
Es kie boszszontnac óránkint,  
Ha kinec veszélt kivánnac,  
En rólam példát fórmálnac.

\* \* 5 Porhamu nékem kenyerem,  
Mellyet étel gyanánt észem,  
35 Italom könyveimmal  
Elegyitem, mint vizzel  
Az te nagy haragod miatt,  
Kinec tüze ugy föllobbatt,  
Hogy engemet fölemelél  
40 Es ismét az földhöz ütél.

6 Az én idöm im elmuléc,  
Mint az árnyéc elenyészéc,  
Minden testem elaszta,  
Mint az lekaszált széna,  
45 Az melly meg nem élled többé.  
De te megmaradsz öröcké,  
Es az te emlekezeted  
Mind öröcké megtart hired.

7 Azert kelly föl oh Ur Isten,  
50 Haragod ne gerjedezen!  
Sion városát szándmeg,  
Es néki kegyelmezz meg,  
Mert már im az idő eljött,  
Es az melly már sokat késött,  
Jelen vagyon az az óra,  
Hogy dolga fordollyon jóra.

8 Hogy az te szolgálid végre  
Őszvegyülvén ez szent helyre,  
60 Elpusztult kö rakásit,  
Kedvellyéc épülésit,  
Es osztán az pogán népec  
Uram, nevedet rettegjéc,  
Ez földön minden királyoc  
Megvallýac hogy te vagy uroc.

9 Mert az Ur jól megépéyte  
65 Az Siont megékeséyte,  
Es diczóságét itten  
Megmutatá ismétlen,

- 70 Az nyomorultac panaszszát,  
Meghalgatá nagy siralmát,  
Kéréseket meg nem veté,  
Söt kegyelmessen tekinté.
- \* \*10 Ezt ember hiven fölírja,  
75 Hogy megmaradgyon mindenha,  
Legyen emlekezete  
Nemzetségről nemzetre,  
Hogy az jövendő nemzetec,  
Kic még ez földre születnec  
80 Az menybéli Istent áldgyác,  
Ez dologért magasztallyác.
- 11 Hogy alá néz onnan fellyöl  
Az ő magas szenthelyéből,  
Az menyből alá nézél,  
85 Ez földre letekintél,  
Hogy meghallya kéréseket  
Az foglyoknac inségeket,  
Es azokat ő megtartsa,  
Kiket ítéltec halálra.
- 12 Hogy szent neve az Istenec  
90 Az Sionban diczértesséc,  
Es az Jerusalembé  
Aldasséc diczősége,  
Midön az népec seregben  
Öszvegyülnec ez szent helyben,  
95 Az királyokis itt lesz nec  
Es szolgál nac az Istenec.
- \* \*13 Leveré az én erőmet  
Ez utban, Es életemet  
Megrövidité, Es én  
100 Így szoléc keservessen :  
Ne hagy elvesznem Ur Isten  
Eletem nec közepiben,  
Mert mind öröcké megvad nac  
Esztendeid elnem fogynac.
- 105 14 Ez földet te teremtetted,  
Es ecképpen helyheztetted,  
Czac te kez ed munkája  
Az Égnec alkotványa.  
De ezec mind elveszendök,  
110 Uram, te megmaradsz, De ök  
Mint az ruha, mind elkopnec,  
Szepségekben meg nem álnac

81 I fellől 87 I—II megtartya [III a jó; Lobwasser: Vnd das er die rett auß nöten] 92 I dűczősége 108 I alkotmánja

115 15 Es midön Uram akard  
 Ököt ugy elváltotatod  
 Mint az elviselt ruhát,  
 Az melly tétul megszakat.  
 Te vagy az ki régen valál,  
 Voltod változás nélkül ál,  
 Te esztendeidnec vége  
 120 Nem leszen soha öröcke.

125 16 Azert az te szolgálídnac  
 Fiai megszaporodnac,  
 Es megmaradnac végig,  
 Az az, örök idökig,  
 Az néked szolgáló hivec  
 Es egész ö nemzetségeg  
 Megálnac és megmaradnac,  
 Es öröcké el nem fogynac.

103.

CIII. SOLTAR. C. M.

Hálá adás az bűnnec megbocznattyáert.

The musical score consists of seven staves of music in a single system. Each staff has a treble clef and a 7/8 time signature. The lyrics are written below the notes. The melody is simple and hymn-like, with a final cadence on the last staff.

ALd - gyad lel - kem U ra - dat Is te ne det,  
 Min den én ben nem di - czér je szent ne vét,  
 Es az ö mond - ha tat - lan jo - vol tát.  
 No di - czérd lel kem és az U rat áld gyad,  
 Fe le - dé - ken ség ben el ne hal - gas sad  
 Ö jo té te mé nyi - nec soc vol - tát.

121 I szolgálídnac II—III szolgálídnac

- 1 ALdgyad lelkem Uradat Istenedet,  
Minden én bennem diczérje szent nevét,  
Es az ő mondhatatlan jovoltát.  
No diczérd lelkem és az Urat áldgyad,  
Feledékenségben elne halgassad  
Ő jo téteményinec soc voltát.
- 2 Adgy hálát ennec, az ki büneidet  
Megboczáttya, gyogyitya sérelmidet,  
Kiment minden nyavalyádból hiven,  
10 Es életedet veszéltül megmenti  
Az halál veszedelmitől megörzi,  
Irgalmával megkoronáz szépen.
- 3 Ki életedet kegyessen táplállya :  
Az mi szádnac kell, bévseggel megadgya  
15 Mint az Sast megifjét és megujjét.  
Es az kic méltatlanságot szenvednec,  
Azoc töle kegyessen megmentetnec,  
Hozzájoc nyuytya az ő jokedvét.
- 4 Ő utait megmutatá Mosesnec,  
20 Azonképpen az Izrael népénc  
Megjelenté nagy czuda dolgait,  
Mert ő irgalmas, kegyes és kegyelmes,  
Nagy türhető, jo, hiv, és engedelmes,  
Haraggal nem terheli szolgálit.
- 5 Es hogyha bününckel ő megbántatic,  
Néha kegyelme tölünc megvonycatic,  
De nem haragszic reáne öröcké,  
Es nem olly hirtelen pöröl mi velünc,  
Nem büntet á mi bününc szerint bennünc,  
30 Olly haylando ő az kegyelemre.
- 6 Ugy fölépiti azokhoz irgalmát,  
Kic ötet szeretic, felic hatalmát,  
Melly magas az szép ég ez föld felet,  
Minden bününket mi tölünc olly meszsze  
Ő elforditya szinte mint melly meszsze  
Az napkelettül az napenyészet.
- \* \*7 Mint az atya fiaihoz kegyelmes,  
\* Őis azokhoz igen engedelmes,  
Kic öt igazán felic, tisztelic.  
40 Mert jól tudgya melly gvarlo á mivoltunc  
Es hogy mi olly romlott emberec vagyunc,  
Mint az por, melly az széltül hintetic.

6 I—II téteményinec III tétémnyinec 9 I—II hiven 15 I—II megifjít 21 I—II  
czudadolgait III czudá dolgait 23 I hü 29 I az II á III á 33 I Ég 34 I—II bününket  
III bününket 36 I—II napenyiszet

8 Ember élete az fűhöz hasonló,  
Fölnő, és zöldül, de hamar elmulo,  
45 Mint az gyenge virág az sik mezőn,  
Mellyet mihelt meg fuval a meleg szél  
Elhull és hervad, ékessége elkél,  
Ember nem tudja hol volt s' hova lön.

9 De az Ur kegyelme öröcké megál,  
50 Azokon kic öt félic igassággal,  
Es firol fira terjed irgalma,  
Azokon kic megtartyác ö kötését,  
Az kic gyakran megemléytic törvényét,  
Es azoc szerint járnac mindenha.

10 Az Ur a menyben helheztette székit,  
55 Kiben gyakorlya igaz itéletit,  
Orszaglása kihat minden rendre,  
Isten anyali áldgyátoc az Urat,  
60 Ti erős lelkec, kic ö akarattyát  
Tészitec, és jártoc ö kedvére.

11 Diczerjétec öt minden ö seregi,  
Kic az mennyekben szolgáltoc ö néki,  
Es kic örzitec szent akarattyat.  
65 Aldgyátoc az Urat minden állatoc,  
Ö nagy birodalmat magasztallyátoc.  
Aldgyad lelkem öröcké az Urat.

104.

CIII. SOLTAR. C. M.

Diczereti az Istenec az teremtet dolgokrol és  
mindeneknec szép rendiröl.

ALd-gyad lel kem az U-rat és tisz-töld,  
Di-cző sé gé vel rak-va meny és föld,  
Az te föl-sé ged U-ram nagy és e rös.

52 I kötésit 53 I megemléytic törvénjit II megemléytic 55 I—III ményben I hely-  
heztette II helyheztette 59 I—II akarattyát 60 I—II kedvére III kedvere 63 I—II  
akarattyát

Cím I—II az teremtet III [az hij.]



Az te é kes sé ged nagy szép és fé nyös,  
 Te öltö - zed ted é - kes es tisztá,  
 Szép vilá - gos ság szár - ma - zic ró - la,  
 Az e ge - ket szé - les - sen ki - ter - jesz ted,  
 Mint egy kár - pi tot úgy föl - é - ke - si ted.

- 1 1 ALdgyad lelkem az Urat és tisztöld,  
 Diczőségével rakva meny és föld,  
 Az te fölséged Uram nagy és erős,  
 Az te ékességed nagy szép és fényös,  
 5 Te öltözeted ékes es tiszta,  
 Szép világosság származic róla,  
 Az egeket szélessen kiterjeszted,  
 Mint egy kárpitot úgy fölékesited.
- 2 Az vizet környüled mint kamarát,  
 10 Elfölkottad mint szép palotát,  
 Az felhökön ug' jársz mint egy szekéren,  
 Az szelec szárnyokon hordoznac szépen,  
 Angyalidat sebes széllé teszöd  
 Mint száguldo postákat kiküldöd,  
 15 Mendörgés, tüz láng, villámas előtted,  
 Mint kész szolgálid úgy fügnek te töled.
- 3 Az föld fundamentomát megvetéd,  
 Az mellyre erőssen helyheztetéd,  
 Hogy azon mindenkoron megállana,  
 20 Es helyéből soha ki ne mozdolna,  
 Ki az előtt az nagy mélségekben,  
 Vizzel mint ruhával volt elfödven,  
 Az nagy vizec ö rayta föllyül folytac,  
 Kic â nagy hegyekennis fellyül multac.

2 I Diczőségével 5 II és 6 I világosság II—III világosság 8 I—II kárpitot III kárpitot  
 10 II palotát 11 I—II fölhökön 12 I szelek II szelec III szélec 13 I széllé II széllé III  
 széllé 14 I—II postákat III pastokot 24 I—II föllyülmultac

25 4 De mihelyen te megfeddéd ökö  
Megfutamánac feddésed előtt,  
Hog' meghallác menydörgését te szódnac:  
Az földről sietvén elszaladánac :  
30 Az nagy hegyec fölemelkedénc,  
Es az mély völgyec mind kitetzénc.  
Minden megtartva ö tulaydon helyét,  
Mellyet fölséged nékiec engedet.

\* \*5 Határát â nagy tenger megtartva,  
Azt semmiképpen által nem hágjá,  
35 Hogy többé ez fölemelkedett földéc  
Ö vize miatt el ne merüllyenec,  
Az kútfejeket az szép völgyeken  
Te fölséged rendelte nagy szépen,  
Az patakoc kic innen kiczordulnac,  
40 Az hegyec között zengedezve folynac.

6 Arra hogy az mezön járo barmoc,  
Es az erdön lako vad állatoc  
Ez vizekben, és ez szép kútfejekben  
Igyanac és meguyjullyanac szépen.  
45 Ez helyen ember hall ékes zengést,  
Egi madaraktul szép éneklést,  
Az kic az hives zöld ágakon ülne,  
Es gyönyörüségessen énekelne.

7 Az nagy hegyeket te onnan felöl  
Megnedvessited az magas égből,  
50 Hogy az te jó bövséges kezeiddel  
Ez földet betöltsed szép gyümölcszeckel.  
Es az baromnac szénát adsz béven,  
Kiket teremtesz szélel az réten,  
Es ö munkája által az emberne,  
Füvet és buzát adsz ö életinec.

8 Vigaságra hort adsz az emberne,  
Es kenyért adsz, kitöl erössödgyec.  
Olaytis böven engedsz önécie,  
80 Hogy az ö szine szépen fönlyéc töle.  
Te megöntözöd az élőfákat,  
Es az szép nevendéc cedrusokat,  
Kiket az Libanus hegyen ültettél  
Megnedvesited szép hasznos essöckel.

9 Holott az madarkác fészket raknac,  
Es kiköltésre fészkekben toynac,  
Az eszteragis ö fészket ott rakja,  
65 Az jegenye fákon vagyon haylékja,

27 I menydörgését 34 I–II által III által 42 II állatoc 44 I–II meguyjullyanac 49 I–II fellől 52 I–II Ez III Es 57 I–II Vigaságra [ . . . ] az emberne III Vigasagra [az hij.] 60 I fönlyéc 62 I–II cedrusokat 65 I–II fészket 68 I–II fákon III fakon I hajlékja II haylékja III haylékja

- 70 Az magas hegyeken az vadkeczkéc  
 Es az szarvasoc helyet keresnec,  
 Az kösziklác köszt laknac â patkányoc,  
 Az hörczököknek ott az ö barlangjoc.
- \* \*10 Az holdat helyezetteted az égre,  
 75 Hogy az esztendöt ossza részekre.  
 Tudgya az fényes nap hol kell lemenni,  
 Es tudgya utát oda vezérteni.  
 Te szerzetted az nagy setétséget,  
 Hogy megválaszsa naptul az éyjet,  
 Es étzaka az erdei soc vadac,  
 80 Az ö barlangjokból elő ballagnac.
- 11 Azonképpen az oroszlan kölkec,  
 Az Ur Istentől ételt keresnec,  
 Orditnac az prédára éhség miatt,  
 85 Hogy megtölthesséc az ö éh gyomrokat.  
 De mihelt az fényes nap fölvirrad,  
 Kiki mind ö barlangjába szalad,  
 Es ott lesz nec és fekesz nec czendeszszen,  
 Miglen ismétlen setét estve lészen.
- 12 Az ember reggel fölkél idejen,  
 90 Es tisztí szerint munkára megyen,  
 Szantoföldre, rétre, kertben, szőlöben,  
 Es ott munkálódic mind estveiglen.  
 Uram mely nagy az te bölczeséged,  
 Es bölczeséges czelekedeted!  
 95 Nagy dolgaidnac Uram ninczen száma,  
 Kikkel mind ez föld kerekésége rakva.
- 13 Ha meggondoltatic az nagy tenger,  
 Meg nem számlálhattya ott az ember  
 Az halakot és az soc állatokat,  
 100 Külömb formákban aprót és nagyokat.  
 Azon elmen nec az soc nagy hajoc,  
 Az nagy Cethalac usznac *alattoc*,  
 Kiket arra szerzettél az tengerben,  
 Hogy ök ott játzodgyanac jokedvekben.
- 105 \* \*14 Minden állat Uram te read néz,  
 Szemeit emelvén felségedhez,  
 Elledelt adsz nékic ö idejekben,  
 Elödben gyül nec néked esedezven.

---

74 I—II részekre III részekre 75 I—II fénes 78 I—II éjet 86 I—II barlangjában III barlangjába 89 I—II idején 90 I—II munkára III munkára 91 I—II rétre III retre 92 I munkálódic II—III munkálódic 98 I—II számlálhattya III számlálhattva 102 I—II *alattoc* III *allatoc* 103 I—II tengerben III tengerben 106 I—II fölségedhez

- 110 Es te mind meg elégitod őket,  
Ha megnyitod bevséges kezedet,  
Nem leszen senkinec semmi szüksége,  
Mert te jól tudod kinec mi szüksége.
- 115 15 De ha elreyted ortzádat tölec,  
Megrettenec és ottan ledölne,  
Ha lehelletit megvonszod azoknac,  
Ottan elhulnac és porrá változnac.  
De ha rájoc lehellesz ismétlen,  
Legottan mind megéllenedec szépen,  
Mert te töled ök megelevenedne,  
120 Es te meguyjéted színét ez földne.
- 125 16 Az Urnac legyen öröc tisztesség,  
Es övé legyen minden diczőség,  
Örül az Ur ö czuda dolgaiban,  
Gyönyörködie teremtett állatiban.  
Tekintesétül ez föld megrémül,  
Es az ö haragjátul megrendő,  
Reszketvén az nagy hegyec füstölögne,  
Hogy ha az Urtol ök megilletetne.
- 130 17 Az Urnac diczéretet énekle,  
Valamig én ez világon élec,  
Az Ur Istent én egész életemben  
Diczérem és áldom szép éneklésben,  
De viszontag azt kérem ö töle,  
Hogy éneklésem jo kedvel vegye,  
135 Es osztan tellyes szivemből örvendec,  
Szép énekeket mondván szent nevéne.
- 140 18 Az Isten utálo bünös népec,  
Ez földről szörnyen eltöröltetne,  
Ugy hogy közölöc senki meg nem marad,  
Oh én lelkem az nagy Ur Istent áldgyad.

116 I—II porra III porra 117 I—II ismétlen III ismetlen 120 I—II meguyéted 121  
I—II tisztesség III tisztisseg 122 I diczőség 128 I Urtol 133 II kérom 134 II végye  
136 I nevinec

## CV. SOLTAR. T. B.

Hálaadása az Isten népének.

AD - gya - toc há lát az Is - ten nec,  
 I mád - koz - za toc szent ne - vé nec,  
 Hir des - sé - tec di czé re tét,  
 Es min - den jo - té te mé - nyét,  
 Be szél - lyé - tec az nép e előtt  
 Nagy czu - dá - it, mel lye ket tölt.

1 1 ADgyatoc hálát az Istennek,  
 Imádkoztatoc szent nevének,  
 Hirdessétec diczéletét,  
 Es minden jotéteményét,  
 Beszéllyétec az nép előtt  
 Nagy czudáit, mellyeket tött.

2 Néki vigan énekellyetec,  
 Czuda dolgait diczérjétec,  
 Magasztallyátoc szent nevét  
 10 Kic szívből féltétec ötét,  
 Örüllyön azoknac szívec,  
 Kic az Urról értekezec.

3 Keressétec ez kegyes Urat,  
 Es annac színét és hatalmat  
 15 Meggondollyátoc dolgait,

2 I nevenc 10 I szívből 11 I—III szívec 15 I—II Meggondollyátoc III Meggondollyátoc

Ne felelytsétec czudait,  
Itéletit hirdessétec,  
Mellyec ö szájából jöttec.

20 4 Ti Abrahámnac nemzetségi,  
Istennec választott szolgálai,  
Kic Jácobtol származtatoc,  
Es választott fiac vattoc,  
Mi Urunc ez kegyes Isten,  
Az ki regnál mindeneken.

25 \* \*5 Megemlekezie szünetlenül  
Az ö szentséges kötéséről,  
Es az ö igaz igéje,  
Ezer, és töb nemzetségre,  
Mind öröcké megál frigye,  
30 Mellyet Abrahámmal szerze.

6 Megemléyti ö esküvését,  
Mellyet az Isác atyánknac tet,  
Es megigérte Jácobnac,  
Az ki bizonynal hün annac,  
Hogy az Izrael kötése,  
Megmaradna mind öröcke.

7 Mondván : (vedd eszedben ez igét)  
Néked adom az Canán földét,  
Te azt örökségül birod,  
40 Sinoroddal részre osztod :  
Noha küsded volt seregec,  
Kevesec, és idegenec :

8 Ottan népről népre térénece,  
Országrol országra menénece,  
45 Es az Ur mind vélec vala,  
Hogy népe kárt ne vallana,  
Ugy hogy az ö nagy ereje  
Az királyokat elverte.

50 \* \*9 En kenöttimet ne bántsatoc,  
Prophetáimnac ne ártsatoc.  
Az földre küldé éhséget,  
Elfogvatá kenyéroket,  
Osztán egy embert boczáta,  
Az ki ö elöttöc járna.

10 Ez vala Joseph, ki egy Urnac  
Szolgául eladatéc annac,  
Es ö békóba vétteféc,

17 I hirdessitec 18 I—III szájából 26 I kötéséről 40 I Sinoroddal 41 I—II küslet 57 I békoban vettettek II békóban vettettéc III véttettéc

- 60           Ö testére vas veretéc,  
               Miglen az idő eljönne,  
               Hogy Isten őt kimentene.
- 11 Az ő nagy bölcz jövendölése  
               Az ő nevét híressé tötte,  
               Az király érette küldte,  
 65           Es fogságból kivétette,  
               Az népnec regnálo Ura  
               Rabságból őt kioldozta.
- 12 Az ő házán őt tellyességgel  
               Urrá tévé nagy tisztességgel,  
               Hogy néki mind nagy és kiczen  
 70           Alája vetetvén legyen,  
               Hogy az főfő népet birja  
               Es az véneket oktassa.
- \* \* 13 Osztán bémene az Izrael  
               Az Egyptomba czelédivel,  
 75           Az Jácob ott jövevény lön,  
               Az Chám földén nagy néppé lön,  
               Ugy szaporodéc népével,  
               Erösb lön ellenséginel.
- 14 De az Ur Isten ő sziveket  
 80           Ugy elforditá elméjeket,  
               Hogy az ő nepeit ezec  
               Szörnyen gyüölölnie kezdéc,  
               Hogy őket nagy álnoksággal,  
               Elfogyatnác hamissággal.
- 15 Az Mosest hozzájoc boczáta,  
 85           Ki ötet hivséggel szolgálá,  
               Az elválasztott Aronnal,  
               Es nékiec ezec által  
               Nagy czudáit megmutata,  
 90           Az egész Chám tartományba.
- 16 Setétséget küldte az földre,  
               Ki minden helyeket ellepe,  
               Ezec ketten mind megtévéc,  
 95           Mít Isten hagyta nékiec,  
               Az vizet vérré forditá,  
               Az halakot mind megfoytá.
- \* \* 17 Az földre békác rohanánac,  
               Ugy annyira hogy elmászánac  
               Az király kamarájában,

60 I—II kimentené 62 I nevit 74 I AEgyptomban II Egyptomban 75 I—II jövevény  
 III jövevény 86 I hüséggel 87 I Aronval

- 100 Es mihelt szola, legottan  
Számptalan rut fereg terne,  
Soc tetö omla az földre.
- 18 Essö helyet hánya köveket,  
Tüz lánggal az szölöveszszöket  
105 Elveszté az fügefákat,  
Kiirta itt minden fákat,  
Es mihelt ismétlen szola,  
Számptalan soc sáska juta.
- 19 Az füvet ez földön ez fergec,  
110 Es az gyümölezöt mind elévec,  
Elsö szültöket megölé  
Ez országban, és kivivé  
Ö népét nagy gazdagsággal,  
Soc ezüsttel és arannyal.
- 20 Ö taborokban az emberec  
115 Semmi betegségben nem estec.  
Ugy hogy az Égyptomiac  
Kimenéseken vigadtac,  
Hogy tölöc legyen mentségec,  
120 Kic miatt volt nagy félelmecc.
- \* \*21 Egy ködvel béfedezte öket,  
Mellyet fölöttöc kiteriesztet.  
Az égen tüzet támaszta,  
Ki éyjel világot tarta.  
125 Soc fürjet ada nékiec,  
Mihellyen ö töle kértéc.
- 22 Egi kenyérrel öket tartá,  
Es az kösziklát felszakasztá,  
Kiböl az viz az szárazra,  
130 Mint egy patac kibuzdula,  
Mert emléyte ígérertet,  
Mellyet az Abrahamnac tet.
- 23 Népét vigsággal ö kihozta,  
135 Választott népét vigasztalta,  
Az pogányoc tartományát,  
Ezeknec adá jországát,  
Kit kezeckel munkálkodván  
Szerzettec volt ez országban.

104 I—II szölöveszöket 108 I jutá 114 I—II arannyal III arannyal 118 I—II Kimenéseken III Kimeneséken 123 I—II tüzet III tüzet 126 I—II töle III töle 128 I—II föl-szakasztá III felszakasztá 131 I—II ígérertet III ígérertet 133 I Nepit 134 I népit 137 I munkalodván 138 I—II országban III országban



24 Ezt nékiec azért mivelte,  
 Hogy gondgyoc lenne törvényére,  
 Hogy fogadnác az ő szavát,  
 Es tennéc paranczolattyát,  
 Es öröcké megörzenéc,  
 Kiért diczéret Istenec.

106.

## CVI. SOLTAR. T. B.

Előszámlálása az Isten soc jotéteményinec az Izrael népéhez,  
 és büntetésinec az ő bünökért.

AZ U rat áld gyá - toc, mert jo,  
 Ir gal- ma ö - rök-ké va lo,  
 Val lyon s' ki- czo da mond-hat- ná ki  
 Az ö nagy e rös ha- tal- mát ?  
 Soc és nagy az ö di- czé- re ti.  
 Ki nec ki tud-hat- ná szá mát?

1 I AZ Urat áldgyátoc, mert jo,  
 Irgalma öröcké valo,  
 Vallyon s' kiczoda mondhatná ki  
 Az ö nagy erös hatalmát?  
 5 Soc és nagy az ö diczéreti,  
 Kinec ki tudhatná számát?

139 I miette 140 I törvényire

3 I—II mondhatná III mondhatna 4 I—II hatalmát? III hatalmát, 6 I—II szá-  
 mát? III számát.

2 Bodog az ki az Ur szavát  
Megörzi paranczolattyát.  
Uram rolam emlekezzél meg  
10 Népedhez valo kedvedért,  
Kérlec engemet látogass meg  
Idvözítő szerelmedért.

3 Hogy jovaival élhessec  
Te választot hiveidnec  
15 Es hogy szivem örvendezhessen  
Oerömén az te népednec,  
Es az te nagy diczóságeden  
Oeröc népedvel örvendgyec.

\* \* 4 Atyáinokal egyetemben  
20 Vétkeztünc fölséged ellen,  
Tettünc nagy soc gonosságokat,  
Eltünc rut hamis életben,  
Eleinc nem néztéc dolgodat  
Az Egyptomnac földében.

25 5 Hozzájoc kegyességedet  
Nem néztéc soc jótétedet,  
Ellened sokszor czelekedven  
Amaz veres tenger mellet,  
Mégis megsegíté az Isten,  
30 Megmutatá nagy erejét.

6 Az veres tengert megfeddé,  
S' menten elszárada vize.  
Altal vivé az nagy mélységen,  
Es az iszonyu nagy pusztán,  
35 Megmenté gyüölöli ellen  
Kegyetlen kézből kihozván.

7 Ellenségec birtokából  
Kiszabaditá markokból,  
Viz elnyelé az ellenséget,  
40 Egy sem marada közölec,  
Ott vövec eszekben igéjét,  
Hivéc, és nevét diczéréc.

\* \* 8 Hamar elfeleytec ismét  
45 Az ö soc czuda tételét,  
Segedséget töle nem kértec,  
Kivánságokra indultac,  
Az pusztán Istent megkisértéc,  
Es nagy hatalmát próbáltác.

12 I Üdvözítő 16 I—II te népednec III tenépednec 17 I—II az te III azte I düczőségeden 22 I életben II—III életben 23 I dolgodat 25 I kegyességedet II kegyességedet III kegyességedet 31 I vörös 32 I elszarada II elszarada III elszarada 41 I—II Eszekben III eszekben 42 I—II Hivéc 43 I—II ismét III ismét 46 I Kivánságokra II Kivánságokra III Kivánságokra I—III indultac [Károli: Es kívánságra indulánac]

50 9 Ott kivanságoc bétöltéc,  
Soc étel nékic adatéc,  
Ugy hogy végre ugyan meguntác.  
Az táborban Moses ellen  
Es az Aron ellen támadtac,  
Kiket választott az Isten.

55 10 Az föld fölnyiléc, és Datánt  
Elnyelé és az Abiránt.  
Az patvarkodokra hirtelen  
Tüz eséc, s' elveszté őket.  
60 Borjút önténc Oreb hegyen,  
Annac tönec tisztességet.

65 11 Tiszteket ugy elczeréléc  
Mint ha volna ő istenec,  
Barom képben ki szenát eszic,  
Elfeleytéc az megmentöt,  
Istenre nem lön gondgyoc nekie,  
Ki Egyptomban czudát töt.

\* \* 70 12 Oe czudait Cham országban,  
Nem gondoltác meg magokban,  
Melly nagy rettenetes dolgokat  
Tön az veres tenger mellet,  
Kin meginditván nagy haragját,  
Megölni akará őket :

13 Ha az elválasztott Moses  
Nem látott vólna az néphez,  
Es ebben ellent nem tart vala,  
Es ha Istenec haragját  
Ő elnem fordította vólna,  
Elveszti vala táborát.

80 14 Az jo földet megutálác,  
Kit az előtt ohaytottac,  
Ő beszédinec nem hívénc,  
Morgolodtac sátorokban,  
Es az ő szavát nem követtéc  
Ő kemény nyako voltokban.

85 15 Kin megharagvéc az Isten,  
Ő kezeit fölemelvén,  
Hogy az pusztan őket leverje,  
Es őket magvoockal együtt  
Egy helyről másikra kergesse,  
90 Es elozlassa mindenütt.

63 I Barôm II Barôm 64 I Elfeleytec II—III Elfelýtec 65 I gongjok II gödgyok III  
gödgyoc 70 I vörös 74 I es nephesz II ez nephesz 80 I ohaytottác 84 I—II voltokban  
III váltokban

- \* \*16 Ottan hamar az ő szivec  
 Az Balpéorra czüggettec,  
 Övénc halott áldozatot,  
 Kiért ismétlen az Isten  
 95 Rájoc boczáta czapásokot,  
 Mert megbusitác szertelen.
- 17 Miglen Phineas fölkele,  
 Es ő bünöket megfeddé,  
 Ki által az czapás megszünéc.  
 100 Igassagára nékie  
 Ez dolog tulaydonitatéc  
 Mind öröckön és öröcke.
- 18 Ismét haragra inditác  
 Kuttyánál az háborgásnac.  
 105 Kin az Moses soc gonoszt látott,  
 Es tölöc soc bút szenvedett,  
 Szivében úgy megbuslakodott,  
 Hogy nyelve czac nem vétkezett.
- \* \*19 Pogány népet elnem törléc  
 110 Mint Isten hadta nékiec,  
 Hanem azockal eleggyültec,  
 Az ő dolgokat tanultác,  
 Es ő bálványokat tiszteltéc,  
 Kic fogdosó háloc voltac.
- 115 20 Mert ök az önnön fiokat  
 Es az ő szép leányokat  
 Az ördögöknecc fölálodoztác.  
 Artatlan vért kiontánac  
 120 Fiokat áldozatra adtác  
 Az Canáni bálványoknac.
- 21 Az földet megfertesztetéc  
 Ö öldöklö véres kezec,  
 Ö magokatis megmoczkolác  
 Soc féle gonosságokban,  
 125 Mert mélyen elbëburulánac  
 Az bálványi bujaságban.
- \* \*22 Az Isten rájoc haragvéc  
 Es megindula ellenec,  
 Örökségitöl elirtözéc,  
 130 Öket adá pogány kézben.  
 Kic öket szertelen gyülöltéc  
 Urrá tévé az ő népen.

92 I—II czüggettec III czüggettec 100 I, III nekic II nékie 101 I—II tulaydonitatéc III tulaydonitatéc 102 I öröcken II öröcken 111 I eleggyülték II eleggyültéc 114 I—II voltac III valtac 120 I—II bálványoknac III bálványoknac 123 I Oemmagokatis II Oemmagokatis 129 I elirtozék II elirtözéc III elirtözéc 130 I—II kézben III kézben

23 Kic öket keményen gyötréc,  
Nehéz kezeckel terhelléc :  
135 Gyakran kimenté ez veszélből,  
Mégis ellene járánac,  
Hogy sanyargánac illy veszettől  
Hamisságoc oka annac.

24 De mégis az kegyes Isten  
140 Megtekinté inségeckben,  
Meghalgatá ohaytásokat,  
Ö kötésit megemléyte.  
Megszána nagy nyavalyájokat,  
Es nékic megkegyelmeze.

25 Hozzájoc enyhité ismet,  
Kic fogságban tartác öket,  
Segéts Ur Isten, és hozz öszve  
Az pogányoc közül széllal,  
Es szent nevedet örvendezve  
150 Diczérjüc nagy diczöséggel.

26 Az Ur fölmagaztaltasséc  
Istene az Izraelnec,  
Diczértesséc az ö szent neve  
Es hogy öröcké ugy legyen,  
155 Minden nép igyen szóllyon erre :  
Diczöség az Urnac, Amen.

107.

CVII. SOLTAR. C. M.

Előszámlálása az Isten megszabadításánac,  
mellyet az embereknek szokott gyakran megmutatni.

The image shows two staves of musical notation in G major, 3/4 time. The melody is simple and consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes.

DI - czer - jé tec az U rat Mert nag' ö jo vól ta,  
Es ö rök - ké meg - ma rad Az ö nagy ir gal ma.

134 I kezekkel terhellék II kezeckel terhelléc III kezeckel terhelléc 140 I Megtekinté inségeckben II Megtekinté inségeckben III Megtekinté inségeckben 141 I—II ohaytásokat III ohaytásokat 150 I duczöséggel 152 I Istené 156 I Duczöség II Diczöség III Diczöseg

Az kic meg-vál - tat tac Ö ál - ta - la ke-gyes - sen  
 Kin - tol meg-tar tat tac, Ö tet di-czér-jéc hi ven.

1 Diczérjétec az Urat  
 Mert nag' ö jovolta,  
 Es öröcké megmarad  
 Az ö nagy irgalma.  
 5 Az kic megváltattac  
 Ö általa kegyessen  
 Kintol megtartattac,  
 Ötet diczérjéc hiven.

2 Kiket ö támadatrol  
 Es napenyészetről,  
 Dél felől és északrol  
 Bégyüyte soc földrol.  
 Kic az szörnyü pusztán  
 Idestova budostac,  
 15 Semmi várost ottan  
 Lakásra nem találtac.

3 Holott nékic nem vala  
 Etelec italoc,  
 Kin lelkec elbádgyada  
 20 Nagy bú szálla rájoc,  
 Ez ö inségekben  
 Istenhez kiáltánac,  
 Kitöl nagy kegyessen  
 Megszabaditatánac.

4 Es igaz úton öket  
 Nagy szépen hordozá,  
 Holott lelnéne helyet  
 Városra juttatá,  
 Ezec hát vig szivvel  
 30 Az Ur Istent diczérjéc,  
 Minden népne széllel  
 Nagy czudáit beszéllyéc.

21 I Ez II—III Es [Lobwasser: Jn solcher angst sie Gott Sehnlich anrufen theten,]  
 24 I—II Megszabaditatánac III Megszabaditanac 29 I vigszivel II vig szivel 31 I  
 nepnél II nepnéc

5 Hogy az szomju lelkeket  
Megitatá vizzel,  
Es mind az éhezöket  
Bétölté étellel.  
Kic az nagy setétben  
Fogságban heverteneç,  
Halálos inségben  
40 Nagy vasakot viseltec.

\* \*6 Mert az Isten igéjét  
Ök meg nem gondolác,  
Es az ö jó tanáczit  
Megvetéc, czufolác.  
45 Kiért ök keményön  
Megostoroztatánac,  
Segedelmec nem lön,  
Midön így kinlodnánac.

7 De hogy ö szükségben  
50 Kiáltac az Urat,  
Megmenté öket menten  
Viselvén gondgyokat.  
Ö nagy hatalmából  
Fölbontá kötelöket,  
Halál árnyékából  
Elkiboczáta öket.

8 Aldgyác ezec az Istent  
Diczérjéc kegyelmit,  
Minden nép közt naponként  
60 Hirdesséc czudáit.  
Ö törí föl menten  
Az erös értz kapukat,  
Eltörí nagy könnyen  
Az ö nagy vas zárjokat.

9 Az bolondoc kinlódnac  
Az ö bünöc miát,  
Az Isten haragjánac  
Erzic bennöc sullyát.  
Sem étel sem ital  
70 Nem kell semmire nékic,  
Mert az szörnyü halál  
Szemec előtt forgodic.

10 Mihelt öc kiáltánac  
Az kegyes Istenhez,  
Töle megtartatánac,  
Nékic lön kegyelmes.

Mihelt ö egy szót szól  
Megjobbol az erőtlén,  
Az beteg meggyogyol,  
80 Mert megmenti az Isten.

11 Aldgyác ezec az Istent  
Diczérjéc kegyelmit,  
Minden nép közt oránként  
Hirdesséc czudáit.  
85 Istenec szivekből  
Aldozzanac hivséggel,  
Czuda tételiről  
Enekellyenec széllyel.

\* \*12 Kic az hajokon járnac  
90 Az széles tengeren,  
Nagy veszélben forganac  
Kereskedést üzván.  
Azoc értic dolgát,  
Es nagy hatalmát láttyác,  
95 Számtalan czudáját  
Az mélyiségről gondollyác.

13 Hogy ha ö az szélnecc szol,  
Megindol legottan,  
Nagy hirtelen fölzúdol  
100 S' habokat széllé hány,  
Mellyec fölütköznecc,  
Es az eget verdesic,  
Ismétlen ledölnecc,  
Rettegnecc az kic nézic.

14 Széllyel ugy tántorganac  
105 Mint egy részeg ember,  
Semmihez nem kaphatnac,  
Mert széles az tenger.  
De ha ez veszélben  
110 Az Istenhez kiáltnac,  
Megmenti kegyessen,  
Hogy el ne burullyanac.

15 Jo időt támaszt ismét,  
Az tengert enyhéti,  
115 Az fölemelt hab vizét  
Szépen lefekteti.  
Ott igen örvendnecc  
Az tenger czendességén,  
Ha az partra érnecc,  
120 Az kit kívántac szintén.

---

86 I hüséggel 88 I széllé 105 I Ugy tántorganac széllé 112 I élne II—III él ne



16 Aldgyác ezec az Istent  
Diczérjéc kegyelmit,  
Minden nép közt naponkent  
Hirdesséc czudait,  
125 Es diczérjéc ötet  
Az gyülekezetekben,  
Magasztallyác nevét  
Az vénece seregében.

\* \* \*17 Ö az folyovizeket  
130 Szintén kiszárasztja,  
Az czurgo kutfejeket  
Szárázra forditya.  
Az gyümölczös földet  
135 Meddö parlaggá tészí,  
Mert itt soc bünöket  
Töttec, és azt bünteti.

18 Essöckel nedveséti  
Az száraz földeket,  
Folyással ékeséti  
140 Az sovány helyeket.  
Es ez illy földeket  
Adgya éhezö népnece:  
Hogy itt lako helyet  
Es várost építsenec.

19 Kic ez földet bévetic  
145 Es szölöt ültetnec,  
Es szép fü nevededic  
Hasznokra az népnece.  
Es öket megáldgya,  
150 Hogy szaporodhassanac,  
Es fogyatkozása  
Ne legyen az czordáknac.

20 De elfogynac ismétlen  
155 Es sanyargattatnac,  
Elnyomatnac szertelen  
Es szorongattatnac.  
Az fejedelmeket  
Megvetöttecké tészí,  
Az pusztában öket  
160 Utnélkül széllal viszi.

21 Kegyessen fölemeli  
Ö az nyomorultat,  
Czelédit kiterjeszti  
Mint az sereg nyáját.

123 I naponként 135 I sok II—III söc 137 I Nedveséti essökke [!] 145 I—II ez földet  
III ez földet 154 I—II sanyargattatnac III sanyargáttatnac 159 I—II pusztában III  
pusztában

- 165 Az jóc, kic ezt láttyác  
 Örvendez az ő szivec,  
 De szájokat dugjác,  
 Az kic hamissan élne.
- 22 Az kinec esze vagyon  
 170 Megnézze ezeket,  
 Es megláttya jo modon  
 Az Isten kegyelmét.

108.

CVIII. SOLTAR. T. B. 60.

Könyörgése Davidnac az ő királyságának  
 egéz és tellyes birodalmaért.

Az LX. Soltar notajára.

- 1 1 UR Isten kész az én szivem,  
 Es azon vagyon én lelkem  
 Hogy tenéked énekellyen,  
 Hegedöben zengedezzon,  
 5 Nosza lantoc és citerác  
 Zendüllyetec föl musikác,  
 Mert igyekezem én szivemben  
 Igy menni az Ur eleiben.
- 2 Diczérlec Uram tégedöt,  
 10 Minden nemzetségec elöt,  
 Tisztellec szép énekeckel  
 Minden nép elött vig szivvel,  
 Mert az te kegyelmességed  
 Az széles égre kiterjed  
 15 Fölségednec szent igassága  
 Az fölhököt mind föllyölmullya.
- 3 Magasztaltassál az égre,  
 Diczösségec nyuyts ez földre,  
 Szerelmes népedet tartsmeg,  
 20 Nyuyts kezed, engem halgass meg.  
 Az Isten ő szentségében  
 Megvigasztala kegyessen,  
 Hogy az Sichemet én megveszem,  
 Es az Sucot völgyét elmérem.

166 I—II ö III [ö hij.]

Cím I—II tellyes 1 I az 6 I Zöndüllyetek 12 I—II szivel 17 I—II Magasztaltassál 18 I Diczösségec I—II ez földre III ezföldre

25 4 Az Galádotis acképpen  
Megveszem én nagy erőmben,  
Az Manassesis mind enyim,  
Azonképpen az Ephraim.  
Mind ez seregec enyimec,  
30 Erösségec én fejemnec,  
Juda lesz királyi országom,  
Es én törvény szerző regnálóm.

5 Az Moab leszen énnekem  
Mint egy lábmosó edényem,  
35 Kiben lábaimat mosom,  
Es azt én bizonynal tudom,  
Es tellyességgel elhiszem,  
Edomra sarumot vetem,  
Philistéusoc örvendgyetec  
40 Az én dicző gyözödelmemnec.

6 Ki vinne engemet bátran  
Ez nagy kerített városban?  
Engemet ki vezérlene  
Az erős Edom földére?  
45 Nem te tészedé Ur Isten,  
Ki minket üsz helyből helyben?  
Hogy el nem jövéel sereginckel  
Megüzetél ellenséginkel.

7 Légy mi nékünc segédsegöl,  
50 Örizz meg ellenségünktől,  
Mert az emberi segítség  
Hiában valo epesség.  
Az Isten által minékünc  
Lészen erős gyözödelmünc,  
55 Es ö megszabadit bennünket,  
Megtapodgya ellenségünket.

109.

CIX. SOLTAR. T. B. 28.

Könyörgése Davidnac Doég ellen, Christusnac az Judas ellen.

Az XXVIII. Soltar notajára.

<sup>1</sup> 1 OH Ur Isten, én diczösegem,  
Ne halgass, ne feleyts el engem!  
Mert rágalmaz az Istentelen,

35 I—II lábaimat III lábaimat 40 I dűczö 42 I városban 44 I—III földére. [Kérdőjel kell, vö. Lobwasser: Wer leitet mich, damit ich kom Jn das gewaltig land Edom?] 51 I segédség 52 I—II epesség  
1 I dűczösegem

- 5 Száját reám tátotta szörnyen,  
Hazugságot szól ellenem,  
Nyelvével sérteget engem.
- 2 Ok nélkül rólam gonoszt szólnac,  
Es nagy ellenségeknec tartnac,  
Azért hogy én őket szerettem  
10 Kegyetlenül gyűlölnece engem,  
En ezac Istennece szüntelen  
Imátkoztam ez inségben.
- 3 Jokért nékem gonoszt fizetnece,  
Jo szeretetemért gyűlölnece.  
15 Támasz az én ellenségemre  
Istentelent büntetésire,  
Az Sátán állyon mellette  
Jób keze felől nékie.
- 4 Ő néki minden ítéletben  
20 Nehéz kárhoztatása légyen,  
Es mindennémü könyörgése  
Bűnre fordullyon ő ellene,  
Hosszsu élete ne légyen,  
Más állyon az ő tisztiben.
- 5 Fiai legyenece árvácká,  
25 Felesége özvegy aszszonnyá,  
Gyermeki ez földön szüntelen  
Elbudossanac helyből helyben,  
Házakból kipusztullyanac,  
30 Es ök széllyel koldullyanac.
- 6 Az usorás ennece marháját,  
Ellenség vegye el joszágát,  
Ne legyenece segedelme néki,  
35 Inségében ne szánnya senki,  
Az ő árváin ez földön  
Semmi nép ne könyörüllyön.
- \* \*7 Ez földről minden maradéki  
40 Eltöröltessenec ő néki,  
Nemzete elfodgyon más részben,  
Es el ne felejtse az Isten  
Bűnöket ő elejeknece,  
Mellyet ök czelekedtenece.

9 I ökö 11 I Istennece II Istennece III Isténnece 13 I—II Jokért III Jokert 15 I ellenségemre II—III éllenségemre 16 I—II büntésire [!] III bünetésire 20 II Néhez 24 I—II állyon III allyon 26 I—III özvegy 27 I földön 30 I szélle 32 I—II vegye eljőszágát III vegyé el joszagát 40 I—II élne III él ne

- 8 Istentől ne legyen elfedve  
Az ő anyjánac undoc vétke,  
45 Söt minden bünöc ő nékiec  
Isten eleiben érjenec,  
Ez földön ő hire neve,  
Eltöröltesséc öröcké.
- 9 Azért hogy soha semmiképpen  
50 Ő nem könyörült az szegényen.  
Az nyomorult embert nem szánta,  
Söt az nyavalyást sanyargatta,  
Es azt halálra kergette,  
Az kinec nagy volt sérelme.
- 10 Az átkot mindenkor kivánta,  
55 Azért méltán megesic rayta,  
Az áldás nem kellett ő néki,  
Azért méltán azt el nem veszi,  
60 Ő magát mint egy ruhában  
Öltöztette az átokban.
- 11 Az átoc mint az viz ő belé  
Ugy folyon, kivel tellyéc béle,  
Minden czontyát az ő nagy átka  
65 Mint az ható olay megjárja,  
Atokban mint öltözetben  
Övedzéc minden időben.
- 12 Illy jutalmat ád Isten nékic,  
Kic az én lelkemet kergetic,  
70 Es reám szörnyen agyarkodnac,  
Eletemről soc gonoszt szolnac,  
Te pédig kegyelmes Isten  
Légy jelen nagy inségemben.
- \* \*13 Irgalmaddal biztatom lelkem,  
75 Szent nevedért örizz meg engem,  
Mert szegény szükölködő vagyoc,  
En szivem nec fáydalmi nagyoc,  
Im el kell mulnom hirtelen,  
Mint az árnyéc az setétben.
- 14 Egy helyről másakra kell mennem,  
80 Mint az sáskát, kergetnec engem,  
Az én térdeim ellankadtac,  
Böytölés miatt tántorognac,  
Minden testem úgy elszáradt,  
Semmi kövére nem maradt.

85 15 Ez én nagy keserűségemben  
 Czufolnac és gyaláznac szörnyen,  
 Fejeket rázzác midön látnac,  
 Es engem gunyolnac boszontnac,  
 90 Azért Ur Isten segéts meg,  
 Nagy kegyességédért tartsz meg.

16 Midön én ellenem fölkelnac,  
 Töled megszegyenitessenec,  
 Hogy én örvendezzec szivemben,  
 95 Ezecc essenecc nagy szégyenben,  
 Es érdemlett gyalázatban  
 Öltözzenec mint palástban.

17 Az Ur Istent én az én számmal,  
 Diczérem szép énecc mondással,  
 Magasztalom ötöcc szüntelen,  
 100 Mert öcc könyörül az szegényen.  
 Es azöcc ellen megtartya,  
 Az kic itélic halálra.

110.

CX. SOLTAR. C. M.

Jövendőles az Christus országáról.

AZ Ur Is - ten mon da az én U ram nac:  
 Úly az én ha tál mom-nac job-jâ - ra  
 Míg el len - sé gi det, kic rád tá - mad nac  
 Sá-moly szé-kül ve tem lá - bad a lá.

89 I segécc II segéts III segets 90 I—II kegyességédert III kegyességédért 95 I—II érdemlet III érdemelett

- 1 **1 AZ** Ur Isten monda az én Uramnac :  
 Űly az én hatalmomnac jobjára,  
 Mig ellenségidet, kic rád támadnac  
 Sámoly székül vetem lábad alá.
- 5 **2 Az** Ur az Sionbol küldi páltzádat,  
 Birodalmodnac erősségére,  
 Ellenség közt mutasd országlásodat,  
 Uralkodgyál az népnc közöttc.
- 10 **3 Diczöségére** az te szentségednc,  
 Az nép örvendez gyözödelmednc,  
 Olly soc fiaid tenéked születnc,  
 Mint az haynali harmat az földnc.
- 15 **4 Mert** az Ur Isten meg eskütt teneked,  
 Mellyet meg nem bán soha öröcké,  
 Melchisedec rendi szerint (ezt értscd)  
 Te vagy az fő Pap most és öröcké.
- 20 **5 Az** Ur az ki ül az te jobkezeden,  
 Ha megharagszic egykor valoban,  
 Az hatalmas királyokat erőssen  
 Hatalmával megrontya legottan.
- 25 **6 Az** pogányokon itéletit tartya,  
 Megtölti az földet holttesteckel,  
 Ellenségidnc fejeket megrontya,  
 Országá kihat ez földre szélel.
- 7 Az** uton iszic ö az folyamatbol,  
 Kinec vize foly nagy harsagással,  
 Ennekokaért ö nagy hatalmábol  
 Fejét fölemeli méltossággal.

111.

CXI. SOLTAR. T. B. 24.62.95.

Háláadása az Izrael népénc.

Az XXIV. Soltar notajára.

- 1 **1 HALát** adoc Uram néked,  
 Tellyes szivból áldlac téged,  
 Az hiveknc ö seregiben  
 Megvallom diczöségedet,  
 5 **Hirdetem** diczéretedet  
 Eletemnc minden rendiben.

2 I—II üly 3 I—II kic III Kic 9 I Diczöségére 13 I—II téneked 23 I—II megrontya III megrontya 26 I—II folly  
 4 I diczösegedet

2 Nagyoc az Urnac czudai,  
Es az ki azt megtekénti  
Örvendez annac az ö szive,  
10 Az ö dicző méltosága  
Es az ö szent igassága  
Megmarad öröckön öröcké.

3 Czuda dolgait az Isten  
Szerzette emlekezetben,  
15 Kegyes és irgalmas kedvéből,  
Etelt ád azoknac böven,  
Az kie ötöt félic hiven,  
Megemlekezie kötéséről.

4 Népével nagy czudákat tet,  
20 Hogy az poganyoc örökét,  
Kezekben adá ö nékiec  
Merő hivség és tisztaság  
Es álhatatos igasság  
Minden dolga az ö kezénec.

5 Minden ö paranczolattya  
Igaz minden ö hagvása,  
Kiben semmi változás ninczen,  
25 Az ö népét ö megmenté,  
Es ö vélec kötést szerze,  
30 Ki megmarad minden időben.

6 Szent és dicző az ö neve,  
Es az Urnac ö félelme  
Az jo bölczeség nec kezdeti,  
35 Ki megtartya ö törvényét,  
Es megörzi szent igéjét,  
Annac megmarad diczéreti.

112.

CXII. SOLTAR. T. B.

Tanuság az Isteni félelemlről.

BO dog em - ber az ki az Is tent  
Fé li tiszt - te li szi - ve sze rént,

8 II megtékenti 10 I dicző 15 I kedviből 18 I kötésiről 21 I Oe nekiek kezekben ada:  
22 I hüség 27 I változas II változás III változás 30 I üdőben 31 I dicző  
Cím II Tanuság



Es az ö tör - vé - nyét sze - re ti,  
 Nagy leszz ez föl - dön ö nem - ze te,  
 Ö reg - böl az hi - vec se re ge,  
 Mert az Ur meg - áld - gya es ör zi.

1 1 BÓdog ember az ki az Istent  
 Féli tiszteli szive szerént,  
 Es az ö törvényét szereti,  
 5 Nagy leszz ez földön ö nemzete,  
 Öregből az hivec serege,  
 Mert az Ur megáldgva es örzi.

2 Gazdagsággal ötet megláttya,  
 Kivel bövelkődic ö háza,  
 Igassága megáll örökké,  
 10 Az hiveknek az setétségben  
 Világot támaszt az jo Isten,  
 Hogy láttasséc raytoc kegyelme.

3 Az hiv ember kölczönt ad szivvel,  
 Hamissággal senkit nem terhel,  
 15 Ez el nem döl, megál végiglen,  
 Ki az igasságot kedveli,  
 Es életit azhoz rendeli,  
 Öröc emlekezetben leszen.

4 Es ö egy szálat sem fél azon,  
 20 Hogy rola gonoszhir támadgyon,  
 Reménsége néki az Isten,  
 Es bátorságos az ö szive,  
 Mig megláttya hogy ellensége,  
 Megbüntetnec, és nec veszélben.

5 Javait hiven osztogattya,  
 25 Az szükölködöket nem hadgva,  
 Kiböl öregből igassága.

2 I—II Féli III Féli 3 I törvényit 4 I—II leszz 6 II és 13 I hü I—II szível 16 I ked-  
 velli 21 II Rémsége 25 I—II Jovait 26 I—II szükölködököt

30 Az ő szarva meg nem hanyatlic  
Söt ékessen főlemeltetic  
Böczületes nagy méltoságra.

35 6 Hogy ezt láttya az istentelen,  
Boszszonkodic rayta szivében,  
Es ő nagy gonosz haragjába  
Czikorgattya fogait szörnyen,  
De ha megepedis mérgében,  
De elvesz minden kívánsága.

113.

CXIII. SOLTAR. C. M.

Diczéreti az Istenec fölséges voltánac  
és hogy az szegényeket főlemeli.

AZ U rat ti ő szol-gá-i  
Di czér je tec mert ér-dem-li,  
Ald gyá-toc szent ne vét mindnyá jan,  
Di czér-tes-séc szent föl sé ge  
Most és ő rök-kön ő rök ke,  
Ő szent ne-ve ál das-séc tisz tan.

30 I—II méltoságra III méltoságra 33 I haragjában 35 I—II mérgében III mérgében 36  
I—II kívánsága III kívánsága

- 1           1 AZ Urat ti ő szolgálí  
               Diczérjetez mert érdemli,  
               Aldgvátoc szent nevét mindnyájan,  
               Diczértesséc szent fölsége
- 5           Most és öröckön öröcke,  
               Ő szent neve áldasséc tisztan.
- 2 Napkelettül enyészeti,  
               Aldasséc neve mind végig,  
               Mert az Ur az magas mennyekben
- 10           Regnál minden pogányokon  
               Nagy dicző hatalma vagyon,  
               Melly föllýül hat az szép egeken.
- 3 De ki vólna hasonlatos  
               Ez mi hatalmas Urunkhoz?  
               Kinél fölségesb sohol ninczen;
- 15           Az ki méllyen elalá néz  
               Mindenre valami hól lesz  
               Itt ez földön, és fön az égben.
- 4 Az szegént porbol fölveszi  
               Es az sárbol fölemeli,  
               Allapattyát fölmagasztalvan,  
               Föülíteti végezetre
- 20           Az nagy fejedelmec köze,  
               Az ő népe közt hazájában.
- 5 Az aszszony szomorúságát  
               Oe magtalansága miát,  
               Bodog vigasságra fordítva,  
               Gyermekec annyává teszi,
- 25           Es szép fiackal szereti,  
               Házát gyümölczel szaporítva.
- 30

114.

CXIII. SOLTAR. C. M.

Háláadása az Izrael népének.

HOgy Iz - ra - el ki jött É - gyp - tom bol,  
 Hol ott az nép i de gen nyel - ven szol,

2 I—II érdemli III érdemli 3 I nevit 4 I Diczirtessék 6 I—II tisztán 11 I dücző  
 16 I—II mélyen 25 I—II szomorúságát III szomorúságát 28 I—II teszi  
 Cím I népének

Meg té - re Ja - cob Há za ,  
 Ju dát Is - ten ma gá - nac szen - te lé,  
 Az Iz - ra - elt or szá - gul föl - vö vé,  
 Oe lön né - ki - ec U ra .

1 1 HOgy Izrael kijött Egyptombol,  
 Holott az nép idegen nyelven szol,  
 Megtére Jacob Háza,  
 5 Judát Isten magánac szentelé,  
 Az Izraelt országul föl-vövé,  
 Oe lön nékie Ura.

2 Az tenger ezt látván hátra álla,  
 Az Jordán vize félen fordula,  
 Mind hátra sieténc,  
 10 Az hegyec szökdöstec mint az kosoc,  
 Es az halmoc mint az juh bárányoc,  
 Magassan szökdösénc.

3 Mi lelt téged tenger? mit térsz hátra,  
 Mi lelt téged Jordán? ki üz vissza,  
 15 Hogy elszaladsz illy igen?  
 Mit szöktetöc hegyec mint báránkác?  
 Es ti halmoc mint az kis juhoczác  
 Miért szöktöc illy fönnyen?

4 Az Urnac haragos szine előtt,  
 20 Jácob Istene haragja előtt,  
 Mind ez föld megrettennyen.  
 Ki az kösziklát Tóvizzé térszi,  
 Az kemény követ vízzé ereszti  
 Hatalmas ereiben.

6 I—II nékie III nékiec [Egyesszám kell, vö. Lobwasser: Gab sich jhm zu eim Herren.]  
 9 I—II Mint hatra III Mindhátra 13 I—II hátra? 16 I hegyek II hegyec III hégyec

## CXV SOLTAR. C. M.

Könyörgés az megszabadításért, és vigasztalás  
az bálvány imádo ellenség ellen.

NEM né- künc U ram nem né - künc en - gedd,  
Ha - nem Ne ved-nec adgy di - czö sé get  
Ke gyes i gas - sá go dert,  
Mit czu fol - ná nac az po-gány né - pec,  
Mond ván: hol va gyon az ö Is - te nec,  
Ki meg-men - te né ö ket?

- 1 NEM nékünc Uram nem nékünc engedd,  
Hanem Nevednec adgy diczöséget  
Kegyes igasságodert,  
5 Mit czufolnánac az pogány népec,  
Mondván hol vagyon az ö Istenec,  
Ki megmentené őket?

- 2 De az mi Istenünc erejével  
Valamit akar mindent megmivel  
Mind mennyen és ez földön  
10 De soc bálványoc az pogányoknac  
Aranybol ezüstból czináltattac  
Embereknec kezekben.

2 I duczöséget II I—II czináltattac III czináltattac

3 Szájoc vagyon nékic, de nem szolnac,  
 Szemec vagyon, de semmit nem látnac,  
 15 Nincz elevenség bennec,  
 Fülöc vagyon, de mégis nem halnac,  
 Orrokis vagyon de nem szagolnac,  
 Szagot ök nem éreznec.

4 Kezec vagyon de semmit nem fognac,  
 20 Lábokis vagyon még sem járhatnac,  
 Nem szolnac ö torkokval.  
 Hasonloc ezekhez, kic ezeket  
 Czinállýác, és kic tisztelic öket  
 Egyenlöec egy mással.

25 \* \*5 De te Izrael Istenben bizzál,  
 Es az Ur Istenhez ragazkodgyál,  
 Ö paisod te néked :  
 Aronnac háza Istenben bizzál,  
 30 Az nagy Ur Istenhez ragazkodgyál,  
 Oe megsegéthet téged.

6 Isten félöc, bizzatoc Istenben,  
 Hidgyetec az ö segedelmében,  
 Bizzatoc ez paisba,  
 35 Megemlét az Ur, mert szeret minket,  
 Es Izraelhez nyúytya kegyelmét,  
 Aron házát megáldgya.

7 Oe megáld mind kiczént és mind nagyot,  
 Az kic ötet félic mint Urokot,  
 Es kic szolgállýác ötet,  
 40 Az Ur titeket böven megáldgyon,  
 Soc áldásival megsaporitson,  
 Es minden nemzettöket.

8 Megáld az nagy Ur Isten titeket,  
 Az ki teremtette mennyet földet  
 45 Minden szép ékesseggel,  
 Az eget ö magánac megtartya,  
 Földet ember fiainac adgya,  
 Hogy azt meglakjác szélel.

9 Senki téged Uram nem magasztal  
 50 Sem diczer, az ki halállal meghal,  
 Es tétetic az sirben.  
 Mi annakokaért, á kic élünc,  
 Téged Ur Isten áldunc diczerünc  
 Most és minden időben.

## CXVI. SOLTAR. T. B. 74.

Hálá adása Davidnac, az veszedelemből való megszabadulásért.

Az LXXIV Soltar notájára.

- 1 1 Szeretem és áldom az Ur Istent,  
Mert meghalगतá az én beszédemet  
Könyörgésemre haytá kegyes fülét,  
Kiert imádom ötet naponként.
- 5 2 Midön az halál környülvön engem,  
Es csaknem szörnyü köteliben eyte,  
Pokolnac kinnya engem rettegete,  
Nagy volt bánatom es nagy sérelmem.
- 10 3 Segétségül hívám az Ur nevét,  
Tarts meg lelkemet, s' ottan megsegite,  
Az Ur hiv, igaz, és nagy ö jo kedve,  
Oe megörzi az együgyöeket.
- 15 4 Mikor én nagy nyavalyában volnéc,  
Ottan megmenté nyomorult életem :  
Légy czendességben te azért én lelkem,  
Látván segedelmét fölségéneç.
- 20 5 Te megmentél az haláltól engem,  
Szemem sirástól, lábamot eséstől :  
Az élöç földén jároc szünetlenöl,  
Az te szined előtt én Istenem.
- \* \* 6 Hittem Istenben, mikor így szóléc,  
En szegény lelkem vala nagy inségben.  
Es ezt mondám félelmes sietségben :  
Hiszem hazugoc minden embereç.
- 25 7 Mit adgyac az Urnac jo tетиért?  
Az hálá ado pohárt én fölveszem,  
Es az Ur jotéteményit hirdetem,  
Szent nevét áldom segétségiért.
- 30 8 Fogadásom az egéz nép előtt,  
Háláadással megadom nékie,  
Az hivekneç halála (minden hidgye)  
Drágalátos az Ur szeme előtt.

2 I, III beszédemet II beszédemet 8 II és 9 I—II az III az 12 I—II együgyöeket  
III egügyöeket 16 I segedelmit fölségineç II segedelmét III segedelmet 18 I lábomat  
24 I—II embereç? 25 I—II tетиért? III tетиért. 28 I—II áldom III áldóm 30 I Hálá-  
ládással II Háláadással III Háládással

35 9 Imádlac téged idvözitömet,  
 Ki engem választál szegény szolgáltnac.  
 Nekem szolgáló leányod fiânac,  
 Fölldozád minden kötelimet.

40 10 Aldozom néked háláadással,  
 Nevedet minden nép előtt hirdetem  
 Es az melly fogadást az előtt töttem,  
 Megállom minden előtt vigsággal.

11 Az te Házadnac ö pitvariban  
 Es egész Jerusalemben tisztellec:  
 Velem együtt az Urat diczérjétec,  
 Mondgyatoc Alleluját mindnyájan.

117.

CXVII. SOLTAR. T. B. 127.

Intése minden népeknek, hogy Istent diczérjé  
 az Christus országába valo hívásáért.

AZ U-rat minden nem-ze - tec Di - czér-jé - tec min-den né pec,  
 Mert nagy az ö kegyes-sé - ge, Kit ray-tunc mege - rö si te,  
 Es megmarad i-gas - sá ga Mind ö-röc-ké Al lé lu - ja.

1 1 AZ Urat minden nemzetec  
 Diczérjétec minden népec,  
 Mert nagy az ö kegyessége,  
 Kit raytunc megerösíte,  
 5 Es megmarad igassága  
 Mind öröcké, Alléluja.

33 I üdvozitömet [!] 35 I Fia léven szolgáló leányodnac 36 I—II Fölldozád III Fölldo-  
 zád 38 I—III Névedet 39 I mélyly 43 I—II diczérjétec III diczétjétec 44 II mindnyáján  
 Cím I—II országában



## CXVIII. SOLTAR. C. M. 66.98.

Tanuság az David királynac és az Christusnac országarol.

Az LXVI. Soltar notájara.

- 1 ADgyatoc hálákat az Urnac,  
Mert nagy az ő kegyessége,  
Es nagy volta szent irgalmánac  
Megmarad most és öröcke.
- 5 Izrael bátorsággal mondgyad  
Hogy megáll kegyelmessége,  
Irgalmas voltárul azt vallyad,  
Hogy megmarad mind öröcke.
- 2 Mondgyad bizvást Aronnac háza,  
10 Hogy az Urnac ő jokedve  
Es megmarad irgalmassága  
Most és öröcken öröcke.  
Isten félöc mondgyátoc mostan  
Hogy az Urnac kegyessége,  
15 Megmarad ő tellyes voltában  
Ettül fogva mind öröcke.
- 3 Az Urhoz én nagy inségemben  
Könyörögvén fölkiáltéc,  
Es meghalgata kérésemben,  
20 Töle segedelmet nyeréc  
Az Ur Isten vagyon én velem,  
Es tölem másuvá nem tér,  
Hát kitöl kellyen nékem félnem?  
Mit ártson nékem az ember?
- 25 \* \*4 Jelen vagyon velem az Isten,  
Es á kic jomnac örülneç :  
Megvetem öket félre nézven  
Az kic engemet gyülölneç :  
30 Sockal job az Istenben bizni,  
Hogy nem valamelly emberben,  
Sockal job benne reménleni,  
Hogy nem az fejedelmekben.

---

3 I—II irgalmánac III irgalmanac 12 I örökkön II öröckön 23 I—II kellyen III kellyen 24 I árczon II ártson III ártsón 26 I az II á III á 27 I ököf félen

5 Környülvöttene az pogányoc,  
De az Ur nevében bizom,  
35 Es olly jo reménségben vagyoc,  
Hogy őket mind ellevágom.  
Mint az méhecz környülvöttene,  
De őket elverem menten,  
40 Vélec egygyütt oda lesz nevec,  
Mint aszszu tövis az tűzben.

6 Köröskörnyül fogtác engemet,  
Es kerengnec környülöttem,  
De én reménlem Istenemet,  
45 Hogy őket én mind elvesztem.  
Te ellenség én rám támadál,  
Es meg akarál eyteni,  
De czac hijában munkálkodál,  
Mert életemet Isten örzi.

7 Az Ur énnékem erősségem,  
50 Es én ő rola éneklec,  
Czac ő énnékem segedelmem,  
Es én ő benne reménlec.  
Az hivec vigan énekelnec  
Az ő haylékjokban széllyel,  
55 Mert jobkeze az Vr Istennecc  
Nagy erős dolgokat mivel.

\* \*8 Az Ur megmutattya hatalmát,  
Jób karját ha fölemeli,  
Es czelekedic nagy dolgokat,  
60 Kiket nyilván kell diczérni.  
En ellenségim megértsétec  
Hogy az én dolgom illetén,  
Hogy én meg nem haloc, de élec,  
Az Ur dolgait hirdetvén.

9 Az Ur megbüntete engemet,  
Es igen megostoroza,  
De nem akará elvesztemet,  
Es az halálnac nem ada.  
Nyissátoc meg azért kapuit  
70 Az igasság templománac,  
Hogy bémenvén, nagy diczőségít  
Diczérhessem ez nagy Urnac.

35 I reménségben II reménségben III reméntségben 47 I czák II—III czác I—II munkalodal 52 I remenlec II—III réménlec 54 I szóllel 57 I—II megmutattya III megmuttattya 65 I—II engemet 71 I düczőségít

- 75           10 Mert czac ez kapuja az Urnac,  
               Kin az hivec elbémenne,  
               Kic fölnyitatnac czac azoknac  
               Az kic igasságban élne.  
               Diczérlec téged énekekben,  
               Hogy engemet megalázál,  
 80           De ismet fölövél kegyessen,  
               Es engem megszabadítál.
- \* \* 11 Ez kö, az kit az Házépitöc  
           Itéltec megvetendönc,  
           Az épületben ugy helyhötéc,  
           Feje lön az szegeletne.  
 85           Ez pedig az Ur Istentöl lött,  
           Az ki ezt igyen rendelte,  
           Ez dolognac szemeinc előtt  
           Czudálatos hossza vége.
- 90           12 Ez jeles napot ö magánac  
           Készítette az Ur Isten,  
           Azert ez nap jelen voltánac  
           Vigadgyunc, minden örvendgyen.  
           Uram kérlec, hogy megörizzed  
 95           Ez te királyodat mostan,  
           Birjad és szerenczessé tegyed  
           Mindennemö dolgaiban.
- 100          13 Aldott az ki az Ur nevében  
           Eljöve nagy diczöséggel,  
           Aldunc diczérünc egyetemben  
           Az Urnac háza népével.  
           Erös az Isten az ki minket  
           Igyen megvilágosita.  
           Az föláldozando ökröket  
           Kösséc az oltár szarvára.
- 105          14 Te vagy az én erös Istenem,  
           Téged öröcké tisztellec,  
           Te vagy jo Istenem ennékem,  
           Kit én szüntelen diczére.  
           Adgyatoc hálát ez nagy Urnac,  
 110          Mert nagy az ö kegyessege,  
           Es nagy volta szent irgalmánac,  
           Megmarad most és öröcke.

## CXIX. SOLTAR. T. B.

Tudomány az Istenec az szent irásban foglaltatot igéjéről,  
és szent törvényéről.

AZ olly em-be rec nyil-ván bo-do-goc,  
Az kic i-gas ság gal jár-nac él-tek ben,  
Is ten tör-vé nyé re va-gyon gondgyoc,  
Es az sze-rint él nec min-den i dö ben,  
Az kic szent bi zon sá-git meg-ör-zic,  
Es az Is-tent szi vöc sze-rint ke-re sic.

## Aleph. 1.

1 AZ olly emberek nyilván bodogoc,  
Az kic igazsággal járnac életben,  
Isten törvényére vagyon gondgyoc,  
5 Es az szerint él nec minden időben,  
Az kic szent bizonságit megörzic,  
Es az Istent szívöc szerint keresic.

2 Bodogoc azokis, mondom nyilván,  
Az kic hamisságot nem czelekesz nec,  
De mindenkor az Ur utaiabn  
10 Járnac, és szent ártatlanságban él nec.  
Meghattad hogy az te paranczidat  
Jol megörizzüc minden mondásidat.

1 I—II nyilván III nyilván 3 I törvényire 4 I időben 6 I—II Es III Ez 12 II  
megörizzüc

3 Vayha én olly bodoggá lehetnéc,  
Hogy járhatnéc az te szent utaidban,  
15 Es engedhetnéc szent törvényednec,  
Ha nézhetném paranczodat valoban,  
Es azt szivemben bizonnyal hinném,  
Hogy soha semmi szégyenbe ne esném.

4 Hálát adoc néked tellyes szivből,  
20 Hogy megtanitasz te itéletedre,  
Mellyec tisztác minden hibanélköl,  
Megtartom, és gondom lesz törvényedre,  
De kérlec téged oh én Istenem,  
Hogy soha örökké ne hadgy el engem.

Beth. 2.

25 5 BEszéld meg mit tegyenec az ifjac,  
Hog' öc élhessenec fegyhetetlenül?  
Szent igéd szerint utokat szabjác,  
En téged kerestelec szüntelenül,  
30 Kérlec Ur Isten tellyes szivemből  
Ne hadgy eltévelednem törvényedtől.

6 Az te igédet röytem szivemben,  
Hog' semmi bünnel ne bántsalac téged,  
De megmaradgyac te ösvényedben,  
Minden dolgomban megtartom törvényed,  
35 Aldott Isten tanits meg engemet,  
Hogy igazán értsem rendelésedet.

7 Itéletedet én ayakimmal  
Es az te szádnac ö kegyes beszédet  
Előszámlálom hálá adással,  
40 Kötéseddal vigasztalom szivemet,  
Bizonságidon örvendez lelkem,  
Kic gazdagságnál kedvesbec ennékem.

8 Szüntelen gyönyörőségem nékem  
Vagyon czac az te paranczolatidban,  
45 Te utaidat gyakran emlýtem,  
Hogy meg ne essem valaha azokban,  
Szent igasságodban minden kedvem,  
Es az te igédet el nem feleytem.

18 I—II szégyenben I—III esnem 23 I—II kérlec III kerlec 25 II ifiác 28 I szüntelenöl  
30 I—II törvényedröl 39 I adással II adással III adással 42 I—II ennékem III ennekem  
43 I gyönörőségem 47 I—II kedvem III kédvem

#### Gimel. 4.

- 50 9 **C**Zeledkedd ezt szolgálóddal kegyessen,  
Hog' én élhessec tovább ez világban,  
Es szent ígédet megtartsam hiven,  
En szemeimet nyisd meg világossan,  
Hogy az te törvényed megtekintsem,  
Es annac czudáit eszembe vegyem.
- 55 10 **M**iglen én ez földön járockelöc,  
Ne röyts el tölem paranczolatidat,  
Mert kívanság miatt elepedöc.  
Igen ohaytom szent igasságodat,  
Az te ítéletedhez szivemben
- 60 Nagy kívánságom volt minden időben.
- 11 **U**ram az kevélyeket megrontod,  
Atkoztac és nagy büntetésre méltóc,  
Az kic megvetic paranczolatod.  
Fordullyon el rolam ö gyalázattyoc,  
Kic czac azért gyaláznac szolgálodat
- 65 **H**ogy megörzöm az te bizonságidat.
- 12 **A**z fejedelmec én ream törnec  
Midön özvegyülnec, de az te szolgálád  
Szentségét nézi ítéletednec,
- 70 **A**z melly én szivemnec nagy örömet ád,  
Bizonságid nékem vigaságim,  
Es minden dolgomban tanácsadoim.

#### Daleth. 4.

- 75 13 **D**Elám az porban hever életem,  
Mint ha mayd vitetném az koporsóban,  
Ellesz meg szent ígéd szerint engem.  
Midön utaimat elő számlálván  
Fölkiáltéc, ottan megsegítél,  
Tanits engem törvényedre jo kedvel.
- 80 14 **A**dd értenem paranczolatidat,  
Es elmélkedem az te czudáidrol,  
Es elmémbe foglalom azokat,  
Szivem keserüség miatt kibuzdol,  
Ígéreted szerint segíts engem,  
Hogy töled ismét megerősítessem.

49 I—II szolgálóddal III szolgálóddal 52 I—II világossan III világossán 54 I—II eszemben  
55 I—II Miglen III Miglén 56 I—II él 58 I—II szent III szént 60 I üdőben 66 I—II  
bizonságidat III bizonságidat 68 I—II te szolgálád III teszolgálád 72 I—II dolgomban III  
dolgomban 73 II porbán 74 I—II vitetném III vittetném 79 I—II értenem III érténem  
81 I—II elmémben 84 I—II ismét III ismet

85 15 Az hamis utrol Uram térítsel,  
Törvényednec vezérly igaz utára,  
Kin ember járhat szép czendességgel,  
Juttass kegyessen szent igasságodra.  
Az te itéleted elválasztom,  
90 Igasságodat szemem előtt tartom.

16 Bizonságidra haytom szivemet,  
Es életem azoc szerint rendelem,  
Mentsmeg szégyenvallástol engemet,  
Ha megtartatic általad én szivem,  
95 Paranczolatidra leszsz nagy gondom,  
Es vig örömmel azokat megfutom.

### He. 5.

17 EN Istenem tanits utaidra,  
Hogy szent törvényedre gondot visellyec,  
Es azokat megtartsam mindenha.  
100 Adgy értelmet, igazgass Uram kérlec,  
Hogy törvényedet örizzem hiven,  
Es megtartsam mindenkor én szivemben.

18 Igazgass vezérly hogy ne vétkezsem,  
Mutasd meg paranczolatid ösvényét,  
105 Mert azokban igen gyönyörködem.  
Te rendölésdre haytsad szivemet,  
Nagy figyelmetes együgyöségben,  
Es engem ne hadgy esnem fősvénségben.

19 Forditsad el az én szemeimet,  
110 Hogy hiában valokat ne nézzenec,  
Az te utadban éltess engemet.  
Szolgáddal láttasd szent ígéretednec  
Bétöltésit, az ki téged tisztel  
Es mindenkor fél alázatos szivvel.

115 20 Végy el rólam minden gyalázatot,  
Az kitől én igen félec, rettegec,  
Jóc az te ösvényid, és azokat  
En megtanulni igen örvendezec,  
Törvényedben gyönyörködie szivem,  
120 Igasságodban éltess Uram engem.

Vau. 6.

- 21 FOrdullyon hozzám Uram kegyelmed,  
Segedelmedet adgyad hogy láthassam,  
Igéretedből velem ezt tegyed,  
Hogy szájokat azoknac bédughassam,  
125 Az kie engemet gyaláznac szörnyen ;  
Mert bizom az te szent igéretedben.
- 22 Igaz igédet ne veddel tölem,  
Hogy az mindenkor légyen az én számban,  
Szerzésedben vagyon reménségem,  
130 Te törvényedet szivemben foglalván.  
Es azt megtartom én minden modon,  
Az szerint élvén most és mindenkoron.
- 23 Szüntelen jároc én nagy örömmel,  
Mert te paranczolatidat követem,  
135 Szivem mindenkor azokra szemlél.  
Az királyoc előtt bizvást beszéllem  
Az te bizonságidat, mellyektül  
Meg nem rettenec, nem félec szégyentül.
- 24 Gyönyörködöm az te törvényedben,  
140 Minden paranczolatidat szeretem,  
Mindenece felött egész eltemben.  
Az én kezeimet én fölemelem  
Az te kedves paranczolatidra,  
Es én azokrol beszéllec mindenha.

Zain. 7.

- 145 25 GOndold meg azt és jusson eszedbe,  
Az mit szolgálđnac egyszer megigértél,  
Jo reménséget adván szivembe.  
Minden inségben vagyoc bátor szivvel,  
150 Mert az te szent beszéded engemet  
Meguyjét, és elvészi sérelmemet.
- 26 Az kevély népec czufolnac engem  
Es nevetnec, de nem gondoloc vélec,  
Hogy törvényedet azért megvetném,  
De az te ítéletidre tekintec,  
155 Mellyeknec tisztaságát joltudom,  
Es magamat azockal vigasztalom.

127 I vöddel 132 I—II élvén III elvén 140 I—II paranczolatidat 141 I—II felet 145  
I—II eszedben 147 I—II reménséget III reménséget I—II szivemben 148 I—II szivel  
150 I—II Meguyét



27 Es miként az istentelen népec,  
Kic elszakadtac az te törvényedtől,  
Gondolatimnac nagy bút szereznec,  
160 Azonképpen én az te szerzésidről  
Eneklettem én nagy örömben,  
Az én budosásimnac minden helyen.

28 Sem éjel sem nappal meg nem szünöm  
Az te nevedről gyakran emlekezni.  
165 Az te paranczolatod keresöm,  
Föképpen erre szoktam vágyakozni,  
Minden előtt magamban elszántam,  
Hogy az te törvényedet én megtartsam.

### Heth. 8.

29<sup>o</sup> Hiszem te vagy az én örökségem,  
170 Tellyes örömmel azért azon leszöc,  
Hogy az te igédet megörizzem,  
Az te szined előtt szivből könyörgöc,  
Kegyelmezz meg Ur Isten ennékem,  
Mert szent igéreted vigasztal engem.

30 Jol meggondolom az én utamat,  
175 Hogy az jo utol el ne tevöledgyem,  
Arra vezérlem minden gondomat,  
Bizonságidra lábaim téréytem,  
Igen sietec, nem késem semmit,  
180 Hogy megtarthassam szent paranczolatid.

31 Megfosztottac az istentelenec,  
Elpusztítánac, de mindazonáltal,  
Tölem törvényid nem feleytetnec,  
185 Még éyfélkor fölkelec vigasággal,  
Es tégedet diczérlec és áldlac,  
Itéletiért szent igasságodnac.

32 Az olly népekhez adom magamat,  
Az kic téged félnec, és read néznec,  
Es megtartyác paranczolatidat,  
190 Bevségével te kegyelmességednec  
Tellyes ez világ, azért én Uram,  
Szent törvényedre töled tanitassam.

---

162 I—II budosásimnac III budosásimnac 165 I keresem 174 I—II vigasztal engem III  
vigasztal lengem 184 I—II vigassággal 186 I—II Itéletiért III Itéletiért 190 I Beüségével

## Teth. 9.

195 33 **IMé** szegény szolgáladdal soc jot töl,  
Szent ígéreted szerint megsegítél,  
Kin mostis örvendec tellyes szivből:  
Tanits, és áldgy engem jo értelemmel,  
Engedd nékem szent esmeretedet,  
Mert én igaznac tartom törvényedet.

200 34 Minekelötte megbüntettetném,  
Az igaz utat elvétöttem vala,  
Most életem igédhez rendelem,  
Nagy szorgalmatossággal nézec arra.  
Uram jokedvö vagy és irgalmass,  
Azert szerzésedre engemet oktass.

205 35 Az kevélyec rolam hamisságot  
Költneec, de én az te szent törvényedet  
Megörizem paranczolatidot.  
Kövéer az ö szivöc és elföldüllet,  
En pedig az te szent törvényedben  
210 Gyönyörködöm én tellyes életemben.

215 36 Jómra lött nékem hogy megalázál,  
Hogy megtanulnám az te törvényedet,  
Kin igyekezem nagy ohaytással.  
Aranyt, ezüstöt, és egyéb effélét,  
Kit az emberec nagyra böczülneec,  
Törvényedhez képest tartoc semmineec.

## Jod. 10.

220 37 **KE**zeiddel formáltál engemet,  
Tanits meg azért paranczolatidra,  
Hogy tudgyam törvényedneec értelmét,  
Es ezen indulnac nagy vigasságra  
Az istenfélöc, látván ez dolgot,  
Hogy igédben vetem bizodalمامot.

225 38 Igaz vagy Uram itéletidben,  
Tudom hogy senkit nem büntetsz méltatlan,  
Engemis méltán büntetsz ecképpen.  
Kérlec czelekedgyed ezt irgalmadban,  
Hogy én megvigasztaltassam megint,  
Szolgadnac mondott ígéreted szerint.

196 I—II álggy III áldgya 198 I—II én III en 207 I paránczolatidot 212 I megtanól-  
nam 220 I—II vigasságra III vigassagra

- 230 39 Nagy irgalmadat mutasd meg nékem,  
Hog' élyec, mert czac â te törvényedben  
Vagyon minden én gyönyörüségem,  
Az kevélyec essenec szégyenségben,  
Kic engem hamis ockal terhelne,  
De én az te törvényedről beszéllec.
- 235 40 Térjenec hozzám monstan mindenec,  
Kic téged félne, törvényed tisztelic,  
Es az te bizonságidnac hiszne,  
Tiszta én szivem, el sem tevelyedic,  
De megtarttya paranczolatidot,  
240 Hogy ne vallyac szégyent, se gyalázatot.

Caph. 11.

- 41 LElkem elfogy nagy kivánságában,  
Midön várom az te segedelmedet,  
Bizván igédne fogadásában.  
245 Ugyan elfáraztom az én szememet  
Nagy várakodás miatt, így szolván:  
Mikor vigasztalsz meg engem valoban?
- 42 Noha én czac nem hasonlo vagyok  
Az füstön elaszott száraz tömlöhöz,  
Szerzésidre mégis gondot tartoc,  
250 Miglen kell várnom! mikor látsz igyemhöz?  
Mig halasztod el ítéletedet,  
Es ha bünteted meg ellenségimet?
- 43 Az kevélyec, kic szent törvényedet  
Mégvetic, titkon nékem vermet ásnac,  
255 De ha tekentyüc szent szerzésidet,  
Minden paranczolatid jóc, igazac.  
Nagy méltatlanul kergetne engem,  
Tarts meg azért, és legy én segedelmem.
- 44 Czac nem elveszténe ök engemet,  
260 Es mayd ugyan eltörléne ez földről,  
Még sem hagyom el szent törvényedet,  
Tarts meg életemet kegyességéből,  
Hogy meg tartsam fölséged kötésit.  
Es megőrizem szádnac bizonságit.

230 I törvényedben II—III törvényedben 231 I gyönyörüségem 235 I mostan 237 I—II bizonságidnac III bizonságidnac 240 I—II szégyent III szégent 241 I—II kivánságában III kivánságában 250 I—II ügyömhöz 251 I ítéletedet 259 I—II el veszténe III elvesztene 260 I eltörléne II—III eltörléne [Mindkét sorban múlt idő kell; Lobwasser: Sie haben mich schir vmb das leben bracht, Vertilgt vnd außgerottet von der erden, Károl: Czac meg nem eméztette engemet ez földön:]

## Lamed. 12.

265 45 MInd öröcké Uram az te igéd  
Megáll és megtart az magas mennyekben,  
Azonképpen Isteni hivségéd  
Megmarad öröcké minden időben,  
270 Mint ez álló föld, kit te fondáltál,  
Ki az ő helyében mindenkor megál.

46 Mind ma és mind öröcké megálnac,  
Az miket te rend szerint teremtettél,  
Es tenéked mindenec szolgálnac,  
Hogy ha magamat az te törvényeddel  
275 Nem vigasztaltam volna, már régen  
Elvesztem volna én nagy inségemben.

47 Nem feleytem el szent törvényedet,  
Es gondot tartoc paranczolatidra,  
Mert te azokban éltetsz engemet,  
280 Tekénts Uram kegyelmessen szolgáladra,  
Légy segítségem, mert tiéd vagyoc,  
Es törvényednec örzésire vágyoc.

48 Az istentelenec ream titkon  
Inczelkednec, és törnec életemre,  
285 En elmélkedem bizonságidon,  
Es minden dolgot ha megnézec végre  
Látom hogy mindenec elmulandóc,  
De az te törvényid megmaradandóc.

## Mem. 13.

290 49 NAgy szerelmem vagyon törvényedhez,  
Mellyrül naponkint örömet beszéllec,  
Mert ez nékem vig örömet szerez,  
Te paranczolatid bölczebbé téznec  
Engemet minden ellenségimmel,  
Mert öröcké tölem nem távoznakel.

295 50 Tudósb vagyoc én tanitoimnál,  
Az mellyeket nagy bölczeknec tart minden,  
Mert bizonságod elmemben megál,  
Még az véneknélis bölczeb vagyoc én,  
Mert törvényed szemem előtt tartom,  
300 Es elmémet attol el nem forditom.

51 Minden hamis utat elkerülök,  
Hogy lábam ne járjon gonosz ösvényen,  
Igéd megtartásának örülök,  
Itéletedet tekintem szüntelen,  
305 Azoktól soha el nem távozom,  
Kic által én te töled tanítatom.

52 Az te beszéded édes és drága,  
Még az méznélis édesb az én számban,  
Kimondhatatlan gyönyörű volta,  
310 Igédben vån bölcseségem fondálvan,  
Bölcseségemet abban keresöm,  
Az hamisságnac ösvényét gyűlölöm.

#### Nun. 14.

53 ORánkint fáklyám nékem szent igéd,  
Melly világot tart nékem utaimban,  
315 Hogy egyenessen járjam ösvényed,  
Az mellyen én járhatoc bátorságban,  
Megesküszöm néked és megállom  
Hogy igasságodnac jussát megtartom.

54 Fölötte igen megnyomorottam,  
320 Enyhíts meg, és végyföl engem ismétlen,  
Az mint nékem megígérted Uram,  
Az áldozat, kit szájam néked teszen,  
Kérlec hogy legyen kedves te nálad,  
Es itéletedet tudtomra adgyad.

55 Halálos veszélben forog lelke,  
325 Ugy hogy markomban hordozom életemet,  
Szent törvényedet még sem feleytem,  
Az hitlenc, kic gyalázzác nevedet,  
Tört vetnec nékem mindenütt széllel,  
330 Szent szerzésedtől még sem távozom el.

56 Bizonságodat örökül birom,  
Es azokat tartom drága kinczemnec,  
Azokban lesz minden vigaságom.  
335 Szivemet haytom az te törvényednec  
Megtartására minden időben,  
Es azokat meg örzöm mind végiglen.

---

301 I—II elkerölök 302 I—II ösvényen III ösvényen 304 I Itéletedet 306 II te  
téled 307 I—III beszéded 309 I—II gyönyörű 312 I ösvényit 315 I egyenessen II egyen-  
nessen III egyenessén 320 I—II végyföl III végyföl 321 I—II megígérted III megígérted  
330 I szerzésedtől 335 I időben

Samech. 15.

- 340 57 **Ö**Sztönössen gyüölölöm azokat,  
Az kic mindenkor czac gonoszt gondolnac,  
De szeretem paranczolatidat,  
Es czac tégedet tartlac otalmomnac,  
Igéretedben vân reménségem,  
Az te szent igéd megvigasztal engem.
- 345 58 Gonosztévöc mennyetec el tölem,  
Mert én azt mind meg akarom tartani,  
Az mit az Isten paranczol nékem,  
Igéd szerint siess engem taplálni,  
Hogy élhessec, segíts meg Úr Isten,  
Ne szégyenüllyec meg reménségemben.
- 350 59 Legy gyámolom, adgy jo egésséget,  
Ugy leszen énnékem kedves törvényed,  
Abban keresem én örömömet,  
Az ollyakat te mind ez földhöz vered,  
Kic elhaylanac igasságodtul,  
Es minden dolgokban járnac álnokul.
- 355 60 Gonoszokat te elvetsz ez földről,  
Mint az salakot, vagy értznec szemetet,  
Bizonságidat szeretem szivből,  
Szivem félelmében előtted reszket,  
Testem el epett nagy rettegésben,  
360 Az te kemény itéletedre nezven.

Ain. 16.

- 365 61 **P**Örpatvar ninczen nékem kedvemben,  
Igaz itéletet tészec mindennec,  
Ne adgy azért azoknac kezekben,  
Az kic engemet szüntelen kergetnec,  
Szolgádat minden jóra vezérlyed,  
Es az kevélyec ellen védelmezzed.
- 370 62 Az én szemeim elfogyatkoztac,  
Ugy nézic és várjác segedelmedet,  
Igédnec igasságát ohaytyác,  
Ne késsel Uram, segíts meg engemet,  
Szegény szolgálóddal tégy kegyelmessen,  
Tanits igédre, oktass törvényedben.

344 I—II tártani 346 I siess II siess III siéss 347 I—II élhessec III elhessec 348 I—III  
szegyenüllyec 355 I—II Gonoszokat 356 I—II szemetét 358 I, III felelmében II fé-  
lelmében 360 [A sor utáni címben:] I Ain II—III An 365 I—II jora III jórá 370 I segític

375 63 Szolgád vagyoc, adgy értelmet nékem,  
Hogy érthessem az te bizonságidat  
Es jo értelmében gyönyörködgyem,  
Ideje Uram hogy láttasd dolgodat,  
Mert nincz már helye az igasságnac,  
Az te törvényid mind hátra hagyatnac.

380 64 Azért az te paranczolatidat,  
Az tiszta arannál inkább szeretem,  
Mindennél föllyeb tartom azokat,  
Eletemet azoc szerint rendelem,  
Mert igaznac tartom mindenképpen,  
Az hamis ösvént gyüölölöm erőssen.

Pe. 17.

385 65 RAKvác bizonságid nagy czudáckal,  
Hogy azért megtarthassam én szivemben,  
Azon igyekezem buzgósággal,  
Az te igéd, ha kic veszic eszekben,  
390 Setét sziveket megvilágosit,  
Együgyöeket bölczéségre tanit.

66 Fölfoházkodom gyakran én számmal,  
Mert én azt nagy szivem szerint kívánom,  
Hogy törvényedet értsem bizonynal,  
Tekénts reám, szinedet engedd látnom,  
395 Irgalmaz nékem, lám nagy jo kedved  
Azokhoz, az kic szeretic szent neved.

400 67 Szent igédben vezérlyed utamat,  
Es örizz meg engem az hamisságtul,  
Hogy az raytam ne vegyen hatalmat,  
Ments meg az népnc nyomorgatásátul,  
Hogy örömmel törvényedet nézzem,  
Es paranczolatidat megörizzem.

405 68 Világosits ortzádat szolgádon,  
Es tanits meg, hogy én jól meggondollyam,  
Szerzésed engem mire tanitson,  
Könyhullatásom szememből kifolyam  
Mint az patac, Azert hogy az népec  
Böczületet nem tésznec törvényednec.

373 I nékem II nékdm [!] III nékém 375 II gyönyörködgyem 380 I inkább [!] II inkább III inkább 381 I—III föllyéb II Mindénnel 394 I Tekincz 395 I nagy II—III nagy 398 I—II engem 402 I paranczolatidat II—III paranczolatidat

Zade. 18.

410 69 **S**Omnia szerint Uram te igaz vagy  
Mindennémü te czelekedetedben,  
Itéletednec igassága nagy,  
Igasságodat vehetic eszekben,  
Bizonságodat az kic megnézie,  
Ez paranczolatidat megörizic.

415 70 Megöl az bú nagy indulatomban,  
Midön tekéntem az te szent igédet,  
Hogy az ellenség czufollya bátran,  
Es elfeleyti minden beszédidet,  
420 Az te szent igéd igen szép tisztá,  
Szolgád azért szereti és megtartya.

425 71 En kiczin és megvettetött vagyoc,  
De még sem feleytem el törvényedet,  
Söt mindenütt arra gondot tartoc,  
Szent igasságidnac nem láttyac végét,  
Mert ök mind öröcké megmaradnac,  
Törvényed, törvénye az igasságnac.

430 72 En kergettetem, vagyoc énségben,  
De nem gondolván semmi nyavalyámmal,  
Gyönyörködöm az te törvényedben,  
Az te igasságod öröcké megál,  
Mellyet nékem jelents meg kegvessen,  
Es bátorságos leszec életemben.

Coph. 19.

435 73 **T**Ellyes szivböl hozzád esedezem,  
Uram halgass meg engem kegvelmessen,  
Hogy rendelésedet megörizzem,  
Kérlec szabadits meg engem Ur Isten,  
Es legottan igyekezem azon  
Hogy bizonságid megtartsam jo modon.

440 74 Gyakorta reggel virratta elől  
Te hozzád könyörgésemben kiáltoc,  
Igédben vetvén reménségemöt  
Elöb hogy nem elmennec az virrasztoc,  
Az en szemeim vigyáznac, néznec,  
Es az te szent igédröl elmélkednec.

416 I tekintem [ . . ] igidet 420 I—II megtartya III megtártya 431 I jelencz II jelenets [!] III jelénts 432 I lészek II lészec 439 I—II Gyokorta 443 I vigjáznac II—III vigyaznac 444 I igidröl



445 75 **K**egyességédért haldmeg beszédem,  
Tarts meg életemet igasságodból,  
Hadd vidámóllyon meg az én szivem,  
Mert az soc hitetlen nép reám tódól,  
Es engem szertelen sanyargatnac,  
450 De az te törvényedtől távol vadnac.

76 De te én hozzam Uram közel vagy,  
Es benned bizom én minden időben,  
Szent törvényednec igassága nagy,  
Bizonságid fundáltattac ecképpen,  
455 Hogy örökké megmaradnac tudom,  
Es jól értem, azért nyilván kimondom.

### Resch. 20.

77 **V**Edd eszedben én nagy inségemet,  
Es én nyavalyáimból szabadíts meg,  
Mert nem feleytem el törvényedet,  
460 Fogadd föl ügyemet, és védelmezz meg  
Megttekintvén szent ígéretedet,  
Az halál ellen tarts meg életemet.

78 Az gonoszoktul (minden meghidgye)  
Segédseg, és idvösség távol vagyon,  
465 Mert ök nem néz nec szent szerzésidre.  
Szent irgalmasságod nagy mindenkoron,  
Uram tarts meg engemet, hogy éllyec  
Igassága szerint itéletednec.

79 Bizonságidat én nem hagyom el,  
470 Noha én réam nagy soc népec törnec,  
Kic gyülöl nec, és kerget nec széllal,  
Oh melly sérelmes ez az én szivem nec,  
Hogy ellenségi az igasságnac  
Az te igéddel semmit nem gondolnac.

80 Paranczolatidat én szeretem,  
Es soha el nem távozom azoktul,  
Kegyességdből tarts meg életem.  
Te igaz beszéded mindent fellyöl mul,  
Szent Itéleti igasságodnac  
480 Monstan és mind örökké megmaradnac.

450 I törvenjdtől 452 I üdőben 453 I törvenyidnec II törvenyédnec 454 I—II fondaltattac 458 I nyavalyaimból II—III nyavalyáimból 462 II életémet 464 I üdvösség 468 I itéletednec 474 I—II igéddel III igéddel 478 I fellölmul 479 I Itéleti 480 I Mostan

Schin. 21.

81 ŰZnec kergetnec az fejedelmec,  
 Noha semmit senkinec nem vétöttem,  
 Szent ígédűl szivemben rettegec.  
 De ígéretedben örvendez lelkem,  
 485 Mint az ki talál nagy gazdag prédát,  
 Avagy mint á ki nyér soc drága marhát.

82 Az hazugságot igen gyűlölöm,  
 Semmit ez földön inkább nem utáloc,  
 De az te törvényedet szeretöm.  
 490 Igasságodon olly igen vigadoc,  
 Es meggondolván itéletedet,  
 Naponkint hétszer diczérlec tégedet.

83 Nagy békesegec vagy azoknac,  
 Az kic szeretic az te törvényedet,  
 495 Semmi veszélben öc nem akadnac.  
 Várom Uram az te idvösségedet,  
 Abban forгатom minden gondomat,  
 Hogy czelekedgyem paranczolatidat.

84 Bizonságidra gondot tart lelkem,  
 500 Mert én olly igen szeretem azokat,  
 Es én csak azokban gyönyörködem,  
 Bizonságidban gyakorlom magamat.  
 Elötted vagyon minden életem,  
 Ninczen elröyvtve töled én ösvényem.

Thau. 22.

85 ZÖngö kiáltásom jusson hozzád  
 Es igasságodat adgyvad értenem,  
 Az mint szent ígédben fölfogadtad.  
 Jusson elődbe én esedezésem,  
 510 Szabadits meg minden inségemből,  
 Az te régen tött szent ígéretedből.

86 Ha én megtanolom szerzésedet,  
 Az én ayakimmal diczérlec téged,  
 Nyelvem hirdeti te szent ígédet,  
 Mert minden törvényed és ígéreted  
 515 Merö hivség, és tiszta igasság,  
 Kiben nem találtatic semmi hivság.

484 I—II örvendez III örvendéz 485 I—II gazdag III gazda 486 II Avagy 489 I szeretem 492 I—II hétszer III hétszér 493 I vagjon II vagyon III vágyon 494 I—II szeretic III széretic 496 I idvösségedet II idvösségedet III idvösségedet 498 I czelekedgyem II czelekedgyem III czelekedgyem 508 I—II elődben 511 I—II Há [...] mégtanolom 515 I hüség

520 87 Ments meg Uram engem kezeiddel,  
 Es legy erős segedelmem én nékem,  
 Mert törvényedet szeretem szívvél,  
 Idvözítésedet várom Istenem,  
 Kiben vetöttem reménségemet,  
 Mert igen kedvelem szent törvényedet.

525 88 Eltét czac azért kívánnya lelkem,  
 Hogy ö tégedet Uram diczérhessen,  
 Itéleted legyen segítségem:  
 Mint egy elveszött juh ugy budosom én.  
 Uram keress meg engem szolgálodat,  
 S' nem feleytem el paranczolatidat.

120.

CXX. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az ö rágalmazoi ellen.

EN az Ur Is - ten - hez ki ál tég,  
 Mi ko - ron nagy in - ség - ben va léc,  
 Es bé nem du - gá az ö fü let.  
 U ram hal-gasd meg ké - ré - se mel,  
 Az né - pek - nec ha - zug szá jok tul,  
 Ha mis nyel - vec gya - lá - zat - tyá tul,

517 I Mencz II Ments III Ménts 519 I—II szível 520 I üdvözítésedet 522 I kedvellem  
 525 I Itéleted I—II segítségem III segedségem 527 I—II szolgálodat III szolgálodat

E le - te - met ez ve szél től

Tarts meg ke - gyel mes sé - ged - ből.

- 1 1 EN az Ur Istenhez kiáltéc,  
Mikoron nagy inségben valéc.  
Es bé nem dugá az ő fület.  
Uram halgasd meg kérésemet,
- 5 Az népeknecc hazug szájoktul,  
Hamis nyelvecc gyalázattyátul,  
Eletemet ez veszéltől  
Tarts meg kegyelmességéből.
- 10 2 Vallyon az te czélczapo nyelved  
Miczoda hasznott ád tenéked?  
De minemő jó dolgott tehet,  
Hazudozásával mit nyerhet?  
Szintin mint az nyíl az kézívben,  
Kit az vitez megvony kezében,
- 15 Az melly égett olly sebessen,  
Mint tűz az fenyő tövisben.
- 20 3 Oh melly igen nehéz ennékem,  
Ez itt lakásom és életem,  
Az Mesekitác sátorában,  
Az Kedaritác haylékában.  
En ezen olly igen kesergecc,  
Hogy kic békeségett gyüülönc,  
Azoknál kell soká laknom,  
Kic között nagy én bánatom.
- 25 4 En mind czac békeségett szoltam,  
Háborgástul magamat ottam,  
De ez nem tettzic ő nékiec,  
Czac had és hartz kell ő kedveknecc.

2 I—II valéc III valec 3 II fület 4 I keresémet 10 I te néked? II tenéked? III tenéket: 12 I—II Hazudozásával III Házudozásával 13 I—II kézívben III kezívben

## CXXI. SOLTAR. T. B.

Tanusag az Istenec őréséről és otalmáru.

Sze mem az he gyek-re ve-tem,  
 Mert fel-lyül van né kem Min-den se-ge-del-mem,  
 Is ten az én re mén sé-gem,  
 Ki az e-get for-mál ta Es ez föl-det al kot ta.

1 SZemem az hegyekre vetem,  
 Mert fellyül van nékem  
 Minden segedelmem,  
 Isten az én reménségem,  
 Ki az eget formálta  
 Es ez földet alkotta.

2 Lábad botlani nem hadgya,  
 Es az ki rád vigyáz  
 Nem szunnyadozic az,  
 10 Izraelt hozzá fogadgya,  
 Mert az nem aluszic el,  
 De rájoc gondot visel.

3 Az Ur téged megörizzen,  
 Kezét rád terjesztvén  
 15 Arnyékkal befedgyen.  
 Hogy az nap ö hevségében,  
 Néked ne ártson éyjel  
 Az hórd az ö fenyével.

4 Az Ur örizze öröcke  
 20 Lelkedet esettől,  
 Mentse meg veszéltől.  
 Az Ur hiven megörizze  
 Az te kimenésedet  
 Es te bėjövésedet.

Cím I őrésiről 4 I—II reménségem III reménségem 7 I hadgja II hadgja III hadgja 14 II terjésztvén

## CXXII. SOLTAR. T. B.

Tanuság az Isteni szolgálatról és az világi gubernálásról.



Ö Rülöc az én szivemben, Ez kívánatos hirt halván,  
 Hogy mi béme-gyünc ez után Az Is-ten la-ko he lyé ben,  
 Je ru-sa-lem ka-pu- id-ban Mi lá- ba-inc-kal megál-van,  
 Az Je- ru-sa-lem jol meg- é- pült, Sok é- kes é- pü- le tec - kel,  
 Hol - ott szép polgá-ri rend-vel Min - den-fé- le nem-zet egyben gyült.

1 ÖRülöc az én szivemben,  
 Ez kívánatos hirt halván,  
 Hogy mi béme-gyünc ez után  
 Az Isten lako helyében,  
 Jerusalem kapuidban  
 Mi lábainkkal megálvan,  
 Az Jerusalem jól megépült,  
 Sok ékes épületeckel,  
 Holott szép polgári rendvel  
 10 Mindenféle nemzet egyben gyült.

2 Az Urnac minden nemzete,  
 Mint meghatta Izraelnek  
 Gyülyenec Jerusalembé,  
 15 És ott az Istent diczérjéc  
 Az székek ott tétetnec fel,  
 Kiken David háza itél,  
 Es ott az igasság lakozic.  
 Kérjetec jót ez városnac,  
 Békeség légyen azoknac,  
 20 Kie ez várost tisztán szeretie.

1 I ÖRülöc 2 II hálván 7 I—II [Lásd a főszóvegben.] III [Őrszóként csak ennyi:]  
 Az Je- 9 I—II polgári III polgári 16 I—II Kiken III Kiben [I—II a jó; Lobwasser:  
 Daruffen das hauß Davids richt:]

3 Légyen te köfalaidban  
 Csendesség és jó békeség,  
 Az köség közt egyenesség,  
 Jó szerencze házaidban.  
 25 Az én atyám fiaiért,  
 És ott lakó feleimért  
 Adgyon Isten jó békeséget.  
 Szentségiért én ez helynec,  
 30 Melly szerzetött az Istenec,  
 Minden jót kívánoc te néked.

123.

CXXIII. SOLTAR. T. B.

Könyörgése az Izrael népének az megszabadításért.

TE hoz - zád sze-me - i - met Ur Is ten E-me-lem az ég-ben,  
 Mint szolgánac szem-e-i nyit va vad- nac, Es az Ű-ra vi - gyáz - nac.  
 Mint szólgá- lo le ány ö aszso-nyá - ra Te-kintmindeno-rá ba:  
 Ugy néz nec sze- me inc az Is ten - re Es ö ke-gyel- mé re.

1 1 TE hozzád szemeimet Ur Isten  
 Emelem az égben,  
 Mint szolgánac szemei nyitva vadnac,  
 És az Urra vigyáznac.  
 5 Mint szólgáló leány ö aszszonyára  
 Tekint minden órába :  
 Ugy néz nec szemeinc az Istenre  
 És ö kegyelmére.

23 I éjjenesség II éjjenesség III éjjenesség  
 3 I—II szolgánac III szolgánac 6 I órába II—III órába

10           2 Kegyelmezz Uram kegyelmezz nekünc,  
               Mert nincz böczületünc,  
               Minden olly szertelenül gyaláz minket,  
               Kinél föllyeb nem lehet :  
               Kevély népec minket szörnyen nevetnec,  
 15           Raytunc czufságot üznenec,  
               Negédes szókkal ugy nevettetünc,  
               Kikvel eltölt lelkünc.

124.

CXXIV SOLTAR. T. B.

Háláadás az megszabadításert.

AZ Iz - ra - el ezt nyil-ván mondhat-tya:  
 Ha az Is - ten nem lött vol - na ve lünc,  
 Ha ö nem lesz va la se gét sé - günc,  
 Mi dön az em be rek-nec sok-sá - ga  
 Ke gyet - le - nüil tá ma - da el le nünc.

1           1 AZ Izrael ezt nyilván mondhattya  
               Ha az Isten nem lött volna velünc,  
               Ha ö nem lesz vala segítségünc,  
               Midön az embereknek soksága  
               Kegyetlenül támada ellenünc,

2 Elnyelnece vala ök elevenen,  
               Ugy reánc gerjett vala haragjoc,  
               Minket tellyességgel az nagy haboc  
 10           Vizzel elburitnac vala szörnyen,  
               Ránc omlanac vala nagy patakoc.

9 I Kégyelmez II—III Kégyelmezz  
 3 I segítségünc



3 Az nagy ár viz reáne rohan vala  
 Es elnyeli vala életünket,  
 Diczéret Istenec, hogy ő minket  
 Az ő fogoktul megszabadíta,  
 15 Hogy ök meg ne ennénc bennünket.

4 Miképpen elszalad az madarka  
 Az madarász töriböl, acképpen  
 Megszabaduláne az tört elszegvén,  
 20 Mert életünknek az Ur otalma,  
 Ki mennyet földet teremté bölczen.

125.

CXXV SOLTAR. T. B.

Tanuság az Istenec otalmárol.

AZ kic biznac az Ur Is-ten - ben Nagy hi - e - de lem - mel,  
 A zoc nem vesz - nec el Sem - mi né mü ve - sze - de - lem - ben:  
 Mint az Si - on he - gye meg - ál - nac, Nem in - ga - doz - nac.

1 1 AZ kic biznac az Ur Istenben  
 Nagy hiedelemmel,  
 Azoc nem vesz nec el  
 Semminémü veszedelemben  
 Mint az Sion hegye megálnac,  
 Nem ingadoznac.

2 Es mint az nagy Jerusalemet  
 Hegyec környül vöttéc,  
 Es nagy kerétésec,  
 10 Acképpen Isten az ő népét,  
 Es ő hiveit környülvészi  
 Es megörizi.

3 Mert az öveit ő nem hadgya  
 Az hamis kezében,  
 15 Es semmi inségben,

Hogy kiki ő magát megóyja,  
 Hogy az hitlen népeckel egybe  
 Né essec bünbe.

2)

4 Jelen vagyon az jó szívöckel,  
 De az hitleneket  
 És ő ösvényeket,  
 Elhadgva az gonosztévöckel,  
 De Izraelnek békeséget  
 Ad czendességet.

126.

CXXVI. SOLTAR. T. B.

Háláadás az Babyloniai fogságból való megszabadulásért.

MI - kor az Si - ont az Is - ten Fog - ság - bol ki - ho - zá hi - ven,  
 Ugy mentiinc mintegy á lom - ban, Vig ne - vet - ség volt szá - junk - ban,  
 Di - cze - ked - tünc az mi nyelvünc - kel,  
 Es é - nek - lettünc nagy ö - röm - mel,  
 Az po - gány közt minden mond - ta: Ez nyil - ván az Is - ten dol - ga.

- 1 I Mikor az Siont az Isten  
 Fogságból kihozá hiven,  
 Ugy mentünc mint egy álomban,  
 Vig nevetség volt szájunkban.  
 5 Diczekedtünc az mi nyelvünckel,  
 Es éneklettünc nagy örömmel,  
 Az pogány közt minden mondta:  
 Ez nyilván az Isten dolga.

17 I egyben II [Az egész sor hiányzik.] 18 I—II bünben

Cím I—II megszabadulásért III megszabadulásért 4 I—II szájunkban III szá-  
 junkban

10           2 Az Ur mutatá hatalmát,  
Mivélünc tön nagy czudákat,  
Azért öt diczérjüc itten,  
Örvendezzünc sziveinkben.  
          Hozdki Ur Isten az többitis,  
Vesd végét ö fogságoknakis,  
15           Mint az erös zugo széllel  
Mind ez föld megszárad szélljel.

          3 Az kic nagy könyhullatással,  
Buzát vetnec nagy bánattal,  
Aratáskor azoc széllel  
20           Aratnac nagy vig örömmel.  
          Sirva mennec ki az vetésre,  
Az magot hintic keseregve,  
De az jo kévéket osztán,  
Béhordgyác nagy vigaságban.

127.

CXXVII. SOLTAR. T. B. 117.

Tanuság az házi állapotrol és kösségi gondviselésről.

Az CXVII. Soltar notajára.

1           1 HOgy ha ember házat épét  
Isten segedelme nélkül,  
Ott az munka hiában kel,  
Ha Isten nem örzi népét  
5           Es az várost meg nem oyja  
Az örökneec semmi haszna.

          2 Hijában keltec föl reggel,  
Nagy késön fekünni mévén,  
Alég esztec az kenyérben,  
10           Kit kerestec veréteckel,  
Holott kit az Isten szeret  
Annac könnyen ád eleget.

          3 Az kinec gyermeki vadnac  
Szép avándéckal láttatic,  
15           Melly az Istentöl adatic:  
Kedves áldása az Urnac,  
Az ki láthattya magzatit,  
Önnön méhéneec gyümölczit.

19 I—II Aratáskor III Arataskór 24 I—II vigasságban

Cim I kösségi II—III kösségi 2 I—II nélkül 8 I—II fekenni II mévén 18 I mihinec

20 4 Oh melly drága adományoc!  
 Hogy ez illy apro gyermekec,  
 Ekessen fölnevekedne  
 Es ök szinten ollyaténoc  
 Mint â nyilac az kézivben  
 Az erős vitéz keziben.

25 5 Nyilván bodognac mondatie,  
 Ki bövölkedie azoockal,  
 Rakva ö tegze nyilackal  
 Szégyen ö raytoc nem esic,  
 Ha ellenség az kapuban,  
 30 Bédézi vádolásban.

128.

CXXVIII. SOLTAR. C. M.

Tanuság az Isteni félelelről.

BO dog az em-ber nyil ván Ki az Is - tent fé - li,  
 Ö u ta - i - ban jár ván, Ös - vé - nyit ked - ve - li,  
 Mert ma - ga - dat táp - lá lod Ke zed mun - ká - já val,  
 Is ten megáld - gya dol god Lát jo ál - la - pat - tal.

1 1 BÓdog az ember nyilván  
 Ki az Istent féli,  
 Ö utaiban járván,  
 Ösvényit kedveli,  
 5 Mert magadat táplárod  
 Kezed munkájával,  
 Isten megáldgva dolgod  
 Lát jo állapattal.

19 I—II adományoc! III adományoc? 20 II gyermekec 22 I—II ollyaténoc III ollyatténoc 25 I Nylván 26 I—II bövelkedie 28 I raytoc II—III taytoc 29 I—II ellenség III ellenség 30 I—II Bédézi III Beidézi  
 4 I kedvelli 6 I—II munkájával III munkájával

10 2 Feleséged házában  
Mint az szőlővessző,  
Gyümölcsöt szépet hozván  
Ha eljö az idő.  
15 Meglátod gyermekidöt  
Te asztalod körül,  
Renddel mint olaj vesszöt,  
Kikben szived örül.

20 3 Ez igen szép ayándéc,  
Kit az Isten enged  
Az ő benne hívökneç,  
Az kiket ő szeret  
Ö megáldgva éltedet  
Az Sion hegyéröl,  
Sok joval lát tégedet  
Az Jerusalemböl.

4 Es végre te meglátod  
Fiadnac fiait,  
Izraelneç czudálad  
Nagy szép békeségit.

129.

CXXIX. SOLTAR. T. B.

Diczéreti az Istenneç az megszabadításért.

EN if - ju - sá gom tul fog va en - gem  
Sa nyar - gat - tac, mond - hat - tya az Iz - ra el,  
Rég túl fog - va soc bút töt - tec né kem,  
Még sem fo - gyat hat tac el tel - lyes ség - gel.

- 1 EN ifjuságomtól fogva engem  
Sanyargattac, mondhattya az Izrael,  
Régtül fogva soc bút töttec nékem,  
Még sem fogyathattac el tellyességgel.
- 5 2 Keresztül szélyyel az én hátamat  
Megszántottác és megszagattác szörnyen,  
Vontanac raytam nagy barázdákat,  
Ugy hogy testemben semmi ép tag ninczen.
- 10 3 De az igasságnac jo Istene  
Elszaggatá az ellenség kötelét,  
Kic irégykednec Sion hegyére,  
Nagy szégyenség térítse hátra őket.
- 15 4 Mint az hitván fü ollyac legyeneç,  
Az melly szokott nőni az eszterhákön,  
Elasz minekelötte kinyönéc,  
Az kiben ninczen sohol semmi haszon.
- 20 5 Kin az arató nem talál annyét  
Hogy egy marockal valót arathatna,  
Nem hogy köthetne valami kévét,  
Az kit ember ölében szorithatna.
- 6 Es az kic elmennec, ne mondgyác,  
Az kegyes Isten áldgyon meg titeket,  
Aratástoc legyeneç szaporác,  
Az Ur nevében áldunc benneteket.

130.

CXXX. SOLTAR. C. M.

Könyörgés az bűnec megbocznattyáért.

TE hoz-zád tel-lyes szív - böl Ki ál - toc szün - te len  
Ez si - ral-mas mélység böl, Hal - gass meg Ur Is ten,

3 I—II Régtül III Régtül 5 I széll 15 I—II Elássz 16 I haszón 21 I mongyák  
II mongyác III mondgyac 22 I—II meg titeket III megtiteket 24 I neviben  
Cím I megbocznattyáért II megbocznattyáért III megbocznattyáert

Nyisd meg te fü - le i det, Mi dön té - ged hiv - lac,  
 Te - kints meg én i - gye met, Mert ré - gen o hayt lac.

1           1 TE hozzád tellyes szivből  
 Kiáltoc szüntelen  
 Ez siralmas mélységből,  
 Halgass meg Ur Isten,  
 Nyisd meg te füleidet,  
 Midön téged hivlac,  
 Tekints meg én igyemet,  
 Mert régen ohaytlac.

10           2 Ha Uram bünönc szerint  
 Minket bünetnél meg,  
 Uram ez világ szerint  
 Ki álhatna ugy meg?  
 De az te irgalmad nagy  
 Az téged félöken,  
 15           Es te engedelmes vagy  
 Hogy diczérjen minden.

20           3 En nékem reménségem  
 Vagyon czac Istenben,  
 Es bizic az én szivem  
 Oe szent igéjében:  
 En lelke erős hittel  
 Az Urat ohaytja,  
 Mint az verrasztó éyjel  
 Az virrattát várja.

30           4 Izrael az Istenben  
 Vesd reménségedet,  
 Mert szent irgalma böven  
 Nagy meszsze kiterjet,  
 Oe segítő mindenben:  
 Hivain könyöröl,  
 Az Izraelt kegyessen  
 Kimentí büniből.

1 I Te hazzád II Tehazzád 3 II siralmás 4 I Halgas II Halgass III Halgáss 10 II  
 Minket 23 I—II verrasztó

## CXXXI. SOLTAR. T. B. 100.142.

Tanuság az alázatosságról.

Az C. Soltar notájára.

- 1 URam nem üz nagyra szívem,  
Szemem nem hányom magassan,  
Nem léledzem oly dolgokban,  
Kic föllyül halladnac engem.
- 5 2 Ha ki nem vertem szívemből  
Minden nemő kevélységet,  
Mint midön az kis gyermeket  
Elfogjác anyja tevétől:
- 10 3 Hogy ha ollvanná nem löttem,  
Mint az együgyő kis gyermek,  
Kit az czezc mellől elvesznez,  
Bárne kégyelmezz meg nékem.
- 15 4 Izrael az Ur Istenben,  
Vessed minden reménséged,  
Megtartódnac ötet hidgyed,  
Mostan és minden időben.

## CXXXII. SOLTAR. T. B.

Könyörgés az Istenec jelenléteért, az Jerusalemi Isteni szolgálatban,  
és kösségi igazgatásban.

EM le - kez - zél meg Ur Is - ten  
Da vid - rol és in - sé gé ről,  
Ki né - ked meg es - kütt szív ből,

5 I—II vettem [Nem jó; Lobwasser: Vnd mir gebrochen meinen mut,] 8 I—II  
annyá 12 I kégyelmezz II—III kégyelmezz 16 I üdöben II időben





- 1 1 Emlkezzél meg Ur Isten  
Davidrol és inségéről,  
Ki néked meg eskütt szivből,  
Es fogadást tött hiveségben
- 5 Az Urnac, kit Jacob tisztöl.
- 2 Ezt (ugymond) én fölfogadom,  
Hogy bé nem megyec házamban,  
Sem le nem fekszem ágyamban,  
Szemeimet bé sem hunyom,
- 10 Minden álmom hátra hagyván
- 3 Nyugalmam addig nem leszen,  
Miglen helyet nem keresec,  
Az Jacob nagy Istenénec,  
Holott sátort szerzec szépen,
- 15 Hol diczósége lakozzéc.
- 4 Imé ezt nyilván halottuc,  
Hogy az Ephratához néked  
Kiválképpen vagyon kedved,  
Az helyet mi megtaláltuc
- 20 Az mezön az erdő mellet.
- 5 Mi fölme gyünc ez szent helyre  
Es te sámoly széked elöt  
Meghaytyuc az mi térdünköt,  
Uram kelly fel, jöy el ide,
- 25 Eröd ládájával egyyöt.
- 6 Igasságnac ruháiban  
Papjaid fölöltözzenec,  
Engedgy örömet szentidnec,  
Kenöttidet tarts meg bátran,
- 30 Az David néked kellesséc.
- \* \* 7 Az Davidnac az Ur Isten  
Megeskütt mint szolgájának,  
Es ö bizvást hihet annac :  
Im az te nemzetedböl én
- 35 Székedre királt állatoc.

2 I inségiröl 3 I esküt II eskütt III eskütt 4 I, III fogadast II fogadást 7 I—II nem III ném 15 I düczösége 25 I egyyüt 28 I örömet II—III ötömet 29 I—III megbátran

- 8 Es osztán az te gyermekid  
Megtartvác én kötésemet  
Es bizonságtételimet,  
Es öröcké az te széked  
40 Megülie mint örökjöket
- 9 Mert az Siont az Ur Isten  
Választá lako helyéneç,  
Mondván ez hely kell kedvemneç.  
45 Itt lakom minden időben,  
Ez helye czendességemneç.
- 10 En őket megelégitem,  
Kenyért adoc az szegénneç,  
Ruhájában idvösségneç  
50 Papjait fölöltöztetem,  
Oerömöc lesz az hivekneç.
- 11 Fölnevelem én egy szarvát  
Az én szolgálmac Davidnac,  
Kit én fölkentem magamnac,  
Fölkészitöttem lámpasát,  
Hogy lássa világát annac.
- 12 De viszont ö ellenségét  
Oeltöztetem nagy szégvenben,  
Midön az koronát fején  
60 Megláttyác, és diczöségét  
Hogy megvirágzic ékessen.

133.

CXXXIII. SOLTAR. T. B.

Tanusság az Egyenességről és békeséges egvességéről.

I Me melly jo és melly nagy gyö-nyö rü ség,  
Az A - tyá fi ac köszt az e gye - nes ség!  
Ha bé ké vel eg - gyütt lak nac!

40 I—II örökjöket III öröckjöket 42 I Választá II—III Választá 43 I—II hely 44 I  
üdüben 45 I—II helye 47 I Kénjert II Kénjert III Kényért 48 I üdüösségneç 54 I—II  
lámpasát III lámpasat 56 I—II ellenségit 59 I düczöségit II düczöségit

Mint az bal - sam o lay ök ol - lya - noc,  
 Az melly jo sza gú és i gen ked - ves,  
 Ki töl A ron fe je ned ves.

1 I Me melly jo és melly nagy gyönyörűség,  
 Az Atyafiác köszt az egyenesség!  
 Ha békével eggyütt lagnac!

5 Mint az balsam olay ök ollyanoc,  
 Az melly jo szagú és igen kedves,  
 Kitől Aron feje nedves.

2 Mikor fejről széllel alá czurdol,  
 Szakállán szép illatoson alá foly,  
 Végre ő szép köntösire,  
 10 Es mint az harmat az Hermon hegyre,  
 És az szent Sionra leszáll szépen,  
 Az földet meghinti böven.

3 Mert az Ur megáldgya az ilyeneket,  
 Es ő nékiec ád hoszszu életet,  
 15 Kinec határa nem leszen.

134.

CXXXIV SOLTAR. T. B.

Intése az Papoknac, hogy tisztekben hiven eljárjanac.

UR-nac szol-ga - i mind-nyá - jan Ald-gyá-toc az U-rat vi gan,  
 Kic az ő há-zá-ban éy - jel Vi-gyáz-ván vat-toc hiv - ség - gel.

I I—II Imé 2 I—II égyenesség 4 I—II olay III oláy

1 1 URnac szolgai mindnyájan  
Aldgyátoc az Urat vígan,  
Kic az ő házában éyjel  
Vigyázván vattoc hívséggel.

5 2 Főlemelvén kezeteket  
Diczérjétec Istenteket,  
Szívből néki hálát advan,  
Őt áldgyátoc minduntalan.

10 3 Megáldgyon téged az Isten  
Az Sionról kegyelmessen,  
Ki teremtette az eget,  
Az földet és mindeneket.

135.

CXXXV SOLTAR. T. B.

Intés az isteni diczéretre.

ALd-gyá toc az Ur ne-vét, Az kic né-ki szol-gál toc,  
Ma-gasz-tal-lyá-toc ő-tet, Kic hiv szol-ga-i vat-toc,  
Kic ál lo-toc há-zá-ban, Es jár-toc tor-ná-tzi ban!

1 1 ALdgyátoc az Ur nevét,  
Az kic néki szolgáltoc,  
Magasztallyátoc ötet,  
Kic hiv szolgai vattoc,  
5 Kic állotoc házában,  
Es jártoc tornáztiban!

10 2 Diczérjétec mert jó ő,  
Aldgyátoc ő szent nevét,  
Mert ő igen jó kedvő,  
Jacobot mint ő népét  
Izraelt elválasztá  
Örökévé foglalá.

4 I hűséggel 7 I, III hálát II hálát 9 II Mégdálgyon [!] I—II az III áz 10 II Sionról  
Cím I—II diczére III diczére

- 3 Mert tudom hogy ez Isten  
Erősb más isteneknél,  
15 Hatalma nagy mindenben :  
Isteni beszédével  
Az mit akar az égen  
Megtészi földön, vizen.
- 4 Ki ez világ végéről  
20 Támaszt terhes fölhetőket,  
Az földet hinti fellyöl,  
Midőn boczát essöket,  
Szeleit reytec helyből  
Kiküldi erejéből.
- 25 5 Az első szülöttéket  
Megölé Egyiptomban,  
Mind barmot és mind népet,  
Nagy czudákat mutatván,  
30 Kin álmélkodott minden  
Az Egyptom földében.
- 6 Népestől az Pharahot  
Soc nemzetet elveszte,  
Soc erős királyokot,  
35 Amori Sichont veszte,  
Es az Bászáni Ogot,  
Az Canaan országot.
- 7 Ez földet Izraelnec  
Adá mint ő népénec,  
40 Hogy örökségeg lenne  
Nékíec mind öröcke.  
Uram az te irgalmad  
Mind öröcké megmarad.
- \* \*8 Megál öröcké neved  
45 Es szent emlekezeted,  
Népedet hatalmadban  
Itéled igasságban,  
Szólgainac az Isten  
Megkegyelmez kegyessen.
- 50 9 Az pogányoc bálványi  
Ezüstből és aranybol  
Kézzele szoktac öntetni,  
Czac semmic bár nézd meg jól,  
Szájockal ök nem szolnac,  
Ö szemeckel nem látnac.

19 I végiről 20 I Támaszt II—III Tamaszt I—II fölhetőket III fölhetőket 21 I fellől 23 I—II Szeleit III Szelít 25 I—II szülöttéket III szülöttéket 35 I Basani II Bászáni III Bászáni 43 I Megál 48 I—II kegyessen III kegyessen 49 I pogánok

55 10 Nem hallanac fülöckel,  
Az ő szájoc nem lehel,  
Azokhoz mind hasonlóc  
Az ilyen kép formálóc,  
Es kiknec reménségec  
60 Efféle bálvány képec.

11 Az Urat no diczérjed  
Izrael házanépe,  
Aldgyad és diczöétsed  
Aronnac nemzetsége,  
65 Nemzeti az Levinec  
Az Urat diczérjétec.

12 Kie az Urat félitec  
Szent nevét diczérjétec,  
Az Sionrol áldgyátoc  
70 Es öt magasztallyátoc,  
Az ő lako helyében  
Az szent Jerusalemben.

136.

CXXXVI. SOLTAR. T. B.

Intés az Isten diczéretire, az ő kijelentett diczösegiert  
és jo tétemenyiért.

DI - czér - jé - tec az U - rat Mert ő jo ked - vet mu tat,  
Es az ő ke - gyes - sé - ge Meg - ma - rad mind ő - rök - ke.

1 1 Diczérjétec az Urat  
Mert ő jo kedvet mutat,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

2 Aldgyátoc Istenteket,  
Isteneknec Istenét,  
Mert az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

63 I düczöéczed 70 I—II magasztallyátoc 71 II helyében  
Cím I diczéretire II—III diczéretire I düczösegiert 6 I—II Istenöknee

- 10           3 Diczerje ötet minden,  
Mert nagy czudákat téssen,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 4 Minden öt magasztallya,  
Mert ő Uraknac Ura,  
15           Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 5 Ki az mennyet teremté  
Es bölczen ékesité,  
Mert az ő kegyessége  
20           Megmarad mind öröcke.
- 6 Az ki az széles földet  
Szerzette az viz fölet,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 25           7 Ki nagy szép lámpásokat  
Fön az égen alkotot,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 8 Nappali vezérlésént  
Teremtötte az napfént,  
30           Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 9 Holdot, czillag sereget  
Az étzakára szerzet,  
35           Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 10 Ki első szülötteket  
Egyiptomban elvesztet,  
Es az ő kegyessége  
40           Megmarad mind öröcke.
- 11 Es az Izraelt végre  
Innét más helyre vitte,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke
- 45           12 Az ő nagy erejével  
Azt téve jobkezével,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

---

20 I öröcke II—III öröcké 32 I Megmarad mind II Megmarad mint III Megmárad  
mint 36 I—II Megmarad III Mégmarad

50 13 Az vörös tengert menten  
Ketté választá könnyen,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

55 14 Altal vezeté hiven  
Izraelt az tengeren,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

60 15 Pharaot az tengerben  
Veszté népével egyben,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

\* \* 16 Népét vezérlé hiven  
Az szörnü kietlenben,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

65 17 Az királyokat széllel  
Megrontá kezeivel,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

70 18 Erös fejedelmeket  
Ő megölt és elvesztet,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

75 19 Az Amornac földébe  
Sihon királt elveszté,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

80 20 Az Og királt Basanban  
Megölé hatalmában,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

21 Es földöket ezeknec  
Adá az ő népénc,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

85 22 Hogy Izrael népénc  
Ott lenne örökségc,  
Es az ő kegyessége  
Megmarad mind öröcke.



- 90 23 Megemlekezéc rólunc  
Látván nyomorúságunc,  
Es az ö kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 95 24 Megmente jokedvéből  
Ellenségünc kezéből,  
Es az ö kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 100 25 Ez földön minden testet  
Táplál es böven éltet,  
Es az ö kegyessége  
Megmarad mind öröcke.
- 26 Aldgyátoc az Ur Istent  
Minden népec naponként,  
Mert az ö kegyessége  
Megmarad mind öröcke.

137.

CXXXVII. SOLTAR. C. M.

Panaszsza az Levitaknac az Babyloiai fogságban.

HOgy az Ba - by lo ni vi - zek - nél ül tünc,  
Ott mi nagy si ra lom - ban ke - ser - get tünc,  
Az szent Si on rol meg - em - le - kez - vén,  
Ki nél gyö - nyö rü sé - gesb hely nin - czen  
Az nagy bú - nac és bá - nat - nac mi at ta,  
He ge - diün - ket füg gesz - tet - tüc fiüz - fák ra.

90 I nyomorúságunc II nyomorságunc III nyomorúságunc 98 I Táplál II – III Táplál

- 1 HOGY az Babyloni vizeknél ültünc,  
Ott mi nagy siralomban kesergettünc,  
Az szent Sionrol megemlekeztünc,  
Kinél gyönyörösegesb hely ninczen.
- 5 Az nagy bünac és bánatnac miatta,  
Hegedüncet függesztettünc füzfákra.
- 2 Az kie minket fogva tartottac, kértec  
Hogy valamit hegedülnénc nékiec,  
Es mondanánc Sioni éneket,  
10 Feelvén mondtuc Miképpen lehet?  
Hogy diczérhetnénc az Ur Istent vigan  
Enekelvén ez idegen országban.
- 3 Imé néked én azt nyilván felelem,  
Hogy hegedülésemet elfeleytem,  
15 Elöb hogy nem az Jerusalemet,  
Mig ez fogságban tartnac engemet,  
Bár inyemhez ragadgyon az én nyelvem,  
Ha Jerusalemlre nem ohajt szivem.
- 4 Az Edom fiairól emlekezzél,  
20 Es nékiec Uram azt ne engedd el,  
Az mit ök ackoron kiáltottac,  
Midön Jerusalemet rontottac;  
Foszzad foszzad Jerusaleml nec népét,  
Földre lerontsad minden épületét!
- 25 5 Te Babylonnac leánya meghidgyed,  
Hogy még végre porhamuvá kell lenned,  
Bodog az ki tenéked ez dolgot  
Megfizeti ez méltatlanságot,  
Ki öledből gyermekidet kirántya  
30 Es az erős kösziklához paskollya.

138.

CXXXVIII. SOLTAR. C. M.

Háláadása Davidnac.

DI czér té - ged tel lyes szi vem ,  
Di czér - lec Is te nec fe löt

En Is - te - nem, Hir de - tem ne ved ∴  
En té - ge - döt Mert azt ér - dem led.

1 I vizeknél 6 I—II füzfákra III füzfákra 13 I—II néked III nekéd 14 I hegedülésemet II—III hegedülésemet 22 I—II rontottac 27 I—II tenekéd

Es az te szent Egy-házad ban  
 I mátkoz ván Ne-ved tisz-te lem,  
 Al dá-sod-ra én kész va gyoc,  
 Há lát a doc Ne-ked Is-te nem.

- 1        1 Dicsér téged tellyes szivem,  
 En Istenem,  
 Hirdetem neved : /  
 Dicsérlec Istenec felöt
- 5        En tégedöt  
 Mert azt érdemled.  
 Es az te szent Egyházadban  
 Imátkozván  
 Neved tisztelem,  
 10       Aldásodra én kész vagyoc,  
 Hálát adoc  
 Neked Istenem.
- 2 Öregbül nagy diczöséged  
 Mert megtészed  
 15       Az mit megmondasz /  
 Ha könyörgöc inségemben  
 Engem menten  
 Megszabadítasz,  
 Téged minden földön lakoc,  
 20       Nagy királyoc,  
 Uram diczérnec.  
 Mert szent igéd igasságát,  
 Tiszta voltát  
 Eszekben vettéc.
- 3 Ez Urat, ki fölségessen  
 Czudát téssen  
 Fölmagasztallyác /  
 Mondván Nagy az ö ereje,  
 Diczösége,  
 30       Es azért áldgyác,

Mert noha ül nagy magassan,  
De lát nyilván  
Alatt valokat,  
Magas dolgokatis könnyen  
35 Lát élessen  
Mind fön smind alat.

4 Mindennémü szükségemben  
Inségemben  
Megerősitesz : / :  
40 Láttokra ellenségimnec,  
Kic gyüülölnec  
Engem megmentesz.  
Az mit az Ur egyszer végez  
Az jo véghez  
45 Megyen mindenüt.  
Jo kedved megál, Ne haddel  
Söt végezzel  
Kezed munkájit.

139.

CXXXIX. SOLTAR. T. B. 30.76.

Davidnak protestalása, az az, ártatlanságának áthatatos  
vallása és állatása az ő rágalmazói ellen.

*Az XXX. Soltar notajara.*

1 1 URam te megvisgálsz engem,  
Megesmersz mindent én bennem,  
Vagy állóc, ülóc vagy megyec,  
Mind tudod az mit mivelec,  
Valamit gondoloc szivemben,  
Te azt mind jól érted meszszünnen.

2 Vagy járockelec, vagy fekszem,  
Te mindenütt vagy környülem,  
Jól látod minden utamat,  
10 Erted minden dolgaimat,  
Egy szó sem jö az én nyelvemre,  
Kit előb nem tudtál volna te.

3 Köröskörnyül raytam minden  
Töled vagyon teremtetvén,  
15 Réam boczátád kezedet.  
Fölyül mullya értelmemet,  
Bölcséségedet nem foghatom,  
Dolgaidon csak álmlétkodom.

36 I—II smind alat III smindalat

Cím I—II T. B. III C. M. [A szoltár Bèze-é!] III [A nótajelzés hiányzik.] 13  
I—II Környöskörnyül 18 I—II álmlétkodom III almétkodom

- 20 4 Lelked előtt hova mennéc,  
Holott erlőytve lehetnéc?  
Előtted hová szaladgyac?  
Egbe mennyek? ott talállac,  
Ha ágyamat vetném pokolban:  
Ott látnálac téged legottan.
- 25 5 Ha az haynal szárnyát venném,  
Es az égre emelkedném,  
Es elröpülnéc nagy meszsze,  
Az külső tenger szélire,  
Ottis meglölnél Uram engem,  
30 Kezedet el nem kerölhetném.
- 6 Mondéc, talám setétséggel  
Bétakarodzhatom éyjel,  
Az sem lenne használatos,  
Mert még az éyis világos,  
35 Ki környülem annyira fénlic,  
Hogy nékem fényes napnak látzic.
- 7 Te alkottad veséimet,  
Midön formálál engemet,  
Az én anyámnac méhében,  
40 Bétakaritottál szépen,  
Azért áldlac minden időben,  
Hogy teremtettél czudaképpen.
- \* \* 8 Dolgaid czudálatossoc,  
Kiket ha én meggondoloc,  
45 Meg kell azt nékem vallanom,  
Tudtodra volt minden czontom,  
Midön engemet czudaképpen  
Az föld alá dugtál röytekben.
- 9 Nálad esméretes vóltam  
50 Elöb hogynem formáltattam,  
Hogy még nem voltam, esmertél,  
En tagaimra szemleltél,  
Kic könyvedben vóltac fölirván,  
Midön még nem voltac formálván.
- 55 10 Melly drágac az te tanáczid,  
Ha meg nézem gondolatid,  
Számptalan soknac találom,  
Ha kimondani akarom,  
Töbnc lelem én az fővennél,  
60 Melly sok az tenger parton szélel.

20 I—II lehetnéc? III lehetnéc 22 I—II Egben 23 I—II ágyamat III agyamat 29 I meglelnél II meglélnél III meglölnél 32 I—II éyel III eyjel 37 II Té I—III álkottad 41 I üdőben 42 I—II teremtettél III teremttetél 49 I—III ésmeretes

11 En elmélkedem azokrol,  
Ha fölserkenec álombol,  
Vayha egykor ezt mivelnéd,  
Az hitleneket megölnéd?  
65 Es mind az kic vért szomjuhoznac  
En tölem meszsze távoznánac!

12 Azokrol szóloc Ur Isten,  
Kic téged gyaláznac szörnyen,  
Nagy ellenségid tenéked  
70 Es föltámadnac ellened,  
Nemde nem gyüölömé őket,  
Az kic boszontyác fölségedet?

13 Gyüölöm őket szivemben  
Seregekvel egyetemben,  
75 Mint szinte ellenségimet,  
Visgáld meg Uram szivemet,  
Probáally meg engemet, és lássad,  
Szivemnac mivoltát hogy tudgyad.

14 Visgáally meg és probáally jól meg,  
80 Szivemet valoban nézdmeg,  
Es lásd meg minemü vagyoc,  
Ha gonosz ösvényen jároc,  
Es ha ollyannac találsz engem,  
Mint egyebeckel ugy tégy velem.

140.

CXL. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az megszabadításért.

SZa - ba - dits meg en - gem Ur Is ten  
Az go - nosz cza - lárd em ber töl,  
Ö rizz e - rő szac té - vöc el len,  
Ments meg az vak - me - rő nép töl.

62 I Ha II—III Há 64 I megölnéd II mégölned III mégölnéd 73 I—II Gyüölöm III Gyüllölöm 79 I—II probáally III probally 83 I—II ollyannac találsz III ollyánnac találsz

- 1 1 Szabadíts meg engem Ur Isten  
Az gonosz czalárd embertől,  
Őrizz erőszak tévőc ellen,  
Ments meg az vakmerő néptől.
- 5 2 Kie czac hamisságot gondolnac  
Mindenkor az ő szívőkben,  
Es hogy hadakat inditsanac  
Azon vadnac mindenképpen.
- 10 3 Elesben fenic ő nyelveket  
Az kigyónac fulánkjánál,  
Mint áspis kigyó egyebeket  
Megtört nec mérges aykokval.
- 15 4 Ments meg az gonoszoc kezéből,  
Az kie erőszakot téznec,  
Es igyekez nec szüntellenöl  
Hogy engemet megeytsenec.
- 20 5 Az kevélyec tört vet nec nékem,  
Es mindenütt hálót hánnac,  
Kötéllel megvonszác ösvényem,  
Hogy engem megszoritsanac.
- 6 En pedig mondéc : Oh Ur Isten,  
Te vagy én erős Istenem!  
Beszédem vegyed füleidben,  
Halgasd meg esedezésem.
- 25 \* \* 7 Uram te vagy én segítségem  
Mindennémü inségemben,  
Azert vedelmezd meg én fejem  
Az hadakozo időben.
- 30 8 Ne engedd az hitetlenek nec,  
Hogy elő vigyéc dolgokat,  
Hogy inkább ne kevélykedgenec,  
Ronts meg gonosz szándékokat.
- 35 9 En reám török nec fejeket  
Vonnjad méltó büntetésre,  
Ő hamis igyekezeteket  
Fordits az önnön fejekre.
- 40 10 Szállyon réájoc lángozo szén,  
Tüzzel megemésztessenec,  
Reckennyenec az földbe szörnyen,  
Többé föl se kelhessenec

11 Az hamis ember ö nyelvével  
Ne legyen nyomos ez földön,  
Az önnön vakmerőségével  
Akadgyon szörnyü veszélben.

45 12 Tudom hogy Isten az szegénec  
Ügyét fölfogja kegyessen,  
Megkegyelmez az erőtlennec,  
Igasságát kijelentvén.

50 13 Az igazac nagy diczőséggel  
Diczéric te szent nevedöt.  
Es öröcké jo reménséggel  
Megmaradnac szined elöt.

141.

CXLI. SOLTAR. T. B.

Könyörgése Davidnac az Isten vezlerléseert  
és megszabaditásaert.

TE hoz-zád ki-ál toc Ur Is ten,  
Si ess én hoz zám, ne kés-sél,  
Mert té-ged o hayt-lac sziv-vel,  
Az ért hal-gass meg ke-gyel-mes sen.

<sup>1</sup> I TE hozzád kiáltoc Ur Isten,  
Siess én hozzám, ne késsél,  
Mert téged ohaytlac szívvél,  
Azért halgass meg kegyelmessen.

42 I—II ez földön III ez földön 46 I kegyessen, II kegyessen, III kegyessen! 48 I—II  
Igasságát III Igasságát 49 I duczóséggel

Cím I megszabaditásaert II—III megszabaditásert I I hozzád II—III hozzád  
3 I—II szívvél



- 5           2 Könyörgésem elődbe mennyen  
Mint jó illat füstölgése,  
Kezeim fölemelése  
Estveli áldozatul legyen.
- 10           3 Őrizettel tarts meg én szájam,  
Az melly gondot tartson arra,  
Závort szerezz ayakimra,  
Hogy töléc ne legyen nyavalyám.
- 15           4 Ne boczásd szívemet gonoszra,  
Hogy az hamissan élökkel  
Soha ne ereszkedgyem el  
Az ő nyájas kívánságokra.
- 20           5 Az hív ember megfedgyen engem,  
Es feddése kedves leszen,  
Mint balsam olaj fejemen,  
Még verése sem árt én nékem.
- \* \* 6 Mert én elhiszem s' mondom nyilván,  
Hogy még az hitetlenekért  
Imátkozom mentségekért,  
Nyavalyájokon szánakodván.
- 25           7 Midőn az ő főfő birájoc  
Magas helyről lehányatnac,  
Es osztán eszökbe jutnac  
Az én beszédim, kic nyájasoc.
- 30           8 Mint ha ki fát vág nagy erővel,  
Az forgáczit széllal hintven,  
Az mi czontainc acképpen  
Hevernec az sir mellett széllal.
- 35           9 Szemeim reád néznec Uram,  
Reménségem vagyon benned,  
Lelkemet hát el ne vegyed,  
Mert te vagy minden bizodalnam.
- 40           10 Az törtöl, kit nékem vetöttec,  
Es hálójoktul örizz meg,  
Az hamis népektül mentsmeg,  
Az kic vesztemre igyekez nec.
- 11 Eyts öket önne hálójokban,  
Kit ök másnac készétettec,  
Hogy én veszél nélkül legyec,  
Mellettöc elmehessec bátran.

5 I—II elődben mennyen III menyen 21 I—II nyilván III nyilván 25 I—II birájoc  
III birájoc 27 I—II eszökben 28 I—II beszédim III beszédim 39 I méncz meg II—III  
méncz meg

## CXLII. SOLTAR. T. B. 100.131.

Könyörgése Davidnac à megszabadításért.

Az C. Soltar notájára.

- 1           1 EN az Urhoz fölkiáltéc,  
          Kiáltván néki könyörgéc,  
          Jelentvén én panaszimat,  
          Megbeszéllem nyavalyamat.
- 2 Ha szorongattatic lelkem,  
          Te utat mutatsz énnékem,  
          Módot találsz, az melly által  
          Megszabaduloc jo moddal.
- 10          3 Utamra tört mer nec hánni,  
          Az mellyen én szoktam jánni,  
          Tekintec szélel mellölem,  
          De senki nem esmer engem.
- 4 Bézarlattac utac, aytoc,  
          Egy felé sem szaladhatoc,  
15          Es ez ilyen inségemben  
          Senki ninczen ki segitsen.
- 5 Te hozzád kiáltéc Uram,  
          Mondván te vagy bizodal mam,  
          Es egyedül reménségem  
20          Ez földön czac te vagy nékem,
- 6 Hald meg az én imátságom,  
          Mert igen sanyargattatom,  
          Ments meg ellenségim ellen,  
          Mert erősbec hogynem mint én.
- 25          7 Vedd ki fogságbol lelkemet,  
          Hogy diczérjem szent nevedet,  
          Ha jól tész velem, az hivec  
          Ottan engem környülvesz nec.

---

Cím I az megszabadításért II à megszabadításért III á megszabatásért 9 I—II  
hánni III hanni 12 I—II esmér 20 I—II Ez III Es

## CXLIII. SOLTAR. C. M.

Davidnac különbkülömb könyörgése és kérése.

HAL - gasd meg U - ram ké - ré - se met,

Vedd fü - led - ben kö - nyör - gé - se niet

Az te i gé - re - ted sze rint,

Hal - gass meg és tarts meg en - ge met

Te szent i gas - sá - god sze rint

1 HALgassd meg Uram kérésemet,  
 Vedd füledben könyörgésemet  
 Az te ígéreted szerint,  
 Halgass meg és tarts meg engemet

5  
 2 Szolgádat törvényben ne idézd,  
 Haragodat reám ne gerjezd  
 Az én gonosz bűneimert,  
 Mert ez egész földet bár elnézd,  
 Nem találhatsz igaz embert.

10  
 3 Az ellenség kerget engemet,  
 Az földhöz verte életemet,  
 Helyheztetött az setétben,  
 Setétségben engem elrejtet,  
 15 Mint az halottat az sirben.

14 I Setétségben II Setétségben III Setétségben

20 4 Az én lelkem elkeseredett,  
Sérelem miatt elepedett,  
Azért hogy elhagyál engem,  
Czac nem elszántam életemet,  
Ugy elkeseredett szivem.

25 5 Ez ilyen nagy inségim között,  
Emléytem az régi időköt,  
Nézvén czuda dolgaidat,  
Mellyeket kezed czeleködöt,  
Kikvel biztatom magamat.

30 6 Te hozzád én Uram Istenem  
Nagy siralommal fölemelem  
Es kinyuytom kezeimet,  
Tégedet ugy ohayt én lelkem,  
Mint az száraz föld az vizet.

35 \*.\*7 Ne késsel, halgasd meg kérésem,  
Mert elfogy bennem az én lelkem:  
Szined tölem el ne térjen,  
Mert mayd el ollyannà kell lennem,  
Mint az kic szálnac az sirben.

40 8 Kegyelmezz meg Uram ennékem,  
Halgass meg és örizz meg engem,  
Mert én czac te benned bizom,  
Utaidat adgyad esmérnem,  
Mert te hozzád kívánkozom.

45 9 Szabadits meg ellenségimtül,  
Kic engem kergetnec oknékül,  
Benned vetem reménségem,  
Viselly gondot az én igyemrül,  
Uram kérlec ne hadgy engem.

50 10 Tanits meg engemet szolgálodat,  
Hogy tehessem akaratomat,  
Mert te vagy az én Istenem,  
Hogy örizhessem utaidat,  
Szent lelkeddel vezérly engem.

55 11 Uram engemet erősits meg,  
Te szent nevedért vigasztally meg,  
Es az te kegyességéből  
Az én életem szabadits meg  
Mindennémü inségekből.

12 Gondold meg hozzám jo kedvedet,  
Veszedsel én ellenségimet,  
Töröltessenec el azoc,  
Az kic kergetic életemet,  
60 Mert én te hiv szólgád vagyoc.

144.

CXLIV. SOLTAR. T. B. 18.

Davidnac háláadása és könyörgése.

Az XVIII. Soltar notájára.

1 Aldott az Ur, ki kezemet tanitya  
Es uyaimat az hadakozásra,  
Aldott légyen az én jo Istenem,  
Az ki mindenkor megöriz engem.  
Ö az én kövárom és szabaditom,  
Ö én paisom és én otalmazom,  
Te benned vetem reménségemet,  
Mert alám vetöd az én népemet.

2 De miczoda az ember életében,  
10 Hogy ö reá gondot tartasz ecképpen?  
Miczodác az emberec fiai,  
Hogy fölséged öket igy kedvelli?  
Az emberec dolgát ha megtekinted,  
15 Legottan öket czac semminec leled,  
Az ö napjai hamar elfogynac,  
Es mint az árnyéc ottan elmulnac.

3 Hayts meg az egeket és szálly le menten,  
Illesd az hegyeket, hog' füstyök mennyen,  
20 Boczáss villámást, öket verd széllal,  
Mennyütö nyilaiddal széleszd el.  
Segéts meg, fellyöl kezed hozzámnyuytsad,  
Ez nagy árvizet rólam elfordítsad,  
Szabadits meg ez veszedelemböl,  
Oerizz meg az idegen nemzettöl.

25 4 Kiknec szájoc merö hazugságot szól  
Oe hamis kezeckel tésznec gonoszól,  
Uram néked mondoc uy éneket,  
Megzönditem néked hegedömet.

60 I hü

4 I—II megöriz III megörizz 7 I—II reménségemet III remenségemet 12 I—III  
kédvelli 17 I—II száll 21 I—II fellöl

30 Mert te vagy Uram, ki minden inségben  
Az királt megotalmazod kegyessen,  
Szolgádat Davidot megtekinted,  
Az öldöklő fegyvertől megmented.

5 Ments meg kezezből az idegeneknec,  
Kic én ellenem szörnyen dühösködne,  
35 Szájoc beszéde merő hamisság  
Kezeknec dolga hitván mulatság.  
Hog' mint á szép plántác á mi fiainc,  
Fölnevekedgyenec mi szép leányinc,  
Kic szépségekben egy villagjanac,  
40 Mint ékes oszlopi az templomnac.

6 Hogy az mi tárházinc tele legyenec,  
Czordáinc ezeriglen tenyészszene,  
Barmunc töb legyen soc száz ezernél,  
Mind városon falun s' mezön szélel.

45 Erössen szaporodgyanac ökreinc,  
Városinkra ne üssön ellenséginc,  
Földünkbe senki el ne vitesséc,  
Utzáinkon panasz ne hallasséc.

7 O bodog nép, az kit így megáld Isten!  
50 Es kiknec illy jó szerenczét ád itten  
Bodog nép az, és nem lesz szüksége,  
Az mellynec az Ur az ő Istene.

145.

### CXLV. SOLTAR. T. B.

David diczéri az Istent nagy diczőségéről és kegyességéről  
mindenekhez, kiváltképpen az Isten félokhoz.

MA - gasz - tal - lac té ged én Is - te nem,  
Oh én ki rá lyom ne - ved tisz - te - lem,  
Min den nap hir - de - tem di czé re - ted.

30 I megotalmazod 31 I Davidat 33 I—II ez 37 I az II a III á 46 I ellenségink II  
ellenséginc III ellenséginc  
Cím I diczőségéről, es kegyességéről II—III kegyességéről

Es ö rök é ál dom te szent ne ved  
 I gen di - czé re tes és nagy az Is ten,  
 Meg fog ha tat lan ö di - czö - sé - gé ben,  
 Nem zet - röl nem zet re te dol - ga - i dat  
 Min den - kor hir de tic nagy ha - tal - ma dat.

1            1 **M**Agasztallac téged én Istenem,  
 Oh én királyom neved tisztelem,  
 Mindennap hirdetem diczéreted,  
 Es örökké ál dom te szent neved,  
 5            Igen diczéretes és nagy az Isten,  
 Megfoghatatlan ö diczőségében,  
 Nemzetről nemzetre te dolgaidat  
 Mindenkor hirdetic nagy hatalmatat.

2 Hirdetem az te diczőségedet,  
 10          Az te fölséges diczéretedet,  
 Czuda tétidet minden népeknél  
 En kibeszéllem mindenütt széllel.  
 Hogy hatalmatat mindenec hirdesséc,  
 Mellyet dolgaidban eszekben vesz nec,  
 15          Diczőségedet én el nem halgatom,  
 Hanem mindeneknec előszámlálom.

3 Hogy hirdesséc az te jokedvedet,  
 Minden nép előtt kegyességedet,  
 Az te igasságodat diczérjéc,  
 20          Es széllel mindenütt kihirdesséc,  
 Az Ur fölötte irgalmas kegyelmes,  
 Engedelmes, haragra kesedelmes,  
 Igen szeléd, az büntetésre késő,  
 Minden teremtett rendinec kedvez ö.

4 I—III té 5 I—II nagy III nagy 6 I diczőségében 9 I diczőségedet 10 I—II te III té  
 13 I—II mindenec III mindenecc 15 I Diczőségedet 18 I kegyességedet II—III kegyes-  
 segedet 19 I—II igasságodat III igasságodat I—III diczérjéc

25 \* \*4 Azért az mit teremtettél minden  
 Nagy hatalmadrol téged diczérjen,  
 De mindennél inkább az szent hivec,  
 Az te diczőségedet diczérjec,  
 Hirdesséc országod fölséges voltat  
 30 Mindenkor beszélléc nagy hatalmadat,  
 Hogy az emberek fiai érthesséc,  
 Országodnac diczőségét nezhesséc.  
 5 Örökké megáll az te országod,  
 Es mindenkor megtart uraságod,  
 35 Az Ur megtartya az eldölöket,  
 Es fölemeli az elesteket.  
 Uram mindene szemei rád néz nec,  
 Es idein eledelt adsz nékiec,  
 Midön fölnyitod áldott kezeidet  
 40 Böven megelégitesz mindene ket.  
 6 Az Ur igaz minden utaiban,  
 Es szentséges minden dogaiban,  
 Közel vagy on azokhoz nyilván,  
 Az kic hozzá kiálnac valoban.  
 45 Es az mit az Istenfélöc kívánnac,  
 Ö nékiec böven megadattatnac,  
 Nagy kegyelmessen öket meghalgattya  
 Es idvösségét nékiec megmutattya.  
 7 Megtartya, az kic szeretik ötet,  
 50 De mind elveszti az hitlene ket,  
 Az Ur diczéretit szám hirdesse,  
 Az ö nevét minden test diczérje.

146.

CXLVI. SOLTAR. T. B.

Diczéreti az Isten nec, és tanuság az Istenben valo bizodalomrol.

ALd-gyad én lel-kem az U rat, Hir-des-sed di-czé-re-tét,  
 Az Is ten-nec a-dök há-lát, Va la-mig en-gem él-tet,  
 En az Ur-nac é-nek-lec, Mind ad-dig mig-len é-lec.

26 I—II téged III teged 28 I diczőségedet 29 I—II voltát 32 I diczőséget 48 I idvösségit  
 Cím I Diczireti



1           1 ALdgyad én lelkem az Urat,  
           Hirdessed diczéletét,  
           Az Istenec adok hálát,  
           Valamig engem éltet,  
 5           En az Urnac éneklec  
           Mind addig miglen élec.

          2 Ne legyen bizodalmatoc  
           Földi fejedelmekben,  
           Egy emberben se bizzatoc,  
 10           Kiben segítség ninczen:  
           Mihelt lelke kimegyen,  
           Menten hamuvá leszen:

          3 Minden dolga és szándéka  
           Elvész azon nap véle,  
 15           Bodog, az kinec otalma  
           Az Jacobnac Istene:  
           Az kinec mindenekben  
           Reménsége az Isten:

          4 Az ki mind mennyet és földet,  
 20           Es az tengert teremté,  
           Es ezekben mindeneket  
           Nagy hatalmával szerze,  
           Igassága, s' hivsége  
           Megmarad mind örökké.

25           \* \*5 Az kic méltatlan szenvednec  
           Megmenti az jo Isten,  
           Az nyomorult éhezöknecc,  
           Ő eledelt ád böven,  
 30           Az foglyokat kihozza,  
           Rabságból kioldozza.

          6 Es az világtalanoknac  
           Megnyittyá ő szemeket,  
           Az kic dölőfélben vadnac  
           Meggyámolitya őket:  
 35           Az igazakat hiven  
           Szereti az Ur Isten.

          7 Veszedelmében megmenti  
           Az nyavalyás jövevént,  
           Az árvákat megsegéti,  
 40           Kegyessen rájoc teként.  
           Az sérelmes özvegyec  
           Töle megenyhitetnec.

45 8 Az hitleneket megrontya,  
Ösvényöket elvesztvén,  
De megáll az ő országa  
Most és minden időben,  
Oh Sion az te Urad  
Mind örökké megmarad.

147.

CXLVII. SOLTAR. T. B.

Intés az Istenec diczétire, az ő soc jó téteményiért,  
mellyeket előszámlál ez Soltárnac szerzője.

AZ U rat di - czér - jé - tec, mert jó  
Es az Is - tent di czér - ni méltó,  
Ked ves do - log az Ur Is - ten nél,  
Hogy ő tet di czér jéc egy sziv vel,  
Mert Je - ru sá le met az Is ten  
Meg ép - pi - ti nagy ke - gycl - mes sen,  
Is mét az Iz - ra - el nem - ze tét  
Ösz ve gyít - ti el - osz - lott né pét.

44 I Oesvényöket 46 I üdőben

- 1           1 AZ Urat diczérjétec, mert jo  
Es az Istent diczérni méltó,  
Kedves dolog az Ur Istennél,  
Hogy ötet diczérjéc egy szívvvel,  
5           Mert Jerusálemet az Isten  
Megéppíti nagy kegyelmessen,  
Ismét az Izrael nemzetét  
Öszve gyüyti eloszlott népét.
- 2 Töredelmes szívet meggyogyit,  
10           Sérelmes lelket ő megenyhít,  
Békötözi az ő sebeket,  
Megkönnyebéti sérelmeket.  
Az czillagokat megszámlállya,  
Es azoknac számát joltudgya,  
15           Es mindeniket ugy esmeri,  
Hogy tulaydon néven nevezi.
- 3 Nagy az mi Urunc az Ur Isten,  
Az kinél nagyob semmi ninczen,  
Erössége kimondhatatlan,  
20           Bölcsésége számlálhatatlan.  
Az együgyöket fölemeli,  
Az szelédeket erősíti,  
Megalázza az hitleneket,  
Az földre legyalázza öket.
- 25           4 Azért néki énekellyetec,  
Hegedücket zengedezzetec,  
Ki az eget elfedi széllyel  
Témerdec vizenyös fölhöckel.  
Es az égről essököt boczat,  
30           Mellyeket ez földre leszállat,  
Megnedveséti az hegyeket,  
Hogy böven teremtsene füvet.
- \* \*5 Ki ételt ád minden állatnac,  
Es az éh holló fiaczkáknac,  
35           Kic ő szájokat réa tátyyác  
Kiáltván ételeket várjác.  
Ö néki semmi kedve ninczen  
Az lónac ő erösségében,  
Sem az ferfinac száraiban,  
40           Nem gyönyörködíc illy dologban.
- 6 Inkáb azokban gyönyörködíc,  
Az kic ötet igazán félic,  
Kic tellyes szívből kegyes voltát  
Mindenkor reménlic irgalmát.

---

4 I—II szível 6 I—II Megéppíti 20 I számlalhatatlan II számlálhatatlan III szám-  
lalhatatlan 26 I—II zengedezzetec III zengedeztetec 29 I—II boczát

- 45           Diczérd Jerusalem az Urat,  
Fölmagasztallyad nagy hatalmát,  
Ez kegyes Urat, òh szent Sion,  
Teis diczérd áhétatosson.
- 7 Mert kapuidra ò závart vet,  
50           Es hiven megöriz tégedet,  
Fiaidat benned megáldgya,  
Es dolgokat jora forditya,  
          Földedet áldgya békeséggel,  
Határidat szép czendességgel,  
Es téged szép tiszta buzával  
Megelégit, és böven táplal.
- 8 Kiboczáttya erös igéjét,  
Ez földre leküldi beszédét:  
Sebessen megyen az ò szava,  
60           Hamarsággal egy helyről másra.  
          Az földre szállat fejár havat,  
Mint az szep szálankozo gyapjat,  
Es az deress zuzmarázokat,  
Az földre hinti mint az hamvat.
- 9 Az kö essöket alá lövi,  
Es falatonkint széllal hinti,  
Az kinec hidegségit senki,  
Töle irtozván, nem türheti.  
          Ismét mihelyen ò egy szót szol,  
70           Az jég mind elolvad és elfoly,  
Ha ò szeleit rá ereszti,  
Az jeget folyo vizzé teszi.
- 10 Jacobnac adá szent igéjét,  
Hogy ához szabnác életeket,  
Törvényit adá Izraelnec,  
Hogy òk azoc szerint elnéec.  
          Nem tön igy semmi pogán néppel,  
Nem látá öket illy szentséggel,  
Szent szerzését òk nem értöttéc,  
80           Azért Alleluja mondasséc.

47 I—II Sion! 53 I—II békséggel III békésséggel 62 I szálankozo 68 I—II irtozván III irtozvan 69 I—II mihelyen 73 I—II Jacobnac II Jacobnac 79 I—II szerzésit

## CXLVIII. SOLTAR. T. B.

Intése minden állatoknac és az embereknac  
az Istenec diczétire.

NOh di - czer - jé tec mind - nyá - jan

Az U - rat az meny-or szág ban,

Di czer - jé - tec öt az ég - ben,

Az ö föl - sé - ges szé ki ben,

Min den an - gya - loc öt di - czer jéc,

Es min - den men - nye - i se - re gec:

Az nap és hold öt di - czer - je,

Min den czil - la - goc - kal ösz ve.

<sup>1</sup> I NOh diczerjétec mindnyájan  
Az Urat az mennyországban,  
Diczerjétec öt az égben,  
Az ö fölséges székiben,

- 5 Minden angyaloc öt diczérjéc,  
 Es minden mennyei seregec:  
 Az nap és hold öt diczérje,  
 Minden czillagockal öszve.
- 2 Az Urat ti magas egec,  
 10 Diczérjétec minden vizec,  
 Kic fön az égen levegtec,  
 Az Ur nevét diczérjétec.  
 Mert mindeneket igéjével,  
 Oe teremte nagy erejével,  
 15 Mindent ugy megerősíte,  
 Hogy megállyon mind öröcke.
- 3 Mindeneknec modot ada,  
 Hogy kiki abban maradna  
 Ti Cethalac, és mélységec,  
 20 Az Ur Istent diczérjétec.  
 Tüz, köössö, hó és az pára,  
 Az Ur Istent fölmagasztallya,  
 Öt áldgyátoc forgószelec,  
 Kic beszédénec engedtec.
- 4 Ti hegyec, halmoc és völgyec,  
 Nagy cedrusfác és egyebec,  
 Szeléd barmoc, fene vadac,  
 Földi férgec, és madarac:  
 Es ez földön minden királyoc  
 25 Minden népec valahol laktoc,  
 Es világi fejedelmec,  
 Kic nagy tiszteket viseltec.
- 5 Ifjac, leányoc, és vénec  
 Az Ur Istent diczérjétec,  
 35 Mert nevénec dicző volta  
 Mennyet földet fölylül mullya.  
 Fölemeli szarvát népénec,  
 Minden szentec ötet diczérjec,  
 Izrael választott népe  
 40 Az Urnac nevét diczérje.

12 I nevit 30 I Minden népek II Minden népec III Mindennépec I—III valáhol 35 I  
 nevinec düczö 37 I szarvát népénec II szarvát III szarvát 40 I nevit

## CXLIX. SOLTAR. T. B.

Intés az Istenec diczétire.

AZ Ur-nac nó é ne- kel- lye tec  
 Uy é- ne- ket szent föl- sé- ge nec,  
 Az szen tec gyü- le- ke- ze ti ben  
 Di- czér- je ö- tet min den,  
 Az Iz- ra el ör- ven- dez - zen,  
 Ö te rem tö ks - te - né - ben,  
 Ki rál-lyok-nac ö - rül lye nec  
 Az Si- on- bé li ec.

- 1 I AZ Urnac nó énekellyetec  
 Uy éneket szent felségenecc,  
 Az szentec gyülekezetiben  
 Diczérje ötet minden,  
 5 Az Izrael örvendezzen,  
 Ö teremő Istenében,  
 Királyoknak örüllenyec  
 Az Sionbélic.

2 I éneket II—III énekét I felséginecc 3 I—II gyülekezetiben II gyülekezetiben

- 10 2 Az Ur nevét sippal és dobbal,  
 Diczérjétec lanttal kobozzal,  
 Légyen hegedőknek zengése  
 Neve diczéletire.  
 Mert az Isten az ő népit  
 Igen szereti hiveit.
- 15 Az szegényeket segeti,  
 Sok jockal szereti.
- 3 Szent hivei az Ur Istenec  
 Ekes gyönyörüséget nyerdec,  
 Örüldec ő háló házokban  
 Az Urat magasztalvan  
 Diczéletét az Istenec  
 Az ő szájokban visellyéc,  
 Es kétélő fegyver leszen  
 Nékiec kezekben.
- 20
- 25 4 Mellyel az kevély ellenségen  
 Boszszut állanac nagy mérészen,  
 Es az népec megbüntettetdec,  
 Méltó jutalmat veszdec :  
 Erös királyokat nékic,  
 Nagy lántzokkal megkötöziec,  
 Es minden ő fejedelmec  
 Vas békókban ésdec.
- 30
- 35 5 Hogy törvényel ítélteszenec,  
 Melly megvayon irván ellenec:  
 Mellyekből az istenes hivec  
 Diczéletet nyerdec.

150.

CL. SOLTAR. T. B.

Az Istenec diczéletire valo intes.

The musical score consists of three staves of music in a single system. Each staff begins with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The notes are written in a simple, rhythmic style. Below each staff is the corresponding text in Hungarian, with hyphens indicating syllable placement under the notes.

DI - czer - jé - tec az U - rat, Ald - gyá toc ő szent vol - tat,

Di czer - jé - tec mennyekben, Hol or - szá - gol ke - gyes - sen.

Az ő nagy di - czö - sé - gé ben,

9 I nevit I—II sipval es dobbal 10 I—II lantval 15 I—II segéti 21 I Dicziretét 23 I—II leszen III leeszen 25 I—II kevély 26 I mérészszen 32 I—II Vas III Vás



Di - czér jé - tec ha - tal - mát, Melly -ből ö di - czö vol - tát

Min - den ve - he - ti e - szé ben.

1           1 Diczérjétec az Urat,  
 Aldgyátoc ö szent voltat,  
 Diczérjétec mennyekben,  
 Hol országol kegyessen,

5           Az ö nagy diczőségében,  
 Diczérjétec hatalmát,  
 Mellyből ö diczö voltát  
 Minden veheti eszében.

2 Diczérjétec öt kürtben,  
 10       Es ékes éneklésben,  
 Hegedöben lantokban,  
 Es hangos citerákban,  
 Az Urnac zengedeztetec:  
 15       Sipokban virginákban,  
 Es hangos orgonákban,  
 Örvendgyetec az Istenec.

3 Az Urat cymbalmokban  
 Es egyéb szerszámokban  
 20       Mindnyájan diczérjétec,  
 Citerát pengesetec,  
 Az Urnac nevét diczérven,  
 Es minden lelkes állat  
 Diczérje az nagy Urat,  
 Diczőség Istenec, Amen.

Vége az Soltaroknac.

5 I duczőségében 6 I—II hatalmát III hatalmat 7 I duczö 9 I—II öt III öt 10 I—II éneklésben III éneklésben 19 I diczérjétec II diczérjétec III diczérjétec 21 I nevit 24 I Duczőség

## AZ ISTENNEK TIZPARANCZOLATTYA

Exod. XX. C. M.

Az CXL. Soltar notajara.

- 1 1 EMeldföl szived, füled nyisdmeg,  
Te kemény nyako Izrael,  
Isten paranczolattyát érts meg.  
Törvényére figyelmezzél.
- 5 2 En vagyoc Istened egyedöl,  
Ki az Egyptombol téged,  
Kihoztalac nagy inségedből,  
Ne legyenecc más Istenid.
- 10 3 Ne csinálly semmi bálvány képet,  
Akarminémü dologbol,  
Ne imádgjad se tiszteld őket,  
Mert nagy haragom megindol.
- 15 4 Uradnac Istenednec nevét  
Soha névegyed hiában,  
Mert az ki nem böczüllü nevét,  
Megbünteti azt valóban.
- 20 5 Hat nap minden dolgodat tegyed,  
Nyugodgyál az hetedikén,  
Mert hogy teremte mindeneket,  
Ez nap megnyugovéc Isten.
- 6 Az te atyádat, és anyádat,  
Tisztellyed szeressed hiven,  
Hogy hoszszu életet, soc jokat  
Adgyon tenéked az Isten.
- 25 7 Embert ne ölly, ne tégy vér ontást,  
Paráznságban ne lélegy,  
Ne orozz, gyülöllyed az lopást,  
Hamis bizonságot ne tégy,
- 30 8 Felebarátodnac ö házat  
Ne kivánd, se házass társat,  
Szolgáját se szolgáló lányát,  
Se barmát, semmi marháját.
- 35 9 Uram hatalmas az te igéd,  
Még zengésétis rettegjüc,  
Irgalmodbol velünc ezt tegyed,  
Hogy akaratodat tegyüc.

2 I—II kemény III kémény 4 I Törvényire 6 I az szolgálatbol 14 I hiában II—III hiában 21 I atyádat 26 II lélegy 30 I—II házass III házass

## AZ SIMEONNAC ENEKE

Lucae 2. Nunc dimittis servum, etc. C. M.



U Ram bo-czás sad el Szol gá-dat bé-ké-vel,  
 Szent i-gé-re-ted sze rént,  
 Mert te id-vö-zi-töd, En sze-me-im e löt,  
 Né-kem nyil-ván meg-je lént.

1 U Ram boczássadel  
 Szolgádat békével,  
 Szent ígéreted szerént,  
 5 Mert te idvözítöd,  
 En szemeim előtt,  
 Nékem nyilván megjelént.

2 Kit világos fényöl,  
 Pogányoknak küldél,  
 Kinek fényességével.  
 10 Nyilván kijelennéc  
 Az szent Izraelnec  
 Nagy diczösége széllel.

1 I—II boczássad el III boczássadel 4 I üdvözítöd 5 I—II előtt III előtt 9 I—II fényességével III fényességével 12 I diczösége



## A ZSOLTÁRKIADÁSOK FÜGGELÉKEINEK ÉNEKEI



## MINDENNÉMŰ HABORUSÁG ELLEN

Az 35. Soltárnac Franciaí notajara.

- 1           1 UR Isten melly sokan vadnac,  
             Kik engemet haborgatnac,  
             Es mindenkoron igyekezne,  
             Miként engem elveszthessenec.
- 5           En pedig egyedül vagyoc,  
             Nagy nyavalyamban jaygatoc,  
             Minden barátim elhadnac,  
             Es czac magokra gondolnac.
- 2 Első ellenség az satan,  
 10          Ki mint az sivo oroslán,  
             Utannam jár nagy álnoksággal,  
             Hogy bényelhessen eh torkával.  
             Mindenütt ellenem lest vét,  
             Mert tud ezer mesterséget,  
 15          Ha egyyickel hijában jár,  
             Az másic által prédát vár.
- 3 Gazdagsággal szegénséggel,  
             Világi gyönyörüséggel,  
             Félelemmelis gyakran kisért,  
 20          Ugy hogy elmémben czac nem megsért.  
             Honnan nehéz gondolatban,  
             Lelkem esic nagy bánatban,  
             Noha nem árthat ezzelis,  
             Ugyan nem nyughatic mégis.
- 25          4 Másodic ez czalárd világ,  
             Ki en szemem előtt villag,  
             Gonosz példával és intéssel,  
             Mind czac az gonoszra vezérel,

30 Mosolyog reám édesen,  
Hogy engem hozzá hitessen,  
Es vigyen az széles utra  
Melly megyen az rut pokolra.

35 5 Harmad ellenségem rongal,  
Ki még éyjelis nálam hál,  
Es sokasittya nyavalyámat,  
Gyakran elszakasztya álmat,  
Szüntelen int gonosságra,  
Lelkemet kiszti próbára,  
40 Ez én gyarlo természetem,  
Az kiben én születtettem.

6 Ur Isten ez gyors orozslánt,  
Verd hátra ez dihös sátánt,  
Lelki feyvert adgy én kezemben,  
Ki ellen semmit ne tehessen.

45 Ha álnoksággal vizsgális,  
Ne ártson nékem azzalis.  
Se rettentzen erejével,  
Mellyel dihösködic széllel.

7 Felsőged engem megtartson,  
50 Ez világ hogy ne árthasson,  
Es ne járjac az test kedvére,  
Hanem nézzec szent törvényedre.  
Es ahhoz szabjam éltemet,  
Mellyel lelhessem kedvedet,  
55 Es használlyac feleimnec,  
Kic velem téged féllyenec.

154.

## AZ ISTEN TÖRVÉNYÉRŐL

Az 6. Soltar notajara.

1 1 MEghattad nekünc Ur Isten,  
Hogy járjunc törvényedben,  
Es teged tisztellyünc,  
Tellyes szivel lélekkal,  
5 Es minden mi erönkkel  
Tégedet szeressünc.

32 I polkolra II pokolra 36 I almómat II álmat 41 II az 42 II dihös 48 II dihös-  
ködic 49 II Felsőged 54 II nyerhessem



2 Az mi felebarátinkat  
Szeressük mint magunkat,  
Haragot elhagyván,  
10 Senkinec kárt ne tegyünc,  
Mindenhez hivek legyünc,  
Es ellyünc igazán.

3 De jay melly gyarlo életem,  
Mert Adamtol születtem,  
15 Bünre vagyok haylo.  
Elmémnec gondolattya,  
Szivemnec indulattya,  
Te ellened járo.

4 Szent igédet nem követem,  
20 Söt gyakran elfeleytem,  
Jokra tunnya szivem,  
Feleimet gyülöli,  
Vagy csak szinnel szereti,  
Melly nehéz ennékem.

5 Ezért méltó haragodat  
Erdemlem ostorodat,  
De jó reménséggel  
Tekéntec szent fiadra  
Mint kegyes szoszolomra,  
30 Kiért hozzam tértél.

6 En czac ő benne bizom,  
Nem hányom méltóságom,  
Mely semmire kellő,  
Oe engem megigazit,  
35 Gonosztol megszabadit,  
Olly igen jó kedvő.

155.

## AZ VR VACZORÁJA ELŐTT

Az 50. Soltarnac Franciai notajara.

1 1 HAlgasd meg Ur Isten kérésemet,  
Es világosits meg én szivemet,  
Hogy szüntelen reád figyelmezzem,  
Lelkem szerelmedre gerjedezzem,  
Es szent fiadat veled egyetemben,  
Fellyem, es tartsam mindenütt elmémben.

2 Ur Christus menyből erdem leszállál,  
Az kereszt fan bünömért meghalál,  
Te szent véreddel értem aldozal,  
10 Az halál töriből kioldozál,  
Adosságomnac bünömnec sokságát,  
Megengeded eltörölvén rutságát.

3 Azért vagyoc már Atyad kedvében,  
Szent országanac öröksegeben,  
15 Erdemem kivöl ki velem igy tön,  
Nagy jovoltabol kegyelmébe vön,  
Szent szerelmével ugy megkörnyeköze,  
Bünt és ördöget tölem távol üze.

4 Hogy pedig ezt nyilvánban hihessem,  
20 Töled Ur Isten erőssittem,  
Kenyérrel, borral szent Vaczorádban,  
Mellyel az hivec élne házadban,  
Ezec jegyei az te jó kedvedne,  
Mellyeket töled hálá adással veszed.

5 Velem Ur Iesus ezt czelekedgyed,  
Hogy én egyesülhessec te veled,  
Szent lelked által, egész eltemben,  
Semmi tetöled el ne térítsen  
30 Sem jó se gonosz, félelem es jóság,  
Ne arthasson, de kellyen czac menyország.

6 Minden gondomat néked ajánlom,  
Az halálbannis vagy vigasztalom,  
Az életre nékem aytót nyittatsz,  
35 Országodban bodogságra juttatsz,  
Az iteletre lelkem felruházod  
Ez testvel, és örömmel koronázod.

156.

## AZ SZENT VACZORA UTAN

Az 8. Psal. notájára.

1 I OH én lelkem diczérjed Istenedet,  
Az ki illy jól táplállya életedet,  
Mint az hiv atya szerelmes fiát,  
Kíért örömmel néki adgy hálát.

---

16 II kegyelmében 17 I szerelméves II szerelmével ugy megkörnyékeze 18 II ördögöt 20 II erősíttem 21 I Kenyérrel II Kenyérrel 26 II egyesülhessek 29 II félelem, se jóság 31 I gondomat II gondomat 32 I halálbannis II halálbannis 35 II felruházod  
Nótajelzés II Notajara Psal. 8. 3 II hü

- 5           2 Es ez földön te magad úgy viseljed,  
Isten országát hogy te is terjeszsed,  
Arra szüntelen nagy gondod légyen,  
Mellyel tartozic minden Keresztven.
- 10           3 Mint az kenyert soc buza magból sütic,  
Es az bortis soc szőlőszemből szüric,  
Igy lélec szerint ez vaczorában,  
Egy testé vérré leszünc mindnyájan.
- 15           4 Szeresd hát ember az te feleidet,  
Gyakran jelentvén jótéteményidet,  
Gyülöség, harag, benned ne légyen,  
Mellyet erőssen megtilt az Isten.
- 20           5 Az ő szent igéjében gyönyörködgyél,  
Ki téged viszontag meg áld bevségel,  
Szent lelke által gerjeszt te benned,  
Buzgo szerelmet es kedvel téged.
- 6 Végre tégedet ez árnyéc világból,  
Felviszen az mennyekbe innét alól,  
Holott az ő választott szentivel,  
Örüc bodogságban élsz örömmel.
- 25           7 Lelkem szüntelen oda igyekezzél,  
Ki felöl immár szent zálagot vettel,  
Ha ezzel magad gyakran biztatod,  
Boldogol leszen elted és hóltod.

157.

## AZ POGANY ELLENSEG ELLEN

Az 86. Soltar Franciai notajára.

- 1           1 URaknak Ura nagj Isten,  
Kit tisztel minden Keresztjen;  
Megvallyuk büneinket,  
Kikkel bantunc tegedet,
- 5           Kikert te nagy haragodat,  
Im érezzük ostorodat,  
Mellyel minket sanyargatz,  
Ellenseggel nyomorgatz.
- 10           2 De bannyuk mi büneinket,  
Sirattyuk sok esetinket,  
Es szent fiadert kerünc,  
Kegyelmez meg minekünc.

Otalmaz meg ellensegtől,  
Pogány népek fegyverétől,  
15 Kegyetlenec hatalmát  
Veddel rolunc igáját.

3 Oeröksegedben jövenec,  
Nagy pusztasagot tövenec,  
Falut varast templomat,  
20 Kiben halgattuc szodat,  
Rontnac, pusztitnac, égetnec,  
Edes hazankbol kivernec.  
Tegedis ingerlenek  
Mint ha nem birnál vélek.

4 Holt testek az te szentidnec  
Eltemetetlen hevernec,  
Szagattyak az madarac,  
Es hurtzallyak az vadac,  
25 Ezek mia az vér ontas,  
30 Szellyel mint patak viz folyas,  
Ezzel üz nec czufsagot,  
Uram lasd meg ez dolgot!

5 Az te aldot szent nevedert,  
Roncz meg ez meltatlansagert  
35 Az dühös ellenseget,  
Ki szidalmaz tegedet.  
Ally boszszut az poganjokon,  
Ne jargallyanac szajokon,  
Rettencz meg ö sziveket,  
40 Es veddel erejeket.

6 Hogy szörnyen meg remüllyenec,  
S' Teged eszekben vegyenec,  
Mondvan : Ez à nagy Isten,  
Ki nepevel jól teszen  
45 Lattyuk mar hatalmassagat,  
Ertyük magunc bolondsagat,  
Karja oly erős raytunc,  
Hogy meg sem mozdulhatunc.

7 Fölseged ezt czelekedgye,  
50 Nevénec düczösegré,  
Ki innet öregböllyön,  
Es meszsze ki teröllyön,  
Hogy tegedet minden nepec,  
Nagy Istennec esmerjenec,  
55 Ki jól tehetz mindennel,  
Nepedet nem hagyod el.

8 Azert csak te read nezünc,  
Midön ranc tör ellensegünc,  
Es öldöz fegyverével,  
60 Te biztatz szent lelkedvel.  
Mert te viaskodol ertünc,  
Es töled megöriztetünc,  
Kit mindenec meglatnac,  
Oerölven jo voltodnac.  
65 9 Kit engedgyen az Ur Isten,  
Es erröl mondassec, Amen,  
Neki advan halakat,  
Nyuytsak imatsagunkat.  
70 Mind addig mig ö el jövend,  
Nyavalyanknac veget vetend,  
Es menyekben fölviszen,  
Amen Amen Ugy legyen.

158.

## HAZASSAGROL VALO ENEC

Az 65. Soltár notajara.

1 1 KEzdetben hogy Isten Adámot  
Képére teremté :/  
Réa boczáta nagy mély álmot,  
Es czonttyát kivövé.  
Kiböl egy aszszonyi állatot,  
Szerze szerelmessen,  
Es Adamnac ez fele társot,  
Ajánlá kegyessen.  
10 2 Mondván : együt éllyetec hiven,  
Es szaporodgyatoc :/  
Engem tisztellyetec szüntelen,  
Törvényem tartsátoc.  
Minden teremtett állatokon,  
Ti uralkodgyatoc,  
15 Halakon és az madarakon,  
Légyen hatalmatoc.  
3 Minden gyümölczivel éllyetec  
Ez Paradiczomnac :/  
Es paranczolatom tegyétec,  
20 Mellyel im megtiltlac :

Hogy az jó és gonosztudásnac,  
Faját ne bántsátoc,  
Mert ha bekét nem hadtoc annac,  
Halállal meghaltoc.

25 4 O melly bodogul elhet vala  
Az ember ez helyben /  
Hol Istenec kedvében vala,  
Artatlanul élven.

30 De lám amaz merges kigyótol,  
Ottan megczalatéc,  
Es megfosztatván nagy soc jótól  
Az halalban eséc.

5 Ennec ö mérge elragada  
Szivünkre elménkre : / :  
35 Es tellyességgel elárada,  
Minden nemzetségre,  
Az Isten ez dolgot megszávnán,  
Fiat értünc küldé,  
40 Ki dolgunkat megigazitván,  
Bününket eltörlé.

6 Hálá legyen az jó Istenec  
Oeröckön öröcké / :  
Hogy pokolnac, halálnac, bünnece,  
Erejét eltöré.  
45 Hadgya hogy járjunc ö utában,  
Mellyet nekünc mutat,  
Es megáld minket s' országában,  
Bodogságra juttat.

7 Engedgye ezeket tinéktec  
50 Az teremto Isten / :  
Hogy soká égyütt élhessetec  
Nagy jó szerenczében,  
Es házassagtoknac gyümölczét,  
Láthassatoc jókor,  
55 Kic veletéc az Urnac nevét,  
Diczérjéc mindenkor.

## ANNA ASZSZONY HÁLÁADO ÉNEKE,

Istentől kért fiáért Samuelért.

1. Sam. 2.

Az 7. Soltarnac Franciai notájára.

- 1            1 Örül az én szívem az Urban,  
 Fejem felemeltetett abban,  
 Szájam megnyílt örömeben,  
 Az én ellensegim ellen,
- 5            Mert az te szabadításodban,  
 Örvendezec hálá adásban,  
 Uram sohol semmi ninczen,  
 Az mint te olly erős Isten.
- 2 Ne szollyatoc azért ez után,  
 Kevély szockal felfuvalkodván,  
 Mert az Ur mindent tud és lát,  
 Véghez viszi minden dolgát.
- 10            Az erősseknek kézívjeket,  
 Ő megrontya kevelségekét,  
 Es töle az erőtlenecc  
 Hatalommal épitetnec.
- 15            3 Az bétöltéc szükségbe esnec,  
 De az szükölködö szegényec  
 Megelégesznec bévséggel,  
 Kic kenyért kerestec szellel,
- 20            Es az kit magtalannac véltec,  
 Annac feles gyermeki lettec,  
 Es kinec soc volt gyermeke,  
 Az megfogyatkozott végre.
- 25            4 Az Ur nagy hirtelen megölhet,  
 Es ismét megelevenithet,  
 Ő az pokolra ala vét,  
 Es viszontag felhoz onnét,
- 30            Az Ur az ki szegénnyé téssen,  
 Es ő meggazdagit nagy könnyen,  
 Az szegént az porbol végre,  
 Felemeli diczöségre.

Cím II Anna aszszony éneke. 1. Samuel. 2. Az 7. Psalm. notajara. 7 I Urám II Uram [...] senki 15 I erőtlenecc II erőtlenecc 16 II épitetnec 17 I bétöltéc II bétöltéc szükségben 18 I szegényec II szegényec 20 II széllyel 23 I gyermeke II gyermeke 24 I megfogyatkozott II megfogyatkozott 29 I szegnénnyé II szegnénnyé 30 I megazdagit II megazdagit 32 II tisztességre

5 Mert az Uré mind hossza vége,  
Ez egész földnec kereksege,  
35 Az mellynec ö vetett határt,  
Kit megöriz az nem val kárt,  
Az ö hiveit ö megtarttya,  
De az hitleneket megrontya,  
40 Kic az önnön erejekben,  
Biztanac vakmeröképpen.

6 Az kic az Ur ellen feddödne,  
Ez földről öc eltöröltetnec:  
Az Ur ez szeles világon,  
Mindent megítél jó módon,  
45 Eröt ad az ö királyánac,  
Es felemeli fejét annac,  
Tisztességre diczösegre,  
Osztán öröc idvösségre.

160.

[REGGELI DICZERET]

Az 23. Soltar notájara.

1 I HALát adoc néked menybéli Isten,  
Szent fiadnac az Christusnac nevében:  
Hogy engemet ez éyjel megöriztél,  
Minden veszedelemtől megmentettél ;  
5 Tarts meg, kérlec ez naponnis életem,  
Büntől és minden kártól ments meg engem.

2 Mert Uram én te kezedben ajánlom,  
Mind testem lelkem és minden jóságom,  
Az te szent angyalod legyen en velem,  
10 Es soha elne tavozzéc én tölem,  
Hogy az gonosz sátánnac semmiképpen,  
Raytam semmi hatalma ne lehessen.

ESTVELI ENEC,

azon notára.

3 HALát adoc néked menybéli Isten,  
Szent fiadnac az Christusnac nevében,  
15 Hogy engemet ez napon megöriztél,  
Minden veszedelemtől megmentettél,  
Boczásd meg, kérlec, minden büneimet,  
Es ez éyjelis örizz meg engemet.

39 II önnen 45 II királyánac

Cím II Reggeli imatsag. 6 II Minden büntől és kártól 12 II [A sor utáni cím:]  
Estve 15 II megöriztel 16 I megmentettél II megmentettel 17 II büneimet



20 4 Mert Uram, én te kezében ajánlom,  
Mind testem, lelkem és minden jóságom,  
Az te szent Angyalod legyen en velem,  
Es soha el ne távozzék en tőlem,  
Hogy az czalard ördögnek semmiképpen,  
Raytam semmi hatalma ne lehessen.

Ez következő két vers, mind az reggeli és estveli diczeretnek utána  
mondathatic, azon notára

25 5 Könyörgöc Uram minden emberekért,  
De főkeppen az hiv Keresztyénekért,  
Minden rokonimért kic téged félnek,  
Az kic vagy itt, vagy meszsze földön élnek,  
30 Minden gonosztol öketis örízd meg,  
Es minden jovaiddal látogasd meg.

6 Az szegeny rabokat es betegeket,  
Kic énségeken ohaytnac tégedet,  
Uram vigasztald meg őket szíveken,  
Oe kinnyokból végre ments ki kegyessen  
35 Es téríts meg az szegény bűnösöket,  
Adgyad hog' jó véghez vigyüc éltünket.

161.

[AZ VRNAC IMADSÁGA]

Az 117. Soltarnac Franciai notájara.

1 1 Mi Atyánc ó kegyes Isten,  
Ki vagy az magas mennyekben,  
Szenteltessék neved szívvél,  
Az te országod jöjjön el,  
Te akaratod meglegyen,  
Ez földön miképpen menyben.  
2 Minden napi kenyerünket  
Addmeg boczasd meg vétünkét,  
Az mint miis megboczátnac,  
10 Azoknac kiktől bántatunc  
Es ne vigy az kísértetben,  
De szabadíts gonosz ellen.

24 II [A sor után:] Mind estve reggel 29 II gonosztul 30 II javaiddal 33 II meg az ő  
Cím II Az Mi Atyánc. 11 II kísértetben

15           3 Mert tiéd Uram az ország,  
Tied minden hatalmasság,  
Megadhatsz azért minékünc,  
Mindent az mit töled kerünc,  
Tied az diczőség Amen,  
Most és örökké ugy legyen.

162.

### AZ APASTALI CREDO

Az 116. Soltarnac Franciai notajára.

1           1 HIszec az menybéli egy Istenbe,  
Az mindenható kegyelmes atyába,  
Mennec és földnec teremtő Uraba,  
Ki mindent *tart* gondviselésébe.

5           2 Es az ő egyszülött szent Fiába,  
Az Iesus Christusba mi egy Urunkba,  
Az ki az szent Lélektül fogantatéc,  
Es az szüz Mariatul születéc.

10          3 Kinzatéc Pilátusnac alatta,  
Keresztfára feszitetéc: meghala,  
Es eltemettetéc, poklokra szálla:  
Harmad nap holtából feltámadá.

15          4 Felméne mennyekben, ül jobjára,  
Az mindenható atya Ur Istenec,  
Onnan ítéletire az élöknc,  
Es holtaknac eljő bizonyára.

20          5 HIszec az szentelő szent lélekben,  
Hiszec Keresztyen anya szent egyházat,  
Az szenteknec egyyességét mindenben  
Es az bünöknc megbocznattyát.

            6 HIszem az testnec feltamadását,  
Es az idvösséges öröc életet,  
Mellyet Isten az hiveknec megszerzet,  
Lelkem ez hitttel biztattya magát.

---

Cím II Az Credo. 1 II Istenben 2 II atyában 3 II urában 4 I *tart* II *tart* gondviselésében 5 II *fiában* 6 II Christusban [ . . . ] Urunkban 7 II lélektől 8 II Mariától születéc [!] 9 II Kénzatéc 22 II idvesseges

## SZÜZ MARIANAC ENEKE. LUC. I.

Az 146. Soltarnac Franciai notájára.

- 1           1 MAgasztallya az én szívem,  
Az Urat mind éltiglen,  
Es örvendez az én lelkem,  
Megtarto Istenemben,
- 5           Hirdetem kegyességét,  
Es nagy jótéteményét.
- 2 Mert kegyessen megtekinté,  
Oe szolgálóléányát,  
Ióvóltából meg nem veté,  
10          Hiv alázatos voltát,  
Mert imé minden nemzet,  
Bódoznac mond engemet.
- 3 Mert én velem nagy dolgokat  
Tön az hatalmas Isten,  
15          Midön egyigyü vóltamat  
Felemelé kegyessen,  
Szent azért az ő neve,  
Aldando diczósége.
- 4 Es az ő irgalma vagyon  
20          Nemzetségről nemzetre,  
Oeröcké néz irgalmasson  
Minden ötet félökre.  
Hatalmas dolgot szerze,  
Oe karjánac ereje.
- 5 Az kevély gondolatúknac,  
25          Ménten eszeket veszté,  
Dihös szándékát azoknac  
Az jokra nem ereszté,  
Engemis nagy irgalma  
30          Megtarta nagy hatalma.
- 6 Az hatalmas gonoszokat  
Oe székekből levoná,  
Es az alázatosokat  
Hiven felmagasztalá.  
35          Mert szeret egyigyöket,  
Es gyüölöl kevélyöket.

7 Az nyomorult éhezöket  
Minden jockal bétölté,  
Az gazdagsággal tölteket  
40 Űressen elereszté,  
Mert ö töle mindenec  
Bölczen vezéreltetnec.

8 Izraelt az ö szolgáját  
Hiven hozzá fogadá  
45 Emlitvén irgalmasságát,  
Népét meglátogatá.  
Rájoc nyuytván kegyelmét  
Bétölté igéretét.

9 Az miképpen szolott vala,  
50 Mi első atyáinknac,  
Abrahamnac mit megmonda  
Es ö maradékinac,  
Im mind megtelleyesité,  
Kiért aldgyuc öröcké.

164.

## KERESZSÉGKOR VALO ÉNEC

Az 36. Soltarnac, Franciai notájára.

1 1 UR Isten kérünc tégedet,  
Keresztelly és moss meg minket,  
Es tisztits meg kegyessen /  
Az Christusnac ö vérevel,  
5 Nagy büneinket töröld el  
Szent lelked erejében : /  
Az mit ez szent ferdö jegyez  
Mindent mi bennünc megszerezz,  
Végy környül szerelmeddel,  
10 Hogy az te szövetségedben,  
Megmaradgyunc mind vegiglen,  
Minden mi gyermekinkel.

CHRISTUS SZENVEDESENEC ES HALÁLÁNAC  
HISTORIAJA

az négy Evangelistác irasa szerint.

Az 36. Soltarnac Franciai notájára.

- 1           1 Sirasd meg ember bünödött,  
          Mellyért Christus ez földre jött,  
          Mennyei diezöségből /  
          Es emberré lön érettünc,  
5           S' közbenjáronc lött minékünc  
          Attyánac jo kedvéből.  
          Soc kórokat meggyogyita,  
          Halottakat feltámaszta,  
          Mig az időre jutna,  
10          Hogy értünc megáldoztatnéc  
          Terhünc vállára vettetnéc  
          Veretvén keresztfára.
- 2 Mert hogy az husvét eljönne,  
          Christus fölvévé melléje  
15          Tanitványit, ezt mondván /  
          Imé az embernecc fia,  
          Elárultatic, s' halála  
          Lesz néki az kereszt fán.  
          Az Simonnac ö házába,  
20          Egy aszszony kenetet hozza,  
          Es azt az Urra önté,  
          Az tanitványoc azt feddéc,  
          De az Christustol mentetéc,  
          Az Judas ezt irégylé.
- 25          3 Az fő papokhoz járula,  
          Hogy az Christust el arullya,  
          Vön harmintz pénzt ö tölöc : / :  
          Christus az husveti bárant,  
          Tanitványival egyaránt,  
30          Megövé, és elöttöc  
          Szerzé ö testamentomát,  
          Hogy megemlitséc halálát,  
          Es lábokat megmosa,  
          Példásván hiv szeretetet,  
35          S' hogy el fogjác hagyni ötet,  
          Ö nékiec megmondá.

4 Felmene az olayhegyre,  
 Ott rettegéssel könyörge,  
 Mondván : oh vigyazzatoc : /  
 40 Es egy kö hagyításnira  
 Tölöc elméne és monda:  
 Atyam hozzád kiáltoc:  
 Tölem ez pohár mullýec el,  
 Mert lám te birsz mindeneckel,  
 45 De legyen akaratom:  
 Es igy háromszor könyörgött,  
 Ismét tanitványihoz jött,  
 Kiket álom elnyomott.

5 Monda nékic, mit alusztoc?  
 50 Az óra eljött, láttyátoc,  
 Hogy az emberne fia : /  
 Az bünösökne kezekben  
 Adasséc azért felkellyen  
 Mindentec imádságra.  
 55 Hogy még szolna, Judas juta,  
 Nagy sereget véle hozza,  
 Fegyverekkel, botockal,  
 Az áruló jegyet ada  
 Hogy az kit ő megezókolna,  
 60 Azt fognác batórsággal.

6 Jesus mindeneket tudván,  
 Eleikbe méne bátran,  
 S' monda nekic kegyessen /  
 Kit kerestec fegyverrel ti?  
 65 Jesust, minden azt feleli,  
 Es ledöléne szörnyen,  
 Judas ötet megezokola,  
 Es az sereg megragada,  
 S' megkötözé dühössen,  
 70 Péter kiranta fegyverét,  
 Malchusnac elvágá fülét,  
 Jesus szólítá menten:

7 Tedd helyére te szablyadat,  
 Meg kell innom poháromat,  
 75 Az szolgát meggyogytá /  
 Az sereg ötet Hannashoz:  
 Es elvive Cajaphashoz,  
 Megkötözve és fogva.  
 Peteris béméne halkal,  
 80 Az esmert tanitvány által,  
 Háromszor tagadást tön,  
 Jesust kerdezi az püspec,

Hamistanukat keresnec,  
Hogy kárhoztatnac mentön.

85 8 Nem felel Christus ö nékic  
S' az fő paptol igy kerdetic:  
Mit felelsz mind ezekre :/  
Az Istenre keszeritlek,  
Te vagyé ö fia mondd meg,  
90 Jesus bátran feléle:

En vagyoc, és ti ezután,  
Az embernec fiát nyilván  
Meglattyátoc fölhökben,  
Attyánac jobjáról jöni;  
95 Kezdé az fő pap szagatni  
Ruháját nagy hirtelen.

9 Mondván: im ti hallottátoc,  
Hogy káromlast tön: mit vartoc?  
Mondánac: megkell halni :/  
100 Es ortzáját meg pökdöséc,  
Kegyetlenül artzul veréc,  
S' kezdec szidni, gunyolni.  
Szent ortzáját bébúritac,  
Es ököllec meczapdosac,  
105 Mondván: ki üte téged?  
Az sereg reggelre kelvén,  
Kerdezé Jesust socképpen,  
Minden ellene gerjed.

10 Pilatusnac adác menten,  
110 Melly dolgot Judas megértven,  
Kezdé dolgát megbanni :/  
Penzét papoknac megadá,  
Igen vétkeztem, azt monda,  
Büne kezdé furdalni.  
115 Magát felakaszta szörnyen,  
Papoc tanácskozna ezen,  
Hogy az penz hová kellyen,  
Fazekas földét megvövéc,  
Hól jövevény temetkeznéc,  
120 Mint az iras szólt régen.

11 Hogy Pilatus előtt volna,  
Illy szóval vádollyác vala:  
Az népet elhiteti :/  
Tiltya az Czaszár adaját,  
125 Es nyilván mondgya ö magát  
Isten fiánac lenni.  
Pilatus ötet kérdezi,  
De Christus nem felel néki,  
Pilatus ezt czudalván,

130 Iesust Herodeshez küldi,  
 Es ezt Herodes örüli,  
 Mert czudát látni kíván.

12 De Jesus nem felel ittis,  
 Czufollya öt Herodesis,  
 135 S' Pilatusnac megküldé : /  
 Pilatus Sidoknac monda :  
 Ezt az Herodesis latta,  
 S' ártatlannac itelé.

Imé szokástoc tinéktec,  
 140 Hogy egy foglyot el ereszszec,  
 Im Jesust boczátom el.  
 Felkiálta mind az sereg,  
 Az Iesus feszitesséc meg,  
 Barrabást boczássadel.

145 13 Jesust megostoroztatá  
 Pilatus, s' Sidoknac adá,  
 Jesus vala Barsonba : /  
 Tövis koronát fonyánac,  
 Mellyet fejebe nyománac  
 150 Naddal veréc azonba

Es öt királnac köszöntéc,  
 Czufolác és megpökdöséc,  
 Artatlan fejét veréc :  
 Pilatus monda ; Lássâtoc  
 155 Ez embert, kit vádoltatoc,  
 En bünt benne nem löléc.

14 Az Sidosereg kiáltya  
 Feszits, feszéts keresztfara,  
 Ugy legy czaszar baráttya : /  
 160 Pilatus hogy ez szót hallá  
 Christust kezekbe boczáta,  
 S' kezét vízzel megmosá

Az Barrabást elereszté,  
 Jesust keresztre itélé,  
 165 Hamis kívánságokra,  
 Ruhájában öltöztetéc,  
 Nagy kiáltással kivivéc,  
 Vállán az nagy kereszt fa.

15 Hogy vele elkimennéne,  
 170 Egy Simont keszeriténe,  
 Hogy az keresztet vinné /  
 Sok aszszony népec, s' ferfiac  
 Keservesen siránkoznac,  
 Kikhez Jesus térüle



175 Mondván : raytam ne sirjatoc,  
Magatokat sirassatoc  
Es ti gyermekiteket,  
Mert még ez utan mondgyatoc :  
Bodogoc az magtalanoc,  
180 Látván ellenségteket.

16 Jutván az kaponya helyre,  
Két gonosz tévöt ö véle  
Eggyüt megfesziténc : /  
Jobja és balkeze felöl,  
185 Mint az propheta szolt erröl,  
Jesustol illy szóc lönc :  
Attyám boczáss meg nékiec,  
Mert nem tudgyác mit mivelnc,  
Pilatus jegyzest ira  
190 Sido, Görög s' Deác nyelven :  
Jesus király Sido népen,  
Papi rend ezt boszullá.

17 Mihelt Jesust megfeszitéc,  
Ö ruhája megosztatéc  
195 Sorsval az örzöc között : /  
Hogy Jesus annyát ott látá,  
Es Jánost, annyánac monda :  
Aszszony ez fiad néköd :  
Az tanitvánnakis szola,  
200 Te anyád ez, mátol fogva,  
Mellyet János hozzá vön.  
Az fő Papoc czufolodnac,  
Es sokan káromlást szólnac :  
Ezé az ki czudát tön?

205 18 Hogy ha Isten fia vagy te,  
Az kereszt farol most szállj le,  
Az latrókis igy tönec : /  
Kiknc az eggyic megtérvén,  
Christust igaznac esmervén,  
210 Monda, Emlekezzel meg  
Rolam, ha jutsz országodba,  
Ma velem lesz Christus monda,  
Az szent Paradiczomban.  
Setét lön hat óra után,  
215 Az Ur Christus kilentz órán,  
Igy kiálta kinnyában :

19 En Istenem, en Istenem,  
Miert hagyál el igy engem?  
S' etzet adatéc innya : /  
220 Kit hogy megkostola, monda,  
Bétölt az idvösség dolga,  
Es féjet lebozátá.

En Atyám te kezeidben,  
Ayanlom lelkeket menyben.  
225 Ezt felszoval kialtá,  
Es így lelket kibocztátá,  
S' az templomnac suporláltya,  
Ottan kétté hasada.

20 Föld indula, szakadoznac  
230 Kösziklac, koporsoc nyilnac,  
Az hadnagy vitézivel : /  
Mond ez ember bizonyára  
Igaz, és Istenzecz fia  
Vervén mellyöket kézzel.

235 Az latroc czontyát megrontác,  
Mehölt Iesusét nem bantac,  
Oldalát egy likasztá :  
Kiből vér és viz czordula,  
Az ki látta, bizonyittya,  
240 Mint régen megvolt irva.

21 Estve felé Ioseph jöve,  
Christus teste temetesre,  
Az keresztről levövé ;  
Nicodemus jöve osztán,  
245 Aloest és Myrrhat hozván  
Hogy azt Iesusra kenné,  
Betakarác tiszta gyolczban,  
Es helyhetéc koporsóban,  
Melly köből volt vágatván,  
250 Mellybe hogy Iesust betévéc,  
Arra nagy kö emeltetéc,  
Es elmenénec onnan.

22 S' Hogy az Sidoc harmad napig,  
Az koporsót öriztetec,  
255 Feltámad Christus Urunc : /  
Hogy minket hivecké tenné,  
Es országába bevinné,  
S' Ő lenne bodogságunc.  
Azert illic hogy örvendgyünc,  
260 Hogy Christus mi idvösségünc,  
Es mi diadalmunc lön,  
Ertünc bünön és halálon,  
Ördögön és öröc poklon  
Illy nagy gyözödelmet vön.

## EGYÉB VERSEK



## EZ KÖNYVNEC AJANLASARA

- <sup>1</sup> Nagy ajándeka ez az Ur Istenec,  
 Hogy nyelveken soc számtalan nemzetec,  
 Hirdetteti megirattya igéjét,  
 Es soc réndeckel közli bölcséségét.
- <sup>5</sup> Mint régen Davidot, és annac fiát  
 Így most Anglia Országnac Királyát,  
 Soc szép tudományokkal megáldotta,  
 Ki bölcsen irtt könyvvel fiat oktattya.  
 Ez könyveczkének hasznos vóltát értvén,
- <sup>10</sup> Soc nemzet olvassa tulaydon nyelvén.  
 Magyarul ezt KOROTZ GEÖRGY fordítottotta,  
 Es kértünkre ékessen kiboczáttá.  
 Kit ez munkáért és jo szándékaért,  
 Tartson megh Isten az ő szent Fiaért.

## THEODORI BEZAE EPIGRAMMA

in Cyclopicam Ubiquitariorum insolentiam.

- <sup>1</sup> ANglusoc és Belgác, és Francia, Scotia népe,  
 S-az Renus mellett minden igaz Nemetec.  
 Czeh, Mág'ar, és Leng'él, soc Dánus, Svecica **nemzet**,  
 Ezec után az erős hires Helveciusoc.
- <sup>5</sup> Mind eretnec népec. Mert azt ítélte magában  
 Őt vag' hat ostoba rab, Mysniabéli bitang.  
 Mond megis ennac okát: Szájokkal rágni tagadg'ác  
 Christus testét: mert tiszta hitöckel eszie.  
 Oh szent tevölgés! az mellyel hog'ha ki vétend,
- <sup>10</sup> Öllyé bár azt ember, De Istene véle vag'on.

168.

Számkivetésben járt ez földön Christus Urunkis,  
Járjuc el ez járást hát miis ő tagai.

169.

Az szent könyvec után, kiket az nagy Apastaloc irtac,  
Ennél jób könyvet még soha senki nem irt.

170.

[A „POSTILLA SCULTETICA” VERSES RÉSZLETEI]

- a) Szegénysegen jött ez földre,  
Hogy raytunc könyörülne,  
S' menyben tenne gazdagocká,  
Angyalihoz hasonlocká. [6.]
- b) . . . Az Satan kíván engem fösvenség által, tisztatalan bujaság által,  
zabálódas által, segits Uram, ezt meg birnom, segits amazt meg-  
rontanom.  
Ronts, téríts minden testet vért,  
Melly akaratodtol nem ért. [11.]
- c) . . . Mert eljött â mi testünkben verünkben, és holott ő nagy öröm-  
ben marathatott volna, nem gondolt â gyalázzattal : . . . szolgálai ábrá-  
zatot veszen fel magara, és mindeneknél bectelenbbé lészen és meg-  
vetőttebbé.  
Mind ezeket tőtte értünc,  
Szerelmét jelentvén nékünc.  
Kin örül minden Keresztyen,  
Es hálát ad néki ezen, Alleluja. [64.]
- d) . . . Summája mind arra néz, hogy tanullyuc meg az Christusnac erköl-  
czét venni.  
Ha ellen tartást jelentis,  
Téged az ne rettentsen,  
Mert ha jo kedvel vagyonis,  
Nem jelenti meg menten.  
Szent igejét bizvást hiddel,  
Ne gondolly itt te testeddel,  
Ha az mind ellent mondís. [288.]
- e) . . . Enis uralkodom immár, mivelhogy az én idvezitöm uralkodic.  
Oe testénc tagja vagyoc,  
Ezen örvendec szivemben,  
Töle el nem szakadhatoc,  
Az halálnac sérelmében. [356 – 7.]

- f) ... Az Christusnac országában, telles öröm, és kedves gyönyörűséged  
 leszen az ő jobján mind öröcké. Annakokaert  
 Az ki nem jö, s' (nem) követi ött,  
 Nincz annac oda kedve :  
 Mert az Ur test és ver elöt  
 Az mennyet beszélgette. [613.]
- g) ... Azért mondatie [az Isten] mesterséges segítönc.  
 Es noha soc az mi bünönc,  
 Oe nála töb az kegyelem :  
 Kezénél gyógyitást lélönc,  
 Hogy ha nagyis az sérelem. [867.]
- h) ... Az könyörölö király ittegyen áll még az Euangeliomban. Ennec  
 burully eleibe, ettül kérj kegyelemért kegyelmet : Oh Ur Jesus,  
 Hartzban estem viaskodom,  
 Segits erőtlenségem :  
 Irgalmadhoz ragaszokodom,  
 Erösbé tehetsz engem. [989.]
- i) ... Más ismegint így szól :  
 Notaja Psal. 128.  
 En nagy vigan éneklec,  
 Ez örömré nézvén :  
 Tellyes szivvel örvendec,  
 Edessen nevetvén :  
 Elmém felvágycokozic,  
 Ez megunt világbol  
 Lelkem fel kíványcokozic,  
 Ez földdel nem gondol. [1059.]
- j) . Annakokaért ez nagy jambor tudos Philippus Melanchton igen ékes-  
 sen és jól irta ezt ez Választo Fejedelemröl:  
 Majoremque tulit fidei Constantia laudem :  
 Quam si gessisset bella cruenta domi.  
 az az,  
 Az erös Fejedelem Janos Fridric,  
 Ez világon töb hasznot czelekeszic,  
 Hogy az Hitet megvallya bátorsággal,  
 Hogy nem ha soc népet gyözne meg haddal. [1077.]

171.

## INTÉS Â KÖNYÖRGÉSRE

- <sup>1</sup> Mivel Keresztyén, bizonyos vagy ebben,  
 Hog' Istennélkül segedelem ninczen :  
 Hát magad buzgo könyörgésre szoktasd,  
 Semmi akadályban azt elne mulásd.

- 5 Mert ha ki szentül akar élni, halni,  
 Annac gyakran menybe kell kiáltani.  
 Isteni élet ott nyilván nem lakic,  
 Az hól az imátság elmulattatic.  
 Mert valami jónélkül szükös élted,  
 10 Istentől mind könyörgésen kell venned.  
 Hogy azért mindent megnyerj felségétől,  
 Néki szólgály, s' adgy hálát tiszta szivből.

172.

### BODOG ÉLETNEC REGULAJA

- 1 Ha kivánsz Ember, czendeszszen élni,  
 S' öröc életet Istentől nyerni,  
 Szivvel, léleckel hidgy az Istenben,  
 Hartzolly ez világ és az bün ellen.  
 5 Az könyörgéstől te meg ne szünnyel,  
 Tisztedben hiven mindenkor járj el.  
 Ha ez Regulát hiven követed,  
 Soc jo gyümölczöt s' hasznot hoz néked.

173.

### ERTELME AZ RELIGIO KÉPÉNEC,

melly jób felöl vagyon ez Könyv titulassán.  
 Ember kérdésére felel az Religio.

- 1 E. MOnD meg ó szent Religio,  
 Istentől nemzett leánzo,  
 Ki tiszteled nagy hivségben,  
 Az Istent minden időben,  
 5 Mire valo ez korona  
 Fejeden, czillaggal rakva?  
 R. En mutatoc meny Országra  
 Utat, és az bódogságra.  
 E. Mire viselsz roszszas ruhat?  
 10 R. Megvetöc mulando jókat.  
 E. Mit jegyez az Könyv kezdedben?  
 R. Atyám törvenyét nézd ebben.  
 E. Mellyed miért meztelen?  
 R. Tiszta hivségem érts ezen.  
 15 E. Miért könyöklesz keresztre?  
 R. Kereszt nyugot meg kedvemre.



- E. Szép szárnyaid mire valóc?  
 R. Menybe repülni tanitoc.  
 E. Miért vagy illy fenységgel?  
 20 R. Szivet tisztitoc uy fénnel.  
 E. Mire tartasz zabolás féket?  
 R. Szivnec tiltom kinyességet.  
 E. Halált mit nyomsz lábád ala?  
 R. Vagyoc halálnac halála.  
 25 E. Mit kell érteni ez hadon  
 Környüled ez zurzavaron?  
 R. Mindenütt nagy erőszakot,  
 Szenyvedec méltatlanságot,  
 De szenyvedvén eröt vészec,  
 30 S' végre Istenhöz felmegyec.

174.

... Az mint soc fa feszületec alá szoktác imez verseczkét írni :

Effigiem Christi cum transis semper honóra,  
 Non tamen effigiem, sed quem designat adora.

Az az :

Az Christus képét mikoron mellöle menendezs,  
 Mindenkor tiszteld, böcztelenül ne feleytsd.  
 Mindazonáltal nem az látott képet imádgycad :  
 Söt az kit jegyezend, térdepeléssel imádd.

175.

#### TETRASTICHON HUNNIADICUM

- 1 Dengelegi Petert  
 Illyen munkáiaert  
 Ald megh Isten sok iokkal!  
 Hogy ronczon s-epiczen,  
 5 Teveligöt tericzen  
 Effele irásockal,  
 Mise, balvany ellen  
 Hogy gyakran kikellien  
 Irásbol vöt sulykokkal,  
 10 Bizvan az Christusban,  
 Tusakodgyek batran  
 Az pilises tulkokkal.

## [A „DISCURSUS DE SUMMO BONO” VERSES RÉSZLETEI]

. MASODIK RESZ. Hogyha az Summum bonum, avagy az Legfőbb Ió, az az, az igaz, tellyes és álhatatos öröm, in bonis corporis, az testnek javaiban találtasséké?

- a) . . Annakokaért in corporis bonis, az Testnek javaiban, semmi Summum bonum, és Legfőbb jó nem találtathatik, az mint à Pogány böles Cicero-is mondgya : *Imitatrix boni est voluptas, malorum mater omnium, cuius blanditijs corrumpuntur, quae naturâ bona sunt.*

Az gyönyörűség olly csorgó kút fö,

A' mellyből minden gonosz jöjön:

Az jó örömnék csak hamis színe,

Semmi igazság nincsen ő benne.

Az hamis öröm nagy sérelmet hoz,

Ne bizzék azért bár senki ahoz.

Sok jószágoknak szép czemetét,

El rontya, veszti minden gyümölcsét. [23.]

- b) Igazán mondotta azért Sz. Agoston : *Seculi laetitia, est impunita nequitia, et sequitur aeterna tristitia. Momentaneum quod delectat, aeternum quod cruciat.*

Öröme s- gyönyörűsége az testnek,

Kárt veszedelmet, jayt hoz te lelkednek.

Rövid az öröm, mellyet tested érez.

De lelkednek örök sérelmet szerez. [23.]

- c) . Nincsené ez aránt ugy az dolog mint az Cicero mondgya? *Voluptas saepius relinquit causas poenitendi, quàm recordandi.*

Testi enyhödést és rövid örömet,

gyakorta bú, és nagy bánat követet. [25.]

- d) . Es az pogány Plautus : *Ita dîs placitum est, Voluptatem ut moeror, comes consequatur. Quin incommodi plus malique illicò assit, boni si obtigit quid.*

Tetczet az Istennek ez temporálás,

Hogy bünnélkül ne lenne az vígadás.

Ha kinek vagy egy öröme érkezik,

Arra sok ezer bánat következik. [25.]

- e) . . Illyen módon ez à Fassángi játéknak és örvendezésnek-is szomorú és keserves lett az kimeneteli :

*Vsque adeò nulla est sincera voluptas*

*Sollicitumque aliquid laetis intervenit.*

Nincsen állandó öröm ez világon,

Minden jóknak nagy változása vagyón.

Veszedelem jö az öröm napjára,

Es azt fordittyá jayra, nyavalyára. [32.]

- f) . . az mint Sirac szól . cap. 31. v. 29. az bor ital sokakat elvesztett.  
Innen csináltatot imez vers : Ense cadunt multi, perimit sed crapula  
plures.

Sok emberek öletnek meg fegyverrel,  
De itallal sokkal többen vesznek el. [37.]

. HARMADIK RÉSZ. Hogyha az Legfőbjó, bódog élet, és igaz, tel-  
lyességes és állandó öröm az Szerencsében találtasséké?

- g) az mint Cicero mondgya : Non solum ipsa fortuna coeca est ; sed  
etiam plerumque efficit coecos, quos complexa est.

Vak az Szerencse és mindent meg vakít,  
Valaki töle várja előmenetit. [45.]

- h) . az mint ismét Cicero bizonyittyá mondván : Vita Fortunâ non  
sapientiâ regitur.

Az Szerencse bölcseséget úgy meg veszti,  
Hogy abban előmenetre nem ereszt. [45.]

- i) . Fortuna cum blanditur captatum advenit, et tum maximè metu-  
enda, úgy mond, Boëtius.

Az Szerencse ha kedvét nyuytya néked,  
Nem valónak, csak tettetésnek hidgyed,  
Őrizd magad mert álnokul hálót vét,  
Ottan reád fordit gonosz Szerencsét. [49.]

- j) . mint amaz Poëta mondgya :

Quem res plus nimio delectavére secundae,  
Mutatae quatiunt.

Az kit gyönyörködtet az jó Szerencse,  
Bánattal rongálja, mert el kél kécse. [50.]

- k) . . az mint az bölc Seneca-is mondgya : Laetiores reliquit, quos  
Fortuna nunquam respexit, quàm quos deseruit.

Dólgok sokkal jobban vagyon azoknak,  
Az kik jó szerencsét soha nem láttak:  
Hogy nem kiket az meg örvendeztetett,  
Ősztán rájok nagy sérelmet éreztet. [50.]

- l) Boëtius-is illyen értelemmel szól:

Mit becsüllöd ennyire az Szerencsét,  
Ki szüntelen elfordul és hátat vét  
Mert az néked egyebet nem készítet,  
Hanem bút, bánatot, keserüségét.  
Mivel hogy töled meg nem tartathatik,  
Ha ortzája töled el fordítatik.  
Mi lehetne hát egyéb az Szerencse,  
Ha nem jövendő kinoknak követe. [50.]

m) . . . Láttuk ezt amaz híres neves Romai fő Pólgár mesterben az Cicero-  
ban, mely aszszony emberül sir és jaygat : O Volucrem Fortunam, ugy-  
mond, quam citò omnia ex laetitia et voluptate ad luctum et lacrymas  
recidunt!

O Szerencsének változandó dolga,  
Hogy nem távozik el csintalansága.  
Mely nagy véletlen, és hirtelenséggel,  
Ő kedves játéki mint változnak el!  
Minden öröm és gyönyörködés végre,  
Változik sirásra, keserűségre. [51.]

n) . az mint az Poëta-is\* megvallya.

Ludit in humanis divina potentia rebus,  
Et certam praesens vix habet hora fidem.  
Tu quoque fac timeas, et quae tibi laeta videntur,  
Dum loqueris fieri tristia posse puta.  
Az emberek dólgában ez világon,  
Az Szerencsének sok játéka vagyon.  
Nincsen oly óra, nincs oly szempillantás,  
Hogy ne láttatnék tőle csalárdkodás.  
Őrizkedgyél te-is azért szüntelen,  
Az Szerencse hogy ne eytsen veszélyben. [61.]

o) . Igazán ez az mit Ovidius mond :

Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,  
Et manet in nullo certa tenaxque loco.  
Sed modò laeta manet, vultus modo sumit acerbos,  
Et tantum constans in levitate sua est.  
Csudás az Szerencsének futkosása,  
Sohul nincsen bizonyos megállása,  
Ne hidgy néki, ha néked jó szint mutat,  
Mert utánna Szerencsétlenség futtat. [63.]

p) . . az mint az pogány Plinius mondgya Quae facit magna gaudia  
nisi ex malis magnis : aut quae mala immensa, nisi ex ingentibus gaudiis.

Az Szerencse bánatot az vigságból,  
Es nagy örömet szerez az bánatból. [63.]

r) Es az Seneca-is imigyen szól Fortuna cum blanditur captatum adve-  
nit.

Ha az Szerencse mosolyog kedvedre,  
Akkor álnok tört vét veszedelmedre. [63–64.]

s) . . Azért mondgya az szent Agoston : Prospera huius mundi asperi-  
tatem habent veram, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam  
voluptatem.

Az Szerencsére nagy szerencsétlenség,  
örömrre következik keserűség. [64.]

---

\*Ovid. 4. de Ponto.

- t) ... Ez Nagy Pompeiusról írta Ovidius :  
 Quid fuerat Magno maius? tamen ille rogavit,  
 Submissâ fugiens voce clientis opem.  
 Cuique Viro totus terrarum paruit orbis,  
 Indigus effectus omnibus ipse magis.  
 Ki volt Nagyob Pompejúnál ez földön?  
 Még-is mást kér hogy rayta könyörüllyön.  
 Kinek ez egész világ mind engedett,  
 Végre minden szegénnél szegényeb lett. [70.]
- u) .. Igazán int azért à Cato :  
 Si fueris felix, quae sunt adversa caveto,  
 Non uno cursu respondent ultima primis.  
 Hogy ha az Szerencse rád mosolyodik,  
 Ne higy néki, mert hirtelen változik. [82.]
- v) . Si Fortuna iuvat caveto tolli  
 Si Fortuna tonat caveto mergi.  
 Fel ne fuvalkodgyál jó Szerencsédben,  
 Meg se réműly Szerencsétlenségdben. [84.]
- z) Seneca-is ilyen szól :  
 Nemo confidat nimium secundis ;  
 Nemo desperet meliora lapsis.  
 Szerencsednek ne hidgy sokat,  
 Mert ő téged megjázodtat,  
 Ha veszedelemben estél,  
 Kétségben ugyan ne essél. [84.]
- aa) Rebus angustis animosus atque  
 Fortis appare : Sapienter idem  
 Contrahes vento nimium secundo  
 Turgida vela.  
 Ha Szerencséd raytad, valamint akartad, oly kedvessen tündöklök,  
 Ő hozzá ne bizzál, fel se fuvalkodgyál, mert hirtelen változik.  
 Ha ellened támad, bátoricsad magad, mint erőss szűhöz illik. [84–85.]
- bb) . Az mint imez versek-is mutatják.  
 Praecipitem movet illa rotam, motusque laborum  
 Nulla quies claudit, nec sistunt otia motum  
 Hos premit, hos elevat, hos deijcit, erigit illos :  
 Cogit et in varios homines descendere casus.  
 Az Szerencse áll kerek golyóbison,  
 Az mely forog nem áll meg bizonyosson.  
 Az golyóbis gördül és fut sebessen,  
 Nem áll meg az Szerencse-is egy helyen.  
 Az mi fenn vólt, immár alat láttatik,  
 Az Szerencse-is óránként változik.  
 Imezt lenyomja, s' amazt fel emeli,  
 Magát az Szerencse így esmérteti. [85–86.]

. . NEGYEDIK RÉSZ. Hogyha igaz, tellyes és állandó öröm és nyugodalmas bódog élet találtasséké az nagy jószágban és gazdagságban?

cc) . Az miként szent Lukácsnál amaz gazdag dicsekedik az ő sok javai-  
val . . En jószágom szaporodik, honnan elmém bátorodik. Hová tégyek  
mindeneket? Lerontatom az én csüremeim, és sokkal nag'obbakká épitem,  
és azt mondom az én lelkemnek :

Imé lelkem, javaim szaporodnak,

Mellyek sok esztendőkre-is eltartnak.

Ne aggódgyál azért és ne bánkodgyál,

Egyél, igyál, örvendgy, aludgy, nyugodgyál.

De hald meg bolond, mit mond Isten néked :

Ez éjfel elragad az halál téged.

Kié leszen osztán sok gyüjteményed?

Hová kél örömed és keresményed? [94.]

dd) . Az görbét az pénz meg igyenesiti, és az egyenest az pénz meg görbiti.  
Az kinél sok veres Rókácskák vannak,  
Mindeneknél becsületi nagy annak. [102.]

ee) Aurea sunt verè nunc secula : plurimus auro  
Venit honos : auro conciliatur amor.  
Ipse licet venias Musis comitatus Homere,  
Si nihil attuleris, ibis Homere foras.  
Mit panaszkodol azon hogy immár,  
Amaz régi arany idő most nem jár  
Az arany idő most-is jelen vagyon,  
Mert mindent az arany bir ez világon.  
Minden csak aranyra, pénzre tör és vággy,  
Pénzt pénzt kiált, kiért mindent hátra hágy.  
Ióság és mesterség nem becsültetik,  
Mind csak az arany s' az pénz kerestetik.  
Ne hidd hát az arany idő elköltét,  
Hanem hidgyed mostan-is jelen létét. [102.]

ff) Propertius.  
Aurum omnes victa iam pietate colunt  
Auro pulsa fides ; auro venalia iura ;  
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.  
Az pénz mostan mindenüt szörnyen regnál,  
Szántalan hamisságot és bünt csénál,  
Hütet meg szég, minden hüséget elveszt,  
Törvént, igasságot elő nem ereszt.  
Bántya, rontya az Isteni félelmet,  
Ől, prédál, éget, szerez veszedelmet.  
Felforgattya az igaz Religiót,  
Megfoytja az Isteni szolgálatot. [102.]

gg) . Mond az Pogány bölcs Seneca-is : Magnum est divitiarum contu-  
bernio non corrumpi, et affluentibus divitiis, vitiorum fomitibus, ani-  
mum servare inconcussum.

Nagy dolog az gazdagsággal úgy birni,  
Hogy azzal ember szentül tudgyon élni,  
Es azok mellet tökéletességben  
Megmaradni, bűn és gyalázat ellen. [107.]

- hh) Ez bölcs mondását Senecának, az Boëtius iméz versekbe foglalta :  
Si quantas rapidis flatibus incitus  
Pontus versat arenas :  
Aut quot stelliferis edita noctibus :  
Coelo sidera fulgent :  
Tantas fundat opes, nec retrahat manum  
Pleno copia cornu.  
Humanum miseris haud ideò genus,  
Cessat flere querelas.  
Quamvis vota libens excipiat Deus,  
Multi prodigus auri,  
Et claris avidos ornet honoribus,  
Nil iam parta videntur.  
Sed quaesita vorans saeva rapacitas,  
Alios pandit hiatus.  
Ha ki birna szinte annyi sok pénzel,  
Mint az fövény az tenger parton széllel,  
Vagy ha kinek vólna annyi jószága  
Mint az égnek számtalan sok csillaga:  
Vgyan még sem szünnék meg sápolódni,  
Az ember szüntelen panaszkodni :  
Noha az gazdag kegyelmű Vr Isten,  
Mindennek eleget ád bövségessen,  
PéNZ, tisztesség tölle böven adatik,  
De az gazdagnak mind kevesnek tetzik.  
Azt kiáltya : még töb töb kell énnékem.  
Ezekkel én meg nem elégedhetem. [110.]

- ii) Azonképpen az bölcs Cicero, noha pogány vólna, még-is jól mondotta,  
hogy : az a szegény, az kinek nincsen soha elege : az ki pedig azzal  
az kevéssel meg elégedik, az miè vagyon, gazdag az olyan.  
Ausonius.

Quis dives? qui nil cupiat. Quis pauper? Avarus.  
Ki az gazdag? az ki semmit nem kíván :  
Ki az szegény? ki nem elégszik javán. [110—1.]

- jj) . . Avarus miseriae causa est suae,  
Avarus nisi cum moritur rectè facit.  
Avaro quid mali optes, ní ut vivat diu.  
In nullum avarus bonus, in se pessimus.  
Inopiae pauca desunt ; avaritiae omnia,  
Tam deest avaro quod habet, quam quod non habet.  
Az fösvény oka ő nyavalyájának,  
Meghóltánál nincsen jób dólga annak.  
Nem-is kívánhatsz gonoszbat nékie,  
Hanem hogy sok időt érjen élete.

Az fősvény senkinek nem vólt jó soha,  
De magának leggonozb vólt mindaha.  
Kevés fogyatkozása az szegénynek,  
Sohul semmie nincsen az fősvének. [111.]

kk) Mint az vízkórságosok soha el nem ólthattják szomúságokat, ha szinte az kanna szüntelen száíokon-is, mennél többet isznak, annál többet kívánnak innia ; Szinte ugy cselekeszik az-is, az kit egyszer az fősvénség és az pénz szeretés elfoglalt és az szívét megülte, szállotta : Nem elégé-  
heti meg magát ha szinte mind Duna, Tisza arannyal folya reá-is.

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit :

Et cum possideant plurima, plura petunt.

Bátor az fősvény ugy elgazdagólna,

Hogy hozzá senki hasonló ne vólna

De eleget ő soha nem mondana ;

Hanem szüntelenül többet kívánna. [112.]

ll) . Plectatur simili poenâ qui talia fecit.

Az Isten hasonló büntetéssel vér,

Az mely vétkekben téged ő gyakran ér. [118.]

mm) Es az Pomponius I. Ctus imigy szól m. l. nam hoc natura 14. ff. de cond. indeb. Naturâ hoc æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletioem.

Természettül az belénk ólva vagyon,

Más kárával senki ne gazdagólyon.

Hanem Istennek áldásából várja,

Hogy légyen ő kenyere, táplálása. [118.]

nn) Impiger extremos currit mercator ad Indos,

Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per imbres.

Az pénzért nagy serénységgel az Kalmár,

Földet, tengert, hegyet, völgyet mind meg jár. [122.]

oo) . . . Mint amaz az Horatiusnál

Populus me sibilat at mihi plaudo

Ipsæ domi, simul ac nummos contemplor in arca.

Hogyha az emberek meg nevetnek-is,

De házamnál ugyan örvendek még-is,

Nem gondolok mással, midön nézéllem,

Hogy ládámban rendel sok erszény pénzem. [129.]

pp) . . . Mint à Poéták-is költötték az ő Tantalusokról, az mint fellyeb meg-  
értők.

Quid rides? mutato nomine de te

Fabula narratur, congestis undique saccis

Indormis inhians, et tanquam parcere sacris

Cogeris, aut pictis tanquam gaudere tabellis.

Az Tantalust, Fősvény, miért neveted,

Ez Fabula te rólad szereztetett.

Mert szinte te néked vagyon így dólgod,

Midön az sok pénzt, kincset együt tartod.



Ott heversz, ülsz, aluszol javaidon,  
Kik néked nem használnak semmi módon.  
Hanem hogy azt néha még-is nézélled,  
Mint az táblán írot képet szemléled. [129–130.]

rr) Meg marad azért igaz vóltában az mit az Poëta mond :  
Tantis parta malis, curâ maiore metuque,  
Servantur. Misera est magni custodia census.  
Munkával, gondal kell az pénzt keresni,  
Nagyob bayjal, buval kell meg örzeni. [133.]

ss) . Es Cicero-is mond : Optima siquidem haereditas, quae à parentibus  
traditur liberis, omni patrimonio praestantior gloria est virtutis et rerum  
gestarum.  
Nem hagyhat atyád te néked jób kincset,  
Mint ha néked hágy tisztességes Nevet. [147.]

tt) .. Non domus, aut fundus, non aeris acervus et auri,  
Aegroto domini deduxit corpore febres,  
Non animo curas.  
Sem házad, pénzed, jószágod, öröked,  
Csak egy hideg lelést sem üz el tőled.  
Sem lelki sérelmedet nem gyógyította,  
Noha szived azt szüntelen ohayta. [151–152.]

uu) .. Igazán mondgya azért az bölcs Boëtius : O praeclaram opum mor-  
talium beatitudinem, quàm si adeptus fueris, securus esse desistis!  
Ihon az kellő bódogság,  
Az sok pénz és az gazdagság!  
Mellyet mihelt te megnyertél,  
Örömed mellől el estél.  
Tőle vártál bátorságot,  
De néked félelmet hozott. [156.]

vv) Aristoteles.  
Multi propter divitias periére, multi sibi et aliis necem intulére.  
Ergo sollicitae tu causa pecunia, vitae es,  
Per te immaturum mortis adimus iter.  
Atkozot pénz én előlem bár el vesz,  
Ki ennyi sok fő rendeket elvesztesz!  
Inségben eytesz, szeresz bút, bánatot,  
Vntalan forralsz nyughatatlanságot. [158.]

zz) . és az Istenes Bernardal felkiáltunk és mondgyuk O Spiritus qui de  
sursum estis, quid vobis cum infimis?  
O ti nemes és Istenes jó Lelkek,  
Kiknek menyből, Istentől eredetek!  
Földi jókon sok pénzen ne csügjetek,  
Hanem mennyei jókat keressetek. [167.]

**ÖTÖDIK RÉSZ.** Hogyha az nagy tisztesség és ez világi dicsőség hoz-  
zoné és szerezzéné nyugalmas bódog életet és igaz tellyes és állandó örömet.

aaa) . . Arról mondgya továbbá Cicero : Honos alit artes, omnesque  
incenduntur ad studia gloriâ:

Az tisztesség el tart jó mesterséget,  
Sok jószágra fel indit nagy elméket.  
Minden munkát ember azért fel veszen,  
Az miből néki dicsősége lészen.  
De hol az tudomány nem tiszteltetik,  
Ott csak rusnya fesletség nevededik. [172–3.]

bbb) Innen mondgya Cicero : Trahimur omnes laudis studio, et opti-  
mus quisque maximè gloriâ ducitur.

Az kik mennél nemesb természetűek,  
Tisztességre leginkáb igyekeznek.  
Hogy ők jó hirt és nevet nyerhessenek,  
Az ő nékik koronájok, szép kincsek. [173.]

ccc) Cato maior. Perfecti homines, et excellentibus ingeniis praediti  
excitantur spe gloriae.

Ez földön az job és bölcseb emberek,  
Tisztességtől dicsőségtől gerjednek,  
Tudományra, mesterségre vágyódnak,  
Hogy jó hirt és jó nevet talállyanak. [173.]

ddd) Ez mellé adgyuk az Seneca tanítását is. Es az 60. Epist. Illud  
praecipuè nos impedit, quòd citò nobis placemus, si invenimus qui nos  
viro bonos dicant, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus. Non sumus  
modica laudatione contenti : quicquid in nos adulatio sine pudore  
congressit, tanquàm debitum prendimus. Optimos nos esse sapien-  
tissimosque affirmantibus assentimur, cum sciamus eos saepè multa  
mentiri : adeò quoque indulgemus nobis, ut laudari velimus, in id,  
cui contraria quàm maximè facimus. Igen szép mondás, azért akarám  
egészlen ide írni. Summaia ez :

Nagy akadály és ártalom ez nékünk,  
Hogy magunknak felötte igen tettünk.  
Ha dicsérnek hizelkedésből minket,  
Nagy örömet elhiszünk mindeneket.  
Ha mondgyák hogy vagyunk jók, Istenessek,  
Iámborok, igazak, igen elméssek  
Ha bölcseknek, tudósoknak mondatunk,  
Vgy tetzik hogy immár megbodogultunk.  
Azt véllyük hogy ez illetén tisztelet,  
Minket tellyességgel igazán illet.  
Holott azonban szívünk mást bizonyét,  
Hogy az jóságnak mutattuk csak színét.  
Söt az minnen magunknak szereteti,  
Vgy meg vakit, velünk azt mivelteti,  
Hogy abból-is akarjunk dicsértetni,  
Az mellyel ellenkezöt szoktunk tenni. [182.]

Mert az ki igen magossan kezd hágni,  
 Le kell esni, szégyenét fogja látni.  
 Az kinek alacson helyen ülése,  
 Nem lesz annak magass helyről esése.  
 Az menyütő kö ütt magas cserfákat,  
 Nem bántya az alacson bokrocskákat. [216.]

**HETEDIK RÉSZ.** Hogyha az szepseg, ekes termet hozzone igaz, tellyes es allando örömet, es bodog életet?

kkk)

.Ovidius.

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,  
 Fit minor, et spacio carpitur ipsa suo.  
 Non semper violae, nec semper lilia florent,  
 Et riget amissâ spina relictâ rosâ.  
 Et tibi iam venient cani formose capilli  
 Iam venient rugae, quae tibi corpus arent.  
 idem.  
 Ipsa decens facies, longis vitiabitur annis,  
 Rugaque in antiqua fronte senilis erit  
 Iniicetque manus formae damnosa senectus,  
 Quae strepitum, passu non faciente venit.  
 Az szépség, hidgyed, igen romlandó jó,  
 Elmuló és kevés ideig tartó.  
 Mennél közelb jut te hozzád az vénség,  
 Annyival meszszeb fút töled az szépség.  
 Mint az szép virág Nyári melegségben,  
 Es az liliom s' viola az kertben,  
 Az rosa-is nem mindenkör virágzik,  
 Ha kemény szél éri elhúll, leesik.  
 Az szépség-is elmulik azonképpen,  
 Mert az idő meg emészti hirtelen. [244.]

. . NYOLTZAD RÉSZ. Hogyha az nagy kedves epületek igaz, tellyes es allando örömet s-bodog életet hozhatnake es szerezhetneke?

lll)

. Innen igen szépen mondgya Lactantius Multo praeclarius est, et homine dignius coelum, quàm caelata intueri. Sokkal jób és emberhez illendöb az eget, hogy nem az faragott mivet nézni, és szemlélni. Et hoc pulcherrimum opus intermicantibus astrorum luminibus, tanquàm floribus adornatum, quàm picta et ficta et geminis distincta mirari.

Sokkal jób nekünk az eget szemlélnünk,  
 Tündöklö csillagival együt néznünk:  
 Hogy nem ez földi czifrás szép miveket,  
 Mesterséggel formált, irott képeket;  
 Mivel minket ugy teremtet az Isten,  
 Hogy az égre nézhessünk egyenessen:  
 Oda fel tekintsünk tehát szüntelen,  
 Es dicsérjük az Istent sziveinkben. [277—8.]

KILENTZEDIK RÉSZ. Az Nemessegről és Vitezlő Vrasagrol.

mmm) . . . Quid tibi Nobilitas, quid clarum nomen avorum?

Si servus vitii factus es ipse tuis.

De mi haszna az te Nemességednek?

Mit ad néked hire Neve ösödnek?

Ha te szolgáláia s' rabja vagy az bűnnek,

Förtőjében heversz minden vétkeknek. [286.]

nnn) . Az mint azt az pogány Ovidius-is értette és látta, s-azért mond :

Si modo non census, nec clarum nomen avorum,

Sed probitas magnos, ingeniumque facit.

Minem mindgyárt nemesnek ítéltetik,

Az ki nagy nemes ágból születtetik :

Avagy kinek sok pénze gazdagsága,

De soha nem láttatik nemes dólga :

Iósága és Istenes kegyessége,

Az embernek ő igaz nemessége. [287.]

ooo)

Boëtius.

Quid genus et proavos strepitis?

Si primordia vestra,

Autorem Deum, spectes,

Nullus degener extat,

Ni vitii peiora fovens

Proprium deferat ortum.

Mit hányod, veted te nemességedet,

Nézd meg inkább az te eredetedet.

Mind szegény s' gazdag Istentől származik,

Egyenlő eredetünk innen láttzik.

Meg nemessit kit kit az kegyes jószág,

Nemtelenné téssen az rút gonoszság. [287.]

ppp)

.Horatius.

Omne animi vitium tanto conspectius in se

Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur.

Mennél felségesb az te tisztod, rënded,

Annál láttatóssab minden te vétked. [288.]

meröl.  
AZ TIZEDIK RÉSZ. Az nagy Vrak gratiaiarol, kedveröl, kegyel-

rrr)

. Aula est, olla scatens ferventibus escis,

Saepeius incantis quae nocuere labris.

Az Vdvar oly fazék, mely méreggel for,

Melyből gyakran halált eszik sok jámbor. [317.]

. TIZENEGGYEDIK RÉSZ. Hogyha az Summum bonum, az Legföb io, az Kiralysagban es nagy Vrasagban talaltasseke?

sss) . . . Salustius-is vötte ez haylandóságot eszébe és ezt mondta : Natura hominis avida est imperii.

Az természet adta ezt az emberben,

Hogy uralkodásra vágyódgység minden. [321.]

- ttt) . . . Qui rectè faciet, non qui dominatur erit Rex : \*  
Mondhatsza meg ki legyen Vr, és királ' ?  
Az, acki indulatin Vr, és regnál. [388.]
- uuu) Boëtius.  
Qvi volet esse potentem ;  
Animos domet ille feroces ;  
Nec victa libidine colla  
Foedis submittat habenis.  
Etenim licet indica tellus  
Longè tua iura tremiscat,  
Et serviat ultima Thúle ;  
Tamen atras pellere curas  
Miserasque fugare querelas  
Non posse, potentia non est.  
AZ ki hatalmas és Vr akar lenni,  
Tanullya tanitasomat érteni.  
Magán kezdessék ö uráلكodása,  
Indulatit bölcsen birja, fogdossa.  
Tisztassággal életet ékesitse,  
Magát vétkek igájában ne eytse.  
Mi haszna ha ki ez Földet mind birja,  
Hogyha ö maga rúт bünöknek rabja.  
Mert ha saját indulatiddal nem birsz,  
Hatalmat magadnak hiában igirsz. [388—389.]

TIZENKETTÖDIK RÉSZ. Az elmének javairól.

- vvv) Mert igaz az mit az pogány bölcs Poëta mond : \*\*  
Didicisse fideliter artes,  
Emollit mores, nec sinit esse feros.  
Az ki jól tanult és igazán tudos,  
Szelid erkölcsö az, és alázatos. [398.]

---

\*Ausonius.

\*\*Ovid. de Ponto.

## **ALKALMI RÖGTÖNZÉSEK**



177.

- <sup>1</sup> Ritka az oly vdö  
ki ne legien váltazó  
szerenczenk forgando  
Eletünk nem allando  
<sup>5</sup> Minden indulatunk  
S Jo igieketünk  
Bura karra hailando.

178.

Vaiha az wr Isten kegielmessen  
Velem ezt mielné nagj kegiessen etc.

179.

Oh en edes hazam te jo Magyar orzag  
Minden nemö dolgod már kesz nyomorusagh  
Ha teged meg nem szan az mennyei Isten  
Nem adnek egj saak penzt minden szerentseden.

180.

Mint Jaacobnak fiai közt küsebbik  
Beniamin lön többinel kedvesbik :  
Batyajdnal te valal leg küsebbik :  
Anyadnak is azert löl szerelmesbik :

---

<sup>4</sup> Elentünk [!]



181.

Jer mi kerjük az papat  
Haggia el minden alnoksagat  
Utallya meg Romat es urasagat  
Vegie Christus Jezusnak artatlansagat  
Es igassagat.

182.

Az nagj urak udvaraban :  
az hüt olyan az urakban  
Mint zugo szel forgasaban :  
nints alhatatossak azokban.

183.

Hogy' ha az Vr Isten Vagyon mivelünc,  
Vallyons kiczoda tamadna ellenünc?

184.

Bizd Istenre magad  
S jól leszen mindenha dolgod  
Vegre pedig menyben  
Bé véssen szent kebelében.

**FÜGGELÉK :**  
**AZ OPPENHEIMI ZSOLTÁRKIADÁS**  
**ISMERETLEN SZERZŐKTŐL SZÁRMAZÓ ÉNEKEI**



## CIII. SOLTAR



NO di - czérd lel - kem az U - rat, Bennem minden áldgya ne - vét:  $\text{ff}$   
 Mert soc jo - té te - ment mu - tat, Ne fe - leyts szí - vem jo ked - vét:



Meg bo - czát - tya bü - ne - i - det, Gyogyít - tya sé - rel - med.



Es meg - tar - tya él - te det, Szárnya a - latt té - ged



Meg - vi - gaz - tal ke - gyés - sen, Mint az sast meg - if - jét,



Ez ki - raly bir - ja hi ven Ő sze - gény se - re get.

- 1 No diczérd lelkem az Urat,  
 Bennem minden áldgya nevét:  
 Mert soc jótémet mutat,  
 Ne felelyts szívem jo kedvét:  
 5 Megboczáttya büneidet,  
 Gyogyittya sérelmed,  
 Es megtartya étedet,  
 Szárnya alatt téged  
 Megvigasztal kegyessen,

10 Mint az sast megifjét,  
 Ez kiraly birja hiven,  
 Ö szegény sereget.

2 Szent törvényét megjelenté,  
 Nékünc, és ö nagy jovoltat:  
 15 Es raytunc megerösité,  
 Mondhatatlan nagy irgalmát,  
 Megszünic az ö haragja,  
 Nem vér bününc szerént,  
 Irgalmát raytunc nyuytya.

20 Szánnya az erötlent,  
 Nagy azokhoz kegyelme,  
 Az kic félic ötet,  
 Földtöl az ég melly meszsze,  
 Elveti bününket.

25 3 Mikent könyörül az atya,  
 Az ö szerelmes fiain:  
 Így az Urnac nagy irgalma,  
 Megmarad raytunc hivein,  
 30 Iól tudgya gyarlo éltünket,  
 Hogy czac poroc vagyunc,  
 Mint az essön nött füvet,  
 Kit az mezön latunc,  
 Ha megfuvallya az szél,  
 Semmivé tétetic,  
 Az emberis ki most él,  
 Menten elenyészic.

4 De az Isten nec kegyelme,  
 Megmarad minden időbe:  
 40 Es hiveihez jo kedve,  
 El nem fogy soha öröcke :  
 Kic megtarttyác ö kötését,  
 Mennyekben örül nec,  
 Ti angyaloc szent nevét,  
 Aldgyátoc Isten nec,  
 45 Szolgálljatoc ö neki,  
 Terjesztvén igéjét,  
 En lolkemis hirdeti,  
 Ö szent diczéletit.

ADVENTRE, AZ AZ : ELJÖVETELRE VALÓ ÉNEC,  
Veni redemptor gentium.

O Né - pek - nec meg - vál to ja,  
Jö vel szüiz nec szent mag - zat tya,  
Ezt mind ez vi lag czu dal lya,  
Is ten töl szüiz nec lesz fi a.

1 O Népeknek megváltoja,  
Jövel szüiznek szent magzattya,  
Ezt mind ez világ czudallya,  
Istentől szüiznek lesz fia.

2 De nem ferfiui magból,  
Hanem Lelki szent titokból,  
Testé lön Isten igeje,  
Gyümölczözéc szüiznek méhe.

3 Ez szép szüiz terehben eséc,  
10 Szüizessege megtartatéc,  
Tündökléc soc jóságokkal,  
Istennec jelen voltával.

4 Kimene ágyas házából,  
Királyi palotájából,  
15 Isten s' ember egy személyben  
Hogy megfutna ösvényében.

5 Atyátul lön kijövése,  
Es ához lesz megtérese,  
Pokolig lön leszállása,  
20 De felmégyen menyórszágra.

6 Ki Atyához vagy egyenlő,  
Testben légy nagy gyözödelmő,  
Te Isteni nagy erődből,  
Ments meg erőtlenségünktől.

7 Az te jaszlod immár fénlíc,  
 Az éy felvilágosodic,  
 Homály setetség tavozzéc,  
 Az hitnec vilaga fénlýéc.

30 8 Diczöseg legyen Atyánac  
 Es egyetlen egy Fiánac,  
 Szent Lélekkal egyetemben,  
 Most es mind öröcké, Amen.

187.

[Nóta: Könyörögjünk az Istennek szent lelkének .]

(Kö-nyö-rög-jünk az Is-ten nek SzentLel-ké - nek)  
 Minden-ha - to fel sé- ges a-tya Ur Is - ten,  
 Czac te hozzad fo-haz-ko-dunc nag'szük-sé-günk-ben,  
 Hal gass meg mos-tan min-ket kö-nyör-gé-sünk - ben,  
 Hogy lé - ge-det di-czér-hes-sünc minden-kor é le-tünk-ben.

1 1 Mindenható felséges atya Ur Isten,  
 Czac te hozzad fohazkodunk nag' szükségünkben,  
 Halgass meg mostan minket könyörgésünkben,  
 Hogy tégedet diczérhessünc mindenkor életünkben.

5 2 Soc nyavalva, háboru, vagyon miraytunc,  
 Nagy nyomoruságban immár elfogvatkozotunc,  
 Ha azért nem könyörülsz Uram mi raytunc,  
 Az Kétségben esés miatt mindnyájan elkárhozunc.

10 3 Vigasztallyad azértan az mi szívünket,  
 Uyítsad meg az mi szomorodott lelkünket,  
 Tarts meg az soc enségben te seregedet,  
 Hogy nagy örömmel vehessüc te aldott szent igédet.

6 nyomoraságban 7 Könyörülsz

- 4 Ronts meg köztünc az Sátannac birodalmát,  
 Az átkozott gyűlösegnec uralkodását,  
 15 Adgyvad az szent lélek nec vigasztalását,  
 Hogy mindenkor mi te rolad tehessünc igaz vallást.
- 5 Tavoztass el mi tölünc minden tevölgést,  
 Hirdettesd igazan köztünc te szent igédet,  
 Gyámolítsad, Ur Isten gyenge hitünket,  
 20 Engedd hogy megesmerhessünc mi egy idvözétönket.
- 6 Elmeinket uyits meg te szent lelkeddel,  
 Hogy mi egymáshoz lehessünc nagy szeretettel,  
 Mindeneckel élhessünc nagy békeséggel,  
 Mindent elis szenvedhessünc jo lelki esmérettel.
- 25 7 Praedicáltasd minékünc áldott igédet,  
 Mellyből nyilván megérthessünc idvösségünket,  
 Es czac benned vethessünc remenségünket,  
 Tartss meg Uram mind holtunkig az igaz hitben minket.
- 8 Nagy diczéret és áldás néked adasséc,  
 30 Te szent neved mind az egig magasztaltasséc,  
 Szent fiad szent Léleckel egygyütt áldasséc,  
 Az egy Isten háromságban öröcké tiszteltesséc.

188.

AZ SAREPTABÉLI ÖZVEGY ASZSZONYROL.

Notaja: O felseges Isten kegyvelmes Atyám.

(Hogy Je ru - sá lem - nec drá - ga temp - lo - mát)  
 Soc há lá a - dás - sal mi most tar to - zunc,  
 Az nagy Ur Is - ten - nec ez - zel ál do - zunc,  
 E - gyéb jot mert bén - nünc nem ta lal - ha - tunc  
 Ez ke ser - ves völgy - ben az kic nyo mor - gunc.

Cím II Cantio optima. III Mas. IV In festi Helie profetae V Szent Illyes profetarol  
 Nótajelzés II Maidan nektök mondok etc. III, V Nagy bánatban Dávid. IV [Hiányzik.]



- 1 1 SOc hálá adással mi most tartozunc,  
Az nagy Ur Istenec ezzel áldozunc,  
Egyéb jot mert bennünc nem találhatunc  
Ez keserves völgyben az kie nyomorgunc.
- 5 2 Azert emlekezzünc Isten dolgárol,  
O törvenben esett czuda dologrol,  
Az ötet felökneç táplálásárol,  
Eledelröl valo szaporodásrol.
- 10 3 Nagy éhség drágaság Sidoc közt vala  
Mert fölöttöc az ég értzé lött vala,  
Es alattoc az föld vassá lött vala,  
Sem fü sem gabona nem terem vala.
- 15 4 Isten Prophetája szent Illyes vala,  
Ki az népec között széllel jár vala,  
Penitenciára mindent int vala,  
Mert az éhség köztöc igen nagy vala.
- 20 5 Sarepta városban ö el küldetéc,  
Egy özvegy aszszontul ö eltartatéc  
Istenec czudája ott jelentetéc,  
Kevés liszt és olay szaporitatéc.
- 6 Mikor az városba szent Illyes juta,  
Egy aszszont talála ki fat szed vala,  
Kenyeret ö töle Illyes ker vala  
Mert hoszszu ut miat ehezött vala.
- 25 7 Szegény aszszony monda : él az nagy Isten,  
Hogy nékem kenyerem egy falat sinczen,  
De házamban vagyon egy kevés lisztem,  
Es korsómban vagyon egy kalán olájom.
- 30 8 Hogy azt pogaczaul egyszer meg süssem,  
Es én gyermekemmel egyszer ehessem,  
Ehsegneç halála ottan elvegyen,  
Mert semmi életem ennél töb ninczen.

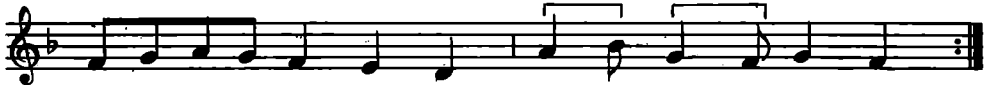
**2** II azzal V Az Istennek hogy mi ezzel áldozzunk **3** IV Mert egjeb io bennünk nem talál-  
tatik V Mert egyébb jót **4** IV budosunk V földön, a' hol **6** I esött II esöt III eset IV teörtent  
V Az O Törvényben történt nagy csudáról **8** IV Eleteben V A' Szent irás bizonság leszen  
arról **10** V vált vala **11** IV Es az feöld allatok uassa ualt ualla **12** V nöhet vala **14** I  
szellél II szelel III széllel IV—V szelliel **16** V nő vala **17** V Illyés küldeték **18** I aszszontul  
[!] **22** IV Egj eözuegi azont talala **24** IV megj elhült uala **25** I na- [!] II—V nagy **26**  
II Neköm kenyerem egy morsais ninczen III Nékem kenyerem egy morsa ninczen IV  
Ennekem kinierem egj falat s nintezien V Ennékem kenyerem **27** V Vagyon csak házam-  
ban egy marok lisztem **28** II Korsomban vagyon keves olayom III kevés olajom IV  
uagion kalan V Korsóban egy kalán olaj elöttem **29** II—III pogaczajul azt **30** IV gier-  
mekimel V Edes gyermekemmel hogy megehessem **31** II halalat [!] **32** V Mert életem  
tovább ennél már nincsen

- 9 Az Propheta erre neki felele,  
 Hogy az keves lisztből pogacszát sütné,  
 35 Először ő néki abból reszt tenne,  
 Az után fiával ő ennek benne.
- 10 Olly nagy czuda dolog ott mutattatec,  
 Mert nagy áldás menyből néki adatéc,  
 Keves liszt és olay szaporitatéc,  
 40 Ezzel soc napiglan ő tápláltatéc.
- 11 O fősvény gazdagoc ezt gondolnátoc,  
 Az szegény aszszonyrol példát vennemec  
 Istenec szegényit segélenétec,  
 Terhes lelketec könnyebitnétec.
- 45 12 Isten igéjére ha sietnétec,  
 Es szivetec szerent azt halgatnátoc  
 Az meghallott igét megtartanátoc,  
 Iámbor tanitoktul megáldatnátoc.
- 50 13 De valahol Isten igéje nem kell,  
 Ott nagy nyomoruság az népekre kél  
 Kegyetlen nép közöt nyomorgani kell,  
 Az éhség miattis pusztulnia kell.
- 55 14 Azért diczéteret mi mostan mondgyunc,  
 Az nagy Ur Istenec ugy könyörögjunc,  
 Hogy az ő szent lelkét adgya minekunc  
 Kárhozó vakságban ne legyen lelkunc.

**33** IV nekj erre **35** IV nekj rezt tenne benne V Leg-először néki **36** IV fajual [A sor után más tintával egy új versszak:] Szegenj azonj haluan gyors leön dolgaba, liztet olajual giura pogacziaba megh süluen eleőszöör Illies ueön abban az után fiayual eö euek abban V [A sor után két új vsz.:] Ha ezt mivelnéje, lenne olly haszna, Hogy kevés liszt, s' olaj el-nem fogyhatna: Mert Istennek arra áldása szálna, Ehség halálátul meg-szabadúlna. Szegény Aszszony hallá, gyors lön dolgában, Lisztet, olajat gyúra pogácsában: Meg-sülvén, először Illyés vön abban, Az-után fiával évének vigan. **37** I muttatec II—III adattaték IV cziuda tetel ott ielentetnek V csuda-tétel ott jelenteték **38** IV adatnek V Mert Menyből 5-néki áldás **39** I aloy II—III, V olay IV alay szaporitatnek **40** IV taplaltatnek V eszten-dön el-tápláltaték **41—44** IV [Hiányzik.] **41** V szemlélytéek **42** II Aszszontul V Az özvegy **43** II—III, V segetenetök **44** II—III, V lelkötöket **45** V igijével ha gondolnátok, **47** IV megj tanulnatok V Sietnétec, és azt megtartanátok, **48** IV tanitoual megj alknatok V tanítókkal **50** IV nepekre tamad fell V Ott sok nyomoruság népre támad-fel **51** IV Kegitlennen miat niomorodnak ell V Kegyetlennen miatt nyomorodni kell **52** IV Ehsegj miatis puztjtatnak ell V Ehseg, halál miatt **53** V tegyünk **54** V Az Ur Istennek szivből **56** V Örök-bóldogságban véle lehessünk

## ASZTAL ÁLDÁS VAGY ETEL ELŐTT VALÓ DICZÉRET

Notaja : Halgasd meg Atya Isten.



(Hall-gasd meg Jé-sus Kris-tus)

Hoz-zád ki - ál - tá sun - kat Hal-gasd meg Ur Is ten ☩

Szor-gal-ma-tos-sá - gun - kat Kis - se - bits szi-vünk - ben,



Add meg mi ke - nye - rün - ket , Táplál-lyad é le-tün - ket,



Szen - told meg lel - kü - n - ket.

- 1 1 HOzzád kiáltásunkat  
Halgasd meg Ur Isten :/  
Szorgalmatosságunkat  
Kissebits szivünkben,
- 5 Add meg mi kenyérünket,  
Táplállyad életünket,  
Szenteld meg lelkünket.
- 2 Ald meg eledelünket  
Mint ajándékidat, /
- 10 Tarts meg egészségünket  
Kérünc mint Urunkat.  
Hogy néked szolgálhassunc  
Tisztünkben eljárhassunc,  
Joknac használhassunc.
- 15 3 Mutasd hozzánk kedvedet,  
Mindenekel tégy jól /  
Az szegény éhezöket  
Etesd jovoltodból.  
Hogy diczérhessünc téged
- 20 Minden jót várjunc toled,  
Hálát adván néked.

## [VTON JÁRÓNAC ÉNEKE JO UTÉRT]

Notája: Az én életemnek minden etc.

(Ir- gal- mazz Ur Is ten)  
Em- be - ri nem- zet nec te i - gaz ör zö je,  
Men- nec és az föld - nec ne - mes te- rem - tö je,  
Min- den ál la - tok - nac ke- gyes el te tö je,  
Az u ton - já - rók nac ir - gal- mas ve - zé re.

- 1 1 Emberi nemzetnek te igaz örzője,  
Mennec és az földnek nemes teremője,  
Minden állatoknac kegyes eltetője,  
Az utonjáróknac irgalmas vezére.
- 5 2 Semmi félelem nincz te örzésed alatt,  
Senki bátorsaggal az kívül nem járhat,  
Szent Angyalid által vezered utokat,  
Azoknac kic read bizzac ömagokat.
- 10 3 Kegyelmisségedből ez uton járásom  
Leyen jo szerenczés minden faratságom  
Hogy az hova megyec mostani utamon  
Mindennemü dolgom végezzem jo modon.
- 15 4 Térhessec meg onnét nagy jo egészégen,  
Hálákat adhassec azockal egyemben,  
Az kic örvendeznec én mégtéresemen  
Add meg ezt énnékem kegyes Isten, Amen.

## HÁLÁ ADÁS Á MEG HALGATÁSÉRT

[Nóta : Irgalmasságnak Istene.]

(Meny nye i A tyánc Ur Is ten)  
 Vár tam Is ten nec ke gyel- mét.  
 Hogy ki ter - jesz sze rám ke zét,  
 Vé - gye el szi vem két - sé gét.  
 Tölt - se bé szent i ge re tét.

- 1 1 Vártam Istenec kegyelmét,  
 Hogy ki terjessze rám kezét,  
 Végye el szívem kétségét  
 Töltse bé szent igeretét.
- 5 2 Noha késett meghalगतott,  
 Megkeserülte kinomot,  
 Hallotta kiáltásomat,  
 Egésségre utat nyitott.
- 3 Mint atyám engem büntetött,  
 10 Mert látta soc esetimet,  
 Azzal akarta hitemet,  
 Probalni mint félem ötet.
- 4 Kesedelmetis mutatott,  
 Hogy már ő engem elhagyott,  
 15 Ugyan utalni láttatott,  
 Öregbitvén nyavalyamot.
- 5 De nagy szerelme Istenec,  
 Veszedelmét ő senkinec,  
 Nem kívánnya söt mindenec,  
 20 Jelenti magát kegyesec.

---

3 II El-vegye 8 II útát adott 17 II Olly nagy

6 Bánatom fordult öröme,  
Az betegség egészségre,  
Az Urnac eddig volt kedve,  
Hogy legyen én gyötrelembe.

25 7 De azt kívánnya én tőlem,  
Hogy legyen hála adó szívem,  
Erről igen elmékedgyem,  
Büntöl magam mint őrizzem.

30 8 Hálát adoc azért neki,  
Miglen ez testet élteti,  
Szivem azt el nem feleyti,  
Szent kegyelmét hogy most érzi.

9 Szent és könyörülő Isten,  
Diczertessél az mennyekben,  
Hiveidet mind végiglen,  
Tarts meg te nagy jó kedvedben.

---

21 – 24 II [Hiányzik.] 26 II Légyen 27 II Azt igen tartsam eszemben 28 II hogy őrizzem  
29 II Hálát adok ő néki 30 II a' testben 32 II Szent irgalmát 36 II te kedvességében



## **JEGYZETEK**





## BEVEZETÉS

Szenci Molnár Albert verses műveit sorozatunk általános szövegközlési elveit követve adjuk közre. A szövegek tehát betűhívek, mindössze néhány régies betűformát a ma szokásos formával helyettesítettünk (l = s; ð = ö; 3 = z). Kötetünk legtöbb szövegét a szerző által gondozott nyomtatvány vagy autográf kézirat alapján közölhetjük, ezért a központozásban, valamint a nagybetűk használatában is pontosan követjük a szerzőt. A korabeli nyomtatványoktól eltérően Szenci az énekszövegeket sorokra tördelve közölte, és a versszakokat megszámozta. Itt a szerzőt még tipográfiai elképzeléseiben is követjük: a versszakok számozása – sorozatunk többi kötetétől eltérően – Szenci gyakorlatához igazodik.

A változat-apparátusban csak azokat a szövegváltozatokat vesszük figyelembe, amelyek a szerzőtől származnak; a szövegek utóéletére nem voltunk tekintettel. A szerzőtől származó szövegváltozatoknál – a sorozat általános szempontjainak megfelelően – a hangtani eltéréseket is jeleztük, a helyesírási eltéréseket azonban már nem. (Ez utóbbit csak összefoglalóan jellemezzük.) A Psalterium esetében a lapalji variánsok római számmal való jelzése eltér az eddigi gyakorlattól. A római számok itt a Psalterium egyes kiadásainak sorszámait jelentik. (I = I. kiadás stb.), s a lentebb részletesen kifejett indokolás alapján a szövegközlés alapja a III. (tehát a lap alján III-mal jelzett) kiadás.

## PSALTERIUM UNGARICUM

### *Keletkezése, forrásai*

A teljes zsoltár énekelhető verses fordításához Szenci a legfontosabb ösztönzést Németországban, különösen Heidelbergben kapta, ahol a XVI. század végén a genfi zsoltárdallamok rendkívüli népszerűségnek örvendtek. A német fordítások közül különösen Ambrosius Lobwasseré terjedt el. (TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF: Szenci Molnár Albert Heidelbergben. FK 1955, 154–9.) Szenci kisebb-nagyobb megszakításokkal 1596. nov. 29-től 1600. dec. 20-ig élt Heidelbergben. Psalteriumának Ajánlásában maga számol be arról, hogy a genfi zsoltárdallamokat itt tanulta meg: „Az Te Fölsege. Heidelbergi Academiajában pedig Felseges Valasztó Fejedelem (az hol ez Soltarokat így enkeleni tanoltam) öt esztendőnél többig jótéteménnyel élő tanitvány voltam . . .” Naplójában első ízben 1598. jan. 1-én jegyezte fel, hogy a napot magyar, latin és német zsoltárok éneklésével kezdte el. (NLI 20.) Ettől kezdve a zsoltáréneklésre vonatkozó feljegyzései igen gyakoriak. 1600. nov. 30-án, dec. 25-én és 1601 elején az énekelt zsoltár német kezdő-sorát is feljegyezte (NLI 31–2.), eszerint ő is a Lobwasser-féle szöveggel énekelte a zsoltárokat. A zsoltárfordítás terve ezekben az években alakulhatott ki benne. További ösztönzést adhatott Újfalvi Imréné az 1602-i debreceni énekeskönyvhöz írott Előszava is, amelyben Újfalvi — ugyancsak a genfi zsoltárok németországi népszerűségének hatására — ezt írta: „Az ki azért ebben munkalkodnek az mi nyelvünkben mint nemelylek az ő nyelvökben hogy tudni illik az egesz Psalterium böttü szerent az mennyire lehetne minden imez amaz appendix nélkül, ki menne draga hasznos, es dicsiretes dologban munkalkodnek.” (KLANICZAY TIBOR: Újfalvi Imre és az 1602. énekeskönyv. ItK 1958, 159.) Szenci Levelezésében a zsoltárfordításra vonatkozó legkorábbi adat 1603. febr. 13-i keletű. Ekkor írja Taksonyi Péter Heidelbergből, hazautazása előtt néhány nappal az akkor már Altdorfban tartózkodó Szencinek: „Psalterium melodiis Gallicis vel Lobvasserianis ut a te habeamus publici iuris aliquando factum exoro . . .” (NLI 141.) Az időrendben következő említés szintén Taksonyi Pétertől származik. Nagyszombatban, 1603. aug. 12-én kelt levelében olvashatjuk: „Catechesis Palatina, ni nihi occurrisset olim typis Ungaricis evulgata, denuo erat vertenda per me, ob eorum, qui meae subsunt ferulae, commodum: eam tibi, si domini patroni consensus hoc tristi et plusquam lacrimabili saeculo de bibliis edendis accessisset, missurus eram, quo et voti compos factus fuisses et Germanicam bibliorum editionem imitari cupiens psalmos Lobwassericis melodiis ordinatus et indicem eo seduliori cura apposuisses.” (NLI 148.) A levelek írója, Taksonyi Péter, annak az Asztalos András nagyszombati városi tanácsosnak volt a pártfogoltja, aki a Biblia újra kiadásának költségeit is vállalta; ezzel kapcsolatban éppen Taksonyi volt a közvetítő Szenci Molnár és Asztalos között. Az idézetekből — különösen a másodikból — az is kitűnik, hogy egy olyan kiadvány megjelenését vették tervebe már 1603-ban, amelyben a Biblia után a zsoltárfordítás és a catechismus is napvilágot lát. (A kiadvány megjelenésére csak 1608-ban került sor.) 1604. júl. 30-án Bartholomaeus Keckermann levelében történik célzás a zsoltárfordításra: „Imprimis autem te cohortor ad sanctum istum et ecclesiis Ungaricis salutem laborem in vertendis Ungarico rythmo psalmodiis; ita enim, velut alter Marottus alterque Lobwasserus, praeclarissime meritis de ecclesia et nomen tuum immortalitati consecrabis.” (NLI 159.) E levél válasz

Szencinek arra a levelére, amelyben Keckermanntól készülő szótára elé üdvözlőverset kért. A levélhez a szótárból mutatványt is mellékelte. („*Binas a te ex brevi intervallo literas acepi, quibus a me carmen petis, quod tuo lexico Latino—Ungarico, cuius mihi specimen mittis, praefigatur*” — írja Keckermann.) Ez a körülmény azért érdekes, mert a megjelent szótár üdvözlőversei között Johannes Piscatoré szintén szól a zsolnárfordításról:

Nuper enim clarum specimen tu sponte dedisti,  
Lobwassereri oden dum canis Ungarice.  
Quam prelum Hutteri pulcris formisque notisque  
Perscite expressit. Quod tibi calcar erit. (NLI 141.)

Dézsri feltételezése szerint ez a hely azt jelenti, hogy Szenci néhány zsolnárt Specimen (mutatvány) gyanánt már ekkor kinyomtatott, és elküldte ismerőseinek. A „specimen” szó többször előfordul Szenci levelezésében, és azt jelenti, hogy a már készülő, sajtó alatt levő műből egy részletet, többnyire az előszót, mintegy különnyomatban elkészítettek. Így például Szenci később, a sajtó alatt levő Psalterium Ajánlásából is készített különnyomatot, és azt ismerőseinek elküldte. (1607. aug. 24-én írja pl. Georgius Mauritius Szencinek: „Pro specimine et principio tui Psalterii mihi misso gratias ago...” NLI 214.) 1604-ben erről még nem lehetett szó. A nyomtatott „Specimen”-nek azonban egy másik formája is ismeretes. Henr. Alsted, aki a zsolnárokat héber nyelvre szándékozott átültetni, 1609. dec. 25-én írja Szencinek: „Hunc affectum testatum feci in qualiquali Musices Hebraicae specimine, cuius exemplaria paucula transmittito tuae Humanitati, quia Pluscita nunc temporis non suppetunt.” (NLI 332.) Ez a „Specimen” fenn is maradt Szenci gyűjteményében: egy ívrét lapra terjedő nyomtatvány a 3. és a 134. zsolnárfordításával, az előbbi héber, az utóbbi görög nyelven. Ajánlása így kezdődik: „Specimen musicae Ebraicae cl. v. dn. Joanni Buxtorfio...” Lehetséges tehát, hogy Szenci egy ilyesféle nyomtatványt nyomtatott ki a Dictionarium nyomdai munkálatai közben néhány zsolnárból s ezt küldte el — a szótár „Specimen”-jéhez mellette — azokhoz a tudós barátaihoz, akiktől üdvözlőverset kért a szótár elé. Ez egyszerűsége miatt azt is jelenti, hogy ekkor már néhány zsolnárfordításával elkészült. Erre látszik utalni Miskolczy Csulyak István Heidelbergben, 1605. febr. 7-én kelt levelének következő részlete is: „Sed heus. Laborem tuum strenuum in paraphrasi Ungarica Psalmodum ad melodias Gallicas conformanda, doctis et candidis patriae nostrae hominibus non inutilem, Deo vero pergratum futurum confiderem, si modo eo, quo coepisti, pede cursum hunc, donec ad metam curreres, continuares.” (NLI 176.) A teljes zsolnárfordítás 1606-ban készült el Altdorffban. Az erre vonatkozó feljegyzés Szenci Naplójában a következő: „9. Martii, dominica Invocavit Psalterium ad Gallicas melodias vertere incepi. 24. Maii absolvi psalmum C. et cessavi. 1. Septembris incepi vertere psalmum CI. 23. Septembris absolvi totum Psalterium. Laus viventis Deo.” (NLI 42—4.) E bejegyzést a fentebb elmondottak alapján úgy kell értenünk, hogy a már elkészült zsolnárfordítások sorát a még hiányzókkal kiegészítette. (GÁLDI LÁSZLÓ: Szenczi Molnár Albert zsolnárfordítása. Bp. 1958. 81.)

A Psalterium közvetlen mintájára maga Szenci utal két ízben is műve Ajánlásában: „Bémutatom azért es dedikálom Ti Felségteknek az David Soltárit, mellyeket nagy munkával Magyar nyelvre fordítottam, es az Franciái notákra s’ az Lobvaszzer Ambros Doctornac Nemetz versei szerint formaltam es öszveszorítottam...” Majd alább: „Példa erre, az Lóvaszzer Ambros Doctornac Soltáros könyve, (kinek vezetö sinorját követtem ez fordításban) Lipsiában 1594.” Hogy az alapul vett Lobwasser-féle fordításon kívül még miféle szövegeket használt, azt CSÁSZÁR ERNŐ határozta meg alapvető dolgozatában. (Szenczi Molnár Albert zsolnárai. ItK 1914, 157—170, 279—299, 403—417.) Megállapítása szerint Szenci változtatásainak egy része a szentírásbeli zsolnárokra vezethető vissza. Elsősorban a Luther által fordított szentírás zsolnárait használta, de emellett Károli Gáspár bibliafordításának hatása is megállapítható Szenci Psalteriumán. (I. m. 288—299.) Császár Ernő eredményei ezen a ponton helyesbítésre szorulnak. Az általa közölt bizonyító anyagból is kiténik, hogy Károli zsolnárfordításának felhasználása igen nagymérvű volt: igen sok olyan hely van Szenci Psalteriumában, amely csak a Károli-féle szövegből magyarázható, és sokszor egész mondatokat átvész Károlitól. Azok a helyek viszont, amelyeket a Luther-féle fordítás felhasználásának bizonyítására idéz Császár, megmagyarázhatók Károli fordításából is. Így például 34, 1—4:

Lobwasser:  
Ich wil nicht lassen ab  
Des Herren lob in meinem mund  
Zu führen stets vnd alle stund,  
Weil ich das leben hab.

Szenci:  
Mindenkoron áldom  
Az Urat, mig engem életet,  
Es az ő szent diczerétet  
Szájamban hordozom.

Luther: Ich wil den Herrn loben allezeit, Sein lob sol jmerdar in meinem munde sein.

„A mit Lobwasser tagadó formában mond, azt Luther és utána Molnár állító alakba önti, továbbá Lobwasser az eredeti zoltár két mondatát eggyé olvasztja össze, Molnár Luther alapján visszaállítja a Lobwassertől elrontott parallelismust” – írja Császár kommentárjában. Ugyanez elmondható viszont Károli fordítása alapján is: „Áldom az Wrat minden időben, mindenkoron az ő ditséreti az én számban vagon.”

Még feltűnőbb az egyezés Károli és Szenci szövege között a 145. zoltár 41–2. sorában, melyet Császár szintén a Luther-fordítás felhasználásának bizonyítására idéz:

Lobwasser:  
Gott ist gerecht in allem was er thut,  
Vnd seine werck seind heilig vnd sehr gut

Szenci:  
Az Ur igaz minden utaiában,  
Es szentséges minden dolgaiban,

Luther: Der Herr ist gerecht in allen seinen wegen, und heilig in allen seinen Wercken.

Károli: Igaz az Wr minden útaiában, és kegyelmes minden dolgaiban.

Szenci tehát szó szerint vette át Károli szövegét, mindössze a *kegyelmes* helyett írt *szentséges*-t. Ez viszont nyilván a Lobwasser szövegében is megtalálható *heilig* miatt van így. Ugyanez a helyzet a többi Luther–Szenci párhuzammal is. Ennek alapján nyugodtan kimondhatjuk, hogy Károli szövegének felhasználása mellett a Luther-féle fordítás hatása jóval kisebb, mint Császár Ernő gondolta, sőt talán teljesen ki is kapcsolható. Császárt nyilván az a körülmény befolyásolta, hogy Luther szentírásfordítása megvolt Szenci könyvei között, míg a Károli-féle Bibliának az a példánya, amelyet mecénásától, Asztalos Andrásztól kért, csak a zoltárfordítás elkészülte után, 1606. dec. 6-án került hozzá. (NLI 46.) A kétségtelen egyezéseket Császár úgy magyarázza, hogy egyrészt Szenci emlékezett a Károli-féle fordítás egyes kifejezéseire, másrészt a már elkészült zoltárok szövegét utólag, a Károli-biblia példányának megszerzése után. Károli szövege alapján kijavította. (I. m. 298–9.) Mindez elképzelhető, de lehetséges egy másik magyarázat is. Egy már kinyomtatott mű újrakiadásához a szedőnek a korábbi kiadás egy átjavított példányát adták oda. Szencinek tehát egy saját példányra volt szüksége, olyanra, amelyet nyugodtan telekálthatott javításaival és nyomdába adhatott. Ezért kért egy Károli-bibliát Asztalos Andrásztól, nem pedig azért, mert egyáltalán nem jutott hozzá Károli szövegéhez. (Ebből melleleg az is következik, hogy Asztalos Andrásznak az Egyetemi Könyvtárban levő Bibliája nem azonos azzal, amelyet Szencinek elküldött, vö. NLI 135.) Valószínű tehát, hogy zoltárfordításának készítése közben Szenci használhatott valamilyen kölcsönpéldányt. Akárhogyan áll is a dolog, kétségtelen, hogy a Psalterium szövegének kialakulásában Lobwasser után a legnagyobb szerepe Károli fordításának volt.

Jóval kisebb azoknak a helyeknek a száma, ahol Szenci szövege Lobwasserral és Károlival szemben a Marot–Béze-féle francia zoltár szövegével egyezik. Kétségtelen, hogy Szenci a francia szöveget is ismerte fordítása készítésekor. Míve Előszavában írja: „Annakokáért meggondolhattya minden, minemő nagy munkával kellet ennekem ez hoszszu Magyar igeiket, az Franciai apro igékből álló versekre formálnom . . .” Mutatja ezt az az apróság is, hogy Szenci a zoltárok címe mellett mindig megjelölte az eredeti francia szöveg szerzőjét, nevük kezdőbetűjével: C. M. vagy T. B. Ez a jelölés Lobwasser zoltárainak 1594-i lipcei kiadásában nincs meg. A francia szöveg értelmezésében Clément Dubois (Boesius) frankfurti francia lelkész volt segítségére: „. . . es osztán az böczületes ferfiunac az Franciai nemből való Boésius Kelemennec, nekem nagy jo akaromnac hiv segedelmből örvendetesben ekesgettem” – írja fordításáról Szenci az Ajánlásban. Dubois-val a zoltárfordítás elkészülte után, 1606. febr. 20–26-ig volt együtt (nálá lakott), akkor, amikor a Psalterium számára kiadót keresett. (Császár, i. m. 403–4., Turóczy-Trostler, i. m. 160–2.)

A Psalterium szövegén a régebbi magyar zoltárparafrazisok, különösen Sztárai zoltárainak hatását is kimutatta Császár Ernő. (I. m. 412–7.) E zoltárokat Szenci emlékezetből is jól tudta, s feltehető, hogy egyes fordulataik nem is szándékosan kerültek a szövegbe.

Terjedelmi okokból nem vállalkozhattunk arra, hogy e kiadás apparátusában közöljük mindazokat a szövegeket, melyeket Szenci alapul vett fordításához. Lobwasser *Psalter*-jának 1. kiadása (Leipzig 1573) a budapesti Egyetemi Könyvtárban megtalálható. (Jelzete: Ae 5645.) A Szenci által használt 1594-i kiadás szövege ettől csak kismértékben tér el. (A nürnbergi Germanisches Nationalmuseum M. 240c. jelzetű példányát használtuk.) Az 1. kiadás hibáit kijavítja (pótolja például a 38. zsoltár 111–6. sorát), a szöveget pedig néhány helyen átfogalmazza. A változtatásokat a címlap szerint az elhunyt szerző, Ambrosius Lobwasser saját kezű korrektúrája alapján eszközölték. A latin Előszó, amelyet Szenci is említ, a szerző fiától, Fabianus Lobwassertől származik. A francia zsoltárszöveg könnyen hozzáférhető. Az 1565-i első kiadásnak modern faksimile kiadása van PIERRE PIDOUX és KONRAD AMELN gondozásában (Kassel 1935), a Marot-féle szövegek pedig számos modern kiadásban közkézen forognak.

Szenci forrásait néhány esetben felhasználtuk a kritikai szöveg megállapításához. (19, 19; 89, 104; 122, 16 stb.) Ilyenkor a megfelelő párhuzamos szövegeket a lapalji változat-apparátusban idézzük. Olykor segítségünkre voltak a szövegértelmezés munkájában is, erre vonatkozólag lásd az egyes zsoltárokhoz fűzött jegyzeteket.

### Kiadástörténet

A Psalterium szövege számtalan kiadásban maradt fenn, a kritikai szöveg megállapításában azonban csak a Szenci életében megjelent alábbi három kiadás jöhet számításba:

I. Psalterium Ungaricum. /SZENT DAVID/ KIRALYNAC ES /PROPHETANAC SZAZ / ötven SOLTARI az FRANCAI / notáknac és verseknc modgyokra most / úyonnan Magyar versekre fordí- / tattac es rendeltettec, / AZ / Szenci MOLNAR ALBERT által. / MD [Nyomdai dísz.] CVII. / HERBORNABAN / Nyomtattatot Hollos Christof által. (RMK I, 407.)

(1b-)(8a: Ajánlás. (A levelek verzóján a latin, rektóján a magyar szöveg.)

(8b: Cl. Doctoris Georgi Remi Epigramma, de Psalterio Domini Andreae Spethae ad melodias Gallicas concinnato.

(8b-)(9a: Paraphrasis Ungarica & accommodatio ad Dominum Albertum Molnar, Davidis Psalmos Rhythmis expressos, dulcissimae patriae communi donatem. (Filiczki János üdvözlőverse.)

(9b-)(12a: Előljáró beszéd.

(12b: KEGYES OLVASO VED eszedben imezeket.

Ala-S6a (1–419): A 150 zsoltár szövege, valamint *Az Istennek tizparanczolattya és Az Simeonnac éneke*. (Ez a két ének valamennyi kiadásban, Lobwassernél is, a Psalterium szerves része.)

S6b-S9a (420–5): Szenci négy éneke, kötetünkben a 153–6. sz.

S9b-S12b: REGESTROMA AZ Psalmusoknac.

S12b: CORRIGENDA, az az Emendalando fogyatkozásoc.

A kötethez járul külön lapszámozással: Kis Catechismus. (RMK I, 408.) Ennek a végén, az 54–6. lapokon négy ének, melyek közül kettő Szencié. (Kötetünk 157–8. sz. énekei.)

E kiadványt Szenci először Zacharias Palthenius frankfurti nyomdász és könyvkereskedő segítségével akarta megjelentetni. A közvetítő Dubois frankfurti francia lelkész volt. 1607. febr. 1-én értesíti egy névtelen Szencit arról, hogy Palthenius elvállalná a zsoltárfordítás megjelentetését: „Palthenius ex improviso nos accessit, qui a me de tuis rebus interrogatus, affirmavit se nihil quicquam abs te aut a Lancelloto accepisse, sed tamen suscepturum editionem tui Psalteriis.” (NLI 202.) Az itt említett Lancellotus (Johannes) a heidelbergi akadémia nyomdásza volt. Palthenius 1607. febr. 16-i leveléből úgy látszik, hogy a nyomdai munkálatokat Lancellotus-szal akarta elvégeztetni, és ő csak a kiadást vállalta volna. (NLI 203–4.) Szenci személyesen is tárgyalt a nyomdással, de az nem kapta meg a kiadvány megjelentetéséhez szükséges engedélyt: „1607. 20. Februarii discussi Heidelberga venique Francofurtum, commendans Psalterii editionem Paltenio, cui negata est licentia imprimendi” — írja Naplójában. (NLI 46.) A kötetet végül is egy herborni nyomdász, Christoforus Corvinus nyomtatta ki. A kinyomtatásra vonatkozó bejegyzések Szenci Naplójában a következők: „1607. 17. Aprilis redii Herbornam ad dominum Corvinum. 22. Incepti imprimere Psalterium meum. 12. Maii elvegeződött az Catechismus és Soltár.” (NLI 46.)

II. SZENT DAVIDNAC / SOLTARI, AZ FRANCIAI / NOTAKNAC ES VERSEKNEC / módgyokra Magyar versekre fordí- / tattac és rendeltettec / Az / Szenci MOLNAR ALBERT által. / [Nyomdai dísz.] / HANOVIABAN / Nyomatattott 1608 eszten-döbe. (RMK I, 412.)

A címlévél verzóján: KEGYES OLVASO VED eszedben imezeket.

A2a-E2b (3–68): A 150 zsoltár a hozzá tartozó két énekkel.

E2b-E3a (68–9): Szenci négy éneke, amelyek azonban nem azonosak az I. kiadás-ban található függelékek-énekekkel. (E kötetben 159–162. sz.)

E3a-b (69–70): Regestroma az psalmusoknak.

E4a-E8a (71–9): Kis catechismus.

A zsoltároknak e második kiadása a Károli-biblia Szenci által sajtó alá rendezett kiadásának (RMK I, 411.) függelékeként jelent meg. A terjedelmes kiadvány nyomtatása 1608. máj. 2-től szept. 19-ig tartott. (NLI 48.) Másfélezer példányban jelent meg. (NLI 55.)

III. SZENT / DAVIDNAC / SOLTARI AZ FRANCIAI / NOTAKNAC ES VERSEKNEC / MÓDGYOKRA MAGYAR VER- / sekre fordítattac és rendeltettec / Az / Szenci MOLNAR ALBERT által. / Egyéb régi szokott Psalmusokkal és válogatott lelki énekekkel: / Catechismussal, közönséges imátságnak, és Egyházi / ceremoniaknac formáival / egyetemben. / [Nyomdai dísz.] / ÖPPENHEMIUMBAN / Nyomatattott GALLER HIERONYMUS által, / M DC XII. (RMK I, 435.)

A címlévél verzóján: KEGYES OLVASO VEDD eszedbe innezeket.

a2a-g8b (3–112): A 150 zsoltár a hozzá tartozó két énekkel.

g8b-i7b (112–142): KÖVETKEZNEC EGYNEHANY PSALMUSOC ES LELKI ENEKEC AZ KÖZÖNSEGES énekes könyvekből kiválogattattac és ide helyeztetted. (67 ének; e gyűjteményt később, a 434. lapon részletesen ismertetjük.)

i8a-b: REGISTROMA AZ PSALMVSOKNAC, ES ENEKEKNEC.

k1a-m8a (145–190): Catechismus.

Ez a harmadik kiadás a Károli-biblia Szenci által sajtó alá rendezett második kiadásának (RMK I, 434.) függelékeként jelent meg. Nyomatását 1611. nov. 23-án kezdték el, és 1612. ápr. 3-án fejezték be. (NLI 54–5.)

A Psalterium negyedszer, még Szenci életében, állítólag Lőcsén, 1627-ben jelent meg. ERRE KÁLMÁN FARKAS (PEIL 1881, 1061.) az *Új zengedező mennyei kar* frankfurti, 1768-i kiadása előszavának alábbi helyéből következtetett: „Még 1627. eszt. a' Brewer Lörintz által Lőtsén nyomtatottat énekes könyv igen tsekély, és még kevés énekeket foglal magában, ki vévén, hogy 1607. Molnár Albert at' [!] Soltárokat magyar verseknek formájába öntötte.” A nem eléggé világos mondatból nem lehet feltétlenül arra következtetni, hogy az énekeskönyv mellett a Psalterium is megjelent volna. ERDÉLYI PÁL bibliográfiai összeállításában (MKsz 1899, 131. 104. sz.) csak mint énekeskönyvet említi, a Psalteriumról nem szól. Újabban NAGY BARNA fedezett fel egy káté-töredéket, melyről megállapította, hogy az 1627-i lőcsei kiadvány része volt, s ennek alapján a Psalterium 1627-i kiadására következtetett. (A heidelbergi káté története Magyarországon. Bp. 1965. 46.) Mindaddig, míg az énekeskönyvből vagy zsoltároskönyvből nem kerül elő példány, a kérdés megnyugtatóan nem tisztázható.

Végül megemlítjük, hogy a hanau-i, 1608-i Biblia-kiadást egyes XVII. századi könyvszettek tévesen Frankfurtban megjelenek írták, s ennek alapján HARSÁNYI ISTVÁN (MKsz 1911, 58.) egy frankfurti kiadást is felvett. PÁLVÖLGYI ENDRE azonban meggyőzően bebizonyította, hogy ilyen kiadás nem volt. (MKsz 1958, 260–2.)

Egyes darabok Szenci életében a következő két nyomtatványban láttak napvilágot:

1. Szepsi Korotz György: Az angliai. Jacob királynak... királyi ajándéka. Oppenheim, 1612. (RMK I, 436.) E kiadványhoz Szenci írt ajánló verset (kötetünkben 166. sz.), a 24. lapon a 101. zsoltárnak Spethe-féle latin és Szenci-féle magyar fordítását nyomtatták le. Ez a szöveg variáns nem tartalmaz.

2. Szenci Molnár Albert: Imádságos könyveske. Heidelberg, 1621. (RMK I, 514.) A kötetben hat zsoltárnak teljes, ötnek részleges szövege található, néhány kisebb változtatással. Bár e szövegek a szerzőtől származó legkésőbbi változatok, szövegkritikai értékük nincs. A változtatások indító oka ugyanis nem az volt, hogy a fordítás pontosabb vagy szebb legyen, hanem az, hogy a szövegek az imakönyv sajátos céljainak jobban megfeleljenek. Egyes szövegek ugyanis prózai innákként vannak közölve vagy más ima-szövegekbe vannak beillesztve. Szenci például a 143. zsoltárban az ellenségre utaló

sorokat mindenütt megváltoztatta (lásd alább), mert az előtte levő ima szövegéhez nem illettek. Itt tehát a sajátos helyzettel állunk szemben, hogy ezek a szövegek az utóélet dokumentumainak foghatók fel, noha szerzői variánsokat tartalmaznak. Ezért a szövegváltásokat csak itt, a jegyzetekben mutatjuk be, s a hangtani eltérésekre nem is vagyunk tekintettel. — Az Imádságos könyvecskében zoltárszövegek az alábbi részletezés szerint találhatóak. A 34–5. lapon, *Az könyörgésnek Ideje* című fejtegetés szövegében: . . . Az kiralyi Profeta Szent David, emlekezie ez illyen rendtartásrol az 55. Soltárban, holott így imátkozie: De én az Urhoz kiáltoc . . . (stb., a zoltár 53–8. sorai.) — 69–70. lap: Az Istenec arrol valo diczereti és magasztalása, hogy ő eltaplál minden állatokat, de főképpen az munkálodó embereket. (Lapszélén: Psa. 104.) A zoltár 1–4, 49–60, 105–112, 81–96 (így, ilyen sorrendben!) és 121–2. sorai, prózaként szedve, imának szánva. Variánsok: 54 Mellyet teremtesz 96 az föld. — 91–2. lap: Megintése az Regnálóknac, hogy az ő tisztekben szorgalmatosan eljárjanac: s' ha nem czelekeszic, az ő felséges pompászöloc, időnap előtt valo: halállal letétetic, etc. Az Asaph profetatul iratot 82. Psalmusbol. (Versként, sorokra tördelten közölve.) Variánsok: 17 De ha intésem nem veszitec 18 megvetitec 19 Es setétségben mentec el 26 Mint egyebec hamar kimultoc 28 kegyetlenec. — 123–4. lap: A 119. zoltár 25–30, 43–6. és 79–81. soraiból, valamint a 25. zoltár 9–12. és 49–52. soraiból összeállított ima. Szövegét, hogy Szenci eljárását ezen az egy példán bemutassuk, teljesen közöljük.

Deákságot tanulo gyermeknek imádsága, az Soltárokbol.

Tanits meg mit tegyene az ifiac, Hogy oc élhessenec fegyhetetlenül? Szent igéd szerint utokat szabjác. En teged kerestelec szünetlenül, Kérlec Úr Isten tellyes szivemből, Ne hadgy el tévedlednem törvennyedtől.

Szüntelen gyönyörűségem nékem, Vagyon czac az te paranczolatidban, Te utaidat gyakran emlitem, Hogy meg ne essem valaha azokban.

Ad értenem paranczolatidat, Es elmélkedem az te czudáidról, Es elmémben foglalom azokat, Es azockal vigasztalom magamat, midön socképpen haborgattatom és kesergettetem. Psal. 119.

Utaid Uram, mutasd meg, hogy el ne tévölegdyem, [!] Te ösvenyidre tanits meg kiken intézd menésem.

Az igaz Istenfélőknéc, [!] megjelenti titkait: Es az ő benne hívőknek megmutattya kötesit. Psalm. 25.

254–5. lap: Nagy bánatban és keserűségben Könyörgés 1. meghalatasiért. 2. bűn bocsánatiért. 3. Szent életre való kegyelemért. Az 143. Soltár. (Prózaként, imának szánva.) Variánsok: 11 Az én bűnöm rettent engemet 40 foházkodom 41 meg én inségemtől 42 Melly engem terhell nem oknélkül 56 meg az te jo 57 Vedd el az mi megbánt tégedet 58 ezec 59 Az mic meg rontyác törvényedet 60 Es én te hiv szolgád gyc [!]. — 317–9. lap: Diczeret és Háláadás az Keresztyén Anya szent Egyháznak ellensége ellen való győzőzedelemért. [!] Davidnac 18. Soltára. M. A. (A zoltár 1–8, 45–8, 69–96, 100–112. és 117–124. sorai, prózaként szedve.) Variánsok: 45 mi ellenséginktől 46 gyűlölőinktől 47 Kic ránc rohantac mi Inséginkben 48 gyámolunc lön nékünc 70 Altal megyec, befatoc [!] keretésén 78 Es utainkban jól vezérel minket 79 Lábunc 80 hegyekre hághassanac 81 kezünket 83 nékünc 84 megment bennünc 86 minket 87 járunc [. . .] lábunknac 88 bokainc 89 Ellenségünket azért megkergettyüc 90 szününc [. . .] elverjüc 91 erőnckel [. . .] paskollyuc 92 labunc alá haytyuc 93 nékünc 94 mi ellenünc 95 ellenségünket 96 gyűlölünket 110 Aldgyuc az idvözitő Istenünket 111 minékünc 112 Ellenségünket 117 mondunc 118 Az népec közöt magasztalunc téged 119 éneklünc 120 Hogy az te népedet kegyelmessen 123–4 Meg kenött Christusodnas főképpen Es az ő Egyházának öröcké. — 323–4. lap: Háláadás hogy Isten az haláltul és szomorúságtul meg mentett, ismét oka annak, miért bocsásson Isten néha kemény sanyaruságot reánc. Psal. 30. Alb. Moln. (Prózaként szedve.) Variáns: 26 Ackor nagy volt. — 390–2. lap: Az VII. soltár. Könyörgés az ellenségtől való megszabaditásiért. — Variánsok: 4 ellensegem 14 jokért 59 Mellyben. — 392–3. lap: Az XX. soltár, Franciai notára. Mellyben az Isten hivei könyörgne az ő Királyoknac bódog állapattyáért. — Variánsok: 15 tanáczidat 36 Segitséggel. — 394–6. lap: Az XXI. Soltár, Hálá adása az Isten népénc az nékiec adott királyért. (Variáns nincs.) Az utolsó három zoltárszöveg az Imádságos könyvecske végén helyet foglaló vegyes éneksorozatban található.

Az egész zoltároskönyvnek csak a Szencitől származó részeit adjuk ki, nem szerepelnek tehát kötetünkben Remus epigrammája és Filitzki János üdvözlőverse. (Ez utóbbi sorozatunk I. kötetében, 90. sz. alatt látott napvilágot.) A címlapot az I.



kiadás alapján közöljük, egyrészt azért, mert teljesebb, másrészt, mert a III. kiadás címlapja nemcsak a zsolotároskönyvre vonatkozik. Az Ajánlás és az Előszó közlésének az alapja természetszerűleg az I. kiadás, ezek ugyanis a II. és a III. kiadásból hiányoznak. A zsolotáros után függeléként megjelent énekanyag Szentcitol származó részét kötetünkben külön fejezetben, „A zsolotárkiadások függelékeinek énekei” címen közöljük. A 150 zsolotárt és a szorosan hozzá tartozó két éneket (*Az Istenec tízparanczolatya* és *Az Simeonac éneke*) a III. kiadás alapján közöljük, a következő megfontolások alapján.

Az I. kiadás Szenci kézírata alapján készült. Helyesírása a szerző fiatalabb éveiben követett helyesírásával egyezik meg, nyelvéllapota Szenci beszélt nyelvéhez áll közelebb. A II. és III. kiadás nyomdai kéziratául a megelőző kiadásoknak Szenci által kijavított példánya szolgált. Ezek szövegében Szenci bizonyos módosításokat hajtott végre. A szöveget csak néhány helyen változtatta meg, annál számosabbak azonban a helyesírást és a hangállapotot érintő módosítások. Ezek már a II., 1608-i kiadástól kezdve összhangban vannak a Grammatikájában lefektetett elvekkel s az ott követett gyakorlattal, és nagy általánosságban a mai helyesírás, illetőleg irodalmi nyelv felé mutatnak. (Vö. SZATHMÁRI ISTVÁN: Szenci Molnár Albert és irodalmi nyelvünk. Tanulmányok a magyar nyelv életrajza köréből. Bp. 1963. 345–354.) A három kiadás szövegét idegen, magyarul nem tudó szedő szedte ki. Valószínű, hogy a korrektúrát Szenci személyesen végezte, ez azonban a II–III. kiadásban elég felületes lehetett, mert ugyanakkor a teljes Biblia kinyomtatásával kapcsolatos munkákat is el kellett végeznie.

Az alábbiakban a három kiadás néhány helyesírási és nyelvi sajátosságát jellemezzük, természetesen nem a teljesség vagy a nyelvészeti feldolgozás igényével, hanem csak a fentebb elmondottak bizonyítására. Összehasonlító anyagként a következő szövegeket használtuk fel:

a) Szenci saját kezű, magyar nyelven írott feljegyzései, melyeket 1597-ben Heidelbergben írt be az egyik barátja tulajdonában levő kolligátumba. (MTAK K 55). E bejegyzések egy részét KERECSENYI DEZSÓ publikálta. (Szenci Molnár Albert lapszéli jegyzetei. ProtSz 1930, 393–7.) Mivel azonban közlése nemcsak hiányos, hanem pontatlan is, idézeteinket az eredeti alapján, a kolligátum újabb, könyvtári eredetű levélszámozására hivatkozva adjuk. A kolligátumba egyébként Szenci néhány verstördéket is beírt, ezeket lásd még kötetünkben 177–182. sz. alatt.

b) Szenci Naplójának magyar nyelvű szövegrészei. A Napló eredeti kéziratához nem juthattunk hozzá, DÉZSI kiadása (NLI) pedig nem betűhív, ezért adatait csak a nyelvéllapot jellemzésére használhattuk fel. A nyelvéllapot jellemzéséhez alkalmilag Szenci két bátyjának, Molnár Benedeknek és Lukácsnak a leveleiből is idézünk, ugyancsak Dézsi kiadványából.

c) Szenci Grammatikája. (Novae grammaticae ungaricae . . . libri duo. Hanoviae 1610. RMK I, 422.) A Grammatika ugyan 1610-ben, tehát két évvel a Psalterium II. kiadása után jelent meg, de megírása az I. és II. kiadás megjelenése közé esik. (1607. jún. 27: „Grammaticam Ungaricam componere incepi.” NLI 47.) TOLDY FERENC kiadásának lapszámaira hivatkozunk (Corpus grammaticorum. Pest 1866, 115–290.), de a szöveget az 1610-i kiadás alapján ellenőriztük. (Rövidítése: Gramm.)

1. *Helyesírás.* a) A Psalterium I. kiadásában az ékezés még eléggé hiányos és következetlen. A II–III. kiadásban a hiányzó ékezeteket Szenci nagyrészt pótolta. Csak egy tipikus változatsort idézünk: 2,37 I Azert . . . birac, királyoc II Azert . . . birác, királyoc III Azért . . . birác, királyoc. Az ékezetek fontossága a nyelvtanírás során tudatosult Szenciben: „Minima enim accentuum mutatione et prolationis varietate, mutatur vocis significatio; . . . Exemplum unicum adseribam: *Hála* prima longa significat pernoctavit: *Hála*, utrobique clare prolata denotat grates: *Hála* utraque brevis et obscura, est piscis-ejus.” (Gramm. 123–4.) Az I. kiadásban az éles ékezet mellett elég gyakori a tompa ékezet is, többnyire szó végén vagy az utolsó szótagban, de az 51. zsolotár vége felé minden esetben. Mivel nyilvánvaló, hogy a tompa ékezet használatainak oka csak a nyomdai betűkészlet hiányos volta, ezt egyáltalán nem vettük figyelembe. A 45. zsolotár 4. versszakától kezdve szórványosan néhány *é* is megjelenik. A hosszúság mindhárom kiadásban szórványosan kúpos ékezzel, egészen ritkán betűkettőzéssel is van jelölve. A kúpos ékezet azonban nem minden esetben jelent hosszúságot: „Item in articulis *á* è accentus-gravis vel circumflexus *á*, *é*, nota est elisae consonae *z*, ut *à*, *è*, pro *az*, *ez*, ille, iste, hic, is.” (Gramm. 126.) Ennek analógiájára valószínűnek látszik, hogy a III. kiadásban gyakori *ván* frászmód szintén az „*elisis*”-t jelzi, Szenci Szótárában ugyanis ezt olvassuk: „Van pro Vagyon.” Az I–II. kiadásban Szenci a kétpontos *é*-t is használja magánhangzók találkozásánál, az *Izraël* szóban mindig, de

néha másutt is. (115, 24: Egyenlőéc; 116, 12: együgyöeket.) Végül megjegyezzük, hogy a verzál betűtípusokon nincs ékezet, mindössze az I. kiadásban három esetben.

b) A mássalhangzók jelölése általában mindhárom kiadásban megegyezik. Kivétel a szóvégi *k*, melyet I-ben még igen gyakran *k*-val (1597-i jegyzeteiben is, lásd pl. a 181. sz. veretördéket), II–III-ban már csaknem teljes következetességgel *c*-vel jelöl. Vö. Gramm. 135–6: „... plurales nominativi et vocativi in *k* desinunt, pro qua elegantiae causa in fine vocis plerumque *c* ponitur.” — Igék ragozott alakjainál I-ben igen gyakori a kiejtés szerinti írás, ezt II–III-ban etimologikus írásmód váltja fel. (2, 9 I mongyak II mongyác III mondgyác; 4, 3 I tekencz II–III tekénts; 10, 46 I látz II–III látsz; 22, 38 I támaszkottam II támaszkottam III támaszkodtam; 21, 64 I–II végeztec III végeztec.)

A mássalhangzók kettőzésénél nem mindig tudtuk eldönteni, hogy pusztán helyesírási sajátágról vagy ejtési változatról van-e szó. A múltidejű és a locativusi szóvégi *tt* rag az I. kiadásban, valamint a lapszéli jegyzetekben még igen gyakran magánhangzó után is egy *t*-vel szerepel (76b: it; 180a: atkozot; 185a: mellet). Ezt Szenci részben már a II. kiadásban *tt*-re javítja, a III. kiadásban csaknem minden ilyen esetben *tt*-t használ. (6, 37 I–II miat III miatt; 18, 23 I miat II–III miatt; 4, 5 I it II–III itt; 2, 45 I–II küldöt III küldött) Nyelvtanában is következetesen *tt* szerepel. (Gramm. 185, 208, 216, 240.) — A felszólító mód 2. személyű alakjainál hasonló a helyzet. 5, 3 I–II halgas III halgass; 5, 39 I Oktas II–III Oktass; 5, 54 I–II Enged III Engedd; 12, 27 I Öeriz II Öerizz III Öerizz; Gramm. 183: Láss; Gramm. 215: kéress. — Ritkábban, de még így is elég nagy számban találjuk az I. és részben a II. kiadásban a -val -vel eszközhatározót megelőző mássalhangzót kettőzés nélkül: 8, 12 I–II rendel III renddel; 10, 5 I kevelységl II–III kevelységgel. Szenci lapszéli jegyzeteiben mindössze kétszer találkozunk ilyen alakokkal, mindkét esetben a mai formában. (39a: süveggel; 86a: gyermekkel.)

c) Az egybeírás — különírás jellemzésére a következő adatokat idézzük. A lapszéli jegyzetekben: el vesztettek (180a); Meg restől el fárat (86a); leg küssebbik (181. sz. ének); minden nemő (180. sz. ének); mind az által (194b). A Psalteriumban: 19, 32 I Föl kel, es el megyen II–III Fölkel, es elmegyen; 16, 16 I–II leg job III legjobb; 20, 15 I minden nemü II minden nemü III mindennemü; 46, 13 I mind az által II–III mindazáltal. A Grammatikában: Megadom, Elmegyec, Felálloc (244–5); legtisztáb, Legjób (133); semminemü (290); mindazáltal (252, 265). Megjegyezzük, hogy az igekötő már az I. kiadásban elég gyakran egybe van írva az igével, azokban az esetekben is, amikor az ige megelőzi az igekötőt vagy egy másik ige választja el a kettőt egymástól. Ezeket a III. kiadás néha különírtá javítja, a Grammatikában (245.) követett gyakorlat szerint: 2, 11 I ronczukel II–III rontsuc el; 2, 48 I el kell vesznetek II–III el kell vesznetec.

2. *Hangtan.* a) *ü* > *i*. Szenci nyelvhasználatát bizonyos fokú *ü*-zés jellemezte. 1597-i lapszéli jegyzeteiben a következő alakokkal találkozunk: hüt (183. sz. ének); vdő (178. sz. ének); küssebbik (181. sz. ének). Grammatikájának egyik megjegyzése azt mutatja, hogy mindkét változatot elfogadhatónak tartotta: „Antithesis seu antistoechon est literae pro litera positio ut: *Hüt, hüt*, fides: *idő, üdő*, tempus:” (125.) Mégis a Psalterium I. kiadásában gyakori *ü*-ző formákat már a II. kiadásban meglehetősen következetességgel *i*-zőkre javítja. Így például a *dicső* és származékai (a *dicsér* nem tartozik ide!) az I. kiadásban 6 esetben *i*-ző, 121 esetben *ü*-ző alakban szerepel, a II–III. kiadásban csak egyetlen *ü*-ző alak maradt. Az *üdv* (-össég, -özít stb.) 26 esetben fordul elő, az I. kiadásban mindig *ü*-vel, a II–III. kiadásban két kivétellel *i*-vel. A Grammatikában említett két szó már az I. kiadásban vegeesen fordul elő: 23 üdő, 25 idő; 2 hüt, 3 hit. Az *ü*-s alakok (egy-egy kivétellel) a III. kiadásban *i*-vel szerepelnek.

b) *ö* > *e*. Szenci nyelvére jellemző az *ö*-zés is. Naplójából szép számú *ö*-ző alakot tallózhatszunk össze: lötem (7.); Elvégezetött (52.); nézők (64.); elvövén (69.) stb. Úgy látszik, hogy családi környezetében az *ö*-zés erősebb fokú volt, Lukács bátyja levelében például a következő alakokkal találkozunk: lehetot, emborok, rendoltek, mindenokrol, legon, czelekgogie stb. (313.) Zsoltárának I. kiadásában az *ö*-zés már szórványosabb, a II–III. kiadásban az *ö*-ző alakok egy részét *e*-ző alakokra javítja. A számtalanszor előforduló *föl* szót és származékait (fölött, fölség stb.) mindössze 10 esetben változtatta *fel*-re, elég következetes azonban a ragok *e*-ző alakra való egységesítésében: 2, 15; 2, 33; 5, 46 stb. I ököt II–III öket; 3, 15 I megmentöd II–III megmented; 55, 16 I rettegök II–III rettegez stb. Ellenkező irányú változtatással csak szórványosan találkozunk, pl.: 27, 23 I elreyt engem reytek II–III elröyt engem röytec; 83, 11 I–II reytekhelyedben III röytekhelyedben.

c)  $i > é$ . Az *i*-zés Szenci nyelvében a fentieknél jóval kisebb mértékű. Néhány példa Naplójából: kisirtetött (66.); kezibe, kiszitöttek (67.); bátyjai leveleiből: szintin (98.); kegyelmít (283.); feletkezzik (304.) Zsoltárának I. kiadásában is szórványos, pl. a mintegy 65 *üel* mellett 13 *üil* található, kb. 80 *diczér* mellett 8 *diczir*. A II–III. kiadásban ezeket *é-zó* alakra javította. Még aránylag gyakoribb az *i* a 3. személyű birtokos személyrag *é-je* helyén, különösen ragok előtt. Ezek egy részét a II. kiadásban *é-re* javította. (7, 67 I nevénc II–III nevénc; 10, 24 I nyelvit II–III nyelvit stb.)

d) A mássalhangzó-változtatások közül csak az  $n > ny$ , illetőleg  $l > ly$  változtatásokról szólunk. A zsoltárok II–III. kiadásában nagyjából a következő szabály érvényesül: az *n* és *l* hang szóvégi és két magánhangzó közti helyzetben palatalizált, mássalhangzó előtt apalatalis alakban jelentkezik. Szenci kézírataiban és bátyja leveleiben azonban gyakoribb az apalatalis alak: bizon (lapszéli jegyzetek 194b); karácson (NLI 65, 66.); szegén legén (uo. 90.); aranig (uo. 99.) stb., Gergel (uo. 61.); Mihál (uo. 65.); illen (uo. 89.); helet (uo. 283.) stb. A Psalterium I. kiadásában szintén előfordul szórványosan az apalatalis alak, ezeket a II–III. kiadásban elég következetesen jésti: 55, 7 I feneget II–III fenyeket; 119, 43 I gyönörüségem II–III gyönöröségem; 1, 15; 11, 12; 18, 23 stb. I széllél II–III szélllyel; 24, 19 I nyillatoc II–III nyillyatoc stb.

3. Az *alaktan* köréből mindössze egy jelenséget említünk meg. A *-ban* *-ben* és a *-ba* *-be* ragokat Szenci következetlenül használja Naplójában: Debrecenben mentem (6.); Laktunk Szombatba (70.). A Psalterium I–II. kiadásában szinte kivétel nélkül *-ban* *-ben* ragot használ. A III. kiadásban viszont hová? kérdésre a *-ban* *-ben* ragokat mindenütt *-ba* *-be* alakra változtatja. Ez a szabály nyelvtana írásakor tudatosult benne: „Propria nomina oppidorum quorundam per ablativum in *ba* et *be*, motum ad locum; in *ban* et *ben*, quietem in loco; ut . . . Debrecenbe megyen, Debrecinum ut . . . Debrecenben tanul, Debrecini studuit.” (Gramm. 281–2.) Továbbá: „Observatio. Hac Syntaxi et regionum nomina propria, et quorumvis locorum appellationes verbis junguntur, ut: . . . Házumból kertembe sétáloc, e domo mea in hortum meum (spatior) deambulo . . . Kertben, szőlőben munkálkodnac, in horto, vinea operantur.” (Gramm. 283–4.)

4. A *szövegváltoztatások*, mint mondtuk, nem számosak. Teljesen átírta Szenci az I. zsolttár tartalmi összefoglalását; a II–III. kiadás szövege pontosan Lobwassert követi. Lehet, hogy valamennyi zsolttárnak általa megfogalmazott rövid tartalmi összefoglalását ki akarta cserélni a Lobwassernél található részletezőbb summák lefordításával, de ezt a szándékát csak az I. zsolttár esetében valószínűsítette meg. A zsolttárok szövegében mindössze 8 esetben írt át egy-egy sort. Ezek közül három szórendi változtatás (107, 105; 107, 137; 111, 21), a többi az értelmet alig módosító változtatás. (12, 9; 61, 39; 68, 171; 107, 31, 116, 35.)

A későbbi, Szenci halála után megjelent kiadások szövegkritikai szempontból értéktelenek. A löcsei, 1635-i (RMK I, 649.) majd az ezt követő számtalan kiadáshoz Szencinek már nem volt köze, és az ezekben található néhány szövegváltozat sem származhat tőle. Pl. a 22. zsolttár 64. sora (Altal gyaktác) a későbbi kiadásokban „Meg liggaták”-ra változott. Sőt a XVII. századi kiadások határozottan visszaesett jelentenek a III. kiadáshoz képest, minden nyiban nem ennek következetesebb, fejlettebb helyesírását és az irodalmi nyelvhez közelebb álló hangállapotát követik, hanem lényegében mind az I. kiadásra alapulnak. Így történhetett meg, hogy a század végén Tótfalusi Kis Miklós-nak mentegetnie kellett Szencit a *-ban* *-ben*, *-ba* *-be* ragok állítólagos következetlen használatá miatt, pedig mint láttuk, Szenci ezeket a III. kiadásban a nyelvtani szabályoknak megfelelően kijavította. („Impingunt etiam in hanc Regulam multi, confundentes has duas particulas sensu contrarias *be* et *ben* etc. usurpando hanc pro *illa*, vel *contra*, ut: *Béméne a' házban*, pro *a' házba*; *aluszik vala a' hájába*, pro *a' hájóban*, *a' városba voltam*. Is magis condonabilis error videtur esse in Psalterio, ubi persaepe Rhythmi cadentia cogit Poëtam ad eiusmodi licentiam . . .” Toldy: Corpus grammaticorum 636.)

Az elmondottak alapján a jelen kiadás alapjául tehát a Psalterium III. kiadása szolgált. A III. kiadás azonban két szempontból előnytelenebb az I-nél. Az I. kiadás jól olvasható, nagyobb betűtípusait és levegős szedését a III. kiadásban — nyilván helymegtakarítás céljából — zsűfolt, apró betűs szedés váltja fel, aminek az lett a következménye, hogy a szedés sok helyen elmosódott. (Lehetséges, hogy a későbbi XVII. századi kiadások emiatt használták az I. kiadást.) Ez különösen az ékezetek olvasásában okozott sok gondot. A szöveg lemásolásánál 5 példányt vetettünk össze: az OSzK 4 példányát és a MTAK 1 példányát. Gyakran előfordult, hogy az egyik példányban az ékezetnek nyoma sem volt, a többi példányban viszont félreérthetetlenül látszott. A III. kiadás másik hátránya az, hogy jóval több benne a sajtóhiba, mint az I.-ben és a II.-ban. Nyilván

az idegen szedők miatt került az egymást követő kiadásokba egyre több sajtóhiba; igen gyakori például a hasonló alakú betűk felcserélése. (r~t, h~b, v~y stb.) Azokban az esetekben, amikor a nyilvánvalóan hibás alak csak a III. kiadásban található, az I–II. kiadásban viszont a helyes alak szerepel, az eddigi gyakorlatól eltérően a főszövegben a helyes alakot nem kurziváljuk s elhagyjuk a szokásos lapalji apparátust is. A minden külön jegyzet nélkül kijavított hibás szavak a következők:

1, 17 bünden (bűnben); 2, 50 fölgetjed; 2, 52 Utra (Urra); 3, 36 veszelemtől; 4, 27 miket (minket); 4, 34 vetem (verem); 5, 4 Istneem; 6, 6 bünress; 6, 27 emelekezted; 6, 39 Szemen (Szemem); 7, Cím allen; 7, 52 elleségemre; 7, 65 Azétt; 8, 18 ród (töd); 9, 53 diczéthesselec; 9, 71 nyomotultnac; 10, 3 so kideig; 11, 19 Istentelenekra; 14, 6 égbös; 15, 23 ártallan; 19, 50 ötöcke; 19, 83 koszálam; 20, 31 földöz (földhöz); 21, 9 metaverend (megnyerend); 21, 14 Meghaltotad (Meghaltatod); 21, 48 ki men mentí; 22, 58 Szátaz; 25, 11 tornits (tanits); 25, 29 nyomotultak; 25, 67 hoczásd meg; 26, 25 gonoszotévökne; 26, 27 Társságokat (Társaságokat); 26, 71 tiszrellec; 27, 47 szolnae (szolnac); 27, 52 minden; 28, 5 leszec (leszec); 29, 33 remplomában; 31, 16 Sabadits; 31, 76 me (meg); 31, 79 Ségyenits; 33, 34 mondharatlan; 34, Cím megszahadulásért; 34, 19 ottájoc; 35, 36 meszabaditod; 35, 50 Nint (Mint); 35, 82 vakmerőséket; 36, 4 fölfualkedic; 36, 31 Na (Ne); 37, 40 An (Az); 37, 85 megnyric; 37, 86 meint ő örökségéker; 37, 87 igaznae; 37, 113 Merr; 38, 28 czeknec; 38, 63 Tölemeliszó nyodnac; 38, 72 mindem; 38, 101 m egsérszicse; 38, 123 hegyattam; 39, 48 kötímulásom (kimulásom); 40, 56 nagv; 40, 61 taytam; 41, 3 Mett; 41, 9 megtartva (megtartya); 41, 12 egésségre; 41, 14 Kegyelmez; 42, 2 kozzám; 42, 27 igyekem (igyekezem); 42, 47 boszszontac (boszszontnac); 43, 9 kesersüséggel; 43, 27 Isteben; 44, 35 Minedennap; 45, 49 varros; 48, 13 gyülrec; 48, 17 ottan; 49, Cím Vigazsalása; 49, 19 elkerülhethetné; 49, 24 jóságog; 49, 26 tattson; 49, 51 eémegven; 49, 53 szetenczéje; 50, 44 fiátis; 51, 37 tetemts; 52, 28 ragazkodotr; 53, 5 minczen; 54, 7 füleiben (füleilben); 55, 12 megnyomotitsanac; 55, 23 Pasztát (Pusztát); 55, 27 zurzavatbol; 56, 40 atthatna (arthatna); 56, 42 jovoltodétt; 56, 45 megrtát; 58, 24 orozán; 59, 8 nevedétt; 59, 56 mé (még); 59, 71 fölkeleg; 60, 6 megronrád; 60, 48 ellenségínchel; 60, 50 ellenlégüinktől; 60, 55 megüabadit; 61, 4 Mett; 62, 7 ennyite; 64, 21 eszekett; 64, 32 ökgt; 64, 36 nyelvet (nyelvec); 64, 47 Ötvend; 65, 57 ad (az); 66, 17 folyvizet; 66, 23 foltámadnac; 66, 75 megmeghaltatott; 68, Cím diezéretre; 68, 82 ollv; 68, 100 vagyon; 68, 145 aszszüec; 68, 188 fölsöges; 68, 194 sentségében; 69, 6 elteket (elreket); 69, 70 szánnna yavalyámban; 69, 85 kegertnec; 69, 90 kegyeldmebe; 71, 9 megigétt; 71, 21 Vlál (Valál); 71, 51 Butits (Burits); 71, 56 igasságotad; 71, 57 jovolodat; 71, 77 mnden; 72, 11 me gláttaya miden; 72, 19 holdtart; 72, 26 megvítágoznac; 74, 23 Vagdaltaric; 74, 50 rontotrad; 74, 51 vz (Az); 76, 30 haragszig; 76, 32 dúlót-fúddót; 77, 47 hezét; 78, 64 Iztael; 78, 69 mognyitá; 78, 108 ezalárdol; 78, 109 Mart; 78, 132 Hogv; 78, 151 szülört; 78, 180 lakort; 78, 186 Irzaelre; 78, 195 ét (és); 79, 38 gyötretüene; 81, 1 ÖRevandezetec; 82, 13 nyomotulat; 82, 32 Ninden; 84, Cím tiszteltben; 84, 17 nyilyán; 84, 35 Mett; 85, 5 meghoczáttád; 85, 12 lelhehessen; 86, 41 Urum; 86, 67 szégnyentyéc; 89, 15 Mett 89, 16 legeny (legven); 89, 46 Ut (Ur); 89, 104 E (Es); 90, 42 Környörülly; 91, 32 előtt (esött); 93, Cím Vagzatalas; 94, 11 gonosságoecal; 95, 34 Mondécévge; 99, 9 Nag; 99, 52 megendegél; 99, 63 Diczérteticitten; 99, 64 Isteur; 102, 43 tessem; 102, 59 kör rakásit; 102, 76 Nemzerségről; 103, 41 vagyuc; 103, 57 tendre; 104, 27 menydörgéséd; 104, 58 erőssögdyc; 104, 96 és (ez); 104, 97 megondoltatic; 104, 113 elrvetd; 105, 4 Et (Es); 105, 83 álnosággal; 106, 60 tisztessét (tisztességét); 106, 114 Ki (Kic); 106, 123 megmoezkolác; 106, 136 járanec; 106, 139 mögis; 106, 150 diczösggel; 107, 7 megtartacc (megtartattacc); 107, 51 mentem (menten); 107, 119 patra (partra); 109, 5 Hazuságot; 110, 15 éttésd; 113, 19 szégent (szegént); 118, 111 igrálnánc; 119, 5 Kz (Az); 119, 35 me (meg); 119, 37 Itéledet (Itéletedet); 119, 104 ösyényét; 119, 153 törvénvedet; 119, 227 megvigasztaltassam; 119, 266 megtatt; 119, 282 törvényednec; 119, 288 törvényid; 119, 290 beszöllec; 119, 327 törvényedet; 119, 376 dolgotat; 119, 436 Kérelc; 119, 484 lalkám; 119, 502 Biyonságidban; 119, 522 törvényéet; 124, 20 Kimennyet [ . . . ] tetemté; 128, 26 Fiadanc; 129, 3 fogya (fogva); 133, Cím hékeséges; 135, 2 szongáltoc; 135, 6 játtoc; 135, 14 Eröbs; 136, 12 öröke; 136, 20 Megmatad; 136, 24 öröke; 136, 47 á 137, 26 porhamuvák ell; 141, 24 Nyalvalvájokon; 142, 2 könyrgéc; 143, 20 elkerseredett; 146, 9 bizzattoc; 146, 21 minedneket; 147, Cím diczéerire; 147, 3 U (Ur); 147, 70 előlvad; 151, 4 Tözvényére; 151, 29 Felebarátognac; 151, 34 tettegjüc.

A sajtóhibák kijavítása az *á* és különösen az *é* betűk esetében nem volt ennyire egyszerű. Különösen a III. kiadásban igen gyakran találunk *á-t* és *é-t* a mai *a* és *e* helyén, s nem tudtuk minden esetben eldönteni, hogy vajon egyszerű sajtóhibáról van-e szó, vagy pedig az ékezet valamilyen nyelvi jelenséget tükröz. Lehetséges például, hogy

az *l* nyújtó hatása mutatkozik meg az ilyesféle esetekben: 63, 4 lélkem; 26, 66 irgalmosságodból; 38, 102 siralmas; 69, 65 élszakadt; 28, 10 Hállgass; 4, 38 Urálkdván stb., vagy hogy Szenci a zárt *ē*-t jelölte alkalmilag a béczülylön (12, 14); kégyességében (72, 50); égyenesség (122, 23); embéreckel (76, 23) stb. szavakban. Olykor a nyelvtörténet adatai csabítottak arra, hogy meghagyjuk az ékezetes alakokat, mint például a szorványos *há* alakoknál (66, 66; 37, 71; 119, 511) vagy az egyetlen *fogyátkozic* esetében (69, 7), amely a Szenci által is használt Károli-bibliában következetesen ékezettel található. Meggondolandók viszont a következők: 1. Az ékezettel mutatkozó alakok előfordulási aránya igen kicsi a szabályos alakokéhoz képest. Például 3 *lélkem* mellett kb. 60 esetben fordul elő a *lelkem*; a *kégyesség* is csak mintegy 5%-a a szabályos alaknak. 2. Kb. hasonló arányban találunk ékezetet teljesen indokolatlanul. (1, 5 éyjél; 19, 50 Tisztá; 22, 72 részre; 52, 3 magadban stb.) 3. Néha a szövegkörnyezetből derül ki, hogy az ékezetes alak sajtóhibából keletkezett: 22, 21 I ember, de fereg II ember, dé fereg III embér, de fereg. Az *embér* és *dé* alakok elvileg nincsenek kizárva, de valószínűleg úgy keletkeztek, hogy Szenci a II. kiadásban a *fereg* első *e*-jére akart ékezetet tétetni s a szedő a mellette levő *e*-t cserélte ki *é*-re. A III. kiadásban Szenci jelölte a javítást, az *é* azonban nem jobbra, a helyére került, hanem balra vándorolt az azonos *er* betűkapcsolat miatt.

Mindezek alapján az ilyen típusú ékezetes alakokat sajtóhibáknak minősítettük, és a szövegben javítottuk. Az ékezet-sajtóhibákat azonban minden esetben — az egységes eljárás kedvéért még a nyilvánvaló hibák esetében is — a sorozatunkban szokásos módon: aláhúzással és a hibás alak lapalji közlésével javítjuk, sőt az I. és II. kiadás ilyesféle ékezetes alakjait variánsként megadjuk akkor is, ha a III. kiadásban már a helyes alak szerepel. A mai nyelvtől eltérően ékezettel ellátott szavakat csak akkor tartjuk meg a főszövegben, ha következetesen fordulnak elő vagy ha Szenci egyéb műveiben is aránylag gyakran szerepelnek. Ezek — a mai nyelvérzék számára is elfogadott *nékem*, *vélem*, *bé*, *tész*, *vész*, *ád*, *hágy* stb. szavakon kívül — a következők: *czeméte* (21, 58; 80, 53; vö. NySz); *ésik* (112, 24; 149, 32); *észik* (78, 75; 78, 86; 102, 34); *hálá* (vö. a Gramm. fentebb idézett helyével); *léledzik* (131, 3; 151, 26); *mérész* (149, 26; vö. Gramm. 264.); *né* (tagadószó, 7, 5; 81, 59; 125, 18; 151, 14; vö. Gramm. 131, 250.); *nyér* (37, 11; 37, 84; 119, 486); *odá* (73, 74; vö. NySz); *réa*, *réá* (sokszor; vö. Gramm. 243.) Meghagytuk a különös *monstan* alakváltozatot is, (119, 235; 119, 480) mert a NySz Szenci egyéb műveiből is idézi.

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy a Psalterium helyesírását — mely csak a maga korához mérten következetes — egységesítettük volna. Az ékezet ugyanis aránylag gyakran hiányzik még a III. kiadásban is. Ezeket csak akkor pótoltuk, ha az I–II. kiadásban ki voltak téve, mert ezek az esetek nyilván sajtóhibák. (Kivételt ez alól csak az *és* kötőszóval tettünk, amely a III. kiadásban feltűnően gyakran, szinte következetesen *es* alakban jelentkezik olyankor is, amikor a II. kiadás kiteszi az ékezetet.) Ha viszont mindhárom kiadásban hiányzik az ékezet, akkor csak arról van szó, hogy a szerző megtartotta — ha felületességből is — az I. kiadás helyesírási sajátosságát, amint például a szóvégi *-tt* rag is néhol *-t* maradt. Csak azokban az esetekben pótoltuk a mindhárom kiadásban hiányzó ékezetet, ahol ennek hiánya a szöveg félreértésére adott volna okot. (Pl. 66, 34; 78, 37.)

Mindaz, amit a három szoltárkiadásban tapasztalható változtatásokról írtunk, nem érvényes a sorok utolsó szótágjaira. Szenci ugyanis gondosan ügyelt arra, hogy rímei vizuálisan is kielégítőek legyenek. Ha tehát a rím úgy kívánta, akkor a III. kiadásban követett helyesírási, hangtani stb. gyakorlattal ellentétes alakot használt, illetőleg vett át az I. kiadásból. Néhány példa: 99, 28 előt (rímelő szó: térdöt); 78, 70 leomlot (kapukot); 35, 92 torkunkval (hahotával); 33, 75 királ' (taborral); 34, 55 kedvess (kövess); 86, 19 pedic (esedezcic); 90, 10 anni (halni); 92, 27 szépön (mezön); 92, 30 veszedelemben (ti. essenek, de a rímelő szó: Isten) stb. Valószínű egyébként, hogy Szenci Lobwassert utánolta, akinél ilyesféle rímpárok vannak: 72, 26–28 Sie werden blühen schon (= schön) . . . So lang stehn wirt der Mon. Szencinek ezt a törekvését a szövegvizsgálóknál is figyelembe vettük. Ha tehát I–II-ben az utolsó szótágon ékezet van, de III-ban a rím miatt nincs, az ilyen esetekben a hiányzó ékezetet nem pótoltuk. (31, 104; 47, 46; 105, 60 stb.)

Végül még egyszer felhívjuk a figyelmet arra, hogy a lap alján adott változat-apparátusnál a Psalterium esetében a római számokat nem a sorozatunkban egyébként szokásos módon használjuk. A római számok a kiadások sorszámait jelentik, kiadásunk alapja tehát a III-mal jelzett szöveg.

A XVI. századból és a XVII. század első feléből származó magyar versek dallamairól csak kis részben maradtak fenn egykorú és hibátlan dallamfeljegyzések. Áll ez különösen és sajnálatosan a nemzeti versformáinkban készült énekekre, melyeknek dallamai részint feledésbe mentek, részint jóval későbbi időben és ennek megfelelően későbbi alakban kerültek feljegyzésre. Előbbi esetben a veszteség többnyire pótolhatatlan, bár még ma is akad egy-két szörványos eset, amikor egy-egy elveszettnek tartott régi dallam valamelyik perifériás zenei nyelvjárásterületről vagy éppen nyelvszigetről a népzenei kutatás során előkerül. (Lásd pl. sorozatunk V. kötetében a 90. sz. dallam jegyzetét.) Az utóbbi esetben pedig nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a népzeneutatásból merített tanulságot, hogy a szóbeli gyakorlat az egyes dallamokat (vagy inkább: dallamtípusokat) lényeges jegyeiket illetően igen hosszú időn át híven megőrzi, ugyanakkor azonban állandóan variálja is. Ennek következtében a későbbi feljegyzésű dallamalak, bár kétségkívül *ugyanazt* az elődjét ábrázolja, akiről szól, de *sohasem ugyanúgy*, ahogyan az a maga idejében élt, mert a hangjegyben rögzített dallam álló kép, az orális népi gyakorlat pedig élet.

A jövevény versformák és dallamok magyar talajba való átültetésére minőségileg és mennyiségileg egyaránt klasszikus példa Szenci Molnár Albert zoltárfordítása és a hugenotta zoltáros kezdettől fogva pontos írásbeliségben rögzített dallamanyaga. Ez a genfi református istentiszteleti közös éneklésre szánt gyűjtemény egy cél szolgáltatásban és lényegi stílusegységben, ugyanakkor az inspiratív hatások és kifejezésbeli árnyalatok nagy gazdagságában tárja eléink a vokális többzólámúságban elgondolt reneszánsz műdal fődallamának: az érett és plasztikus XVI. századi *cantus firmus*nak zenei karakterét, tartalmi és formai gazdagságát.

Bármennyire hangsúlyozta Kálvin, majd Béza, hogy csakis unisono gyülekezeti éneklésre használhatók (PÉDOUX, PIERRE: Le Psautier Huguenot du XVI<sup>e</sup> Siècle, I—II. Bâle 1962. II. köt. 15—7, 20, 21, 63—4.), ezek a zoltárdallamok műzenei termékek, és megkívánják a stílusuknak megfelelő harmóniákat. Ide mutatnak első sorban a dallamok egyes soraiban előforduló képletetések (pl. a 34. zs. 3. és 8., vagy a 35. zs. 1. sorában és számos más helyen). Claude Goudimel egyszerű négyzólámú letételeiben ezekhez tökéletesen hasonló szólámvezetések fordulnak elő hol az egyik, hol a másik kísérelt szólamban is, amikor a fődallamot hordozó tenor (ritkábban a díszkánt) a sohasem szinkópált basszussal szabályosan együtt halad.

Hangnemi tekintetben a genfi dallamokat a modalitás jellemzi, vagyis az egyházi hangsoroknak is nevezett, Ambrosiusig, sőt az antik görög zeneelméletig visszavezethető régi hangnemek (modusok) következetes használata. A dallamok nagyobbik fele (76) dór, fríg, ill. mixolid hangnemű, tehát a modalitás eredeti hangsorait tükrözi. A modusok sorába csak később, a XVI. században (Glareanus 1547) besorolt ión és eol hangsort, a mai dúr és moll ösét 37, ill. 11 dallam képviseli. A zoltárdallamok száma 124, ehhez járul még nálunk a zoltárfüggelékben a Simeon énekének (152. sz.) dallama. A 18. és a 144. zoltár dallama ugyanis azonos, csupán az előbbi az első négy sor megismétlésével 12, az utóbbi ismétlés nélkül 8 soros szövegstrófával használható. (A dallamok részletes hangnemi megoszlását lásd CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN: A református gyülekezeti éneklés. Bp. 1950. 228. — A IX., eol hangsornál a 4. után a 6. zoltár kimaradt.)

Ambitus tekintetében a legkisebb ívű dallamok terjedelme dúr hexachord (pl. c—a vagy f—d), a legnagyobbaké nóna. Ez utóbbiak az oktáv-keretet vagy alul, vagy — ami gyakoribb — fölül lépik túl egy hanggal. A dallamok zöme oktáv terjedelemben mozog, autentikus hangnemek esetében pedig az alaphang alatti domináns és annak felső oktávja között. A szeptima terjedelmű dallamok mindig az alaphang és annak felső kis szeptimája között járnak.

A dallamok zenei ritmusa már túlmutat az antik verslábakon skandáló humanista metrikus énekek hagyományos stílusán: nem a verslábakban kifejezett szótag-quantitáshoz kötődik, hanem a *szöveg akcentusára*, sőt a különböző versszakokban az ugyanazon soron belül más-más helyen kialakítható hangsúlyozás változatos lehetőségeire épül, és sohasem enged meg semminemű egyhangúságra vezető skandáló lejtést. A szöveg ugyan mind eredeti francia alakjában, mind a magyar fordító előtt mintául állható német (Lobwasser) és latin (Spethe) verziójában túlnyomóan jambikus lejtésű, és kivált a latin verzióban pontosan beosztható az antik verslábakból felépített változatos és elegáns lebegésű új formákba, de a dallam úgyszólván sohasem veszi át, legalábbis nem követi egy adoniszai képletnél, esetleg egy hangsúlyossá átjászott szapphikus sornál vagy más hasonló alakzatnál hosszabban a szöveg mértékét, tehát nem skandalásra, hanem hangsúlyozásra törekszik. Az eltérő szövegmérték és dallamhangsúly találkozását,

látszólagos ütközését és valóságos egygyölvadását három zsoldár francia, német, latin és magyar szövegével, valamint a szöveg és a dallam metrikus, ill. zenei ritmusképletének soronkénti táblázatos összeállításával szemléltetjük. (Lásd CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN: A humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967. 44, 121, 134.)

E három zsoldár (24, 34, 141.) mindegyike verstanilag két-két, egymástól eltérő szótagszámú, jambikus lejtésű sorfaj kombinációjából épül fel. A jóval kisebb arányban képviselt nem-jambusi vagy vegyes lejtésű sorokat tartalmazó dallamok zenei ritmus tekintetében nem vetnek fel eltérő kérdéseket. Ezek közül most csak egyre utalunk: a 47. zsoldár bámulatós sodrású dallama a maga szinte modern szinkópált ritmusával az adonizsi sor megfordításának ható, egy spondeus és egy anapesztus összetételéből alakult verstani képletet emel szárnyra. Az itt bemutatott dallamok pedig a maguk egyenként két-két fajta metrikus verssorát változatos lüktetésű dallamsorokba öltöztetik:

## 24. ZSOLTÁR:

|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |
|-----------------------------|-------------------------------|------------------------------|----------------------------|----------------------------|------------------------------|------------------------------|----------------------------------|----------------------------|
| La<br>Dem<br>Ter-<br>Az     | terre<br>Her-<br>ram<br>Ur    | au<br>ren<br>De-<br>bir      | Sei-<br>der<br>us<br>ez    | gneur<br>Erd-<br>fa-<br>e- | ap-<br>kreis<br>ctor<br>gész | par-<br>zu-<br>te-<br>föld-  | tient,<br>steht,<br>net,<br>del, |                            |
| —                           | —                             | —                            | —                          | —                          | —                            | —                            | —                                | —                          |
| ♪                           | ♪                             | ♪                            | ♪                          | ♪                          | ♪                            | ♪                            | ♪                                | ♪                          |
|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |
| Tout<br>Und<br>Et<br>És     | ce<br>was<br>quie-<br>min-    | qu'en<br>dar-<br>quid<br>den | sa<br>au-<br>or-<br>ben-   | ron-<br>szen<br>bis<br>ne  | deur<br>wohnt<br>con-<br>é-  | con-<br>und<br>ti-<br>lők-   | tient<br>geht;<br>net,<br>kel,   |                            |
| —                           | —                             | —                            | —                          | —                          | —                            | —                            | —                                | —                          |
| ♪                           | ♪                             | ♪                            | ♪                          | ♪                          | ♪                            | ♪                            | ♪                                | ♪                          |
|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |
| Et<br>Und<br>In<br>Ö-       | ceux<br>in-<br>ma-<br>vé      | qui<br>seim<br>chi-<br>ez    | ha-<br>Cir-<br>na<br>föld- | bi-<br>kel<br>mun-<br>nek  | tent<br>wird<br>di<br>ke-    | en<br>be-<br>cre-<br>rek-    | el-<br>schlos-<br>a-<br>sé-      | le;<br>sen.<br>tum.<br>ge, |
| —                           | —                             | —                            | —                          | —                          | —                            | —                            | —                                | —                          |
| ♪                           | ♪                             | ♪                            | ♪                          | ♪                          | ♪                            | ♪                            | ♪                                | ♪                          |
|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |
| Sur<br>Sein<br>Fun-<br>Kit  | mer<br>Grund<br>da-<br>az     | fon-<br>er<br>vit<br>ten-    | de-<br>hat<br>in<br>ge-    | ment<br>ge-<br>va-<br>ren  | lui<br>setzt<br>sto<br>é-    | don-<br>ins<br>ma-<br>pi-    | na,<br>Meer,<br>ri,<br>tött,     |                            |
| —                           | —                             | —                            | —                          | —                          | —                            | —                            | —                                | —                          |
| ♪                           | ♪                             | ♪                            | ♪                          | ♪                          | ♪                            | ♪                            | ♪                                | ♪                          |
|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |
| L'en-<br>Den-<br>Un-<br>Fo- | ri-<br>sel-<br>de<br>lyó      | chit<br>ben<br>so-<br>vi-    | et<br>auch<br>lum<br>zek-  | l'en-<br>zu<br>me-<br>kel  | vi-<br>rings-<br>ta<br>kör-  | ron-<br>umb-<br>pa-<br>nyül- | na,<br>her,<br>ri<br>vött,       |                            |
| —                           | —                             | —                            | —                          | —                          | —                            | —                            | —                                | —                          |
| ♪                           | ♪                             | ♪                            | ♪                          | ♪                          | ♪                            | ♪                            | ♪                                | ♪                          |
|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |
| De<br>Mit<br>Cir-<br>Ki-    | main-<br>Flüs-<br>cum-<br>ben | te<br>sen<br>flu-<br>meg-    | ri-<br>fein<br>en-<br>lát- | vie-<br>ge-<br>tis<br>szik | re<br>macht<br>li-<br>böl-   | tres<br>umb-<br>mi-<br>ese-  | bel-<br>schlos-<br>ta-<br>sé-    | le.<br>sen.<br>tum.<br>ge. |
| —                           | —                             | —                            | —                          | —                          | —                            | —                            | —                                | —                          |
| ♪                           | ♪                             | ♪                            | ♪                          | ♪                          | ♪                            | ♪                            | ♪                                | ♪                          |
|                             |                               |                              |                            |                            |                              |                              |                                  |                            |

A dallamban a jambikus zsolnárszöveg négy nyolc szótagos sora ugyanannyi féle ritmikus alakot kap; a két kilenc szótagos sor dallamritmusa — szerkezeti szerepüknek megfelelően — azonos.

### 34. ZSOLTÁR:

|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
|-----------------------------|-----------------------------|-----------------------------|------------------------------|------------------------------|------------------------------|---------------------------|-------------------------------|
| Ja-<br>Ich<br>Non<br>Min-   | mais<br>will<br>er-<br>den- | ne<br>nicht<br>go<br>ko-    | ces-<br>las-<br>de-<br>ron   | sen<br>si-<br>ál-            | ray<br>ab<br>nam<br>dom      |                           |                               |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| De<br>Des<br>Ef-<br>Az      | ma-<br>Her-<br>fer-<br>U-   | gni-<br>ren<br>re<br>rat,   | fi-<br>Lob<br>vir-<br>mig    | er<br>in<br>tu-<br>en-       | le<br>mei-<br>tem<br>gem     | Sei-<br>nem<br>De-<br>él- | gneur;<br>Mund,<br>i,<br>tet, |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| En<br>Zu<br>Cum<br>És       | ma<br>füh-<br>glo-<br>az    | bouche<br>ren<br>ri-<br>ó   | au-<br>stets<br>a<br>szent   | ray<br>und<br>lau-<br>di-    | son<br>al-<br>des<br>csé-    | hon-<br>le<br>e-<br>re-   | neur<br>Stund<br>i<br>tét     |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| Tant<br>Weil<br>Dum<br>Szá- | que<br>ich<br>vi-<br>jam-   | vi-<br>das<br>vo<br>ban     | vant<br>Le-<br>prae-<br>hor- | se-<br>ben<br>ci-<br>do-     | ray.<br>hab.<br>nam.<br>zom. |                           |                               |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| Mon<br>Mein<br>Fes-<br>Di-  | coeur<br>Seel<br>si<br>cse- | plai-<br>mit<br>la-<br>ked- | sir<br>gro-<br>bo-<br>vén    | n'au-<br>szem<br>ri-<br>áld- | ra<br>Ruhm<br>bus<br>ja      |                           |                               |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| Qu'à<br>Er-<br>Ut<br>Lel-   | voir<br>zäh-<br>pau-<br>kem | son<br>len<br>pe-<br>jó     | Dieu<br>soll<br>res<br>vol-  | glo-<br>des<br>haec<br>tát   | ri-<br>Her-<br>au-<br>az     | fi-<br>ren<br>di-<br>Ur-  | é,<br>Lob,<br>ant,<br>nak,    |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| Dont<br>Dasz<br>Re-<br>Kit  | maint<br>es<br>gis-<br>az   | bon<br>der<br>que<br>sze-   | coeur<br>e-<br>sum-<br>gé-   | hu-<br>lend<br>mi<br>nyek    | mi-<br>hör<br>gau-<br>hal-   | li-<br>und<br>de-<br>la-  | é<br>drob<br>ant<br>nak,      |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |
| L'oy-<br>Ein<br>O-<br>És    | ant<br>Lust<br>mnes<br>ö-   | s'es-<br>und<br>ho-<br>rül- | jou-<br>Freud<br>no-<br>nek  | i-<br>be-<br>ri-<br>raj-     | ra.<br>kum.<br>bus.<br>ta.   |                           |                               |
|                             |                             |                             |                              |                              |                              |                           |                               |



Különös figyelmet érdemel a szinkópált dallamsorok (3. és 8.) jó prozódiajú szövege. E sorokban a basszus és a többi szólamok dallamritmusát a lefelé húzott hangjegyszárak mutatják.

#### 141. ZSOLTÁR:

|                             |                               |                                   |                              |                             |                            |                             |                               |                           |
|-----------------------------|-------------------------------|-----------------------------------|------------------------------|-----------------------------|----------------------------|-----------------------------|-------------------------------|---------------------------|
| O<br>Zu<br>Cla-<br>Te-      | Sei-<br>dir,<br>mo-<br>hoz-   | gneur,<br>à<br>Herr,<br>re<br>zád | à<br>thu<br>te<br>ki-        | toy<br>ich<br>lu-<br>ál-    | je<br>sehn-<br>gens<br>tok | m'es-<br>lich<br>vo-<br>Ur  | cri-<br>fle-<br>ca-<br>Is-    | e,<br>hen,<br>vi:<br>ten, |
|                             |                               |                                   |                              |                             |                            |                             |                               |                           |
| Plai-<br>Drumb<br>Me<br>Si- | se<br>eil<br>Io-<br>ess       | toy<br>zu<br>va<br>én             | don-<br>mir<br>fes-<br>hoz-  | ques<br>und<br>ti-<br>zám,  | te<br>nicht<br>nans<br>ne  | has-<br>ver-<br>iu-<br>kés- | ter,<br>zeuh<br>va,<br>sél,   |                           |
|                             |                               |                                   |                              |                             |                            |                             |                               |                           |
| Et<br>Und<br>Vir-<br>Mert   | vueil-<br>weil<br>tu-<br>té-  | le<br>ich<br>te<br>ged            | ma<br>zu<br>mi-<br>ó-        | voix<br>dir<br>tis<br>hajt- | es-<br>ruf<br>pro<br>lak   | cou-<br>und<br>tu-<br>sziv- | ter,<br>schrei,<br>a.<br>vel, |                           |
|                             |                               |                                   |                              |                             |                            |                             |                               |                           |
| Car<br>So<br>At-<br>A-      | c'est<br>lasz<br>ten-<br>zért | toy,<br>dir<br>de<br>hall-        | qu'en<br>das<br>quar<br>gass | cri-<br>zu<br>sup-<br>meg   | ant<br>Her-<br>plex<br>ke- | je<br>zen<br>ro-<br>gyel-   | pri-<br>ge-<br>ga-<br>me-     | e.<br>hen.<br>vi.<br>sen. |
|                             |                               |                                   |                              |                             |                            |                             |                               |                           |

A 141. genfi zsoltár dallama a *Conditor alme siderum* himnusz melodikus variánsa. A parlando meneté hagyományos himnusz-dallam itt az 1. és a 4. sorban kilenc szótagosra bővül és ABBA rímelésű szövegnek megfelelően lejtésében is átalakul. A jambikus alapképlet megmarad a szövegben; a vegyes ritmusú, azaz felezett és harmadolt egységeket ugyanazon sorban felváltva használó dallam azonban valamennyi sorkezdetnél lejtést vált; ennek következtében a jambikus-spondaikus lejtésű *verssorokat* hordozó dallam elejétől végig ereszkedő lejtésűvé lesz és verslábakban kifejezve a következő képet mutatja:

Ha pedig choriambusinak tekintjük az egész dallamot, akkor ilyen metrikus képletet nyerünk:

Ebben az esetben az első sor két első trocheusát kivéve, csupa jambusok és choriambusok szerepelnek a dallamritmus szerint skandáló formában.

Ez a néhány példa is mutatja, hogy mennyi egyszerre *verstani és zenei* problémát vetnek fel a genfi zoltárdallamok; olyan problémákat, amelyeknek teljes értékű megoldása mindkét szempont együttes figyelembevételével nélkül nem lehetséges. Szenci Molnár zoltárverseinek, azok prozódiai kérdéseinek végleges tisztázása sem képzelhető el egy ilyen, a legapróbb részletekre kiterjedő tanulmányozás nélkül, amelynek során aprólékosan meg kell vizsgálni és egybe kell vetni a szövegek verstani és a dallamok zenei képletein kívül mindazokat a szövegeket is, amelyeknek mérlegelése a magyar fordító részéről valószínű vagy feltételezhető. Ebben a vizsgálatban nyilvánvalóan Lobwasser szövegét illeti az elsőség, mert Szenci Molnár, mint előszavában világosan megmondja, elsősorban erre támaszkodott. Aligha tévedünk azonban annak feltételezésében, hogy formai tekintetben gyakran mérlegre került a Spethe latin fordítása is, már csak azért is, mert annak minden darabja részletes metrikai képletekkel és magyarázatokkal van ellátva. A francia ősszövegnek ebben a munkában nem lehetett a már kész munka „örvendeteseb ékesgetése”-nél messzebb menő szerepe.

A genfi Psalterium kialakulása az 1539 és 1562 közötti időre esik. Kálvin Genfből történt száműzetése idején 1539-ben Strasbourgban adta ki első zoltárkönyvecskéjét, mely hat tőle származó zoltáron kívül Clément Marot 13 zoltárát és három más énekét tartalmazott. Genfbe visszatérése után 1542-től egyre bővülő tartalommal jelentek meg az előbb csak Marot, majd az ő halála után beállott szünetet követően Théodore de Bèze (Béza) zoltárverseit is tartalmazó kiadások. A teljes gyűjteményben Marot-nak 49, Bézának 101 zoltára szerepel. A szövegek a végső kialakulásig alig változtak. Annál nagyobb és változatosabb fejlődésen mentek át a dallamok. Ezek között alig van olyan, amelyik kisebb-nagyobb módosulást nem mutatna, sőt számos dallam a fejlődés során kihullott, és egészen új darabbal cserélődött ki. A végleges gyűjtemény 124 zoltárdallama közül 84 Loys Bourgeois (Bourgeois) zeneszerzői vagy — legalábbis jórészt — inkább szerkesztői (compositori) munkájának gyümölcse; a többi negyvenről az egykorú hagyomány csak annyit mond, hogy *Péter mester* (Maistre Pierre) alkalmazta őket a szövegekhez. Hogy ez a Péter mester ki volt, sőt egy személy volt-e vagy esetleg több, azt mindmáig sem sikerült eldönteni. Annyit tudunk, hogy 1542 és 1562, tehát a Kálvin visszatérése után megjelent és Bourgeois zenei gondozásában készült első genfi kiadvány és a gyűjtemény első teljes kiadása közötti időben Genfben kántori minőségben működött 14 személy közül ötnek volt Péter a neve. De hogy ezek közül melyik lehet az a rejtélyes mester, aki Bourgeois Genfből való távozása (1553) után a hátralevő zoltárdallamokat elkészítette: egyelőre nem tudjuk. A zoltárok történetére vonatkozó régebbi irodalomból kiemelkedik DOUEN, ORENTIN: Clément Marot et le Psautier huguenot, I—II. Paris 1878—79. Pidoux id. művét részletesen ismertette CSOMAS TÓTH K., Theologiai Szemle 1963, 357—362., francia nyelven Studia Musicologica 1964, 390—401.

A genfi zoltárdallamok tudatos, gyakran hosszadalmas és aprólékos művészi formálás gyümölcsei. Ebben is a rendkívüli formai változatosságú és művészien formált szövegeikhez illők, de éppen ez a tulajdonságuk akadályozta meg a hugenotta zoltárokat abban, hogy más, felépítésbeli és formai tekintetben kevésbé igényes egykorú énekekkel, akár csak a népdalszerű német evangélikus korálokkal szemben is versenyben maradjanak népszerűség tekintetében. És ha figyelembe vesszük azokat a hazai zenei közműveltségi állapotokat, amelyek közepett a genfi zoltárok nálunk gyökeret vertek és fennmaradtak, sőt a mostoha sorsú és elmaradott magyar zene történetében Maróthi György kezdeményezései és a XVIII. század második felében kialakult „kollégiumi” kóruskultusz révén mintegy külön stíluskorszakot is inspirálni tudtak: különösen mély értelmet nyer a zoltárfordító ajánlásának szemléletes kifejezése a „Magyar zubon-köntöskében öltöztető” zoltárokról.

A Psalterium Ungaricum és a következő kiadások Lobwasserhez hasonlóan az 1562. évi genfi kiadás nyomán, azzal azonos fekvésben és hangjegyezési formában adják a dallamokat. Ezeknek közlésformája a magyar református énekeskönyvekben 1877-ig nem változott, leszámítva az egyik vagy másik kiadásban olykor előfordult, szerencsére elenyészően csekély számú hangjegy-sajtóhibát és egyes dallamokban a változó értelmezés és ízlés hatására kivált a XVIII. század folyamán külföldön is elterjedt hangmódosításokat. Ezek a módosítások nagyrészt a dallamsorok végén az utolsó hang vezérhangszerű felemelésében, vagy két azonos magasságú hang között álló, azoknál egy

fokkal mélyebb hang váltóhangszerű (tehát szintén félhanggal felfelé módosított) értelmezésében, olykor pedig, kivált dór és hipodór hangnemű dallamoknál az ún. dór-szekszt leszállításában, ezáltal a dallam eol (moll) hangnembe való átjátszásában nyilvánulnak meg.

Mivel a legtöbb zsolttárdallam heterometrikus szerkezetéből következően a dallamok genfi ritmus szerint való éneklése bizonyos fokú zenei műveltséget, vagy legalábbis igen pontos auditív betanítást tesz szükségessé (NLI 253—4, 297, 318.) amit megvalósítani tartósan és általánosan Maróthi követőinek sem sikerült, a tényleges gyakorlat hazai hagyományát tulajdonképpen a XVIII. század óta meglehetősen számban fennmaradt olyan egy- vagy többszólamú kéziratos zoltárfeljegyzések tükrözik, amelyekben az összes dallamhangok egyforma, kiegyenlített és hosszan elnyújtva énekeltek hangjegyzésben állanak. Ezt a tényleges állapotot szentesítette az énekeskönyv 1877. évi kiadása és ezt mutatják annak 1948-ig megjelent következő kiadásai is.

Az említett alterációk (vezér-, ill. váltóhangok stb.) értelmezése tekintetében nincs meggyezés és szakemberek körében; mégis úgy látjuk, hogy a stílushűség és a tárgyilagosság a dallamok hangnemi tisztaságának megőrzése vagy helyreállítása mellett szól. Ezt az elvi álláspontot tükrözik a genfi zoltárdallamok közlésében és éneklésében a mai francia (franciaországi és svájci) és holland nyelvű református énekeskönyvek, valamint a magyarországi, csehszlovákiai és a jugoszláviai református énekeskönyv is. Ez az értelmezés jut kifejezésre a genfi zoltárdallamoknak, sőt azok egykorú négyzólamú vegyeskari feldolgozásait tartalmazó, Claude Goudimel-től származó kóruskompozícióknak modern, tudományos célú kritikai kiadásaiban is. (Claude Goudimel, *Oeuvres Complètes*, Vol. 9—10. Transcription de PIERRE PIDOUX, Société Suisse de Musicologie, Bâle — The Institute of Mediaeval Music, Ltd., New York, é. n. [1968]. — A hazai téves közhiedelemmel szemben Goudimel egyetlen zoltárdallamnak sem szerzője, de az ő összhangosításai terjedtek el legtartósabban, kivált mióta Lobwasser német és Spethe latin szövegverziójának számos kiadásában évszázadokon át közkezen forogtak.)

Említésre kívánkozik, hogy a genfi zoltárok hazai egyházi gyakorlatában itt-ott meghonosodtak olyan helyi vagy táji variánsalakok is, amelyek sohasem kerültek leírásra, de az illető faluban vagy vidéken — kivált olyan helyeken, ahol sohasem volt és ma sincs orgona — hosszú idő óta használatosak. Így pl. két mixolyd dallamot, a 27. és a 30. zoltárát a legtöbb helyen dór hangnemben éneklük, a 46.-nak az első felét — nagy terccel — mixolidnak, második felét — kis terccel — dórnak, egyes helyeken pedig a 138.-at dúr helyett mollnak veszik. Ez az utóbbi úgy keletkezhetett, hogy a bé-vel előjegyzett és altkulcsban álló dallam kulcsát egy vonalal feljebb írták, amikor is ugyanaz a dallam automatikusan terccel mélyebb olvasást ad, azaz mollá válik. Ilyen kulcselcsúszásokkal Tinódi *Cronica*-ja vagy Huszár Gál énekeskönyve óta, ritkán ugyan, de itt is ott is találkozhatunk, kivált hangjegyes kéziratokban, de még a nyomtatott énekeskönyvekben is.

Ha figyelembe vesszük, hogy a hazánk magyar nemzetiségű lakosságának hosszú ideig nagy többségét, sőt még a XVIII. század végén is az akkori becslések szerint jó 40 százalékát kitevő reformátusságnak a Biblia mellett egyetlen rangú szellemi főtápláléka legalábbis századunk elejéig a Szenci-zoltároskönyv volt, feltűnő, hogy ez a népszerű és nem csak a templomban és a felekezeti iskolákban, hanem a családban is hosszú időn át nap mint nap énekelte dallamanyag milyen csekély mértékben hatott az alkalomhoz nem kötött népdalok melódiavilágára. Úgyiszlóvan azt mondhatjuk, hogy nincs egyetlen világi szövegű népdalunk sem, amelyiknek dallamát egészében valamelyik genfi zoltárból lehetne levezetni, vagy azzal akár dallamvonal, akár szerkezeti felépítés tekintetében kapcsolható hozni. Ennek fő okait abban látjuk, hogy

1. néhány kutatónk (Kiss Lajos, Lajtha László) jórészt kiadásra váró ilyen tárgyú gyűjtésén kívül népzene-kutatásunk eddig még nem terjesztette ki figyelmét a népzene és a protestáns egyházi népének, különösen a genfi zoltárok összefüggéseinek rendszerebb vizsgálatára;

2. a régebbi dallamemlékek feljegyzői, még ha érzékelték is a zoltárok énekeskönyvi alakjának és esetleges táji variánsainak eltéréseit, az utóbbiakat nem akarták, talán nem is tudták volna írásban rögzíteni;

3. a templomi gyakorlat több évszázados, kivált faluhelyen szinte a legújabb időkig fennmaradt formája a soronkénti diktálás volt, amikor is — orgona nem lévén — egy erős hangú iskolás fiú harsányan kikiáltotta az ének szövegeinek egy-egy sorát. Ezt a kántor megfelelő „csavarintással” rázendítette, majd a sor közepén abbahagyta és engedte, hogy a gyülekezet az iskolás gyerekek vezetésével vontatottan eljusson az utolsó hangig. Akkor elkapta a sor záróhangját és azt egymagában jó hosszan elnyújtotta,

majd hagyta, hogy a diktáló gyerek kikiáltsa a következő szövegsort — és így tovább. Nem csoda, ha ilyen éneklésmód mellett nem igen jutott a népek eszébe, hogy egyik-másik zoltár kedvelt dallamfordulatait valamelyik dalához mintául válassza.

4. Arra is gondolhatunk, hogy a többnyire bonyolult felépítésű, keresztírmes és heterometrikus zoltárverseket, amelyek, mint éppen a 141. zoltár esetében láttuk, olykor egy izometrikus, egyszerű himnusz átalakításából — az idézett esetben éppen öllelkező rimes megoldással — jöttek létre, csak a magyar népzene izometrikus hajlamának megfelelő lekoptatással lehetne vagy lehetett volna népzenei variánsok kialakítására alkalmassá tenni. Ennek hiányában a genfi psaltérium nemes melodikus anyagból készült, hangnemileg — kivált a nagyszámú dór és frig dallamok esetében — a magyar népi dallamossághoz közel álló dallamai úgyszólván semmi hatást nem gyakoroltak a magyar népdalra. Csupán a magyar népies műdal kezdeti szakaszában mutatható ki némi hatásuk a kollégiumi melodiáriumok dallamanyagától Pálóczi Horváth Adám *Ötödfélszáz Énekei*-ig, de ez is főleg a heterometrikus formák fokozódó alkalmazásában, nem konkrét dallambeli inspirációkban figyelhető meg.

Meg kell említenünk, hogy nemcsak nálunk, de külföldön, még svájci szülőházajukban vagy Hollandiában sem váltak sohasem tartósan népszerűvé az összes zoltárdallamok, pedig ott jobban megvoltak a műveltségi előfeltételei az ilyen, fejlett verselésben és a vokális többszólamúság magas fokának megfelelő zenei írásbeliségben fogant műdalok népszerűségének. A dallamok ismerői számára az is feltűnő, hogy számos esetben éppen az elhanyagolt, talán soha nem használt dallamok egyike-másika lett volna első-sorban alkalmas arra, hogy a magyar népzene felé kapcsolódási pont gyanánt szolgáljon. (Ebben a vonatkozásban különösen tanulságos Losontzi-Hányoki István, Szőnyi Benjámín és más XVIII. századi szövegírók zoltár-nótajelzéseinek megvizsgálása és a Zenetudományi Tanulmányok VI. kötetében közölt tanulmányom 39. sz. lábjegyzetében felsorolt dolgozatok ismerete, melyek világosan mutatják a használatos zoltárdallamok körének határait és beszűkülését.) Hogy ez nem történt meg — még az erre alkalmas népszerű dallamokkal sem — az is elkésett és hézagos zenei fejlődésünket jellemzi. Az kétségtelen, hogy a genfi zoltároskönyv zenei termékenyítő hatásak tekintetében nem járult hozzá olyan mértékben zenei közműveltségünk fejlesztéséhez, ahogyan arra alkalmas lett volna. Ennek egyik fő oka pedig egyéb akadályozó tényezőkön kívül éppen a hazai református egyház és a benne kialakult műveltségi típus liturgiai igénytelenségében, sőt szinte közmondásos zenei érzéketlenségében tapintható ki.

Szólnunk kell még a zoltárdallamoknak a jelen kiadványban alkalmazott közlési formájáról. Általánosságban két dolgot kell kiemelnünk:

1. Dallamközlésünknek azt kell nyújtani az olvasó számára, amit kiadványaiban Szenci Molnár Albert közkinccsé kívánt tenni, tehát nem azt, amivé ezek a dallamok a rossz gyakorlatban torzulnak. Ezért dallamközlésünkben maga az ősforrás, tehát az 1562-i genfi kiadás a mértékünk. A Psalterium Ungaricum ettől való és egyetlen kezdőhangtól (61. zs.) eltekintve csupán néhány sorvégző hang ritmusmértékénél mutatkozó eltéréseit mind a vonalrendszer fölött, mind az illető dallam ritmizetében jelezzük.

2. A régi helyett modern hangjegyképet adunk, hogy a dallamok olvasását megkönnyítsük; az eredeti alt-, ritkábban tenorkulcsból a dallamokat violinkulcsba tettük át; a régi semibrevis és minima hangjegyek helyett egységül a mai hangjegyírásban azoknak megfelelő negyed, fél egységül a nyolcad hangjegyet tekintjük.

Az eredetiben olykor túlságosan magas hangfekvésben álló dallamokat mélyebbre transzponáltuk. Általában középfekvést és lehetőleg előjegyzés nélküli (cé-dó), vagy kevés előjegyzést kívánó magasságot használunk.

A zoltárdallamok — mint általában az egykorú zene dallamai — nincsenek ütemekbe tagolva. A XVI. századi reneszánsz zeneiségnek egyik alapvető vonása a vokális stílusú, azaz emberi hangra elgondolt dallamok polimetrikus építésmódja, amit leginkább azzal szemléltethetünk, ha hangjegyek nélkül ide iktatjuk a 61. zoltárdallam első felének lehetséges ütembeosztását:

3/8 : Kiál- / 2/8 : tásom / 6/8 : halld meg Is-ten, / 3/8 : Vedd fü- / 2/4 : led-ben / Az én / könyörgése- / met ...

Az ilyen, állandóan változó ütembeosztásnál sokkal könnyebb az egész sort egyetlen szerves egésznek felfogni és egybe énekelni. Ezenkívül az egyformán felező értékekből alkotott sorokat is versszakonként másként tagolhatjuk, és a belső súlypontok megválasztásával a meg-megismétlődő dallam mindegyre új színeket nyerhet, mert pl. egy

8 egységnyi hosszúságú dallamsort ilyen hangsúly-beosztással énekelhetünk, aszerint, ahogy a szöveg megkívánja:

4 + 4; 3 + 3 + 2; 2 + 4 + 2 stb.

Erre mutatnak egyes dallamoknál a kettesével, négyesével vagy hatosával egybefoglalt nyolcadhangjegy-csoportok is, amelyeknek egymás közötti elrendezése csak az első versszakra érvényes; a további versekben azonban, ha az értelmes szövegmondás megkívánja, értelemszerűen megváltoztatható.

A dallamok záróhangja mindig fermátával ellátott negyedhangjegy, tehát nem a dallamon belül alkalmazott értékeknél hosszabb hangjegyfajta. Gyakorlatilag ez nem jelenti a finálisoknál hosszabb értékeket használó régi hangjegyezés elvetését, csupán a mai hangjegyekkel ez inkább összhangban áll.

Az egyes dallamsorok végén alkalmazott jelek a gregorián dallamok *divisio*-jeleinek átvételei. Azért használjuk ezeket, mert az egykorú kiadásokban található menzurális szünetjelek kvantitatív értékek jelzésére valók, ami nem minden esetben felel meg a zoltárdallamok karakterének. Ezt a jelölésmódot újabban H. HASPER kezdte alkalmazni modern zoltárkiadványaiban. A két felső vonal között álló jel pusztán a dallamsor végét mutatja; a három középső vonal között a dallamstrófán belüli tagolási egység határát jelzi; a világosan két félre oszló, esetleg félstrófás záróverssel végződő dallamoknál pedig mind az öt sort átfogva a modern „fine” jelzésnek felel meg; a kettős vonal a dallamot zárja le. Egymásba olvadó dallamsorok (enjambement) esetében, amikor a hangsúlyos nyolcadértéken álló sorvégző hangot azonnal követi az új sor hangsúlytalan nyolcad értékű kezdőhangja, a két hang között a felső vonalon egy vesszőt (comma) látunk.

A félstrófával végződő, ún. „da capo” dallamok közül azoknál, ahol a dallam-versszak második fele az elsővel sorról sorra azonos mértékű, lehetséges a második dallamfél eléneklése a szöveg csonka záróversének megismétlésével. Az ettől eltérő dallamok utolsó versét a dallam közepén kell befejezni.

Egyes zoltárokból (így mindjárt az első zoltár 2. és 5. sorában) a kezdőhang hangsúlytalan nyolcad (felütés); az ilyen esetekben a hangsúlytalan hang elé nyolcad szünetjelet helyeztünk el.

A korai menzurális zenében a dallamok mértékegységeit hármas vagy kettős tagolásban helyezték egymás mellé (tempus perfectum, ill. tempus imperfectum); magukat az egységnyi értékeket pedig vagy hárommal osztották (prolatio maior), vagy felezték (prolatio minor). Ez a kétféle osztási mód eredményezi azokat a vegyes lüktetésű sorokat, amelyekre példa gyanánt fentebb a 61. zoltárt említettük. A genfi zoltárok lüktetése általában az értékeket párosan csoportosító és felezéssel osztó tempus imperfectumnak és prolatio minorinak felel meg. Ahol egy-egy soron ettől eltérően átmenetileg a 3/8 vagy kettőzve 6/8 képlet lép be, ott az így összetartozó negyed- és nyolcadhangjegy fölött kettős kapcsolót alkalmaztunk. Erre a jelzőmódra sorozatunk előző köteteinek dallamközlései között is számos példát találunk.

*Jegyzetek a szöveghez*

### Ajánlás

A latin és magyar nyelvű ajánlás IV. Frigyes rajnai pfalzi grófhhoz és választófejedelemehez, valamint Móric hesseni tartománygrófhhoz van intézve. Az elkészült példányokból Szenci először Móric hesseni fejedeleme adta át egyet: „1607. 29. Maii Milsungi exhibui Psalterium illustrissimo principi Mauritio Hassiae Landgravio.” (NLI 46.) A másik fejedelmi személyt jún. 8-án kereste fel: „8 Junii veni Heidelbergam. Exhibui Psalterium electori serenissimo.” (NLI 47.)

1. bek. „Aristidesnek imez mondású”-t Szenci talán Aristides Aelius görög rétor beszédeinek latin fordításából idézi, bár az általunk átnézett kiadásban (Aelii Aristidis Adrianensis... orationum tomi tres, nunc primum Latine versi a Gulielmo Caetero. Basileae 1566) nem sikerült megtalálnunk. Bán Imre szerint noha Plutarchosnál nincs ilyen Aristides-mondás, a nagy athéni államférfiúról van itt szó.

Lukács evangélista két ajánlása: Luk. 1, 3. és ApCsel 1, 1. (Mindkettő Theophilosnak szól.) — A Péter-idézet: ApCsel 3, 6.

5. bek. Lobwasser *Psalter*-jának 1594-i kiadásáról lásd fentebb. — „az Magyarok dolgairól való Német Chronica”: Dillich, Wilhelm: Ungarische Chronica. Kassel 1600. (APPONYI SÁNDOR: Hungaria. I. Bp. 1900. 654. sz.) — „vagyon Magyar könyv kezem-

nél”: nem tudni, melyik nyomtatványra céloz Szenci, a legtöbb XVI. századi bécsi magyar nyelvű nyomtatvány ugyanis latin előszóval jelent meg.

6. bek. Az említett kiadás: Spethe, Andreas: Davidis... paraphrasis metro-rhythmica, ad melodias gallicas, et rhythmos germanicos... Ambrosii Lobwasseri... accomodata. Heidelberg 1596. (Példány a sárospataki könyvtárban.)

9. bek. Szenci itt említett heidelbergi tartózkodása 1596. nov. 29-től 1600. dec. 20-ig tartott. Jelentőségére lásd TURÓCZI-TROSTLER JÓZSEF már említett alapvető tanulmányát: Sz. M. A. Heidelbergben. FK 1955, 154–9. — „ez elmúlt télen...”: Vö. Naplója következő bejegyzésével: „1606. 24. Novembris receptus fui in collegium Sapientiae et adhibitus ad mensam dominorum praeceptorum.” (NLI 46.)

10. bek. „ez előtt három esztendővel...”: Szenci *Dictionarium*-át II. Rudolfnak ajánlotta, s 1604. okt. 4-én személyesen nyújtott át egy példányt Prágában. (NLI 40.)

11. bek. „midőn Noribergába...”: Szenci 1605. ápr. 30-án vállalta el Stänzing Sebald két fiának tanítását. (NLI 42.) Az Ajánlásban említett nürnbergi kirándulásról nem szól Naplójában.

12. bek. „Haidelbergában...”: Az ide vonatkozó bejegyzés a Naplóban a következő: „Anno 1606. 14. Novembris redii Heidelbergam, ubi per septimanam fui in convictu generosi dn. Nicolai Tököli.” Késmárki Thököli Miklós 1603–1607 között tanult Heidelbergben, Miskolczi Csulyak István felügyelete alatt. (RMKT XVII. sz. II, 300.)

### Előszó

2. bek. „Békési János”: Szenci kassai pártfogója, vö. a Napló 1600. febr. 4-i bejegyzésével: „dominus Siderius Cassoviae commendavit me domino Joanni Békési, compatri suo, qui me in clientelam recipiens suam, dedit 100 flor. Ung.” (NLI 28.) — „Daniel Tossánus”: Daniel Toussaint, a heidelbergi egyetemen a teológia francia származású professzora. Művét, melyet Szenci magyarra fordított, először franciául írta (*L'Exercice De l'Ame fidele...*), majd ő maga ültette át németre. (Betbüchlein, oder Übung der christlichen Seel.) (THIENEMANN TIVADAR: Szenczi Molnár Albert német fordításai. EPhK 1919, 88–9.) Szenci 1600. aug. 21-én kezdte el fordítását: „d. Tossanus Imádságos könyvét magyarra kezdtem fordítani.” (NLI 30.) A fordítás szövege nem maradt fenn.

7. bek. Az Előszónak híres, sokat idézett része, melyben Szenci a korábbi zsoltárfordításokat tekinti át, majd a XVI. századi magyar verselés kritikai értékelését adja. Az itt felsorolt énekeskönyvek meghatározását lásd kötetünk 437. lapján. A szöveg szerint idézett énekek közül az első Ládoni Sára éneke (nyomatásban először Bornemisza 1582-i énekeskönyvében), a másodiknak teljes szövege ismeretlen, a harmadik Balassi híres éneke.

### 7.

13 abban megért = azon rajtakapott  
59 Kiben — ti. a verem ásásban

### 9.

36 Hozzá — talán sajtóhiba Hozzá helyett, de valószínűbb, hogy Szenci fordítási tévedése, s ezért nem javítottuk. A többi szöveg csak a 10. versszaktól kezdve beszél Istenhez 2. személyben.

46 Az igaz vért = Az igazak véré (Lobwasser: des gerechten blut).

### 16.

! ■■■ 26 A sor első felét nem értem. (Lobwasser: Mein zung dich preist; Károli: es öruendez az én nyelvem; Bèze: Ma langue en rit)

### 17.

13 A sor értelme a források alapján ez (vagy ennek kellene lennie): Akármit is szólnak vagy mívelnek. (Lobwasser: Was man mir thu, was man mir sage; Bèze: Quoy qu'on me face, ou qu'on me die)

31 A fejem itt személyesnévmás helyett áll, tehát: takargass engem szárnyad árnyékában, őrizvén ösvényemet.

18.

66 szemöket = szemőket, szeműeket (Vö. Károli: az keuélyeknec szömöket meg alázod)

21.

17 Sár arany koronát — Lobwasser: ein schöne kron, von roten golt gemacht' Károli: tiszta arany Coronát.

22.

99–100 A két sor értelme: nem szegem meg fogadásaimat. (Vö. Károli: az én fogadásimat meg tellyesitem)

23.

A harmadik dallamsor záróhangját a magyar kiadás meghosszabbítja, ahogyan azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

24.

19 Világi kapuc — nem értem. (Lobwasser: Ewige thor; Károli: öröcké való aytóc; Marot: Huys eternelz) — Bán Imre úgy magyarázza, hogy itt a világ (= világ-egyetem) kapuíról van szó.

32.

Az első dallamsor záróhangját a magyar kiadás meghosszabbítja, ahogyan azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

35.

53 Hát megöl = Hát mögül.

40.

69 Szenci *Grammatiká*-jának 251. lapján, a „De Interjectionibus” c. fejezetben olvasható: „Irridentis: veh, vehsze.” Vö. Magyar Nyelvőr 1935, 40. (Téves értelmezéssel.)

41.

A páratlan dallamsorok utolsó hangját a magyar kiadás megnyújtja, ahogyan azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük. A 8. dallamsor kezdőhangja előtt a *Psalterium Ungaricum*-ban nincs b; ezt közlésünkben pótoltuk.

45.

28 Vig — a NySz Szenci szövege alapján a *vig* szónak tévesen 'recens, frisch' jelentését adja. (Lobwasser: Mit frewdenöl; Károli: vigaságnac olaijáual)

47 Király leányi — jelző!

50.

A negyedik dallamsor utolsó és az ötödik dallamsor első hangját a magyar kiadás megnyújtja, ahogyan azt a vonalrendszer fölött jeleztük.

52.

Az ötödik dallamsor utolsó hangjegyét Szenci Molnár megnyújtja; ezt a vonalrendszer fölött jeleztük.

54.

Az első dallamsor kezdőhangja (g) az I. kiadásban hibás, a III. kiadásban azonban ki<sub>4</sub>van javítva.

57.

Az első dallamsor 5. hangja Szencinél egy fokkal magasabb, hibás. Közlésünk a helyes hangot adja.

58.

10 tökéletli — a NySz (III, 627) e szónak Szenci szövege, mint egyetlen adat alapján az 'eventus, erfolg' értelmezést adja. Jobban ideillik azonban a szó első jelentése: 'perfectio, vollendung'. A 9—10. sor megfelelői között csak Lobwassernél találunk hasonló értelműt: *Ihr wegt ausz ungerechtigkeits, Mit falschen und ungleichen wagen.*

35 töviskéc — nem kicsinyítés, hanem a *tövisk* többes száma.

61.

A dallam kezdőhangja a *Psalterium Ungaricum* óta nálunk tercel magasabb, mint a francia kiadványokban, ahol *d* hangot találunk. Az eltérés onnan származik, hogy Szenci Molnár, aki minden bizonnyal hallás után döntött a közlés mód tekintetében, ezt a zsolnárt Goudimel összhangosításában (az ún. Jaqui-kiadás, Genf 1565, szerint) *hallotta és nem vette figyelembe, hogy éppen ennek a kezdetén szólamkeresztezés van: az alt a fődallamot hordozó szopránnak egy tercel fölébe kerekedik. Mivel akár Lobwasser német, akár Spethe latin nyelvű zsolnártkiadványában is ugyanígy áll az egyszerű (contrapunctus simplex) feldolgozású Goudimel-tétel kezdete, az eltérés teljesen érthető. Közlésünkben ebben az esetben mindkét hangot adjuk.*

68.

153 főléges — lehetséges, hogy Szenci kéziratában *főbséges* állt, lásd I változatát. Ez egy árnyalattal közelebb lenne az eredeti értelméhez. (Lobwasser: *Es war allda auch unter jn Der jung und kleine Ben Jamin, der war der öberst Herre; Bèze: Illec Beniamin est venu, Qui de petit est deuenü Chef des autres prouinces.*) A NySz (I, 965) éppen Szencitől idéz egy adatot a *főbbséges* szóra.

176 Szereczenec = arabok, szaracénok (Lobwasser: *Die Moren*)

72.

10 sirját — olv. zsírját

75.

A dallam első sorának záróhangját a *Psalterium Ungaricum* megnyújtja, amint azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

78.

55 E sor nem világos előttem. A párhuzamos szövegek szerint Isten képességében való kételkedést, hitetlenkedést kell kifejeznie. (Lobwasser: *Ja sprachen sie, es ist ein trost von worten, Das Gott hie könt an diesen öden orten Ein tisch zurichten . . . Károli: Es szólánac Isten ellen s mondánac: Auagy készitheté az Isten aztalt az pusztában. Bèze: Dieu, dirent-ils, en terre si deserte Pourroit-il bien donner table couverte?*) — Bán Imre szerint Szenci itt ironikus fordulattal él: *Eredj el (= nosza!) és hidd (ha akarod!) hogy Isten . . .*

79.

A második dallamsor utolsó hangját a magyar kiadás megnyújtja, ezt a vonalrendszer fölött jeleztük.

80.

A magyar kiadásban az első dallamsor 2. hangja (semibrevis) átírásunkban negyedhangnak felel meg; ezt a vonalrendszer fölött jeleztük.

83.

8 árulatásképpen = áruló módon (Lobwasser: *verrhäterlich*).

86.

56 Semmit raytad sem adnac = egyáltalán nem törődnek veled. (Lobwasser: *Und du wirst von ihn veracht; Károli: és tégedet meg nem gondoltanac; Marot: Sans a toy regard avoir*)

64 foglald magadnak = vedd birtokodba, tedd jobbágyoddá. (Lobwasser: *dir ich leibeigen dien*)



65 *mivoltomnac* — talán fordítási vagy sajtóhiba *mivoltodnac* helyett, vö. Károli: Esmértesd meg velem njluán való ielből az te hozzám való ió akaratodat.

87.

8 Azokhoz tudom — vö. Károli: azoc közzé számlálom.

91.

36 A sor egy szótaggal többet tartalmaz, mint kellene.

92.

A páratlan sorok utolsó dallamhangját a magyar kiadás megnyújtja, amint azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

96.

40 A sor egy szótaggal többet tartalmaz, mint kellene. Lehetséges azonban, hogy a *háládással* csak négy szótagnak számít, vö. 155, 24 és 191, 26.

97.

A hetedik dallamsor utolsó hangját a magyar kiadás megnyújtja; ezt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

106.

137 *veszettöl* = *veszettül*

109.

39 más részben — vö. Lobwasser: im andern glied; Károli: az második nemzet-ségben.

118.

26 E sor az előzővel alkot egy mondatot, tehát: velem vannak, akik józnak örülnek. Vö. Károli: Az *Wr* én velem vagyok az én segítőim között, és én meg látom az én ellenségimen, az mit kéuánoc.

123.

A páratlan számú dallamsorok utolsó hangját a magyar kiadás megnyújtja, amint azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

128.

A magyar kiadásban az első és a harmadik dallamsor utolsó hangja megnyújtva, ahogy azt közlésünkben a vonalrendszer fölött jeleztük.

140.

19 *Kötéllel megvonszác ösvényem* = kötelet vonnak át ösvényemen (Lobwasser: *Seil mir fürziehen auff den wegen*).

## A ZSOLTÁRKIADÁSOK FÜGGELÉKEINEK ÉNEKEI

Szenci a zsoltárok három kiadásának a végén, továbbá az 1. kiadáshoz csatolt katekizmus végén egyéb énekek szövegeit is lenyomtatta. (A kiadások leírását lásd fentebb, a 405–6. lapokon.) Szenci szerzőségét messzemenően valószínűsítik a következő körülmények: 1. Valamennyi függelék-ének a francia zsoltárok nótájára szerzetetett. A zsoltárok eredeti versmértékben való lefordításának gondolata Szenci ötlete, s ezért valószínű, hogy az általa a magyar költészet számára „felfedezett” versformákat más énekeknel is alkalmazta. 2. A zsoltárok 1. és 2. kiadásának minden szövege tőle származik, s ha a függelék-énekeket mások szerezték volna, ezt Szenci valamilyen formában bizonyára jelezte volna. (A 3. kiadás függelék-anyagánál, melyben különböző szerzőktől származó énekanyagot nyomtatott le, erre a körülményre a függelék címében utal; az 1607-i katekizmus végén kiadott egyik ének esetében Sztárai Mihály szerzőségét az ének címében jelzi stb.) 3. E szövegek hangja, stílusa, kifejezőkészlete teljes azonosságot mutat a zsoltárokéval.

Az énekek szerzőségét már többen Szencinek tulajdonították, így VARGA BÁLINT (Szenci Molnár Albert élete és írói működése. Bp. 1932. 60–62.), CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN (A református gyülekezeti éneklés. Bp. 1950. 406.) és mások. Ellenvéleményt csak HARSÁNYI ISTVÁN nyilvánított téves filológiai érvekkel, erről lásd a 153. sz. ének jegyzeteit.

A 153–156. sz. énekek első ízben a zsoltárok 1607-i első kiadásának függelékében jelentek meg; a 157–158. sz. énekek az ehhez csatolt katekizmus végén; a 159–162. sz. énekek a zsoltár 2., 1608-i kiadása után találhatók. Ezeket az énekeket (a 154. és 157. számúak kivételével) Szenci az oppenheimi 1612-i zsoltárkiadás függelékében újra kiadta. Itt ugyanazt a szövegkritikai eljárást követjük, mint a zsoltároknál: alapszövegül a fejlettebb helyesírású és hangállapotú 1612-i szöveget adjuk, s a korábbi kiadások változatait a lap alján közöljük.

Az oppenheimi zsoltárkiadás függelékének énekanyagából három további szöveget (a 163–165. sz. énekeket) Szenci műveiként teszünk közzé a fentebb kifejtett érvek alapján. E kiadásnak egyébként két nyomásvariánsa létezik. Egyes példányokban a *h* ív szedése néhány apróságban eltér, amelynek az lehet a magyarázata, hogy nyomás közben ez az ív szétesett, s ezért újra kellett szedni. (TRÓCSÁNYI ZOLTÁN: Szenczi Molnár Albert zsoltárfordításának 1612. évi oppenheimi kiadásáról. MKSz 1913, 13–6.) A szóban forgó ívre esik a 155., 156., 159. és 161–165. sz. ének szövege. Ez a tény azonban a szövegkritikát nem érinti. Az átszedés csak a sajtóhibák számát szaporítja, s feltehető, hogy a szerző nem is tudott róla. Ezért az átszedett ív variánsait egyáltalán nem vesszük figyelembe.

### 153.

Nyomtatott kiadásai:

I. Szent Davidnak soltari (Oppenheim 1612) 138.

II. Psalterium Ungaricum (Herborn 1607) 420–2.

Az ének több más forrásban is előfordul, így a Ráday-graduál 230. lapján is. HARSÁNYI ISTVÁN ennek alapján tagadta Szenci szerzőségét, szerinte ugyanis a Ráday-

graduál még a XVI. század végéről származik. (ItK 1926, 227.) Azóta CZEGLÉDY SÁNDOR meggyőzően bizonyította, hogy a graduált 1613–1633 között másolták. (MNy 1963, 24–9.) Harsányi azt is bizonyítani vélte, hogy a Ráday-graduál szövege más, korábbi verzió, mint az 1607-i kiadásé. Szövegpárhuzamai azonban tévesek, mert – noha az 1607-i zsoltárkönyvre hivatkozik – a szöveget mégis az 1612-i kiadásból idézi! Megállapítható, hogy az ének későbbi előfordulásai (a Ráday-graduálé is) az 1607-i szöveget követik. (Lásd a 17. és 54. sor variánsait.)

154.

Nyomtatott kiadása: **Psalterium Ungaricum** (Herborn 1607) 422–3.  
Szenci szerzőségéről lásd CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN, i. m. 355.

155.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 123.
- II. **Psalterium Ungaricum** (Herborn 1607) 423–4.

156.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 123.
- II. **Psalterium Ungaricum** (Herborn 1607) 425.

157.

Nyomtatott kiadása: **Kis Catechismus** (Herborn 1607) 56–59.

158.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 134.
- II. **Kis Catechismus** (Herborn 1607) 59–61.

159.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 120.
- II. **Szent Davidnak soltari** (Hanau 1608) 68.

160.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 136.
- II. **Szent Davidnak soltari** (Hanau 1608) 68. Kiad. SZILÁGYI GÁBOR, PEIL 1881, 1288–9.

161.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 123.
- II. **Szent Davidnak soltari** (Hanau 1608) 68. Kiad. VARGA BÁLINT: Szenci Molnár Albert élete és írói működése. Bp. 1932. 61.  
Szenci szerzőségéről lásd CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN, i. m. 390.

162.

Nyomtatott kiadásai:

- I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 122.
- II. **Szent Davidnak soltari** (Hanau 1608) 68–9. Kiad. VARGA BÁLINT, uo. 61–2.  
Szenci szerzőségéről lásd CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN, i. m. 358.

163.

Nyomtatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 120.

164.

Nyomtatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 123.  
Szenci szerzőségéről lásd CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN, i. m. 384.

165.

Nyomtatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 126.  
192 ezt bosszullá = ezen bosszankodott

## EGYÉB VERSEK

Szenci költői korszaka a zsoltárfordítással és a zsoltárkiadások függelékeiben közölt néhány ének szerzésével tulajdonképpen lezárult. Élete későbbi szakaszában itt-ott megjelent verselményei jellegben és színvonalban voltak egymáshoz képest sem különböznek prédikátor társainak hasonló költői tevékenységétől.

¶ 14. Dézsi hajlandó Szenci Molnárnak tulajdonítani a *Consecratio Templi Novi* (Kassa 1625) című kiadvány két magyar versét is. A kiadvány a bekecsi (Zemplén m.) templom felszentelésékor elhangzott beszédeket, a templom feliratait, énekeket stb. tartalmazza, és Szenci rendezte sajtó alá. Az egyik neki tulajdonított ének a 13. lapon, *Apostrophe ad populum Bekecziensem* címet viseli. (Vö. NLI 394.) Kezdeté: Eörvengy már Bekecz, mert drága rekesz fel készítettett . . . Szenci szerzsége mellett csak az szól, hogy az ének versformája a 47. zsoltár francia nótája. Viszont érthetetlen lenne, hogy Szenci miért nem jelölte szerzségét az általa sajtó alá rendezett kiadványban. — A másik Szencinek tulajdonított ének a kiadvány 250–5. lapjain a 107. zsoltár verses parafrázisa. (NLI 429.) Szenci szerzsége teljesen valószínűtlen; KOMLOVSKÍ TIBOR stíluskritikai alapon a szerzséget Prágai Andrásnak tulajdonítja. — Mindkét ének sorozatunk VIII. kötetében kerül közlésre.

166.

Nyomatott kiadása: Szepsi Korocz György: ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΠΟΝ. Az Angliai . . . Jacob Kiralynac . . . Fia tanitasaért irtt Kiralyi Ajandeka. (Oppenheim 1612) 16. Kiad. HERPEI JÁNOS Stud Litt 1966 (IV), 123. — A szöveg alatt: Albertus Molnar, Szenci.

¶ Szepsi Korocz György, akinek munkáját Szenci magyar verssel üdvözölte, a század eleji protestáns értelmiség egyik érdekes alakja. Részletesebben róla sorozatunk VIII. kötetében, néhány alkalmi versének közzététele kapcsán szólunk majd. Szencivel szoros kapcsolatban állott; 1610-ben Marburgban voltak együtt (NLI 52.), Szencit esküvője alkalmából, 1611. okt. 8-án latin verssel üdvözölte (NLI 457.), közösen írtak üdvözlő verset Pécseli Király Imre *Isagoges Rhetoricae* című műve elé (Oppenheim 1612, RMK III, 1112.) stb. Szepsi Korocz György fordítása Szenci buzdítására és segítségével került nyomdába. (HERPEI, i. m. 124.)

Szenci ajánló versében ugyanaz a gondolat tér vissza, mint Filiczki Jánosnak az ő zsoltárai elé írt versében: a mű már sok nemzet nyelvén olvasható, s most végre a szerző jóvoltából magyarul is. (Filiczki versét lásd: RMKT XVII. sz. I, 377–8.)

167.

Nyomatott kiadása: Szenci Csene Péter: *Confessio Helvetica* (Oppenheim 1616) 17. Kiad. VIRÁG BENEDEK: Magyar poeták kik romaí mértékre írtak. Pest 1804. 36.; VARGA BÁLINT: Szenci Molnár Albert élete és írói működése. Bp. 1932. 37.; HERPEI JÁNOS: Szenci Molnár Albert mértékes magyar verse. Adattár XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. I. Bp.—Szeged 1965. 21. — A szöveg után: Vertebam et apponebam Oppenheim, die 25. Maji. 1616. Albertus Molnar.

Szenci Csene Péter felsődunamelléki püspök a helvét hitvallás fordítását **Kanizsai Mihállyal** küldte el Oppenheimbe Szenci Molnárnak, aki gondoskodott kiadásáról. (NLI 76.; **HEREPEI**, i. m. 20.) A kötetbe Pécseli Király Imre, Seraphin Pál, Velichinus István és **Kanizsai Mihály** írtak még üdvözlő verseket; Pécseli kiadva: RMKT XVII. sz. II, 16.; a többi lásd sorozatunk VIII. kötetében.

Szenci Molnár verse Theodor Beza latin epigrammájának fordítása. A kiadvány a fordítás előtt a latin szöveget is közli:

Theodori Bezae Epigramma in Cyclopicam Ubiquitariorum insolentiam  
Anglus, Belga, Scotus, rapidi pius accola Rheni,  
Sarmata cum Gallo, fortis et Helvetius.  
Has, velut haereticas, gentes damnare tot audent,  
Vix sex aut septem Mysnica mancipia.  
Quae causa? Ore negant Christi se sumere corpus,  
Percipit arcanâ quod ratione fides.  
O sanctum errorem! quo si quis forte tenetur,  
Ut pereat mundo, non perit ille Deo.

Ezután következik *Ungaricè* címmel Szenci átültetése.

Az epigramma az ubiquitariusok, vagyis Krisztus testének mindenütt való jelenlétét hirdető evangélikusok ellen szól, akik különösen Szászországban tudták érvényesíteni befolyásukat.

6 Mysnia = Meissen, Szászországban

9 hog' ha ki vétend = hogyha valaki vétkezik

168.

Nyomatott kiadása: **Szenci Molnár Albert: Postilla Scultetica** (Oppenheim 1617) 4. Kiad. **DÉZSI**, NLI 75.; **VARGA BÁLINT**: Szenci Molnár Albert élete és írói működése. Bp. 1932. 37, 63.

A versike ihletője **WALDAPFEL JÓZSEF** megállapítása szerint (ItK 1932, 431.) az a latin hexameter, amelyet Szenci *Idea Christianorum* című kiadványa (Oppenheim 1616) ajánlásában idéz: *Exul erat Christus, qui nunc super omnia regnat.* (NLI 77.) Az *Idea Christianorum* Thuri Pál műve, valószínű, hogy a latin vers is az övé.

169.

Nyomatott kiadásai:

I. **Szenci Molnár Albert: Postilla Scultetica** (Oppenheim 1617) 5. Kiad. **DÉZSI**, NLI 75.; **VARGA BÁLINT**, i. m. 63.

II. **Szenci Molnár Albert: Az Keresztyeni Religiora es igaz hitre valo tanitas** (Hanau 1624) címlapján. Kiad. **HARSÁNYI ISTVÁN**: Adalékok a magyar időmértékes verselés történetéhez. EPhK 1910, 739. — A vers után: A. Moln. — Az egyik példány 2. lapjára Szenci külön is beírta kézzel a versikét. (**MÓDIS LÁSZLÓ**: Adalékok Szenczi Molnár Albert életéhez. ItK 1965, 488.)

A versike Kálvin *Institutiones*-ére vonatkozik; a *Postilla Scultetica*-ban a következő sorok előzik meg: „Az Francia országbéli Calvinus Janos, az Keresztyén Hitre igazán tanito drága szép könyvét számkivetésben írta Nemet országnak Basilea nevő városban. [!] Az melly könyvről ilyen értelmő Deak versöt irt Thuri Pal, az Szantai Ecclesianac néhai Prédikátora:” — Thuri Pál latin hexametera többek között a II. forrás címlapján is olvasható:

Praeter Apostolicas, post Christi tempora, chartas,  
Huic peperere libro secula nulla parem. P. Thury.

170.

Nyomatott kiadása: **Postilla Scultetica**. (Oppenheim 1617) A lapszámokat az egyes versbetétek után a főszövegben adtuk meg, szögletes zárójelben.

**Abraham Scultetus** heidelbergi lelkésszel Szenci személyes kapcsolatban állott. Postilláját, vagyis „az egesz esztendő által valo vasarnapokra es fő innepekre rendeltetet euangeliumi textusoknac magyarazattya”-t 1616. jan. 7-én kezdte fordítani (NLI 74.), ugyanazon év okt. 17-én a kötetet nyomtatni kezdték. (NLI 77.) A két szöveg viszonyára lásd **THIENEMANN TIVADAR**: Szenczi Molnár Albert német fordításai. EPhK 1919, 90–1. Szenci a Scultetus szövegében található verses betéteket szintén versekben fordította. Mivel Scultetus Postillájából tudomásunk szerint nincs Magyarországon példány, az

eredeti német szöveget a Hanauban, 1624-ben megjelent 2. kiadás után adjuk. (Az általunk használt példány: Bonn, Universitätsbibliothek, Gm 173.)

- a) Er ist auff Erden kommen arm,  
Daß er vnser sich erbarm,  
Vnd vns im Himmel mache reich,  
Vnd seinen lieben Engeln gleich. [3.]
- b) . . . Der Sathan begehret mein durch Geitz, durch Neyd, durch Hoffart, durch Vnzucht,  
durch Fressen vnd Sauffen, Hilff sie, Hilff da zerstören,  
Wehr vnd stewr allem Fleisch vnd Blut,  
Das wider deinen Willen thut. [7.]
- c) Das hat er alles vns gethan,  
Sein grosse Lieb zu zeigen an,  
Deß frewt sich alle Christenheit,  
Vnd danck jhm deß in Ewigkeit, Halleluja. [34.]
- d) Die Summa gelanget dahin. Wir sollen vns in Christi weise schicken lernen:  
Ob sichs anließ als wolt er nicht,  
Laß dich es nicht erschrecken:  
Dann wo er ist am besten mit,  
Da wil ers nicht entdecken:  
Sein Wort laß dir gewisser seyn,  
Vnd ob dein Fleisch sprech lauter nein,  
So<sup>l</sup> laß doch dir nicht grawen. [204.]
- e) Jch bin ein Glied an seinem Leib,  
Des tröst ich mich von Hertzen.  
Von jhm ich vngescheiden bleib,  
Jn todes noht vnd schmerzen. [284.]
- f) Jm Reich Christi ist frewde die fülle vnd lieblich wesen zu seiner rechten ewiglich.  
Wer (nun) nicht folget, vnd seinen willen thut,  
Der hat nicht lust zum Herren:  
Denn er wird auch für Fleisch vnd Blut  
Sein Himmelreich versperren. [441.]
- g) Darumb heist er ein Meister zu helffen,  
Ob bey vns ist der Sünden viel,  
Bey jhm ist viel mehr Gnade:  
Sein Hand zu helffen hat kein ziel,  
Wie groß auch sey der schade. [640.]
- h) Der jamrige König stehet noch da im Evangelio, thue jhm einen Fußfall, bitte vmb  
Gnade, vmb Gnade: Ach Herr Jesu,  
Jch lige im streit vnd wiedestreb,  
Hilff o Herr Christ dem schwachen:  
An deiner Gnad allein ich kleb,  
Du kanst mich stärker machen. [722.]
- i) Ein ander spricht:  
Frölich pfleg ich zu singen,  
Wenn ich solch Frewd betracht:  
Vnd geh in vollen Sprüngen,  
Mein Hertz für Frewden lacht:  
Mein Gmüt thut sich hoch schwingen,  
Von dieser Welt mit macht:  
Sehn mich nach solchen Dingen,  
Der Welt ich gar nicht acht. [731.]
- j) Das ist:  
Johan Friedrich der edle Held,  
Hat mehr genutzt der gantzen Welt,  
Da er sein Gott frey rund bekandt,  
Als wann er gewönn viel Leuth vnd Land. [68.]

171.

Nyomtatott kiadása: **Szenci Molnár Albert: Imadsagos Könyveczke** (Heidelberg 1621) Clb. Kiad. VARGA BÁLINT: Szenci Molnár Albert élete és írói működése. Bp. 1932. 37–8.

172.

Nyomtatott kiadása: **Szenci Molnár Albert: Imadsagos Könyveczke** (Heidelberg 1621) Clb. Kiad. VARGA BÁLINT, uo. 38.

Latin eredetije Johann Stigel (1515–1562) szerzeménye, melyet Szenci az *Imadsagos Könyveczke* //7b lapján közölt:

Regula vitae Jo. Stig.

Quicumque cupis traducere mollitur aevuum,  
Menteque tranquilla coelestam accedere vitam,  
Fide Deo: et contra mundum ferventius ito:  
Orandi studium ne desere: fungere iusso  
Officio: feret haec plenos tibi Regula fructus.

173.

Nyomtatott kiadása: **Szenci Molnár Albert: A Keresztyeni Religiora es igaz hitre valo tanitas.** (Hanau 1624) 4b. Kiad. DÉZSI, NLI 381.; VARGA BÁLINT, i. m. 38–9.; WALDAPFEL JÓZSEF: Szenci Molnár Albert religio-emblémája. ItK 1932, 432.

Forrása, mint WALDAPFEL megállapította, Beza 39. emblémája. Az embléma először Beza *Confessio christianae fidei, et eiusdem collatio cum Papisticis Haeresibus* (Genevae 1573) c. munkája címlapjának verzóján jelent meg, majd versei gyűjteményének különböző kiadásaiiban igen sokszor. Itt a *Confessio*-ban olvasható szöveget közöljük:

Religionis Vere Euangelicae pictura, versibus expressa  
Quaenam agè tam lacero vestita incedis amictu?  
RELLIGIO, summi vera Patris soboles.  
Cur vestis tam vilis? opes contemno caducas.  
Quis liber hic? Patris Lex veneranda mei.  
Cur nudum pectus? decet hoc candoris amicam.  
Cur innixa cruci? Crux mihi grata quies.  
Cur alata? homines doceo super astra volare.  
Cur radians? mentis discutio tenebras.  
Quid docet hoc fraenum? mentis cohibere furores.  
Cur tibi mors premitur? mors quia mortis ego.

174.

Nyomtatott kiadása: **Consecratio Templi Novi** (Kassa 1625) 176. Kiad. DÉZSI, NLI 429.; VARGA BÁLINT, i. m. 39.

A Szenci által sajtó alá rendezett kiadvány 161–202. lapján a következő prédikáció található: „SZENT IRAS szerint valo rövid Tanitas az Bálvány Képekről, melyet Németül Scultetus Abraham boczátott ki, mostan pedig az Bekeczí Templomnac commendálására Magyarrá fordított Szenci MOLNAR ALBERT.” A versike ennek a prédikációnak verses betétje; tartalma, mint erre DÉZSI rámutatott, megegyezik azzal a latin versével, melyet Szenci 1599. okt. 9-én írt be Naplójába és amelyet Ratisbonában egy tornyon látott:

Qui stas ante crucem Christum venerabere lucem,  
Fert mala tanta Deus non tamen ipse reus,  
Spina caput cingit, sanguis pia tempora pingit.  
Ossa cruora madent, vulnere membra scatent.  
Attamen haud istum, qui pendet ab arbore Christum,  
Sed cole, quem per eum signat imago Deum. (NLI 27.)

175.

Nyomtatott kiadása: **Dengelegi Péter: Roevíd Anatomia** (Gyulafejevárvár 1630) a7b. Kiad. HEREPÉI JÁNOS, StudLitt 1966 (IV), 126. — A szöveg után: M. Albertus Molnar. amico animo pos[uit]

Dengelegi Péter kolozsvári iskolamester volt; munkája, amelyet Szenci verssel üdvözölt, Káldi György *Oktató Intés*-ével vitázik. Az *Oktató Intés* Káldi bibliafordításában jelent meg, és a Szenci által revideált Károli-féle bibliafordításra tesz megjegyzéseket. — A magyar strófát az alábbi, ugyancsak Szenci által szerzett latin vers előzi meg:

Tetrastichon Latinum.  
Perge vir insignis, Christo duce et auspice Christo,  
Militiam validè continuare bonam.  
Et veteri vero bullantia dogmata tunde,  
Quae collisa Petrae fluxa repente cadunt.

Ezután következik *Hunniadicum* címmel a magyar strófa; a főszövegben a cím előtt értelemszerűen megismételtük a *Tetrastichon* szót. (Tetrastichon = négy soros versszak.)

A versike aláírásában az M. rövidítés „magister”-t jelent. Mivel Szenci a magisteri fokozatot nem szerezte meg, az M. betűt Dengelegi Péter, vagy a nyomdász illeszthette Szenci neve elé. (HEREPEI, i. m. 127—8.)

176.

Nyomatott kiadása: Szenci Molnár Albert: *Discursus de summo bono*, Az legfőbb *öröl*. (Lőcse, 1630). — A lapszámokat az egyes versbetétek után, a főszövegben adtuk meg, szögletes zárójelben.

Szenci utolsó ismert munkája Georg Ziegler (álnéven Iosquinus Betuleius) latin művének német átdolgozása után készült. Szenci közvetlen forrása valószínűleg egy Hanauban, év nélkül megjelent kiadás, de ismerhette a Lőcsén 1618-ban (RMK II, 383.) megjelent kiadást is. (THIENEMANN, EPhK 1919, 93—4.)

Mivel a német forrás szövege Magyarországon hozzáférhető (a lőcsei kiadás egy példánya megvan az OSzK-ban), terjedelmi okok miatt a versbetétek eredetijeit nem közöljük.



## ALKALMI RÖGTÖNZÉSEK

Az itt közzétett versszövegeket az különbözteti meg a többitől, hogy Szenci ezeket nem szánta a nyilvánosságának. Tehát nem a terjedelem, hiszen kétsoros vers a többi között is akad. Az alkalmi rögtönzések többsége abból a gyűjtőkötetből való, melyet Szenci Hoggaeus Márton nevű erdélyi barátjától kapott kölcsön, feltehetőleg 1596-ban Strasbourgban. Hoggaeus ott volt egyetemi hallgató. (NLI 12.) A gyűjtőkötetet Szenci 1597-ben, heidelbergi tartózkodása általa szomorúnak nevezett évében (NLI 19.) írta tele jegyzeteivel. (A kötet az MTA Könyvtárában, K 55. jelzet alatt található.) A jegyzeteket KERECSENYI DEZSŐ ismertette, s a személyes vonatkozásúakat, köztük a verseket is, közölte. (Szenczi Molnár Albert lapszéli jegyzetei. ProtSz 1930, 393–7.) — Két további alkalmi rögtönzést Szenci barátainak emlékalbumaiba írt be.

### 177.

Az említett gyűjtőkötet első darabjának (Francisci Philelfi Satyrarum. Venetii, 1502.) líra levelén. A versike Francesco Filelfo egyik versének következő sorai mellett áll: Quid non in terris mutabile? veris et aestus Autumnique hyemisque vices . . . Ugyanide Szenci az ismert mondást is bejegyezte: Omnia mutantur et nos mutamur in illis.

### 178.

Francesco Filelfo szatírának legvégén, az impresszum után található, előtte a következő hexametert jegyezte be Szenci: Caetera tum lector tum postera corriget aetas.

### 179.

A versike Janus Pannonius verseinek Beatus Rhenanus által gondozott kiadásában (Basileae, 1518.), a Guarinus-panegyricus külön is megjelölt 651–656. sorai mellé van beírva. (Primus ego Eridani patrium de gurgite ad Histrum Mnemosidas Phoebos ducam comitante sorores stb.) A vers elé Szenci a következő két hexametert írta: O Deus omnipotens benedic conatibus istis. Heu mihi praeterijt iam nostri gloria regni. — A vers után: Irtam Heidelbergaban hazank pusztulasarol szomorú hirt halvan 1597. Albert. Molnar Hoggiai Martonnak szegen barátia. — Az első sor megegyezik Balassi híres versének kezdősorával.

### 180.

A Janus-kiadás 52. lapján, a *Trenos de morte Barbarae matris* megjelölt 95–96. sora (Omen inest genitis, et habent praesagia matres. An magis in sera stirpe moratur amor?) mellé írva. KERECSENYI (ProtSz 1930, 396., jegyzet) tévesen magára Szencire vonatkoztatja a versikét, pedig abban Janus Pannoniusról van szó.

## 181.

A kolligátum negyedik tagja egy Bázelen, 1518-ban kiadott epigramma-gyűjtemény. B. Dardanus egyik pápaellenes epigrammája (*Eiusdem desperatio ad Jo. Oliverium abbatum svetionen.*) mellé, a nyomtatvány 44–45. lapjaira Szenci előbb egy latin verset írt be: *Sed haec longè pulchrior quam subscribo:*

*Cum contra Gallos bellum papa Julius esset . . . stb.*

A 10 soros epigrammát Szenci Szegedi Kis István *Speculum pontificum romanorum*-ából vette, mint ezt Bán Imre útmutatása alapján megállapíthattam. (H. n. 1592. RMK III, 830. 129.) Az epigramma után: „Marton Vram mikor ezt olvassa ked: mongia ezt velem ked tiszta szüből: Jer mi kerjük az papat . . .” stb.

## 182.

A kolligátum ötödik tagja (Casparis Ursini Velii Silesii Epistolarum et Epigrammatum liber. 1517.) B4a lapján, a következő nyomtatott sorok mellett: . . . Parnasi moliri ad culmina gressum, Et latuisse domi, quem consectorier Aulas Regum sollicitas, caput hoc obtrudere Curis. — A versike előtti bejegyzés: I nunc et celebra summis cum laudibus Aulam: An nescis quid ibi rara avis est probitas. — A versike után: Ennek az köjnynek ura Marton uram joll tette ked hogj az udvarban nem marat. Vale Heidelb. Tuus A. M.

## 183.

E versike három változatban is fennmaradt. Az első, főszövegben közölt változat Szenci 1604-ben készült rézmetszetű arcképe alatt olvasható. (CZENNERNÉ WILHELM GIZELLA: Szenci Molnár Albert arcképe. MNy 1959, 163–4.) Az arcképről s a rajta levő versről Sz[eremlei] J[ózsef] is említést tesz, Sárospataki Füzetek 1862, 561.

A második változat Gottfried Jungermann emlékalbumában olvasható. Erről DÉZSI csak említés útján tudott (NLI 14.), teljes szövegét THIENEMANN TIVADAR közölte a berlini kir. könyvtár Radowitz-gyűjteményéből:

*Grata Deo meus est, quae se debere fatetur  
Cuicquid habet, quicquid possidet, omne Deo. Rom. 8. 31.  
Hogy ha az Ur Isten vagyon mi velünc  
Vallyon s' kiczoda alhatna ellenunc?*

Clarissima eruditione et virtute praestantissimo viro Dom. Gothofredo Jungermanno, amico suo amabili et aeternum colendo. Sub M. C. posuit Albertus Molnar Szenciensis Ungarus. Hanovia Cal. 7br. 1608. (EPhK 1919, 95.)

Végül a harmadik változatot Szenci *Az Keresztyeni Religiora es igaz hitre valo tanitas* (Hanau 1624) egyik példányának 2. lapjára írta be: Rom. 8. Co. 31. Hogyha az Isten vagyon mi velünc, vallyons' kicsoda volna ellenünc? (MÓDIS LÁSZLÓ: Adalékok Szenci Molnár Albert életéhez. ItK 1956, 488–490.)

## 184.

E versikét Szenci 1629. aug. 20-án írta be Miskolczi Csulyak István emlékkönyvébe Liszkán. Az emlékkönyvi bejegyzés teljes szövege HERPEI JÁNOS közlése (ItK 1966, 160–1.) alapján a következő:

*Ad Christum servatorem.  
Te peto, te cupio, te diligo, te colo Christe  
Tu mihi dux, mihi lux, mihi rex, mihi iudex.  
Bizd Istenre magad  
S jol leszen mindenha dolgod  
Vegre pedig menyben  
Bé véssen szent kebelében.*

Viro Venerabili Domino Stephano Miscołci, Ecclesiae Liscensis Antistiti et reliquarum in Comitatu Zerliniensis Ecclesiarum Inspectori et seniori meritissimo, Amico, aeterni amoris et memoriae causa scribebam die 20 Augusti 1629. Liscac.

Albertus Molnar Sz.  
Sim quocunque loco, sim modo, Christe, tuus.

**FÜGGELÉK**  
**AZ OPPENHEIMI ZSOLTÁRKIADÁS ISMERETLEN SZERZŐKTŐL**  
**SZÁRMAZÓ ÉNEKEI**

A Psalterium oppenheimi, 1612-i kiadásában Szenci a zsoltárok után, a kiadvány 112–142. lapján 68 egyéb vallásos ének szövegét is lenyomatta. Valamennyi ének címét és kezdősorát felsoroljuk, utalva a szövegek modern kiadásaira is, mert így Szencinek az összeállításkor követett szempontjai, valamint az általa használt források kérdése könnyebben elemezhető. Az énekek felsorolását az eredeti lapszámokra való hivatkozással kezdjük; e lapszámok közül a félkövérrel szedettek Szenci saját szerzeményeire utalnak, a kurzívval szedettek pedig azokra a szövegekre, amelyek első ízben Szenci e gyűjteményében jelentek meg nyomtatásban.

**KÖVETKEZNEC EGYNEHANY PSALMUSOC ES LELKI ÉNEKEC AZ KÖZÖN-  
 SEGES énekes könyvekből kiválogattatac és ide helyeztettec**

- 112: **ELSŐ PSALMVS.** *Beatus vir qui non abiit etc.*  
 Boldog az olyan ember az Istenben . . . SzG 1., BHA VI, LXXIXb.
- 112–3: **XII.** Soltar.  
 Ó Uristen tekints hozzánk . . . SzG 16., BHA VI, LXXXIIIb.
- 113: **XLVI.** Soltar.  
 Erős várunk nekünk az Isten . . . SzG 35., BHA VI, XCIXa.
- 113: **LI.** Soltar.  
 Úristen irgalmazz nekem . . . SzG 39., BHA VI, CIIb.
- 114: [István deák:] **LVII.** Soltar.  
 Irgalmazz Úristen immáron énnekem . . . SzG 44., BHA VI, CVIb., RMKT VIII, 4.
- 114–5: [Sztárai Mihály:] **LXV.** Soltar. Azon notára vagy Az én életemnec minden idej.  
 Sok jótéteményén nagyon csodálkozván . . . BHA VI, CVIIIb., RMKT V, 99.
- 115: **Szegedi Istvané.**  
 Ó mint keseregnek most a keresztyének . . . SzG 192., BHA VI, LVb., RMKT VI, 4.
- 115–6: **LXXIX.** Soltar. Notája: Keserves szívvvel etc.  
 Felséges Isten neked jelentjük . . . SzG 51., BHA VI, CXIIIa.
- 116–7: [Rimai János:] **LXXXVI.** Soltar. Notája: Meneyi [!] felségnec: vagy Irgalmazz Vr Isten.  
 A jóhitű ember szelid e világon . . . I. OK XI, 335.
- 117: **CIII.** Soltar.  
 No dicsérd lelkem az urat . . . (Kötetünkben 185. sz.)
- 117–8: [Szegedi Gergely:] **CXII.** Soltar. Notája: Mindenkoron áldom az:  
 Boldog az ilyen ember ó lelkében . . . SzG 57., BHA VI, CXIXa., RMKT VI, 234.
- 118: **CXXVIII.** Sotar. [!] Notája: Adgyunc hálát az Vrnac mert.  
 Minden hív keresztyének meghalljátok . . . SzG 66., BHA VI, CXXIIIa

- 118–9: [Újfalvi Katona Imre:] CXXX. Psalmus. Notaja Láss hozzam, vagy Boczásd meg Vr Isten etc.  
Végtelen irgalmú Isten hozzád kiáltok ...
- 119: CXLVI. Soltar.  
Dicsérd az Istent mostan ó én lelkem ... BHA VI, CCLIIIa.
- 119–20: [Skaricza Máté:] CXLVII. Soltar.  
Drága dolog az Úristent dicsérni ...

- 120: Anna aszszony háláado éneke, Istentől kért fiáért Samuelért. 1. Sam. 2.  
Az 7. Soltarnac Franciai notájára.  
Őrül az én szívem az Úrban ... (Kötetünkben 159. sz.)
- 120–1: Szüz Marianac Eneke. Luc. I. Az 146. Soltarnac Franciai notájára.  
Magasztalja az én szívem... (Kötetünkben 163. sz.)
- 121: Az Te Deum laudamus, Ambrosii et Augustini, summa szerint. [!] Notája:  
Felséges Isten hozzád kiáltunc.  
Téged Úristen mi keresztyének dicsérünk és áldunk ... BHA VI, LXXb.

#### Catechismusi Tanuságról valo Enekec.

- 121–2: Az Tiz paranczalat. [!] Exodi. XX.  
Ó Izrael szerető népem ... BHA VI, XLIa.
- 122: Az Apastali Credo. Az 116. Soltarnac Franciai notájára.  
Hiszek a mennybéli egy Istenben ... (Kötetünkben 162. sz.)
- 122–3: Az Vrnac Imádsága. Matth. 6. Luc. 11.  
Mi atyánk ki vagy mennyekben ... SzG 164., BHA VI, XLVIb.
- 123: Azon Imádság, az 117. Soltarnac Franciai notájára.  
Mi atyánk ó kegyes Isten ... (Kötetünkben 161. sz.)
- 123: Keresztségkor valo énece. Az 36. Soltarnac, Franciai notájára.  
Úristen kérünk tégedet ... (Kötetünkben 164. sz.)
- 123: Az Vr vaczorája előtt. Az 50. Soltarnac Franciai notajara.  
Hallgasd meg Úristen kérésemet ... (Kötetünkben 155. sz.)
- 123: Az szent vaczora utan, az 8. Psal. notájára.  
Ó én lelkem dicsérjed Istenedet ... (Kötetünkben 156. sz.)

#### Ünnepi Enekec.

- 124: Adventre, az az: Eljövételre valo énece, Veni redemptor gentium.  
Ó népeknek megváltója ... (Kötetünkben 186. sz.)
- 124: Azonrol.  
A keresztyénségben igaz vallást a hitben ... SzG 174., BHA VI, XXXIIIb.,  
RMKT I, 451.
- 124–5: Nagy karacsonra, vagy Christus születésénece innepire valo enekec.  
Dicséretes a gyermek ... SzG 87., BHA VI, IXa.
- 125: Más.  
Úristen veletek, keresztyének örüljetekek .. SzG. 94., BHA VI, IXb.
- 125–6: Más.  
Jer mindnyájan örüljünk ... SzG 95., BHA VI, Xa.
- 126: Kis karacsonra vagy Uy esztendőre valo énece.  
Nékünk születék mennyei király ... SzG 98., BHA VI, XVa.
- 126–8: CHRISTVS SZENVEDESENEC es halálának historiaja az négy Evangelistác irasa szerint. Az 36. Soltarnac Franciai notájára.  
Sirasd meg ember bűnödöt ... (Kötetünkben 165. sz.)
- 128–9: Husuetra avagy Christus feldámádása [!] napjára valo Enekec.  
Krisztus feltámada igazságunkra . SzG 106., BHA VI, XIXb.
- 129: Más.  
Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá .. BHA VI, XXIIIb.
- 129–30: AZ CHRISTVS MENYBE menéséről.  
A Krisztus mennybe felméne ... SzG 114., BHA VI, XXVIa.
- 130: PÜNKESED INNEPERE.  
A pünkösödnek jeles napján szentlélek Isten küldeték ...

- 130: [Szegedi István:] Más.  
Jövel szentlélek Isten, tarts meg minket igédben... RMKT VI, 3.
- 130: HVSZAR GALE.  
Könyörögjünk az Istennek szent lelkének... SzG 115., BHA VI, XXVIIIb.,  
RMKT VII, 105.
- 130-1: Mas azon notára.  
Mindenható felséges atya Ūristen... (Kötetünkben 187. sz.)
- 131: Mégis más azon notára.  
Járuljunk mi az Istennek szent fiához...
- 131: AZ SZENT HAROMSAGROL.  
Szentháromság és csak egy istenség... BHA VI, XXXIXa.
- 131-2: Más.  
Atya Isten tarts meg minket... SzG 142., BHA VI, CIXb.
- 
- 132: Más Enec.  
Ō mennyei nagy boldogság...
- 132: Más.  
Mebántunk Isten szüntelen tégedet... BHA VI, LVIIa.
- 132-3: Az Sareptabéli özvegy aszszonyrol: notaja: Ō felséges Isten kegyelmes Atyám.  
Sok hálaadással mi most tartozunk... (Kötetünkben 188. sz.)
- 133: Az Istenec atyai Góndviseeléséről.  
Mire bánkódoł ő én szívem... Dézsi, Balassa ŌM II, 364.
- 133-4: [Ūz Bálint:] Mas ugyan azonról, azon notára.  
Mefoghatatlan kegyes Istenség...
- 134-5: Hazassagrol valo enec. Az 65. Soltár notajara.  
Kezdetben hogy Isten Ádámot... (Kötetünkben 158. sz.)
- 135: [Sziráki Balázs:] Hazasoc diczere. áz [!] Tobias vagy AEncas notajára.  
Seregeknek ura és erős Istene... BHA VI, CCXXXIXb., RMKT VI, 19.
- 135-6: Germekek [!] rengetésére Bornemisza Péteré. Notaja: Mennyi sokat szol:  
vagy. Az gonosz természet etc.  
Szenteltessék uram a te szent neved... BHA VI, CLIXa., RMKT VII, 212.
- 136: [Pécseli Király Imre:] REGELI DICZERET.  
Dicsérlek uram téged hogy ez elmúlt éjjel... RMKT XVII. sz. II, 13.
- 136-7: Más az 23. Soltár notajára.  
Hálát adok néked mennybéli Isten... (Kötetünkben 160. sz.)
- 137: Más estveli diczeret, Christe qui lux es etc.  
Krisztus ki vagy nap és világ...
- 137: Asztal áldás vagy Etel előtt valo diczeret. Notaja: Halgasd meg Atya Isten.  
Hozzád kiáltásunkat hallgasd meg ūristen... (Kötetünkben 189. sz.)
- 137: Etel után való diczeret.  
Adjunk hálát az Ūrnak mert érdemli... SzG 202., BHA VI, CXLIII, b.
- 137-8: Vton járónac éneke jo utért.  
Uram Isten ki ígértél oltalmat...
- 138: Más. Notaja: Az én életemnek minden etc.  
Emberi nemzetnek te igaz őrzője... (Kötetünkben 190. sz.)
- 138: Mindennémű haboruság ellen. Az 35. Soltárnac Franciai notajára.  
Ūristen mely sokan vannak... (Kötetünkben 153. sz.)
- 138-9: Más enec.  
Irgalmasságnak Istene...
- 139: Hálát adás á meg halgatásért azon notára.  
Vártam Istennek kegyelmét... (Kötetünkben 191. sz.)
- 139-40: [Balassi Bálint:] Bűn boczánatért.  
Bocsásd meg Ūristen ifjúságomnak vétkét... I. OK XI, 329.
- 140: Bátorításért halál ellen.  
Néked mennyei szent atyánk könyörögjünk... BHA VI, CCLVb.
- 140-1: Bodog kimulásért valo Köniergés.  
Jézus Krisztus Istennek fia...

Halotti enekc.

- 141: Media vita.  
A mi életünknek közepette... BHA VI, CLINb.  
Más.  
141: Tudjuk uram Isten hogy mind meg kell halnunk... BHA VI, CLINb., RMKT VIII, 8.  
141–2: [Dézsi András:] Ugyan azonrol.  
Adj üdvösséges kimúlást... SzG 185., BHA VI, CLXb., RMKT V, 71.  
142: Más.  
Jer tesszük el a testet... SzG 186., BHA VI, CLXIb.  
142: Más.  
Emlékezzünk mi keresztyén népek... SzG 183., BHA VI, CLXa.

A gyűjtemény jellegéről könnyen megállapítható, hogy az elsősorban templomi használatra szánt egyházi énekeskönyv, nem pedig magánjátatosságra szolgáló énekek gyűjteménye. (A vallásos kiadványok e két típusáról lásd: RMKT XVII. sz. IV, 528.) Szerkezete a debreceni, ún. református típusú énekeskönyvekével egyezik, szemben az „evangélikus” típusal, amelyhez például Bornemisza énekeskönyve is tartozik. (E két típus világos megkülönböztetését lásd újabban KOVÁCS SÁNDOR IVÁNNAK a Bornemisza-énekeskönyv kiadásához fűzött kísérő tanulmányában, BHA VI, 15.) Eltérés, hogy Szenci a katekizmusi énekeket (néhány más énekkel együtt) az ünnepi énekek elé helyezte. Ezek többségükben saját szerzeményeiből állanak. Nagyobb hangsúlyt kapott a vegyes énekek csoportja, melyben főleg a házi használatra szánt énekeket közölte, megtoldva néhány magánjátatosságra szolgáló darabbal. E részben érvényesült a legjobban Szencinek az egyházi énekekkel szemben tanúsított liberalizmusa, felvette például Bornemisza bölcsődalát, „melynek a templomi énekek közé keveredését Újfalvi annyira kárhóztatta.” (KLANICZAY TIBOR: Újfalvi Imre és a 1602. évi énekeskönyv. ItK 1958, 167.) Ugyane részben kapott helyet Balassi Bocásd meg Urísten... kezdetű éneke is.

Az összeállításnál Szencit inkább gyakorlati célok vezették. Jól látható ez, ha egymás mellé tesszük a gyűjteményre vonatkozó megjegyzéseit. Az oppenheimi Biblia címlapján: „Szent Davidnac soltari... Egyéb régi szokott Psalmusokkal és válogatott lelki énekekkel.” A Biblia Előszavában: „Az uy Testamentum után vetött Psalterium mellé adtam hiv barátim kérésere, az közönséges énekek könyvekből egynéhány kiválogatott Psalmusokat és szokott rövid diczéretek...” Hozzátehetjük a Psalterium Előszavának következő nyilatkozatát is: (A zsoltárok fordításához), „nem olly szandékból fogtam, hogy az előbbeni szokot énekeket ki akarnám venni az hiveknek kezékből...” A korábbi énekekre vonatkozóan következtesen ismétlődő *szokott* jelző azt mutatja, hogy Szenci elsősorban a legismertebb, legnépszerűbb énekeket válogatta ki. Ez különösen az ünnepi énekek és a halotti énekek csoportjára érvényes, itt szinte kizárólag olyan énekszövegek találhatók, melyek csaknem valamennyi nyomtatott XVI. századi énekeskönyvben megjelentek. A zsoltárok csoportjára is leginkább ez jellemző, itt azonban Szenci valamennyire érvényesíttette esztétikai szempontjait is: a Psalterium Előszavában általa megdicsért zoltárszerzőket, Szegedi Gergelyt, Sztárai Mihályt és Skaricza Mátét mind szerepelteti.

A gyűjtemény forrásainak meghatározásánál legcélszerűbb a Psalterium Előszavából kiindulnunk. Itt Szenci négy énekeskönyvet említ: „az Debreceni Anyna sz: Egyház énekes könyv”-t, Bornemisza Péterét, Huszár Gálét és Bőythe Istvánét. Valószínű tehát, hogy elsősorban e négy egyházi énekeskönyv anyagából válogatott. A forráskutatásnál azonban Bőythe (vagy Beythe) István énekeskönyvét kénytelenek vagyunk kikapcsolni. E kiadványból ugyanis nem maradt fenn teljes példány, az a két csonka példány pedig, amelyet a kutatók legújabbban vele azonosítanak, (KELECSÉNYI ÁKOS, OSzK Évk. 1967, 149–57.) olyan kevés énekszöveget tartalmaz, hogy annak alapján nem állapítható meg, milyen mértékben használta fel Szenci forrásként. Kikapcsolható Huszár Gál énekeskönyve is. Azok a szövegek ugyanis, melyek mind Huszárnál, mind Szencinél megvannak, megtalálhatók Bornemisza énekeskönyvében is, mivel Bornemisza átvette Huszár Gál anyagának nagyobb részét. (KOVÁCS SÁNDOR IVÁN, i. m. 15 sk.) Az *átvétel* legtöbbször szó szerinti, ezért szövegkritikai módszerrel sem állapítható meg, hogy adott esetben Szenci melyiket követte a kettő közül. A négy említett énekeskönyv közül tehát kettő vizsgálható forrásként: Bornemisza Péteré és „az Debreceni Anyna sz: Egyház”-é. Kezdjük az utóbbival.

A debreceni énekeskönyvek számos kiadása közül Szenci nagy valószínűséggel az 1602-i kiadást (RMK I, 376.) használta. Ennek Újfalvi Imre által írt Előszavát ismernie

kellett, minthogy a teljes Psalterium lefordításához adott ösztönző hatása kimutatható. (Lásd fentebb, a 402. lapon.) Az oppenheimeri tordalék 68 éneke közül 38 található meg a debreceni énekeskönyv 1602-i kiadásában. Ezek közül 7 ének nincs meg a másik szóba jöhető forrásban, Bornemisza énekeskönyvében. E hét ének közül három (119–20: Drága dolog az Úristen dicséreti... 131: Járuljunk mi az Istennek szent fiához... 140–1: Jézus Krisztus Istennek szent fia...) először az 1590-i debreceni énekeskönyvben (RMK I, 232.) látott napvilágot, míg további háromnak (116–7: A jóhitű ember... 130: A pünkösdek jeles napján... 137: Krisztus ki vagy nap és világ...) első megjelenési helye az 1602-i kiadás. Ez is az 1602-i debreceni énekeskönyv használatát teszi valószínűvé. Ezzel szemben egy tény szól: a 133. lapon levő, Mire bánkódozol ó én szívem... kezdetű ének csak az 1590-i kiadásban van meg, az 1602. évből pedig hiányzik. Ez azonban egymagában nem bizonyít az 1602-i énekeskönyv felhasználása ellen, különösen, ha meggondoljuk, hogy a szóban forgó ének az oppenheimeri gyűjtemény vegyes énekcsoportjában található, abban a csoportban, amelyben, mint látni fogjuk, a debreceni énekeskönyv forrásként egyébként is alig jöhet szóba.

Bornemisza énekeskönyvében (KOVÁCS SÁNDOR IVÁN id. művének 40. lapján közölt számadat némi módosításával) 35 olyan énekszöveg van, amely Szenci gyűjteményében is megtalálható, köztőlük 3 olyan, mely a debreceni kiadványokból hiányzik. (135: Seregeknek ura és erős Istene... 135–6: Szenteltessék Uram a te szent neved... 140: Néked mennyei szent atyánk könyörgünk...) A második, Bornemisza bölcsődala kizárólag az ő énekeskönyvében jelent meg. Ez a tény önmagában is kétségtelenné teszi forrásként való felhasználását. (A szöveg belső vizsgálata is bizonyossá teszi az átvételt, lásd KOVÁCS SÁNDOR IVÁN, i. m. 41.)

Az oppenheimeri énekeskönyvben a fentiek alapján 31 olyan ének található, amely mind a debreceni ék.-ben, mind Bornemiszában megvan. Közülük néhányról a szöveg belső vizsgálata segítségével eldönthető, hogy Szenci melyik kiadványból vette. Két énekről állapítható meg, hogy forrásul a debreceni ék. szövege szolgált (124: A keresztyénségben... 131: Szentháromság és csak egy istenség...), ezzel szemben 7 ének esetében valószínűsíthető, hogy Szenci Bornemisza szövegét követte. (115: Ó mint keseregnek... 115–6: Felséges Isten neked jelentjük... 117–8: Boldog az ilyen ember... 119: Dicsérd az Istent mostan... 121–2: Ó Izrael szerető népem... 130: Könyörögjünk az Istennek szent lelkének... 137: Adjunk hálát az Úrnak mert érdemli...) A részletes bizonyítás sok teret igényelne, ezért példaképpen csak egy szövegen (131: Szentháromság és csak egy Istenség...) mutatjuk be eljárásunkat. Ez az ének négy énekeskönyvben fordul elő: Huszár Gál-ék. CVIIb–CVIIIa., Bornemisza-ék. XXXIXa., bártfai-ék. 335–6, debreceni 1602. évi ék. 101a-b. Szövegében öt olyan helyet találunk, ahol legalább két forrás szövege megegyezően tér el a többitől. Mind az öt helyen Szenci szövege a debreceni énekeskönyvével egyezik, s a többi három forrástól eltér, ezeken a helyeken a három másik forrás szövege azonos. (1. vsz. 3. sor: téged hitük; 3. 3: minket váltott; 4. 3: nyomorúságunkat; 5. 3: magasztaljuk; 5. 4: vehessük. Ezzel szemben a debreceni énekeskönyvben és Szencinél: hitük téged; váltott minket; szomorú szívfünket; magasztalnunk; vehetnünk.)

Az elmondottak csak akkor állják meg a helyüket, ha kimutatható, hogy Szenci a többi XVI. századi nyomtatott énekeskönyvet forrásként nem használta. Anélkül, hogy a részletekbe belemennénk, megállapíthatjuk, hogy a három eddig tárgyalt énekeskönyvön kívül Szenci az ismert többi nyomtatott énekeskönyvet, beleértve az 1593-i bártfaiat is, nem használta. Ez utóbbit azért kell külön kiemelni, mert az oppenheimeri függelék három énekének 1612 előtti nyomtatott szövege csak a bártfai énekeskönyvből ismeretes. (132: Ó mennyei nagy boldogság... 137–8: Uram Isten ki igértél oltalmat... 138–9: Irgalmasságnak Istene...) Szövegük azonban igen nagy mértékben tér el egymástól. Az Uram Isten... kezdetű ének 2. versszakának 3–4. sora például a bártfai ék.-ben a következő: Tudod Uram mindenben én szívemet, Ez mellé kívánod igaz hitemet. Ugyanez Szencinél: Tudod nyilván az én gondolatimat, Fordítsd jóra az én akaromat. Az ének 9. verszaka itt hiányzik. Még nagyobb az eltérés az Irgalmasságnak Istene... kezdetű ének esetében. A bártfai-ék. szövegének 6. verszaka Szencinél nincs meg, a 7. vsz. után egy új strófát találunk, a 8–9. vsz. fordított sorrendben szerepel, s a részletekben is igen sok a különbség. Ennyire radikális átfogalmazás Szenci részéről teljesen valószínűtlen. (Alább részletesen elemezzük majd, hogy meddig ment el Szenci az általa közölt szövegek megváltoztatásában.) Bizonyosra vehetjük tehát, hogy Szenci e három ének esetében sem a bártfai énekeskönyvet követte, hanem más, előttiünk ismeretlen forrást használt.

Ezek után rátérhetünk azokra az énekekre, amelyek a fenti két forrás (tehát a

Bornemisza-ék. és az 1602. évi debreceni ék.) egyikében sem fordulnak elő. Ezek tárgyalásánál célszerű az oppenheimi függelék énekesoportjait egyenként megvizsgálni. A zoltárok 15 énekből álló csoportjában két ilyen szöveg van: a 103. zoltár (No dicsérd lekem az urat...) és a 130. zoltár (Végtelen irgalmú Isten...). Az elsőnek egyetlen előfordulási helye az oppenheimi függelék. Szenci szerzősége nem valószínű. (A részletekre vonatkozólag lásd a 185. sz. énekhez fűzött jegyzetet.) A 130. zoltár versfői az VIFALVIE szöveget adják. Ennek alapján CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN (A református gyűlekezeti éneklés. Bp. 1950. 356; A humanista metrikus dallamok Magyarországon. Bp. 1967. 130—2.) és KLANICZAY TIBOR (ItK 1958, 160., 26. jegyzet) a szerzőt Szilvás-Újfalvi Imrében sejtették. Ezzel szemben igen valószínű, hogy Újfalvi Katona Imre szerezte, akivel Szenci szoros kapcsolatban állott: 1598-ban és 1599-ben Heidelbergben voltak együtt, majd Szenci 1600. jan. 13-án Patakon is felkereste. (NLI 21, 23, 28.) Az ének szövegét a szerzőtől kaphatta. A szerzőséget az a körülmény is erősíti, hogy Újfalvi Katona Imrétől egy másik zoltárparafraízis is ismeretes. Ezt versfői (IMRE UJFALUSI) alapján Klaniczay szintén Szilvás-Újfalvinnak tulajdonította, az 1648-i váradi kies énekeskönyv azonban a szerző névbetűit is közli a címben: E. K. U. (RMK I, 818. 72.) Feloldása: Emericus Katona Ujfalvinus. E két éneket sorozatunk VIII. kötetében tesszük közzé.

A következő énekesoport (120—123. lap) 10 éneke közül 3 van az ismert XVI. századi forrásokból átvéve. A többi 7 Szenci szerzeménye lehet, közülük 5 már a korábbi zoltárkiadások függelékeiben is megjelent.

Az ünnepi énekek 17 szöveget tartalmazó csoportja (124—132. lap) többségében szintén korábbi nyomtatványokból átvett énekeket tartalmaz. Ez alól három ének kivétel. Az egyik egy himnuszfordítás, melynek más előfordulási helye nem ismeretes. (Kötetünkben 186. sz.) A második a 126—8. lapokon levő ének, melyet Szenci műveként teszünk közzé, 165. sz. alatt. A harmadik (130—1: Mindenható felséges atya Ūristen...) néhány későbbi kiadványban is előfordul. Archaikus hangja csaknem teljesen kétségtelenné teszi, hogy a XVI. századból származik. Szenci talán egy ma már ismeretlen nyomtatványból vette a szöveget, ezt a kérdést azonban a következő énekesoporttal kapcsolatban tárgyaljuk.

A vegyes, házi és magánajátosságra szolgáló énekek csoportja (132—141. lap) eredet szempontjából is a legvegyesebb. Az itt helyet foglaló 21 ének közül 7 található meg Bornemisznánál, illetőleg az 1602-i debreceni énekeskönyvben. További 4 ének más XVI. századi nyomtatványokban fordul elő: a 133. lapon levő, Mire bánkóddol... kezdetű ének az 1590. évi debreceni énekeskönyvben, a többi három pedig az 1593-i bártfai énekeskönyvben. Ezekről fentebb már szoltunk, és megállapítottuk, hogy a bártfai énekeskönyv forrásként nem jöhet szóba. — Két ének esetében a szerzőség teszi bizonyossá, illetőleg valószínűsíti a XVI. századi eredetet. A 139—140. lapon Balassi éneke (Bocsásd meg Ūristen...) található, míg a 133—4. lapon levő, Megfoghathatlan kegyes Istenség... kezdetű ének szerzője valószínűleg az az Ūz Bálint, akinek még két másik halotti éneke ismeretes. Az egyik (Véletlen embernek utolsó órája...) az 1654-i váradi halottas ék. (RMK I, 897.) 35. lapján 1595-re van keltezve. A szerzőség kérdésének részleteibe itt nem mehetünk bele, az ének versfői a MARGARETHA VSz szöveget adják. — A 136. lapon levő reggeli dicséret Pécseli Király Imre szerzeménye, a szöveget Szenci a szerzőtől kaphatta. (RMKT XVII. sz. II, 274.) — E részben Szenci három saját korábbi szerzeményét is lenyomtatta, szövegüket lásd 153., 158. és 160. sz. alatt. — A maradék négy énekszöveg először az oppenheimi függelékben tűnik fel, és külső érvekkel nem lehet korábbi eredetüket bizonyítani. Stílusuk alapján XVI. századiaknak látszanak, ezért valószínű, hogy Szenci ezek szövegét — az előbbi énekesoportban található, Mindenható felséges atya Ūristen... kezdetű énekkel együtt — egy előttiük ismeretlen nyomtatott énekeskönyvből vette. Ugyanez áll, mint mondottuk, arra a három énekre is, melyeknek szövege csak a bártfai énekeskönyvből ismert, de a szövegkritikai vizsgálat kizárja forrásként való felhasználását. Ezeknél a szövegeknél gondolhatunk leginkább Bejthe István elveszett énekeskönyvére mint lehetséges forrásra. E négy énekszöveg XVI. századi származása mellett tehát több érv is szól. A sorozatunk IV. kötetének Előszavában kifejtett elvi állásponthoz azonban ez esetben is ragaszkodunk. Eszerint keltezetlen énekek esetében az első megjelenés, illetőleg kéziratosságot időpontjához tartjuk magunkat, és a Régi Magyar Költők Tára majdani XVI. századi sorozatára csak azokat a szövegeket hagyjuk, melyeknél kétségtelen külső érvek bizonyítják, hogy a XVI. században keletkeztek. E négy ének szövegét 188—191. sz. alatt közöljük.

A Halotti énekek négy szövegből álló kis csoportja csupa éneket tartalmaz, melyek szélteben elterjedtek a XVI. században.

Végül azt a kérdést vizsgáljuk meg, hogy milyen irányban változtatta meg Szenci



a más énekeskönyvekből átvett szövegeket. A változtatások legnagyobb része formai jellegű: Szenci arra törekedett, hogy az énekek szótagszáma következetes legyen, a nem rímelő sorokat pedig rímelővé változtatta. Az elsőre jó példa Sziráki Balázs házasa énekeskönyvéből vette, a záróstrófa elhagyásával. Az énekszöveg 60 sorának többsége 12 szótagos, 11 sor azonban egy-egy szótaggal többet, illetőleg kevesebbet tartalmaz. Ezeket Szenci egy kivételével 12-esekké alakította át. (Pl. 3, 3: Mert csak téled tartom Ur Isten minden jómat > Mert csak téled tartom Uram minden jómat; 6, 4: Áldott a te szent neved, mert meg adtad érnem > Áldott a te neved . . . 8, 3–4: Keresztyén nép közt jó hírbe és névben, Erősíts meg holtunkig nagy tisztességünkben > Keresztyén nép között jó hírbe és névben, Erősíts meg minket holtig mi tisztünkben.) Nem rímelő sorok rímelővé változtatására a legjobb példa a Te Deum verses parafrázisa. (121: Téged Uristen mi keresztyének . . .) E szöveg az összes többi forrásban (Huszár Gál-ék., Bornemisza-ék., Debreceni ék. stb.) szó szerint egyezik, s ezért csaknem teljesen bizonyos, hogy az oppenheimi függelék változtatásai Szencitől származnak, és nem egy előttünk ismeretlen forrásból vette azokat át. A szöveg 9 kétsoros strófából áll, a 9 közül 5 nem rímel. Szenci a szöveget következetesen rímelővé tette, ami gyakran alapos átfogalmazással járt együtt. Idézzük a 3., 5. és 6. versszakot, előbb az eredeti szöveget, majd Szenci átirását:

3. Szent, szent, szent Isten, te seregeknek vagy Ura Istene,  
Teljes a menny, föld nagy dicsőségeddel.
5. Téged ez földön keresztyéneknek szent gyülekezeti,  
Atya Úr Isten, mindenkoron dicsér.
6. És tiszteletes te szent fiadat, az úr Jézus Krisztust,  
És vigasztaló szent lélek Úristent.  
.....
3. Szent, szent, szent Isten, te seregeknek vagy hatalmas ura,  
Dicsőségeddel mind menny és föld rakva.
5. Téged ez földön, atya Úr Isten, a szent gyülekezet  
Mindenkor dicsér, hirdetvén nevedet.
6. És veled együtt a Jézus Krisztust, a te szent fiadat,  
Szentlélek Istent, mi vigasztalónkat.

Néhány más példa. A 79. zsoltár (115–6: Felséges Isten neked jelentjük . . .) 10. versszakának 2. sora: Elől vegyenek irgalmasságid, mert megnyomorodtunk > Elől vegyenek irgalmasságid, szánd meg ínséginket (Rímelő szó: minket.) — Uo. 17, 2: Tisztességedet, dicsőségedet mind örökké valljuk > Nagy hatalmadat, dicsőségedet örökké dicsérjük. (Rímelő szó: hirdetünk.) — A következő példában Szenci az önrímet kerülte el. A Tízparancsolat parafrázisában (121 2: Ó Izrael szerető népem . . .) a 8. vsz. 1–2. sora: Uradnak Istenednek nevéért Hiába ne nevezd nevéért > Uradnak Istenednek nevéért Hiába ne vedd beszédét.

A szövegváltoztatások egy kisebb részében Szenci ritka szót a *nagyhumar* alakkal cserélte ki. A 147. zsoltár 3. versszakának 2. sora: Vigasztalja a megáldott lelkeket > Vigasztalja a megáldott lelkeket. (Az *alél* szónak és származékainak feltehető szokatlanságáról lásd sorozatunk IV. kötetének 591. lapját; e szót a Thordai-Psalterium másolója is gyakran mással helyettesítették.) — A Miatyánk parafrázisában (122–3: Mi atyánk ki vagy menynekben . . .) a 6. vsz. utolsó sora: Hogy te is meghagytad bűnünket > Hogy te is elvőd bűnünket. (A *meghagy* szó 'elenged' jelentésben igen ritka lehetett, vö. NySz I, 1242: Az adosságot meghag' a neki: Debitum dimisit ei. MünchC) — Bornemisza bölcsődalában (135–6: Szenteltessék uram a te szent neved . . .) a 2. vsz. 2. sora: Az kicsinnek gondja viselője vagy > Kicsinyeknek gondja viselője vagy. (Szenci itt pontoskodott, hiszen számára is nyilvánvaló lehetett, hogy a *kicsiny* itt gyűjtőnév. Az első megfogalmazást félreérthetőnek tarthatta, saját változatát pedig racionálisabbnak.)

A fentiek alapján Szencit olyan típusú szövegátdolgozóknak tekintjük, mint amilyen Bornemisza Péter vagy Felvinczi György volt. Maguk is verselők, s mások szövegeivel bizonyos határokon belül szuverén módon bánnak: formailag pontosabbá, tartalmilag érthetőbbé teszik. Felvincziről sorozatunk IV. kötetének 591–2. és 598. lapján tettünk néhány ilyen szempontú megjegyzést. Bornemisza szövegközlő tevékenységét Kovács SÁNDOR IVÁN vizsgálta idézett művének 28–36. lapján, s az ötletet is ő adta Szenci ilyen szempontú vizsgálatahoz. Kritikai célokra az ilyen típusú szövegátdolgozók, köztük Szenci szövegei egyáltalán nem, vagy csak a legnagyobb óvatossággal

használhatók. Ami javításnak látszik, az a filológus szemével nézve rontás; az első, felületes olvasásnál jobbnak tűnő változatok a legtöbb esetben nem az eredeti szerzői szöveget őrizték meg.

185.

Nyomatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 117.

A dallam első alakja 1540 óta ismert, „Nun lob mein Seel den Herren” szöveggel. (ZAHN 8244–45. sz.) A dallamot itt az *Eperjesi graduál* 868–9. lapján álló öt szólamú kórustétel *cantus firmus*ából közöljük. (Lásd ZTT VI, 230–1.) Később a dallam kissé eltérő alakban a 146. zoltár „Dicsérjed áldjad én lelkem” szövegű parafrázisával megjelenik a nyomtatott hangjegyes énekeskönyvekben (1744, 1774, 1778) is. (Lásd RMDT II, 271/I–II. sz.) Rövidebb változata: „Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban” (RMDT II, 171/I–III. sz.), a 148. zoltár parafrázisának dallama. Bizonyos hasonlóságot mutat a dallam motívikájával Philibert Jambe-de-Fer 1555-ben Lyonban kiadott, Cl. Le Maistre 28. zoltárparafrázisához készített dallama is. (PIDOUX, i. m. I, 233. sz.)

Szenci szerzősége azért merülhet fel, mert a szöveg látszólag genfi zoltárdallamot követ. Ezzel szemben a versforma egyik zoltáréval sem egyezik meg, és különben is valószínűtlen, hogy Szenci a 103. zoltárt mégegyszer, nem a zoltár saját dallamára, hanem egy másik dallamra lefordította volna. A modernebb, komplikáltabb versforma azt mutatja, hogy ezt a szöveget Szenci nem „az közönséges énekes könyvekből” válogatta. A szerző feltételezhetően valamelyik németországi tanulóútarsa lehetett. Mint láttuk, Szenci az oppenheimi függelékbe felvette néhány tanulóútarsa szerzeményeit is, mint Pécseli Király Imrét és Újfalvi Katona Imrét.

186.

Nyomatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 124.

Dallama a „Veni redemptor gentium” adventi himnusz variánsa, az *Eperjesi graduál* (51.) szerint. Egyéb előfordulásairól lásd a RMDT I, 161. sz. dallamjegyzetét.

E himnuszfordítás rokonságban van egy korábbi fordítással, mely „Jövel népeknek megváltója, szűznek nemes szép virága . . .” kezdettel először *Huszár Gál énekeskönyvében* jelent meg nyomtatásban. (Sempte 1574, CXLVIA–CXLVIIA.) *Butthyány graduál*-beli szövege kiadva: Nyelvemléktár XIV, 135–6. A kétféle fordítás összehasonlításából kiderül, hogy szó szerint csak az 5., 10. és 25. sor egyezik; az oppenheimi függelék szövege a régi ismeretében készült, de teljesen új verzió.

187.

Nyomatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 130.

Jelentéktelen eltérésekkel előfordul még a következő énekeskönyvekben: *Keresztyeni Isteni dicséreték* (Lőcse 1635) 436–7. — *Ua.* (Lőcse 1654) 278–9. — *Ua.* (Lőcse 1675) 407–8. — *Kájoni János: Cationale Catholicum* (Csík 1676) 535.

A nótajelzést Kájoni kiadványa alapján adtuk meg. A nótajelzéseként megadott ének Huszár Gál szerzeménye; először az 1566-i váradi énekeskönyvben jelent meg. Kiadva: RMKT VII, 105–6. Dallama: RMDT I, 105/II. sz. (Kolozsvár 1744), a Szenci Molnárhoz feltételezhetően közelebb álló református hagyomány szerint.

A szöveg, stílusa alapján, XVI. századi szerzeménynek látszik, s azok közé az énekek közé tarthat, melyeknek szövegét Szenci az elveszett Beythe-féle énekeskönyvből vette át. Talán nem véletlen, hogy az első és utolsó versszakot leszámítva a versfők — visszafelé olvasva — a PETRVS nevet adják.

188.

Nyomatott kiadásai és kéziratjai:

I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 132. — A nótajelzéseként megadott ének egyetlen előfordulási helye Bornemisza 1582-i énekeskönyve. Kiadva: BHA VI, CCLVb–CCLVIA.

II. **Lugossy-k.** 87b–88a. — Címe: *Cantio optima*. A szöveg végén: *Finis adest A. D: 1632. 23 die 8bris.* — A nótajelzéseként megadott ének Bornemisza Miklósnak Elezár mártíromságáról 1568-ban szerzett éneke. Kiadva: RMKT VIII, 22–36.

III. **Keresztyeni Isteni dicséreték** (Lőcse 1635) 309–311. — A nótajelzéseként megadott ének Szegedi Gergely XXXVIII. zoltárparafrázisa. (RMKT VI, 228–230.) — Megvan alig eltérő szöveggel a későbbi kiadásokban is: Lőcse 1654. 216–7.; Lőcse 1675. 309–311.; Lőcse 1696. 576.

IV. **Petri András-ék.** (1630–1) 7a-b. — Címe: In festo Helie profetae. A szöveg végén: Finis.

V. **Kájoni János: Cationale Catholicum** (Csík 1676) 478. — Címe: Szent Illyes profetarol. A szöveg végén: Amen. — Változatlan szöveggel a 2. kiadás 485. lapján is megtalálható.

Dallama a nótajelzés alapján nem volna megállapítható, csupán tizenegyes sorainak kiválóan pontos 6 + 5-ös belső tagolása enged arra következtetni, hogy valószínű dallamát, ha fennmaradt, RMDT I, 195. sz. valamely ismétlés révén képezhető négysoros kitégítésében, vagy RMDT I, 226. sz. dallamában („Hogy Jeruzsálemnek drága templomát”) kereshetjük. Ez utóbbit, annak is 1778-as debreceni változatát adjuk közlésünkben.

Az erősen variálódó szöveg XVI. századi eredetét nemcsak stílusa valószínűsíti, hanem az a körülmény is, hogy archaikus énekanyagot tartalmazó kéziratokban is megtalálható.

189.

Nyomatott kiadásai és kéziratjai:

I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 137. — A nótajelzésként megadott 144. zoltárparafraízis először az 1566-i váradai énekeskönyvben jelent meg nyomtatásban.

II. **Lugossy-k.** 98a. — Címe: Enek. Nótajelzése azonos az I. változatával. — A szöveg végén: Marocsan Iohannes s. Her: Szölösi Compatri suo sibique amando Pau: Somogio scripsit 1635. 8. die Aprili.

III. **Keresztyén imadságok** (Debrecen 1641) 338b–339a. — Címe: Enek. Nótajelzése azonos az I. változatával.

Az ének egyéb előfordulási helyei: *Siderius János: Kisded gyermekeknek való Catechismus* (Kassa 1662) végén. — *Ua.* (Debrecen 1690) — *Énekeskönyv* (Lőcse 1701) 529.

Dallama: RMDT I, 126/I. sz., Kolozsvár 1744 szerint.

A szöveg XVI. századi eredete itt kevésbé valószínű, mint az előző ének esetében. *Lugossy-kódex*-beli előfordulása sem bizonyíték, mert — mint a variánsok csekély számából látható — feltehetőleg az oppenheimi függelékéből került oda.

190.

Nyomatott kiadása: **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 138. — Címe: Más. A főszövegben (szögletes zárójelben) az oppenheimi függelék előző énekének címét adtuk meg. A nótajelzésben említett ének először az 1593-i bártfai énekeskönyvben jelent meg nyomtatásban.

Egykorú dallamára csak az egymással találkozó nótajelzések kerülő útján át következtethetünk. Így jutunk el, Huszti Péter *Aeneis*-ének segítségével azokhoz a többnyire alternatív nótajelzéseket tartalmazó XVI. századi szövegekhez, amelyeknek részletes felsorolását a RMDT, I, 23. sz. szövegjegyzetében találhatjuk. Az ehhez a körhöz tartozó fontosabb dallamok táblázatos összeállítását lásd uo. a 188–9. lapon. Ezen kívül egyes nótajelzések alapján még a „Cur mundus militat sub vana gloria” valamelyik hazai dallamvariánsára (RMDT I, 188–90. sz.) is gondolhatunk, ahogy azt különösen a 190. sz. dallamjegyzetben ki is emeltük, hangsúlyozván az e csoportba tartozó szövegek és dallamok közötti átfolyások feltűnő gyakoriságát. Dallamközlésünkben végül is a 23/II. sz. dallam mellett döntöttünk.

191.

Nyomatott kiadásai:

I. **Szent Davidnak soltari** (Oppenheim 1612) 139. — Nótajelzése („azon notara”) a kiadvány megelőző énekére utal, ezt adtuk meg szögletes zárójelben.

Más. II. **Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek** (Várad 1648) 143–5. — Címe:

A nótajelzésben megadott ének RMDT I-ből sajnálatosan kimaradt. Nyomatásban először a bártfai énekeskönyvben (1593, 358.) jelent meg, „Cantio Pulchra” címmel; utolsó verse szerint 1590-ben Szent Margit hetében „szerzék kén szenvedésében”. Szenci Molnár is közli az oppenheimi függelékben, az utolsó strófa híján. — Moldovai Mihály éneke („Állapotomat jelentem”) ezt a szöveget idézi nótajelzésként. Ha figyelembe vesszük, hogy Moldovai 104 sorra terjedő verséből 72 sor az ambrosiusi himnuszformának megfelelő 5 + 3 belső tagolást mutat, ami aligha lehet véletlen, akkor úgy látszik, hogy

a XVI. századi szövegekhez tartozó vagy azokhoz kapcsolható ismert dallamaink közül leginkább a RMDT I, 239. sz. melódiáját tekinthetjük jelen szövegünkhöz tartozónak. Gondolhatnánk még az uo. 106. sz. szövegjegyzetben felsorolt kapcsolatok valamelyikére, ezeknek túlnyomó része azonban felező nyolcas lévén, szövegünket az itt közölt (239. sz.) dallammal kapcsoltuk össze.

Az éneket simább, gördülékenyebb verselése alapján hajlandó vagyok újabb, XVII. századi szerzeménynek tartani, és Szenci valamelyik tanulótársa számlájára írni.

## SZENCI MOLNÁR ALBERT LATIN VERSEI

Szenci latin versei nem haladják meg kora átlagos színvonalát. Valamennyi az alkalmi költészet műfajába tartozik. A közöltek kivül a következő elveszett vagy nem hozzáférhető latin verseiről van tudomásunk:

1599. jan. 1-én Naplójába feljegyezte: „Post aliquot carmina scripsi de invidiae morsu.” (NLI 23.)

1607. szept. 3-án írja Georg Rem Szencihez: „Rittershusius me iussit gratias tibi agere pro elegia doctissima, quae consolatus est ipsum in luctu magno.” (NLI 223.) A vers Rittershausen feleségének halálára szólt.

1609. aug. 20-án írja Rittershausen Remhez: „Molnarus noster decasticho gamico me beavit, pro quo ei gratias propediem agam.” (NLI 321.) Szenci a verset Rittershausen lakodalmára írta.

1618-ben üdvözlőverset írt Szilvási K. Martinus: Disputatio Theologica de Incarnatione Verbi c. disszertációja elé. (Heidelberg 1618. RMK III, 1218.) A nyomtatvány egyetlen példánya a Sárospataki Kollégium könyvtárában volt; a második világháború során eltűnt.

Végül Kovács József szíves közlése szerint a nürnbergi Stadtbibliothek őrzi a Michael Piccart halálára készült alkalmi nyomtatvány (Altdorf 1620) egy példányát, melyben Szencinek is található egy verse.

### 1.

#### *Ἀποφθέγματα τῶν ἐπτά σοφῶν*

honoris et fausti ominis ergo septem ornatissimis iuvenibus, *συνδίχοις* suis et *δομοτραπέζοις* amicissimis, cum summus ipsis in philosophia gradus in illustri Heidelbergensi academia publica solennitate conferretur 6. Calend. Maii ann. 1599. totidem heptastichis distributa et consecrata ab Alberto Molnar Szenciensi Ungaro.

#### Praefatio

Mos placet iste mihi, (quia nulli displicet aequo,  
Nec fas est pulchrum displicuisse bonis),  
Ut quoscunque Deus praeclaris dotibus ornat,  
Hos homines magni semper honore beent.  
His sua gratantes addant munuscula amici,  
Queis superos celebrent vota que facta probent.  
Ergo meos decorari hodie dum cerno sodales,  
Grator et optarem munera posse dare.  
Sed mea Musa labat, nec non sterilescit agellus,  
Nec scit amans animus, quo sua vota probet;  
Inde frequens metuo, ne priver amore meorum:  
Ah, scio quid faciam tutus ut esse queam.  
Nomina, dicta, urbes septem rapio sapientum,  
Distribuam verbis haec, quasi nostra, meis.

a)

Ioanni Philippo Engring.

*Πιττακός, οὐδέν ἄγαν, ὅς ἔην γένος ἐκ Μιτυλήνης.*  
Pittacus ast, ne quid nimis, effatur Mitylenis.

Heptastichon.

Accipe, quaeso, lubens, Engring lectissime, dictum,  
Quod tibi nunc offert properans calamusque manusque  
Impetibusque nimiis, iuvenis quos suggerit aetas,  
Fortiter obsistas, certans ratione senili:  
Icarus et Phaëton sint exemplaria prompta,  
Ne nimium studium comitetur moesta querela.  
Cesso, ne videar rudis informare Minervam.

b)

Ioanni Jodoco Lucio.

*Ὅς δέ Κορίνθον ἔναιε, χόλον κρατέειν, Περιάνδρος.*  
Quique Corinthius est, iram rege, ait Periander.

Heptastichon.

Sume sophi laetans, mi Luci, nobile dictum  
Utque soles, iram pergas frenare tumentem,  
Nam nihil iste furor cuiquam moderabile suadet.  
Vindictam differ rationis consule normam:  
Archytamque imiteris, qui dixisse colono  
Traditur: Exciperem te, nequam villice, dignis  
Verberibus, nisi me vehementior ira teneret.

c)

Benigno Begio.

*Τούς πλέοντας καίλους δέ Βίας ἀπέφηνε Πριήνευς.*  
Plena malorum cuncta, Bias canit urbe Priene.

Heptastichon.

Ecce piae mentis, Begi, tibi monstro querelam,  
Nusquam tuta fides, nil non mortale tenemus.  
Turgent saepe malis ipsissima pectora nostra,  
Omne nec est aurum, quicquid splendescit in orbe  
Quaque minus credas, latitat trux anguis in herba.  
Saepe igitur dominum veneranter respice Jesum,  
Solutus is est mundus, scit nos quoque reddere mundos.

d)

Gothofredo Walthero.

*Μέτρον μὲν Κλεόβουλος ὁ Λινδῖος εἶπεν ἄριστον.*  
Optima mensura est, Cleobolus Lindius inquit.

Heptastichon.

Hic tibi cum medius locus est datus, optime Walther,  
Te decet expendas aequali cuncta bilance.  
Et servare modum (cum sit pulcherrima virtus)  
Nitere sollicite, nunquam transscendito rectos  
Officii fines, quos semper prospice caute.  
Et quoniam illud amo, medium tenuere beati;  
En tibi dico bis: medio tutissimus ibis.

e)

Ioanni Jacobo Avenario.

*Χίλων δ' ἐν κοίλῃ Λακεδαιμόνι γινώθι σεαυτὸν.*  
Te cognosce ipsum, Lacedaemonis incola, Chilon.

Heptastichon.

Quomodo quis felix queat esse? rogatus Apollo  
Respondit: si quis bene se cognoverit ipse.  
Quam vere! sed enim nihil est operosius illo  
Nam cupit in sese nemo descendere censor.  
Cuncti aliena magis, quam crimina nostra videmus.  
Cautus quisque tamen sua singula noscere debet  
Et mala corrigere atque bonis succurrere cunctis.

f)

Tilmanno Hantzlero.

*Τέρμα δ ὄρᾶν βίωσι το Σόλων ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις.*  
Atticus hinc Solon vitae, inquit, respice finem.

Heptastichon.

Tu minus ut pecces, memorare novissima semper,  
Et cum Psalmista, Dominum reverenter adora,  
Ut doceat finem vitae numerumque dierum.  
Ante potest obitum nam dici nemo beatus:  
Nos velut erudiunt exemplis, fine ruentes.  
Ergo time, Hantzlere, et quae nunc tibi laeta videntur  
Mox eadem fieri tristissima posse putato.

g)

Wolfgango Herdero.

*Ἐγγύην φέγγειν δέ Ἐθαλῆς Μιλήσιος ἦνδα.*  
Non spondere Thales Milesius utile censet.

Heptastichon.

Praes fieri si forte rogaberis, Herder amice,  
Fac videas, cui fidendum, ne protinus omni  
Credas blandiloquo, nam fallere dulcia saepe  
Verba solent homines incautos, non tamen omnis  
Sponsio damnanda, immo vero maxima laus est,  
Commiserans si quis lapso succurat amico.  
Sic volui testudo aquilas docuisse volare.

Corollarium.

Imparibus numeris coelestia numina gaudent:<sup>a)</sup>  
Septem planetae tempus et astra regunt;<sup>b)</sup>  
Septima lux requiem largita est cuncta creanti;<sup>c)</sup>  
Septem fert flatus visio, lane, tua;<sup>d)</sup>  
Septem sunt trepidantia fluminis ostia Nili;<sup>e)</sup>  
Septem miraculis pendula terra tumet;<sup>f)</sup>  
Septem monticulis Mavortia Roma superbit;<sup>g)</sup>  
Septem electores Caesaris orbis habet.<sup>b)</sup>  
Plura sub hoc numero latitant mysteria, sicut  
In sermone gravi Stenius enumerat.<sup>h)</sup>  
Macti animis iuvenes modo, quos hic mysticus ordo  
Iungit, felices vivite, quaeso, diu.  
Et tenuis munuscula non spernetis amici.  
Pauca dant tenues, Dii meliora dabunt.

(Egyleveles nyomtatvány az MTA Könyvtárában, K 787. 46. f., RMK III, 4812. A versek második kiadása: Lusus poetici. Hanoviae 1614. 71–75. RMK III, 1132. Kiad. Dézsi, NLI 428–32. — Szenci az utolsó vers <sup>h)</sup> jegyzetében Simon Steiniusra, a heidelbergi egyetem retorika és poétika professzorára hivatkozik.)

<sup>a)</sup>Virg. Ecl. 8. <sup>b)</sup>Plin. nat. hist. <sup>c)</sup>Gen. 2. <sup>d)</sup>Apoc. I. <sup>e)</sup>Aen. 6. <sup>f)</sup>Plin. hist. nat. <sup>g)</sup>Ovid. Trist. <sup>h)</sup>Chron. Carion. <sup>i)</sup>In Orat. de quaternario et septenario numero.

2.

Illustri ac Magnifico Viro, Domino Joanni Matthaeo Wachero a Wachenfelsa. Consiliario Imperatorio, Equiti splendidissimo, et Studiorum Maecenati maximo, Salutem Plurimam Dicit Albertus Molnar Szenciensis.

*Omnia Maeoniis Numeris Inclusit Apoll* O.  
*M agne, meam, Wachere, jubes quae condere musa* M  
*N ostra Thalia nequii. Remi dedit haec mihi carne* N.  
*I ure tamen mea do, sicut fert regula rect* I.  
*A coipe proinde libens. Deus omnia det tibi faust* A.

Altorfii scripsi: Mense Ianuario, Anni M D CV.

(Lusus poetici. Hanoviae 1614. 51. Az „Eidyllion Georgii Remi juris utriusque doctor. OMNIA Inscriptum: ad Dominum Albertum Molnar Pannonem” c. vers elött. Kiad. Dézsi, NLI 170.)

3.

Hexastichon

Clarissimo Jurisconsulto Georgio Remo, Consiliario Norico, fautori observando, per sex casus tributum ab Alberto Molnar.

*OMNIA jam redeunt. En proferet Omnia Remus!*  
*Omnium et ora movet modulans Musa omnia Remi.*  
*Omnibus acclamans, gratentur ut Omnia Remo.*  
*Omnia nonne vides, ut laudent Omnia Remum!*  
*Omnia dicite Io! tibi gaudent Omnia Reme?*  
*Omnibus ecce beor, tribuente mihi Omnia Remo.*

Calendis Ianuariis 1605 concinnabam Altorfi.

(Uo. 55—56., a fent említett vers végén. Kiad. Dézsi, NLI 171.)

4.

Ad Clarissimum Dominum Georgium Remum J. V. D. Monostichon Alberti Molnaris

O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n i a R e m o  
m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n i a R e m  
n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n i a R e m  
i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n i a R  
a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n i a  
r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n i  
e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m n  
d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o m  
d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t o  
o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i t  
m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u i  
e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b u  
o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a b  
q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p r a  
u q o e m o d d e r a i n m O m n i e r e d d o m e o q u i p r  
i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i p  
p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u i  
r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q u  
a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o q  
b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e o  
u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m e  
i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o m  
t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d o  
o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d d  
m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e d  
n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r e  
i n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a r  
a i n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i a  
R a i n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n i  
e R a i n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m n  
m e R a i n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O m  
o m e R a i n m o t i u b a r p i u q o e m o d d e r a i n m O



A litera O maiori, quae versui est initium, incipiendo, lege prorsum, retrorsum, dextrorsum, sinistrorsum, susque, deque. Intelligenti satis dictum.  
 (Lusus poetici. Hanoviae 1614. 57. Rem fent emlftett verse után.)

5.

Cubus dicatus Johanni Heidfeldio suo  
 Heidfeldi ecce quadrum, vel, si vis, do tibi cubum,  
 Is quid significet, jam tua Musa tenet.

Cur veteres virum bonum quadratum dixerunt, vel, cur virum constantem cubo impararunt?

Eò quòd undiquaque sibi constet, et quasi uniformis sit. Sis in hoc cubo incipiendo à litera T maiori, lege dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsum, semper habebis pentametrum:

Talis quadra boni sit tibi forma viri.

CUBUS!

T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o r m a v i r i  
 l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o r m a v i r  
 i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o r m a v  
 s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o r m a  
 q u s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o r m  
 u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o r  
 a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f o  
 d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i f  
 r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b i  
 a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i b  
 b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t t i  
 n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i t  
 i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s i  
 s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i s  
 i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n i  
 t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o n  
 t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b o  
 i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a b  
 b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r a  
 i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d r  
 f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a d  
 o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u a  
 r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q u  
 m r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s q  
 a m r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i s  
 v a m r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l i  
 i v a m r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a l  
 r i v a m r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T a  
 i r i v a m r o f i b i t t i s i n o b a r d a u q s i l l a T

Ludebam ult. Octobr. Anno 1607. Marpurgi.

(Heidfeld, Godofred: Sphinx. Herborn 1612. Függelekében: Analecta Aenigmatica.  
 A Clarissimo Viro Domino Alberto Molnaro Ungaro comportata. RMK III, 1111. 718.  
 Vö. NLI 246.)

6.

Hexastichon ad ornatissimum Dominum Petrum Beszermeninum, de cognitione  
 Dei disputantem, Praeside Clarissimo Doctore Johanne Molthero Theologo.

Petre tuum brevibus laudabile comprobo coeptum,  
 Hortatu ergo velis laetior ire meo.

Cum tua cura Dei de cognitione laboret,  
Ipse tibi sacri flammis adsit ope.  
Moltherusque tuae moderetur vela carinae,  
Quo duce tange scopum; laeta brabea feres.  
Lubens scribebat

Albertus Molnar Szenciensis.

(Böszörményi Péter: Disputatio Theologica. Marburg 1608. RMK III, 1058. Üdvözlővers.)

7.

Quando sacris studiis, humanam ritè Sophiam  
Péceli, conjungis, te bonus omnis amat.  
Rhetoricenque placet divae junxisse Poësi,  
Queis studiis Patriae commoda multa feres.  
Dum populo pandes sacri mysteria Verbi,  
Et cultis juvenes artibus erudies.  
Jam manifesta tui dudum documenta dedisti  
Ingenii dextri, carmine, voce stylo.  
Sed majora tuae doctrinae fert monumenta,  
Et spem praeclaram nos docet iste liber.

Albertus Molnar Szenciensis L. M. Q.  
accinebat 24. Octobr. Anno 1611.  
Oppenheimii.

(Pécseli Király Imre: Isagoges Rhetorici. Oppenheim 1612. RMK III, 1112. Üdvözlővers. — Kiad. KLANICZAY, RMKT XVII. sz. II, 252.)

8.

Albertus Molnar Szenciensis Hungarus.

Dum meliora diu sperasti, EXNERE diserte,  
Multa Jehoua dedit tam meliora tibi.  
Ergo Deo grates referens dein optima spera:  
Et tibi caelipotens optima quaeque dabit.

Bethaniae 6. Junii Anno 1615.

(Balthasar Exner: Anchora utriusque vitae. Hanoviae 1619. 133—4. — A szövegre Tarnai Andor volt szíves felhívni a figyelmet.)

9.

Melisma votivum, pro diuturna vita, incolumitate perpetua, perenni felicitate, sempiterna gloria, salute denique aeterna, serenissimi potentissimique principis ac domini, domini Friderici V. palatini Rheni, sacri romani imperii archidapiferi et electoris primarii, ducis Bavariae, etc. In cujus ditione et tutela hic liber scriptus et ungaricè conversus est.

Summe Parens rerum, cui parent climata mundi,  
Quem penes est Reges condere, regna dare.  
Reddimus en meritas, toto tibi pectore, grates,  
Quod Rhenana pio Principe regna beas.  
Quintus ubi rerum Fridericus flectit habenas,  
Cui sors prima Deus, tum populique salus.  
Ille suos fines opulentá pace gubernat,  
Hoc Duce florescunt Curia, Tempa, Scholae.  
Hic Pater est patriae, clemens altorque virorum,  
A quibus emanant aurea scripta procul.  
Hunc Rege ducque tuum juxta venerabile Verbum,  
Fac Deus, ut Dux hic te sciat esse ducem!  
Nestoris huic annos des cum consorte Britanna,  
Da Pater, ut Pater hic, te sciat esse Patrem!

Hancque Palatinam, cum Principe, protege terram:  
 Fulgeat aeternum Principis alma domus.  
 Nosque sub hoc sceptro meditemur commoda Joseph,  
 Accinat Ungara gens: Dux Friderice, Vige!  
 Albertus Molnar Collega Scholae Oppenheimicae.

(A Postilla Scultetica, Oppenheim 1617. címlapjának verzóján.)

10.

Ad lectorem  
 Edita neque brevi pereat mihi charta libello:  
 De tribus hic potius scribam Epigramma metris.  
 Diversos diuersa iuuant, huic bella, tubaeque,  
 Huic citharae, et digitis barbitos ista placet;  
 Huic magis arriident heroi carmina plectri,  
 Huic elegi molles, huic Epigramma teres.

(Syllecta Scholastica, Heidelberg 1621 végén, aláírás nélkül. Valószínűleg Szencié. A mű a Lexicon Latino-Greco-Ungaricum függelékeként jelent meg, RMK I, 513.)

11.

EPIGRAMMA

ad praestantissimum virtute et eruditione virum, Dominum Michaellem Simandi, refflorescentis Ecclesiae Kevinae alumnum, nunc in Illustri Academia Heidelbergensi, De Mystica Domini Coena disputantem.

Quum mihi de precibus Liber Hunnicus exit in oras,  
 Illud gratifico carmine claudis opus:  
 Ergo tibi merito refero par, chare Simandi,  
 Atque tuis Thesibus perbreve iungo melos.  
 Praeside, sacra DEI mysteria pande Pareo,  
 Falsa refelle valens, dogmata sancta tene.  
 Inde redux patrios, donis cumulate, penates  
 Exhilara, populum rite docendo DEI.  
 Vive diu felix, Szegedini ad busta verendi,  
 Et Scaricae ossa pii, quae fovet alma KEVI.

Albertus Molnar suo domestico dilecto,  
 benevolentiae ergo scripsit, die 5.

Jan. 1621.

(Üdvözlővers Simándi Bodó Mihály: Theses Theologicae de Coena Domini c. disszertációjához, Heidelberg 1621. RMK III, 1331. — A szöveget a debreceni Tiszántúli Ref. Egyházkerület Nagykönyvtára példányáról Szilágyi Ferenc volt szíves számomra lemásolni.)

12.

Epigrammation ad reverendum dominum Iohannem Füsüs Speculum Veri Principis Vngarice edentem.

Qualia praecelsos deceant data munera reges,  
 Artis Isocraticae dogmata rite docent. Ad Nicos.  
 Non eis argentum, nec fulvum muneret aurum  
 Docta cohors; namque his regia gaza scatet.  
 Ergo libri dentur, praeclaraque scripta Sophorum:  
 Ista decent reges, et pia corda iuvant.  
 Talia cum Füsüs, surrectus numine tentas,  
 Atque Duci Speculum Palladis arte paras:  
 Semper honos, Speculumque tuum laudesque manebunt,  
 Te foveat Princeps, te beet alma Trias!

Scripsi Cassoviae VI. Decembr. Anno Christi 1625.  
 Albertus Molnar.

(Pataki Füsüs János: Királyoknak tüköre. Bártfa 1626. Üdvözlővers. RMK I, 549.)

## SZENCI MOLNÁR ALBERT AJÁNLÁSAI ÉS ELŐSZAVAI

Szenci sokoldalú munkásságának irodalomtörténetileg legérdekesebb részét azok az ajánló levelek és olvasókhöz írt előszavak alkotják, melyek részben saját, részben az általa sajtó alá rendezett művek előtt találhatók. Ezeket az írásokat már többször méltatták, teljes kritikai kiadásuk eddig mégsem jelent meg. A legtöbbet Dézsr közölte belőlük, teljesen vagy részben, sokat idézett kiadványában. (NLI) Az egyébként mintaszerű kiadványnak ez a legnehezebben kezelhető és áttekinthető része: az ajánlások és előszavak bizonyos, általa érdekesnek ítélt részeit ugyanis a Naplóhoz fűzött lapalji jegyzetekben tette közzé. Mindez eléggé indokolja, hogy ezt az értékes anyagot teljes egészében lenyomtassuk.

Az ajánlásokat és előszavakat megírásuk időrendjében közöljük. Részletes jegyzetelésüket mellőztük, mivel ez a kötetet igen megdagasztotta volna, és különben sem feladata egy, elsősorban Szenci költői munkásságát bemutató kiadványnak. A nyilvánvaló sajtóhibákat hallgatólágoosan kijavítottuk, a latin szövegekben a rövidítéseket minden külön megjelölés nélkül feloldottuk. Ez utóbbi munkában sokat segített Boronkai Iván, melyet ezúton is hálásan köszönünk.

### 1.

Rudolpho II. Caesari Augusto, Romano Imperatori optimo maximo Hungariae, Boemiaeque regi gloriosissimo: Austriae Archiduci, Duci Burgundiae etc. Comiti Tirolis etc.

Munus hoc meum Tuae oblaturus Maestati Imperatori Caesar Augustissime atque invictissime, pauca quaedam, ut opinor, ab instituto non aliena, de diversis Minervae et Martis officiis et finibus praefabor. Et si enim pleraque eorum, quae de dissimilibus utriusque ortibus et naturis, ingeniosa tradidit antiquitas fabulosa videantur et absurda: attamen si rem penitus intueamur, deprehendemus, sub cortice Poetico latentem rerum veritatem.

Poetae mirifici naturae adumbratores scribunt,\* ut Minervam sine matre, sic Martem absque patre esse progenitum. Illam ex candido Iovis cerebro, hunc ex cruento Iunonis profluvio.

Iovem ferunt decrevisse, homines divinae suae sapientiae participes reddere. Ideoque filiam, quae eam mortalibus communicaret, mente concepissem: et accersito Vulcano, caput securi sibi diffindi mandasse. Quo facto, è capite, Minervam sapientiae deam prosiliisse. Nos per Iovem; Deum verum: per Vulcani accessum; preces: per eius securim; labores, quibus superi sua vendunt bona, absque impietatis scelere possumus intelligere. Cum et scriptura sacra, sapientiam à Deo patre luminum peti iubeat: et ipsa de se Sapientia dicat:\*\* Ego ex ore altissimi prodij. Quae certè castis mentibus et à mulierum abusu alienis è coelo datur uberius. Naturae verò indagatores, omnis intelligentiae et rationis sedem in cerebro, tanquam arce corporis, esse voluerunt.

\*Xenophon. \*\*Iacob. 1. v.5. Eccl. 24. v.4.

Iuno videns scitam filiam Iovi esse natam, valde indignè tulit, quod maritus hac in re, sua non eguisset ope. Turbata itaque mente capiendum consilium duxit; qua ratione et ipsa, absque viro, filium posset gignere.

Quaerenti ergo Neptunum, quem consuleret, occurrit Flora et mente Iunonis cognita; silentioque (ne Iovi res innotesceret) postulato; Iunoni per Stygias undas silentium iuranti ostendit florem in campis Oleniis, cuius contractu, absque viro confestim conciperet. Ac proinde peperit bellum hunc iuvenem Martem, bellorum postea factum praesidem.

Per sterilem Iunonem, terram hanc intelligo; quae sine pluvia coelestis gratiae, nullum producit fructum. Neptunum à Iunone consulendum, puto esse fluctuosum Oceanum. Florae consilium, ad colorandam originis deformitatem reor esse excogitatum. Olenium id esse existimo, quod foeminae florem suum dicere consueverunt, eà opinor, dicendi formà, quà Martis minime bella bonave praelia bella vocaveris. Plinius namque in naturali Historia\* de istiusmodi florere sic scribit: *Sed nihil facile reperitur, mulierum profusio magis monstrificum: acescunt superventu musta, sterilescent tactae fruges, moriuntur insita, exuruntur hortorum germina et fructus arborum, quibus in sidere, decidunt: speculorum fulgor ipso aspectu hebetatur, acies ferri praestringuntur, eborisque nitore: alvei apum emoriuntur, aes etiam atque ferrum rubigo statim corripit, odorque dirus aëra et in rabiem aguntur gustato eo canes, atque insanabili veneno morsus infigitur.* Haec ille.

Ex qua obsecro materia alia debuit Mars saevus procreari, ut suae clarius responderet origini?

Etenim Marte furente, id est grassante bello, vineta manent inculta, et in sylvas abeunt: pro botris et uvis dulcibus, labruscas proferunt, et si quis fortè supersit è strage vindemiator, ei acerbum magis aetum, quàm dulce merum propinant. Agri nequeunt seri, neque possunt germinare: prata irrigua exsiccantur et conculcantur: hortorum sepimenta et pali ignibus exuruntur; arbores exciduntur; fructus ante maturitatem deteruntur: domorum ornamenta diripiuntur; delentur urbes et evertuntur respUBLICAE: profligantur aut fugantur incolae, et in campis caesorum cadaveribus canes saginantur, et in rabiem aguntur. Exemplum puer ipse vidi in agro Szikszoviensi.\*\* Ad summam, in Regno Martis, *Tollitur è medio sapientia, vi geritur res:* et silent leges inter arma, Musaeque conticescunt.

At verò, in tutela Minervae sunt Artes et sapientiae studiosi: huius praesidio florent regna, crescunt urbes, augescunt respUBLICAE.

Quis enim ignorat, tum maximè floruisse sanctam Judae regionem, tunc fines suos dilatasse, terminos pace firmasse; cum sapientissimus et pacificus Rex Salomon,\*\*\* ad gubernacula eius sederet, et sapientiae suae admiratores et discipulos quam plurimos aleret? Tunc magnificum illud nomini Iehovae templum extractum est: tunc celsa Sionis regia exornata, tunc muri sanctae Ierusalem erecti, tunc serae portarum eius confirmatae.

Notum est omnibus, tunc praecipuè viguisse Graecorum respUBLICAM, quando apud illos, in pretio habita est diva Minerva, id est artium et sapientiae florerunt studia. Et Magnus ille Alexander Macedo, ita demum indoluit, non restare sibi plures mundos subigendos; postquam ab Aristotele, summo divae Palladis sacerdote praeclaris informatus esset sapientiae praeceptis. Quid quod nec Troia olim everti potuit, nisi Palladio negligenter habito? id est atrium bonarum studiis neglectis.

Romani veteres tunc sunt orbis imperio potiti, cum liberos suos, ad rerum gubernacula olim adhibendos, et domi doctis traderent magistris: et eosdem Athenas, tanquam ad peculiare Minervae domicilium, ad audiendum Cratippum et alios Philosophos, et ad Philosophiae studia excolenda ablegarent: ipsi quoque in Rhodum et Massiliam eiusdem rei gratia saepenumèrè se conferrent: vel etiam domi cum eruditis hominibus familiariter versarentur, seseque tanquam in Palaestra exercerent.

Quis quaeso Imperium ad Germanos, olim Marti addictos, transtulit? nonne idem, qui et sapientiae artiumque vehementer promovit studia? Carolus certè cognomento Magnus, qui Parisiis, Academiam fundavit totius orbis locupletissimam et clarissimam, et plura per Germaniam extruxit Musarum collegia.

Quà quaeso re poterat sapiens hic Imperator magis patriam suam nobilitare, quam ut in ea sacrae Minervae tranquilla praerberet hospitia? qua ratione gentem suam verius beare poterat, quàm quod Musarum et sapientiae ipsi commendaret culturam et studium? Hinc etenim factum, ut Germania, Tacito referente, olim sylvis horrida et inculta, gens saeva et tota Martiis studiis dedita, latissimè nunc se extendat, et culto floreat populo. Hic regiones amoenae, villis densis et crebris consitae pagis. Hic urbes

\*Libri caput 15. \*\*Anno 1588. \*\*\* 1. Reg. 9. 10. 2. Chro. 8. 9.

munitissimae, et florentissimae respublicae: In quibus singulis, Deum immortalem, quantum nobilium splendor! quanta literatorum solertia! et quam admiranda opificum industria? quàmque stupenda eorundem quotidie nova inventa? Et haec omnia quis neget esse divina sacrae Palladis munera? Qui sunt quaeso, qui ex lino candidam chartam primi fecerunt? Germani. Typographiam, artem nunquam satis laudatam, qui excogitarunt? Germani. Formas rerum speciosas, in aes incidere qui docuerunt? Germani. Qui restaurarunt picturam in Graecia olim florentem? Germani. Quo tempore horologium est inventum? Sub Germanico nempe Imperio et inventum et expositum est, cum antea interdum, tantum umbra sole sereno, noctu galli cantus, et streperus aquae delapsus horarum monstraret seriem: nunc è turribus altis, aeneus clangor, obstante caligine nulla, Tempora publicitus retonans partitur et horas: imò verò machinula subtilissima vel in sinu occultata gestataque, vel in solitudine ipsa, etiam minutissima horarum indicat momenta. Sed iam hora monet, ut è sublimi Germania, in qua florentis olim Graeciae imaginem videre videor, ad orientem oculos convertam, et patriam Vngaricam (cuius desolatio et calamitas; moerori: salus atque incolumitas gaudio est mihi ineffabili) intuear: et ibidem saevi Martis, perpetuò Palladi adversantis effecta considerem:

Eheu quid video! mentem mihi jam ferit horror:  
Penna manu trepidat, visibus humor obest.

En\* quatit Ungaricam Mars improbus undique terram!  
Squalet ager, sata quaeque rigent: pecus omne sub ense  
Mugit et horrescit vastantis vulnera dextrae.  
Ac prostrata jacent cum latis moenia muris.  
Nec solum vestes, argentum, et lauta suppellex;  
Sed cum virginibus matres, miserique trahuntur  
Multa caede viri: quibus et spectantibus uxor,  
Quicquid collibuit raptor; flebilis orans  
Paret hero; famulisque feris, lixisque superbis.  
Undique bella sonant, fremit horridus undique Mavors.  
Et clypeo fulgens, et cassidis igne coruscans.  
Assiduèque novas clades, casusque recentes  
Nunciat et crebros iterat vaga fama timores.  
Quod ligo, quod vomis, quod sarcula, rastra, bidentes,  
In gladios abiere truces, Mars impius egit.  
Quod spertis audax Musis, petit arma juventus,  
Et volucres premere audet equos, Mars impius egit.  
Ingenuae in parvis quod habentur honoribus artes,  
Quod cessat Phoebea Chelys, quod carmine rupto  
Aoniae siluere deae, Mars impius egit.

Atque hinc est Imperator Maxime, (O sublime ac fidum ruentis Vngariae columen!) quod cum ex omnibus literatae Europae regnis certatim Tuae Caesareae Maiestati inscribantur sapientium virorum volumina, dedicentur Theatra eruditionum, et infiniti offerantur Philosophiae et linguarum Thesauri, ex Vngaria tua sola nullum unquam, à quoquam gente Vngaro, quod ego sciam, acceperis munus literarium; licet eius coronam et possessionem ante triginta duos propemodum annos, hoc est, biennio antequam nascerer ego, gloriosè adeptus sis Posonii, cum applausu Nobilitatis Vngaricae, et hoc Ioannis Sambuci Epiphonemate:

Felices populi, felicia regna Rodolphi,  
Si nutus prompti et iussa sequantur heri.

Et quidem hic Sambucus, in cuius mentionem incidi solus extitit, memoria mea, à gente nostra, qui Tuae Caesareae Maiestati libros dedicaret: quos tamen et ipsos non scripsit in Vngaria, neque indidem emisit. In praeclaris namque tuae Germaniae Academiis, oeci literarii amore captus, sedem sibi suisque Musis Viennae Austriae fixit. Deinde ob eruditionem haud vulgarem factus fuit Tuae Caesareae Maiestatis Historiographus. Sed ne hic quidem (fortassis culpa natalis soli Marte cruentati) potuit viri docti nomen intactum servare: licet totum fere patrimonium in studia literarum converterit, aetatem-

\*Ex Philelpho et Iano Pannonio.

que omnem in emendandis et edendis bonis autoribus Graecis et Latinis impenderit. Scribit enim alicubi de eo, sagacissimus ille Lipsius; se incidisse Lutetiae in Ioannem Sambuoum Pannonium, hominem opinione indoctiorem. Quod tamen vult esse penes solum, cui nunciat, amicum: Et patitur interim scomma hoc suum in Caesareae Maiestatis Historicum, suis in Epistolis, saepe à se recognitis publicari. Sed censorium eius stylum nihil moratus hic missum faciam.

Cum itaque et ego genere Vngarus, et quidem huius Sambuci conterraneus, inter horrentia Martis murmura sim natus: et Marte invito, (utinam non etiam invita Minerva) in Musarum castris quasi transfuga, timidus degam, et probè sentiam quàm mihi sit eruditionis curta supellex; de potentissimo patrono, adversus calumniam tela mihi prospiciendum esse existinavi. Et ecce dum mentem altius erigo, et sublimia quaeque lumine lustro, occurrit animo, in pariete quodam celso, visum à me distichon istud:\*

Astra Deo nil majus habent, nil Caesare terra:  
Si Caesar terram, si regit astra Deus.

Ad te igitur, Potentissime Caesar, supplex confugio,

Quem penes est Martis fulmen columenque Minervae  
Quique sacri imperii sapienter flectis habenas:

Et tuos ad pedes provolutus, Te meae voluntatis approbatorem posco et opto: operisque mei placidum et faventem defensorem imploro et obsecro. Quod ut faciam impellit me Tuae Caesareae Maiestatis splendor et gloria: ut audeam facit maximarum virtutum tuarum admiratio: fiduciam addit laudum tuarum immensa multitudo: ne trepidem, laudatissimae mansuetudinis tuae monet consideratio: nequid cuncter incredibilis Tuae facilitatis hortatur contemplatio.

Quare ne sim iusto prolixior, hoc meum munus literarium Tuae Caesareae Maiestati devotè offero et dedico: tenue id quidem per se, et Tua Caesarea Maiestas non satis fortasse dignum; at non tenuis offerentis animus et Tuae Maiestati se humilimè approbandi studium. Vnde id etiam exemplo eius, qui olim cum bobus Principum, et pauperum admisit columbas, neque viduarum aspernatur teruncia, Tuae Caesareae Maiestati non displiciturum confido.

Muneris materia partim in Vngarico solo est mihi nata, partim in Academiis Germaniae, hoc est in terris Tuae augustissimae ditioni subiectis labore comparata. Fundamenta operis in Argentinensi Lycaeo posui, in quo alumnus eius Reipublicae ultra triennium vixi. Conscripsi autem et opus absolvi in illustri Academia Altorfina, Tuis felicissimis auspiciis olim inter initia Imperii tui Germanici condita: ubi adhuc vitam tolero, munificentia et liberalitate inelyti Senatus Noribergensis, qui hanc Academiam sapientissimo consilio et summo cum reipublicae Christianae commodo auspiciatissimè erexit.

Ex hac igitur Academia accipe sereno vultu, Imperator invictissime et gloriosissime, hunc meum librum, iam olim Tuae Caesareae Maiestati à me destinatum, et patere sub Augustissimo tuo nomine omnibus fieri acceptiorem. Ac quemadmodum totam gentem tuam Vngaricam, clementer respicere soles ac protegere, sic me quoque ex illa procreatum, tuo favore et protectione prosequi dignare. Nuper Tuae Caesareae Maiestati Praxim curandorum vulnerum, Medicus Basiliensis inscripsit,\*\* hoc potissimum consilio, ut militibus in Vngaria Tua laesis gratificaretur. Vnde factum ut liber ab omnibus arripiatur et fere sit quotidianum chirurgorum enchiridion.

Similiter et ego meo isto labore Tuae Caesareae Maiestati dedicato, languentibus in Vngaria, sub Martis tyrannide Musis medicinam facere cogito, et inermibus eorum tyronibus opem et subsidium ferre laboro. Quo tamen etiam Praesides Tuae Maiestatis eorumque liberi, sermonem subditi populi, Latinae linguae beneficio noscere cupientes, haud incommodè poterunt uti.

Liber est Latino Vngaricus et vice versa: continens et interpretans Latinorum autorum dictiones, et rerum vocabula: quae probe nosse non exigua pars est eruditionis, ut ait Erasmus. Et hoc tali libro, inter omnes Europae nationes Latine doctas, sola gens nostra adhuc fuit destituta.

Quod si hanc meam compellationem Tuae Caesareae Maiestati non fuisse molestam sensero, erit in quo exultem ac triumphem: Si munus non fuisse ingratum intellexero,

\*In Curia Wormuciae. \*\*Practica der Wundartzney Felix Würtz.

Crasso me ditiozem et Croeso beatiorem existimabo, atque ad maiora conandum subinde excitabor.

Quod superest, Christum servatorem pro Tua vita diuturna, incolumitate perpetua, perenni felicitate et sempiterna gloria, hisce veteris Ecclesiae verbis et aliis toto pectore deprecabor; ut:

Dextra forti qua confregit Achaerontis januas;  
Frangat tuos inimicos nec non et insidias,  
Quibus volunt occupare vitae tuae semitas.  
Mittat sanctum de supernis sedibus paraclctum,  
Qui illustret suo tuum splendore consilium,  
Odientes te repellat, et eorum odium.  
Sancti verbi sui lumen sensus tuos muniat,  
Et vexillo triumphali te victorem faciat,  
Vt devicti inimici viribus deficiant.

Dominus Deus armet et confortet dextras Ducum et praesidium tuorum, et militum manus doceat praeliari ut fortiter pugnent pro lege, Rege et grege, dimicent strenuè pro aris et focus; et

In primis caveant, ne cedat viribus aequum,  
Nequis ob invidiam manibus violetur iniquis.  
Vt bene cuncta tuo tueantur subdita regno.  
Bella procul pellant, populos in pace gubernent,  
Civibus aequa suis sapienter jura ministrent.

Salve igitur et vive diu felix Imperator maximè! ut et nos sub tuo Imperio Ducumque tuorum Praesidio tranquillam ac quietam vitam degamus, cum omni pietate et honestate: Et Musae nostrae, tanquam sub umbra arboris, à Propheta adumbratae,\* ramos latissimè extendentes, possint nidulari et refocillari, Laudesque tuas suavi concentu personare, et apud omnem posteritatem concelebrare. Altorfii, ex Academico Noribergensium Collegio: Anno Domini M D CIIII. Calendis Augustis.

Tuae Caesareae Maiestatis subiectissimus clientulus.

Albertus Molnar Szenciensis Ungarus, Bonarum literarum Studiosus.

(Szenci Molnár Albert: Dictionarium Latino-vngaricum. Nürnberg 1604. RMK I, 392. — Ajánlólevél.)

## 2.

Albertus Molnar lectori salutem.

Vtili sane et sapienti consilio sit, Lector, ut in Scholis bene constitutis tenera adhuc puerorum pectora ac labella, rudimentis Linguarum praecipuarum imbuantur. Sunt enim linguae, ut quidem non incoitè dixit, tanquam *προπαιδεια* quaedam religionis et sapientiae: quae deinde ceu pedissequae Dominam suam comitantur, eique inservire gaudent. Vnde etiam Spiritus Sanctus coelitus missus in Apostolos, apud varias gentes Evangelii Christi futuros praecones: primum vires suas in linguis eorum maximè exeruit: Igneae enim in eis apparuerunt, quibus miranda Dei opera variis gentibus annunciarunt.

Quid, quod et titulus crucis Christi, non sine magno pietatis eruditae mysterio fuit tribus linguis scriptus? Etsi enim Ecclesiae sub Christi cruce militantis Thesaurus, omnisque veritatis regula ac norma, in fontibus Hebraicis et Graecis purè continetur: Romanae tamen linguae beneficio vel maximè hauritur feliciter et propagatur latissimè.

Huius linguae tam latus semper fuit usus, quam latè Romanorum se extendit imperium: ut testantur Imperatorum Ducum et Praesidium aliorumque antiqua monumenta, numismata et inscriptiones; quae in remotissimis quibusque orbis terminis reperiuntur, eruuntur et visuntur: Quibus colligendis edendisque cum alii utilissimam rei-publicae literariae operam navarunt, tum post alios eminuit laudatissima Adolphi Oeconis Medici Augustani et Iani Gruteri Electorii professoris industria. Sed et ipse Christus mundi Dominus, sub Imperio Latino his in terris degere voluit, Romanas inscriptiones multas conspexit, Caesari Romano censum reddi iussit.

\* Ezech. 31.



Hanc suam Linguam Romani studiosissime excoluerunt: et non solum vitae praecepta salutaria, praeclaraque majorum gesta literarum monumentis tradiderunt; sed etiam Graecorum sapientiam prope omnem Latinitate donarunt. Vnde factum, ut ab ipsis Marci Tullii Ciceronis temporibus, fere per omnia subsequētia saecula, summi et praeclaro ingenio viri excitarentur; qui Romanae eloquentiae studio, totis viribus incumbērent: ut eam florentem conservarent: nutantem fulcirent; collapsam instaurarent. Viderunt enim viri sapientes, non solum sacram religionem ejus adminiculo ad omnes nationes latè propagari: sed etiam artium et philosophiae studia per eam posse etiam cum barbaris antea gentibus communicari.

Superiori vero et hoc nostro seculo, tantoperè enituit Latinitatis priscae decus et ornamentum, ut Plauti, Terentii, Lucretii, Ciceronis et Caesaris aevum literarum reflorescere videatur. Etenim praeter innumera Theologorum, Iurisconsultorum et Philosophorum, purissimo stylo Romano conscripta volumina: infiniti sunt de puritate Linguae Latinae libri editi. Hinc ingentes Thesauri, hinc Promptuaria, hinc Fora Romana, hinc omnis generis Lexica: hinc vocabulorum densissimae sylvae et phrasium copiosa supellex. Huc accedunt Dictionaria nationum singularum propria (quale et hoc est, super quo praefamur) quae dictiones Latinas in ordinem Alphabeti digestas, vernaculis reddunt, et vice versa vernaculas Latinis. Et haec quidem quamvis puerilia vocentur, tamen etiam adultioribus magno saepè usui sunt. Quorum de necessitate et summa utilitate, malo clarissimorum virorum, et in erudienda juventute (in quo labore aetatem contriverunt) exercitissimorum magistrorum testimonia et judicia praefationi huic subiicere; quàm meis verbis de iis copiosus edisserere: Ne meum nomen incelebre, causae huic praepjudicium apud lectorem pariat. Solent enim ferè homines, ab eorum qui loquuntur existimatione, de his quoque sententiam ferre, quae dicuntur. Vnum hoc dicam, posse etiam mediocri praeditum ingenio adolescentem et iudicio non prorsus carentem, adminiculis talium librorum, et praecipuas linguas alias ediscere, et ad Philosophiae penetrare adyta: etiamsi viva praepceptoris voce destituatur. Novi in Germania viros aliquot, qui è Patria nunquam egressi, octo linguas probè intelligere didicerunt ex talibus mutis (ut vocant) magistris: quos equidem non praefero viva voce docentibus, ubi eorum adest copia: sed doleo utriusque defectum et difficultatem esse in nostra Vngaria. In Germania hac, inque regnis vicinioribus praeter Academiae florentes et illustria gymnasia, etiam oppida pleraque suas habent scholas in certa auditoria et classes distinctas, quibus singulis proprii praeficiuntur magistri et praepceptores: Qui suis singuli discipulis, unius propemodum aetatis et profectus autores bonos praelegunt et propriè dilucidè accurateque exponunt; nec multum in dictandis vocabulis et phrasibus sunt occupati: pueri ipsi dictatorum argumentorum verba et phrases in suis libris domi investigant, et conscripta praepceptoribus offerunt corrigenda.

In nostra verò patria etiam celebrioribus et frequentioribus Scholis ad summum duo praesunt moderatores: qui studiosos, primanos, secundanos et tertianos quos vocent, alternis horis instituunt: Rudiores verò et novitios suis studiosis primanis distribuunt erudiendos: Nec exiguum temporis partem dictandis vocabulis et phrasibus consumunt. Adhaec inaequalitate discipulorum mirè torquentur: nec habent quo rudiores remittant, praeter sua dictata. Vnde sit ut pauci Ludirectorum, ultra triennium, onus hoc sustinere queant: sed aut succumbant oneri, aut ad Ecclesiasticas functiones velut magis opimas et minus molestas properent.

Me puero nullus extabat liber idoneus, qui discipulorum privata studia adjuvare potuisset. Calepini quidem variae editiones visebantur, sed tantum à Praepceptoribus, et adultioribus discipulis tractabantur: egentiores eas emere non poterant, minores ob magnam molem versare non valebant, tyrones iis uti nequibant. Editionem verò Calepini cum adjecta Lingua Vngarica in Germania primùm vidi. Excusa quidem fuit Cracoviae Iohannis Murrellii Nomenclatura trilinguis, ut et alia quaedam Viennae cum loquendi formulis sex linguis; sed in utraque editione literis Polonicis et Germanicis voces Vngaricae erant impressae. Vnde factum est, ut nostris pueris parum essent utiles. Taceo quod in remotioribus locis Vngariae perrarò aut nunquàm sint visae. Ego utriusque copiam prece et pretio mihi comparavi; et postea alteram cum aliis meis liberis Debrecini reliqui, alteram amico petenti donavi.

Ante annos verò prope triginta Nomenclaturam Latino-Vngaricam, in Schola Patakina tradidit discipulis suis Doctissimus vir Basilius Faber Szikszoviensis: cujus exemplaria variè descripta latèque fuerunt per Vngariam disseminata: sed decimo sexto demùm post auctoris obitum anno Nomenclatura haec Debrecini typis fuit edita. Huic accesserunt postea Colloquia puerilia Sebaldi Heyden Ludimagistri quondam Noribergensis; Dicta item Catonis Mimi et Sapientum, cum interpretatione ibidem excusa.

His exceptis, nullum scio in Vngaria scriptum, quod privatae puerorum industriae queat inservire.

Laudata jam per Germaniam et alibi librorum copia; atque ex adverso deplorata per Vngariam eorundem inopia; dicam deinceps, quibus occasionibus et mediis ad scribendum hoc Dictionarium adductus sim, et quam methodum in eo servarim.

Dictionarium Petri Dasypodii Latino Germanicum et vice versa Germanico Latino, cum primum Cassoviae puer vidissem, ingemui repente, quod nos Vngari tali thesauro ut videbatur, destitueremur. Cujus imago postea semper inhaesit atque observata est animo meo.

Cum vero paulo post Deo ita disponente in Germaniam venissem, et ad tempus Witebergae constitissem, tandemque serio discendi studio Argentinam peterem, contigit ut Heydelbergae Ornatissimus Dominus Martinus Störel Coronensis Transylvanus, me suis literis inter alios Domino Cunrado Dasypodio Mathematico commendaret praecipue: qui me unà cum Domino Philippo Glasero Iurisconsulto et Historico, et Ioanni Ludovico Havenreutero Medico et Philosopho celebri, apud Amplissimos Dominos Scholarchas Dominos Iosiam Rihelium et Nicolaum Fuchsium Consulem ita promoverunt, ut inter Reipublicae Argentiniensis alumnos reciperer, qui sunt in Collegio Wilhelmitano. Vbi dum viverem, Dominus Dasypodius opera mea crebrè utebatur in describendis suis Mathematicis tractatulis. Et mea comoda studiaque juvare vir pius et Doctissimus non cessabat. Gaudebam interim de tali patrono, cujus etiam parens Petrus Dasypodius, tam utilem Germanicae juventuti scripsisset librum. Et jam tum optare coepi, ut Deus Optimus Maximus vel per me olim, vel per alium ante maturiorem meam aetatem, nostrae quoque juventuti Vngaricae talem librum confici vellet. Qui pro sua erga pios conatus gratia clementissima, hocce studium in animo meo languescere postea nunquam passus est.

Etenim circa haec tempora, quum ex classibus superioribus ad publicas scholas essem promotus, Reverendus vir Ioannes Pappus me ad se accersivit, et in sua Bibliotheca, omnium ferè Christiani orbis nationum Biblia et Dictionaria mihi ostendit, sic inquires: Frater, si dicerem me has linguas omnes intelligere, dicerem arroganter: attamen ope Dictionariorum possum investigare quamlibet Scripturae sententiam, quomodo eam quaelibet natio verterit. Deinde quaesivit ex me, an Biblia extent Vngaricè et an habeamus Lexicon Vngarico Latino; Cum ego illa extare, hoc non item respondi. Ipsi utraque desideranti, Biblia quidem acquirendi occasionem monstravi. Hoc autem tacitus vovi posteritati quoque spocondi. Post annos verò aliquam multos, cum jam ex Academia Heydelbergensi in Vngariam ad Lectoratum Scholae Patakinae vocarer; et an functionem amplecti vellem à Domino Theologo quodam clarissimo rogarer, me oneris magnitudinem in illa provincia, ea aetate reformidare respondi; ubi etiam juvenus libris idoneis et vel Dictionario vulgari destitueretur. Ille evestigio sic intulit: Tu igitur poteris de universa patria bene meriri, si tale quid scribas. Ego taciti mei voti ac propositi tantum virum quamvis insecium esse approbatorem libenter tunc audivi. Ex eo tempore semper captavi tranquillam aliquam conditionem, ubi soli huic scriptioni possem invigilare. Quod postea Altorfii divina clementia mihi concessit. Quemadmodum enim Argentinae Cunradum Dasypodium, sic Altorfii Cunradum Rittershusium Iurisconsultum et Philologum clarissimum nactus sum studiorum meorum patronum utrumque optimum.

In horum utriusque nomine (quod Thrasylbulum vel consultam audaciam Germanorum lingua significat) laetum fuit mihi omen. Vt enim alter Argentinae; sic alter Noribergae unà cum praestanti et humanissimo viro Domino Hieronymo Cölero, apud Nobilissimos et Amplissimos Dominos Scholarchas Dominos Martinum Hallerum, Paulum Colerum, Georgium Volckhamerum, et Ioannem Iacobum Boemerum, pro me animosè feliciterque intercedendo impetravit mihi praeter solutionem aeris alieni, in quo eram, tantum beneficium et victum gratuitum, ut abdicata paedagogia molestiore, huic operi soli potuerim vacare. Insuper vir humanissimus et Doctissimus, in dictionibus dubiis et difficilioribus me adjuvit et expedivit promptissimè. Adhaec Bibliothecam suam instructissimam, mihi patefecit, et in publicam quoque Academiae mihi aditum paravit.

Pro quibus ingratum me nequa redarguat aetas:  
Nominis est aequum me meminisse viri.

Atque haec ideo commemoro, Lector, ut si quem forte ex hoc libro fructum ad te tuosque redire sentias, simul intelligas, quibus nominatim et praecipue, secundum Deum, unà necum gratias agere debeas. De occasionibus et adminiculis haecenus, de methodo deinceps.

Etsi per annos hosce quatuordecim, in aliquot Academiis, et maximè Francoforti in Emporio librorum, nationum multarum vidi Dictionaria, varia et dissimili methodo scripta: prae omnibus tamen placuit sequi Dasypodiani Dictionarii eam methodum, qua illud nuper disposuit vir de re literaria optimè meritis Theodosius Rihelius, civis et Typographus Argentinensis. Vbi nimirum voces omnes iuxta Alphabeti ordinem suis locis facilè reperiuntur: cum antea compositorum vocum indices integras quandoque paginas occuparent, qui pueros ad simplicia remittendo eis quaerendi laborem duplicarent, et in relegendis compositis omnibus, tyronem ad alia festinantem diutius cum taedio retinerent.

Dictiones igitur à Dasypodio collectas, et à Rihelio auctas inque planiorem ordinem redactas, retinui plerasque omnes, exceptis aliquot inusitatis nominibus propriis oppidorum et fluviorum Germaniae, quae consultò omisi. Et pro mea qualicunq; Germanicae Linguae peritia omissis Germanicis substitui Vngarica. Dictiones verò quasdam, quae apud Dasypodium non erant, sed in lexicis quibusdam reperiebantur, ego adscripsi: Et sic Dasypodium ex Calepino, et Thesauris Stephani et Basilii, ex Frisio, ex Onomastico Chythraei et aliundè plus sexcentis auxi dictionibus: quibus singulis brevem et perspicuam interpretationem Vngaricam apposui. Ac initio quidem erat animus, admodum Lexici Gallicani, autorum nomina, tribus saltem literis initialibus apponere; ut Cic. Ciceronem, Sal. Sallustium etc. significaret, sed cum plurima vocabula sine certo autore inveterato, jam usu recepta viderem, propositum mutavi, animadvertendam etiam vel sic abbreviatis nominibus, tot millenis vicibus repetitis nimium exerescere libri molem.

Cum autem palam sit nostros pueros, linguae Vngaricae tenorem sequentes, in accentuum prolatione subindè haesitare; vocibus singulis suos accentus studiosè adscripsi: ubi verò dictio aliqua, accentus capax non fuit, ejus syllabam penultimam longam vel brevem esse subjunxi.

Partes orationis, ad quas quaelibet dictio pertineat, sic notavi, at indeclinabilibus Adv. Adverbium: Con. Conjunctionem: Praep. Praepositionem: Interj. Interjectionem indicantia subiicerem. Adverbiis tamen in è gravitonum desinentibus vocem Adverbii non expressi, quòd accentus gravis in fine positus manifesta ejus sit nota.

Vocibus verò partium declinabilium genera sua sic sunt adjecta, ut g, genus: m, masculinum: f, foemininum: n, neutrum: d, dubium: e, commune: o, omne designet.

Adjectivis autem per duas et tres terminationes eformatis genera non adscripsi, cum facile appareat tria genera sub illis terminationibus contineri.

Dictionibus pluralis numeri addita est nota plur. Conjugationem verbi cuiusque per postremas personae secundae indicativi et infinitivi syllabas indicavi; aliquando etiam praeteritum expressi. Et haec omnia, nequis debita laude per me fraudetur, feci ad exemplum Dasypodiani et Gallicani lexici. In versione juvit me interpres, qui Calepino Vngarica inseruit, cuius nomen ego adhuc resciscere non potui.

Quamquam autem non dubito, quin multos sim mei laboris habiturus reprehensores et contemptores, cum facilius sit aliena carpere, quam ipsum per se aliquid laude dignum elaborare: tamen mea me solabitur conscientia; qui non gloriolae sed patriae commodandi studio laborem hunc susceperim, et amicorum hortatibus exantlaverim. Denique satis est mihi ei vel paucos quosdam nactus fuero voluntatis et diligentiae meae approbatores. Neque sanè diffiteor, posse quaedam commodius reddi: Et siquidem opus hoc refigendum esset, quotidiano usu et observatione peritiam ampliorem adipiscens, ipse ego dante Deo, possem id in melius conformare atque refigere hunc quasi primum partum industriae meae.

Et sicubi à doctioribus admonitus fuero, paratus sum in eo, quaedam mutare, et omissa addere, praesertim cum opus sit ejusmodi ad quod accessio semper aliqua fieri possit. Qui verò nil nisi absolutissima probant et requirunt, eos ego rogatos velim, ut meminerint hujus quod admonet Varro: *Qui de verbis multa dixerit commodè, potius boni consulendum, quàm si quid nequiverit reprehendum.* Et Muretus; *Nemo qui praestat id quod potest, quod quaedam non possit reprehendum est.* Vale Lector benevole, et quae subijcio clarorum virorum de talibus libris judicia sine praepudicio lege.

(Szenci Molnár Albert: Dictionarium Latino-vngaricum. Nürnberg 1604. RMK I, 392. — Az olvasónak.)

3.

Spectabilibus ac magnificis Dominis Stephano de Bathor, comiti comitatus Szathmariensis et Zabolzeiensis Domino in Varano, Eczed etc. et Dominis Sigismundo Rakoc

Comiti Comitatum Thorna et Munkacz, Domino in Regetz Szerencz, etc. Item magnificis et inclytis Dominis Stanislao Tvrzoni de Betlehem falva, Comiti Sepvsiensi Baroni in Baynotz etc. et Dominis Sebastiano Tökölyi, Domino in Kesmark etc. Dominis et Maecenatibus gratiosissimis.

In dedicatione libri huius, Illustres ac Magnifici Heroes, placuit quoquomodo imitari eos, qui primos operum suorum tomos, aut Deo omnipotenti, aut Caesareae Majestati, tanquam homini à Deo secundo (ut Tertuliani verbis utar) sequentes Ephoris suis naturalibus, aut Senatui suae Reipublicae solent dedicare. Primam itaque partem Caesari optimo Maximo ejus Imperio nos subesse divina voluit providentia, inscripsi et dedicavi. Secundae verò huic parti, patronos ubi quaerere debeam, admonet me veritas hujus effati Poetici:

Nescio qua natale solum dulcedine cunctos  
Ducit, et immemores non sinit esse sui.

Vngariam igitur, patriam charissimam intuebor, eiusque vices paucis expendam: gentemque meam in ea considerabo: postea libro meo selectos patronos nuncupabo, mihihaec conciliabo.

Ac initio quidem video in patria mea dulcissima conjunctim ea inveniri omnia, quibus regionis cujusque aestimari felicitas solet: ut de hac etiam verè dici possit, quod de Asia Cicero quodam in loco affirmat: *tàm illam esse optimam ac fertilem: ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine pastionis, et multitudine earum rerum, quae exportantur, facillè omnibus terris excellat.* Et haec ejus felicitas facit, ut in eam bene quadret illud Senecae: *Assiduum humani generis discursus est: nova urbium fundamenta jaciuntur, nova gentium nomina extinctis prioribus aut in accessionem validioris conversis, oriuntur. Itaque vix invenias ullam terram, quam etiam nunc indigenae colant: permixta omnia et insititia sunt: alius alij successit.* Haec ille quibus astipulante experientia nihil potuit verius. Sed quae frequentiores (ut magni viri verba usurpem) quàm terra Hungaria passa sit incolarum mutationes, haud scio an ulla sit: Ita crebrò et subito velut unda supervenit undam, gentem impulit. Eam primùm habuere Pannonos, quos Augustus Romano primus imperio adjecit. Romanorum in ea reliquias Valachos videmus. Sub Constantino consederunt in eadem Vandali: Vandalos expulerunt Gothi: et hi undè eos expulerant, ejecti sunt ab Hunnis: Hunnos Ostrogothi, Ostrogothos Longobardi pepulerunt. Italiam repetentes Longobardi, terram amicis Hunnis concessere: Sed Hunnos, Franci subjecerunt sibi: donec terram totam occuparent tandem Hungari, et da nomine suo HVNGARIAM appellarent.

Gentem verò hac Vngaricam, non secus ac olim populum Israeliticum, per mare rubrum Deus Optimus Maximus ex Scythica vastitie excivit et per Moeotidem paludem, cervo vada monstrante, mirabiliter eduxit, atque in hanc amoenissimam Europae partem collocavit: ubi eam numero quidem opibus ac viribus crescere sivit: sed non antè vera sui agnitione donavit, quàm suos per eam tanquam flagellum quoddam cruentum, castigaret et toti orbi Christiano terrorem incuteret.

Vnde fortitudinis et saevitiae suae per Europam non obscura reliquit monumenta. Populo Veneto, urbem in mari Adriatico extruendi occasione sui formidine dedit. Argentinae nomen, quod antè *Sylberthal* id est Argentea planities, vulgo erat; in *Strasburgum* id est urbem per viam et prostratam, commutavit. Coloniam Agrippinam undecim mille virginum strage et martyrio mobilitavit: Idque Atila duce; de quo sic exclamat Ioannes Turotz: *Proh dolor! gloria mundi superis disponentibus, quo dirigitur calle? Rex, qui multarum fudit sanguinem gentium, ipse proprio sanguine suffocatus est.*

Admiranda autem est haec rerum conversio, quod gens ista, quae fidem atrocissimè et crudelissimè persecuta fuerat, tandem velut imposito sibi à Deo munere defuncta, florentissimo atque amplissimo regno constituto, Fidei Christianae Clypeus, et verae religionis murus appellari meruit avorum nostrorum memoria,\* ut liceat gentis hujus typum quandam in Apostolo Paulo adumbratum spectare. Apostoli conditio utraque nota omnibus est.

Gens itidem nostra postquam divina aspirante gratia ad Christi fidem conversa est,\*\* sub pio Duce Geysa et gloriosissimo ejus filio Stephano primo Rege, (quem Stephanus Verböci Beatissimum gentis nostrae Apostolum vocat)\*\*\* summo studio Christianam religionem propagavit et defendit strenuè. Templamagnifica extruxit et collegia. Rex verò Andreas, Christianum exercitum ducens pro sancta Hierosolymitana terra\*\*\*\* à

\* Aeneas Sylvius Epistolae 78. 93. 133. 289. \*\* Anno 990. \*\*\* Iuris Vngarici partis 1. Titulus 3. \*\*\*\* Anno 1212.

Barbaris vindicanda, feliciter pugnavit. Nullaque gens Turcarum arma, quam haec, diutius fatigavit et repressit. Vnde etiam Romae Vngarorum templo prae omnibus nationibus, locus datus est perhonorificus: nimirum ad latus dextrum Basilicae Divi Petri in Vaticano, cum hac inscriptione: \* ECCLESIA HOSPITALIS SANCTI STEPHANI REGIS HVNGARORVM. quod et mihi ante aliquot annos eam urbem visenti octidui hospitium praebuit. Taceo alterum elegantissimum et opulentissimum Vngarorum Templum, *Stephani Rotundi* vulgo dictum, quod est prope urbis murum. Seculis deinde insequentibus, secundum divam virginem, Magos orientales, tres reges vulgo dictos, sunt inprimis venerati, quod eos suas primitias fuisse existimarent. Hinc eorum aeneae statuae Varadini in area summi templi erectae: quas olim auro purissimo obductas fuisse accepimus.

De afflictionibus autem, quas gens nostra jam per annos prope ducentos, à barbaris sustinuit forsitan alia commodior scribendi occasio erit. Nunc vero cogit amor Patriae, ut Aeneae Sylvii Itali, Frederici III. Imperatoris olim Secretarii, post verò Papae, ad Legatos Regni Hungariae verba adscribam. Sunt enim digna memoria et multa utiliter monent: \*\* *Status, inquit, regni Hungariae proli dolor! non sine gravi damno totius Christianitatis confractus, quassatus, laceratus et omni splendore nitoreque pristino denudatus est. Apud Historicos veteres repperi, vestrum regnum florentissimum quondam fuisse, et hominibus et opibus beatum. Cujus tanta latitudo longitudoque fuit, ut à Constantinapoli, marique Pontico, usque ad Austriam, et à Polonia usque ad sinum Adriaticum protenderetur, in cuius ventre septem amplissima regna clauderentur, qua à corona Hungariae tanquam feuda dependebant. Nec gens fuit in orbe toto, quae Vestrum tunc regnum lacerare auderet, tam venerabile ac clarum erat ubique terrarum Hungarorum nomen. At nunc quam lacerum sit vestrum regnum, ipsi scitis, circumspicite totum.*

*Veneti, qui quondam, pro fundo civitatis suae tributa pendebant, jam Dalmatiam magna ex parte, tenent. Turci, qui trans Hellespontum formidare vestros arcus solebant, in ipsis Hungariae visceribus grassantur. Quid tristia bella referam per vos cum Turcis gesta? quid animas pene infinitas, ex regno vestro, quot annis exportari? quid abigi pecora, et omnia in praedam duci? O regnum olim opulentissimum! O auream provinciam! O terrarum decus! quomodo sic ex te nitor omnis abcessit! quo sic abiit color optimus? ubi vigor ille tuorum hominum? ubi reverentia, quam tibi omnes gentes impendebant? ubi majestas regis? ubi gloria? Heu fortuna! heu rerum vicissitudo! quàm citò imperia variantur! quàm citò mutantur regna! quàm repente delabuntur potestates! Regnum Hungariae cui vix simile vidit Sol, sic dissipatum est, ut vix inter se partes ullae cohaereant. Quae autem sit tantae mutationis et ruinae causae, non est intueri facile, quia occulta sunt iudicia Dei. Non minus hodie quàm olim fertiles agri sunt: non minus foecunda pecora: adsunt vinearum proventus: reddunt usuram effossae auri et argenti minerae: Sensati homines sunt et industrii, magnanimes et multarum rerum experti. Video vos forma proceros, corpore decoros, viribus robustos, sermone gratos, et in omni opere acceptos. Quid igitur est, quod regnum vestrum tantopere depressit? Sunt fortasse nonnulla peccata, quae Deus punire vult, quemadmodum in veteri Testamento factum nonnunquam legimus. Ob quam rem considerandum est diligenter; ut si quid erratum est, emendetur, ut per opera pietatis, divina majestas mitigetur, quam propter iniquitatem aliquam, constat iratam esse. Nec miremini si dixerim, inter vos aliquid iniquitatis esse. Nam nulla est omnino provincia iniquitatis experta. Caeterum cum his pie ac misericorditer Deus agit, quorum delicta in hoc mundo poenit. \*\*\* Deus enim homines pro liberis habet, et quos diligit, arguit ac castigat ut per multas adversitates ad opera virtutis inducat, quos autem nihili facit, delicatè patitur vivere, quia non putat illos sua emendatione dignos. Cum autem regnum vestrum Deus multis plagis afflixerit, signum est, quia vos amat et salvos esse desiderat. Haec Sylvius ante annos plus minus centum quinquaginta: qui nunquam desiit de nostra gente honestè sentire et scribere. Ac velut vir<sup>+</sup> quidam pius patrum memoriâ, pacis et concordiae Ecclesiasticae studiosissimus, Vngarorum exemplo hortatus est alias nationes, ad strenuè reformandas Ecclesias: ita olim Sylvius Turcam Hungarorum exemplo conatus est ad Christi fidem perducere: ++ horum amicitiae spe eos flectere, fortitudinis metu terrere. Qua in re non prorsus falsus est opinione sua. Ipso enim adhuc summum Pontificatum gerente, excitavit Deus Optimus Maximus aeternum illud gentis nostrae decus et ornamentum, Regem Matthiam. De cuius bellicis et togatis virtutibus plurima extant gravissimorum auctorum scripta.*

\*Georgius Fabricius in Roma \*\* Epistola. 78. Anno circiter 1434. \*\*\* Lactantius libri 5. caput 23. ex Seneca, hic ex Prover. Salomo. Heb. +Commentaria in Zephaniam. ++ Pius II Epistola 401 ad Mahometem Turcarum principem

Lubet in praesentia tantum duorum Clarissimorum virorum de rege illo testimonia adscribere. Et primo quidem Francisci Balduini Iurisconsulti Galli, qui sic ait: liber 2. Historiarum\* *Matthias Corvinus adolescens ex carcere ad Regnum Pannoniae sic evocatus est, propter eam virtutis indolem, propter quam Alphonsum Italia Regem dixerat: Hicque Matthias ut Alphonsi neptem uxorem duxit: sic et librorum historiarumque curam tanquam heres Alphonsi suscepit: qualemque ex ea fructum perciperet bene et sapienter imperando palam ostendit. Denique ut non modo Italia, sed et altera illa pars orbis, superstites ex Byzantino excidio et veluti profugos tristisque naufragio ejectos libros bonos exciperet atque adservaret, Budensem aperuit Bibliothecam: in qua non minus quam in castris libenter versabatur: in eaque recondidit illos librorum thesauros, qui mox editi Europam recrearent. Vix audeo recitare, quam superbum hujus Regis sepulcro carmen moesta attonituque Italia adscripserit:*

Corvini brevis haec urna est, quem magna fatentur  
Facta fuisse Deum, fata fuisse hominem.

*Sed quantusquantus Rex fuerit, literarum historiarumque praesidio magnitudinem suam acceptam ferre solebat. Cujus quidem Principis laude eo delector magis, quod legum Civitium memoriam veram et castam cum historiarum studio conjungi etiam voluerit, evocatis propterea, cum uxore, Alphonsi nepte clarissimis, qui in Neapolitano gymnasio essent, Iuris interpretibus: et eo tamen judicio praeditus fuerit; ut cum degenerem et adulterinam ab iis allatam esse Iurisprudentiam intelligeret, hanc cum illis relegaverit atque exterminaverit. Hactenus Balduinus: Iam Sigismundus Herberstenius Liber Baro Germanus de eodem Rege:*

*Matthias Rex, inquit, neque regio sanguine natus, neque vetusto Ducum aut Principum stemmate clarus: non tamen nomine solum Rex fuit; sed et ipsa re Regem se praestitit: ac non modo Turcarum Principi fortiter restitit, ejusque gravissimas impressiones invictus sustinuit: Verum et ipsi Romanorum imperatori, atque adeo Bohemiae et Poloniae Regibus negotium fecit: denique omnibus vicinis suis terrori fuit. Quemadmodum autem hujus Regis virtute, ac rebus praeclare gestis, Hungariae regnum ad summam potentiam, ipso vivente pervenerat, ita eo sublato, quasi mole sua laborans, inclinare coepit. Vnde vir Clarus Iacobus Bongarsius Regis Franciae per Germaniam legatus sic alicubi scribit: Hoc ipsum Hungariae regnum vides! Orientis olim occidentisque spoliis opulens: tot victoriis tumidum, tot regna complexum! Heu quo recidit! periit alta et verè regia Matthiae Regis sedes: et de tanto imperio vix tot reliqua sunt oppida, quot olim regna rex ille unus non falsis titulis praeferebat.*

Equidem ego sic existimo, si Deus huic Regi optimo et linguarum multarum perito, longiorem vitae hujus usuram concessisset, non esse dubitandum, quin etiam maternam suam linguam, qua Atila, et Geysae, Stephanique Prisci reges usi sunt, excolisset atque exornavisset: Quemadmodum olim Imperator Carolus Magnus suam Germanicam exornare studuit: et Rudolphus I. Anno 1283. Noribergae in comitiis constituit: ut Consilia resque in Cancellariis et curiis, quae antea tantum Latinè tractabantur Germanicè deinceps peragerentur, ne imperitis fraus et injuria fieret.

Etenim jam ipsius Matthiae Regis aetate, etiam viri docti Linguae Hungaricae rationes notare coeperant. Exempli gratia Galeotti Martii verba lubet apponere:\*\* *Sola, inquit ille, Hungaria (ex Christianis loquor) non nisi Latinè scribit. Quoniam Hungarorum Lingua non facile scribi potest, minima enim accentuum mutatione, et diversitate prolationis, mutatur significatio. Habent etiam Linguae penuriam in nominibus provincialium, nullam enim nomine suo nuncupant; sed circuitione utentes gentile nomen ponunt, adduntque regnum, Olazorsag dicunt Italiam, quod sonat Itolorum regnum: Tot orzag, Sclavinorum regnum: Nemet Orzag Germanorum regnum. Habent etiam Sclavinorum quaedam vocabula, et Latinorum etiam: Mit cheress dicunt quid quaeris? cum c. et q. sint affines. Cantatur autem apud eos ad Lyram, (qui mos à Romanis ad Hungaros defluxit)\*\*\* semper aliquod egrégium facinus: nec deest materia. Nam cum Hungaria in medio hostium diversarum Linguarum sita sit: semper rei bellicae habet fomitem. Amatoria autem carmina raro ibi cantantur, et ut plurimum gesta in Turcos in medium veniunt, non sine sermone concinno. Hungari enim sive nobiles sive rustici sint, eadem fere verborum conditione utuntur, sine ulla varietate loquuntur.\*\*\*\* Eadem enim pronuntiatio eodem vocabulo similes accentus*

\* Videatur quoque Ioannis Alexandri Brassicani praefatio ad Salvianum Marsiliensem. \*\* Libro Apophthegmatum Regis Matthiae capita 18. et 28. \*\*\* Vide et Cicero 1. Tusculanae Quaestiones. \*\*\*\* Dialectus eadem per universam Hungariam.

*ubique sunt. Nam ut de Italia loquar, nobis tanta est varietas, ut civis à rustico, et rursus Calaber à Tusco difficulter intelligatur. Sed apud Hungaros, ut diximus, eadem loquendi forma, vel exigua admodum differentia est: unde fit ut carmen Lingua Hungarica compositum, rusticus et civibus, mediis et extremis eodem tenore intelligatur. Haec ille Italus peritè satis de lingua nostra Vngarica, etc.*

Vtinam verò et nos Vngari in ornanda et propaganda nostra lingua, Latinorum Graecorumque et qui hos sunt secuti, populorum humanitatis studiis excultorum, possemus imitari studia et diligentiam: qui Linguas suas ita excoluerunt atque perpoliverunt, ut excultae perpolitaeque ad finem usque mundi permansurae esse videantur. Eorum ego vestigia sequens pro ingenii mei tenuitate, meoque seu modulo seu talento, patriam Linguam promovere cupiens, collegi voces Vngaricas hinc inde in libris et in quotidiano vulgi sermone sparsas: easque in Alphabeti ordinem digessi. Et quemadmodum in prima libri parte Latinis Vngarica, sic in secunda hac Vngaricis subiecti Latina. Vocibus verò usitatoribus pleraque synonyma apposui: ut sciret juvenus quamlibet vocem obviam Latinè reddere: et sicubi opus esset etiam interpretationem variare consueceret. Valdè enim utile est teneram juventutem ab unguiculis primis, quod dicitur, ad quarumvis rerum, maximè verò obviarum, appellationes perdiscendas asuefieri: Nec grandiores etiam qui sunt, atque longiùs in studiis progressi, poeniteat calamo hoc trivisae labellum, id est ad Lexica et Onomastica interdum respicere, rerumque vocabula memoriae tradere, cum in ea parte, saepe doctiores etiam haerere videamus.

Iam verò Patria Vngaria, cui hoc labore meo prodesse cupio, perlustrata; genteque mea, in qua patronos operi quaero, considerata; et libri ratione breviter exposita; Vos illustres et Magnifici Heroes, ipso è meditullio atque umbilico Germaniae orientem versus tanquam clara sidera contueor atque conspicio: qui in residua Vngaria, gentem Vngaricam quasi quatuor anchorae in istis tempestatum procellis, Deo juvante fulcitis et statuminatis. Tranquillo et pacato mari quivis facilè navim gubernare potest: tempestate contra gravi exorta, summa naucleri peritia et solertia requiritur, et in rerum discrimine cernitur. At vos in hoc turbulento quoque patriae statu, non solum ditones vestras peritè et solerter gubernatis, belli pacisque munia exequimini: sed etiam Ecclesiarum scholarumque benignè et liberaliter provehitis commoda. Nec tantum in patria literas literatosque in pretio habetis et fovetis; verum etiam in Academiis vicinorum regnorum juvenes studiosos, tanquam ad studiorum mercaturam, magnis sumptibus instructos ablegatis, paulò post Ecclesiis et scholis utiliter praeficiendos, ac salutariter praefuturos.

Harum itaque virtutum vestrarum consideratio et admiratio me permovit atque excitavit, ut confidenter Vestras Illustres Magnificentias appellarem et patrocinium vestrum implorarem: Cum et ipse à puero studia et conatus eò direxerim meos, ut afflictæ patriae meae etiam qualisqualis opera in Scholis et Ecclesiis olim utilis esse posset. Hocque fine in Academiis Germaniae, jam per annos bene multos literis incubui et adhuc pro virili incumbo. Vnde et hoc munus literarium veluti prodromum mei in eam relictus mitto, et Vestris Magnificentissimis quàm par est animi submissione offero dedicoque; quod ut Illustræ Magnificentiae Vestrae placidè et clementer respicere et acceptare dignentur etiam atque etiam rogo.

Vos autem Illustres ac Magnifici Comites Domini *Stephane de Bathor* et Domini *Sigismunde Rakoci* conjunctim hinc appellare volui, quod utriusque vestrum summa et paria extent merita in republicam literariam: cujus quia et ego membrum me esse profiteor, volui grati animi mei testimonium per hanc occasionem ostendere.

Tibi verò Illustris et Generose Domine *Stanislæ Turzo*, Dominium patriae meae jure hereditario superioribus annis obvenit; de qua re meritò Tuæ Gratiae gratulari faustaque maturius precari debebam: sed Principem virum sine aliquo munere non esse salutandum vetus Lex Persica me admonebat. Nunc igitur et gratulationem hanc et munus accipe vultu sereno Comes inclyte: et non solum munus hoc cum tuo ordine commune clementer habe, sed etiam me charissimosque meos fratres et affines tui oppidi Szencini cives, gratià et favore tuo amplecti et prosequi dignare: Nos vicissim Tuæ Magnificentissimae pro eo ac debemus, fidelitatem et perpetuam gratitudinem deferimus ac spondemus: Deumque precabimur sedulò ut Gratosam Tuam Magnificentiam unà cum tota Illustri Turzonum familia incolumem ac florentem quàm diutissimè conservet.

Quantas verò tibi gratias debeam Magnifice Domine *Sebastiane Tökölyi*, ignorare incivile ac rusticum, dissimulare verò impium foret. Tu enim me cum annis superioribus patriam inviserem, in arce tua cum Reverendo viro Domino Sebastiano Ambrosio Ecclesiaste Kesmarcensi honorificè excepisti et per Biduum clementer ac liberaliter tracta-

visti; et paulò post Germaniam repetenti mihi comitique meo Domino Michaeli Surio, Posenii in comitiis porrecta clementi dextra, faustum iter exemplo propemodum incredibili es precatus. Taceo nunc qua me humanitate et favore Generosus Dominus Stephanus Tökölyi filius tuus dilectus in Academico condiscipulatu semper complexus fuerit. Praetereo, quod nuper, cum ex comitatu Serenissimi Archiducis Matthiae Ratisbona Noribergam venisset, et ab inlyto hoc Senatu Norico esset cohonestatus me per triduum secum retinuerit liberaliter me exhibens, jucundis narrationibus hilarans. Quo nomine Tuae Magnificentiae et Generoso ejus filio gratias debeo immortales, cujus rei arrham quasi, hoc commune munus extare volui.

Ne pluribus vos detineam ac remorer, accipite communiter benignis et concordibus animis, viri Illustri ac Magnifici, hocce meum munus literarium, studiis et commodis patriae juventuti, à me elaboratum, Illustribusque vestris nominibus dedicatum et non tam muneris valorem, qui sane exiguus est, respicite; quàm offerentis animum vestri observantissimum perpendite: Utrumque in clientelam et patrociniū vestrum elementer et benignè suscipite, et à morsibus invidorum, vestri nominis splendore et favore defendite. Quod si à Vestris Magnificentissimis obtinuerò, ut spero, quicquid in vita deinceps poterò, id omne, post divinum numen, ad laudem illustris nominis vestri, et patriae utilitatem dirigere conabor. Deumque patrem Domini nostri Iesu Christi indesinenter comprecabor: ut Vestras Magnificentissimas diutissimè incolentes et florentes conservet ad nominis sui gloriam et communis patriae emolumentum maximum, Amen. Altorfii, Mense Augusto: Anno ultimi temporis, 1604. Vestrarum Magnificentiarum Humilis cliens

Albertus Molnar Szenciensis.

(Szenci Molnár Albert: Dictionarium Vngarico-Latinum. Nürnberg 1604. RMK I, 393. — Ajánlólevél.)

4.

Stvdiosae ivventvti Vngaricae et Transylvaniae Albertvs Molnar Salutem Plurimam Dicit.

Ivlivs Pollvx olim dictionarium suum, non una epistola, sed denis, (in tot enim libros illud digesserat) Commodo Caesari nuncupavit: Quare nec mihi, ut spero vitio vertetis, Adolescentes optimi, si circa hoc Dictionarium, quarta hac epistola, vos de paucis admonuerò, qua superioribus praefationibus commodè à me includi non potuerunt. Miramini procul dubio, quod ego potissimùm, qui paucis in Vngaria notus, per annos multos patria absens, et magna ex parte in Germania educatus, Dictionarium Vngarico-Latinum vobis confecerim: sed mirari desinetis, ubi rationes meas intellexeritis. Natus in ea sum familia (absit dicto invidia) in qua vetus Lingua Vngarica mansit incorrupta. Proavum habui ex gente Siculorum vel potius Scethulorum Transylvanorum: qui Linguam Hungaricam penes se esse puriorem gloriantur: an propterea quod primi, aut postremi ex Scythia sint egressi, nescio: hoc scio quod gloriantur. Avum matrem habui *Petrum Eszéki*. Proavus è Transalpina regione vulgò *Havaselfölde*, in exercitu Stephani Bathor, sub quo militavit, venit in Vngariam superiorem.\* Cujus exercitus meminit Bonfinius his verbis:\*\* *Stephanum Rex Bathorem, quem è Transylvania provincia, paulò antè evocarat, ut ex pugnandis ad extremum Neapolitanis adesset, et cum delecto mille hominum equitatu advenerat, Sopronium mittit. Is in clade Neapolitana pede laesus gentile nomen Szekel amisit et Santa Ianos id est Claudius Ioannes fuit dictus. Cladem Bonfinius sic memorat:\*\*\* Centum ferè milites brevi momento caesi, totidemque sunt sauciati. Mortuo Rege Matthia, nutantibus Patriae rebus, proavus in Transylvaniam non est reversus: sed in regione *Matyusfölde*, in pago *Vaga*, è nobili familia duxit uxorem. Ex qua suscepit filium Franciscum, qui postea à Mola, quam in rivo Danubii extruxerat, *Molnar* id est Molitor fuit appellatus. Ex quo tandem in pago *On*, (cujus vix rudera restant) procreatus est pater meus charissimus, et mihi homonymos Albertus Molnar, quem Deus è possessione duarum molarum et mercatura sic locupletaverat, ut florente aetate facile opulentissimus totius nostri oppidi *Szentz* civis haberetur: ubi et avum suum Ioannem; et patrem Franciscum, senes emeritos simul secum piè aluit. Et avum in primo, patrem in secundo, (ex quo me suscepit) suo matrimonio, honorificè sepeliit. Quorum tumulos parens charissimus in cemiterio nostri templi, puero mihi saepe monstra-*

\* Anno 1487. \*\* Decadum 4. liber 8. \*\*\* Ibidem.



vit inquiens: *Hic avum proavumque tuum sepelii*. In votis procul dubio, habuit vir pius, ut ipsum olim vita defunctum, ibidem ego sepelirem: quem prae reliquis filiis amabat et sibi succedere optabat. Sed aliter disposuit Divina providentia. Idem enim mihi, quod superioribus annis Ioanni Sambuco nostrati accidit. Is cum Viennae in emendatione bonorum auctorum occuparetur, allatus ipsi ex Vngaria, de obitu patris nunciatus fuit: unde moestus patris sui vitam prolixè descripsit in epistola ad Plantinum Typographum Antverpiensem quae postea praefixa fuit Plautinae editioni. Itidem et mihi cum in hoc Dictionatio Altorfii conscribendo essem, patris mortem nunciavit Doctissimus vir Petrus Taxonius Scholae meae patriae Rector, his verbis: \* *Pater tuus vitam amittendo terrenam, aeternae cooptatus societati, coelesti operam dat laetitiae*. Vnde prae moerore operi propemodum succubuissem, idque abjecissem, nisi idem Dominus Taxonius, me his verbis simul erexisset fulcivissetque: *Dictionarium Latino Vngaricum, et vice versa, si absolveris, rei literariae non exiguum praestiteris operam: quae res ut omnium et tuo cedat bono, Deum per filium oro*. Mortuus autem est parens venerandae memoriae, temporum injuria opibus attenuatus, inextrema senecta, relinquens post se liberos sex: tres filios totidemque filias: postquam ex filiorum uno nepotes, et ex filia natu majore, etjam pronepotes vidisset.

In hac recensita familia paternam linguam pure didici. Eamque postea excolendi occasiones nactus sum commodas: Primò quidem extra patriam Iaurini: ubi Reverendum virum Dominum Demetrium Sibolti Ecclesiasten mei patris compatrem, è patria mea eò profectum, habui fautorem optimum: cujus scripta Vngarica diligenter legi, et conciones attentè audiui. Postea vero Göncini apud Dominum Casparem Caroli de origine certarum vocum saepe audiui institutas disputationes. Aderat ipsi aliquando Emericus Zalank: qui ajebat se apud Dominum Stephanum Szegeginum, in convivio quodam, Dominum Starinum et Scaricaeum de vocabulo *Köszvény*, id est *podagra*, contententes audivisse: \*\* ubi Starinus vocem à *Köz* et *ven* conflata dixerit: quod *podagra* familiaris sit senibus. Scaricaeus autem eam à *Kész* et *ven*, compositam asseruerit: quod paratus est in promptu sit senex, qui *podagra* laboret. Caspar Caroli cessante Zalank, se à *Kötözvény* id est ligamen, deduci malle ajebat. His ego auditis de quarumlibet vocum origine et dictionis Vngaricae elegantia accuratius mecum cogitare coepi. Et jam quintodecimo aetatis anno Debrecini carmina Vngarica scripsi. Libros Vngaricos, quos potui nancisci, ita avidè (absit arrogantia) legi, ut praeceptores vi eos mihi ex manibus meis (ne Latina negligere) excutere cogentur. Quorum etiam in Germania, nunquam mihi defuit copia. Nam praeter allatos ex Vngaria; Francofurti quoque et hic Noribergae in foris scrutariis (quod miremini) libros repperi et emi Vngaricos. Ex quibus omnibus et mea memoria conflavi hoc Dictionarium: in quo dictiones omnes alphabeti ordine ita digessi: ut tam simplicia, quam composita sub initiali sua litera contineantur. Cum autem verborum nostrorum personae in utroque numero tres habeant terminationes idem significantes, pro subjecti ratione variandas: ut: *Szeretek, szereltec, szeretem: Tanítoc, tanítlac, tanítom*: quod Latinè sub una terminatione significat, Amo, Doceo, nec potest pro objecti ratione variari: sed nos dicimus *Szeretec*, amo absoltute, aut aliquid: *Szereltec*, amo te: *Szeretem*, amo hoc vel illud. Quia vero hujus terminationis postremae *Szeretem, tanítom, kötöm*, usus frequentior est, verba pleraque hac efformata posui. Potentialia verba: ut *Szerethetec, Taníthatoc*, Amare-possum Docere-possum, (de quibus in voce *Hatok* et *Hetek* monui) ut etiam in *Tatom* et *tetöm* formata, quae activam et passivam vim habent, quod cui libet facile sit formare, consulto omisi.

Orthographiam secutus sum usitatissimam: Cz compositum consonans, pro quo alii *Ch*, quidam *Cs*, nonnulli *Ts* ponunt in *Czap, Czep, Czík, Czok, Czuka, Vaczora, Lencze, Takacz, Göröz*, libenter retinui. Cum et Poloni et Bohemi eodem modo scribant et profertant. Non enim hic litera, sed puncti vice fungitur z. ostendens crassiorum et duriorum literae *C*. pronunciationem: quemadmodum fit in Hebraeorum etiam literis  $\text{צ} \text{ז} \text{ז} \text{ז}$  et reliquis omnibus exceptis his  $\text{צ} \text{ז} \text{ז} \text{ז}$  quae punctum dages non recipiunt. Vis autem hujus Cz eadem est quae in Lingua Germanica *tsh* in *Mentschen*, homines, *Tartschen parmae*, Sz vero pro quo alii z simplex ponunt, ita sonat ut  $\text{ש}$  et simplex *S* in lingua Germanica et Polonica: S verò in nostra Lingua pronunciat ut  $\text{ש}$  et *sz* in Polonica et *sch* in Germanica. Sed et hoc simplex *S*. quae lenius et usitatè pronunciat in *Sár* lutum: *Seb* vulnus: *Sir* sepulcrum: *So sal*: cum densiore sibilo profertur in vocibus *Sák*, saccus: *Seb*, locus in vestimento: *Sir*, pinguedo: *Sold*, stipendium etc. et hac crassa et densa ejus pronun-

\* Epistola data 12. Augusti 1604. \*\* Podagrae etymologia.

ciatio à quibusdam notatur sic *S'*. quae nota ut taediosa et deformis plerumque omittitur. Quia verò *Sz.* litteram *z* expressam habet, quae ejus duritiem lenit; voces quas incoat, sequuntur incipientia ab *S* simplici: ut *Suttogas, suytas: Szabad, szabaditas.* Idem de *Cz* quoque est observandum. Vocalis *ö* vel *ö* ex *o* et *e* composita sonat ut in Germanica voce *fröhlich jucundus.* Cum igitur Diphthongus haec *ö* in se e contineat, ab ea incipientia ponuntur hoc ordine: *Odu, odvas: öblitem, öcze, ökle.* Itidem et diphthongus *ü* vel *ü* sonat ut *u* Gallicum, quia vero *i* latens in se habet, ejus voces secundum adjectas consonantes sunt dispositae: ut *Vidam, videk, üdö, üdös: Vidra, Vidulas: Üdvösseg, Vig, vigadas. Ügetes, ügetö, Ügy, vigyazas, üköd: Vilag, üles, Virag, üreg:* etc. Denique *Tzondora, Tzödör, Paltza, Pintze,* sic invenies: non autem *Özondora, Özödör, Palcza, Pincze,* Litera *Y* vocalibus addita reliquis, diphthongum efficit monosyllabè proferendam ut: *Ayto,* janua: *Ey,* nox: *Iy,* Arcus: *Oy,* defende: *Vy,* digitus, et novus, a. Additur autem consonantibus his quatuor *g, l, n, t.* quas ceu punctum indicat liquidius et quasi cum aspiratione esse proferendas: ut *gyalog, gyek, gyilkos, gyolcz, gyöngy, gyümölcs, gyulladas, Agy, egy, igy, ugy, Magyar, Lagy, legy. Lyuk, Tolyas, Folyas, Mely, hely. Nyay, Nyal, nyelv, nyil, nyoltz, nyul, Banya, tunya, Meny, hany. Tyuk, Atya, Batya, Fitty, Pinty.* Sed haec in exterorum gratiam partim notanda duxi. Adjeci ad calcem libri Difficiles aliquot voces, quas Ioannes Sambucus in opere Tripartito Iuris Consuetudinis Regni Hungariae Stephani Verböci, observavit et enotavit. His inspersi cum meis notis conjecturalibus, pauca quaedam barbara verba, quae in Sambuci Indice (seu Enchiridion omnium decretorum priscorum et novorum Regum Hungariae) repperi. Quae Dictionario inserere nolui, ne pueri ea pro Latinis arriperent. His addidi auctarii loco, Epitheta, antitheta et adjuncta ex Cicerone per Horatium Tuscanellam collecta: quae dictionis Ciceronianae studiosis grata et utilia fore spero. Et haec sunt adolescentes optimi, de quibus vos admonere volui. Vestrum deinceps est, ut Dictionarium hoc vobis comparetis, Comparatio studiosè utamini: et mihi, qui vobis gratificatus sum fausta feliciaeque comprecemini, ut in posterum etiam in gravioribus, studia vestra, mea opera et labore (quod ex animo cupio et voveo) possim plenius adjuvare. Bene valete, Altorfii Eidibus Sextil. M D CIV.

(Szenci Molnár Albert: Dictionarium Vngarico-Latinum. Nürnberg 1604. RMK I, 393. — Az olvasónak.)

## 5.

### Az istenfélő Olvasónac

Az Catechismusnac hasznos és szükséges voltát értettéc eleitölfogva minden hiv Keresztyenec: es annakokaért sok bölcz Tanitoc az Istentöl nékie engedet értelem szerint, irtanac kiki az öveinec hasznos Catekismusokat. De senki nem irt alkalmasbat annál, az mellyet az Palatinatusbéli Fejedelem az Frideric Hertzeg az ö birodalmában valo Doctorokkal, az szent Irasbol szedetec Deákul és Németül. Melly mostis ez megmondot Fejedelemség alatt, és egyéb tartományokban hasznosson gyakoroltatic.

Ezt Immanuel Tremellius Sidoul fordította; Fridericus Szylburgius Görögül: és osztán az Franciai, Angliai, Belgiai, Dániai és egyéb nyelvekre valo fordításoc után, Magyarolis kinyomtatattot egészen 1577. esztendőben.

Mivel hogy pedig ez Catekismus öregsabásoc, némelly Tanitóc az kisdedeknec könnyebésekre egynéhány rövidebben formált kérdéseket es feleleteket szedetec ki belöle, ki többet s' ki kevesbet. Mellyek közül énis ez hatvanhatot, egynéhány imádsagokkal egyetemben, az en Atyamfiainac, és rokonim czelédgyeknec tanuságokra uyonna Magyarol fordítottam, mert az régi Magyar exemplarnac it szerit nem tehettem. Mellyeknec, ha teis hasznát veheted Keresztyen Olvaso, az tiednec tanításában, örüllöc szivem szerint, es Istennecc adoc hálat rayta: Kinecc legyen örökke dűczoség. Amen. Haydelbergaban, Böytelöhónac 12. napjan 1607.

Albertus Molnar

(Szenci Molnár Albert: Kis Catechismus. Herborn 1607. RMK I, 408. — Az olvasónak.)

## 6.

Serenissimo principi et potentissimo domino, domino Mauritio Landgravio Hassiae, Comiti Cattimelibocorum, Deciorum, Zigenhani et Niddae, etc. Domini suo Clementissimo.

Gratiam et pacem à Deo Patre et Domino Jesu Christo.

Kegyelmet és békeséget az Atya Istentöl és az Ur Jesus Christustol.

Miranda est aeternumque laudanda haec benignitas Dei nostri, Princeps Serenissime quod quae suis praecepit ipse gratiã suã in iis perficiat.

Unde divus Augustinus sic est precari solitus: *Domine jube quae vis, da quae jubes, et non frustra jubebis.*

Praeceperat Deus Josue Duci, *Non recedat, inquit, liber iste legis ex ore tuo, sed meditaberis de eo interdũ ac noctu, ut cum observantia facias omninõ prout scriptum est in eo: tunc enim prosperaberis in viis tuis et tunc secundaberis.*

*Auribus percipe, inquit idem alibi, popule mi, doctrinam meam, etc.*

Pii quidem mandatis obtemperare gaudent, sed non sine virtute illius Spiritus, de quo sic ait Deus apud Prophetam: *Spiritum meum ponam in medio vestri, quo faciam ut in statutis meis ambuletis, et jura mea observetis facientes ea.*

Et hic Spiritus Jehovae excitavit omni tempore summos quosque viros, quibus liber divinarum legum curae cordique esset. Hinc illae Regis Davidis voces: *Beatus vir cujus voluntas in lege Domini. Item Doce me Jehova viam statutorum tuorum. Fac ut intelligam et custodiam legem tuam, observemque eam ex toto animo. Quam diligo legem tuam! toto die est meditatio mea.*

*Inimicis meis sapienterem me reddis praeceptis tuis. Omnibus doctribus meis intelligentior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt. Senibus prudentior sum, quia mandata tua custodio.*

Similiter etiam Rex Josias stans in statione sua pepigit fedus coram Jehova, se sequiturum Jehovam et observaturum praecepta ejus testimoniaque ejus et statuta ejus ex toto corde suo et ex toto animo suo, praestando verba federis illius, quae scripta sunt in libro illo.

Sed et subsequentibus deinde temporibus fuerunt Reges et Principes magni, qui Biblia sacra reverenter haberent, et latè propagarent.

Ptolemaeus Philadelphus Rex Egypti ab Eleazaro summo Judaeorum Pontifice codicem sacrum impetravit, et per idoneos interpretes in Graecum sermonem eum transferri curavit.

Czvdalatos és öröckè diczerendõ kegyesége ez az mi Istenünknek, Felseges Fejedelem, hogy az miket õ az õveinek paranczolt, kegyelmessen azokban megczelekeszi.

Honnèt szent Auguston így szokot könyörögni: *Uram paranczold meg az miket akarsz, add meg az mikvèe paranczolsz, s- nem leszen hijaban paranczolasod.*

Paranczolt volt az Isten Josue Hadnagynac, mondvan; *Elne tavozzèc ez törvényec könyve az te szádtol, hanem gondolkodgyál arrol éjyel és nappal hogy megörizzèd: es czelekedgyél mind az szerint, à mint meg vagyon írván abban: mert akkor leszèc szerenczesec az te utaid, és akkor leszèc bodog.*

Masutt pedig, *Halgassad, ugymond, én népem az én törvényemet, etc.*

Az hivec bizonyára az paranczolatoknak engedni örvendec, de nem amaz Leleknek ereje nélkül, kirõl így szol Isten az Prophétanal: *Az én lelkemet adom ti belètec, es czelekeszem hogy az én paranczolatimban járjatoc, es az én itéletimet megörizzètec es megczelekedgyètec azokat.*

Es ez az Jehova lelke, tamasztott minden idõben fõfõ embereket, kiknek az Isteni törvényeknek könyvére gondgyoc lenne, es azt kedvellenèc. Innèt vadnac David kiralynac imez mondási: *Bodog ember kinec gyõnyörüsege az Ur törvényjében. Ismet, Tanits meg Uram, engemet az te paranczolatidnac utára. Adgy énneken értelmet, hogy megörizzem az te törvényedet es megtartsam azt tellyes szívembõl. Melly igen szeretem az te törvényedet! Egesz nap estig csak arrol gondolkodom.*

*Az en ellensègimnél bölczebbè tõtlet engemet az te paranczolatiddal: Minden én tamitoimnál engemet bölczebbè tõtlet, mert az te bizonsagid az én gondolatim. Az vén emberknél bölczeb vagyoc, mert az te paranczolatidat megörizzem.*

Hasonlatosképpen Josias Kiralys felálvan az õ helyében, fogadást tön az Ur előtt, hogy az Urat követnè, és hogy paranczolatit es bizonságtelèt, es minden szerzésit tellyes szívèbõl, tellyes lelkèbõl megörizzè, es tartaná magát az Istentõl megíratott könyvhöz.

De az ezekután következendõ idõkbennis voltanac kiralyoc es nagy Fejedelmeç, kic az szent Bibliãt böczületben tartottác, es egyebekkelis közlöttèc.

Az Ptolemaeus Philadelphus Egyptonac királlya: az Eleazartol az Sidoc fõ Papjatos, ez szent könyvet elkèrte es illendõ tolmáczok által Görög nyelvre forlittatta.

Alphonsum Hispaniarum Regem ferunt Biblia sacra quater decies cum glossis et commentariis perlegisse.

Ferdinandus Imperator laudatissimae memoriae, Anno M. D. LV. Novum Testamentum Syriacum elegantissimis typis Viennae Austriae edi curavit per Albertum Widmanstadium, eruditissimum Cancellarium suum, et magnâ copiâ donavit Syriacis, vt labascentem apud eos religionem Christianam instauraret.

Et ante annos ferme triginta sex Serenissimus Princeps Elector Palatinus Fridericus III sacrae memoriae autor extitit duobus clarissimis suis Theologis, Immanuéli Tremellio et Francisco Junio, ut Biblia sacra ex vetustissimis Bibliothecae Palatinae libris manuscriptis ad Hebraicam et Graecam veritatem Latine vertent.

Quod opus bono admodum successu fuit Francofurti editum, et paulo post etiam in Anglia recusum forma elegantissima; et adhuc in Germania recuditur frequentissimè cum magno ecclesiae Dei emolumento.

Cum hoc enim exemplari exterae quoque nationes conferendo suas versiones efficiunt meliores.

Hinc factum, ut ante annos prope viginti, Ungaricarum Ecclesiarum Antistites in vertendis Ungaricè Bibliis sacris isto praecipuè Tremellii et Junii uterentur exemplari; Bibliaque ederent Visolini auxiliis Illustris Comitis Sigismundi Rakocii et aliorum Ungariae procerum.

Cuius primae editionis, me quoque etiamnum puerum partem aliquam esse voluit divina providentia: cum circa illud tempus versarer ad pedes Reverendi viri Caspari Carolini Ecclesiae Göncinensis; qui editionem moderabatur: Et me frequenter, in Typographiam Visolinam cum scriptis schedulis mittere solebat.

Quod verò hanc editionem alteram, solus ego adornare et provehere potuerim, tua est (secundum Deum) gratia, Princeps Serenissime, qui mihi in illustrissima tua Academia, haec otia literaria fecisti; adque incumbendum eiusmodi studiis liberaliter me aluisti, remque tam arduam suscipiendi clementer mihi animum addidisti.

Mearum itaque est partium Tuae in primis Serenissimae Celsitudini, huic rei impensi laboris mei rationem reddere: sacrique operis huius dedicatione animum gratum Serenissimae Vestrae Celsitudini testari.

Alfonsus felöl az Hispaniai kiraly felöl azt mongyác, hogy az szent Bibliat Commentariusedekkel es magyarazatoedekkel egybe tizen negyszer olvasta el.

Az diczeretes emlekezetö Ferdinandus Czaszar, 1555. esztendöben, az Syriai nyelven valo Uy Testamentomat, Béczen ekes bötüekkel kibocztattatta, Widmanstadius Albert által az ö fö cancellarius által; es nagy bövseggel küldte ajandékon az Syriajaknac, hogy az ö náloc szakado felben valo Keresztyen hitet feleppitenè.

Es ez elöt ugymint harmintzhat esztendövel az Palatinatusbéli Felseges Fejedelem az III. Fridericus Elector, indította arra szent Iras Tanito ket Doctorit, Emanuel Tremellius et Franciscus Junius hogy az szent Bibliat az Palatinatus Könyvtarto palatajaban valo kézzel irott régi igaz könyvekböl az Sido es Görög igazság szerint Deakul forditanác.

Melly fordítatott könyv igen jo veggel bocztattot ki Francofurtumban, es ottan hamar Anglia országbanis ki nyomtatott szep ékes forman, es még mostis gyakorta Nemet országba kinyomtatott az anya szent Egyhaznac nagy hasznával.

Mert ez fordításnac példájával egyéb idegen nemzetekis egybevetven az ö nyelvekre valo fordítást, megjobbittyac.

Innen vagon hogy ez elött mayd husz esztendövel, a Magyarorszagi Anya szent Egyhaznac Elöljáró Tanitoi az Biblianac Magyarul fordításában, kivalképpen ez Tremellius es Junius exemplarával éltene, es az Bibliát kibocztátta Visolban, az Nagyságos Rakocii Sigmondnac es töb Tekintetes Uraknac kegyes segedelmeckel.

Melly első kibocztásnac szolgalttyaban, ackori gyermeksegembenis, reszessé tött engemet az Istennek gondviselése. Holott az időben labánál forganéc az Böczületes embernek Caroli Casparnac az Gönci Predikatornac; Az ki fő igaztatoja volt az kinyomtatásnac; Es engem gyakorta az Visoli nyomtato helyben kiküldött az ö töle irott leveleczkéekkel.

Hogy pedig ez másodie kinyomtatást én egyedöl elkészithettem es elővihettem, (Isten utan) Te Felseged kegyelméböl vagon Felseges Fejedelmem, ki ennekem ez Te Felseged Hires Academiájában illy czendes állapotot engedte, es hogy efféle tanusagi dologban foglalatos lenne, bövseggessen adakozoul tápláltál, es hogy illy nagy munkához kezdenéc kegyelmesen fölindítottál.

En tisztzem annakokaért, hogy mindenec elött Te Felsegednek ez én munkamnac mivoltáruul számot adgyac; Es ez szent könyvnek dedicálásával hálá adó voltomat Felsegednek megmutassam.

Ac initio quidem recte meminī, qua pietate et reverentia primam editionem exorsus sit Reverendus vir Caspar Carolinus; (cuius me familiarem fuisse modo dicebam.)

Adstīti enim ipsi aliquando consultantī cum Domino Joanne Peleino, Ludi Rectore, de convocandis suae dioeceseos ministris, ad concipiendum preces solennes pro felici operis suscepti eventu.

Et currente etiam nūm prelo typographico, cum non semel audiri dicentem hisce verbis; *Modo Deus superstitem me servet, donec Biblia haec in lucem emittere queam, paratus sum mori et ad Christum migrare.*

Atque voti compos factus pius senex, biennio post migravit ad pastorem et Episcopum animarum sanctorum, cujus gloriam promovere etiam libri editione cupiverat.

Quocirca et ego alteram hanc editionem, piorum votis diu multumque desideratam, et amiceorum precibus et literis à me petitam, non equidem sum illotis manibus aggressus: verum quibus auxiliis potissimum fretus, opus susceperim, quaque fide in eo versatus sim, et quantam adhiberim diligentiam, novit Deus et testis est mea conscientia.

Primum itaque libros Canonicos antea rectè dispositos, locis suis reliqui: Apocryphos verò à Canone segregatos, in eum ordinem redegi, quem servavit Dominus Franciscus Junius et hunc sequutus Dominus Joannes Piscator, Praeceptor meus observandus.

Versionem primam studiosè retinui; solecismos tantum per correctorem alienigenam illapsos emaculavi.

Orthographiam antea neglectam et confusam in libris Canonicis emendavi et complanavi: qua in re, quod supra vulgum aliquid possim, Tuæ Celsitudini fero acceptum, cuius mandatu Ungaricae Grammaticae meditationi ferè per annum incubui.

Sphalmata typographica innumera sustuli. Versus quandoque integros scribarum aut Typothetarum negligentia omissos, converti et restitui. Argumenta prophetis, quibus deerant, et omnibus Novi Testamenti libris praemisī. Singulis capitibus summaria, quae in Novo Testamento, excepta Epistola ad Romanos ubique

Es előszer pedig jól emlekezem reá, melly nagy Isteni felelemmel és böczületességgel kezdett az első kiboczáshoz a Böczületés Caroli Caspar, (kinec hogy valaha celedī közt forgottam legyen megmondam ez előtt.)

Mert előtte allottam egykor, midőn tanácskoznék Pelei Janossal, az ő Schola mesterével, az ő Seniorsagához tartozó tanító atyafiaknac egybe gyűjtése felől, közönseges könyörgésre, ez elkezdett dolognac jó előmeneteliért.

Es mikor már az könyv nyomtattnék is egy néhányszor hallottam hogy fohazkodvan igiten szollott: *Czac az Isten addig éltesse, mig ez Bibliát kiboczáthassam, kész leszek meghalni, és az Christushoz költözni.*

Es kívánságot megnyerven az Istenes vén ember két esztendővel az után, elköltözött az Szentek lelkeinec fő pasztorához, és Pispékéhez, kinec diczőségét öregbiteni ez könyvnecc kiboczátsávalis kívánta.

Annakokaért énis ez másodc kiboczáshoz, (mellyet sóc Istenes hívec regtül fogva kívántac, és en tölem jó barátim mind beszedel s' mind levelekben kertec,) nem kezdettem bizonyara mosdatlan kézzel: hanem ki segedelmében kiváltképpen bizvan fogtam ez dologhoz, és melly hívséggel és szorgalmatossággal forgottam abban, tudgya az Isten, és az én lelkem ésmereci.

Elsőben, azért az Canonicus könyveket, mellyec az előtt jól voltac rendelve helyén hattam: Az Apocryphusokat az Canontul elvasasztván, az rendre helyheztettem, mellyre őket rendelte Franciscus Junius, és ezt követvén Piscator Janos, nékem tisztelendő Praeceptorom.

Az előbbi fordítást nagy igyekezettel megtartottam: hanem czac az szolasnac disztelen módgyát, mellyec az idegen nemzetből való corrector miat estenecc volt, azokat kitisztítottam.

Az igazan való irást mellyet elhattac és megegyelítettec sóc helyeken, az Canonicus könyvekben megemendaltam, és egyengettem. Melly dologhoz hogy az köz népnél inkább értecc, Te Felsegednec köszönöm, kinec hagyásából, Magyar Grammaticanac szerzesében, mayd esztendeig voltam foglalatos.

Nyomatási fogyatkozásokat, szántalanokat purgaltam ki. Egnéhany helyen egész verseket, mellyec az íroknac vagy betüzsedőknec gondviseletlenségekből elhagyattattac, masunnat megfordítván helyére hoztam. Argumentómi vagy rövid sommaj az melly Prophetaknac nem voltac, és az uy Testamentom könyveinec

desiderabantur brevissima conformavi et adscripsi.

Partes capitum principales majuscula litera, in Psalmis vero hoc paragraphi j signo notavi, Concordantias locorum margini adscripsi et ad quam vocem praecipuè referri debeant, asteriscis, cruce et aliis notis signavi.

Et quae praeterea praestiterim patebit luculenter, cuiuslibet conferenti hanc nostram cum prima editione: quae cum ob grandem molem parum tractabilis, emptuque tenuioribus esset difficilis, placuit et mihi et amicis magnis in hac mediocri forma nunc edere: ut etiam in suggestum secum sumere possint Ungaricarum Ecclesiarum ministri; qui soli hactenus inter Christianos, scripturam sacram ex libris Latinis coacti sunt ad populum interpretari.

In hac autem mea editionis hujus adornatione, (Laus vivendi Deo) nullis fui destitutus adminiculis. Clarissimos Dominos Theologiae Professores, quos in dubiis consulere, habebam promptissimos. Inque Bibliothecam Academiae semper patebat mihi aditus, per Clarissimum Doctorem Johannem Hartmannum, Medicum et Mathematicum Professore, fautorum meum in primis colendum.

Insuper plurimum me juvit pia opera Reverendi Domini Isaaci Genii, Theologi eruditissimi, et multarum linguarum periti, fautoris mei, et amici magni, qui varia mihi suppeditavit exemplaria biblica, à diversis nationibus cum ornamentis utilibus edita. E quibus desumtas tabulas Chronologicas, praefixi libris Historicis bibliorum nostrorum, et notas marginales, ipsius admonitu, disposui elegantius.

Idem pro sua pietate eximia autor fuit honorabili Viduae Levini Hulsii Piae Memoriae Cosmographi et Biblioplae, de republica literaria quondam bene meriti, vt hanc renovatam editionem sumtu suo procurandam susciperet et à Bibliopolo suo promulgaret. Id quod illa etiam pie in se recepit.

Quare cum mihi non sit animus peculiaris praefationem ad lectorem instituere hic obiter moneo, et nomine viduae honorandae rogo librariorum industrios, ne librum hunc, nostro labore sic adornatum citra ejus voluntatem alicubi recudent; vel quoquo modo fructus, quos eam cum pupil-

mindéniknek eleiben irtam. Minden caputoknak sommáczkait, melyec az uy Testamentumban az Romában irt level kivül sohol nem voltak, revideden kiformaltam, es fölibe irtam.

Az caputoknak kiválképpen való részeit öreg bötüvel, az Soltarokban ilyen jellel j jegyzetem meg. Az egyező helyeket az levelek szelére felirtam, es melly igére nézzenec főképpen, czillagoczkával, keresztzel, vagy egyéb jellel nóltam meg.

Es az miket ezekfelött czelekettem, mindennec nyilván lészen, valaki ez mienket az előbbi kinyomatással egybevetti: melly mivelhogy az ő nagy öreg volta miatt forgatásra nehez volt, es az szükköltsegiüknek megvétele sem volt könnyü; tettet nékem, es fő barátimnac, hogy illy közép formán boczáttasséc ki; Hogy az prédikáló székben felvihesséc vélec az Magyarországi anya szent Egyháznak predikatori, kiknek egyedül ez ideig egyeb Keresztyen nemzetec között, az Deác könyvekből kellet az szent írást az nep előtt magyaraznioc.

Ebben pedig ez kiboczátsánc elkeszitesében (hala az élő Istenec) semmi segédsegül nem volt fogyatkozásom. Az szent Iras tiszteletes Professorit es tanitoit, kiket az kétséges helyec felöl megkérdenéc, mindenkor készen találtam. Az Academia könyves házábais mindenkor szabad bemenetelem volt, az én jo akaro Uram által az Hartmann Janos Orvos Doctor es Mathematicus Professor által.

Annakfelotte sokat hasznalt nékem az tiszteletes es tudos ferfinac Isaacus Geniunac, az én bizodalmas barátomnac jo segedelme: ki soc külömbkülömb nyelveken való bibliakat, kiket ő mind megért, adott kezemhez, kik hasznos ekessegekkel vádnac kinyomatvan: mellyekből az mi Biblianc historias könyveinec eleikbe irtam az idő rendiröl való táblákat, es ez barátomnac inteséből, az margon valo magyarazatokot ekessebben rendeltem.

Ugyan ezen istenes ember volt inditoja, az néhai Cosmographus es könyvaros Levinus Hulsiusul marat özvegy asszonnac, hogy az, ez mi meguyított könyvünket költségével kinyomtatatná, es az ő könyves böttyából kiadna, mellyet megis czelekedett az Istenes aszszóny.

Mivelhogy azért nincz szándékom, hogy az olvasohoz külön előljárobeszédet szerezzec, intec itt, es kérec minden serény könyvárosokat, hogy ennac akarattya ellen ez mi munkankkal így ekésitetett könyvet, másutt ki ne nyomtassác, es az hasznot, à mellyet innét az ő arvaival

Iis hinc percipere aequum est, ei intervertant.

Ipsi enim parati sumus, ubi hanc editionem piis gratam cognoverimus, denuo eam recognoscere, et quae forte hac vice, animadversionem nostram fugerint, admoniti emendare: et pro voto Christi fidelium in minori vel majori forma edere.

Exposui hactenus editionis rationes, et adminicula indicavi, in illustri hac Academia Mauritianae, optato studiorum portu mihi divinitus oblata; Jam vero ad Tuam Celsitudinem mentis oculos convertam, Princeps serenissime, et ad pedes tuos reverenter accedens summa cum animi submissione et observantia, has qualesquales laborum meorum, circa sacra Biblia, primitias Tuae Celsitudinis affero dedicoque: et inscriptione gloriosi nominis tui, in lucem ermito.

Quod ut faciem ipsa jubet pietas, et cogit animus se Tuae Celsitudinis gratum declarandi cupidus.

Tua enim Serenitas è sublimi hac Celsitudine, quo Deus, majorum et Tuà Te Virtus evexit, me, (quantulum homuncionem!) clementer respexit: haecque studiis meis Halcedonia Athenis Hassiacis concessit. Ubi luculentius mihi deprehendere licuit veritatem effati illius prophetici: *Reges erunt nutritii tui et reginae eorum nutrices tuae.*

Ac proinde cum dedicantis munere fungi fida mente laboro; èn offundere et adobruor virtutum laudumque tuarum magnitudine ac splendoribus.

Cum enim originem specto, video Celsitudinem Tuam genus suum deducere à Carolo Magno Imperii occidentis instauratore, quo Christianus orbis non vidit Caesarem augustiorem, non admirabiliorem.

Qui inter augustissimas res alias à se gestas, ad promotionem sacrorum voluminum cultumque artium liberalium, tot condere voluit collegia, quot literae sunt in Alphabeto Germanico: primum Aquisgranense, ultimum quod ad literam Zürichense, quod est Tiguri Helvetiorum; duo verò pro literis intermediis, F. et H. in Tuae Celsitudinis Hassia sunt, Fuldense nimirum et Hersfeldense: cuius splendidissimae Abbatiae Administratorem nunc agit Illustrissimus et Reverendissimus Princeps Otto Hassiae Landgravius, etc. Tuae Celsitudinis primogenitus filius.

In materno autem tuo genere, emicat et aeternum splendebit memoria divae Elizabethae Reginae, fortissimi Regis Hungariae Andreae II. filiae, Ludovico Hassiae

vár, az igazság szerint, tőle el ne fordítsác.

Mert mimagunc készec lészúnc hogy ha ez kinyomtatásnac az híveknél kedves voltát értengyüce, es ha valami fogyatkozás felől, mellyet eszünkbe nem vöttünc sietsegünkbe megintetünc, megjobbítani; és az hívec kívánása szerint vag' öregébb vagy kisseb formában ismet kiboczátni.

Szoltam ez ideig ez kinyomtatásnac okairol es modgyarol; megbeszeltem segellő eszközümet, mellyeket erre Isten engedett ez diczeretes Marpurgumi Acemiaba, tanuságomnac kévanatos helyében; Immar pedig Te Felsegedre forditom szemeimet, Hatalmas Fejedelem, es Te Felseged labai előtt minden böczületesseggel megalván, az Szent Biblia körül valo munkármnac ez első sengeit, Te Felsegednac offerádom es dedicádom, es à Te Felseged diczöseges neve alatt az kösség közzé kiboczádom.

Mellyet hogy czelekedgyem az igazság hadgya, es erre kcszerét hala ado vóltomnac megmutatasaara vagyakozo szivem.

Mert te Felseged ez ő diczöseges helyéből à hova Isten, eleidnac es magadnac jóságá Téged felemelt, engem kegyelmesen tekintven, ez nevezetes Hassiai Acemiaban, az én tanuságomra illy czen-des állapotot engedett. Holot nyilván megtapasztaltam igaz voltat imez Propheetai mondásnac: *Az kiralyoc lesz nec te tápláloid, es az kiralyoc aszszonyoc te daykáid.*

Annakokaért midön könyvdedicálonac tisztiben híven eljarni igyekezem imé elburuloc es elnyomattatom à Felseged Diczéteres voltanac fenyessegevel.

Mert midön eredetet tekintem, látom Te Felsegednac kiszármazasat amaz Nagy Károl Czaszarnac, az Napnyugati Birodalomnac megeppitőinec nemzetiből, mellynél az Keresztýen ország nem latott diczösegesb es czudalatosb fejedelmet.

Az ki egyéb hatalmas czelekedeti között, à szent könyveknece, es az hasznoss tudományoknac megtartására es terjesztésére, annyi collegiomokat fundált az mennyi bötü vagyon az Német Abeceben. Aquisgranumban az első, à bötü szerint utolsot Zürichben, melly Tigurum az Helvetiusoc fő várasa. Kettő pedig azok közül az közölegi F. es H. bötüic szerint, az Te Felseged Hassia országában vagyon, Tudniillic az Fuldai, es az Hersfeldiai: Melly Hersfeldiai Gazdag Abbatusagnac most gubernatora, az Felseges ifju fejedelem, Otto Landgravius, Te Felseged elsőszülött fia.

Anyai nemzetedben pedig tündöklic es öröcké fenleudic je emlékezeti az Istenes Ersebet kiralné aszszonnac, az hatalmas Magyarországi Masod Andras kiraly Leányá-

et Thuringiae Landgravio nuptae: Cujus sepulcrum regificum, auro puro et pretiosis gemmis fulgentissimum no[n] hic Marpurgi conspicimus et suspicimus, in magnifico templo suburbano ab ipsa condito.

O te felicem tantorum atavorum heredem, ó gloriosum avitarum patrumque virtutum ac laudum conservatorem atque propagatorem! Vive vive diu Princeps maxime, et prosperare in Domino, tuae felicitatis autore: qui majorum tuorum splendoribus et gloriae tantum eruditionis et laudum cumulum addidisti; ut seculi nostri decus, exemplar Principis literatissimi, speculum vigilantiae et sobrietatis heroinae ab omnibus doctis et annalium scriptoribus appelleris atque nuncuperis.

Quis igitur est, qui majorum tuorum laudes queat enumerare, Celsitudinis Tuae in literas literatosque munificentiam, quis posset dignis celebrare praeconiis: Pietatem erga Deum, in subditos clementiam, moderationem et aequitatem in omnes quis pro dignitate laudabit?

Equidem ego sic existimo, quod si quis doctissimorum virorum praefationes et sermones panegyricos Celsitudinis Tuae avo, Philippo fortissimo; Patri Wilhelmo Prudentissimo, Tibique Principum eruditissimo, inscriptos dictosque in unum colligeret volumen et conjunctim in lucem ederet, exhiberet sanè Principis absolutissimi ideam absolutissimam virtutumque verè heroicarum speculum daret orbi luculentissimum, et praeclare de studiosis literarum mereretur.

In quibus dum argumentorum vim et copiam considero, eloquentiam pondero et artificium, protinus agnoscens nullitatem meam consternor ac prope exanimor: sed rursus erigo, animorque Tuae Serenitatis clementia ac facilitate; quã me quoquomodo balbutientem aliquando clementer exaudivisti.

Quare, ut semel absolvam reverenter oro Tuam Celsitudinem ut hoc, quod in animi grati testimonium offero munus Biblicum, serenã fronte respicere, et manu benignã suscipere velis.

Et qui ipse magnorum Regum (quos supra laudavi) exemplo, superioribus annis, Biblia Germanica, per Reverendum Doctorem Gregorium Schönfeldium praeclare edita, populo tuo donasti; patere etiam

nac, melly az Hassiai és Thuringiai Ludovicus Landgraviusnac adatott volt hazas tarsul. Kinec tisztá arannyal és drága köveckel fenlő kiralyi koporsóját mi itt lattyc és ezudallyuc Marpurgumban, az hostati nagy templomban, mellyet azon kiralyne aszszony fundalt életneben.

O nagy diczösegi eleidne bódog örököse! O őseidne és atyaid joszagos diczeretinec diczöseges megtartója és killyeb terjesztője! Elly, elly sokaig Hatalmas fejedelem, és allapatod bodolgallyon [!] az Urban, ez Felseged szerenczejenec adojoban: ki az Te Felseged eleinec fenyec diczösegehez, illy tündöklő tudomanyi diczeretet szerzettel: hogy ez mi időnc diczösegenec, bölez Fejedelem peldajanac: Fejedelemhez illendő serénségne és jozanságneac tüköréne, minden tudos emberektül, és historia szerzőktül nevezessél és hivatással.

Ki szamlalhatná azért elő az te Eleidne diczeretit? ki hirdethetné eléggé az tudományokhoz és azoknac követőihöz Felsegedne adakozó voltat? Isteni felelmét, az alatta valo néphez engedelmeségét, mertekletességet és mindenekhez igazságot, meltosága szerint ki diczerhetne?

Bizonyára én azt itélem, hogy ha valaki, Tudos emberekec praefatiojokat, és diczerő oratiojokat, mellyeket, az Te Felseged erősséges ősinec Philepne, és eszességes attyánac Wilhelmusnac, Neced nagy tudomanyo fejedelemne, irtanac és recitaltanac, egy könyvben szedné, és kiboczátaná, nyilván tökelletes Fejedelemne tellyes formáját, és fejedelmi joszagos czelekedetnece vilagos tükörét boczátanaki, és jól tenne soc tanulo nemes ifjackal.

Melly irasokban midőn az argumentomoc ereit, és bövséget meggondolom, az ekessen szolast eszméllem, és az mesteriséget, legottan megesmerven az en semmi voltomat meghanyatlom és czac nem elajuloc: De ismet felemeltetem és megbatorodom Felseged kegyelmevel és engedelmes voltanac meggondolásaval: mellyből engem valamint selpeghettem, Te Felseged egykor kegyelmessen meghalgatott.

Annakokaért hogy egyszer elvégezzem, nagy tisztetletességgel kérem Te Felsegedet, hogy ez Bibliai ajandéket, mellyet hala ado voltomot bizonyitvan offeráloc, vig tekintessel, kegyes és kegyelmes kezzel vegyed el.

Es az ki magadis, Nagy kiralyoknac (kikről előb emlekeztem) példájockal, ez Elmúlt esztendőkbne, az Böczületes Schönfeldius Gergel által ékesen kiboczatot Nemet Bibliával nepedet megajándékozta,



haec Biblia, sub umbraculo Tuæ Celsitudinis à me instaurata, glorioso nomine tuo fieri acceptiora Ungaricæ nationi.

Et quandoquidem post tot excultissimarum linguarum cognitionem, hanc quoque nostram, materni generis memor, addiscere voluisti; me ejusdem lingue non postremum (absit dicto arrogancia) excultorem solitâ benignitate prosequi digneris.

Popularesque meos dilectos, Gregorium Varadinum, Michaelem Szepsinum, Michaelem Foktöium, Stephanum Debrecinum, Joannem Keseröium, Stephanum Szikszovium, Petrum Beszermenium, qui mecum in hac illustri Tuæ Celsitudinis Academia studiis invigilare gaudent, Serenissima Tua Clementia complecti non dedigneris. Grati erimus omnes in omni vita.

Ego vero quicquid ingenioli mei viribus et industria unquam potero id omne, post divinum Numen, Tuæ Serenitati promitto ac voveo. Serenissime Principes, Deum oro et patrem Domini nostri Jesu Christi, à quo omnis bona donatio profluit, ut Tuam Celsitudinem diutissimeservet incolumem: Tibi adsit, Te suo spiritu regat et confirmet ad omne opus bonum, ac omni benedictionum genere exornat cumulatissime, Amen. Datum Marpurgi in illustri Tua Academia Mauritiana. Calendis Septembris Anno ultimi temporis M DC VIII.

Serenissimæ Tuæ Celsitudinis  
Humillimus Cliens  
Albertus Molnar.

Az Te Tündöklő Felsegednec  
Alazatos szolgaja  
Molnar Albert.

(Károli Gáspár: Szent Biblia. Ez második kinyomtatást igazgatta . . .! Szenci Molnar Albert. Hanau 1608. RMK I, 411. — Ajánlólevél.)

7.

Illustrissimo ac Generosissimo Principi, et Domino, Domino Mauritio Juniori, Excelsissimi et Potentissimi Principis, ac Domini, Domini Mauriti Hassiæ Landgravi, Comitiss in Katzenelnbogen, Dietz, Zigenhan et Nidda etc. Filio inclytissimo: et pro tempore Illustris Academiae Mauritiana, quæ est Marpurgi Hassorum, Rectori Magnificentissimo: Domino suo Clementissimo.

Apud Parthos olim et Persas Orientis populos lege cautum fuisse accipi, Princeps Illustrissime, ne quis Regem Principemque virum salutaturus sine munere accederet. Unde et sapientes illi, in Evangelii principio viri, Magi voce Persica dicti, venientes ab oriente Bethlehemum, non sine munere salutarunt Iesum recens natum regem. Sed et Austri quoque Regina, hujus instituti haudquaquam ignara, ad Salomonem Regem sapientissimum venit. Persas verò etiamnum priscae legis hujus memores esse, hæc ætate tuâ domestico exemplo didicisti Princeps Inclytissime. Vidisti enim in illustri Aula Casselensi Excelsissimi Patris tui, quomodo Ipsius Celsitudinem, splendidissimi Regis Persiæ Legati reverenter salutarent, munera Asiatica, pretiosam Cidarim et acinaces inauratos humiliter offerentes.

Moris itaque hujus et similium institutorum aliorum, recordatio et conscientia, hactenus me vetuit ac deterruit, ne Tuam Celsitudinem salutaturus, manibus vacuis accederem, licet toto illo tempore, ex quo scepra Academiae nostrae ea suscepit, gratulandi studio flagrarim. Confectus verò tandem mihi est, Dei beneficio, iste libellus Ungaricus, in inclyta hac Academia per biennium ferè, rarò intermissà meditatione compositus; qualis nunquam antea fuit visus. In quo sanè multum sudavit ingeniolium meum, vt quoquomodo Principe dignum munus ex eo elaborarem. Cùm autem meum istud munus Tuæ Celsitudini de novo magistratu Academico gratulans offerre et commendare laborem, si unquam aliàs, nunc certè Svadae beneficio et Tulliano eloquio in primis mihi opus fore deprehendo. Magnis enim splendoribus radiantem te affari cupio Principem, et de novis honoribus gratulando Tuæ Celsitudini tenuem commendare libellum donaticum. Non enim possum edisserere, Tuamne Celsitudinem statuat animus meus hoc magistratu felicior, an verò Academiam hanc existimet Te Rectore esse fortunatiorem. Mihi sanè utrique summa felicitate cumulari videmini, ac pro meo in utrumque amore gratulor utrique ex animo syncero. In primis autem laetor, et exultans celebri Deum ter maximum quòd Illustrissimo Principi MAURITIO, Maecenati nostro benignissimo, tam cumulatè benedixerit, vt splendidioribus suae Hassiae muneribus publicis genuinos et praeclarè institutos filios possit praeficere. Unde etiam nuper vehementer sum gavisus, cùm Reverendissimum et Inclytissimum Principem OTHONEM Hassiae Landgravium, fratrem tuum natu maximum, ex Academia Argenticensi, ad Hersfeldiensis Ecclesiae exemtæ administrationem viderem revertentem salvum et incolumem.

Quid autem nobis in mentem venire existimas, Inclyte Princeps MAURITI, cùm te Rectorem nostrum, purpurâ fulgentem, praelatis sceptris aureis, in Musarum templa descendentem intrantemque cernimus? Videtur certè quisque tacitè mecum te talibus alloqui:

Vive diu Princeps, nostro decus addite saeclo,  
Te Rectore cluant nostra Lycaea diu!

Qui enim haec tibi non ex animo precatur, ingratum eum et invidum non immeritò dixerim: et qui te non veneretur et amet, illum planè stipitem plumbeum esse oportet:

Cunctis namque bonis tua complacet inclyta virtus,  
Et placidi mores, virgineusque decor.  
Gratior inque tuo sic luget corpore virtus,  
Ceu sit in exciso lucida gemma solo:  
Flos viridi in prato: fulvo Gangeticus orbe  
Unio; et in calathis lilia lecta suis.

Quemadmodum enim in fratre tuo *Othone*, quem modo laudavi, sic etiam in te tuisque fratribus minorennibus, *Gwilhelmo*, *Philippo* et *Hermanno*, vera paternae indolis indicia, et avitarum virtutum semina emicantia cernimus: et verissimè possumus de vobis modulari illud Poëtae Venusini:\*

Fortes creantur fortibus: et bonis  
Est in juvenis, est in equis patrum  
Virtus: nec imbellem feroces  
Progenerant aquilae columbam.

Videmus praeterea, in vobis quid pia possit parentum cura, et institutio liberalis qua de re idem Poëta inquit:

Doctrina sed vim promovet insitam,  
Rectique cultus pectora roborant.

O vos felices et fratres fausto sidere natos! quibus sola domestica exempla sufficient ad capessendum iter gloriae, et addant virtutum maximarum calcar, cujusmodi illus est apud Poëtam:\*\*

Te pater Aeneas, et avunculus excitet Hector.

Ego pro multis describam unicum, ex *Johanne Sturmio* exemplum *Caroli Magni*; cuius gloriae vos heredes esse alibi quoque monui.\*\*\*

\* Horat. Ode 24. liber 3. \*\* Aeneid. 3. et 12. \*\*\* Ad Wolffgangi Ducis Bipont. filios Praefat. Introd. Schol. Laving.

Quid enim nī istud faciam? (verba sunt Sturmii,) cū videamus in Carolo magno gloriam bellorum, quae in Gallia, Aquitania, Italia, Hispania, Saxonia, Sarmatia, Pannoniis, apud exteras gentes atque nationes terra marique gessit, minus futuram fuisse praeclearam, nisi studio religionis et patrocinio literarum magis fuisset illustrata. Ita ipse erat doctus, et ita literarum atque humanitatis studiosus, ut sermonem patriū, ad Grammaticorum regulas revocavit: viris doctis magna praemia proposuerit. Alberum Anglum eruditum virum secum esse voluit, et à se non discedere, et hoc comite fieri aliquot annis eruditior. Albium Scotum literatum hominem in Insubriam misit, et illum Ticini ludo literarum praeposuit. Clementem Scotum, Albino aequalem, etiam bene doctum Lutetiam misit: stipendia adolescentibus constituit, et collegium instituit: quod non solum ex nobilibus liberis, verum etiam ex plebe civium non locupletum filiis cooptatis, constare voluit: quo usque aded delectatus est, ut probationi illorum adolescentium adesse voluerit. Probabatur enim in illis, non solum memoria praeceptorum, verum etiam exercitatio: quae fiebat aut scripto subito, aut dictione subita, aut oratione meditata, aut versibus compositis: de quibus ipse Imperator sententiam dicere potuit, et dixit, ut tradunt Historici. In probatione Parisiensi, quam honesta pauperum adolescentum laudatio? Agile pueri: pergite, ut coepistis, amplissima industriae praemia consequi, qui meum auctoritatem secuti estis: vestra sint Sacerdotia: ex vobis Pontifices constituam: vobis hic honor tributus sit, ut hic ad meam dexteram collocati, atque conspicui sitis. Quanta verò severitas in illa condemnatione nobilitatis? Vos verò belli, et delicatuli, delibutis et compositis capillis adolescentes, qui parentum vestrorum facultatibus nitimini, et nobilitati confiditis, et Caesaris vestri auctoritatem, Imperatorisque maiestatem contemnitis: exemplum in vobis constitutum meae severitatis et vestrae ignaviae. Hi inopes atque pauperes vobis in honoribus anteponentur: vobis etiam in praemiis praeferentur. Deum testor: nullum vobis reditum ad honores et praemia patere posse, antequam in virtutis et diligentiae et verecundiae viam redeatis. Quis non hanc disciplinam scholarum, cum illa castrorum ejusdem Imperatoris comparet? Militum enim disciplina, saepe cum ipsis militibus, atque imperatoribus cecidit: at scholae, et gymnasia et literarum ludi postquam semel constitutam disciplinam habent, tam diu eorum utilitates sentiuntur, atque percipiuntur, quam diu doctorum hominum, qui ex hujusmodi scholis egressi sunt, extant monumenta. Admirandum est, in uno Imperatore tot, tantasque fuisse virtutes: sed illud mirandum in primis, quòd rerum gestarum et armorum non putarit satis magnum esse gloriam, si solis castris contineretur, nisi etiam in eruditorum collegiis homines armaret, contra barbariem et mores improbos: armaret inquam, legibus, moribus, institutis, artibus, doctrinis, disciplinis: praemiis, honoribus. Hoc enim literae armis praestant, quòd ex disciplina armorum nemo artes, et disciplinas potest cognoscere: ex literarum verò monumentis multi praeclari duces et imperatores extiterunt. Egregius Imperator, cui in re honesta nihil fuit satis. Non enim contentus hoc collegio, et hoc Clemente illius collegii praefecto: ex Svevia etiam Valdonem, magni, ut credibile est, nominis virum, evocavit, et collegio, quod ad phanum D. Dionysii est, quod ab urbe Lutetia duarum horarum abest itinere, praeposuit: vel quòd aemulos esse voluit Parisiensium Dionysianos istos: vel quòd longinquum esse putaret, diei, non horae, itinere scholas inter se dirimi. Et optavit ille persaepe duodecim sibi Augustinos, vel Hieronymos iuxta numerum provinciarum, quae bello captivae imperio Francico parebant. Cujus voti si compotem eum Deus illis temporibus fieri voluisset, quid aliud facturum fuisse putatis: quàm ut his tam praeclaris gubernatoribus, singulis in provinciis scholas constitueret?

Hoc usque Sturmiius de Carolo Magno, Vestri generis propagatore; quem nemo unquam per tot saecula Principum, Tuo Patre Illustrissimo imitatus est felicitus. Qui etiam hodie hanc illustrem Academiam suam, ab avo suo Principe fortissimo Philippo fundatam non desinit exornare et munificentissimè locupletare. Etsi enim Academia ista iam olim hanc laudem obtinuerit; quòd in ea methodicè traderentur artes et disciplinae, constaretque inibi studiorum lucidus ordo: eam tamen longè clariorem reddidit eximia pietas et sapientia Patris Tui Excelsissimi, vindicando ipsam à putido Ubiquitatis commento quod non ita pridem infruniti quidam bambaliones invexerant. Neque satis putavit Ipsius Celsitudo, unicò ab initio fovisse hanc Academiam Hassiacam, verum etiam Cassellis praeter Scholam civicam, erexit in aula sua literatissima, nobilissimum gymnasium in quo non solum Ipsius Celsitudinis liberi, sed totius Hassiacae nobilitatis iuventus, in artibus et lingvis variis informaretur et institueretur. Et sicubi Celsitudini Ipsius respirare liceat ab arduioribus negotiis publicis, libens et interesse solet gymnasiis, et praeceptorum discipulorumque ipsemet explorare et examinare industriam atque diligentiam. Et vidi ipse cum essem Hersfeldiae, quomodo Ipsius Celsitudo, in visitatione gymnasii ejus loci, secum deduxerit deque instaurando illo collegio monuerit Inelytum filium Othonem, exemptae Ecclesiae Hersfeldinae Administratorem, Principem juvenem,

artibus et lingvis praeclaris egregiè institutum atque condecoratum. Sed manifesta haec sunt et exterarum quoque gentium lingvis celebrantur, itaque ad propositum accedam propius. Ac ut initio dicebam, nunc maximè optare me Svadae medullam, et aliquam in dicendo gratiam, cum scilicet librum hunc Tuae Celsitudini offero ac commendo. Grammatica enim est, cujus vel sola mentio territare solet discipulos plagosorum Orbiliorum. Neque mirum, quia continet literarum radices, quas Marcus Portius Cato verè dixit amaras esse. Cum igitur tuam aetatem respicio et mei muneris qualitatem, protinus in mentem mihi venit illud Lucretii Poetae antiquissimi:

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes  
Cum dare conantur, prius oras pocula circum  
Contingunt melleis dulci flavoque liquore.

Quocirca condienda sanè mihi esset aliquo Rhetorum pigmento haec mea commendatio, quo libelli mei, si qua se prima fronte offerat, tetricitatem, praelinerem ac delinerem. Verùm cum nullis sim eloquentiae phaleris instructus, nec verba mihi occurrant delenifica simpliciter veriverbio librum meum Grammaticum Tuae Celsitudini exhibeo: et fateor humile quidem ejus esse argumentum: sed tamen inter artes liberales primum obtinet locum ea disciplina et reliquarum artium clavis solet appellari, et ipse de se haec vulgo consuevit clamitare:

Frustrà doctores sine me coluère sorores, et  
Qui nescit partes, invanum rendit ad artes.

Qua de re proponere hic mihi liceat Illustrissimi Parentis tui iudicium eruditissimum: *Cuienam* (inquit alicubi Ipsius Celsitudo)\* *vel medicriter in historicorum monumentis versato, obscurum est, quantis impensis Ptolemaeus illos Aristarchos, Apollonios, aliosque rei Grammaticae peritissimos viros acquisiverit? quantis muneribus affectos condecoraverit? quod non fecisset Rex longè sapientissimus, nisi summam esse necessitatem et utilitatem Grammaticae disciplinae existimasset. Quid? quòd hunc ipsum Regem Ζητήματα quaedam in Homerum Grammatica conscribere et posteritati consecrare non piguit? Quid dicam de Cajo illo Julio Caesare, primo Imperii Romani Monarcha, qui vel in summo bellorum civilium ardore, duos de analogia Grammatica libros, ad aureum illud eloquentiae flumen Marcum Tullium confecit? Quid de clarissimo in republica Romana viro M. Terentio Varro- ne? qui viginti quatuor libris Grammaticam pertractavit, sed integri vi injurià temporis, ad nos non pervenerunt.*

Haec Illustrissimus Princeps Mauritius. Etsi autem de Grammaticis eruditarum linguarum Graeca et Latina ista potissimum dicantur, certum tamen est alias quoque linguas utiles ac necessarias, ex praecipuis Grammaticis facilius et certius posse addisci, et ad usum accommodari. Id quod nullis licuisse hac aetate puto luculentius deprehendere, quam Tuae Celsitudinis et Inelytis fratribus tuis reliquis, qui in tenera adhuc aetate, iam praeter Latinam et Graecam linguas, etiam Gallicam, Italicam, Hispanicam, Anglicam et Belgicam discere et loqui incoepistis: et in aulis vestris literatissimis, alicos vestros et ministros, hisce diversis linguis colloquentes auditis et intelligitis.

Ungaricae equidem Linguae in his remotioribus terris utilitatem exiguam, et nullam propè necessitatem esse ultrò fateor. At qui celebratissimum Pannoniae solum lustrare et militiam Turcicam videre cupiunt, illis verò utilis est et necessaria. Et quis scit, si fortassis divina Maiestas Ungaricae gentis diutinos miserata labores et aerumnas tristissimas, aliqua eam tandem tranquillitate donabit et ita prosperabit, ut etiam viri principes alii visere velint, et Tua Celsitudo etiam, crescentibus annis, regnum illud Pannonicum cum aliquo fructu et voluptate possit perlustrare. Libros sanè Ungarico idiomate scriptos habemus admodum paucos, neque incidi unquam in Ungaricum codicem manu scriptum. Unde factum vt de antiquitate nostrae gentis et linguae paucula tantum indagare potuerim, praeter vulgaria illa, quae apud Latinos et Germanicos Historicos, et quae apud Bonfinium leguntur. Omnium autem librorum quos adhuc conquirere potui, vetustissimus est Chronicon mundi, Ungaricè scriptum à *Stephano Székely*; editum Cracoviae in Polonia Anno 1558. Quia verò in his *Szekelii* Chronicis Ungaricis paulò aliter Ungaricae gentis origo et ducum series recensetur, quam apud Latinos Rerum Ungaricae scriptores, subjiciam hic ejus catalogum: idque *Iohannis Claji* exemplo, quòd et ipse in sua Germanicae Grammaticae praefatione, Originem Germanorum deducit ab ipso *Japheto Noach* filio. Apud *Szekelium* nostrum fol. 150 sic habet Atilae genus:

\* Mauritius Hassiae Landgravius ad Paedotribas.

1 Noë 2 Ham 3 Chus 4 Nimrod 5 Hunor 6 Bor 7 Dama 8 Keleed 9 Keve 10 Kear 11 Beller 12 Radar 13 Othmar 14 Farkas 15 Bondofard 16 Büken 17 Czanád 18 Rudli 19 Bestur 20 Mike 21 Miske 22 Ompud 23 Külcze 24 Levente 25 Lehel 26 Zamur 27 Zambur 28 Bolug 29 Boczu 30 Zoltan 31 Berend 32 Kadicza 33 Opos 34 Ethei 35 Szemein 36 Turda 37 Bendeguz 38 Atila 39 Czaba 40 Ed 41 Ugec 42 Eleud 43 Arpad 44 Arpad 45 Zoltan 46 Torus 47 Geyza 48 Stephanus Rex.

Porrò discrepat ab aliis historicis etiam de tempore egressionis Ungarorum ex Scythia, quam ad annum Christi 367 refert, his verbis:

*Az Magyaroc ez üdoebe kezdénc mozgódni Scithiából, és foelkelven tíz száz ezeren általkeleenc Európában à Tanais vízen: Kic ugyan ottan hon Capitányul választác Chelét, Kevét és Kadiczát, à Bendeguz fiait. Id est:*

Ungari hoc tempore inceperunt moveri è Scythia, et surgentes eorum decies centena millia, trajecerunt in Europam, per Tanaim fluvium: qui domi adhuc capitaneos elegerant Cheletum, Kevem et Cadiczam, Bendeguzi filios.

Secundum verò eorum in Pannoniam adventum in Annum Christi 888. incidisse scribit de quo prolixè meminit in vita Caroli Magni, quem et supra Sturmii verbis laudavi. Adscribam autem ejus verba et convertam in gratiam eorum, qui antiquitates Ungaricas scire desiderant. Liber enim non cuivis fit facile obvius, quia nunquam fuit recusus. Verba eius haec sunt fol 124.

*Ez à Nagy Cáról' a ki Atila halála után, mikort irvánac Christos születése után nyóltz száz három esztendőbe, nagy hadat támaszta Pannoniá ellen, kiben most à Magyaroc lakoznac, de akort it Magyaroc nem lakoztat, hanem külömbkülömb nemzetec, Oldhoc, Avaresec, Iászoc, Tótoc, és egyéb nemzetec, kikbe imár igen keveset lathatunc. Mert Atila halála után, à Magyaroc fél részént à hadba vezénc Sicámbríánál, mikort Atilánac à két fiai à birodalomt megvívánac, fél részint pedig, avagy Czabavál menénc el, avagy Erdelbe à Moldovaság felöl szállánac meg, holot mind è napiglan lakoznac, és nem Magyaroknac, hanem Szekelyeknek hvattatnac, kic még mostis külömböznc à töb Magyaroktól, törvényekkel és írásokkal, kic Hunniabéli modra Szekel' bötüvel eelnc mind è napiglan.*

*Ezt azért hozom it bè, hogy à Nemetec az ő Historiájokba azt irtac bè, hogy à Nagy Carol' Imperator idejét volna Pannoniába, es it tellyesselg à Magyaroknac vegeket szakasztotta volna: Maga meeg régen Atila halála után, töb Magyar it nem maradot, hanem czac az Szekelyec, kik mind è napiglan ugyan vadnac. Hanem voltac akort it Pannoniába Iászoc, Oláhoc, Tótoc, Ostrogottusoc, Görögoc, Bolgaroc, Raczoc, Cziganyc, kiket ő hadavál meggyözöt. De még azokkalis nyoltz esztendeig hadakozot. Kiket mikoron mind elbirt volna, igyekezéc azon, hogy ő è Pannonianac földét mind öröckè Német birodalom alá foglallya. Ennekokaért hozza Saxoniaból Erdelségbe Németeket, kiket Deákul Százoknac hívunc, Magyarul pedig Szászoknac; kic mind è napiglan otlakoznac. Ezek rakánac Erdelségbe hét keritét várost, Colosvart, Bezterczét, Segesvárt, Megyest, Szebent, Brassót és Szászsebest. Továba egyébféle Némettel építete Nagy Bányát, Cassát, Eperjest, Bártját,*

Hic est Carolus ille Magnus, qui post mortem Atilae, anno à nativitate Christi octingentesimo tertio, magnum bellum movit contra Pannoniam, in qua nunc Ungari habitant: sed tùm hie Ungari non habitarunt. Verùm aliae nationes diuersae, Valachi, Auares, Jazyges, Sclavi, et aliae gentes, ex quibus iam valde paucas videmus. Quia post mortem Atilae, Ungari, mediâ parte, in bello perierunt apud Sicambriam, cùm Atilae duo filii pro regno decertassent: Media parte verò vel cum Czaba abierunt, vel in Transsylvania, versus Moldaviam, considerunt, vbi in hunc vsque diem degunt: et non Ungari, sed Szekelii vocantur, qui etiamnunc discrepat à reliquis Ungaris, legibus et scripturâ, qui Hunniaco modo Szekelcis literis utuntur vsque in hodiernum diem.

Haec ideo hic refero, quòd Germani scripserint in suis Historiis, Carolum Magnum venisse huc in Pannoniam, et hic penitus Ungaros extirpasse. Cùm tamen jam olim, post Atilae mortem, nulli hie alii Ungari fuerint, praeter Szekelios, qui in hunc vsque diem supersunt. Verùm fuerunt eo tempore hie in Pannonia Jazyges, Valachi, Sclavi, Ostrogotti, Bulgari, Rasciani, Cigani, quos bello suo devicit. Sed et cum his octo annos belligeravit. Quos cùm omnes debellasset, conatus est hanc Pannoniae terram in perpetuum Germanico Imperio subjicere. Hanc ob causam adduxit ex Saxonia in Transylvaniam Germanos, quos Latine Saxones vocamus, Ungarice verò Szászoc: qui vsque in hunc diem ibi habitant. Isti extruxerunt in Transsylvania septem muratas civitates, Claudiopolim, Bistriam, Segesvárum, Megyesium, Cibinium, Coronam, et SzaszSebesium. Porrò per alios Germanos aedificavit Rivulinum,

*Szembent, és Löczét. Kiket mind azért miele, hogy ezekből Erdélséget és Pannoniat birhatná. De megczalátéc mint jámbor vélekedésében, mert ő ezekkel mind a Magyaroknac szolgálta. Mert mihelt az Magyaroc esmét másodszor Hunniából kijövéne, azonhelt ezec mind Németestől a Magyaroc birodalma alá jutánac, etc.*

Cassoviam, Eperjesium, Bartpham, Cebeonium, et Leutschoviam. Quae omnia ideo fecit, ut ex his posset Transsylvaniam et Pannoniam possidere. Sed frustratus est vir bonus opinione sua, quia his omnibus, ipse Ungaris commodavit. Protinus enim cum Ungari secundò ex Scythia egressi sunt, statim hae civitates, uná cum suis incolis Germanis in Ungarorum ditio-nem pervenerunt.

Haec Szekelius noster de rebus priscis Ungarorum, quos demùm circa annum Christi 989. ad fidem catholicam conversos esse scribit: nec possum silentio praeterire gravem ejus querelam quam ponit in vita Stephani I. Regis, his verbis:

*Ez (Estvan kiraly) igen jámbor vala és Isten felő, de nem tudác enne eleibe adni az Iras szerint valo Keresztyénségét, mert immár a czókolo barátoc regnálnac vala. Ennek-okaert evvel czénaltatánac nagysoc calastromokat, és templomokat, kiket mind è napiglan szemünkel látunc. Továbba szerzeténe véle nagy pispekségeket, de Collegiomat egyget sem, kibe, az igaz tudomány megtartatot vólna. Mert kiki mind az ő fazaka mellé szítta. Azért a Magyaroc czac Romai Keresztyénné lüene. Id est: Hic (Stephanus Rex) valde probus erat et pius, sed nesciverunt ei proponere eum, qui est secundum scripturam, Christianismum, quia jam basiatores monachi regnabant. Quamobrem per eum extrui curarunt multa coenobia et templa; quae usque in hunc diem oculis nostris videmus. Praeterea effecerunt, ut erigeret opimos episcopatus, collegium verò ne unum quidem, in quo vera doctrina conservaretur. Quia quisque suam ollam fovebat. Idcirco Ungari tantùm Romanici Christiani facti erant.*

Vera sanè haec ejus est querela. Nam et insequentium postea saeculorum Pontifices et praelati, non alio fine svaserunt fortissimo Regi Ungariae Andreae II, ut expeditionem in Asiam susciperet, quàm ut patrimonium Petri, ut illi amanti loqui, ampliarent et ineruditorum monachorum examina latiùs effunderent. Licet enim Rex gloriosissimus, magnam interim domi suae cladem acciperet, et maximam apud Barbaros Christiani exercitus partem amitteret; rem tamen feliciter confecisse putabatur, quòd aliquas mortuorum reliquias, Monachis lucrosas, isthinc in Pannoniam reportasset. Hic autem est magnanimus Rex Andreas, ex quo progenita fuit Diva Elizabetha Hungarica, materni generis tui exornatrix et illustratrix, quae Ludovico Hassiae et Turingiae Landgravio fuit nupta. Hujus autem postea filia Sophia Brabantiae Duci Henrico fuit elocata; quem Henricum octavo loco sequitur Philippus Hassiae Landgravius proavus tuus fortissimus, ut Chytræus delineavit in Onomastico Theologico.

Sed quorsum haec tam variè et prolixè commemoro? Hoc nempe consilio, Mauriti Inclytissime, ut ostendam, non alienam à Tuo genere esse Ungaricam antiquitatem; neque Grammaticae nostrae cognitionem Tuo ordini et aetati fore despicatui: cum etiam summi Caesares Grammaticas didicerint et ipsi scripserint, et variarum Linguarum cognitione plurimum sint delectati et adjuti. Matthiam Corvinum Ungariae Regem, praeter Turcicam et Graecam, omnes Europae Linguas calluisse scribit Antonius Bonfinius Decadam 4. liber 8. Et Turcae ferocibus armis potissimùm dediti, et à literis maximè alieni, cum reipsa Linguarum utilitatem maximam esse videant, quot linguas quis callet, totidem viris illum aequivalere vulgato proverbio jactitant, ut annotavit Guilelmus Postellus. Et notum illud est de Ennio,\*

Tres olim sciret quòd Linguas Ennius ille  
Propterea ajebat corda sibi esse tria.

Plura congerere desino, ne prolixitate inconcinna Celsitudini Vestrae molestus sim; sed ad rem ipsam accedam, cujus gratia hinc omnis sermo institutus est: Atque hanc novam Linguae Ungaricae Grammaticam, perspicua ut spero, et facili methodo à me conscriptam, Vestrae Celsitudini offero dedicoque: et quâ par est, animi submissione, rogo et oro, ut placido eam ac hilari vultu intueri velit: et quâ solet aliarum nationum, hac in Academia Vestra degentium, accipere hujusmodi munera literaria, hoc quoque munusculum Ungaricum, benignâ manu suscipere dignetur; neque respiciat rei exilitatem, sed offerentis comprobet studium atque voluntatem Celsitudinae Vestrae devotissimam,

\* Pauli à Giesbice.

et utrumque elementi suo favore et patrocinio prosequi, et complecti porro non dedignetur. Ego vicissim fidi clientis et grati officia, pro virili mea parte libenter exsequar: atque Deum Optimum Maximum votis ardentibus comprecabor, ut Vestram Celsitudinem et universam domum Hassiacam, summis virtutibus et benedictionibus divinis florentem, diutissimè conservet ad laudem et gloriam mominis sui, et Ecclesiae Christi salutare patrocinium, atque optimarum artium ac disciplinarum tutelam ac praesidium luculentum, tum regionis vestrae atque adeo totius Germaniae ornamentum et felicitatem. Marpurgi. Anno Christi nati M D C I X. XVII. Junii, quo die Anno Dn. 1478. ars Typographica Moguntiae inventa esse dicitur.

Vestrae Celsitudinis  
Subjectissimus cliens

Albertus Molnar Szenciensis.

(Szenci Molnár Albert: Novae Grammaticae Ungaricae . . . Libri Duo. Hanau 1610. RMK I, 422. — Ajánlólevél.)

8.

Lectori benevolo salutem.

Cum omnium ferè totius Europae nationum linguae, non solum libris variè editis sint excultae et exornatae: sed etiam Grammaticis praeceptis, in gratiam polyglottophilorum comprehensae sint: Visum est Illustrissimo et Potentissimo Principi Domino Mauritio Hassiae Landgravio etc. Domino et Maecenati meo Clementissimo, Ungaricam quoque non negligendum esse. Mihi itaque Ipsius Celsitudo clementer demandavit, ut linguam patriam, quam Dictionarii et Psalterii editione excolere tentassem, etiam praeceptis Grammaticis, quoad ejus fieri possit, brevibus includerem, et praecepta exemplis perspicuis illustrarem. Volupe sanè mihi fuit Tanti Principis obtemperare voluntati, sed parum abfuit, quin viribus ingenio mei diffidens, in operis statim vestibulo succumberem. Perrexi porò Numinis divini, et Illustrissimi Principis nostri fretus auxilio et favore: sed conficere non potui citiùs biennio. Quidni enim verum fatear? cùm et Johannes Clajus vir eruditissimus fateatur se Grammaticam suam Teutonicam per viginti annos observasse et conscripsisse: cùm tamen et ante eum, Albertus Oelingerus non contemnendam scripserit Grammaticam Germanicam; quam Clajus se vidisse et legisse non inficiatur. Ego verò quem sequerer quemque fugerem habebam prorsus neminem. Quotquot igitur libros Ungaricos anquirere poteram, eos evolvebam omnes: et Biblia sacra ante annos viginti edita, bis in hunc usum à capite usque ad calcem perlegi, et eadem operâ exemplaris Biblici sphalmata correxi, et quasi *μυθοδικῶς* ea denuò edidi; quòd scirem exemplaria in patria desiderari; et ut possent lectores olim hanc Grammaticam nostram visuri, fontes ipsos, unde ea desumta est, inspicere. Methodum autem Rameam sequutus sum Grammaticae Latinae pro Scholis Hassiacis ab Illustrissimo Principe Mauritio Hassiae Landgravio etc. conscriptae: Cujus voces technicas plerumque ipsissimas retinui: Cujus tamen nomen aliquos transposui, septimum addidi, quem Mutativum nominavi: et in conjugationibus verborum, more Hebraeorum Grammaticorum, tertiam personam, quam radicem esse cujuslibet verbi deprehendi, primo loco posui, deinde secundam, primam postremo. Regulis verò Syntacticis exempla pleraque Biblica adscripsi, ne studii Theologici oblitus fuisset viderer. Sed nec ipsa Theologia abhorret ab ejusmodi studio Grammatico. Testem laudo Eximium Theologum Theodorum Bezam, qui et ipse scripsit Grammaticam Gallicam; scripsit et Petrus Ramus in gratiam et usum Reginae Galliarum.

Denique si quis ex me quaerat, ad quam originalem haec referenda lingua sit, vel cum quibus habeat cognationem, me nescire fatebor. Video enim eos, qui hoc tempore Thesaurus polyglottos edunt, et linguas quasque in suas classes et origines referunt, Ungaricam semper in medio relinquere. Cum Europaeis nullam cognationem habere hanc nostram certum est, si excipias quaedam vocabula Slavonica rerum in Pannonia repertarum, quae et ipsa magnam partem sunt immutata. An verò in Scythicis Asiae finibus supersint gentes aliquae, nostrâ Linguâ Hunniacâ utentes, juxtâ cum ignarissimis scio. Sicularum vel Szekeliorum Transalpinorum literas Hunniacas, quarum meminit Stephanus Székel' in suo Chronico Ungarico, nunquam vidi, neque hominem novi, qui eas viderit. Rogo itaque populares meos, in primis Szeculos Transsylvanos, ut si quid ejusmodi penes se habeant, in publicum illud proferre, cum suis commentariis dignentur; neque culturam Linguae Ungaricae, Slavos imitantes, aspernentur: de quibus Magister

Laurentius Benedictus Nudozierinus sic alicubi scribit:\* *Hic mihi praecipue mei gentiles Slavi videntur cohortandi, apud quos excolendae eorum linguae maxima est negligentia: adeo ut nonnulli (expertus de quibusdam loquor) si non tantum non legant Bohemicos libros, sed ne in suis bibliothecis ullum habeant, gloriosum id sibi ducant. Hinc fit, ut cum de rebus illis domestica lingua est disserendum, semi-Latinè eos loqui oporteat. Caetera incommoda neglecti ejus studii non persequar.* Haec ille. Ego verò hanc meam commentationum censuram meorum gentiliam libenter submitto, eosque oro, ut errores meos emendare velint, hoc Justiniani dicto moniti: *Qui subtiliter factum emendat, laudabilior est eo, qui primus invenit.* Et si quae forte à me non incommodè sunt inventa, ea suorum additione comprobent, juxta illud Ciceronis dictum:\*\* *Sapientissimum esse dicunt eum, cui quod opus sit, ipsi venit in mentem: proximè accedere illum qui alterius bene inventis obtemperat. In stultitia contra est: minus enim stultus est is, cui nihil in mentem venit, quàm ille, qui, quod stultè alteri venit in mentem, comprobatur.* Bene vale candide Lector, et si qua parte potes hujusmodi studia juvare juva. Et Goropii, quam subjiciam de numero linguarum sententiam, si placet perlege.

(Szenci Molnár Albert: *Novae Grammaticae Ungaricae . . . Libri Duo.* Hanau 1610. RMK I, 422. — Az olvasónak.)

## 9.

Illustribus magnificis et strenuis heroibus: Inclytarum rerumpublicarum Judicibus et Senatoribus amplissimis, Ecclesiae Christi per Ungariam et Transylvaniam Patronis et Scholarum nutritiis benignissimis: Venerabilibusque Dominis Senioribus et Pastoribus, verum Dei verbum populo Ungarico proponentibus: eorumque Alumnis ornatissimis, studiorum causâ in Germaniam missis, et in duabus Academiis inclytis, Heidelbergensi et Marpurgensi, strenuam bonis literis operam navantibus: Dominis fautoribus, amicis et popularibus suis colendis; Albertus Molnar, Gratiam et pacem à Deo Patre et Domino nostro Iesu Christo.

Praeclare scribit Plato ad Architam Tarentium: *ἄνθρωπος ἕκαστος ἡμῶν οὐκ αὐτῷ μόνον γέγο· νεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μὲν τι ἢ πατρὸς μερίζεται, τὸ δὲ οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι.* Quod Cic. lib. 1. offic. sic interpretatur: *Non solum nobis nati sumus, ortusque nostri partem patriam sibi vendicat, partem parentes, partem amici.* Illud ego simpliciter Ungaricè sic reddidero: Nem czac magunknac születettünk, hanem születésünknek egy részét hazánk tulajdonitya magának, más részét szüleinc, az több részét egyéb barátinc. Placet enim mihi, dedicationem Lexici trilinguis à trilingui sententia exordiri: et testari patriae meae me studiosum debitorem esse et beneficiorum memorem. Cujus rei documentum, Dei munere, quantum nunc profero hic *Lexicon Latino-Graeco-Ungaricum*, non sine labore aerumnabili à me confectum. Primum fuit Dictionarium Latino-Ungaricum et vice versa; quod in usum Scholasticae juventutis Ungaricae, ante septennium edidi in illustri Noribergensium Academia Altorfina. In cujus Praefationibus prolixè dissertavi et de meo in patriam amore et de Lexicorum utilitate et necessitate, ac de iis etiam judicium Clarissimorum virorum apposui. Eorum hic nihil repetam: neque de laudibus Graecae Linguae (cujus adjectione hoc Lexicon collocupletavi) sermonem peculiarem instituum; cum ejus commendationibus plenae sint Lexicorum et Grammaticorum Graecorum praefationes: Et constet omnes omnium aetatum viros doctos, ejus Linguae studium magni fecisse et suis discipulis vehementer commendasse. Unde illud est Horatii:

— Vos exemplaria Graeca  
Nocturnâ versate manu, versate diurnâ.

Et alterius:

Qui non Graeca simul jungit documenta Latinis,  
Is verè docti nomen habere nequit.

Nec est opus, ut poetice multis verbis commendem, cum ipsa se suâ amoenitate et suavitate satis luculenter commendat suis studiosis et amatoribus: In quorum gratiam, subjeci vocibus positione et diphthongo carentibus *auctoritates* veterum *poetarum*, indicantes quantitates syllabarum: quas magnam partem, ex *Prosodia* Clarissimi Domini

\* In Praefatione Gramm. Bohemica. \*\* Pro A. Cluentio.



*Henr. Smetii* desumpsi; nonnullas ex indicibus voluminum poeticorum conquisivi praesertim pro vocibus originariis. In reliquis quaedam Lectorem, exemplo *Prosodiae Smetianae* remittent ad simplicia, ut *abavunculus*, ad dictiones *ab* et *avunculus*, sic *admoliior*, ad simplex *moliior*; nonnulla ad similia ut *abluvium* ad *diluvium*, etc. Sed praeter hanc Dictionum Graecarum et auctoritatum Poeticarum adjectionem, innumeris penè vocibus aliis, quae in Dictionario meo bilingui desiderabantur, adauxi Lexicon istud. Ea autem vocum *παρὰλειπόμενα*, partim ex Commentariis criticorum, partim ex Hadriani Junii Nomenclatore, et Indice Lexici Crispiniani desumpsi; maximo verò usui mihi fuerunt Dictionaria Latino-Graeco-Gallica, quae mihi opportunè commodavit ex sua Bibliotheca Reuerendus Dominus *Clemens Boesius* Gallicanae Ecclesiae Novae-Hanoviensis Minister fidissimus, amicus mihi multùm dilectus.

Porro pro secundâ Lexici hujus parte locupletandâ, quotquot ab amicis et popularibus impetrare potui libros Ungaricos, eos omnes percurri, et voces omnes quas reperi antè à me non animadversas descripsi et Latinè versas editioni huic inserui. Inspersi praeterea et usitatiora *Proverbia Vngarica* cum correspondentibus Adagiis Latinis. Ea autem selegi ex Libello Adagiorum Latino-Ungaricorum Clarissimi Viri *Joannis Decij Baronii*, Piae Memoriae quem ante multos annos Argentinae adolescens observanter colui. Adjeci quoque ad calcem libri, eruditum *Poema Johannis Honteri*, De rerum vocabulis, et alia quaedam scitu non injucunda. Quae omnia conjunctim in uno quasi thesauro edita, non ingrata fore spero studiosae juventuti Ungaricae.

Quod autem hoc meum patriae juventuti debitum, pro voto amicorum fidelium, exsolvere potuerim, post divinum numen, acceptum fero Illustrissimo Principi ac Domino Domino *Mauritio*, Hassiae Landgravio, aevi nostri sideri fulgentissimo, cujus munificentia ad haec et similia studia animi mihi addidit et alacritatem. Quapropter grande nefas esse duco, vel minimam Ipsius Clementiae celebrandae occasionem negligere.

Proxima autem gratia debetur Clarissimo Domino *Johanni Rodolpho Lavatero* Tigurino, Illustris Scholae Hanoviensis Rectori eruditissimo; ejusque compatri Praestantissimo Domino *Conrado Biermanno*, Illustrissimi et Generosissimi Domini *Philippi Ludovici* Comitis Hanoviensis, Domini in Mintzenberg, Rineck, etc. Secretario fidelissimo, ambobus meis fautoribus et amicis percharis, qui libri hujus editionem in inclitya Hanovia nova, procurare et promovere voluerunt.

Vobis autem Viri Illustrés ac Magnifici, Amplissimi et Venerabiles Domini, tanquam Patriae charissimae luminibus et columinibus, hoc quicquid est muneris, conjunctim dedicare volui, ut testarer erga vos meum animum gratum, et palàm apud vos profiterer, me ortus mei partem, libenter debere et vovere patriae dulcissimae, pro ejus salute et incolumitate sedulò vos vigilatis et excubatis; Ecclesiarumque et Scholarum munificè provehitis commoda, omnemque (quod dicitur) movetis lapidem, ut pura apud vos Evangelii doctrina conservetur, et religio orthodoxa latitùs propageetur. Hinc est, quod bonae spei juvenes liberali stipendio instructos, in clarissimas hujus Germaniae florentissimae Academias dimittatis, et paternè foveatis, crebriter ipsos animando et cohortando ad pergendum alacriter in studiorum curriculo, idque facitis literis plerumque vestrà propriâ manu exaratis, et benevolentiae plenissimis. In quibus nonnulli etiam praeclara de meis laboribus vestra judicia indicastis, meque salutis voto dignati estis. Pro his itaque vestris in patriam, amicos, et in me meritis, immortales me vobis gratias debere fateor; et in animi grati testimonium, humiliter offero hunc qualemqualem libellum: quem ut serenâ fronte intueri dignemini rogo etiam atque etiam.

Jam verò ad vos sermonem meum convertam, Juvenes praestantissimi, amici mei et populares charissimi, vobisque gratulor de talibus patronis optimis, divinâ gratiâ vobis conciliatis: et mihi gaudeo, quod et vos qui hîc degitis Marpurgi; et qui superiore semestri à me visitati et salutati estis Heidelbergae, ita omnes et singuli vestra studia tractetis, sic industriam probetis clarissimis Dominis Professoribus, ut spe patronorum vestrorum majora praestare velle videamini. Id quod et testimonio Clarissimi Domini *Davida Parei*, communis nostri Praeceptoris observandi, cùm adessem, comprobabatur: cujus convictu plerique, institutione omnes uti fruique meritò gaudetis in illa Academia Archipalatina: Et qui hîc Marpurgi estis, dignam vestris virtutibus, et singularem experimini Clarissimorum Dominorum Professorum favorem et benevolentiam. In primis venerandum senem Dominum *Rodolphum Goelenium* planè paterno affectu vos complectentem meritò recolitis. Nihil hic dicam de eximia vestra in me humanitate et amore sincero, quo me exhilaratis et recreatis medullitùs, tantum parem benevolentiam et animum gratum nunc vobis promitto et spondeo, donec Dominus Deus promtâe meae et in vos excitatae voluntati vires sufficiat. Cujus voti mei arrham vobis primùm, ut loci ratione propriis, exhibeo hoc Lexicon trilingue: Ad ejus editionem maturandam,

immensum mihi calcar addidistis vestris sermonibus, et fautorum vestrorum literis mihi ostensis, et discipulorum vestrorum flagitationibus praelectis. Accipite igitur benevolo et placido animo hoc levidense munus, et patronis vestri, quibus simul inscripsi, commendate, et cum discipulis vestris, per occasionem communicate: Donec et prius meum Dictionarium Latino-Ungaricum et vice versa Ungarico-Latinum, Deo juvante queam recognoscere, et edere piis qui sola Latina et vernacula lingua contenti Graecam non curant, nec poetices studio delectantur. Sed ne sim prolixior, concludam sermunculum meum, ubi prius Clarissimi Viri *Friderici Taubmanni* illud simile apposuero, quod is suo *Plauto* praemisit iniquis: *Neque labor noster ob id fortasse vilioris aestimari debet, quod ex alienis libaverimus, ut apes. Sicut nec araneorum vestis illa et textura ideo melior est, quod ex se fila gignant.*

Quod restat, oro Deum Patrem Domini nostri Iesu Christi, ut mitiget hujus temporis calamitates, et Ecclesias, Politias et Scholas Patriae dulcissimae conservet, Patronos fidos et munificos excitet, excitatos suo spiritu regat, benedicat, et ab omni malo tueatur ac defendat, vosque juvenes ornatissimi, confecto studiorum curriculo, Patriae charissimae restituat salvos et incolumes, efficiatque vos suae Ecclesiae organa salutaria, ad nominis sui gloriam, Amen. Marburgi. 7. Martij. Anno salutis per Christum reparatae MDCXI.

(Szeñci Molnár Albert: *Lexicon Latino-graeco-hungaricum*. Hanau 1611. RMK I, 427. — A ajánlólevél.)

## 10.

Az keresztyen olvasoknac, az atya Istentől es az Ur Jesus Christustol, kegyelmet, békeséget és bölcseségnek lelkét kívánoc.

Mivelhogy az egyedül igaz Istennek esmereti az örök élet:\* két könyvet adott Isten ő felsége az emberek eleibe, mellyekből ötöt megesmérjéc, és örök életec legyen.

Az első könyv az egész világ, és az menyec s' földnek ékes epületi: mellyben az elő Isten az ő örök mindenhatóságának, bölcseségének, igasságának és jótévő kegyes voltának sokféle diczsőséges jegyeit és bizonságít óltotta és nyomta bé: és az ő teremtet allatiban magát ugyan kiirta és kiabrázolta hogy tudniillíc ő legyen minden teremtet allatoknac, kiváltképpen az embereknek atyai gondviselője. Ez két széles levelő nagy könyvnek azért, annyi szantalan soc bötüi vadnac, mennyi az sok külömbkülömb teremtet állat az égen és ő földön. Mert az egec hirdetic az Istennek diczsőséget, és az ő kezeinek munkáját hirdeti amaz kiterjesztett erősség.\*\* Honnet Christus Urunkis az Istennek atyai gondviseléséről prédikálván, minket az égi madarakra, és á mezei liliumokra igazit.\*\*\* Szent Pális á halottaknac feltámadását bizonyítván, á szántó földbe vetett magrol véssen példát;\*\*\*\* midőn pedig atyafiu szeretetre és alázatosságra akar bennünket tanítani, az emberi testben valo tagoknac egymásért valo szorgalmatosságokat, és eggyességeket adgya előnkbe.+

Az másic könyv, mellyben az Isten sockal világosban tanit minket az ő idvösséges esmeretire, az egész szent Irás, melly egy szóval Görögül mondatic BIBLIANAC, melly igéczke annyit téssen mint könyvec, ezokaert mert á szent Irásnac soc könyvei vadnac. Kiben első á Teremtésről való könyv, utolsó á szent János Jelenése. Mind ezec pedig az szent Bibliánac könyvei, közönséggel ő és uy Testamentomra osztatnac. Az ő Testamentomon azért értetnac az könyvec, mellyec Christus Urunc születése előtt irattattanac, az uy Testamentomon azoc, mellyec Christus születése utan boczáttanac ki.

Itt pedig á Testamentomnac igéjén értetic az Istennek kegyelemből valo Szövetségé++ mellyet ő ottan hamar az eset után az mi első szüleinkel szerzett, amaz aszszonyi állatt magva felől valo ígélet által, melly megrontaná á kigyonac fejét. Ez ígéletet osztán olly frigyne és szövetségnek formájában kötötte az Abrahammal, hogy ő néki és ő utánna az ő magyanakis Istene akarna lenni. Az az, ötet szeretné, kegyelmebe venné, bűneit megbocztatná, az ő félelmét szivébe adná, és az ő szent lelkevel ötet bizonyos remenségre, és végre az örök életnek öröksegül valo bírására uyonna szülné: mind ezeket pedig az ő szerelmes Fiában á mi Urunc Jesus Christusban, ugymint ez Szövetségnek egygetlen egy közbenjárójában, és az emberi nemzetnek Istennel valo megbékeltetésének igaz követében. Melly Szövetségnek közben járójára és kötésére nézve, tulaydonképpen szólván, czac egy á Testamentum. Mert nem czac önnön maga bizonynyitya Cristus Urunc, hogy az Abraham látta légyen az ő napját és örvendezett:+++ hanem szent Pális bizonynal

\* Joh. 17. 3. \*\* Ps. 19. 2. \*\*\* Matt. 6. 26. 28. \*\*\*\* 1. Cor. 15. 36. + Rom. 12. 4. 1. Cor. 12. v. 12. Eph. 4. 4. Gen. 3. 15. Joh. 8. 56.

tanit, hogy miis mindnyáján ugyan azon módon, és azon eszköz által idvözüllyünc, á mint idvözült az Abraham.\* Es á mi Atyáinc az pusztában á mannánac, vagy menyei kényernek példazattyában mindnyájan egy lelki eledelt öttec mivelünc, és mindnyájan eg' lelki italt ittanac.\*\* ittanac pedig á lelki kösziklából, á köszikla pedig Christus vala. Bizonyára nagy irgalma azért ez á kegyes Istenec, és az ő atyai jó kedvénc világos és tapasztalható jegye; hogy az ő felbomolthatatlan Szövetsegénc, melyet az ő Testamentomi áldozatoknac ábrázatival szüntelen eléb gyámolított, végre az uy Testamentomban az ő Sz. Fiánac halálával megpezetlett, ennek mondom hogy á frigyenc és velünc megbékélésenc szent könyveit illy bevéségessen közli ennyi nemzetekkel. Mert nincz ez világón olly könyv, melly, töb nyelvekre volna fordítva, és melly ennyi külömbkülömb formákban, soc ékes magyarázatockal, illy gyakran nyomtattatné ki, mint é Szent Biblia. De még Theodoretus idejeben, á mint ő bizonyította\*\*\* az Prophetac könyvei, nem czac Görög nyelvre, hanem Romai, Egyptomi, Persiai, Indiai, Armeniai, Scythiai, Sarmatiai, és töb egyéb nyelvekre vóltnac fordítatván. Es noha vólt szándékok elein á Papistaknac, hogy á szent Bibliát ne engedné idegen és köz nyelven olvasni és kinyomtatni, de az Isteni igasságnac ereje által, szándékok vissza fordítatván, ökis immár igen szép formákban külömbkülömb nyelveken kinyomtatattya az Bibliat. Németül á Bavariai Papista Theologusoc ékesen boczáttá ki; kinyomtatá Coloniaiban márgon valo magyarázatockal, öreg formában; mellyenc olvasására, szep rhythmusokkal és praefatiockal intic á Német kösséget. Melly fordítást én is megtekintétem, midön az mi Bibliánknac első kinyomtatásában esett fogyatkozásnak, megjobbításában munkalkodnám; és ugyan kiboczátnám közép formában. Mellyenc á hívec között kedves voltát, nem czac hiv atyafiaknac hozzam irt levelekből értettem, hanem innetis nyilván vöttem eszembe, hogy ez néhány esztendőben, az Hanóviában nyomtatott másfél ezer exemplar többire már mind eladatott. Honnéz indítatván á könyvnyomtatokra gondviselő, nagy szeretettel kértenc, hog' ez Bibliat, egyéb Keresztyén nemzeteknac Bibliájoknac kised formájára, minden mellévétött magyarázatoknélkül á Soltarockal és Catechismussal egygyütt meccorrigalvan náloc kinyomtatná: Hogy azzal az utanjaro hívekis, mint egy kézben hordozó könyvel élhetnénc, és á kevés költségűekis könnyeben szerit tehetnénc. Mell' ő kívánságokat, midön látnám hogy az Istenec szent ígejenc terjesztésére, és idvösséges esmeretire nézne és szolgálna, engedtem barátságos kéréseknc: és egyéb kivatalt mellyben, házannépére hasznosb gondot viselhettem volna, hátra hagyván, és jutalmamat Istentől várván hozzá kezdem ez munkához; mellyenc nehéz voltát czac az erti az ki próbálta. Altalolvastam azért ugyan az az Visoli editioval egybevétvén, az melly fogyatkozásokat ez előtt eszembe nem vehettem, mostan megjobbítottam és az nyomtatóc tudatlanságából esett hibákatis kitisztítottam. Az márgón feljegyzett eggyező helyeket, mellyeket *Concordanciaknac* hívnac, á Piscator Janos Bibliájával és az Franciaiac Genevai Bibliájával egybevétven megigazitottam. Midön pedig látnám hog' á könyvenc temeréksége igen megvékedné, á Genesisből fogva, á következők ő Testamentomi könyvekben á caputoc summaít, mellyec néhól illetinél hosszabbac vóltanac, megrövidítettem. Az Apocryphus könyvekben pedig, Franciscus Juniust követvén, á részeknc argumentomit mind kihattam. Melly Apocryphus könyveket á ki szent Lélektül szármozott Isten ígéjenc alit; igen homályos szemmel olvasta még az meg á deréc szent Írást. Melly könyvec felöl így ir szent Agoston;+ *In Apocryphis etsi invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa, nulla est canonica auctoritas: Az az; Az Apocryphus könyvekben noha találatic valami igasság, mindazáltal á benne valo soc hamisságért, ninczen á Canonicus könyvekhez illendő semmi méltóságoc. Jeronymus Doctoris az Esdras Apocryphus könyveiről illyen képpen szól:++ Se ne gyönyörködtesse magát valaki az Esdras harmadic és negyedic Apocryphus könyveinec álmódzásival: mert az Sidoknális mind Esdrásnac s' mind Nehemiásnac beszédi, egy könyvbe foglaltattac bé, és az mellyec azoknál ninczenec, sem nem az huszon négy Canonicus könyvec közül valóe, az véneknc az olyanokat meszse el kell vetniec.*

Az uy Testamentomat az Félegyházi Thamás versiojával haszonnal conferáltam. Az uy Testamentum után vetött Psalterium mellé adtam hiv baratim kérésére, az közönséges énekes könyvekből egynéhány kiválogatott Psalmusokat és szokott rövid diczéréteket; az szent Írásból bölczen szerzett Palatinatusbéli Catechismussal, könyörgéseckel, és egyházi ceremoniaknac formáival egyetemben. Mind ezeket pedig azertis örömesben

\* Rom. 4. v. 23. \*\* 1. Cor. 10. v. 4. \*\*\* Serm. 5. ad Graecos + August. liber 5. de Civit. Dei caput 23. ++ Ad Dom. et Rogatian.

megcezelekedtem, hogy az egyéb Keresztyén nemzetségeknec anya szent egyházainac ajandekit, az mi nyomorult Ecclesiainkban való hiveckel valamimódon közölhetném: és az mieinket, soc országokban kiterjett hivec sereginec egyvező tudományával; és az szenteknec egygyeségénec velem egygyütt meggondolattyával, az én tehetsegem szerint örvendeztetném. Ez után ha az elő Isten alkotmatosságot enged, és ez illy fáratságos, de hasznos munkanac segedelmére kegyes Patronust paranczol ő felsege, egész levelen öreg bötüctel, magyarazatockal és tanusagockal egyetembe, igyekezem ez szent Bibliat ki boczátani. Remenlem azonközben, és keremis az Istent, hogy ez apró betűmátyatott kisded Bibliais ne legyen haszontalan, az egyedül igaz Istennecc idvösséges esmeretire áhétozó hiv Keresztyeneknec. Vegezetre kegyes Olvasóc, nevedkedgyetec [!] az kegyelemben, és az mi Úrunc és megtarto Jesusunknac esmeretiben;\* Kinec legven diczőség mind mostan, s' mind öröcké való időben, Amen. Adatott Oppenheimiumban 27. Martii 1612.

Molnar Albert.

(Károli Gáspár: Szent Biblia.  
Szenci Molnar Albert által. Oppenheim 1612. RMK I, 434. — Az olvasónak.)

## 11.

Orthodoxis gallis et belgis, ob euangelicae veritatis confessionem exulibus, Francofurti ac Hanoviae degentibus: eorum utrobique fidis Ecclesiastis, et Senioribus venerandis: Dominis fautoribus ac fratribus in Christo dilectis, Salutem Plurimam.

Omnia electis Dei in bonum cedunt, Domini ac fautores observandi. Ergò et exilia et aerumnæ. Testatur id Scriptura, et Anti-Morrellis Vestri erudita præfatio. *Exul erat Christus, qui nunc super omnia regnat.* Divus Johannes Galilæus, Apocalypsin suam exul scripsit in Insula Patmo. Itidem Dominus Johannes Calvinus Gallus, Institutionem Christianæ Religionis in exilio edidit primum Basileæ, postea locupletavit Argentinæ. De quo opere æternum stabit illud popularis mei Pauli Thurii (cujus Ideam nunc exhibeo) verax elogium:

Praeter Apostolicas post Christi tempora chartas;  
Huic peperère libro secula nulla parem.

Ante annos circiter sexaginta, Raphaël Hoffhalter Belga *εικονοπλάστης* Typographus exul venit primò Tigurum Helvetiorum, deinde migravit in Ungariam. Et initio quidem in oppido Also-Lindva libros utiles et orthodoxos Latinè et Ungaricè scriptos ipse impressit: deinde filius ipsius Rodolphus Hoffhalter Tigurinus, Reipublicæ Debrecinensis civis et Typographus, laudabiliter promovit in Hungaria orthodoxam Rempublicam literariam. Taceo hîc Biblia nostra, Vestrorum hominum impensis et industriâ, Hanoviae et hîc Oppenheimii superioribus annis impressa, et magnâ copiâ in Ungariam transmissa. Gallicani et Belgici exilii commoda hæc sunt.

Sed et in misella Hungaria sic Deus affligit suos, ut ex eorum quoque aerumnis exprimat aliquid remedii ad Ecclesiae suæ emolumentum.

Stephanus Szegedinus, sub aerumnoso Dominatu Turcico, conscripsit suos locos Theologicos, quos haud ineruditi quidam secundo loco habent ab Institutione Calvinî. Et constat florentiores Ecclesias et Scholas orthodoxas, mea quoque memoria extitisse sub dura servitute Getica, quàm alibi in reliqua Ungariæ parte, quod etiam testatur in clausula hujus Epistolæ Thurius noster. Qui, quantus vir fuerit, noverunt Scholæ et Ecclesiae Ungariæ. Cujus filius Georgius Thurius, Heidelbergæ 1600. Melissaëâ lauro coronatus, parenti Clarissimo tale scripsit epitaphium:

Thurinum genuit, docuit Witeberga, Philippo  
Doctore, ossa tenet Szantovia, astra animam.

Ejus mentionem honorificam facit Theodorus Beza in Epistolis Theologicis: et Cunradus Gesnerus in Bibliotheca sua, his verbis: *Paulus Thurius Pannonius in Albana disputatione, orthodoxam de Deo doctrinam eruditè et fortiter defendit, etc.*

Hanc tanti viri Epistolam, à Johanne Boccatio, Cassoviae mihi donatam, eo animo in publicum prodire cupio, quo autor ipse eam se scripsisse in exordio testatur.

\* 2. Pet. 3. 18.

Vestris autem nominibus, Viri observandi, illam inscribere volui, ut vel hoc indicio testarer meam observantiam in utramque cultam et orthodoxam gentem vestram: simulque ostenderem animum gratum pro vestris pristinis in me beneficiis. Quocirca rogo et oro, ut eam placidè accipiatis, et per otium, benevolè perlegatis. Videbitis mirabilem in crucis tolerantia Sanctorum communionem, et simul animadvertetis, exilium vestrum longè felicius esse multorum in patria sua permansione. Bene et feliciter valetè Viri eximii, et me, meosque pristino favore vestro complecti ac prosequi dignemini, et reputate mecum, ad nos potissimum patria extorres pertinere vulgatum illud:

In prece non cesses: venient post semina, messes:  
Post lacrymas, risus: post exilium Paradisus.

Oppenheimii, 8. Octobris. Quo die ante quinquennium ibidem cum Cunigundi Ferinaria, magni illius Casparis Crucigeri Witebergensis nepte relicta, fida etiamnum aerumnarum mearum socia, nuptias celebravi: quibus finitis aggressus fui editionem secundam Bibliorum nostrorum. Quae res, ut spero, non fuit inutilis Ecclesiis Ungaricis. Quapropter

*Aeternum sit laus et gloria maxima Christo.*

Anno Dn. M. DC. XVI.

Vestris Dominationibus  
Observantissimus

Albertus Molnar,  
Scholae ibidem Collega.

(Thuri, Paulus: Idea Christianorum  
Unгарorum sub Tyrannide Turcica.  
... Nunc operà Alberti Molnar...  
edita. Oppenheim 1616. RMK III,  
1174. — Ajánlólevél.)

## 12.

Az Nagy Szombati ecclesianac, hiv keresztyenec gyülekezetinec: es ennec, Isten után, főfő Patronusinac, Gondviselőinec: Az nemes és tiszteletes férfiaknac, Mező Szegedi Gasparnac, Lublai Krausz Janosnac, Debreceni Bédi Istvannac, Körösi Böldre Mihály-nac, Az Atya Istenec kegyelmes áldását, hatalmas otalmát, szent Lelkénc vezérlését, vigáztalását, szent Fiaért az Jesus Christuscrt kívánom szivem szerint.

Midőn Jácob Patriarcha Pharao Királtól\* kérdezné, hány esztendős volna? azt feleli, hogy az ő Budosásnac napjai száz és harminz esztendőc. Holott az nagy szent ember az ő életét budosásnac nevezi. Azonképpen énis életemec ez nagyvenhárom esztendeit igazán merő budosásnac mondhatom. Mert alig töltöttem el szüleimnél tizenkettődíc esztendömet, hazámbol ottan hamar kibudostam, és előszer Nagy Györött, annakutánna Göntzön és Debrecenben lött Deakul tanulgatásomnac szállása. Osztán fellyeb serdülvén Német országban elsőben Vitebergában, és Argentínában tanulgattam az tudományoknac kezdetit. Oereg Deác koromnac pedig Haydelbergában, Herbornában, Altorfiumban, és Marpurgumban töltöttem el esztendeit.

Szegény fejemnac Istentől mind ez helyekre vezérlését, szent felsegének mindenütt ream gondviselést, valamikor meggondolom, ottan ezt kell az socképpen sanyargatott Profetával kiáltanom:\*\* Tudom Uram Isten, hogy az emberneç uta, ninczen az ő tulaydon hatalmában, sem az utonjárónac, hogy az ő magu lépését igazgassa. Es az Bölcz Salamonnac imez mondasira kell figyelmeznem:\*\*\* Az emberneç elméje gondollya meg az ő utát, de az Ur igazgattya annac járását. Az Urtul vadnac az emberneç járási.

Ez én ennyi fáratsagos budosásimnac meggondolattyában, előszer ezzel vigasztalom magamat, mivelhogy látom azt hogy:

Számkivetésben járt ez földön Christus Urunkis,  
Járjuc el ez járást hát miis ő tagai.

Ez az szent Apastalokis budosásban vittéc véghöz tiszteket, és idegen földön végeztéc életeket. Sz. Mathe felöl irjác, hogy minekutánna Sido országban irta volna az ő Euan-geliomi könyvét, osztan Szereczen országban tanította az Ecclesiákat, és ugyan ott öletett megis, Naddaver nevő városban. Szent Marc Olasz országba irta az Euangeliomat,

\* Gen. 47. 9. \*\* Jer. 10. 23. \*\*\* Prov. 16. 9. etc. 20.24.

osztan Egyiptomban plantált Ecclesiakat, és ugyan ott szenvedett haláltis. Szent Lukác, Romában, társa volt szent Pál fogságának, és idegen helyeken irvan, az Christus dolgairól, és az Apostaloc czelekedetiről való könyveit, Costancinapolban lött temetése. Az Galileábéli szent Janos Apostal és Euangelista, Euangeliomat, leveleit Asiában, az Jelenésről való könyvét Patmos szigetben írta: Az Betsaidai sz. Peter félől és az Tarsusban született szent Pál felől azt tartják hogy Romában szenvedtenec martyrumságot. Az Apostaloc ideje után következő szent Paterec, hiv Tanitoc, mint Chrysostomus, Nazianzenus, Cyrillus és többec, idegen földön, számkivetésben írták az ő könyveiket. Az mi atyáinknak idejekben, az Roterodami bölcz Erasmus, Belgiumnac, Francianac, Angliánac, Olasz országnac többire minden fő városiban boczatott könyveket ki: vénségében Basileában tötte le magát, és ott holt megis. Az Francia országbéli Calvinus Janos, az Keresztyén Hitre igazán tanitoc drága szép könyvét számkivetésben írta Nemet országnac Basilea nevű városban. [!] Az melly könyvről ilyen értelmű Deac versöt irt Thuri Pal, az Szantai Ecclesianac néhai Prédikátora:

Az szent könyvec után, kiket az nagy Apostaloc írtac,  
Ennél job könyvet még soha senki nem irt.

Annakután Argentinában tanított, és irt könyveket: végre osztán Genevában, és ugyan ott lött az Ur Jesus Christusban bodog kimulásais. Az ki melly hatalmason rontotta az Antichristusnac országát az Isten igéjének tiszta magyarázattyával, még mostis iszonyu káronkodással és rutalmas szitkockal saynállják az mennyei igasságnac ellenségi, és az bálványozóc.

Hozhatnam elő sokaknac példajokat, az kiknek számkivetésben budosásoknac haszna, diczereti kiterjett nagy soc időkre, népekre, de rövidségnek okaért ez elő számlált példakhoz mostan czac imez egyvet addom, az melly az Kegyelmetec Városánac diczeretire néz, Beczületes Nagy Szombati Uraim.

Az mi Magyar nemzetünkben soha senki nem találtatott ki töb drága szép könyveket boczatott volna ki az kegyelmetec Városából való Samboki Janosnál. Mellynek könyvei, Nagy Szombatnac Deákul *Tirnavia* nevét soc nemzetsegeknél esmeretessé, híressé töttéc. Ez Ktec közzül való tudos emberről így ír az Tigurumbéli *Cunradus Gesnerus* Doctor az ő Bibliotheca nevű könyvében: *Johannes Sambucus Tirnaviensis, Vir clarissimus, cum ipse multa eruditè ac eleganter conscripsit, tum etiam plurima scripta, rara et inventu difficilia, maximis laboribus et sumptibus collegit, quorum non pauca edita sunt.* Es minekutánna még Sambucus életinek jób korában közel ötven töle kiboczatott könyveit számlálta volna elő, így végzi rólla beszédét: *Sed haec omnia singulatim commemorare non est nostri instituti: nam ea est Clarissimi viri diligentia et studium in colligendis veteribus libris, liberalitas in edendis, ut maximis principibus, qui hac re laudem consecuti sunt, merito queat conferri: majorem autem laudem cum propriis scriptis, tum emendatione veterum adeptus est, quam ut in hoc meo elencho pro merito praedicari possit.* Ezis Nemet országban előszer Vitebergában tanult\* Philippus Melanchthon idejében, annakutánna Argentinában,\*\* Parisban,\*\*\* Padvában\*\*\*\* és egyeb fő helyeken budos-tában kezdett könyveket ki boczatani: végre soc munkai után, á Czaszar Udvara mellett\*\*\*\*\* holt meg az Bécsi Academiában: az hova engemetis igazítottac Pragából az Rodolphus Czaszar ő Felsege Tanácsosi, az én Dictionariomomnac bémutatásakor, és elboczáttanac 50. forint utiköltséggel és á Wolf Vnvertzagt Praesesnac tulaydon kezével irt ilyen levelével az Bécsi Academia Cancellariusához, hogy nékem ott olly alkotmányos- ságot rendeljenec, á melly által Catholicussá tétettethessem, mert öc Catholicusságnac híjác az Papistaságot. De én oda el nem mentem, mert nem akartam próbára vetni Christusban való igaz hitömet. Az levél mostis nálam vagyon; az pénz Altorfiumban köl- töttem el. Hazámban készülő szándékomat ez költséggel véghez nem vihettem, mert szinte ackor indult nevedekett az Boczkai István Fejedelmi támadása, mellyet megis jövendöltem az Czaszar Tanacosinac, midön Közönséges Reformatiora való szándék- kockal fenyegetnéec, és az Papistaságra szép ígéreteckel intenéc. Melly jövendölés-emet ha az elő Isten, ugyan ott létemben bé nem tellyesítötte volna, alég ha üressen nem boczáttac volna az Imperium Camarási. Ez dolognac pedig itt megemlítésére vé- letlen jutottam az budoso bölcz emberec példáinac felkeresésében, az mellyeknek példá- jokat mondtam imént egyvic vizgatalásomnac azoc ellen, az kie czavargo nevemmel gyönyörködtettéc magokat.

\* 1545. \*\* 1550. \*\*\* 1552. \*\*\*\* 1555. \*\*\*\*\* 1584.

Másodic vigasztalásom ez, hogy mind ennyi budosásimbanis, hazámhoz valo szeretetemnek, az jo Isten jeleit és gyümölcseczkejétis engedte, mert annac tartom az Bibliának kétszer, és az Dictionariumnakis meg annyiszor valo ki boczátását: Mellyben tudgya az Isten és én elkem esmereti, minemü hivséggel, testemnek szemeimnek fáraztásával munkálkodtam. Melly munkaimert, hálá az Ur Istennek, soc hiv Keresztýnéktől, Hazám-nac hasznoson szolgálta, és attol minden jót érdemlett embernek neveztettem egynihány helyeken.

Innen vagyom hogy az Erdelyi Felséges Fejedelemlnél Bethlen Gabornális tisztességés hivatalom fizetésem lött volna, hogy ha Töröc és Tatár hireckel elrémított gyenge Német házam népet oda bévihettem volna. Hasonlatosképpen az Nagyságos Battyani Ferentz Urammalis meg volt volna szükséges táplálásom, hogy ha az ott valo állapathoz tudtam volna magamat alkalmaztatni. Annakfelotte ez Tekintetes, és Nagyságos Urac Nemes és bezületes fő emberec jótéteményeckelis bizonyítottac hozzam kegyelmes és szeretetből valo jo akarattyokat: Kiknec igaz hittel jo hirrel névvel tündöklő neveket, háláado szívűből valo emlekezetnec okaert, ittis feljedzem mig ennél job alkalmatossagom érkezi: Töröc Istvan, Papan: Forgacz Peter, Comjatin: Forgác Mihály, Szécczenben: Redei Ferentz, szent Jobban: Caroly Mihaly, Carolyban: az Nagyságos Balássi Nemzetiből valo Patzotné aszszonyom, Tárkánban: Lorantfi Mihaly Sáros Patakon: Tökölly Istvan, Kesmarkon: Mariasi Sigmond és Mariasi Pál, Marcusfalván: Szinyei Christof, Szinye Uyfalun: Anyos Gergely, Rohontzon: Jobbagyi Janos, Szalonokon: Vicei Mathe, Colosvárott: Váradí Janos, Gyula Fejer varott.

Az városoc közül kiváltképpen valo jo akarattyokat segedelmeket jelentetec nyuytottac hozzam, Comarom, Szenderő, Sáros Patac, Szakmar, Várad, Debretzen. Ertettem barátimtol az Berekszásziaknakis és a Cassaiaknakis felöllem jo itleteket, hogy kic az ő Scholajokban valo szolgálatomat kivantác legyen. Kiknec levelec, talám irégységűből esett hog' hozzám ne érkeznénc.

Az Prédikatori rendben ezec forgolódtanac szeretettel állapotomnac jabbitásában: Szentí Szivgyarto Lukác özém, Jokan: Tolnai Rasor István Komam, Samariaban: Szilagyi Istvan Sogorom, Murai Szombatban, ki által az Nagyságos Szécci Tamasis megkínált az ő Udvara mellett tanito tiszttel: Böyte Imre, Német Uy várott. Suri Orvos Mihaly, Comjatin: Szepsi Mihaly, Göntzön: Milotai Istvan Püspec, Szakmart: Deczi Istvan, és Keserűi Janos, Váradon: Kecskemeti Janos, Gyula Fejer várott: Toronús Janos, Fogarast. Es az tekintetes, Nagyságos Nemes és bezületes rendeknec esmeretségét tartom nagy nyeresegemnek, hazámaban két esztendeig valo budosásomrol megemlekezetenben. Eztis akarom, hogy alkalmason megláttam, miczoda könyvec forogjanac kiváltképpen az mi népeinknec kezekbe, és mellyeknélkül szükölködgyenec. Láttam egy nehány rutalmas eretnec könyveketis: De vadnac, hálá Istennek, azoc ellen szép hasznos Magyar könyvec és ki nyomtatott prédikátzokis. [!] Tudniillc Melius Peteré, Hellopoeus Balinté, Caroly Peteré, Félegyházi Tamásé, Berekszászi Peteré, Dereczkei Ambrosé, Gyarmati Miklosé: de szánando dolog, hogy ritkan nyomtattatnac ki, és igen drágan adatnac.

Magyar Postillat négyet láttam: Kulezar Gyorgét, [!] Beythe Istvanét, Bornemisza Peterét és Telegdi Miklosét, de az elsőtől kiválva, alig méltóc az többi, hogy uyjobban ki nyomtattassanac, mivelhogy azonközben soc bölcz emberektől Deakul és egyéb nyelven sockal hasznosb Postillác irattattac: Akarnám ha az Atyafiác némelleyeket Deakbol magyarrá forditanánac. Száma ninczen az Nemet nyelven valo Postillaknac, prédikatzos [!] könyveknec. Czaknem minden fő prédikátor ki boczáttya prédikátzoi. Ez elmult esztendőbenis az Haydelberga városánac fő prédikátora, Mylaeus Janos ékessen kinyomtattatta az ő Vasarnapi prédikátzoi.

Hogy pedig felköltözésemnek utánna előszer ez Abraham Scultetus Uram Postilláját forditanám meg, első oka ez, hogy egynihány könyvárosoc kértec arra, még Magyar orszagba költözésem előttis másic oka, az authorhoz valo bezületem, szeretetem, kinec prédikátzoi, már husz esztendőtil fogva gyakorta örömet halgattam és lelki vigasztalásommal olvastam: nemis tudoc mást, hogy ennél szepb *methodussal*, rendel, és világos értelemmel volna irva. Innen vagyom hogy Németülis ez hat esztendőknben immár kétszer nyomtattott ki soc ezer exemplárra. Honnét azt reménlem, hogy Magyarólis némelley hiveknél kedves fogjon lenni: Noha én az Magyar szónac olly ékessen folyásával azt nem fordithattam, az mint Nemetül vagyom irva: Az miképpen hogy, az szőnyegetis ha megfordittya ember, nem szinte olly ékes más felől. De én az én vékony erőm szerint szolgálóc az egyigyü hiveknec.

Ez forditasban valo munkámat pedig hogy az Kegyelmetec bezületes Gyülekezetinec dedicallam, és az Kegyelmetec tizeletes neve alatt boczassamki, azt kívánnya

elsőbenis ti Kegyelmeteknek az Isten ígéjéhez buzgo szereteti, és annak terjesztésére való jó gondviselése, á mely Kteket arra indította hog' ez könyvnek kinyomtatattására nékem kedves segedelmet küldenétek: az mely segedelemből, az mit gonosz példájokkal elcziptene az Kettec Ecclesiajánac némelly lágymelog tagai, azokat gerjeszse fel az Isten szent lelkének tüzével, hogy azt másképpen térítsék meg az Christus szükölködő tagainac: másodíc oka dedikálásomnac az Kegyelmetec gyülekezetihez való hiv szeretetem: az mely gyülekezetben eleitől fogva mindenkor voltanac az elő Istennek valasztott hvei, az kic nem szégyenlettéc, ez világ dühössege ellenis, az Christust megvallani, és az ő keresztét felvenni. Kic felől ugyan ott az Kegyelmetec városában így irt, egy Caiphas itéletű fő Pharisaeus:\* *Ez városbanis hallottunc némellyektől ilyen szót, hogy még az Isten az Töröc által hozza ide bé az Euangeliomi tudomant, mert ez Eretnekek az ő hazugságokat Euangeliomi tudománnac nevezic.* Így szoktác az ostyá isten imádo Phariséusoc, az Jesus Christus Euangeliomát hazugságnac, és annac követőit eretnekeknek nevezni: mert igen boszullýác, hogy az Ur Isten az ő igasságát, ellenkező eszközöc által is ki tudgya terjeszténi, az mellýről szép tanuságoc vadnac ez könyvben, főképpen az utolsó Uy predikatzoban, fol. 1070. 1071. 1072. Ez Kegyelmetec városába való hiv Keresztyének között, diczeretes hirrel névvel, igazán felölt az bodogult Asztalos Andras, az ki mely kegyes és böven adakozo Patronusa vólt legyen az anya szent Egyháznac és annac épületeire idegen országban tanulóknac tudgyác mindenec Magyarországnac, és itt Német országban megértettec soc tudos emberek. Az Visoli Magyar Bibliatis ő Kegyelme küldte fel kerésemre, és gyakorta szép ajandekival örvendeztetött engemetis ez Istennek kedves embere: Kinec tiszteletes három vejiis, Ványai Illyes, Patai Janos, és Paxi Janos nagy hivséggel szeretettel gazdalkottanac nékem, és az enyimeknek Nagy Szombatban létünkben, kiért tisztességes emlékezettel és szolgálattal tartozom ő Kmeknek. Ez bodog emlékeztü Asztalos Andras mellett, Beczületes Szegedi Uram, az kegyelmed atya, az bodogult Szegedi Marton nyerte el efféle jótéteményivel az diczeretet. Mely örökségképpen Kegyelmedre szállott diczeretet hirt nevet ez ideig öregbiteni igyekezett kegyelmedis, az Kegyelmed atyafiaival Szegedi Mihallyal és Szegedi Georgyel egyetemben. Innet vagyon hogy ez könyvnek elkészítésére is kegyelmed nódított és egyebetis jó példa adással ez munkánac megsegítésére intett, nemes és beczületes házastarsával Echi Orsic aszszonnyal egyetemben.

Továbbá szerető Krausz Janos Uram az kegyelmed diczeretes nevévelis, azért akartam ez könyvet ékesíteni, mert olvastam hogy az kéd nemes elejiis á Magyar országi királyoknac, Szepesi tartomanban hiven szolgáltanac; az Kegyelmed atya pedig az Szepességi XIII. városoknac tisztartója levén, mely hiv Patronusa volt az igaz valláson való tanítoknac, abban az tartományban, mindeneknél nyilván vagyon. Annakfelőtte Kegyelmednekis az ország Palatinusánal, hét esztendeig való Secretariusságában, hazzájánac hvséges szolgálattyaert, fáratsagaert háláadatlanáság volna feledékenséggel fizetni. En az én személyemre, az kéd jótéteményiért ez tisztességes emlékezettel akartam háláadoságra magamat köteleznem. Szinte ezen az oka Beczületes Bédi Istvan Uram, és tiszteendő Böldre Mihaly Uram az Kegyelmetec neveinek feljedzesének. Ez könyvet azért úgy mint kegyelmetec közönséges segedelmével elkészített ajándékomat tekintse és vegye jó kedvel Kegyelmetec. Engedgye az Ur Isten hogy ebből is Keresztyének kegyelmeccel egyetemben éppületet vehessenec az ő szent nevének diczeretire. Hogy ha Isten ő felsége, ez diczóséggel felő Frideric Palatinus Hertzeg birodalmában allapatomat jobitandgya és egességben megtart, ennekutánnais éfféle munkával kész leszec szegény hazánknc szolgálni.

Mostan Kegyelmeteket az Kegyelmetec egész gyülekezetivel egyetemben az jó Istennek ajánlom, és kérem ő felségét, hogy Kegyelmeteket tartsa meg bodog állapotban és áldgya meg mindenféle javaival. Az kic nevezet szerint, segedelmeket nyuytottác, azoknac és az Gyöngyösi két atyafiaknac köszönetemet írom és ajánlom szolgálatomat. Kineckinek feljedzett nevőknek kinyomtatására, talám ez utan job alkalmatosság adatic, mostan tudom meglegezszec azzal, hogy az ő nevöc felvadnac írva mennyeknek. Végezetre, Kegyelmeteknek atyafiui szeretetiben ajánlom az én szerelmes vérszerint való atyafiait, és hugaimat, sogorimmal egyetembe: Nevezett szerint Molnar Benedec bátyámat, Molnar Lukác öczémet, Adam György Sogorommal együtt. Istennek áldása, békesége, kegyes otaalma legyen kegyelmeccel. Írtam Oppenheimiumban, Palatinatusnac az

\* Telegdi super Dom. 23. post Trinit.



Rhenus vize magas partyan valo eo városában. Szent Georgy havánac 3. napján Christus Urunknac 1617. esztendejében.

Kegyelmeteknec az Christusban attya fia, és kész szolgálja,

Molnar Albert

(Szenci Molnár Albert: Postilla Scultetica. Oppenheim 1617. RMK I, 475. — Ajánlólevél.)

13.

Serenissimo potentissimoque principi ac domino domino Gabrieli Bethlen, Dei gratia, principi Transsylvanicae, partium regni Hungariae domino, siculorum comiti, etc. domino suo clementissimo: Albertus Molnar gratiam, pacem et salutem in Christo Jesu precatur.

Qui de referenda gratia praescribunt, Serenissime Princeps, monent inter alia, ne clam gratiam referamus. *Ingratus enim est*, ut ait Seneca,\* *qui remotis arbitris gratias agit*. Quocirca cum Celsitudini Tuae pro acceptis beneficiis, hactenus privatis tantum literis gratias egerim, ingratus videri possem, nisi publico etiam aliquo indicio animum gratum declararem. Quandoquidem et Tuae Celsitudinis manifesta sint in me merita, et publice nota de me ejusdem existimatio honorifica: Quam me, cum adessem, Albensis Gymnasii tui primum Inspectorem, honesto salario designaveras, et ad immigrationem cum familia mea, provisionem Legatis tuis demandaveras. Postquam vero conjugii mei et familiae rationes à migratione me abstraxissent, et in hanc Germaniam redixissent; non solum placidè admisisti meam excusationem; sed etiam totius Ungaricae gentis nomine gratulatus mihi es de exorsis denuò laboribus meis patriae nostrae inseruituris: et ad gnaviter perendum, optatissimi honorarii missione me cohortatus es. Accedente amicissimo celeusmate, Reverendi Tui Ecclesiastae, Domini Johannis Keserüi, amici et fratris mei in Christo charissimi. Et haec à me potissimum exigunt omnimodam gratiarum actionem. Aliae autem Heroicae virtutes tuae facinora praeclara, quae ab omnibus piis gratulationem promerentur, alibi commodius commemorabuntur. Non tamen possum reticere meam laetitiam, quam ex moderata, pervigili ac felici gubernatione tua percipio. Te enim ad regni gubernaculum divinitus evecto, reforescit diu afflicta Transsylvania, restaurantur vastatae partes Ungariae: recreantur orthodoxae Ecclesiae et Respublicae mirificè laetantur VII. Sedium Saxoniarum, ditioni tuae subditarum, incolae, qui hanc suam laetitiam luculenter mihi declararunt, quum per eorum urbes et territoria iter facerem. In scholas autem et studia literarum munificentiam tuam meritò depraedicant, studiosi eruditi, liberali sumtu à Tua Celsitudine in Academiis promoti, atque summis potentissimisque Imperii hujus Principibus, literis tuis commendati. Cum quibus studiosis praestantissimis commune est mihi votum illud:

Vive diu felix Gabriel, Christo duce, Princeps.

Caeterum hortatui Tuae Celsitudinis et Dominorum popularium petitionibus libenter parebo, scriptisque necessariis patriae pro meo modulo inserviam fideliter, modò à Serenissimo Principe Electore Palatino, Magistratu meo clementissimo, functionem tranquillioram et edendis libris convenientius otium, vel Tuae Celsitudinis respectu impetrare queam. Spero autem me impetraturum fideli intercessione magnorum meorum Patronorum, quos mihi jam olim apud Illustrissimam Ipsius Celsitudinis aulam conciliavit divina benignitas. Quos inter, honoris causà nomino Magnificos et Amplissimos viros, *Dominum Christophorum à Gryn*, Cancellarium magnum: *Dominum Petrum à Brederode*, illustrium confoederati Belgii Ordinum, apud Germaniae superioris Principes legatum splendidissimum: *Dominum Georgium Michaelen Lingelshemium*: *Dominum Ludovicum Camerarium*, Ipsius Celsitudinis Consiliarios intimos. Dum autem literarum istud spero, et praestolor otium, praemitto ad Celsitudinem Tuam in animi grati et observantis arrham, hanc Concionem secularem Reverendi *Domini Abrahami Sculteti*. Nempè specimen gratæ laetitiae reformatarum per Germaniam Ecclesiarum, in quibus magna solennitate fuit celebratum hoc Jubilei Evangelici festum. Utinam idem praestitum sit in nostra Patria! Non enim minus et nostris grata esse debet instaurata Evangelii doctrina, cum prae aliis ferè gentibus ipsi fuerint adobrupti Pontificiis tenebris et tyrannide pressi, astuque Antichristiano seducti. Unde illa angelica manu fabricata corona Sancto Stephano

\* Liber 2 de benefic.

Regi à Pontifice missa, ut postea totam Ungariam Sanctae Mariae testamento legaret.\* Hinc illa in marmore inscriptio ingentis templi Cellensis: *Ludovicus Rex Ungariae, per matrem misericordiae victoriam Turcicam gloriosè obtinuit, etc.* Hinc in sacrario Lauretano, ingens illa Divae Mariae, et eam adorantis cataphracti statua puro argento fusa, cum hac inscriptione: *Magnificus Dominus Comes de Bathor, Vayvoda Transsylvaniae et Sicularum comes, etc. in honorem Dei genitricis Mariae, quod per intercessionem ejusdem virginis gloriosae, à quodam maximo periculo liberatus fuit, Anno MCCCCLXXXIX. dicavit.* Hinc tot vendita magnatibus monastica merita, jejunia, preces, vigiliae: Belligerantibus tot alexiteria, praeservativa, adversus varia arma Turcica et Tartarica, in bullatis membranis depicta; in Ungaria à magnatibus mihi ostensa. Magnae igitur debentur Deo gratiae, pro accensa veritatis luce: et tuenda est illa laus majorum nostrorum in recipiendo Euangelio, cujus fama ad exteras quoque nationes emanavit, et pertigit usque ad extremos Britannos. Sic enim ante annos propè 70. Clarissimus Theologus Martinus Bucerus in Anglia scripsit ad Regem Eduardum VI. de Regno Christi:\*\* *In Hungaria, gratia Domino, non paucae jam existunt Ecclesiae, quae cum pura Christi doctrina solidam ejus disciplinam receperunt, custodiuntque religiosè. Rex noster Christus fecit; ut harum Ecclesiarum exemplum, quàm plurimae sequantur.* Desino in hoc sanctissimi viri elogio et pio voto, obnixè rogans, ut Tua Celsitudo munusculum hoc accipiat benignà manu, et legat serenà fronte, meque sua clementia porrò complecti et prosequi dignetur. Deus te, Serenissime Princeps, cum conjuge inelytiss. suis donis indies cumulet, teque incolumem et valentem servet, quam diutissimè nostrae patriae et Ecclesiae suae dilectissimae, Vale. Oppenheimii Calendis Decembris. Anno Christi MDCXVII. Quo anno seculari, vixerunt ornatissimi et eruditissimi Studiosi in duabus clarissimis Germaniae Academiis Haydelbergensi et Marpurgensi, ex Ungaria missi, plerique omnes sacri ministerii candidati, olim in Patria Euangelicae veritatis assertores fiddissimi.

Petrus Vátzi, Andreas Gyöngyösi, Stephanus Gelei, Johannes Albensis, Caspar Boyti, Martinus Szilvasi, *Celsitudinis Tuae alumini. Reliqui eo ordine sunt locati, quo in Germaniae Academiis venerunt.* Daniel Bedö Korodi, alumnus Casparis Szuhai de Kinis. Andreas Pragai, alumnus Michaelis Orvos Surii affinis sui, Pastoris Ecclesiae Patakiniae. Stephanus Fegyverneki alumnus Casparis Deres. Michael Canisaeus, alumnus Michaelis Jarfas. Andreas Caroli, alumnus Georgii Tardi, Pastoris Ecclesiae Szantoviensis et vicinarum Senioris. Matthias Szikszai, alumnus Francisci Redei. Gregorius Bakai, alumnus Andreae Capi. Matthias Berenyi, alumnus inelytissimae Conjugis Principis Transsylvanicae. Johannes Putnaki, alumnus Reipublicae Debrecinensis. Franciscus Czepei, alumnus Illustris Domini Stephani Bethlen. Stephanus Varsanyi, alumnus Matris viduae, Reverendi viri Andreae Varsanyi, piae memoriae. Thomas Kökenyesdi, alumnus Stephani Milotai, Superattendentis Transibiscani. Basilius Bodzasi alumnus Francisci Rhedei filii Patris homonymi. Thomas Tiszabeczi, alumnus Ladislai Barkoci. Michael Szepsi, alumnus Andreae Varanaei Cassoviensis. Johannes Miskolci, alumnus Reipublicae Liskainae. Stephanus Szikszai, alumnus Nicolai Boczkai. Benedictus Szentkiralyi, alumnus inelytae conjugis Stephani Bethlen. Stephanus Peli, alumnus Danielis Nemesnépi Pastoris Comjatinensis.

*Hactenus Heidelbergenses sequuntur Marpurgenses studiosi.*

Johannes Füsüs, alumnus Fratrum suorum et agnatorum Patakinensium. Thomas Levai, Martinus Muraközi alumni Magnifici Domini Georgii Rakoci. Michael Bélteki, alumnus Benedicti Lakatos Szepiensis. Franciscus Tornai, alumnus Thomae Debreceni, Praefecti Tokaiensis. Michael Aszalos, alumnus Patris Thomae Aszalos. Nicolaus Vari, alumnus Stephani Petneházi.

(Szenci Molnár Albert: Secularis Concio Euangelica. Oppenheim 1618. RMK I, 482. — Ajánlólevél.)

#### 14.

Albertus Molnar, Christiano Lectori salutem et Papatu odium.

Clarissimus Theologus Dominus Daniel Tossanus, Praeceptor meus, piae memoriae, ad Superattendentes et Ministros sic alicubi scribit:\*\*\* *Non desunt in Gallia et alibi, qui stolido planè conatu, Euangelicam veritatem cum Papatu conciliare nitantur. Haec cum ita se habeant, et tam multi in Bestiae vulneribus sanandis sint occupati, sinceros omnes*

\* Bonfin. \*\* Liber 2. \*\*\* In praefatione thesi de Papatu. Heidelberg 1598. Ca-lendis Martii.

*Theologos et Ministros, eò diligentius et cordatius operam dare decet, ut Papatus, cujus rectam notitiam, securitas carnalis, ex plerorumque animis excussit, rectè innotescat et cognitus fugiatur.*

Hanc iam et salutarem admonitionem, in nostra quoque Ungaria, nonnullis valdè necessariam esse certò cognovi. Non desunt enim et illic, qui quasi sui obliti, irrepentem denuò Papatum susque deque habeant: cum Pontificiis et aliis haereticis conjugium contrahant, et liberos suos Jesuitis tradant erudiendos.

In gratiam talium incautorum et securorum Fratrum, huic Seculari Concioni Euangelicae, adjunxi Appendiculam; id est, unam et alteram guttulam Oceani Idolomaniae et Tyrannidis Papisticae, cum subjunctis monitiunculis Virorum sapientissimorum: Ut hinc quoque discant nostri, Babylonicae servitutis, unde Dei beneficio erepti sunt, crudelitatem et turpitudinem agnoscere, et non aspernari notum illud Domini Lutheri votum, qui amicis valedicens: *Amorem et benedictionem Christi; odium verò et ex certa abominationum Papatus notitia procedentem detestationem Papae, optare solebat.* Subscribam huic celebri voto, thema illud seculare Venerendi Praeceptoris Domini Parei: *Quicumque vult salvus esse, ante omnia necesse est, ut fugiat Papatum Romanum.* Vale Lector Christiane, et pro accensa luce veritatis Euangelicae, cum omnibus piis aeternas age gratias Deo Patri luminum. Ne per ingratitude amittas, quòd gratuite accepisti.

Soli Deo sit Gloria,  
Christi Servis Victoria,  
Antichristis loedoria:  
Amen, Amen, Amen.

(Szenci Molnár Albert: Secularis Concio Euangelica. 75—103. Appendix de idolo Lauretano. Oppenheim 1618. RMK I, 482. — Az olvasónak.)

## 15.

Az nemes, tiszteltes es Istenfelő Echi Orsic Aszszonnac, Mező Szegedi Gaspar Vram Kedves Házastársának: Ismét, az tiszteltes es nemes Szegedi Anna Aszszonnac, Krausz Ianos Vram Istenfelő Házastársának Szegedi Vram szerelmes Hugánnac, Az Nagy Szombati Ecclesiában, kegyes életnek es tökéletes tisztaságnac, jó hírrel névvel tündöklő Tüköreinek, nékem Keresztyéni szeretettel tisztelendő Aszszonyimnac, Kivanoc az Atya Istentől es az Vr Iesus Christustol mindenféle jókat bővsegessen megadatni.

Az igaz Isteni szolgálatnac főtzieckelye az tiszta szivből es jó hitből valo Imádság: ugy hog' az könyörgésnac, es az Isten segítsegül hívásának igején, gyakorta az egész isteni tisztelet értesséc az sz. Írásban. Az Imádságnac pedig beczületes voltára nézve mondta egy régi Tanító, hog' Minden nehéz Mesterségeknél, legnehezeb mesterseg az igazán valo könyörgés.

Ez azért á drága tudomány, es az igaz Keresztyéneknac tulaýdon mestersége, senkitül egyéb mestertől nem tanitatic, hanem az Sz. Lélektől: az melly Sz. Lélec az Sz. Írásban szól az Profétác es Apostaloc által. Mert ugyan sem mondhattya senki az Jesust Urának az Sz. Lélec nélkül. Igen jól értöttéc ezt az Christus Tanitványi, az kic, noha az Soltárookban es az Profétác Írásiban, soc szép formáit látnác az könyörgésnac, de mégis azon kértéc az Ur Christust, hogy tanítsa őket könyörögni. Az mi Idvözítőnc annakokaert, az Könyörgésnac olly drága szép módgyát es sommáját adta előnkbe, az mellynél soha ez világos nem lehet szezb, mesterségesb es drágalátosb. Melly az *Mi Atyánc*. De ezenec vilóságos es buzgóságos elmondásárais czac az szent Lélec tanit bennünket: az melly kimondhatóatlan foházkodásokkal esedezven mondgya ezt mi éret-tünc: *Abba, Szerelmes Atyám!* Ez Urunktol tanult Imatságról írja ezt egy bölcz Tanító: *\* Possumus quidem aliis verbis orare, ut psalmis et hymnis, sed quicquid rectè dixerimus, hinc ceu rivulus è fonte dimanabit. Sermonem quidem usurpabimus alium, sensus verò ac mens idem erit prorsum.* Az az: Imádkozhatunc bizonyára más igéckelis, ugymint psalmusokkal es diczéreteckel; de valamit igazán mondanunc, az innét, mint az folyamat az kutfőből, ugy származic. Más beszéddelis élünc jóllehet, de egy az értelme es tzillya. Ninczen azert semmi az Keresztyéni igaz Imádságban, az mi ez Úrtul tanult Imádságnac valamelly czickelyére ne nézne, akar az melly böv beszéddel formaltassékis az szent Bibliából es egyéb szent emberec buzgóságos írásából. Nemis tiltya Christus Urunc

\* Iohannes Ludovicus Vives

az hoszszu imádkozást, midőn az képmutató szószaporitást tiltya. Mellyről így ir az Sz. Agoston: *Diu orare, cum vacat, non est improbum neque inutile. Neque enim hoc est orare in multiloquio, si diutius oretur. Aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam et de ipso Domino scriptum est, quod pernoctaverit in oratione.* Az az: Sokáig könyörgeni, midőn az idő engedi, nem bűn, nemis haszontalan: Mert nem az á soc szóval valo imádkozás, hogy ha ember sokáig könyörög. Más az soc szó szaporitás, más ismét az sokáig tartó buzgoságos indulat. Mert Urunkról ő magárolis meg vagyon irva, hog' egész étzaka meg maradt az könyörgésben. De mind ezekről bövséges tanítás vagyon ez könyvben az imádságoc előtt.

Mostan azert Tisztelendő Aszszonyim, czac azt számlálom elő, mi okokból inditattam legyen, hogy ez Imádságos Könyveczkét az Kegyelmetec beczületes neve alatt boczássam ki. Ez előtt egynihány esztendőckel, az Magyar Postillánac dedicalásával, az Kegyelmetec ékes Gyülekezetinac, és nevezet szerinti, az kegyelmetec Nemes és tiszteletes férjeinac ügyekeztem hálá ado voltomat jelenteni és bizonyítani. Mert az én felköltözésémne utánna elsőben és utolszor is ő kegyelmec által érkezett, ez illyen munkamban, Keresztyeni szeretetből nyuytott segedelmem nagy szükségemne idején.

Ez könyne pedig dedicalása kiválcképpen kegyelmeteket illeti: mert noha midőn országunkban járván kelvén láttam volna az Keresztyén atyafiác kezeknél, egynihány zavaros folyamatu imádságos Könyveket, menten szándékom indult arra, hogy mihelt az Isten alkolmatossagot enged, énis boczassac valamellyet ki, az mi Hitünkben valo Tanítóknac mas nyelven irott Imádságos könyvei közzül: De az kegyelmetec egynihány-szor meguyított kérésé, és kegyes kivanságánac jelensége indított főképpen, hogy az tölem elkezdett öregb könyveknec kibocztatása előtt, ez könyveczkét sietném ki nyomtattatni. Mellyet az kegyelmetec szándékommal eggyező kérésére még tavaly elkészítöttem, kiis boczáttam volna még Husvét előtt; az mint ez Nyáronnis kinyomtatottattna volna avagy az Calvinus Institutioja Magyaról, avagy az megöregbitött Dictionarium, hogyha az Nyomtatásban munkalkodo ifiuság hadi hireckel másuva nem vonyattatott volna.

Tovabba dedicalasomnac ezis eggyic oka, hogy kegyelmetec gyönyörködic az szent Bibliánac, és az jó könyveknec olvasásaban, és az Úr Istent tiszta imádsagival kívánnya tisztelni. Engedgye az jo Isten, hogy az Kegyelmetec Istenes példájával, egyéb fő renden és köz renden valo aszszonyi állatokis inditassanac az Iras olvasasnac tanulására, és leanzó gyermekieknecis tanítására: Követvén ebben egyéb, igaz hiten valo soc Keresztyén nemzetségeknec szokásokat: Holott mind falukban, városokban, leany gyermeki Scholakis vadnac, az mellyekben tisztesseseg öreg aszszony emberec tanittyác az apro leankakat olvasásra, es catechismusra. Melly Leanyi Scholáknac szükséges voltárul és jól rendeléséröl igen szepen tanit *Wilhelmus Zepper* az *Politia Ecclesiastica* nevü könyvben. Ez illyen Leánzoc tanítására rendelt Scholáknac hasznos voltában nem tudom kiczoda kételkedhetné. Mert hiszem szép dolog midőn az házi gazdánac külső hivatallya szerint, távol létében, az gazdaszszony az Sz. Bibliat czeledinec olvassa, és azockalis olvastattya: ki adott, bévött marháinac számát feljegyezheti, Uranac távul földre állapattyat megirhattya, annac leveleit önnön maga megolvashattya. Vadnac jollehet némellyec, az kic az irástudast ártalmasnac itilic lenni az aszszonyi állatnac. De azoknac oknélkül valo vélekedéseket minden napi példác, és minden időbéli soc bölcz emberekne irási meghamissítottác. Az bölczeseg szerető tisztessesesb pogányoc között valo soc irastudo aszszonyi állatoknac bölczen irott Könyvei ez mai naponis teszne bizonságot. Hieronymus idejében az Sz. aszszonyoc mind irastudoc voltanac, az kikne ő nagy beczülettel irott leveleket; Ugymint Paulanac, Marcellanac, Furianac, Salvinanac és többekne. Az Leta nevü aszszonnac pedig, aztis szépen megirta miképpen kellyen leanyoczkáját az irasra tanítani, mint formállya annac eleibe az betüket, és az betüic formáját mint varrassa véle valami keszkenöczkére. Egyeb tudos aszszonyi állatoknac irtac leveleket Sz. Ambros, Agoston, Fulgentius es többec. Az mi időnkben, tellyes volt az Keresztyen világ, az Angliai Ersebet kiralné aszszonnac szép tudomanyoc-kal tündöklő tiszta életinac hírével nevével. Mellyne istenes birodalma alatt, közel ötven esztendeig volt Anglia országnac kivanatos szép czendeszsége és bekesége, ennac idejében tisztult ki az Nagy Britannia Országbol minden Papistaság. Ez az Keresztyén szomszéd országoakra lévő bölcz Doctoroknac nem czac leveleket szokott irni kulaydon kezével, hanem az Tigurumban Tanito Bullinger Henric Predikatort sajátkezevel varrott keszkenőnek küldésévelis megtisztelte, az mint ezt nékem ezen Bullingerne leányátul valo unokaja Iohannes Rodolf Lavaterus, megbeszéllette, ez kiralné aszszonnac egyeb diczérétes es Istenfélő czelekedetivel egyetemben az mellyeket felöle hallott és látottis Angliában laktában.

Ha ki erről töb példát kíván, (tudniillik hogy az iras olvasás nem ártalmas az aszszonyi állatnac, hogyha véle jól él, mint egyéb Isten ajandékival) olvassa meg az *Iohannes Ludovicus Vivesnec De Officio Mariti*, es az Keresztyén aszszonyi állatnac tanításáról irott könyveit. Az melyeket hasznos voltakért soc nyelvekre fordítottanac. Magyarol Patai István Praedikator fordította meg nem tudom ha kinyomtatattae avagy nem. En ez bölcz Vivesnec, ki ez előtt száz esztendővel, az ötödíc Caroly Czaszar Praeceptora volt, az elsőb meg nevezett könyvből egynihány szavait czac Deakul irom ide, hogy valaki azt ne fogja réam, hogy aszszonyoknac akaroc hizelkedni:

*Quae verò est dementia, existimare ignorantia bonorum quinquam meliorem fieri? Quod si non expedit bona legere, nec audire expedit, nec videre: neque enim sunt ipsae literarum formulae, de quibus est controversia, sed ea sensa, quae literis sunt conclusa et confirmata. Ergo vzor aut filia tua discet, quemadmodum se comet, et pectet, et fucabit, et insolabit capillos, et suffumigabit clurothecas, et acu supparas pinget, et qua pompa incedet, et quibus verbis erit vel ad lasciviam, vel ad superbiam instructa non autem leget vel audiet, quomodo haec vagamenta contemnat, quomodo ornabit mentem, quomodo placebit Christo? Hujus tu es sententiae homo Christianus, quã nunquam fuisset stolidissimus gentilis? Excludetur igitur mulier ab omni bonarum rerum cognitione, et quo erit imperitior tanto melior credetur. Sunt quidam in eandem torpedinem adducti, ut meliores credant rudes etiam viros, etc. Quod si eruditio pietati obest, oberit et educatio inter doctos, et hac de causa satius erit ruri quam in urbe educari. Atqui ut de foeminis, quemadmodum coeperam, loquar; Ego contra evenire comperi, malas omnis rudes ac ignavas prorsum esse literarum; doctas vero probas, et laudis ac decoris amantissimas. Nec ullum meminì vidisse me impudicam, doctam etc.*

Ez könyveczkét azért, melyet kegyelmetec kértére siettem elkészíteni, mind ez illy veszedelmes időkbénis, vegye Kegyelmetec olly szívvél és jó kedzével, az mely jó akarattal és tisztá szeretettel tölem kegyelmeteknec dedicaltatik és küldetic: Es az szent Bibliánac, s' egyéb hasznos könyveknek olvasása utan, házi gondviseléseknek elvégezései között, eztis olvasgassa néha Kegyelmetec: Miglen az mi Keresztyén Felsőges Gabor Fejedelmünknek kegyessen meghagyására, az Calvinus Ianos Magyaról fordított Institutioját: és Rakoci György Uramnac ő Nagyságánac intesére, az bódogult Keczkeméti Elekes Janos Prédikatornac, az Sz. Janos Jelenésére irott prédikatioitis kiboczahtandom.

Melly könyveknek, idejébben kibocztatásában valo szándékomat, két dolog kesleli kíváltképpen. Első az Könyvárosoknac, hadaktul valo felelme, és azoknac, nyomtatásban munkalkodo legényekből valo szükségec: másodsor az én szükölködő állapotom. Mert az mint az Deakoc szólnac: *Lunae radiis non maturescunt botrus*: Az Hold világtul nem éric meg az szőlő; hogyha az nap fény nem érleli. Azonképpen enis igen lassu serenséggel nevelhetem és készíthetem el, ez könyvbéli gyümölczöket az szükségnec terhe alatt. Mert az szükség miatt valo szomorúság nem kieziny homályosítására vagon az illy munkára kívánando elmei vidamságnac. Megígértéc jollehet ez könyv Titulussa alatt megnevezett fő könyv árosoc, az Calvinus Institutiojánac kinyomtatását, de nékem igen kevés jutalommal: Söt az corrigálásban jövendő nagy fáratsagommal, és házam népére valo gondviselesemnekis fogyatkozásával. Ez mellett pedig készszebeknekis mutattyác magokat az megjobbitott Dictionariumnac, és az ő kértékre megforditando Martyrum Könyvnc kinyomtatására, hogy nem egyéb könyveknek, avagy az Elekes Janos megemlített Prédicatioinac ki nyomtatására. Nemis czudálom ez félelmes időben, jövendőre tekintéléseket. Látom egyébképpen hozzám, Nemzetsegünkhöz, és az igaz Tudomannac előb mozdítására valo jo akarattyokat, és szandekjokat.

De nem nyuotom tovább beszédemet, hanem ez Könyörgésre Tanito könyvnc dedicalasat imezen az ohaytáson végezem el:

*Támaszson* az irgalmas Isten olly Patronusokat, az kic efféle munkára nyuysác adakozób kezeket: kiknec jótéteményekel menekedhessem meg, az enyimeckel, az szüntelen raytam regnáló szükölködésnec terhe alól: Es mehessec el az fen meg nevezett könyveknek elkészítésében es az Szent Bibliánac ékesseb, es hasznos Registromockal valo kibocztatásárais elérkezhessem!

Aldgya meg az mindénható Isten az Czeh Országi Felsőges Frideric királt, ez Palatinatusnac kegyelmes Fejedelmét, es ő Felsőgénc Hívseges Gubernatorit, és Consiliariusit; Kinec, Isten utan, Segedelmével élec ez helyen. De némelly idegenekre iregykedőc, azt tarttyác hogy illendőb volna, azoknac költsegeckel tápláltanom, az kiknec szölgálni igyekzem, és immáris szölgáltam szükseges könyveknek kibocztatásával. En ezenben Istenre bizom magamat, kinec kezében az kiralyoknac szivei: és oda haythattya az hova akarja. Tartsa meg az Ur Isten kegyelmeteket soc ideig jó egésségben és bódog

állapotban; mind az Kegyelmetec Nemes és tiszteletes Ferjeivel és egész gyülekezetivel egyetemben, Amen.

Adatott Haydelbergában, Augustus Hónac tizedic napjan, Christus Urunknak 1620. esztendejében.

Kegyelmeteknek az Christusban jo akaro szolgálja,

Szenci Molnar Albert

(Szenci Molnár Albert: Imadsagos  
Könyveczke. Heidelberg 1621. RMK  
I, 514. — Ajánlólevél.)

16.

Serenissimo ac potentissimo Gabrieli, electo Ungariae, Dalmatiae et Slavoniae regi, Transsylvanie principi ac siculorum Comiti etc. Domino ac Evergatae suo clementissimo.

De Patria quovis modo bene mereri laudabile semper et honorificum fuit, Rex Serenissime, gentem verò suam et patriam armis et literis exornasse et auxisse immortalē gloriam peperit multis. Ungaricae genti nostrae, sempiternam Bellicae virtutis laudem armis et militari fortitudine Atila Rex acquisivit. Cui sic Homerus aliquis aut scriptor ideoneus contigisset, Rerum ab eo gestarum laudes exuperarent etiam decantatis-simorum regum encomia et epicedia. Quaecunq̄ue enim vel in infestorum ejus hostium monumentis, de eo leguntur, bellicam prudentiam, ac planè heroicam magnanimitatem indicant omnia. Qui cum universae Asiae et Europae, ultra quinquaginta annos terrori fuisset, ac Pannoniam suam, Orientis et Occidentis spoliis opibusque ditasset ac locupletasset; tandemque Budae consedisset, ut virtute parta, pervigilio tueretur, ad quatuor Imperii sui cardines, custodias et praesidia firma posuit. Unum Coloniae Agrippinae, alterum in Litvania, Tertium ad Tanaim fluvium, quartum Jadrae ad litus maris Adriatici. Et ad haec loca singula Veredarios veloces, et cursores, dies noctesque commentes constituit, ut quaecunq̄ue intra et extra suum Imperium gererentur, summā celeritate cognosceret. Adscribam huc lepidum eius factum, ex Suida scriptore Graeco, quod in voce *ῥόμνος* interprete Hieronimo Wolfio Augustino sic habet: *Attila, cum Mediolanum urbem populosissimam pervenisset, et Romanorum Imperatores in aureis soliiis sedentes, Scythas verò ad pedes eorum depictos vidisset: se in solio sedentem, Romanorum verò Imperatores, saccos in humeris ferentes et ante pedes suos aurum effundentes pingi curavit. Taceo hic punitam ab ipso adulationem Poetae Calabri, quem una cum poemate Vulcano tradi jussit, quod in eo Attilae originem ad Deos assentatoriè retulisset.*

Verùm fortissimi ac literatissimi Regis Matthiae Hunyadi longè illustriora sunt in patriam gentemque nostram merita. Cujus summis et veris laudibus plenus est Bonfinius, et conferta sunt Doctissimorum virorum volumina. Joachimus Cureus scriptor veracissimus, in Annalibus Silesiae: inter alia sic de Rege Matthia scribit: *In vita eius interiore lucebant multae virtutes egregiae, assuefactus erat ad studia doctrinae à teneris ex autoritate patris. Itaque feliciter didicit linguam Latinam, ut adhuc puer, in maximis negotiis esset orator et interpret Patris. Ideò deinceps in regno etiam artes honestas imprimis dilexit, et multos celebres ob doctrinam, ad magnam dignitatem et opes ex infimo gradu evehit. Instruxit Bibliothecam maximo sumptu, ex qua nostra aetate prodierunt utilissimi libri, Polybius, Diodorus Siculus, Nicephorus et alij. Subjungam hinc, quod de eodem Rege Clarissimus amicus meus, Dominus Balthasar Exnerus in suum Valerium Maximum Christianum retulit: *Kalendis Januariis, cum pro more Ungariae, Matthias Rex strenas distribueret, et ad multam noctem donorum multitudo pervenisset, (erant enim plurimi liberalitatem regiam expectantes) aderat et Galeottus Martius, non ut dona acciperet, sed ut dona regia faceto sermone condiret, ne tantae munificentiae deesset hilaritas. Omnia igitur jocis et gaudio plena et munere regio exultabant. Tum Rex vertit se ad Galeottum, inquit: cur tu quoque non pandis sinum tuorum instrumentorum, ad capiendam strenam? Nam hic ollas, ille Scyphos, nonnulli tympana, et cellarii congios, stabularii strigiles, etc. porrigentes, non fuerunt praemio suo fraudati. Respondit Galeottus se non habere secum Instrumenta. Tum Rex ait, Instrumenta tua sunt quos edidisti libri, quibus Bibliotheca nostra ornatur. Hoc intelligens, Galeottus innuit filio suo Johanni Martio, ut librum de homine et de Incognitis vulgo, ex Bibliotheca regia adferret. His allatis Rex Matthias sapientiam suam maximè aperuit. Cum cocis et stabulariis, aliisque huiusmodi viris, non ex animi judicio, sed ex Patriae consuetudine se donasse: doctos verò animi judicio venerari, omnibus manifestissimè indicavit. Aurum enim et argentum plurimum, librorum forulis ingessit, pecuniamque grandem apposuit, adeo ut unus Galeottus plura et pretiosiora, quàm reliqui acceperit.**

Haec de Atila et Matthia Hunyadio paucis commemorare placuit Rex Serenissime: quoniam ut illustria exempla horum, gentis nostrae duorum siderum, religione quidem disparium, in studio et stadio de Patria bene merendi Christianè et orthodoxè sequereris, Majestati Tuae

Stimulos dedit aemula virtus.

Hoc enim Lucani Hemistichium inscripsisti in meo Hodoeporico, ante sexennium. Si quis verò crescentium rerum tuarum periodum conferre vellet, cum Matthiae Regis vitae curriculo, illi sanè latissimus dicendi campus hîc aperiretur. Constat enim Matthiam ex captivitate in regiam dignitatem esse evectum: et Te ex immerito exilio, ad Principatum Transsylvaniae, et tandem ad Ungarici Regni Maiestatem evexit divina Providentia. Ille Evangelici Regis Bohemiae Georgii Podebragii filiam duxit uxorem, et cum eo foedus iniit. Tu cum Serenissimo eiusdem Regni orthodoxo Rege Friderico, Imperii primario Electore foedus pepigisti, quod etiam compaternitatis nexu confirmasti. Ille hostes patriae profligavit et terminos eius dilatavit: Tu sanguinarios idololatrias et patriae pestem anhelantes profugasti, et desideratissimam libertatem Christi fidelibus restaurasti ac vindicasti. Ille Bibliothecam Budae construxit, et viros doctos in pretio habuit: et Tu Albae Juliae insignem Bibliothecam colligere coepisti, Gymnasium ibidem aperuisti, cui viros doctos praefecisti, ubi me quoque cum adessem, honestissimo salario conduxisti, et etiamnum illic foveres benignissimè, si meae familiae rationes me illinc aliò non traxissent. Sed de his, Deo volente, alibi commodior dicendi locus erit. Nunc Tuae Maiestati vitam diuturnam, salutem optatam, et sempiternam à Deo omnipotente felicitatem precor: Et in symbolum devoti animi mei, Dedico et offero Maiestati Tuae, hoc Lexicon trilingue: quod de Patria bene merendi studio, non sine vigiliis hac hyeme recognovi et innumeris penè vocibus adauxi. Cuius secundam partem Illustrissimo Tuo fratri, Transsylvaniae Gubernatori; Appendicem de Scholarum et Studiorum rationibus, Nepoti à fratre et adoptivo, Stephanis utrisque, id est, inclytissimis Patriae coronis destinavi.

De utilitate et necessitate libri dedicati hic nihil disseram. Apponam tantum Clarissimi Viri Georgi Pasoris amici mei elogium, huius libri primae editioni olim praefixum.

Lexica qui scribunt rudibus prodesse laborant  
Et eruditioribus.  
Si Calepinus adhuc in vivis esset, is ipse  
Suo indigeret Lexico.  
Non igitur tantum pueros sed et allevat ipsos  
Sophiae magistros quoslibet.

De Calepini verò Dictionario, (cuius medulla sive epitome est hoc nostrum Lexicon) subiungam Iudicium Hieronymi Magii Mediolanensis, ex libro ipsius, quem Constanti- napolî captivus confecit, De Equuleo Tormento caput 6. ubi sic ille scribit: *Ambrosium divi Augustini fratrem cucullatum ab oppido in quo natus est Calepinum nuncupatum, Graecarum literarum omninò expertem et humanioribus literis vix tinctum, omnium scriptorum fortunatissimum dicere soleo, quod cum Latinum Lexicon Graecorum exemplo edidisset, non id quidem, quod à doctis legeretur, sed ab his, qui in Grammaticorum Scholis adhuc versarentur, inornatum, aridum, et exemplis è sacrae Scripturae interpretibus saepius quàm è Cicerone depromtis refertum: doctissimorum postea virorum cura atque opera factum est, ut hoc opus ad immensam magnitudinem excreverit, ut Iure Calepon, id est grave dici possit, et Copia verborum vocumque non sine elegantia satis expletum, iam non à pueris modò, sed ab omnibus legatur, ut nullus sit, qui non Calepino aut palàm aut tectè hodie utatur. Tandem enim Gesneri et Manutii additamentis et castigationibus ita auctum atque exornatum prodiit in lucem, ut nihil in eo desiderari posse videatur.* Haec Magius de immensa magnitudine Calepini. Quare succurrendum fuit puerorum et pauperiorum Studiosorum necessitati, tali idoneo et facillioris pretii compendio. Factum probant Venerandus Dominus Doctor David Pareus, Clarissimus Dominus Johannes Piscator, Excellens Dominus Georgius Remus Iurisconsultus, fautores mei eximii, et alii amici, quorum applausus subsequenter praefationem. Porrò quoniam hunc librum, testem extare cupio, ut antea dixi, observantiae et amoris mei erga Tuam Majestatem, et patriam caram, ubi hanc lucem primò aspexi: et hunc sperem caeteris à me editis, (post Biblia sacra,) libellis vivaciorè, et talem eum fore mihi spondeant Praestantissimorum virorum, Wechelianorum Heredum, Danielis et Davidis Aubriorum, ac Clementis Schleichii, amicorum meorum

industria, ac de republica literaria benè merendi studium; lubet idcirco hic paucis annotare, (ut et alibi facere me memini,) quibus adminiculis, mihi de patria amabili qualitercunque mereri licuerit. In hac Germania literatissima, nutricios mihi Deus ille Pater luminum, *Curâ fidelis qui fovet advenam*, in primis conciliavit Serenissimum Bohemiae Regem Fridericum, Imperii huius Primarium Electorem Palatinum, cuius pia liberalitate, etiamnum me meosque sustento. Item ipsius Maiestatis cognatum Illustrissimum, Comitem Palatinum, Johannem Ducem Bipontinum, Palatinatus Rheni Propriuncipem, eruditorum Maecenatem clementissimum. Deinde Illustrissimum Principem Mauritium Hassiae Landgravium, literatorum Patronum literatissimum ac benignissimum: Nec non Illustrissimum Principem Christianum Anhaltinum, Ascaniae Ducem, superioris Palatinatus Electorii Administratorem, quem ego Germanum Ulyssem soleo appellare, *qui mores hominum, (iam ab adolescentia) latè perspexit et urbes. Vidi enim in Ungaria, Nobilis cuiusdam et polytropi possessoris librum Constantinopoli ligatum, pictum et Magnatum symbolis exornatum, in quo Ipsius Celstudo, propria manu hoc inscripsit monimentum: Io sono, lo Dio di tu padre, non temere descendere in Egitto, perche io ti faro quivi crescere, in una gran gente. Io descendere con esse teco in Egitto, et ti faro anchora rimontare. Gen. 46. cap. vers. 3. Christianus Comes in Waldsee scripsit Bizantij Thracum 6. Calend. Augusti. Anno salutis humanae 1582.* Haec scripta pia illa heroina manus, quae mihi et familiae meae optatum exhibuit beneficium Ambergae, in remigratione mea in hunc Palatinatum Rheni. Secundum hos Principes Illustrissimos, meritò hic veneror Magnificum ac Nobilissimum Dominum Joannem Christophorum à Gryn in Weyersperg, Cancellarium Magnam. Item Magnificos et Amplissimos Dominos Petrum à Brederode, Illustrium ordinum confoederati Belgii legatum splendidissimum, et Georgium Michaelem Lingelshemium, Electorium Consiliarium intimum, eruditionis Atlantem fidissimum, ambos compadres meos suspiciendos. Studia autem meae iuventutis inprimis fovit Argentinensis Academia et haec Haydelbergensis, postea Altorfina Noribergensium, tandem Mauritiana Marpurgensis, denique illustris Schola Herborenensis, ubi magno mihi auxilio fuit Nobilissimi Juvenis Domini Ernesti Nolde Livoni incomparabilis pietas et liberalitas. Saepe item refocillavit me, bis gemina illa Orthodoxa Ecclesia Gallo—Belgica Francofurtensis et Hanoviensis. Ex Ungaria et Transsylvania post reditum in Germaniam, praeter Tuae Maiestatis quater missa honoraria, ab Illustri ac Spectabili Domino Georgio Rakoci de Felsövadasz etc. in meis meorumque necessitatibus, bis accepi missum solatium, semel ab Egregio viro Domino Matthaeo Viceji Claudiopolitano. Pro quibus in me meritis, reddat Jehova clementissimus unicuique praemia largissima juxta suas promissiones veracissimas. Haec autem adscribere jussit gratificandi cupidus et illud effatum vehementer horrens animus:

Lex cum naturâ, coelum, Deus, omnia jura,  
Darnnant ingratarum commoerent hunc quoque natum.

Quod superest, Oro tuam Maiestatem, ut hoc munus literarium, suo nomini glorioso consecratum, sereno vultu accipiat, et me pristino suo favore ac clementia porrò prosequi dignetur.

Bene et feliciter Vale Rex Serenissime, unâ cum Regina Serenissima, Fratrem Illustrissimo, nepotibus inelytissimis, ac totius Regni proceribus fortissimis, cum omnibus denique populis sceptro tuo subditis. Dominus Rex Regum, thronum tuum iustitiâ stabiliat, et solium tuum aequitate. Haydelbergae Calendis Martii. Anno Domini M DC XXI.

Serenissimae Majestatis Tuae  
Servus humilimus

Albertus Molnar.

(Szenci Molnár Albert: Lexicon Latino-Graeco Ungaricum. Heidelberg 1621. RMK I, 513. — Ajánlólevél.)

## 17.

Illvstri ac magnifico Comiti et Domino, Domino Stephano Bethlen de Iktar, Transsylvaniae ac partium Regni Ungariae supremo Gubernatori: nec non Comiti Comitatum Hunyadiensis, et Maramarosiensis, Domino in Huszt, Illye etc. Domino suo gratisissimum.

Iam sex anni sunt Illustris Domine Gubernator, quod primarius in Transsylvania ecclesiastes, me praesente gloriaretur, sua aetate primùm hanc felicitatem Patriae suae obtigisse, ut orthodoxus regni Princeps, cum coniuge orthodoxa, Sacram Domini Coenam,



iuxta Christi institutionem, è manibus ipsius simul perciperent. Hanc Transsylvaniam felicitatem postea mirè adauxit Deus Optimus Maximus quem penes est reges condere, regna dare. Nam Serenissimo Fratre Tuo ad regiam Vngarici Regni Maiestatem evecto, et Principatus Transsylvaniam Gubernatione Tibi tradita; et Vngaria univèrsa orthodoxo Rege et regina orthodoxâ iam laetatur; et tota Transsylvaniam Te ὀρθοδοξορᾶτω Gubernatore, et Tuæ Coniugis fulgentissima orthodoxiâ meritò gaudet et exultat, vt autem hac optatâ felicitate Patria utraque diutissimè laetetur ac triumphet,

Compreor ex animo, Voti sic contraho summam:  
Hos Deus alme, tuo Jure tuere Duces.

In huius Voti mei Testimonium offero illustri Magnificentiae tuæ, hoc Dictionarium Vngarico Latinum. Cuius auctiorem hanc editionem, sperant quidam amici, aliquid accessionis facturam ad iuventutis Vngaricæ, Vestrae Praesidio natam felicitatem. Oro autem summissè, ut hoc leve munus, Tua Magnificentia benignè accipiat tantisper, donec Dei munere, ac Serenissimorum Vngariæ Bohemiacæque Gabrielis et Friderici Regum sanctissimo federe iunctorum favore et liberalitate meliora praestare possim. Bene et feliciter Vale Gubernator Magnificentissime, vnâ cum heroina coniuge, et liberis inclytissimis. Heidelbergæ 9. Martij. Anno Christi 1621.

Illustris Magnificentiae tuæ Humilis Cliens

Albertus Molnar.

(Szenci Molnár Albert: Lexicon Latino-Graeco Ungaricum. [II. r.] Dictionarium Ungarico-Latinum. Heidelberg 1621. RMK I, 513. — Ajánlólevél.)

18.

Illustri ac Generoso Comiti et Domino, Domino Stephano Bethlen de Iktar, etc. serenissimi Gabrielis, electi Ungariæ, Dalmatiae, Croatiae, et Slavoniae Regis, etc. Nepoti à Fratre et Adoptiuo: Illustris et Magnifici Comitis ac Domini, Domino Stephani Bethlen de Iktar Transsylvaniam ac Partium Regni Ungariæ Gubernatoris Supremi: nec non Comiti Comitatum Hunyadiensis et Maramarosiensis etc. Domino in Husst, Illye etc., filio inclytissimo: Domino suo benignissimo.

Quum primùm Te et Petrum fratrem tuum germanum, in munita Transsylvaniam Arce Fogaras vidissem, aequali vos illustritate fulgentes, protinus amare incepti, et optare talem ambobus educationem ac institutionem, quali postmodum in hac Academia Archipalatina, per sesquiannum usus est, *Stephane* mi inclytissime, una cum agnato tuo, Generosissimo Adolescente Domino Sigismundo Barczai de Nagy Barcza, etc. Studia vestra privata fideliter moderante Nobili et erudito Domino Stephano Katona Geleino, amico meo dilecto. In ea autem conversatione Academica me ab Illustritate Tua fuisse redamatum saepius recordor cum voluptate: ac si occasio dederit palam testabor hunc tuum in me meosque amorem ac gratiam porrò promerendi animum ac voluntatem nunquam mihi defuisse.

Hisce autem de Scholarum recta Constitutione Tractatulis coronidis vice Lexico additis, Illustre nomen tuum praescribere volui: ut hac amabili mentione filiali, apud Serenissimum tuum Patrum et Patrem Illustrissimum Scholarum Vngariæ et Transsylvaniam, curam commendatissimam redderem commendatiorem. Quem meum conatum Illustritati tuæ non improbatum iri confido. Bene et feliciter Vale, Illustris anima, ac Dei munere, restaurata orbis Christiani pace, revertere, cum Inclytissimo fratre tuo Petro ad persequenda Studia Academica. Heidelbergæ, die X. Martij, Anno Salutis 1621.

Illustritatis Vestrae  
Amantissimus Studiosissimusque

Albertus Molnar.

(Syllecta scholastica. . . Collectore Alberto Molnár. Heidelberg 1621. RMK III, 1330. — Ajánlólevél.)

Az felseges es hatalmas Gabriel Fejedelmec, az romai sz. Birodalom Fejedelmec fenyves Rendin valónac: Erdély Ország Fejedelmec, Székelyec Ispánnyanac, Magyar Ország részeinec Uránac: Opolia és Ratiboria tartományoc Hertzegéne: Az Magyar Nemzetségben gyűjtött Christus anya szent Egyházának kegyes Patronusánac, Nékeni Kegyelmes Fejedelmec és Vramnac, békeséget és idvöséget kívánoc az Vr Christusban.

Diczeretes példabeszéde ez az mi Magyarinknac, Felseges Fejedelmec, és kegyelmes Patronusom, mellyel az mondatoc, hogy; *Az Isten sem siet, sem feled.* Mellyet mind az áldásnac és mind az büntetésnac bizonynal elkövetkezendő idejéről kell érteni. Szinte ezen kettős tzilra néz az Habacuc Prophéta mondásais:\* *Ha kesendic, elvárjad, mert kétségnélkül meg leszen, és nem marad el.* Ez mondásnac igaz voltát soc példac bizonyittyc. En czac egyhínyat említec rövideden meg, és osztán ez Könyvet dedicálom Felsegednec, és ajánlom kegyelmes ótalmába. Az mellynec idejében való kibocztására noha nem sietett az jo Isten alkalmatosságot nyuytani, de végre im megengedte. Régi szokása ez az ő Isteni gondviseléséne. Az Izraél népét az bémenetel után négyszáz esztendővel hozta ki az Egyiptumi szolgáltából, és á pusztában negyven esztendeig tartott budolos után vitte őket bé az meg ígért áldott földre. Az mi Nemzetségünketis az egyéb Scythiából származott népec után hozta bé Pannoniába, és legkésőbben jutatta az ő Fiánac esmeretire, és elsőben az soc babonasságnac mint egy sűrű köde és temerdec fellyege által. Mert achor immár meg homályosított volt az anya Sz. Egyháznac előbbeni tiszta tudománya. Az ackori Papoc, Barátoc azért, az mi eleinket inkább igazítottac az Bódog anyánac, Sz. István királnac, Szűz sz. Imre Királnac, Szent Lászlónac, sz. Ersébetnec, sz. Benedek Apátornac, Kozmas Demiéneec és egyéb megholt Szenteknec, pispökség rendellessel, Calastrom fundálással, oltar építéssel, feszület emeléssel, buczus, vioszgyertyás és olvasos tiszteletekre, hogynem az Jesus Christussal hit által való eggyesülésre és az idvöségne az egy igaz utára tanítottac volna. De végre hogy az vógtelen irgalmu és erős hatalmu Isten az mi atyáinknac idejében Zvinglius Ulric által Helvetiában,\*\* és Luther Marton által Saxoniában\*\*\* az Euangeliumnac tiszta tudományát kinyilatkoztatná és praedikaltatná, alig találtatott egy Nemzetség, az mellyel ez ő tudományánac drága kinczét bővségesben közlőtte volna, mint az mi Nemzetünkel. Ugy hogy ottan hamar Sáros Vármegyétül fogva szinte Nandor Fejér várig, és Also Lindvatul fogva egesz Fogarasig Erdélybeis behatna és kitündöklenc ez mennyei igasságnac tudománya. Tanácsoltac jollehet az Pap Urac, és Pispökönc az Ifiu Lajos Királnac, hogy fogyverrel s' tüzze állana ellenec az Euangelium hirdetőnec, és őket az Országból tellyességgel kitorlenc, de minden kegyetlen tanaczközásoknac vége szakatt az Mohácsi mezőn.+ Mert ninzen tanacz az Ur Isten ellen.\*\* Megöletic jollehet Zvinglius Helvetiában, által lövi az Barát Kalmánczehi Márton praedikator Berekaszásban. De az Isten igejénec folyását semmi öldözés nem akadekozhattya meg: és magva az anya sz. Egyháznac á Martyroc kiontott vére. Látván azért az Satan, hogy semmi külső hatalommal nem álhát az igasság terjedésénec ellene, más mestersegéhöz fog, és konkolt hinteget az Isten igejénec tiszta magva közzé, és pokolbol soc régi és uy kárhözatos cretnekségeket hoz elő az Euangelium tiszta folyásánac megzavarására. De az Ur Isten sem feletkezie el az ő anya szent Egyházánac ótalmáról, hanem mindenkoron valamely Nemzetség között akarja, hívséges munkásokat küld az ő aratásába, kiket uy megáld és felékesit az Igasságnac és bölcseségnec lelkével, hogy nagy haszonnal épithesséc az Christus anya szent Egyházát, és hatalmassan rontsác az ördögne orszagat. Az Ur Christusnac ez ilyen hívséges szolgálai között, az szent Léleknec drága szép ajándékival vólt felékesitvén az Franciái nemből valo Calvinus Janosis, Ki ez Keresztyéni Religiora tanito könyvet huszonöt esztendős korában irta Basileában, 1536. esztendőben, mellyet usztán gyakran megöregbitett, miglen végre 1559. esztendőben, azaz, halála előtt öt esztendővel, ez formára rendelt és szabott az mellyben most vagyon Deakul és egyéb nyelveken. Ez Könyvben ő az Istentől néki engedett kegyelem szerint, az Keresztyéni Hitnec minden ágazatit olly nyilván és értelmessen megmagyarázza, és minden azockal ellenkező ő és uy tóvelgéseket, ércetnekségeket, olly hatalmassan megtzáfól és meghamisit az szent Irásnac erős fundamentomival, és az tisztáb időkbéli Paterec bizonyításival; hogy az kie ez ő Tanítása ellen támadnac, nem Calvinussal, hanem az szent Irással és az régi Patereckel kellyen czatáznoc. Innen vagyon hogy elejétül fogva, még nem találtatott az Igasságnac olly vakmerő ellensége, az ki ez Könyvet

\*Capitis 2. versus 3. \*\*1516. \*\*\*1517. 1526. Prov. 21. v. 30.

merte volna refutálni, és meghamissítani. Jollehet az Antichristusnac Béresi, az kic lelki esmeretec ellen az igazsagnac rágalmazásával, utálatos hazugságoccak; széynü [!] gunyolodásokbol forralt könyveckel keresnec Ersekséget, püspökséget, és praepostságot, kapdosnac ki ez Calvinus Institutiojából és egyeb írásiból némelly ezonkitott mondásokat, az mellyekből iszonyu káronkodásokat koholnac: De ha kic ez istenes embernec Írásit megtekintic, olly dohos hazugságban éric ez iras vesztegetöket, hogy még magoktulis széygenleniec kellene, ha minden szemérmet régen el nem vesztettenece volna. Szánando dolog bizonyára és szertelen méltatlanság, hogy minekelötte Calvinus Magyaról szóllana, ennyi rutalmas gázság fordítatott Magyar nyelven reája: de ezis könnyen mind füstbe megyen mehelt az Magyaról szóló Calvinust az Magyar olvasóis megolvasandgya.

Immár pedig az Felseged Fejedelmi személyében tekintem meg az elötlött példabeszédnec bizonynal igaz voltát. Könyörgöttce az mi atyáinknac bódog emlékezetü lelki Pasztorai, könyörgöttce egyházi énekleseckelis az hívö községgel egyetemben, hogy az Ur Isten adgyon jó és Keresztyén fejedelmet az ö kettös kereszt alatt nyomorgó népének. Nem sietett jóllehet az mennyei szent Atya, de el sem feleltkezett az ö könyörgésekröl. Es Felsegedet adta Nemzetsegünkncet alkotmatos időben kívánatos fejedelemül: és olly Fejedelemül, kit az én régi jó atyamfia az Christusban, Keserüi János, Felsegednec hívséges lelki pásztora hozzam irt levelében, méltan nevez másodice Josiásnac. Mert az miképpen ez Josias Király feltálálván az Törvénnec könyvét, azt nagyra beczülötte, és az leromlott isteni tiszteletet nagy buzgosággal fel állata: azonképpen hogy Felsegedis szereti az szent Bibliat, annak én magam bizonyos jelenségét láttam: és Felseged környül forgott hiv embertöl hallottam, hogy Felseged még ifiabkorában, Constancinapolyi követségében háromszor olvasta által az Bibliat. Hogy Felseged az isteni tiszteletnec megtartását és jóbbítását szive szerint kívánnya, bizonsága annac az Fejervári Gymnasium építése és öregbitése, az Fejedelmi Bibliothecanac gyüjtése, és ez Nemet orszagbéli Academiákbolis tudos emberekncet oda hivatala. Az anya Szent Egyháznac, és Nemzetsegünkncet jövendö hasznára és jó állapottyára néz, szerelmes öczénec és fogadott Fiánac, míg az idő engedte, Hires Academiában tanitatása, soc tanuló Deákinac Német Orszagban nagy költséggel tápláltatása. Az mi az én magam személyet illeti, Felsegednec hozzám valo Fejedelmi Kegyelmisségét és gyakran való jótéteményét az mint ennek-elötte való írásimbanis fogadtam, nem szünöm meg hálá ado szivvel hirdetni eletemncet végeiglen.

Mert miúlta az Istenncet czudalatos gondviseléséböl czeledestöl ismét felköltöztem ez Renus és Moenus Vizeinac mellyckére, Felsegednec ottan ottan kegyelmes leveleit, és gyakran kegyes segedelmetis vöttem. Es minekutánna Felseged ez Institutionac Magyaról fordítását nékem kegyelmessen meg paranczolta, nem szünt meg Felseged ebben valo munkámat mindenképpen előb mozditania.

Ez könyvet azért, mellyet Felseged kegyelmes paranczolattyából, és Rakoci György Uramnac ö Nagyságanac kívánságára, és egyéb hívséges jó akaróimnac ottan ottan megintésékre, az mint tölem leg jobban lehetett ugy boczáttam ki, alázatos szivvel Felsegednec dedicálom, és kegyelmes óalmazásában ajánlom, miglen az Ur Isten alkotmatosságot enged az Felsegedhöz való költözésre, árra az kívánatos hivatalra, mellyet Felseges paranczolattyából, Gelei István Uram hívségesen megirt az elmúlt esztendőben, Kassán költ levelében: Azonközben tekintse kegyelmes szemmel Felseged ebben valo munkámat, ugy mint ennekutánna éltedig való hívséges szölgálatomnac bizonyos zalagát, szerelmes Attya fiaval az Nagysagos Bethlen Istvan Urammal, Erdelységncet Gubernátorával, Rakoci György Urammal, ö Nagyságával és egyéb hiveivel egyetemben. Immár az Calvinust ö magát olvassa Felseged.

Aldgya meg az mindenható Isten Felsegedet minden féle javaival, és tartsa meg soc ideig jó egészségben, békeségben és bódog állapotban, szent fiaért az Ur Jesus Christusért, az ö áldott szent Nevénec diczőségére, az egész Keresztyénségncet javára, az mi Nemzetsegünkncet állandó örömére és az mi Keresztyeni igaz Religion valo anya Sz. Egyházainknac éppületekre. Amen. Irtam Hanoviában. Böytmás hónap XIII. napján, Az mi Urunc Jesus Christusnac 1624. esztendejében.

Felsegednec

Alázatos és hívséges Szölgája

Szenci Molnar Albert.

(Szenci Molnár Albert: Az Keresztyeni Religiora es igaz hitre valo tanítás. Mellyet Deakul irt Calvinus Janos. Hanau 1624. RMK. I, 540. — Ajánlólevél.)

Szentzi Molnar Albert az keresztyen olvasoknak, és kiváltképpen az kiknek nevöc itt megemlitetic, Istentöl békeséget, idvösseget és minden jokat kivan, és szolgálatyát ajánlya.

Az tölem ez ideig kiboczatott könyvec környül való szokásomról itt sem feletkeztem meg Keresztyen olvasóc, hogy tudniillc feljegyezzem azoknac nevöket, az kiknek, Isten után, kegyelmes és atyafiui szeretetből nyuytott segedelmeckel vihettem véghez ez ilyen munkát, és ezenközben mint táplalhattam legyen feles czeledemet ez felötte szük helyen, és ez veszedelmes drága időben. Hogy ilyenképpen az kie efféle munkánk-ból valami hasznöt vehetendne; és az enyimekis idővel láthassác, kiknek és mellyeknek maradekinac legyenec ökis én utánnam háláado szölgálatra kötelesse. Ez könyvne forditasat azért Oppenheimumban kezdtem el és osztan Haydelbergában végeztem el az insegue állapotban; holott az veszedelemkor keményen megsanyargattatvan, és könyveim-töl megválva, minden marháczkántul megfosztatván, költöztem ide Hanoviában, és itt olvastam ismet uyonna az forditást meg. Ez három helyeken vöttem segedelmet:

Az mi Felséges Gabriel Fejedelmüntöl, és ö felségének Istenben elnyugott kegyes hazastarsatul, Caroli Susanna Fejedelem aszszonyunktul.

Frideric Czech kiráhtul, és ö Felségének nénytül ez Hanoviai tartománynac özvegy Gubernatrixatul, Belgica Catharina Fejedelem aszszonytul.

Az Hassiai Felséges Mauritius Landgravius Fejedelemtül.

Az Nagyságos Rakotzi Györgytül: és ö Nagyságának egynihány Pataki hiveitül: holott az Istenes és tudos atya fiu á bodogult Muraközi Marton testamentum tételebenis megemlekezett ügyömröl.

Az Szakmar vármegyei nemes és nemzetes Petö István Uramtul.

Az váradí Udvar bírötul Fodor Benedec Deaktul, nékem néhai kedves uti tarsomtul; Es Colosvári Vicei Mathe Uramtul.

Némelly Cassai Keresztyén atyafiaktul, kiknek nevöket még nem tudom. Edes hazánk-ból á segedelmet nékem ez Tanulo atyafiác hozogatác fel. Sonkadi Janos, az Heidelbergai veszedelembe velem együtt szenyvedett atyafiu, Fejedelmünc ö Felségének alumnussa. Czanaki Mate, Simandi Janos, Comjati David Matyas: Téyfalvi Márton, az Nagyságos Perenyi Gabor alumnusa. Mező Laki Miklos, az Nemzetes és vitezö Gaspar Janosnac Fejedelmünc ö Felsegenec fő Hopmesterének alumnussa, és Váradról Félegyházi Samuel Deac.

Itten pedig Hanoviában, az három nemzetségböl való külön Ecclesiáknac főö praedikatorí, Német Wildius Daniel Janos, Franciai Boesius Kelemen, Bélgá Isaac Bootzius: Frankfurtbanis az Gallica és Belgica Ecclesiáknac praedikatorai, Timotheus Poteratius és Matthaëus Turnemainus gyakran hivseges segedellemmel voltanac. Az elmült nyáron pedig, midön az nyomatóc ez mi Institutione kinyomatását Télre halasztanác, hiv barátimnac tanácsából, Abraham Scultetus Uram vejével, Gvolfius Reinhardal, á Renusac az Tenger melléki városokba hajozván, Belgiumban mindenütt nagy szeretettel fogadtac bennünket, és szép segedelmeckelis tiszteltec meg, egynihány városoknak senióri és tisztviselői, az kiknek esmeretsegekben jutottunc régi barátinc által. Ugymint Coloniaiban, Vesaliában, Embricaban, Reszszában, Arnheimumban, Hardervicumban, Amsterodamban, Lugdunumban, Hágában, Roterodamumban, Dodrachumban és Ultrajectumban. Ez Télien pedig, mig ez könyvne nyomatása tartott ez jelen valo Husveti Sokadalomig, munkámért minden héten más fél Imp. tallért adtac az köny Titulusán meg nevezett Bibliopolác.

Az kie nagy Szombatból, Szegedi Gaspar Uramnac hivseges gondviseléséböl, és Sáros Patakrol, Suri Mihály és Szepsi Bényés Pal praedikator Uramnac kegyes intések-böl, Keresztyeni collectat küldtenec, azoknac nevei következne az A, B, C szerint; holott az P. Patakiat, az Sz. betüc Szombatit jegyezne.

Aszalos Mihály P.  
Balog Istvan sz.  
Bédi Istvan sz.  
Békési Matyas Deac P.  
Berenyi Marton P.  
Bornemisza Janos sz.  
Bornemisza Thamas P.  
Bosenik Janos sz.  
Czobanyi Miklos sz.

Debreceni Istvan Deac P.  
Demeter Janos, sz.  
Gal Peter sz.  
Gombkötö Janos sz.  
Gombkötö Matyas sz.  
Hévizi Janos sz.  
Job Gaspar P.  
Job Istvan P.  
Kádas Mátvas P.

Kevi Istvan Deac sz.  
Kóla Thamas P.  
Krausz Janosné sz.  
Lörintzi Istvan sz.  
Lukacz Deac P.  
Matoczi Thamas P.  
Munkaczi Istvan sz.  
Nadházi Peter Deac P.  
Ovári Janos sz.  
Paxi Janos sz.  
Pesti Gergely P  
Petes Mihaly sz.

Rohontzi Györg' Deac sz.  
Santa Pal sz.  
Szabo Benedec P.  
Szabo Miklos sz.  
Szabo Thamas P.  
Szegedi Gaspárné sz.  
Szegedi Boldisárné P.  
Szücz Pal sz.  
Tolnai Ferentz sz.  
Vársanyi Mattyas sz.  
Udvari Ferentz sz.  
Udvári István sz.

(Szenci Molnár Albert: Az Keresztyeni Religiora es igaz hitre valo tanitas. Mellyet Deakul irt Calvinus Janos. Hanau 1624. RMK I, 540. — Utószó az olvasónak.)

21.

Az nemzetes es vitezlo Monaki Miklos vrnac, es o Kegyelme Istenfelö hazastársanac, az Nemes es Tiszteletes Czitneki Anna Aszszonnac, az Isten Anya sz. Egyházának hiwseges Patronusának es kegyes Daykajanac, nékem bizodalmas jó tévö Uramnac es tisztelendö Aszszonyomnac: Az Atya Istentöl Kegyelmet, békeséget, egészes hoszszú életet, es minden féle áldásokat kívánoc szívem szerint.

Nemzetes es Vitezlo Monaki Uram, Nemes es Tiszteletes Czitneki Anna Aszszonyom, minekutánna az Wr Istenec atyai gondviselése az Német Országi veszedelmekből kiszabadított; es Keresztyéni GABRIEL Fejedelmünc o Felsege kegyelmessen ez helyben állatott az mellyben vagyoc, gyakran igyekeztem azon, mint mutathassam hálá ado szolgálatomat Kegyelmeteknekis, mind az idegen országba nékem küldött segedelemért, s-mind az Monaki es Somosi Házoknál nyuytott, es onnan küldött kedves jótétemenyekért: de ihon ezarántis, az Kegyelmetec serény gondviselése megelőzte az én lassu szerenczemet: ez szolgálatot kívánván töllem, hogy az melly Praedikatióc az Kegyelmetektöl éppitetett BEKECZI Uy Templumnac dedicalásakor tétettene, es az mellyec ott az falakra felirattanac, rendbe intézném es az Kegyelmetec költségével egy Könyveczkében kiboczatánám. Melly munkat ugymint Isten tisztességére valót, örömet felvöttem, es mivelhog az Könywne nyomatatása, noha kesöre, de immar elvégezetic, az kivantatic hogy annac az közönséges szokas szerint valami dedicatiot es előljárobeszédet irjac elejébe. Mellyben nem alitom illetennec lenni, ha rövid szóval az Templumról, es annac megszenteléséről emlekezetet tészec.

Az Templumnac nevezeti egynihány jegyzésben vétetic az Irásokban. Az szent Pal Apastal minket mond Isten templomának *1. Cór: 3 v 16.* Szent Ieronymus azt mondgya, hogy az hívö emberne Lelke az Christusnac igaz temploma. *Epist. ad Paulin.* Christus Urunkis templumnac nevezte az o testét *Iohan. 2. v. 19.* Rontsátoc el, ugymond, ez Templumot, etc. Szól vala pedig az o testénc templomáról, *v. 21.* Az mi az kézzel épített templomat illeti, azt tartýác, hogy az völt legyen az első templum, az mellyről Iácob Patriarcha szölt, az helyen az mellyen Isten o néki megjelent, es az mellyet *Bethelne*, az az, Erös Isten hazának nevezett: az hol fogadást tött ezt mondván: Ha Isten én velem leend, es ha megöriz engemet ez uton, az mellyen én most megyec, etc. Tehát ez rakás kö, mellyet oszlop gyanánt felemeltem, Isten háza lesz. *Gen: 28.* Melly után közel nyölt száz esztendővel építetött az Salomon Temploma Ierusalemben. De ezen kívülis, minden nevezetes helyekben, völt az Isten népénc bizonyos szent házoc, mind Christus Urunc ideje előtt, es mind az o Apostolinac idejec után, holott az Moses es az Profetac Irásinac olvasását es magyarázattyát halgattác. Szent Lukacz írja *cap: 4. v. 15.* hogy Christus egy Szombat napon bément az Nazarethi Synagogába. Es az Esaias 61. caputtýának eleit ön magáról bölzen magyarázta. Pal Apastalis Barnabással bément az Antiochiai Synagogában; holott az Moses es Profetac olvasása után kértéc öket az Synagoganac Praefectusi hogy valami intest tennének. *Act: 13. v. 15.* Innen mondgya szent Pal *2. Cór. 3. v. 15* hogy vadnac Mosesne szolgai, kie az o Irásit minden Szombaton szoktác olvasni. Efféle gyülekezetne helyéről szölt szent Iacab Apostolis *cap. 2. v. 2.* Ha valaki, ugymond, az ti gyülekezetetebbe bemegyen, kinec uyjában arany gyürü vagyon etc. azzal ott ne pompaskodgyanac, se szemelt ne valogassanac. De ez Sido Sinagogából, az mint Hospi-

nianus írja *de Origine Templorum*, mayd kétszáz esztendővel Christus születése után építtetene Egyházakat az Hívec.

Desiderius *Heral. Animadvers. ad Arnobium lib. 6.* soc autorokból bizonyította, ugymint Tertullianusból, Minutius Felixből, Origenesből, Eusebiusból, Veronai Zenóból etc. hogy az régi Keresztyének iszonyodtanac legyen az templumnac nevezetítől, mint-ha az balványozástól származott volna, es attul megis ferteztetett volna: Az ő gyülekezeteczkéjeket pedig *Domos, Dominicas, domos Dei*, Uri háznakac, Isten házinac, Ecclesiáknac Basilikáknac neveztec, es az Templum néwnece elene vetettéc. Az mint mostan hogy némelly tartományokban az Pap nevet utállýac, az Egyhazi Tanítot Praedikatornac híjac, es az Papon czac misemondót értene. Nem tagadhatni mindazáltal, hogy az Keresztyének Ecclesiajatis hittác legyen Templumnac: Az mint Salvianusból *lib. 6. de Gubern. Dei*, es egyebünneis megtettic.

Az Keresztyének Templomínac pedig miczodác legyene fő ékességi, nagy részent megmutattatic ez Könyveczékben való praedicatiókból. Bizonyara az mit az Isten gyülöl, tilt, átkoz, kárhozat, megégetni, elrontani paranczol, soha az nem lehet ékességére az ő házinac. Hiaba valoc tehát söt ártalmasoc, es az Keresztyen Religionac gyalazattyára szolgálínac, az soc ezüsttel, arannyal, gyöngyvel draga kövekkel megfűzött, rakott oltároc es külömb formajo apro s-őreg balvány képec. Beatus Rhenanus írja *in Tertul. lib. de corona milit.* hogy az Moguntiai Templumnac ékességei között ezüstből czínalt két darvac voltanak, kikne az hasokba tüzet töttec, es arra fűszerszamot töltöttec, melly mihelyt meggyulladt az darvac az feltátott torkokból füstöt boczattac ki. Voltac ugyan ott ezüst sipokis, avagy czivők, az mellyel az Wr Vaczorajaban az köznéppel az poharbol szűritsették ki az Vérré valt Bort. Melly szokást még mostanis megtartanak némelly ubiquetariusok Marchia tartományban es egyebütt. Voltak az Argentínai nagy bodog aszszony Templomabanis effele gazdag ékességec. Mariánac drága kövekkel tündöklő ezüstből öntött nagy Képe, Szent Lőrincz mind rostélyostól merő ezüst, egy nagy ezüst Unicornis, kinek homlokán egy szarva természet szerint való volt: es sok egyéb aranyos ezüst edények: Mellyeket az Argentínai Magistratus az Reformatio után erős segestyekbe rakott. De az Mises Papok, (kiknek az tanác az Templum mellett való *Curia fratrum* nevű házban rendelt volt éltekig való táplálást) béasatván az Segestyeket sok szépséget loptak ki, es egy Pintzebe raktak be. Melly dolog az Gondviselőnek egy fogoly madara által nyilatkozott ki az Papoknak nagy gyalazattyokra. Melly Pintzének az aytaja felibe szépen kiiratta az Magistratus az lopott marhák Képeit, es felöttek imez verset:

*Hic à Sacrificis sacra clam surrepta lutebant,  
Indicio Perdix prodidit illa suo.*

Innétis megtettzik hogy effele Egyházi ékességeknek semmi haszna ninezen, hanem botránkozásra adnac okot az gyarló embereknek: Mint az Pogany Isteneknek kezekből az tolvajok kiszedegetvén az arany álmakat es ezüst czészéket, azt felették hogy azoc nyuytották ő nékiek, kiktül el nem venni embertelenség lött volna.

Ha hol azért az Wr Isten, az Keresztyen Fejedelemség es Urság által az Ecclesiát effele balványi gázságtol megtisztítýa, avagy tisztá uy Egyháznac építésére enged alkolmatassagot, az mint im nagy jóvoltából Kegyelmetekkel czelekedett, azt hálá adással kell venni ő szent Felsegétül.

Az mi az uyjonnan építtetett Templumnac dedicalásat, es megszentelését illeti, azis diczeretes dolog, czakhogy semmi babonosság beléje ne egyelődgyék. Mert nem czak az Salomon Templomának dedicalásat olvassuk az Írásban, hanem látýuk hogy annak-előtte Szent David az ő magának építtetett házatis megszenteltette, mellynecc dedicalására írta az 30. Psalmust, az mint annak titulussa mutattýa. Az Nehemias Könyvébenis *cap: 12. v. 27.* vagyon emlekezet az Város kerítésének dedicalásáról: az melly semmi egyéb nem volt, hanem hogy az Város köfalainac elvégezésekor az Nép az Levitakkal, Papokkal es az Fejedelmekkel együt oda gyültek es hálát adtak Istennek, annak elvégzésén, es könyörgöttek az Városnak azzal bódogul éléseért. Az mint hogy az eledeleketis, minek-előtte azokkal élénk megáldgyuk, es megszentellyük; nem hogy annélkül gonoszok volnának, hanem hogy azokkal az Istennek tisztességére az ő engedelmből hasznosson élhessünk egéssegünknecc megtartására. Az uy Testamentumban, midőn az Nagy Constantinus Csaszar Bizantium Várost felépítette volna, es az ő maga nevéről Constantinopolisnak nevezette volna, es osztan Ierasalemben is [!] szép Keresztyéni Templomot építtetett volna, azoknac dedicalására s-megáldasára, sok Pispöket es egyéb rendeket hívatott. Es az mint Eusebius írja, az à Dedicalas szép Prédicatiókból, Istennek diczeretiből, hála adasokból es könyörgésekből állott. Az Kegyelmetektül építtetett

## BEKECZI TEMPLUM

Dedicalasának ceremoniaja sem volt egyéb, Isten igejének Praedikallasánál, Isteni diczéretnél, hála adásnál es könyörgésnél. Mert (hogy az jelen nem voltakért ezts feljegyezzem) minden ceremonianak ez volt kezdeti, rendi es vége. Minekutánna az Templumnak épületi elvégzetett volna, az elmúlt Kis Karatson előtt valo napokon, hivatta Kegyelmetek Bekeczre az Kegyelmetek környékén való Praedikatorokat, es Kegyelmeteknek nemes rokonságit, es szomszédságbéli egyéb rendeket, hogy Kis Karatson estin jelen lennének vaczorára. Holott minden rendeknek, az mellyek elérkeztenek, Isten áldasából bővseges vaczorája es tisztességes szállasa rendeltetett. Reggel az Uy Esztendonek Innepe napjan 1. *Januarij* 1625 az öreg hazban, (az hól az Templum építése előtt predikállottak) jó idején öszve gyülvén, szép Könyörgéseket töttenek; osztan az Harangszó után, az Templum szükséges ékességére es az Sacramentomok szolgáltatására készített eszközöket felvévén az jelen levő 12. Praedikatorok, az Hazbol az Deakok es Mesterek után el indulvan, az Templum felé, ez Eneket mondtak es Innepek mivólta szerint:

*Nékünk születek Mennyei Király, etc.*

Béjútvan az Uy Templumban az *Te Deum laudamus*: Téged Isten diczérünk, etc. es egyéb szép diczéreteket es Psalmusokat énekettenek. Annakutanna Tartzali Esperest Uram allot fel az Uy Praedikállósékbé, Ki szép Könyörgését, dedicalo predikatiojat, hála adásat elvégezvén az Egyhazi szolgálatra rendelt eszközöket áldotta meg: az utan Karolyi Uram, az Szantai Praedikator, az Wr Asztala előtt az Szent Vaczoráról tött szép rövid tanitást, es azt ugy szolgáltatta ki. Az Szent Vaczorával való élés után, es háláado diczéret mondás után, minden rendek mentenek az szépen elkészitetett ebédre, mellyet jozan mertekletességgel es háláadással elvégezven ismeg bémentek az Dellesti Praedicatora, Oratio halgatásra, es ez Egyhazi dedicationak es áldasnak szép hálá adáson es Isteni diczéreteken valo elvégzésére. Ezenközben az estve el közelgetvén, az Uri modra gazdagon elkészitetett vaczorára hivattattak minden rendek, holott szép Isteni félelemmel es vig örömmel lakozván mindenek, es Istennek áldásából bővsegesen megelégedvén, az háláadás után kiki mind nyugodalomra oszlottanak. Es így végezték el Bekeczen az Uy Esztendonek első napját. Masod napon minden rendek, Urak, Tanitok, köznépek, szegények bodogok, nagy vigan es hála ado beszélgetessel mentenek kiki házaikhoz. Enis ezen végezem el dedikalo irasomat, Kérvén az Mindenható Irgalmas Atya Wr Istent, hogy Kegyelmeteket mind az Kegyelmetec szerelmes Uri magzatival egyetemben tartsa meg sok ideig jó egészségben bekeségben es bodog állapotban. Engedgye ő szent Felsege, hogy ez Kegyelmetek kegyes czelekedetit orszagunkban sokan kövésék az Kegyelmetek rendin valók. Velemis tegyen olly jól szent Fiaért az Wr Iesus Christusért, hogy ennekutanna ennélis örvendetesb dolgokban szolgálhassak Kegyelmeteknek az ő áldott nagy nevének diczéretire, Amen. Irtam Cassan. XX. Augusti, Anno, 1625.

Kegyelmeteknek mindenkor hiven szolgálni kész  
Szenci Molnar Albert.

(Consecratio Templi Novi. [Sajtó alá rendezte Szenci Molnár Albert.] Kassa 1625. RMK I, 546. — Ajánlólevél.)

## 22.

Az nemes es vitezlo Darholtz Ferentznek, Fintának es Hylyónak etc. örökös Vranak, Istonének igaz hittel, Fejedelmének tiszta hivséggel kedves Szólgájának; nékem szeretettel tisztelendő Patronusomnak es jó tévő Vramnak, kívánok az Vr Istentől minden lelki testi áldásokat.

Az igaz bölcseséget, Vitezlo Nemes Vram, soha senki igazábbban nem commendálta es jobban meg nem dicsérte az Salomon Királynál, kit az Isten önnön maga ez világgon minden embereknél legbölcsébbnek bizonyit. Mert igaz közmondas imez; Hogy akarkijis arról tud igazab itiletet tenni, az mihöz ő legjobban ért, es az miben ő tudos. Az Nicostratus fő Pictor, az mint Elianus írja, midön az hires neves Zeuxis képiró munkáját, az Görög Ilonának egy táblára irot képét almélkoldván sokáig szemlélné; hozza járulván egy ember, azt kerdi tőle; mit csudálna ő ot ollyan igen? Kinek mond Nicostratus: Nem kérdésed ezt, ha az én szemimmal látnál. Mely mondásával kimutatta azt, hogy az tanult es tudos emberek, akar mely dologrol igazán, az tudatlanok pedig sokkal külömben értsenek es ityllyenek.

Az jó bölcseségnek eredetiről, tulyadonságáról, hasznáról és dicséretiről az Proféták-is; Moses,\* Iób,\*\* és az többi bizomnyal ítélet tesznek. Lukacs Evangelista,\*\*\* Iakab Apostall,\*\*\*\* Isten adományának bizonyították azt, és tölle könyörgéssel nyeredőnek.

Ezent árnyékozták az Poéták-is, az Minervának, bölcsesség Isten aszszonyának az Iupiter agya velejéből való származásán, az mint egykori praefatiomban arról Deakul bővebben irtam. *Dictionar. Noribg. edito.*

Az bölcsesség megszerzésére pedig es terjesztésére igen szükséges eszköök az Iskolák és az szép tudományokrol írot könyvek. Mert nem olvasunk az egy Nestornál, az Pylus népek fejedelménél többet, az ki az írások tudományánélkül bölcseségre szert tehetet volna de ennek-is arra egynihány száz esztendőt tulyadonítottanak. Erről kiván kiki Deak baráttyának *Nestoreos annos*, Hosszu életet. Az Scholaknak pedig és könyveknek szükséges és hasznos voltát az bölcseseg tanulására, tanítására, igen értötték minden időbeli szent és tudos emberek. Mert Sz. Markus Evangelistáról azt írják Philo és Hieronymus, hogy tanuló coestus és disputalo sereget gyűjtöt, az kik nap estig mind az Sz. Írásnak, és egyeb hasznos tudományoknak tanulasaban, forgatasaban volnának foglalatosok. Egyptusnak nevezetes városaban Alexandriában, melyben Ptolomeus Philadelphus király, annak előtte három száz harminzt esztendőckel könyvekkel igen meg rakot Bibliothekát, könyves palotákat készített völt; az melyben bététetvén voltak az szent könyvekis mellyeket az hetvenkét Tolmácsok Sidobol Görög nyelvre fordítottanak. Minden kétségnélkül Isteni gondviselesnek rendeléséből lett, hogy annyi száz esztendőckel az előt az bölcseségnek és hasznos tudományoknak anyi sok eszközei, az sok jó könyvek odagyűtetnének, az holot az Keresztyéneknek, á pogányok között első és dicséretes Scholajok fundaltatnék. Az melyből nem sok idő mulva, sok hires böles Tanítók származtanak, ugy mint Pantaenus, Clemens, Origenes, Tryphon, Dionysius, Anatolius, Pierius, Theon, Athanasius, Didymus, Ambrosius Alexandrinus, Maximus Philosophus Constancinapoli pispök, és többek szántalan sokan, kik osztán az Ecclesiakat és Republicákat az ő bölcseségeckel és tudományockal hasznossan és dicseretessen igazgatták.

De az után következő időkben-is sokan voltak, kik Sz. Markus Evangelista példaja által meg indulván Scholakat fundaltanak az igaz tudományoknak terjesztésére. Mert mayd minden tartományokban találtatnak városok, az mellyekben még most-is nagy Scholaknak és Collegiumoknak láttatnak régi jelenségi. Mint Olasz országban legregiebbnek dicsértetik az Bononiai, az mely ottan hamar építetet Sz. Agoston halála után Theodosius II. Imp. idejében, Francia Ország az Lugdunumit á Rhodanus viz mellett; Brittanian Bannochorait; Nemet Ország az Trevirisbelit tarttyák legregib Academiáknak. De soha nem olvasuk töb, jelesb, főb Scholaknak fundalását, mint Carolus Magnus Imperatorságában. Mert ennek indításából, kezdéséből építetet vagy uyitatot az Papijai és Padvai Olasz országban, Parisi és Tolosai Franciában; Pragat Czeh országban. Ezeknek utánna való időkben-is, mind az mi idönkig Nemet Orzágnak főfő helyein, mind nevedec számok az Gymnasiumoknak és Academiáknak; mellyekből sok tudos böles emberek származtanak, és számtalan hasznos könyvek bocsáttattak ki. Es mi Országunkban-is völtanak kegyes Fejedelmek, kik igen jól értvén az Scholaknak és könyveknek az igaz bölcsesség szerzésre használatos völtokat, igyekeztenek hasonló dolgokra: ugy mint Matyas Király; ki Budan az királyi Collegiumnak már fundamentomat-is felrakatta völt; és az akkor romlani kezdet Görög országból és egybünnet szántalan szép drága könyveket hordatot az ot való Bibliothekaba 1480. esztend. Az után 1570. esztendő táyban ifiu Ianos király völt ilyen szándékban. Ki amaz hires Philosophust, Petrus Ramustis hivatta Parisból Fejérvárrá. De az Blandrata orvosnak doha, eliszonyítottá az bölceket az oda meneteltől. Annakutánna Batori Istvan-is hivatta idebé Pádvából Iacobus Zabarellat tanítasnak okaért de szándékénak Lengyel Országi királyságában szakat vége 1586. esztend. De ez dolgot azok közzül senki eléb nem mozdítottá, az fejedelmi bölcseséggel, igaz religióval és az jó könyveknek szeretetivel felkészitetet és az Istenben már bódogul elnyugot Betlen Gabor Vrunknál: Ki Testamentomában-is az fejedelmi Gymnasiumnak fundalására illendő jövedelmet rendelt és költséget hagyot. Mellynek Felseges Fejedelem Aszszonyunk és Nagyságos Gubernator Vrunk által való eltellyesedése s-véghez vitele felől, Isten után, igen jó remenségben vagyunk.

Immár pedig hogy ez kezünkben lévő könyvnek eredetihöz közel járullyak, az mi időkben Livoniának fő városában, Rigában, midön az becsületes Tanác, az fen béhozot példakra nézvé, az ot való Scholát böles Tanitoknak hozatásával öregbitené;

\*Deut. 4. v. 6. \*\*Iob. 28. v. 20. \*\*\*Luc. 21. v. 15. \*\*\*\*Iac. 1. v. 5.



és az nevezetes tudos Georgius Cieglerus ot immár XI. esztendeik vólt volna az Tanító tiszten, az nemes Tanácsnak és Scholarchaknak gratulalvan és kedveskedvén bocsátá ki ez könyvet Deákul ilyen titulussal:

De incertitudine rerum hvmanarum Discursus Theologicus,  
Ethicus et Historicus.

Mellyet ottán hamar Német nyelvre fordítottanak, és világ tükörének neveztenek. Ez könyv az külömbkülömb Materiákért oly kedves vólt és nagy hamar ugy elkölt, hogy ritkán találtnának elado exemplárok. Ez Német editiot azért Iosquinus Betulejus megöregbitvén, és titulussát változtatván másodsor bocsátta ki Hanoviaban, Anno 1609. De hog' ez Hanoviai editio is ugy elfogyna, hogy az távulb való tartományokban nagy árron sem kaphatnák, az Nemes és fő embert, Cramerus Antalt találták meg Lőcsén, némelly jó könyveket szerető emberek, hogy ez *Discursust de Summo Bono*, költségével ujobban ki nyomtattatná es közönséges haszonra az olvasockal közléneje. Ez könyvnek azért kedves vóltat és keletit látván az könyvnyomtatók hárman-is kértek engemet, hogy Magyarul fordítanám, reménlvén azt, hogy az Magyar Olvasoknal-is kedves fogna lenni ez *Discursus*. Midön azért az Lőcsei becsületes *Bruno Braier* ötöse, az tisztelendő *Lörintz Brevver* Könyvnyomtato kérését újétaná, és munkámnak jutalmát-is igérné, megfordítam ez elmúlt nyáron, egy keserűség vizagztalo és egy igaz szeretetre oktató könyvecskékel egyetemben: mellyekkel vizagztaltam-is magamat némellyeknek szomorító és kártévő rágalmazások ellen.

Hogy pedig ez töllem Magyará fordított könyvecskét, nemes és vitéző Darholtz Ferentz Vram, nékem kedves Patronusom, az kegyelmed neve alat bocsassam ki, egyik oka ez, hogy miolta én, Petrus Budaeus Praedikator által, nékem az Christusban szerelmes atyamfia által, kegyelmednek esmeretségeben jutottam, sokszor nyilvánssággal vöttem azt eszembe, hogy kegyelmed mind Deak és Magyar könyveknek olvasásában gyönyörködgyék, azokat meg-is tudgya választani, és az én efféle munkácskaimról-is itiletet tudgyon tenni, és az rágalmazók ellen-is meg tudgya otalmazni, amaz bölcs Zeno példáját követvén: Ki midön hallaná egy magahit embernek azzal kérkedését, hogy ő az Antisthenesben sokakat nem jóvallana, azt kérdetta tőlle, Ha allittyaé hogy valami jó-is vólna abban? Ki azt felelte hogy ő nem tudgya. Legottan keményen megfeddi azt Zeno ezt mondván: Te szemtelen azokat mered az Antisthenesben rongyolni és rágalmazni az mellyek rosszszak, az mellyek pedig jók, azokat csak tudni sem kívánod.

Továbbá dedicalasomnak legnagyobb oka ez, hogy mennél hamaréb lehetne, háláado szívemet akarnam kegelmekhöz jelteni mindenkori velünk tet jótétemenyiért, es hogy ez elmúlt esztendőben szükölködő állapotomat megszáván oly segedelmét és annyi költségét nyuytotta, táplálásunkra, mellyel ez elöt való jób időkben, Nemet Ország-i fő Academiaiban-is egy tanulo ifiat tisztességesen tanitathatot vólna. Mely kegyelmed kedves ajandekával it való adossagimbol-is ki menekedtem, és még mostan-is azzal élek az enyimeekkel; annakfelotte jegybe adot leanyunkat-is ugyan azonbol rövid nap ki házassitnyuk Istennek kegyelme velünk lévén. Mind ezekert mondom hogy igy akartam elsöben halaado szolgálatra kötelességemet mindenek elöt kegyelmednek meg vallani, és az enyimeket-is arra kötelezni. Azonközben kerjük az Vr Istent szívünk szerint, hogy kegyelmedet tartsa meg sok időkig jó egészségben és bodog állapotban mind az kegyelmed szerelmes Házastársával, Monaki Ersebeth aszszonyommal az kegyelmed kedves fiaival, leányival, rokonsággal nemes sogorival Mariasi Vraimékkal, és Istenfelő szomszédival egyetemben. Irtam Colosvarat, Ianuariusnak XX. napján. 1630. esztendőken.

Kegyelmednek

Hivséggel szeretettel mindenkor kész szolgálni

Szenci Molnar Albert.

(Szenci Molnár Albert: Discursus de summo bono. Lőcse 1630. RMK I, 594.— Ajánlólevél.)

## JEGYZÉKEK, MUTATÓK



## SZÓJEGYZÉK

- áldomás = áldás (21, 32)  
azontol = azonnal (90, 14; 94, 60)  
bélim = belső részeim (22, 55; 38, 38)  
boszull vmit = bosszankodik vmin (165, 192)  
botránkozzanac = botoljanak (18, 88)  
botránkozása = botlása (37, 71)  
casia = fahéj (45, 30)  
cifrával = díszítéssel (45, 3)  
czalatság = megcsalás (37, 112)  
czöpöt = csepűt (83, 44)  
czudánac = szörnyetegnek (71, 25)  
czüggettec = csüggték, függtek (106, 92)  
dög = döghalál (40, 70; 78, 150; 91, 23)  
egyszálné = egy szálnyira (89, 102; 92, 22)  
elföldüllet = felfuvalkodott (119, 208)  
elhiszi magát = elbízta magát (14, 18; 52, 27; 53, 18)  
elmegy = elfajul (10, 15; 49, 35; 78, 95; 95, 35)  
elragad = ráragad (158, 33)  
elsenyvedtec = megrothadtak (38, 25)  
elszántam = sajnáltam (143, 19)  
elvajott, elvajutt = elgyengült (31, 41; 38, 37)  
elváasztott = kiváasztott (106, 73)  
emlét vmit = emlékezik vmiről (105, 131; 119, 45; 143, 22; lásd még: megemlét)  
engedelmes = engedelkeny, megbocsátó (18, 85; 86, 59; 103, 23; 103, 38; 130, 15; 145, 22)  
epesség = gond, törődés (60, 52; 108, 52)  
erkölczökben = nyakasságukban, csökönyösségükben (78, 95)  
erkölczös = nyakas, csökönyös (78, 88)  
értekeznez = tudakoznak (105, 12)  
eset = elesés, bűnbe esés (19, 68; 30, 28; 121, 20; 157, 10)  
esnez = könyörögnek (66, 7)  
eszterág = gólya (104, 67)  
eszterha = háztető (102, 26; 129, 14)  
fáradt = fáradtságos (174, 24)  
félén = félre (114, 8)  
funt = mérleg (58,9; 62, 36)  
futás = versenyfutás (19, 30)  
galibác = gonoszok (35, 57)  
gaydólnánac = gúnydalt énekelnének (38, 96)  
gondolkodván = gondban lévén (13, 8)  
gyaktác = szúrták (22, 64)  
ha = mikor (41, 19; 74, 36; 80, 21; 119, 252)

had = háború (76, 10)  
 ható = hatékony (109, 64)  
 hiedelem = bizalom (32, 40; 62, 30; 84, 22; 91, 34; 125, 2)  
 hün = hitt (105, 34)  
 inczelkedik = leselkedik (62,7; 119, 284)  
 isop = izsóp (növény; 51, 25)  
 jelesben = különösen (73, 2)  
 kellessék = tessék (132, 30)  
 keményen = szörnyen (20, 29)  
 kinyö = kinyú, kiszaggat (80, 47; 129, 15)  
 köösső = jégeső (18, 33; 18, 36; 77, 78; 78, 141; 147, 65; 148, 21)  
 lábat vét = gáncsot vet (41, 36)  
 lássátoc = gondolatok meg (4, 16)  
 legeltet = táplál (36, 24; 78, 212; 78, 215)  
 lerohantoc = lezuhantok (61, 12)  
 leveg = lebeg (148, 11)  
 megáll = fennáll, eltart (15, 25; 33, 53; 89, 3; 89, 4; 100, 16; 103, 49; 112, 9; 112, 15;  
 118, 6; 119, 266; 119, 270; 119, 271; 119, 430; 135, 43; 145, 33; 146, 45)  
 megáll vmit = lesben áll vmi előtt (10, 26)  
 megemlít vmit = megemlékezik vmiről (79, 36; 103, 53; 105, 31; 106, 142; 115, 34)  
 megengedél = megbocsátál (85,4; 99, 52; lásd még: engedelmes)  
 megeresztettec = megolvasztottak (12, 24)  
 meggyámolitja = megtámasztja (146, 34)  
 meghijolt = megüresedett (31, 42)  
 meglát = ellát (68, 47; 112, 7)  
 megláttatnac = megvizsgáltatnak (62, 33)  
 megszállit = megszüntet (76, 10)  
 megszegik = megtörik, megromlik (34, 76)  
 megtart = fennmarad (89, 87; 102, 48; 119, 266; 145, 34)  
 megtéritéd = visszafordítád (9, 10)  
 minden = mindenki (22, 25; 66, 14; 67, 5; 89, 20; 89, 21; 92, 8; 96, 3; 96,5; 96, 9; 96, 24)  
 mindenha = mindig (89, 4; 103, 54; 119, 144)  
 mordáltság = álnokság, alattomoság (59, 26)  
 negédes = gögös (123, 15)  
 negédségbe = gögösségbe (73, 24)  
 néha = valaha (68, 101)  
 nemzet, nemzetség = nemzedék (102, 76)  
 nézel, nézél, nézell = néz (33, 73; 91, 29; 102, 83; 170, oo)  
 nyilván = mindenütt (19,2; 118, 60)  
 nyomos = tartós, hosszú életű (140, 42)  
 oód = óvd (34, 51)  
 országa = uralma (110, 24)  
 ottan = tüstént (56, 30; 73, 55; 90, 20)  
 postákat = hírnököket, követeket (104, 14)  
 rántsálc = ragadjalak (50, 51)  
 rútol = gyaláz (15, 14; 69, 62; 74, 66; 79, 20)  
 sivo = ordító (22, 50; 153, 10)  
 suporlát = kárpit (165, 227)  
 szájokon, szájokra = szabadon, kedvükre (32, 36; 35, 83; 157, 38)  
 szálankozyo = szállingózó (147, 62)  
 szár = lábszár (147, 39)  
 szerzic = készítik (11, 5)  
 szintén = teljesen (38, 39)  
 szorgalmatosság = gond (90, 45)  
 tárgyra = célpontra (21, 17)  
 tekintél = tekint (102, 84)  
 tellyes = teli (23, 14)  
 tengenecc = táplálkoznak (8, 28)  
 tető = tetű (105, 102)  
 tér helyre = tágas helyre (18, 49)  
 tetem = csont (6, 11; 45, 31)  
 tétul = itt-ott (102, 116)

tisztán = őszintén (113, 6)  
tömény ezer =  $10\,000 \times 1000$  (68, 98)  
törekedic = fáradozik (7, 59)  
tudomány = tanúság, bizonyosság (19, 8; 19, 14; 93, 14)  
után = útján (1, 2)  
véletlen = anélkül, hogy vélné (35, 26)  
vemhe (alanyeset, lásd NySz III, 1043) = kölök (29, 23)  
~~veszekednem~~ = szenvednem (6, 17)  
veszteglec = csendben vagyok (38, 77)  
vigyázás = őrállás (90, 12)  
zavor, závar = zár (141, 11; 147, 49)

## A FORRÁSOK JEGYZÉKE

### a) Kéziratok

- Jungermann Gottfried emlékalbuma.* Berlin, Staatsbibliothek. — **183.**  
*Lugossy-kódex.* 1629—35. Debrecen, ref. koll. Stoll 47. sz. — 188, 189.  
*Miskolczi Csulyak István emlékkönyve.* — **184.**  
*Petri András-ék.* 1630—1. OSzK. Stoll 50. sz. — 188.  
*Szenci Molnár Albert lapszéli jegyzetei.* Az MTA K 55. jelzetű kolligátumában. — **177—182.**

### b) Nyomtatványok

- Consecratio Templi Novi.* Kassa 1625. RMK I, 546. MTA. — **174.**  
*Dengelegi Péter: Roevíd Anatomia.* Gyulafejérvár 1630. RMK I, 592. MTA. — **175.**  
*Egynéhány szép Soltárok és Isteni Ditsereitek.* Várad 1648. RMK I, 818. Marosvásárhely, Teleki-kvtár. Mfilm: MTA. — 191.  
*Kájoni János: Cationale Catholicum.* Csík 1676. RMK I, 1188. OSzK. — 188.  
*Keresztyén imadságok.* Debrecen 1641. RMK I, 713. OSzK. — 189.  
*Keresztyeni Isteni dicséretok.* Lőcse 1635. RMK I, 648. MTA. — 188.  
*Szenci Csene Péter: Confessio Helvetica.* Oppenheim 1616. RMK I, 466 OSzK. — **167.**  
*Szenci Molnár Albert: Discursus de summo bono, Az legfőb iorol.* Lőcse 1630. RMK I, 594. OSzK. — **176.**  
*Szenci Molnár Albert: Imadsagos Könyveczke.* Heidelberg 1621. RMK I, 514. OSzK. — **171, 172.**  
*Szenci Molnár Albert: Az Keresztyeni Religiora es igaz hitre valo tanitas.* Hanau 1624. RMK I, 540. OSzK. — 169, **173.**  
*Szenci Molnár Albert: Kis Catechismus.* Herborn 1607. RMK I, 408. OSzK. — **157, 158.**  
*Szenci Molnár Albert: Postilla Scultetica.* Oppenheim 1617. RMK I, 475. OSzK. — **168—170.**  
*Szenci Molnár Albert: Psalterium Ungaricum.* Herborn 1607. RMK I, 407. OSzK. — 1—153, **154, 155, 156.**  
*Szenci Molnár Albert: Szent Davidnak soltari.* Hanau 1608. RMK I, 412. OSzK. — 1—152, 159—162.  
*Szenci Molnár Albert: Szent Davidnak soltari.* Oppenheim 1612. RMK I, 435. OSzK, MTA. — **1—153, 155, 156, 158—165, 187—191.**  
*Szepsi Korocz György: ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ.* Oppenheim 1612. RMK I, 436. OSzK. — **166.**

## A RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

|                |  |
|----------------|--|
| BHA            | = Bibliotheca Hungarica Antiqua  |
| EPhK           | = Egyetemes Philologiai Közlöny  |
| FK             | = Filológiai Közlöny   |
| ItK            | = Irodalomtörténeti Közlemények  |
| MKsz           | = Magyar Könyvszemle   |
| MNY            | = Magyar Nyelv   |
| MTAK           | = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára   |
| MTA I. OK      | = A Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának Közleményei  |
| NLI            | = Szenczi Molnár Albert naplója, levelezése és irományai. Kiad. Dézsi Lajos. Bp. 1898.                   |
| NySz           | = Szarvas Gábor–Simonyi Zsigmond: Magyar Nyelvtörténeti Szótár. Bp. 1890–3. I–III. köt.                  |
| OSzK           | = Országos Széchényi Könyvtár  |
| PEIL           | = Protestáns Egyházi és Iskolai Lap  |
| ProtSz         | = Protestáns Szemle  |
| RMDT I.        | = Régi Magyar Dallamok Tára I. Csomasz Tóth Kálmán: A XVI. század magyar dallamai. Bp. 1958.             |
| RMDT II.       | = Régi Magyar Dallamok Tára II. Papp Géza: A XVII. század énekelt dallamai. Bp. 1970.                    |
| RMK            | = Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár. Bp. 1879–98. I–III. köt.   |
| RMKT           | = Régi Magyar Költők Tára. Bp. 1877–1930. I–VIII. köt.   |
| RMKT XVII. sz. | = Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. Bp. 1959–69. I–V. köt.  |
| Stoll          | = Stoll Béla: A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája. (1565–1840) Bp. 1963. |
| StudLitt       | = Studia Litteraria  |
| SzG            | = Szegedi Gergely énekes könyve 1569-ből. Kiad. Szilády Áron. Bp. 1893.                                  |
| Zahn           | = Zahn, Johannes: Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder. Gütersloh 1889–93. I–VI. köt.  |
| ZTT            | = Zenetudományi Tanulmányok  |





## AZ ÉNEKEK KEZDŐSORAINAK MUTATÓJA

|   | Éneksorszám |
|---|-------------|
| A bolond így szól az ő szívében                     | 14, 53      |
| A gonosztevőnek dolgán .....                        | 36          |
| A Krisztus képét mikoron mellőle menendesz          | 174         |
| A nagy urak udvarában .....                         | 182         |
| A Sionnak hegyén, Űristen, tied a dicséret .. . . . | 65          |
| A szent könyvek után, kiket a nagy apostolok írtak  | 169         |
| Adjatok hálékat az úrnak                            | 118         |
| Adjatok hálát az Istennek . . . . .                 | 105         |
| Aki a fölséges úrnak lakozik oltalmában             | 91          |
| Aki nem jár hitlenek tanácsán .....                 | 1           |
| Akik bíznak az Űristenben nagy hiedelemmel          | 125         |
| Áldjad én lelkem az urat .....                      | 146         |
| Áldjad lelkem az urat és tiszteld                   | 104         |
| Áldjad lelkem uradat, Istenedet .....               | 103         |
| Áldjátok az úr nevét, akik néki szolgáltok          | 135         |
| Áldott az úr, ki kezemet tanítja .. . . .           | 144         |
| Anglusok és belgák és Francia, Skócia népe          | 167         |
| Az egek beszélnek, és nyilván hirdetik              | 19          |
| Az én lelkem szép csendesen                         | 62          |
| Az erős Isten, uraknak ura .                        | 50          |
| Az Isten a mi reménységünk                          | 46          |
| Az Isten áll ő seregében .. . . .                   | 82          |
| Az istenben bízom jó reménységgel                   | 11          |
| Az Istenhez az én szómat .....                      | 77          |
| Az Izrael ezt nyilván mondhatja                     | 124         |
| Az oly emberek nyilván boldogok                     | 119         |
| Az úr bír ez egész földdel                          | 24          |
| Az úr énnekem őriző pásztorom .                     | 23          |
| Az úr országol, és regnál nagy jól                  | 99          |
| Az úr tégedet meghallgasson                         | 20          |
| Az urat áldjátok, mert jó ..                        | 106         |
| Az urat dicsérjétek, mert jó                        | 147         |
| Az urat minden nemzetek                             | 117         |
| Az urat ti ő szolgálái .....                        | 113         |
| Az Űristen az én világosságom                       | 27          |
| Az Űristen az ő lakóhajlékát ...                    | 87          |
| Az Űristen mondá az én uramnak                      | 110         |
| Az Űristen regnál .....                             | 97          |
| Az úrnak irgalmát örökké éneklek                    | 89          |
| Az úrnak no énekeljétek                             | 149         |



|   |     |
|---|-----|
| Bízd Istenre magad s jól leszen mindenha dolgod | 184 |
| Bizonyára jó az Isten                           | 73  |
| Boldog, aki a nyavalyást híven                  | 41  |
| Boldog az ember nyilván, ki az Istent féli      | 128 |
| Boldog ember, aki az Istent                     | 112 |
| Dengelegi Pétert ilyen munkájáért               | 175 |
| Dicsér téged teljes szívem                      | 138 |
| Dicsérjétek az urat, áldjátok ő szent voltát    | 150 |
| Dicsérjétek az urat, mert nagy ő jóvolta        | 107 |
| Dicsérjétek az urat, mert ő jó kedvet mutat     | 136 |
| Dicsérlek téged, Úristen                        | 9   |
| Dicsérlek, uram, tégedet                        | 30  |
| Dicsérünk téged, Isten                          | 75  |
| Egy szép dolgot hoz elő az én szívem            | 45  |
| Ékes dolog dicsérni, uram, fölségedet           | 92  |
| Emberi nemzetnek te igaz őrzője                 | 190 |
| Emeld fel szived, füled nyisd meg               | 151 |
| Emlékezzél meg, Úristen, Dávidról és ínségéről  | 132 |
| Én az úrhoz felkiálték                          | 142 |
| Én az úristenhez kiálték                        | 120 |
| Én ifjúságomtól fogva engem                     | 129 |
| Én igazságomnak Istene                          | 4   |
| Én Istenem, én erős Istenem                     | 22  |
| Énekeljétek minden népek                        | 96  |
| Énekeljétek új éneket                           | 98  |
| Ez földön ti minden népek                       | 100 |
| Ha kívánsz ember csendesen élni                 | 172 |
| Hajtsd hozzám, uram, füledet                    | 86  |
| Hálát adok neked, mennybeli Isten               | 160 |
| Hálát adok, uram, neked                         | 111 |
| Hallgasd meg az én könyörgésem                  | 55  |
| Hallgasd meg igazságomat                        | 17  |
| Hallgasd meg, Izrael pásztora                   | 80  |
| Hallgasd meg, uram, kérésemet                   | 102 |
| Hallgasd meg, uram, kérésemet                   | 143 |
| Hallgasd meg, uram, könyörgésem                 | 64  |
| Hallgasd meg, Úristen, kérésemet                | 155 |
| Hallgass én népem az én törvényemre             | 78  |
| Hallgassátok meg ezt minden népek               | 49  |
| Hallottuk, Isten, füleinkkel                    | 44  |
| Haragodnak nagy voltában megindulván            | 38  |
| Hiszek a mennybéli egy Istenben                 | 162 |
| Hogy a babiloni vizeknél ültünk                 | 137 |
| Hogy Izrael kijött Egyiptomból                  | 114 |
| Hogyha az Úristen vagyon mivelünk               | 183 |
| Hogyha ember házat épít                         | 127 |
| Hogyha fölindul az Isten                        | 68  |
| Hozzád kiáltásunkat hallgasd meg, Úristen       | 189 |
| Hozzád kiáltok, kegyes uram                     | 28  |
| Íme mely jó és mely nagy gyönyörűség            | 133 |
| Irgalmazz uram, irgalmazz nekem                 | 57  |
| Ismeretes az Úristen a Júdában és szent neve    | 76  |
| Isten, te vagy én Istenem                       | 63  |
| Ítéld meg engemet, Úristen                      | 43  |
| Jer mi kérjük a pápát                           | 181 |
| Jertek örvendjünk mindnyájan                    | 95  |
| Kegyelmessz meg nekem, én Istenem               | 56  |
| Kezdetben hogy Isten Adámot képére teremté      | 158 |
| Kiáltásom halld meg, Isten                      | 61  |
| Légy ítélőm uram, mert hűséggel jártam          | 26  |
| Magamban elvégezém és mondtam                   | 39  |
| Magasztalja az én szívem                        | 163 |

|   |     |
|---|-----|
| Magasztallak téged, én Istenem                  | 145 |
| Meghagytad nekünk, Úristen                      | 154 |
| Mi atyánk, ó kegyes Isten                       | 161 |
| Miért vetsz minket így el, Úristen              | 74  |
| Miért zúgolódnak a pogányok                     | 2   |
| Míglén felejtess el, uram                       | 13  |
| Mikor a Siont az Isten                          | 126 |
| Mindenható felséges atya Úristen                | 187 |
| Mindenkoron áldom az urat, míg engem éltet      | 34  |
| Mindennek előtte irgalmasságról                 | 101 |
| Minket, Úristen, elhagyál                       | 60  |
| Mint a szép hives patakra                       | 42  |
| Mint Jákobnak fiai közt kisebbik                | 180 |
| Mire távozol tőlünk, Úristen                    | 10  |
| Mit dicsekedel gonoszságban, te hatalmaskodó    | 52  |
| Mivel, keresztyén, bizonyos vagy ebben          | 171 |
| Mondd meg, ó szent Religio                      | 173 |
| Mostan ti hatalmasak, tekintetes nagy urak      | 29  |
| Nagy ajándéka ez az Úristennek                  | 166 |
| Nagy az úr méltóságában                         | 48  |
| Nagy hatalommal regnál az Isten                 | 93  |
| Nagy kegyesen től, uram, földeddel              | 85  |
| Ne bosszankodjál a gonosztevőkre                | 37  |
| Nem nekünk, uram, nem nekünk engedd             | 115 |
| No dicsérd lelkem az urat                       | 185 |
| No dicsérjétek mindnyájan                       | 148 |
| No minden népek örvendezzetek                   | 47  |
| Nosza istenfélő szent hívek                     | 33  |
| Ó én édes hazám, te jó Magyarország             | 179 |
| Ó én lelkem dicsérjed Istenedet                 | 156 |
| Ó én uram és én Istenem                         | 7   |
| Ó én uram, ki erőt adsz énnekem                 | 18  |
| Ó erős, bosszúálló Isten                        | 94  |
| Ó felséges úr, mi kegyes Istenünk               | 8   |
| Ó mely boldog az oly ember életében             | 32  |
| Ó mely sokan vannak, akik háborgatnak           | 3   |
| Ó népeknek megváltója                           | 186 |
| Ó seregeknek Istene                             | 84  |
| Ó Úristen, én dicsőségem                        | 109 |
| Öröködben, uram, pogányok jöttek                | 79  |
| Örül az én szívem az úrban                      | 159 |
| Örülök az én szívemben                          | 122 |
| Örvendez, uram, a király                        | 21  |
| Örvendeztetek az erős Istennek                  | 81  |
| Örvendj egész föld az Istennek                  | 66  |
| Pörölj, uram, pörlöimmal                        | 35  |
| Ritka az oly idő, ki ne legyen változó          | 177 |
| Siess, ments meg uram Isten                     | 70  |
| Sirasd meg ember bűnödöt                        | 165 |
| Sok hálaadással mi most tartozunk               | 188 |
| Szabadíts meg engem, Úristen                    | 140 |
| Szabadíts meg engem, Úristen, és tarts meg      | 59  |
| Szabadíts meg és tarts meg, uram Isten          | 12  |
| Számkivetésben járt ez földön Krisztus urunk is | 168 |
| Szemem a hegyekre vetem                         | 121 |
| Szeretem és áldom az Úristent                   | 116 |
| Szívemet hozzád emelem                          | 25  |
| Tarts meg engemet, ó én Istenem                 | 16  |
| Tarts meg, uram Isten, engem                    | 54  |
| Tebenned bízom én Istenem                       | 71  |
| Tebenned bízunk eleitől fogva                   | 90  |
| Tehozzád kiáltok, Úristen                       | 141 |

|   |     |
|---|-----|
| Tehozzád szereimet, Úristen, emelem az égben        | 123 |
| Tehozzád teljes szívből kiáltok szüntelen .....     | 130 |
| Ti tanácsban ülő személyek                          | 58  |
| Uraknak ura, nagy Isten .....                       | 157 |
| Uram, a te ítéletidet adjad a királynak             | 72  |
| Uram, bocsássad el szolgálodat békével              | 152 |
| Uram, én csak tebenned bízom .....                  | 31  |
| Uram, ki leszen lakója a te fölséged sátorának      | 15  |
| Uram, ne hallgass ily igen .....                    | 83  |
| Uram, nem új nagyra szívem                          | 131 |
| Uram, te megvizsgál sz engem .....                  | 139 |
| Uram, te nagy haragodban .....                      | 6   |
| Úristen, áldj meg jóvoltodból .....                 | 67  |
| Úristen, az én imádságom kérlek vegyed füleidben    | 5   |
| Úristen, én üdvösségem, éjjel nappal kiáltok hozzád | 88  |
| Úristen, kegyelmezz meg énnekem                     | 51  |
| Úristen, kérünk tégedet .....                       | 164 |
| Úristen, kész az én szívem                          | 108 |
| Úristen, mely sokan vannak .....                    | 153 |
| Úristen, segíts és tarts meg engem .....            | 69  |
| Úrnak szolgálói mindnyájan áldjátok az urat vígan   | 134 |
| Vajha az Úristen kegyelmesen                        | 178 |
| Vártam Istennek kegyelmét .....                     | 191 |
| Várván vártam a fölséges urat                       | 40  |

## NÉVMUTATÓ

- Ádám György 487  
 Aelianus, Claudius 502  
 Aeneas Sylvius 459, 460  
 Albensis, Johannes 489  
 Alberus Anglus 474  
 Albinus Scotus (Alcuin) 474  
 Alfonz spanyol király 461, 466  
 Aisted, Johann Heinrich 403  
 Ambrosius 413, 435, 491, 494, 503  
 Ambrosius (Lám) Sebestyén 462  
 Ameln, Konrad 405  
 Anatolius 503  
 Ányos Gergely 486  
 Apponyi Sándor 420  
 Aristides Aelius 9, 420  
 Aristoteles 375, 452  
 Aszalos Mihály 489, 499  
   — Tamás 489  
 Asztalos András 402, 404, 487  
 Athanasios 503  
 Attila hun király 461, 493  
 Aubriorus, Daniel 494  
   — David 494  
 Augustinus, Aurelius 368, 370, 435, 466,  
   482, 491, 494, 503  
 Augustus római császár 459  
 Ausonius, D. Magnus 373, 380  
 Avenarius, Johannes Jacobus 446  
  
 Bakai Gergely 489  
 Balassi Bálint 421, 432, 436, 437, 439  
 Balduinus, Franciscus 460, 461  
 Balog István 499  
 Bán Imre 6, 420, 422, 423, 433  
 Baranyai Decsi János 480  
 Barcsai Zsigmond 496  
 Barkóczi László 489  
 Basilius 458  
 Báthori István erdélyi fejedelem, lengyel  
   király 503  
   — — erdélyi vajda 463  
   — — szatmári és szabolcsi főispán 458,  
   462  
 Batthyány Ferenc 486  
 Beatus Rhenanus 501  
 Bédi István 484, 487, 499  
 Begius, Benignus 445  
 Békési János 14, 421  
   — Mátyás 499  
 Béltéki Mihály 489  
 Berekszászi Péter 486  
 Berényi Márton 499  
   — Mátyás 489  
 Bernát, clairvauxi 375, 377  
 Bethlen Gábor 486, 488, 492, 493, 496, 497,  
   499, 500, 503  
   — István 489, 494—96  
   — Péter 496  
 Bøythe István *lásd* Bøythe István  
 Bèze, Théodore 8, 87, 109, 124, 182, 185,  
   208, 219, 314, 363, 404, 413, 417, 421,  
   423, 428, 430, 478, 483  
 Bias 445  
 Biermann, Conrad 480  
 Blandrata, Giorgio 503  
 Bocatius, Johannes 483  
 Bocskai István 485  
   — Miklós 489  
 Bodzási Balázs 489  
 Boemer, Johann Jacob 457  
 Boesius Kelemen *lásd* Dubois, Clément  
 Boethius, Anicius Manlius Severinus 369,  
   373, 375, 379, 380  
 Bonfini, Antonio 463, 475, 477, 489, 493  
 Bongarsius, Jacobus 461  
 Bootzius, Isaac 499  
 Bornemisza János 499  
   — Miklós 441  
   — Péter 15, 421, 436—41, 486  
   — Tamás 499  
 Boronkai Iván 451  
 Bosenik János 499  
 Bourgeois, Loys 417  
 Boyti Gáspár 489  
 Böldre Mihály 484, 487  
 Böszörményi Péter 448, 449, 472  
 Bøythe István 15, 437, 439, 441, 486  
 Bøyte Imre 486  
 Braier Bruno 504  
 Brassicanus, Johannes Alexander 461  
 Brederode, Petrus 488, 495  
 Brewer Lőrinc 406, 504  
 Budaëus, Petrus 504  
 Bucer, Martin 489  
 Bullinger, Henric 491  
 Buxtorf, Johann 403

- Caesar, C. Julius 456  
 Calepinus, Ambrosius 456, 458, 494  
 Calvin *lásd* Kálvin  
 Camerarius, Ludovicus 488  
 Canisaeus, Michael *lásd* Kanizsai Mihály  
 Carion, Johannes 446  
 Cato 371, 376, 456  
 Cato, Marcus Portius 475  
 Cauterus, Guilelmus 420  
 Chilon 446  
 Chrysostomus, Johannes 485  
 Chytraeus, Christophorus 458, 477  
 Cicero, Marcus Tullius 368–70, 373, 375–  
 77, 456, 458, 459, 465, 475, 479, 494  
 Clajus, Johannes 475, 478  
 Clemens Scottus 474  
 Clemens, Titus Flavius 503  
 Cleobolus 445  
 Colerus, Paulus 457  
 Commodus, L. Aurelius 463  
 Constantinus 459, 501  
 Corvinus, Christophorus 12, 405  
 Cöler, Hieronymus 457  
 Cramerus, Antonius 504  
 Cratippus 452  
 Crispianus 480  
 Cruciger, Caspar 484  
 Cureus, Joachim 493  
 Cyrill 485  
 Czeglédy Sándor 426  
 Czepei Ferenc 489  
 Czobányi Miklós 499  
  
 Csanaki Máté 499  
 Császár Ernő 403, 404  
 Csitneki Anna 500  
 Csomasz Tóth Kálmán 6, 413, 414, 417,  
 425, 426, 439  
  
 Dardanus, B. 433  
 Darholtz Ferenc 502, 504  
 Dasypodius, Petrus 457, 458  
 Debreceni István 472, 499  
 – Tamás 489  
 Decsi István 486  
 Demeter János 499  
 Dengelegi Péter 367, 430, 431  
 Derecskei Ambrus 486  
 Deres Gáspár 489  
 Desiderius 501  
 Dézsi András 437  
 – Lajos 403, 408, 427, 428, 430, 446,  
 447, 451  
 Didymos 503  
 Dillich, Wilhelm 420  
 Diodorus Siculus 493  
 Dionysios Aeropagita 503  
 Douen, Orentin 417  
 Dubois, Clément 12, 404, 405, 480, 499  
  
 Echi Orsik 487, 490  
 VI. Edvárd angol király 489  
  
 Eleazar 466  
 Elianus *lásd* Aelianus  
 II. Endre magyar király 459, 470, 477  
 Engring, Johannes Philippus 445  
 Erasmus Roterodamus 485  
 Erdélyi Pál 406  
 Erzsébet angol királyné 491  
 – , Árpád-házi 470, 477  
 Eszéki Péter 463  
 Eusebius 501  
 Exner, Balthasar 449, 493  
 Ezsaiás 500  
  
 Fabricius, Georgius 460  
 Fegyverneki István 489  
 Félegyházi Sámuel 499  
 – Tamás 482, 486  
 Felvinczi György 440  
 Ferdinánd császár 467  
 Ferinaria, Cunigunda 484  
 Filelfo, Francesco 432, 453  
 Filiczki János 405, 407, 427  
 Fodor Benedek 499  
 Foktői Mihály 472  
 Forgács Mihály 486  
 – Péter 486  
 Frigyes cseh király 492, 495, 499  
 – , III. pfalzi gróf 467  
 – , III. német-római császár 460  
 – , IV. választófejedelem 9, 420, 449, 465  
 Frisius 458  
 Fuchs, Nicolaus 457  
 Fulgentius 491  
 Fülöp hesseni tartománygróf 471, 474, 477  
 – , Móric hesseni tartománygróf fia 473  
 Füsüs János *lásd* Pataki Füsüs János  
  
 Gál Péter 499  
 Gáldi László 403  
 Galeotto Marzio 461, 493  
 Galler, Hieronymus 406  
 Gáspár János 499  
 Gelei Katona István 489, 496, 498  
 Genius, Isaacus 469  
 Geaner, Conrad 483, 485, 494  
 Géza magyar fejedelem 459, 461  
 Glaser, Philippus 457  
 Goclenius, Rodolphus 480  
 Gombkötő János 499  
 – Mátyás 499  
 Goropius, Johannes 479  
 Goudimel, Claude 413, 418, 423  
 Gruterus, Johannes 455  
 Gryn, Christophorus 488, 495  
 Gvolffius, Reinhardus 499  
  
 Gyarmati Miklós 486  
 Gyöngyösi András 489  
 Gyula pápa 433  
  
 Haller, Martinus 457  
 Hantzler, Tilmann 446

- Harsányi István 406, 425, 426, 428  
Hartmann, Johann 469  
Hasper, H. 420  
Havenreuter, Ludovicus 457  
Heidfeld, Godofred 448  
—, Johannes 448  
Hellopoeus Bálint 486  
Henrik brabanti fejedelem 477  
Herberstein, Sigiamund 461  
Herder, Wolfgang 446  
Herepei János 427, 428, 430, 431, 433  
Hermann, Móric hesseni tartománygróf fia 473  
Hévizi János 499  
Heyden, Sebald 456  
Hieronymus, Sophronius Eusebius 482, 491, 500, 503  
Hoffhalter, Raphael 483  
—, Rodolphus 483  
Hoggaeus Márton 432  
Hollós Kristóf lásd Corvinus, Christophorus  
Homeros 493  
Honterus, Johannes 480  
Horatius, Quintus Flaccus 374, 379, 465, 473, 479  
Hospinianus 500  
Hulsius, Levinus 469  
Huszár Gál 15, 418, 436—38, 440, 441  
Huszti Péter 442  
Hutter, Elias 403
- István deák 434  
I. István magyar király 459—61, 477, 488
- I. Jakab angol király 406, 427  
Jakab apostol 500, 503  
Jambe-de-Fer, Philibert 441  
János evangelista 483, 485  
János Frigyes választófejedelem 365  
János Zsigmond 503  
Janus Pannonius 432, 453  
Járfás Mihály 489  
Jób 503  
— Gáspár 499  
— István 499  
Jobbágyi János 486  
Josias 466  
Josquinus, Betulejus 504  
Jungermann, Gottfried 433  
Junius, Franciscus 467, 468, 482  
—, Hadrianus 480  
Justinianus 479
- Kádas Mátyás 499  
Kájoni János 441, 442  
Káldi György 431  
Kálmán Farkas 406  
Kálmáncsehi Márton 497  
Kálvin János 413, 417, 428, 485, 491, 492, 497, 498, 500  
Kanizsai Mihály 428, 489  
Kapi András 489
- Károli Gáspár 30, 158, 185, 248, 281, 403, 404, 406, 412, 421—24, 431, 464, 467, 468, 483  
V. Károly császár 492  
Károly, Nagy, német-római császár 452, 461, 470, 473, 474, 476, 503  
Károlyi András 489, 502  
— Mihály 486  
— Péter 486  
— Zsuzsanna 499  
Keckermann, Bartholomaeus 402, 403  
Kecskeméti Elekes János 486, 492  
Kelecsényi Ákos 437  
Kerecsényi Dezső 408, 432  
Keresztély anhalti herceg 495  
Keserői János 472, 486, 488, 498  
Kevi István 500  
Kiss Lajos 418  
Klaniczay Tibor 402, 437, 439, 449  
Kóla Tamás 500  
Komjáti Dávid Mátyás 499  
Komlovszki Tibor 427  
Korodi Bedő Dániel 489  
Kovács József 444  
— Sándor Iván 437, 438, 440  
Kökényesdi Tamás 489  
Krausz János 484, 487, 490  
— Jánosné 500  
Kulcsár György 486
- Lactantius L. Caelius Firmianus 378, 460  
Ládoni Sára 421  
Lajos magyar király 489, 497  
— thüringiai örgróf 470, 472  
Lajtha László 418  
Lakatos Benedek 489  
Lancellotus, Johannes 405  
Lavater, Johannes Rodolphus 480, 491  
Le Maistre, Clément 441  
Lévai Tamás 489  
Lingelsheim, Georg Michael 488, 495  
Lipsius, Justus 454  
Lobwasser, Ambrosius 9, 10, 30, 54, 133, 158, 185, 213, 235, 252, 257, 266, 281, 292, 302, 402—05, 410, 412, 413, 417, 420—24  
—, Fabianus 405  
Lorántfi Mihály 486  
Losontzi-Hányoki István 419  
Lórintzi István 500  
Lucanus, M. Annaeus 494  
Lucius, Johannes Jodocus 445  
Lucretius, T. Carus 456, 475  
Lukács deák 500  
— evangelista 9, 372, 420, 485, 500, 503  
Luther Márton 403, 404, 490, 497
- Magius, Hieronymus 494  
Manutius, Aldus 494  
Máriási-család 504  
Máriási Pál 486  
— Zsigmond 486



- Márk** evangelista 484, 503  
**Marot, Clément** 8, 30, 54, 231, 402, 404, 405, 417, 422, 423  
**Maróthi György** 417, 418  
**Martinkó András** 6  
**Máté** evangelista 484  
**Matóczi Tamás** 500  
**Mátyás magyar király** 460, 461, 463, 477, 493, 494, 503  
**Mauritius, Georgius** 403  
**Maximus Confessor** 503  
**Melanchton, Philipp** 365, 485  
**Melius Péter** 486  
**Mezőlaki Miklós** 499  
**Mezőszegedi Gáspár** *lásd* Szegedi Gáspár  
**Milotai István** 486, 489  
**Minutius Felix** 501  
**Miskolczi Csulyak István** 403, 421, 433  
   — János 489  
**Módis László** 428, 433  
**Moldovai Mihály** 442  
**Molnár Albert** 463  
   — Benedek 408, 487  
   — Ferenc 463  
   — Lukács 408, 409, 487  
**Molther, Johannes** 448  
**Monaki Erzsébet** 504  
   — Miklós 500  
**Móric hesseni tartománygróf** 9, 465, 472, 473, 475, 478, 480, 495, 499  
   —, ifj., Móric hesseni tartománygróf fia 472, 473  
**Mózes** 500, 503  
**Munkácsi István** 500  
**Muraközi Márton** 489, 499  
**Muretus** 458  
**Murmellius, Johannes** 456  
**Mylaeus János** 486  
  
**Nadházi Péter** 500  
**Nagy Barna** 406  
**Nazianzenos** 485  
**Nemesnépi Dániel** 489  
**Nestorius** 503  
**Nicephorus** 493  
**Nicostratus** 502  
**Nolde, Ernestus** 495  
**Nudozierinus, Laurentius Benedictus** 479  
  
**Occone, Adolphus** 455  
**Oelingerus, Albertus** 478  
**Oliverius, Johannes** 433  
**Origenes** 501, 503  
**Ottó tartománygróf** 470  
   —, Móric hesseni tartománygróf fia 473, 474  
**Ovidius, Publius Naso** 370, 371, 378–80, 446  
**Óvári János** 500  
  
**Pál** apostol 459, 481, 485, 500  
**Pálóczy Horváth Adám** 419  
  
**Palthenus, Zacharias** 405  
**Pálvölgyi Endre** 406  
**Pantaenus (Pantainos)** 503  
**Pappus, Johannes** 457  
**Pareus, David** 450, 480, 490, 494  
**Pasor, Georgius** 494  
**Patai István** 492  
   — János 487  
**Pataki Füsüs János** 450, 489  
**Patzotné** 486  
**Paxi János** 487, 500  
**Pécseli Király Imre** 427, 428, 436, 439, 441, 449  
**Pelei János** 468  
**Peli István** 489  
**Perényi Gábor** 499  
**Periander** 445  
**Pesti Gergely** 500  
**Péter** apostol 9, 485  
**Petes Mihály** 500  
**Petneházi István** 489  
**Pető István** 499  
**Philelphus** *lásd* Filelfo  
**Philo** 503  
**Piccart, Michael** 444  
**Pidoux, Pierre** 405, 413, 417, 418, 441  
**Pierius** 503  
**Pierre, Maistre** 417  
**Piscator, Johannes** 403, 468, 482, 494  
**Pittacus** 445  
**Plantinus, Christophorus** 464  
**Plato** 479  
**Plautus, T. Maccius** 368, 456, 464  
**Plinius, C. Secundus** 370, 446, 452  
**Podebrad György** 494  
**Pollux, Julius** 463  
**Polybios** 493  
**Pompeius Magnus** 371  
**Pomponius, I. Ctus** 374  
**Postellus, Guilelmus** 477  
**Poteratius, Timotheus** 499  
**Prágai András** 427, 489  
**Propertius, Sextus** 372  
**Ptolemaios** 466, 503  
**Putnaki János** 489  
  
**Rákóczi György** 489, 492, 495, 498–99  
   — Zsigmond 458, 462, 467  
**Ramus, Petrus** 478, 503  
**Rhenanus, Beatus** 432  
**Remus, Georgius** 405, 407, 444, 447, 448, 494  
**Rédei Ferenc** 486, 489  
   — Ferenc, ifj. 489  
**Rihelius, Josias** 457  
   —, Theodosius 458  
**Rimai János** 434  
**Rittershausen, Conrad** 444, 457  
**Rohontzi György** 500  
**I. Rudolf császár** 461  
**II. Rudolf császár** 421, 451, 453, 485

- Salamon 452  
 Sallustius C. Crispus 379, 458  
 Salvianus Marsiliensis 461  
 Sambucus, Johannes *lásd* Zsámboki János  
 Sándor, Nagy, macedon király 452  
 Sánta János 463  
   — Pál 500  
 Schleich, Clemens 494  
 Schönfeld, Gregorius 471  
 Scultetus, Abraham 428, 430, 486, 488, 499  
 Seneca, L. Annaeus 369, 370—73, 376, 459, 460, 488  
 Seraphin Pál 428  
 Sibolti Demeter 464  
 Siderius János 421, 442  
 Simándi Bodó Mihály 450  
   — János 499  
 Skaricza Máté 15, 435, 437, 450, 464  
 Smetius, Henricus 480  
 Solon 446  
 Somogyi Pál 442  
 Sonkadi János 499  
 Spethe, Andreas 10, 406, 413, 417, 418, 421, 423  
 Stänzing-család 12  
 Stänzing, Sebald 421  
 Stenius, Simon 446  
 Stephanus, Etienne 458  
 Stigel, Johann 430  
 Störel, Martinus 457  
 Sturm, Johann 473, 474, 476  
 Suidas 493  
 Suri Orvos Mihály 463, 486, 489, 499  
  
 Szabó Benedek 500  
   — Miklós 500  
   — Tamás 500  
 Szathmári István 408  
 Szécsi Tamás 486  
 Szegedi Anna 490  
   — Boldizsárné 500  
   — Gáspár 484, 490, 499  
   — Gáspárné 500  
   — Gergely 15, 434, 437, 441,  
   — György 487  
   — Kis István 433, 434, 436, 450, 464, 483  
   — Márton 487  
   — Mihály 487  
 Székel János *lásd* Sánta János  
   — István 475, 477, 478  
 Szenci Csene Péter 427, 428  
   — Szijgyártó Lukács 486  
 Szentkirályi Benedek 489  
 Szepsi Bényés Pál 499  
   — Korocz György 363, 406, 427  
   — Mihály 472, 486, 489  
 Szeremlei József 433  
 Szikszai Balázs 456  
   — István 472, 489  
   — Mátyás 489  
 Szilágyi Ferenc 450  
   — Gábor 426  
   — István 486  
 Szilvási K. Márton 444, 489  
 Szilvás-Újfalvi Imre 439  
 Szinyei Kristóf 486  
 Sziráki Balázs 436, 440  
 Szónyi Benjámin 419  
 Sztárai Mihály 15, 404, 425, 434, 437, 464  
 Szuhai Gáspár 489  
 Szűcs Pál 500  
 Szyburgius, Fridericus 465  
  
 Tacitus, Cornelius 452  
 Taksonyi Péter 402, 464  
 Tardi György 489  
 Tarnai Andor 449  
 Taubmann, Frideric 481  
 Telegdi Miklós 486, 487  
 Terentius, P. Afer 475  
 Tertullianus, Qu. Septimus Florens 459, 501  
 Tényfalvi Márton 499  
 Thales 446  
 II. Theodosius császár 503  
 Theodoretos 482  
 Theon 503  
 Theophilos 9, 420  
 Thienemann Tivadar 421, 428, 431, 433  
 Thököly István 486  
   — Miklós 12, 421  
   — Sebestyén 459, 462, 463  
 Thuri György 483  
   — Pál 428, 483—85  
 Thurzó Szaniszló 459, 462  
 Tinódi Sebestyén 418  
 Tiszabecsi Tamás 489  
 Toldy Ferenc 408, 410  
 Tolnai Ferenc 500  
   — Rasor István 486  
 Tornai Ferenc 489  
 Toronéus János 486  
 Tossánus Dániel *lásd* Touissaint, Daniel  
 Tótfalusi Kis Miklós 410  
 Toussaint, Daniel 14, 421, 489  
 Török István 486  
 Tremellius, Immanuel 465, 467  
 Trócsányi Zoltán 425  
 Tryphon 503  
 Turnemainus, Matthaues 499  
 Turóczy János 459  
 Turóczy-Trostler József 402, 404, 421  
  
 Udvari Ferenc 500  
   — István 500  
 Újfalvi Imre 402, 435, 437, 439, 441  
 Unvertzagt, Wolf 485  
 Ursinus Velius, Casparus 433  
 Úz Bálint 436, 439  
   — Margit 439  
  
 Váci Péter 489  
 Valdo 474  
 Ványai Illyés 487  
 Váradi Gergely 472

- János 486  
Varanai András 489  
Varga Bélint 425–28, 430  
Vári Miklós 489  
Varsányi András 489  
— István 489  
— Mátyás 500  
Varro 458  
Velichinus István 428  
Vergilius, P. Maro 446  
Vicsi Máté 486, 495, 499  
Villichius 377  
Vilmos hesseni tartománygróf 471  
—, Móric hesseni tartománygróf fia 473  
Virág Benedek 427  
Vives, Johannes Ludovicus 490, 492  
Volckhamer, Georg 457  
  
Wacherus, Johannes Matthaeus 447  
Waldapfel József 428, 430  
  
Waltherus, Gothofredus 445  
Werbóczi István 459, 465  
Widmanstadt, Albert 467  
Wildius, Daniel Johannes 499  
Wilhelmb Gizella 433  
Wolf, Hieronymus 493  
Würtz, Felix 454  
  
Xenophon 451  
  
Zabarella, Jacobus 503  
Zahn, Johannes 441  
Zeno 501, 504  
Zepper, Wilhelmus 491  
Zeuxis 502  
Ziegler, Georg 431, 504  
Zwingli, Ulric 497  
  
Zsámboki János 453, 454, 464, 465, 485  
Zsófia, Lajos thüringiai herceg leánya 477

## TARTALOMJEGYZÉK

|   |    |
|---|----|
| Előszó  | 5  |
| PSALTERIUM UNGARICUM  |    |
| 1. <i>I. Soltar</i><br>Az ki nem jár hitlenc tanácán          | 17 |
| 2. <i>II. Soltar</i><br>Miért zugolodnac az pogányoc          | 18 |
| 3. <i>III. Soltar</i><br>O melly sokan vadnac                 | 21 |
| 4. <i>IIII. Soltar</i><br>En igasságomnac Istene              | 23 |
| 5. <i>V. Soltar</i><br>Ur Isten az én imátságom               | 25 |
| 6. <i>VI. Soltar</i><br>Uram te nagy haragodban               | 27 |
| 7. <i>VII. Soltar</i><br>Oh én Uram es én Istenem             | 29 |
| 8. <i>VIII. Soltar</i><br>O felséges Ur mi kegyes Istenünce   | 32 |
| 9. <i>IX. Soltar</i><br>Diczérlec téged Ur Isten              | 33 |
| 10. <i>X. Soltar</i><br>Mire távozol tülünce Ur Isten         | 36 |
| 11. <i>XI. Soltar</i><br>Az Istenben bizom jo reménséggel     | 38 |
| 12. <i>XII. Soltar</i><br>Szabaditsmeg es tartsmeg Uram Isten | 39 |
| 13. <i>XIII. Soltar</i><br>Miglen feleytesz el Uram           | 41 |
| 14. <i>XIIII. Soltar</i><br>Az bolond igy szól az ő szivében  | 42 |
| 15. <i>XV. Soltar</i><br>Uram ki leszen lakoja                | 44 |
| 16. <i>XVI. Soltar</i><br>Tarts meg engemet oh én Istenem     | 45 |
| 17. <i>XVII. Soltar</i><br>Halgasdmeg igasságomat             | 47 |
| 18. <i>XVIII. Soltar</i><br>Oh én Uram, ki erőt adsz ennékem  | 49 |
| 19. <i>XIX. Soltar</i><br>Az Egec beszéllic                   | 53 |

|                                      |     |
|--------------------------------------|-----|
| 20. <i>XX. Soltar</i>                |     |
| Az Ur tégedet meghalgasson .....     | 56  |
| 21. <i>XXI. Soltar</i>               |     |
| Örvendez Uram az királ               | 57  |
| 22. <i>XXII. Soltar</i>              |     |
| En Istenem én erős Istenem           | 59  |
| 23. <i>XXIII. Soltar</i>             |     |
| Az Ur ennékem őriző pásztorom        | 63  |
| 24. <i>XXIII. Soltar</i>             |     |
| Az Ur bir ez egesz földdel           | 65  |
| 25. <i>XXV. Soltar</i>               |     |
| Szivemet hozzád emelem               | 66  |
| 26. <i>XXVI. Soltar</i>              |     |
| Légy ítélőm Uram                     | 69  |
| 27. <i>XXVII. Soltar</i>             |     |
| Az Ur Isten az én világoóságom       | 71  |
| 28. <i>XXVIII. Soltar</i>            |     |
| Hozzád kiáltoc kegyes Uram           | 73  |
| 29. <i>XXIX. Soltar</i>              |     |
| Mostan ti hatalmassac                | 75  |
| 30. <i>XXX. Soltar</i>               |     |
| Diczerlec Uram tégedet               | 76  |
| 31. <i>XXXI. Soltar</i>              |     |
| Uram én ezac te benned biztam        | 78  |
| 32. <i>XXXII. Soltar</i>             |     |
| O melly bodog az olly ember éltében  | 81  |
| 33. <i>XXXIII. Soltar</i>            |     |
| Nosza Isten félő szent hivec         | 83  |
| 34. <i>XXXIII. Soltar</i>            |     |
| Mindenkoron áldom                    | 87  |
| 35. <i>XXXV. Soltar</i>              |     |
| Pörölly Uram pörlöimmel              | 89  |
| 36. <i>XXXVI. Soltar</i>             |     |
| Az gonosztévönc dolgán               | 93  |
| 37. <i>XXXVII. Soltar</i>            |     |
| Ne boszszonkodgyál á gonosz tevökre  | 95  |
| 38. <i>XXXVIII. Soltar</i>           |     |
| Haragodnac nagy voltában             | 99  |
| 39. <i>XXXIX. Soltar</i>             |     |
| Magamban elvégezém es mondám         | 103 |
| 40. <i>XL. Soltar</i>                |     |
| Varván vártam az fölséges Urat       | 105 |
| 41. <i>XLI. Soltar</i>               |     |
| Bodog az ki az nyavalyást hiven      | 107 |
| 42. <i>XLII. Soltar</i>              |     |
| Mint az szép hives patakra           | 109 |
| 43. <i>XLIII. Soltar</i>             |     |
| Itélly meg engemet Ur Isten          | 111 |
| 44. <i>XLIII. Soltar</i>             |     |
| Hallottuc, Isten, füleinekel         | 112 |
| 45. <i>XLV. Soltar</i>               |     |
| Egy szép dolgot hoz elő az én szivem | 116 |
| 46. <i>XLVI. Soltar</i>              |     |
| Az Isten az mi reménségünc           | 118 |
| 47. <i>XLVII. Soltar</i>             |     |
| No minden népec                      | 120 |
| 48. <i>XLVIII. Soltar</i>            |     |
| Nagy az Ur méltóságában              | 122 |
| 49. <i>XLIX. Soltar</i>              |     |
| Halgassátoc meg ezt minden népec     | 124 |
| 50. <i>L. Soltar</i>                 |     |
| Az erős Isten, Uraknac Ura           | 127 |

|                            |                                     |     |
|----------------------------|-------------------------------------|-----|
| 51. <i>LI. Soltar</i>      | Ur Isten kegyelmezz meg énnékem     | 129 |
| 52. <i>LII. Soltar</i>     | Mit diczekedel gonosságban          | 131 |
| 53. <i>LIII. Soltar</i>    | Az bolond így szól az ő szívében    | 133 |
| 54. <i>LIIII. Soltar</i>   | Tarts meg Uram Isten engem          | 134 |
| 55. <i>LV. Soltar</i>      | Halgasdmeg az én könyörgésem        | 135 |
| 56. <i>LVI. Soltar</i>     | Kegyelmezz meg nékem én Istenem     | 138 |
| 57. <i>LVII. Soltar</i>    | Irgalmazz Uram, irgalmazz nékem     | 140 |
| 58. <i>LVIII. Soltar</i>   | Ti tanácsban ülő személyec          | 142 |
| 59. <i>LIX. Soltar</i>     | Szabadíts meg engem Ur Isten        | 144 |
| 60. <i>LX. Soltar</i>      | Minket Ur Isten elhagyál            | 146 |
| 61. <i>LXI. Soltar</i>     | Kiáltásom hald meg Isten            | 148 |
| 62. <i>LXII. Soltar</i>    | Az én lelkem szép czendessen        | 150 |
| 63. <i>LXIII. Soltar</i>   | Isten te vagy én Istenem            | 151 |
| 64. <i>LXIIII. Soltar</i>  | Halgasd meg Uram könyörgésem        | 152 |
| 65. <i>LXV. Soltar</i>     | Az Sionnac hegyén Ur Isten          | 154 |
| 66. <i>LXVI. Soltar</i>    | Örvendgy egész föld az Istenec      | 156 |
| 67. <i>LXVII. Soltar</i>   | Ur Isten áldgy meg jovoltodbol      | 159 |
| 68. <i>LXVIII. Soltar</i>  | Hogy ha fölindol az Isten           | 160 |
| 69. <i>LXIX. Soltar</i>    | Ur Isten segits, es tarts meg engem | 165 |
| 70. <i>LXX. Soltar</i>     | Siess ments meg Uram Isten          | 168 |
| 71. <i>LXXI. Soltar</i>    | Te benned bizom én Istenem          | 168 |
| 72. <i>LXXII. Soltar</i>   | Uram az te itéletidet               | 171 |
| 73. <i>LXXIII. Soltar</i>  | Bizonyára jo az Isten               | 173 |
| 74. <i>LXXIV. Soltar</i>   | Miért vetsz minket így el Ur Isten  | 177 |
| 75. <i>LXXV. Soltar</i>    | Diczérünc téged Isten               | 180 |
| 76. <i>LXXVI. Soltar</i>   | Esmeretes az Ur Isten               | 181 |
| 77. <i>LXXVII. Soltar</i>  | Az Istenhez az én szómat. . . . .   | 182 |
| 78. <i>LXXVIII. Soltar</i> | Halgass én népem az én törvényemre  | 185 |
| 79. <i>LXXIX. Soltar</i>   | Örökdben Uram pogányoc jöttec       | 191 |
| 80. <i>LXXX. Soltar</i>    | Halgasd meg Izrael pasztora .       | 193 |
| 81. <i>LXXXI. Soltar</i>   | Örvendezzetec                       | 195 |

|      |   |     |
|------|---|-----|
| 82.  | <i>LXXXII. Soltar</i><br>Az Isten áll ö seregében         | 198 |
| 83.  | <i>LXXXIII. Soltar</i><br>Uram ne halgass illy igen       | 199 |
| 84.  | <i>LXXXIII. Soltar</i><br>Oh seregeknek Istene            | 201 |
| 85.  | <i>LXXXV. Soltar</i><br>Nagy kegyessen töl Uram földeddel | 203 |
| 86.  | <i>LXXXVI. Soltar</i><br>Hayts hozzám Uram füledet        | 205 |
| 87.  | <i>LXXXVII. Soltar</i><br>Az Ur Isten az ö lakohaylékát   | 207 |
| 88.  | <i>LXXXVIII. Soltar</i><br>Ur Isten én idvösségem         | 208 |
| 89.  | <i>LXXXIX. Soltar</i><br>Az Urnak irgalmát öröcké éneklek | 210 |
| 90.  | <i>XC. Soltar</i><br>Te benned biztunc eleitől fogva      | 214 |
| 91.  | <i>XCI. Soltar</i><br>Azki az fölséges Urnac              | 215 |
| 92.  | <i>XCII. Soltar</i><br>Ekes dolog diczérni                | 217 |
| 93.  | <i>XCIII. Soltar</i><br>Nagy hatalommal regnál az Isten   | 219 |
| 94.  | <i>XCIII. Soltar</i><br>Oh erős boszszuállo Isten         | 220 |
| 95.  | <i>XCIV. Soltar</i><br>Jertec örvendgyünc mindnyájan      | 222 |
| 96.  | <i>XCVI. Soltar</i><br>Enekellyetec minden népec          | 224 |
| 97.  | <i>XCVII. Soltar</i><br>Az Ur Isten regnál                | 225 |
| 98.  | <i>XCVIII. Soltar</i><br>Enekellyetec uy éneket ...       | 227 |
| 99.  | <i>XCIX. Soltar</i><br>Az Ur országol                     | 228 |
| 100. | <i>C. Soltar</i><br>Ez földön ti minden népec             | 230 |
| 101. | <i>CI. Soltar</i><br>Mindennec előtte irgalmasságról      | 231 |
| 102. | <i>CII. Soltar</i><br>Halgasd meg Uram kérésem            | 233 |
| 103. | <i>CIII. Soltar</i><br>Aldgyad lelkem Uradat Istenedet    | 236 |
| 104. | <i>CIII. Soltar</i><br>Aldgyad lelkem az Urat és tisztöld | 238 |
| 105. | <i>CV. Soltar</i><br>Adgyatoc hálát az Istenec            | 243 |
| 106. | <i>CVI. Soltar</i><br>Az Urat áldgyátoc, mert jo          | 247 |
| 107. | <i>CVII. Soltar</i><br>Diczérjétec az Urat                | 251 |
| 108. | <i>CVIII. Soltar</i><br>Ur Isten kész az én szivem        | 256 |
| 109. | <i>CIX. Soltar</i><br>Oh Ur Isten, én diczőségem          | 257 |
| 110. | <i>CX. Soltar</i><br>Az Ur Isten monda az én Uramnac      | 260 |
| 111. | <i>CXI. Soltar</i><br>Halát adoc Uram néked               | 261 |
| 112. | <i>CXII. Soltar</i><br>Bodog ember az ki az Istent        | 262 |

|      |  |     |
|------|--|-----|
| 113. | <i>CXIII. Soltar</i><br>Az Urat ti ő szolgálai                   | 264 |
| 114. | <i>CXIII. Soltar</i><br>Hogy Izrael kijött Egyiptomból           | 265 |
| 115. | <i>CXV. Soltar</i><br>Nem nekünc Uram nem nekünc engedd          | 267 |
| 116. | <i>CXVI. Soltar</i><br>Szeretem és áldom az Ur Istent            | 269 |
| 117. | <i>CXVII. Soltar</i><br>Az Urat minden nemzetec                  | 270 |
| 118. | <i>CXVIII. Soltar</i><br>Adgyatoc hálákat az Urnac               | 271 |
| 119. | <i>CXIX. Soltar</i><br>Az olly emberec nyilván bodogoc           | 274 |
| 120. | <i>CXX. Soltar</i><br>En az Ur Istenhez kiáltéc                  | 289 |
| 121. | <i>CXXI. Soltar</i><br>Szemem az hegyekre vetem                  | 291 |
| 122. | <i>CXXII. Soltar</i><br>Órülöc az én szivemben                   | 292 |
| 123. | <i>CXXIII. Soltar</i><br>Te hozzád szemeimet Ur Isten            | 293 |
| 124. | <i>CXXIV. Soltar</i><br>Az Izrael ezt nyilván mondhattya         | 294 |
| 125. | <i>CXXV. Soltar</i><br>Az kic biznac az Ur Istenben              | 295 |
| 126. | <i>CXXVI. Soltar</i><br>Mikor az Siont az Isten                  | 296 |
| 127. | <i>CXXVII. Soltar</i><br>Hogy ha ember házat épét                | 297 |
| 128. | <i>CXXVIII. Soltar</i><br>Bodog az ember nyilván                 | 298 |
| 129. | <i>CXXIX. Soltar</i><br>En ifjuságomtul fogva engem              | 299 |
| 130. | <i>CXXX. Soltar</i><br>Te hozzád tellyes szivből                 | 300 |
| 131. | <i>CXXXI. Soltar</i><br>Uram nem üz nagyra szivem                | 302 |
| 132. | <i>CXXXII. Soltar</i><br>Emlekezzél meg Ur Isten                 | 302 |
| 133. | <i>CXXXIII. Soltar</i><br>Ime melly jo és melly nagy gyönyörűség | 304 |
| 134. | <i>CXXXIV. Soltar</i><br>Urnac szolgálai mindnyájan              | 305 |
| 135. | <i>CXXXV. Soltar</i><br>Aldgyatoc az Ur nevét                    | 306 |
| 136. | <i>CXXXVI. Soltar</i><br>Diczérjétec az Urat                     | 308 |
| 137. | <i>CXXXVII. Soltar</i><br>Hogy az Babylo ni vizeknél ültünc      | 311 |
| 138. | <i>CXXXVIII. Soltar</i><br>Diczér téged tellyes szivem           | 312 |
| 139. | <i>CXXXIX. Soltar</i><br>Uram te megvisgálsz engem               | 314 |
| 140. | <i>CXL. Soltar</i><br>Szabadíts meg engem Ur Isten               | 316 |
| 141. | <i>CXLI. Soltar</i><br>Te hozzád kiáltoc Ur Isten                | 318 |
| 142. | <i>CXLII. Soltar</i><br>En az Urhoz fölkiáltéc                   | 320 |
| 143. | <i>CXLIII. Soltar</i><br>Halgasd meg Uram kérésemet              | 321 |



|   |     |
|---|-----|
| 144. <i>CXLIV. Soltar</i>                 |     |
| Aldott az Ur, ki kezemet tanitya          | 323 |
| 145. <i>CXLV. Soltar</i>                  |     |
| Magasztallac téged én Istenem             | 324 |
| 146. <i>CXLVI. Soltar</i>                 |     |
| Aldgyad én lelkem az Urat                 | 326 |
| 147. <i>CXLVII. Soltar</i>                |     |
| Az Urat diczérjétec, mert jo              | 328 |
| 148. <i>CXLVIII. Soltar</i>               |     |
| Noh diczerjétec mindnyájan                | 331 |
| 149. <i>CXLIX. Soltar</i>                 |     |
| Az Urnac nó énekellyetec                  | 333 |
| 150. <i>CL. Soltar</i>                    |     |
| Diczérjétec az Urat . . . . .             | 334 |
| 151. <i>Az Istennek tizparanczolattya</i> |     |
| Emeldföl szived, füled nyisdmeg           | 336 |
| 152. <i>Az Simeonnac eneke</i>            |     |
| Uram boczássadel                          | 337 |

## A ZSOLTÁRKIADÁSOK FÜGGELÉKEINEK ÉNEKEI

|  |     |
|--|-----|
| 153. <i>Mindennémü haboruság ellen</i>                     |     |
| Ur Isten melly sokan vadnac                                | 341 |
| 154. <i>Az Isten Törvényéről</i>                           |     |
| Meghattad nekünk Ur Isten                                  | 342 |
| 155. <i>Az Vr vaczorája előtt</i>                          |     |
| Halgasd meg Ur Isten kérésemet                             | 343 |
| 156. <i>Az szent vaczora utan</i>                          |     |
| Oh én lelkem diczérjed Istenedet                           | 344 |
| 157. <i>Az pogany ellenség ellen</i>                       |     |
| Uraknak Ura nagj Isten                                     | 345 |
| 158. <i>Hazassagrol valo enec</i>                          |     |
| Kezdetben hogy Isten Adámot                                | 347 |
| 159. <i>Anna aszszony háláado éneke</i>                    |     |
| Órül az én szivem az Urban                                 | 349 |
| 160. <i>Reggeli diczeret — Estveli enec</i>                |     |
| Halát ádoc néked menybéli Isten                            | 350 |
| 161. <i>Az Vrnac Imadsága</i>                              |     |
| Mi Atyánc ó kegyes Isten                                   | 351 |
| 162. <i>Az Apastali Credo</i>                              |     |
| Hiszec az menybéli egy Istenbe                             | 352 |
| 163. <i>Szüz Marianac Eneke</i>                            |     |
| Magasztallya az én szivem                                  | 353 |
| 164. <i>Keresztségkor valo enec</i>                        |     |
| Ur Isten kérünc tégedet . . . . .                          | 354 |
| 165. <i>Christus szenvedesenec es halálánac historiaja</i> |     |
| Sírasd meg ember bünödött                                  | 355 |

## EGYÉB VERSEK

|   |     |
|---|-----|
| 166. <i>Ez könyvnc ajánlasara</i>                         |     |
| Nagy ajándeka ez az Ur Istenec                            | 363 |
| 167. <i>Theodori Bezae Epigramma</i>                      |     |
| Anglusoc és Belgác, és Francia, Scotia népe . . .         | 363 |
| 168. Számkivetésben járt ez földön Christus Urunkis       | 364 |
| 169. Az szent könyvnc után, kiket az nagy Apastaloc irtac | 364 |
| 170. [A „Postilla Scultetica” verses részletei]           |     |
| a) Szegénysegben jött ez földre . . . .                   | 364 |
| b) Ronts, téríts minden testet vért                       | 364 |
| c) Mind ezeket tötte értünc                               | 364 |

|  |     |
|--|-----|
| d) Ha ellen tartást jelentis                                 | 364 |
| e) Oe testénc tagja vagyoc .....                             | 364 |
| f) Az ki nem jö, s' (nem) követi ött                         | 365 |
| g) Es noha soc az mi bününc                                  | 365 |
| h) Hartzban estem viaskodom                                  | 365 |
| i) En nagy vigan éneklec .....                               | 365 |
| j) Az erős Fejedelem Janos Fridric                           | 365 |
| 171. <i>Intés á Könyörgésre</i>                              |     |
| Mivel Keresztyén, bizonyos vagy ebben .                      | 365 |
| 172. <i>Bodog életnc Regulaja</i>                            |     |
| Ha kívánsz Ember, czendeszszen élni                          | 366 |
| 173. <i>Ertelme az Religio képénc</i>                        |     |
| Mond meg ő szent Religio .....                               | 366 |
| 174. Az Christus képét mikoron mellöle menendesz             | 367 |
| 175. <i>Tetrastichon Hunniadicum</i>                         |     |
| Dengelegi Petert .....                                       | 367 |
| 176. [A „ <i>Discursus de summo bono</i> ” verses részletei] |     |
| a) Az gyönyörűség olly csorgó kút fö                         | 368 |
| b) Öröme s- gyönyörűsége az testnek                          | 368 |
| c) Testi enyhödést és rövid örömet                           | 368 |
| d) Tetzet az Istennek ez temporálás                          | 368 |
| e) Nincsen állandó öröm ez világon ..                        | 368 |
| f) Sok emberek öletnek meg fegyverrel .....                  | 369 |
| g) Vak az Szerencse és mindent meg vakit                     | 369 |
| h) Az Szerencse bölcseséget ugy meg vesz                     | 369 |
| i) Az Szerencse ha kedvét nyuytya néked                      | 369 |
| j) Az kit gyönyörködtet az jó Szerencse                      | 369 |
| k) Dólgok sokkal jobban vagyon azoknak                       | 369 |
| l) Mit becstüllöd ennyire az Szerencsét                      | 369 |
| m) O Szerencsének változandó dolga                           | 370 |
| n) Az emberek dólgában ez világon                            | 370 |
| o) Csudás az Szerencsének futkosása                          | 370 |
| p) Az Szerencse bánatot az vigságból                         | 370 |
| r) Ha az Szerencse mosolyog kedvedre                         | 370 |
| s) Az Szerencsére nagy szerencsétlenség                      | 370 |
| t) Ki vólt Nagyob Pompejusnál ez földön                      | 371 |
| u) Hogy ha az Szerencse rád mosolyodik                       | 371 |
| v) Fel ne fuvalkodgyál jó Szerencsédben                      | 371 |
| z) Szerencsednek ne hidgy sokat .....                        | 371 |
| aa) Ha Szerencséd raytad, valamint akartad                   | 371 |
| bb) Az Szerencse áll kerek golyóbison                        | 371 |
| cc) Imé lelkem, javaim szaporodnak ....                      | 372 |
| dd) Az kinél sok veres Rókácskák vannak                      | 372 |
| ee) Mit panaszkodol azon hogy immár .....                    | 372 |
| ff) Az pénz mostan mindenüt szörnyen regnál                  | 372 |
| gg) Nagy dolog az gazdagsággal ugy birni                     | 373 |
| hh) Ha ki birna szinte annyi sok pénzel ....                 | 373 |
| ii) Ki az gazdag? az ki semmit nem kíván                     | 373 |
| jj) Az fősvény oka ő nyavalyájának                           | 373 |
| kk) Bátor az fősvény ugy elgazdagólna                        | 374 |
| ll) Az Isten hasonló büntetéssel vér                         | 374 |
| mm) Természettül az belénk óltva vagyon ..                   | 374 |
| nn) Az pénzért nagy serénységgel az Kalmár                   | 374 |
| oo) Hogyha az emberek meg nevetnek-is                        | 374 |
| pp) Az Tantalust, Fősvény, miért nevedet .....               | 374 |
| rr) Munkával, gondal kell az pénzt keresni                   | 375 |
| ss) Nem hagyhat atyád te néked jób kincset                   | 375 |
| tt) Sem házad, pénzed, jószágod, öröked                      | 375 |
| uu) Ihon az kellő bódogság .....                             | 375 |
| vv) Atkozot pénz én előlem bár el vesz                       | 375 |
| zz) O ti nemes és Istenes jó Lelkek                          | 375 |
| aaa) Az tisztesség el tart jó mesterséget                    | 376 |

|   |     |
|---|-----|
| bbb) Az kik mennél nemesb természetűek      | 376 |
| ccc) Ez földön az job és bölcséb emberek    | 376 |
| ddd) Nagy akadály és ártalom ez nekünk      | 376 |
| eee) Tisztesség az virtusnak koronája       | 377 |
| fff) Az szegényeknek minden aytók, utak     | 377 |
| ggg) Villik, Villik, azt soha el ne feledd  | 377 |
| hhh) Munka, gond és fáradságnélkül senki    | 377 |
| iii) Az igaz jószág jól meg gyökerezik      | 377 |
| jjj) Ha valamit hiszsz nekem barátodnak     | 377 |
| kkk) Az szépség, hidgyed, igen romlandó jó  | 378 |
| lll) Sokkal jobb nekünk az eget szemlélnünk | 378 |
| mmm) De mi haszna az te Nemességednek       | 379 |
| nnn) Minem mindgyárt nemesnek ítéltek       | 379 |
| ooo) Mit hányod, veted te nemességedet      | 379 |
| ppp) Mennél felségesb az te tiszted, rended | 379 |
| rrr) Az Vdvar oly fazék, mely méreggel for  | 379 |
| sss) Az természet adta ezt az emberben      | 379 |
| ttt) Mondhatsz meg ki legyen Vr, és királ'  | 380 |
| uuu) Az ki hatalmas és Vr akar lenni        | 380 |
| vvv) Az ki jól tanult és igazán tudos       | 380 |

### ALKALMI RÖGTÖNZÉSEK

|   |     |
|---|-----|
| 177. Ritka az oly vdö                     | 383 |
| 178. Vaihaz az wr Isten kegielmessen      | 383 |
| 179. Oh en edes hazam te jo Magyar orzag  | 383 |
| 180. Mint Jaacobnak fiai közt küsebbik    | 383 |
| 181. Jer mi kerjük az papat               | 384 |
| 182. Az nagj urak udvaraban               | 384 |
| 183. Hogy' ha az Vr Isten Vagyon mivelünc | 384 |
| 184. Bizd Istenre magad                   | 384 |

### FÜGGELÉK: AZ OPPENHEIMI ZSOLTÁRKIADÁS ISMERETLEN SZERZŐKTŐL SZÁRMAZÓ ÉNEKEI

|  |     |
|--|-----|
| 185. <i>CIII. Soltar</i>                               |     |
| No diczérd lelkem az Urat                              | 387 |
| 186. <i>Adventre, az az: Eljövételre valo énc</i>      |     |
| O népeknek megváltoja                                  | 389 |
| 187. Mindenható felséges atya Ur Isten                 | 390 |
| 188. <i>Az Sareptabéli özvegy aszszonyrol</i>          |     |
| Soc hálá adással mi most tartozunc                     | 391 |
| 189. <i>Asztal áldás vagy Etel előtt valo diczéret</i> |     |
| Hozzád kiáltásunkat                                    | 394 |
| 190. <i>Vton járónac éneke jo utéri</i>                |     |
| Emberi nemzetnec te igaz örzöje                        | 395 |
| 191. <i>Hálá adás á meg halgatásért</i>                |     |
| Vártam Istennek kegyelmét                              | 396 |

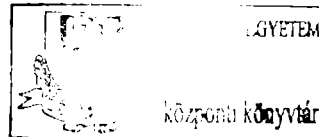
### JEGYZETEK

|  |     |
|--|-----|
| Bevezetés                              | 401 |
| Psalterium Ungaricum                   |     |
| Keletkezése, forrásai                  | 402 |
| Kiadástörténet                         | 405 |
| Dallamai                               | 413 |
| Jegyzetek a szöveghez                  | 420 |
| A zsoltárkiadások függelékeinek énekei | 425 |

|   |     |
|---|-----|
| Egyéb versek .....  | 427 |
| Alkalmi rögtönzések .....   | 432 |
| Az oppenheimeri zsoltárkiadás ismeretlen szerzőktől származó énekei ..... | 434 |
| Szenci Molnár Albert latin versei .....                                   | 444 |
| Szenci Molnár Albert ajánlásai és előszavai .....                         | 451 |

## JEGYZÉKEK, MUTATÓK

|  |     |
|--|-----|
| Szójegyzék .....                       | 507 |
| A források jegyzéke .....              | 510 |
| A rövidítések jegyzéke .....           | 511 |
| Az énekek kezdősorainak mutatója ..... | 513 |
| Névmutató .....                        | 517 |



RÉGI MAGYAR  
KÖLTŐK TÁRA

XVII. század

1. kötet

A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ,  
BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR  
KORÁNAK KÖLTÉSZETE

678 oldal · Kötve 135,— Ft

2. kötet

PÉCSELI KIRÁLY IMRE,  
MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN  
ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS  
VERSEI

537 oldal · Kötve 110,— Ft

3. kötet

SZERELMI ÉS LAKODALMI  
VERSEK

751 oldal · Kötve 150,— Ft

4. kötet

AZ UNITÁRIUSOK  
KÖLTÉSZETE

719 oldal · Kötve 120,— Ft

5. kötet

SZOMBATOS ÉNEKEK

616 oldal · Kötve 112,— Ft



AKADÉMIAI KIADÓ  
BUDAPEST

Ára: 98,— Ft